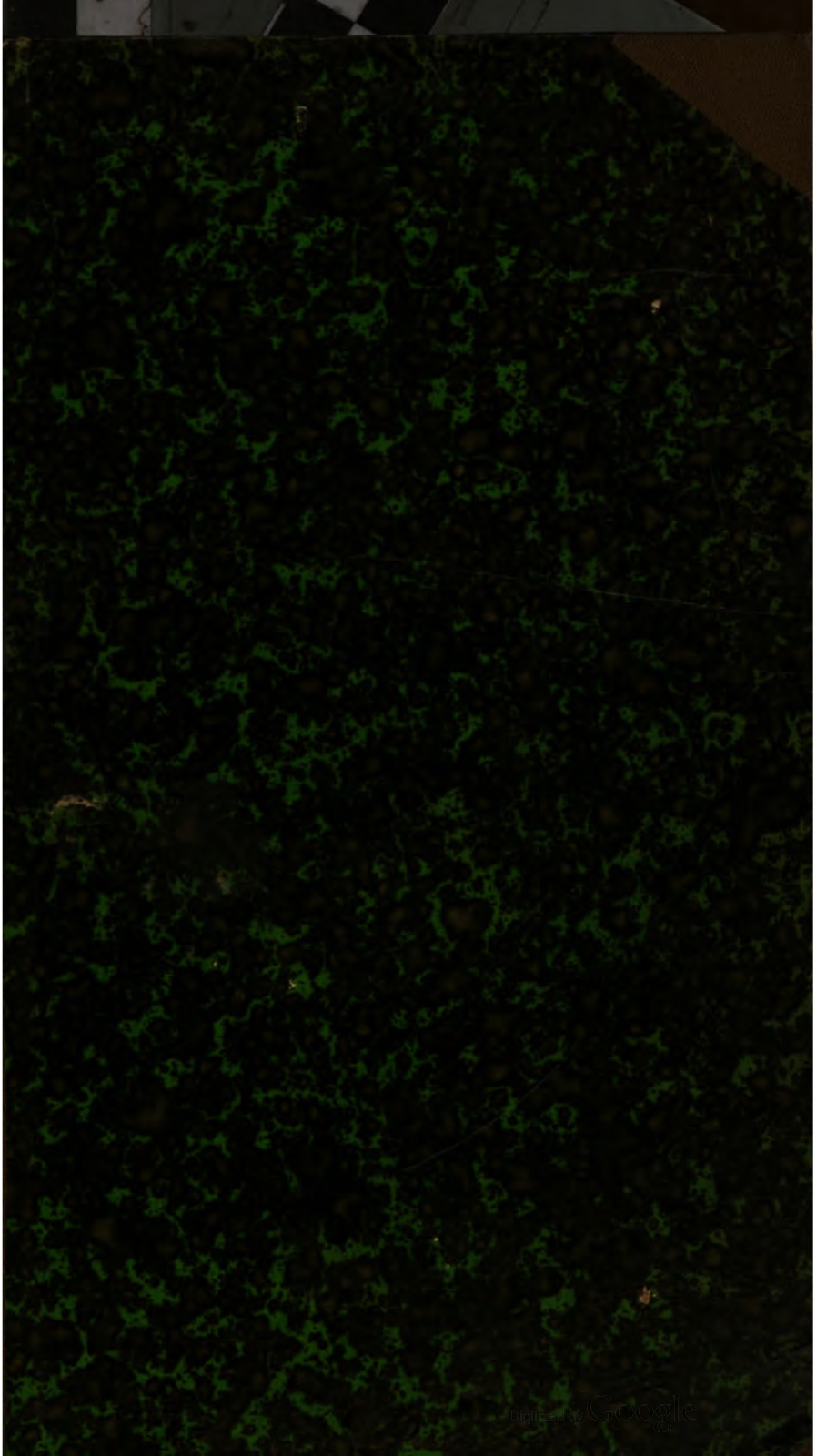

J 6072
J6072

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186219551

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

O. ARKANGJELA KALIĆA

dubrovčanina reda sv. Dominika

Korizmene propovijedi

130322

i

besjede za različite svečanosti i prigode.

Na svijet izdao

Kan. Stj. Skurla.

U DUBROVNIKU 1873.
Troškom i nakladom tiskarne Dragutina Pretnera.

Digitized by Google

y 6072

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
SLOVANSKÁ KNIHOVNA
V PRAZE

Digitized by Google

FRANU KURELCU.

pravome članu Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, koji prvi pobudi želju da se objelodani Kalića, u znak dubokog počitanja i iskrene ljubavi poklanja ovo izdanje

St. Skurla.

Digitized by Google

Digitized by Google

O. Arkangjeo Kalić.

Ne bez temelja izusti se Bašić u svojoj povijesti o Dubrovniku,*) da početak XVIII stoljeća za Dubrovačku republiku bi epoha, koju nije znao kako naznačiti, iliti srećnom, ili kobnom. Početkom toga stoljeća dubrovačka vlada, koja nenaknadivijeh štetâ pretrpi prigodom velike trešnje g. 1667, počne mirne dane uživati, oporavljajuć se od pretrpjene škode. Usljed Požarevačkijeh pogodbâ god. 1718, ubjegnuše dubrovčani mletačkim spletkama, postavivši se pod zaštitu Otmanske Porte; a zatim sprijateljivši se s vladaocim afrikanskijeh obalâ, koji do duše im donošahu do tada velikog straha i štetâ, rasprostrane svoje brodarenje do Surije a pak do samijeh Indijâ. Svojom obrtnošću i prometnošću do malo naknadiše što prošastoga stoljeća u tinji čas izgubiše; a tim više, što jedina dubrovačka zastava mogla se slobodno razvijati preko svega sredozemnoga mora prigodom sedmerogodišnjeg rata. Po tomu putu u Dubrovnik bi uvedeno raskošno življenje, te zagospodova sama želja da se obogate. Privatne strasti zamijene davno pravično poštenje a ljubav za otadžbinu sasvim iščeznu. Nije se već gledala sposobnost i vrijednost za općene službe; sreća i zaštita svudar se pružala. Samo se tražio pjenez; a gragjanske kreposti su se posve zanemarale. S česa ne bez razloga posluži se Bašić ovim riječima: „pecuniæ cupido, fidem, probitatem, ceterasque bonas artes sub-

*) Collezione di Notizie istoriche di Ragusa, di Matteo Bassich — Mss. Bibl. dei Francescani N. 891.

Digitized by Google

vertit, pro his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omnia venalia habere edocuit.“ (Sallust. Bello Catil.). Pa i zbilja vidimo ovoga stoljeća anarhiju zavladat za neko doba u Dubrovniku; za tim opasni položaj prema Rusiji; pa opornu pobunu Konavljanâ prema Republici, a napokon početkom nastanog stoljeća (1806-8) dokončanje tisućuljetne dubrovačke vlade. A zatim bi sudbina da pretrpi Dubrovnik sve posljedice davnijeh svojijeh krivnjâ.

Preko ovoga doba živio je K a l i ć, te ko bude pročitati točno njegove propovijedi, neće okasnit se, da ne uvidi bistro nacrtano njegovim riječima ono doba, koje nije toliko sjajno za dubrovačku prošlost.

Rodi se K a l i ć u Dubrovniku g. 1739, od proste dali poštene obitelji, a u 18toj ubroji se u dominikanski red, izmijenivši ime Ignacija, na krštenju primljeno, u Arkangjela. Po što dovrši prve nauke kod dubrovačkog samostana, g. 1758 otigje u Napulju, u namastijer svoga reda, pod naslovom sv. Kate, da bi se tu izučio u mudroznanju; a za tim pogje u Bolonju, u patrijarkalni manastijer sv. Dominika, da dovrši bogoslovne nauke.

Bistrina uma i visoki uspjeh u naucima, sklonu stariješine reda, da poklone Kaliću, netom bijaše dovršio svoje nauke, učiteljsku stolicu mudroznanja u Bolonji; na što nikako ne htje pristati, iz same ljubavi za svoju otadžbinu, gdje se htio svakako vratiti.

Tom namjerom, i ondje gdje za toliko godina nije ni riječce mogao čuti svoga materinskog jezika, nije zapustio slobodnog vremena da se u njemu po sebi izuči, te prepravi na visoku zadaću svoga reda, a na korist svojijeh sugragjanâ. Po što dakle posjeti Rim, vrati se u Dubrovnik.

Dostojanstvenim svojim ponašenjem, predubokim znanjem, ljublježivim i uljudnim načinima, i kreposnim življenjem, omili ončas svakome, a navlastito svome redu, koji kako svegj, tako i onda brojio je glasovitih ljudi, megju kojim Alberta Skorsura, vješta u grčkom i žudioskom jeziku; Eugenija Baselja, muža

Digitized by Google

visokog nauka, vrlo izučena u fizici i matematici; Vlaha Morgina, bogoslovca republike; Brnju Dolčija, propovijedaoca na glasu; itd. U tolikoj ga cijeni pak je držala i sama vlada dubrovačka, da ga imenova svojim savjetnikom, i na svoje javne troškove izda na svijet njegova tri govora rečena god. 1784 prigodom kuge.

Kalić se navlastito bavio o propovijedanju u narodnomu jeziku; te da mu organična mana prsî nije činila jednozvučan glas, i trudnu gibkoću u besjedovanju, njegovo bi se ime bilo razlijegalo po svoj narodnoj našoj zemlji, jer ne bi se bio držao jedino svoje crkve, i svoga rodnoga mjesta. Dali ipak njegove propovijedi pozivljale su mnošto puka, a navlastito učene ljude tolika bi cijena u kojoj onodobni učenjaci — a bilo ih je nekoliko u Dubrovniku — držahu Kalića. Evo što piše o njemu suvremenik mu Stulli: „Nam genio indulgens suo ad oratoriæ facultatis præcipue et illyricæ linguæ studium se totum convertit, adeoque, in hac exercitatione profecit, ut ejus panegyrici, sermones in adventu Christi, conciones et perplures aliæ statis quadragesimæ diebus juxta consuetudinem ecclesiæ dictæ, magnam laudem omnium consensu mererentur. Sed tres præsertim ob argumentum singulares, jussu Senatus anno MDCCLXXXIV in æde Dominici magna populi frequentia, magnoque successu habitæ, tempore quo urbs ingruente improviso pestis periculo valde perterrefacta de propria incolumitate sollicita vehementer esset, hos mox Senatus, honoris causa, ex officina libraria edendos jussit.“*)

Dali ipak Kalić nije se jedino zabavljao našijem jezikom; on je krasno i lijepo pisao i latinskijem i talijanskijem. Osobite su mu opomene dostojne sprovodne besjede rečene prigodom smrti Miha Martelinija, tajnika dubrovačke republike, i Grgura Lazari arkibiskupa dubrovačkoga.

*) Blasius Stulli: Elogium Archangeli Kalić, Mss.

Digitized by Google

Teška je doba preživio Kalić u svojoj starosti, pošto propanu dubrovačka republika. Promjena vlade kako bi teška cijeloj dubrovačkoj državi, tako izagje i dominikanskomu redu u našemu gradu, kada, sred drugih nezgodâ, francuska vojska nastani se u njihov manastijer. Sve te okolnosti nanesoše dominikancima velikijeh štetâ; a uz to, ne dobro upravljanje znatnog imetka oneg reda, dovede do tole, da u svojoj starosti Kalić pretrpi mnogo nestašicâ i oskudicâ, što tako ustrpljeno podnese, da ga nigda nije se čulo potužit ni pred istim prijateljima, niti pred rodbinom.

Nakon 77 godištâ života, što prošje u učenju, propovijedanju i u ovršivanju bogoljubnijeh djelâ, umrije iza kratke nemoći na 2 prosinca g. 1816, i bi ukopan u svećenički grob, što je pred otarom sv. moći u dominikanskoj crkvi.

Uspomena ipak Kalićevijeh kreposti i njegove vrijednosti, nije s njegovom smrtju nestala. Svegj se živa sačuvala kod dubrovčanâ, a pak neumrla uzdrži se u njegovijem spisima. Od njega nam osta 36 korizmenih propovijedi, i 9 besjeda na pohvalu svetaca — što sada prvim putem na svijet ishodi — i suviše 3 govora koja reče god. 1784 u Dubrovniku prigodom kuge, a bjehu od dubrovačke republike na javne troškove tiskane iste godine *).

Sve ove propovijedi i besjede Kalić u posljedno doba svoga života točno i razgovjetno bijaše prepisao, namjerom, po svoj prilici, da budu tiskane, te nježno je nazivao svoje djelo „najzadnjom oporukom.“ Ako se paka ovoliko dugo vrijeme čekalo dokle je ugledalo bijeli svijet, tomu inoga nije kriviti, ako ne ona kobna vremena za našu književnost, kada teška nemar nije ni misliti dala, a kamo li se latit širokog polja. Dali ipak svake su pohvale vrijedni ovi oci dominikanci, koji revno i briżlji-

*) Redovnika dominikana dubrovcjanina tri besjede Dubrovniku u strahu od kuge recčene. Ragusa MDCCLXXXIV nella stamperia privilegiata di Carlo Antonio Occhi. (svezak u 4. su 27 strana).

Digitized by Google

vo čuvaše i sačuvaše važno ovo djelo, a navlastito oo. Agustin Gjurgjević, i Arkangjel Zglav, koji svu brigu uložiše, te svaku okolnost tražiše, kako priopćiti Kalića. Da ovako i drugi redovnici pomnje potajana slična djela izvesti na bijeli svijet, mnogo bi veće zaslužili i za crkvu i za narodnost, nego li jednozvučnim svojim propovijedanjem.

Dali ipak cijela zasluga ovoga izdanja ide slavnom akademiku i glasovitomu spisatelju Franu Kurelcu, kojega glas i procjena Kalićevijeh spisa dadoše najjače potaknuće da budu objelodanjeni. Učeni i glasoviti ovi muž putujući kroz Dalmaciju, ne izostavi ni kuta da ne zaviri, gdje koje mu drago književno blago staše zakopano. Tom prigodom posjeti i dubrovačke knjižnice, a navlastito onu uljudnijeh našijeh franjevaca, kod kojih se neiscrpivo blago za našu književnost revno čuva u neizbrojnijem rukopisima, što neumornim trudom preko pô stoljeća velezaslužni otac istog reda i manastijera pok. Vinčenco Čulić, sakupi i spasi od propasti. Zatim posjeti i dominikance kod kojih se čuva izvorno i ogromno djelo glasovitoga Červe u latinskomu jeziku, i Kalićeve propovijedi. Netom Kurelac probra nekoliko redaka, milo se osladi — po njegovoj riječi — te ončas požudje da bi se pisanoj knjizi otvorila tamnica, te je štampa raznijela po našemu slovinskomu svijetu. A toliko mu ta požuda ležaše na srcu, da kad se vrati natrag, u svomu izvješću na Jugoslavensku Akademiju ne uskrati se ovako izustiti: „Još sam u Dubrovniku olahkotio izdavanje slavnoga dominikanca Kalića, čim sam kroz nêko vrême vsaki dan u samostan dominikanski pohodio i mlade sinove toga reda u naš pravopis i jezik upučivao, da umêt budu dêlo prepisati, i za stampu spremiti.“ *)

Ta velevažna prosuda i procjena glasovitoga našega književnika, potaknu me da se dogovorim sa gore rečenim ocima,

*) Rad XII Jugoslav. Akademije, na str. 233.

Digitized by Google

kojim jednako je na srcu stalo da Kalić ugleda bijeli svijet te se dragovoljno preuzeh da uredim za štampu Kalićevu najposljednu oporuku; u čemu paka veliku zaslugu pred narodom će dostignuti ovdješnji tiskar g. Pretner, koji bez ikakva okljevanja, na moju ponudu, rado se prihvati da izda djelo na svoje troškove.

Evo dakle Kalića u svojoj cjelini našemu narodu, a navlastito našemu svećenstvu, ako se želi nadiviti riječi božijoj, odjevenoj svijem krasotama najbujnijeg govorništva, i po temu gotovo najveću pomoć crpiti; ležeći u njemu obilatog gradiva i puno zdrave našemu narodu prijatne hrane, ne samo za mlade misnike, nego uprav i za vještije govornike.

O vrijednosti ovijeh Kalićevijeh propovijedi ne usugjujem se od mene istoga ni riječce priložiti, nego se sasvim pozivljem na procjenu, koju razni naši listovi *) učiniše od prvih svezaka ovoga djela, kad jedan za drugim ishogjahu, dokle za cijelo bi dovršeno. Svi ovi jednoglasno prosudiše, da Kalić obiluje krasotom našega jezika, ljepotom oblika, čistoćom izraza, množinom predubokih misli. Njegova proza je — kako se lijepo izustio jedan moj prijatelj **) — gibna, lagahna, živa, krepka prozračna, u nju kako u sjajno zrcalo ugleda se bistri um i čisto srce Kalićevo. Osim paka te vrijednosti Kalićevijeh propovijedi, poglavita je ona za naše svećenstvo, što se spisatelj pokazuje vrsnim govornikom i dubokim poznaocem svetog pisma i sv. otacâ, a navlastito sv. Tome od Akvina, rijetkom vještinom služeći se njihovijem svjedočanstvima u razvedenju, razbistrivanju i dokazivanju ukusno izbranijeh predmetâ, a uz to odlikujuć

*) La Dalmazia Cattolica, Zara; pod br. 18. 27 i 38. — Zagreb. Kat. list pod br. 27, i 40. — Vienac, u Zagrebu; pod br. 15. — Pučki prijatelj, u Varaždinu; pod br. 16 i 29. — Obzor, u Zagrebu; pod br. 91. i 230. — Školski prijatelj, u Zagrebu; pod br. 12. i 18. — Naša sloga, u Trstu; pod br. 9. 13 i 20. — Napredak, u Zagrebu; pod br. 6.

**) Dvije proste riječi o propovijedima O. Arkangjela Kalića, po Nikši Gradiću. U Dubrovniku kod Pretnera g. 1873.

Digitized by Google

se živahnošću predstavljanja; te premda u struci govorništva nemamo, žalibože, još onijeh uzor-spisateljâ na pučkom jeziku, kao što ih ima na primjer Francuska i Njemačka, ipak Kalićeve propovijedi, i do te sreće da dogjemo, neće se nikada moći zabaciti.

Ne da mi se ne navesti ovdje cijelu Kurelćevu poslanicu, što u tom obziru upravi: „Prijateljem lêpa čitanja duhovnoga i čista jezika slovinskoga“, a priopći u Zagrebačkomu Katoličkomu listu (Broj 40 god. 1872). Evo je:

„Putujuć, ima tomu već koja godina, po Dalmaciji, te prispêv u stari nu i vele slavni grad Dubrovnik, obidjoh i bělačku bratju samostansku sv. Dominika. Razgledajuć im knjige, donese mi njihov starešina pokrupan posve razgovjetlivo te baš lêpo napisan rukopis, čto je bio pera jednoga im iz bratinstva te dostojna druga otca Kalića. Probav několiko redaka milo se osladih, te složno s njihovim starešinom na srdcu požuděh, da se toj pisanoj knjizi tamnica otvori te ju štampa raznese po našem světu Slovinskom.

„Nije mi sad spomenut o čem je zapinjalo, da smo tako dugo na to zlato čekali, čto li je napomoglo, čija li je hvala, da je neprilike promakla i sunce ugledala. Dosta mi je ovoga puta napomenut, da sam ja do polovine lêpo utisnutu zatekao u mojega někad učenika a sad plovana na Vrbovskom, gospodina Vlaha, do kojega jesensko me putovanje moje zaneslo, koje biah poduzeo, da slabaško sdravljice pokrpim. Hvala Bogu, u tom sam koliko uspio, i gospoda plovani u Liču, na Delnicah, u Ravnoj Gori te na Vrbovskom, nisu baš oni, koji da nisu uza čisti zrak brdovite visine, na kojoj su zasjeli, dočekom i prigledom svojim pripomogli, da se moja bolest na bolje dala i krila spustila. Nu mi je boravak najsladji bio baš na Vrbovskom, kdě sam u mojega učenika naišao na čisto zvonce našega sbora i na angelsko slovce Dubrovačke propoviedi Kalićeve, prisluškivajuće i dokazajuće, što su učili Toma Aquinski, Toma Villenovski i

Digitized by Google

drugi velikaši haljine běle ili kděkad i crne i sive, a vse lěpo na kamenitom osnovu Isusa Hrista, ugalnika.

„Za jutra već čim se misa odbavila, a kděkad i ranije, zalězoh u plovanski slivik, kdě mi već nětko i stolac pod slivu směstio, te našega bělaša u ruke. Čistili me gorski lahori po nutrinji tělesnoj, a milosti duhovnâ nauka po nutrinji duhovnoj; te se ja napajao zdravljem i popravkom duše. Kad sunce primaklo, doneslo mi u tu božju zelen gole jušice podkrěpit mi slabost i podkresat volju i daljemu čitanju knjižice ugodnice moje.

„Nije se popoldan puno iznevěrio bratu dopoldanjemu, prem da to u Zagrebu baš tako ne bivalo, kdě mi je popoldan pravi dangubica, er po novinah razgledam, kako smo nevaljatni, i ono snujemo, čto ne valja. Žalibože!

„Ali, ako mi je bila radost, na Kalića se naměrivšû, ali mi je bila golema neradost nad Kalićem poslě više nevidjenim, u dvorovih se duhovnih ne udomivšim. Ili smo hladni te na srcu golotni, zimičavi, ili ne znamo, ko je Kalić? čto li hoće domovina od nas t. j. da joj izučimo vse čase i vremena, koja boravila, vse ljude i neljude, čto ih uz štetu ili korist svoju odgajala, vas nenauk i kděkudni nauk, kojim zebla ili procvitala, vsu sreću i nesreću, s koje se, kako kad, il plakala il smijala. Učmo bratjo, pisce naše, kroke, sudbinu našu, jeda naučimo, jeda omudrimo i boljih se dan dočekamo. Koji ne zna, da je tomu i slaba knjiga u prilog a kamo li ne dobra, tomu je ludo govoriti. Bez zaměre čto sam rekao da je primljeno, kako je bez zle naměre poskićeno i podano.“ — Fran Kurelac. —

Istina je da ima gdje koja izreka samo kod dubrovčanâ rabljena, i koji slog posve talijanskog ili latinskog oblika, — što bi se ipak bilo sve dalo ispravit, — dali to ne može ništa štetovati važnosti ovoga djela, jer po riječi Horacijevoj: „ubi plura nitent, non ego paucis offendar maculis.“ A to sam sve hotice ostavio, da bi se tim pripoznao harakter onoga doba naše književnosti, ka-

Digitized by Google

da je pisao Kalić, ne čineći mi se pristojno preinačivati spisatelje po različitom dobu, u komu se pretiskuju; kako se kadgod pustiše zavesti nekadašnji izdavatelji dubrovačkijeh djela, a na što, sa svim razlogom, nikako nije pristala Jugoslavenska naša Akademija. Uslijed toga čitalac će u Kaliću naći s jekavštinom pomiješanu kašto ikavštinu, jer su naši spisatelji kad i kad mješali razne dialekte, kako se i sad običaje s nekijem riječima u prostu govorenju kod dubrovčanâ, što je i Kalić slijedio, a ja sam odlučno ostavio; tako jednako će se naći gdje ter gdje i neke jezične posebnosti, koje ipak nijesu take da se ne dadu svakome čitatelju razumjeti. U jedinoj stvari sam se usudio metnuti ruke na neke gramatikalne pogreške i na gdje koje osobite dubrovačke forme, što se protive općim načelima jezika; u svemu drugomu držao sam se točno izvornih spisa, uvjeren da svak voli čitati djelo onako, kako je poteklo iz Kalićeva pera.

Napokon opominjem čitatelje, da se je nekoliko tiskarnih pogrješaka uvuklo u izdanje; što držim da svak će moći bez truda po sebi ispraviti.

Na Nikolj dan u Dubrovniku god. 1873.

Stj. Skurla.

Digitized by Google

Digitized by Google

Korizmene propovijedi.

Digitized by Google

Digitized by Google

I. Duša.

Tot je trijeba, po sve dni, bez pristanka bušit i zasramljivat čovjeka: ko si, što si, od šta si? Trijeba, iskat uza sve ljucko koljeno, što je bio prvi otac njegov, ništa gori u istinu od svijeh sinova njegovijeh? Trijeba, privestit čovjeka na polje damašensko, i rijet mu: zahiti šakom zemlju koju čepaš i plešeš, od toga izagje otac tvoj, od toga hreka izašô si ti? Prisvijetla početka, čestita plemema, da se na nj nasloni, i na njemu uzdigne ljucka oholast! Ne hulim ja, kogod tako prigovara čovjeku. Crkva sveta u prvi od dana pokornijeh postavlja prah njemu na čelo za spomenu, što je i što će biti. I ne bez velika razloga i potrjebe. Čovjek gospar*) od sebe istoga, ali ne sam, ali ne prvi, inoga gospara vrh sebe neće da spozna, svomu vlaštitomu gospodaru neće se da skloni. I tako mu nije potrjebito čestokrat spomenjivat i govorit: prvo pogledaj što si, a paka glavu uzdigni. Tot zemlja nad zemljom se toliko će smjet uznjet, i uzvisit?

Sa svijem tijem ja danaske sve inako mislim govorit. Neću korit, nego hvalit; neću hulit nego scijenit. Neće bit zabava moga razgovora ono, čijem se ima čovjek posramit, nego ono čijem se dičit ima, i ponosit. Uzdignite dakle glavu, uzdignite sinovi Adamovi, ja vam danas ne branim; žudim paček i silujem. Nije u vami sve prah i zemlja. To što je tako, to je ko

*) Gospar, pokraćenje, mješte Gospodar, obično kod dubrovčanâ.

Digitized by Google

sud, sud potišten u istinu: ali je u njemu zaklonjeno, zatvoreno nješto bolje, paček je stvar od velike cijene, nu, za rijet uprav, bez procjene. Pogledajte vas istijeh, s dvora uljezite unutra. Što nahodite? Dušu vjekovitu, neumrlu. Čestite, plemenite stvari! Da poznali je svak koliko ona dostoji? Ovo je, ovo za žalit, groznijem suzami za plakat. Mi imamo bistro oko za vidjet sve ine stvari, stvari svjetovne, tjelesne, za poznati ih, za procijeniti ih, i veće neg li one dostoje: slijepi smo samo za vidjet, poznat, i procijenit našu dušu. U ovomu mi smo prilični tjelesnomu oku: oko vidi sve, sebe ne vidi, ako ne u zrcalu. Trebuje dake svakomu zrcalo za pri njemu vidjet, poznat, i doprjeti dostojnost i veličanstvo duše svoje. Nije meni trudno iznać zrcalo; nije zrcalo daleko od mene. Bog, Bog je pravo, i izvrsno zrcalo: Bog stvoritelj: Bog otkupitelj: Bog oblaženitelj. *) Stupite, da u njemu vidite čes, **) veličanstvo, i dostojnost vaše duše.

I.

Ne umijem početka zametnut, za prikazat ljepost plemenitost duše naše, ako se ne istužim prije na nas istijeh, ne izjadim. Nije nami lijepo, što nije oku vidno: ***) to mi scijenimo, što očima tijela vidimo. Bože, Bože! Većma je scijenjen svijet, nego stvoritelj; veće tijelo, nego li duša: jer raj, Boga, dušu, nije podobno naše oko za vidjet. Tot nije ljeposti ine, zasve da nije tijelu gledna? Ali nije za to isto veća i plemenitija ljepost, koju nije dostojno oko za vidjet? Ah dušo, stvoru prilijepi, da je tvoja ljepost prilična ljeposti tjelesnog lica, svačije bi oko ti zamamila. Ko bi s tebe pogled digô, ko te ne bi nad sve tjelesno lijepo scijenio, pazio, častio? Nu, ali nije nami Višnji ino oko udijelio, unutrnje, duhovno oko, podobno, bez tjelesne stvari za razumjet i poznati? Koliko pak bješe vjera sveta ovo oko u na-

*) Posvetitelj.
**) Čestitost.
***) Ugodno.

Digitized by Google

mi zbistrila, koliko vid naš protegla, produljila, da budemo do prjet, i vidjet i ono, što nije nami naravno za gledat. Ovo oko otvorite, kršćani, ovijem okom pazite ljepost duše, ako što lijepo, uprav lijepo hoćete vidjet. Višnji, svemogući Bog, stvara svijet, razpremljiva, razregjuje: sve je na svomu mjestu. Da je li on zadovoljan? Nije. Pa zašto nije? A nije li sve to uredno, sve izvrsno, sve izašlo po mjeri Božije nedohitne mudrosti? Ako nebo? Kako napravljeno, kako urešeno! Ako zemlja? Kako obogaćena, kako nakićena! Koja množ, koja razlikost letušćega, lazećega, plovućega živa? Pogledô je Bog stvor svoj: i nije imô česa rijet protiva. Sve dobro, sve izvrsno, kako ono iz ruka Božijeh. *„vidit quod esset bonum“*. I još nije njemu dosta, još se čina ne ustavlja. Ne ustavlja, jer svijet uredni izvrsni stvorio je, kô ono dvor, svačijem nadario, svačijem napunio, ali dvor pust. Što će ljepote i bogastvo, kad ih nema ko uživati? Što će sluge i podložnici, kada nema ko će njima zapovijedat? Stvara Bog gospara, stvara čovjeka. Tijem se on zadovoljio, ne čini ino, tu je pristô, upokojio se. *„Requievit ab opere.“*

Što je dakle čovjek? Koja plemenitost u njemu? U čem stoji tolika izvrsnost njegova? Da je Bog, bivši njega stvorio, sve činjenje završio i zaglavio. Ne prešite *) za obaznat, nijesmo još došli do kraja, još ima, još ostaje za vidjet. Hoće Bog nebo, svjetlost, zvijezde, dan, noć. Da što čini? Zapovjeda da bude: *fiat*. Jedna sama riječ njegova dosta je, da nastane sve to: *„dixit et facta sunt“*. Hoće da se razluči, i razdijeli zemlja od vode; hoće da se stisne i nadigne zemlja vrhu mora: dosta je jedna riječ njegova, da bude tako: *„dixit et facta sunt“*. Jedna je sama riječ odjela, naresila sve kopno: jedna riječ napunila, naselila živijem zemlju, ajer, more. Vidim ja primogućega kralja, sjedeći na prjestolju svoga veličanstva i čestitosti, zametat samu riječ od zapovjedi *fiat*, i bit ona tako moguća, tako podobna postavit sve što je i

*) Ne pospješajte se.

*

Digitized by Google

kako je on naredio. A vigjite sad vi, takoga kralja dignut se s prijestolja, zać, ter zabavit se on isti svojijem rukami, za učinit stvar, koju je njegova mudrost začela da bude. Te što će to bit? Koliko izvrsna, koliko plemenita stvar? Ako njegova riječ može toliko, koliko mogu njegove ruke? Budi ovo prilika, kakvagod je Višnjega Boga, koji buduć prije rječima, zapovjedima učinio sve tjelesno, sve bezumno, za učinit čovjeka, stavlja se on isti na posao: ne zapovijeda, neg se brine neg se dogovara megju sobom Trojstvo prisveto: *„faciamus hominem.“* Pogledaj, pogledaj Boga tvoga na polju damašenskomu, govori ti Tertulijan, sa svijem zadana*), zadubena u stvoru čovjeka: *„recogita Deum tuum totum occupatum.“* Sklopjeno je, i uregjeno tijelo: ali mrtvo i studeno. Za dat mu život, neće se manje, neg li hak Božiji. Iz usta Božijeh, i ne inako ima izaći duh ljucski. Hače Bog u oblik mrtva tijela, i postaje u njemu duh: *„inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ.“*

Te što je dakle ovi duh? Koja plemenitost u njemu? Istječe iz usta Božijeh, i nije udionik božanstva? Nije, i ne može bit Bog od Boga: stvor je, ina stvar od Boga; ali jest, sve što se veće može stvor približit Bogu: jest slika i prilika Božija: *„ad imaginem Dei.“* Bog dakle, kad je stvarao dušu ljucku, gledao je i razgledô sebe istoga, u sebe se istoga izgledô. Bog dakle bi izgled, duh ljucki prilika Boga. Prilika nije prava prilika, ako ne kaže sve što se u izgledu nahodi, cjelovito i dokrajno. Pravu i dobru priliku koga lica ljuckoga mi zovemo, i razumijemo da je ona, po kojoj može se udilj spoznat, i razabrat u mnoštvu ljudi lice, pri komu bi učinjena: ili buduć lice vidio i pozno, u mnoštvu prilikâ njegovu priliku bez sumnje razvidjeti, i ukazat. Ako prilika u čemu se ne ugagja s izgledom, ako je u njoj što više, što manje, što inako, neg je u njemu, to je do neumjetonstva tvornika. Koliko je veće tvornik vješt, koliko već umjetan, toliko prilika bolja ishodi. Povratimo se na naš go-

*) Zabavljena.

Digitized by Google

vor. Ko je lijep kako Bog? Ko je umjetan kako Bog? Bog tvori priliku: ta ne može ne bit cjelovita, i dokrajna. Bog tvori priliku na izgled Boga. Koja može bit ljepša i plemenitija? Ljucka svijesti otvori oči, pazi i sudi ti: pazi izgled, pazi priliku! S jednoga prinesi pogled na drugoga. Bog duh neumrli, vjekoviti. A duh ljucki? Bezsvršena postanja i življenja. Jedna sama moć može njemu vrha doći, sama moć božija: jedin u sebi ne može se poštetiti, sharat, rasut, izginut. Bog pozna razumije, vidi sebe, i sve ino od sebe. A duh ljucki? Nadaren razumom, podoban doprijet i vidjet i tjelesne, i duhovne stvari; što je blizu, i što je daleko; što je prošlo i što ima doći. Nije nebo za njega visoko; nije zemaljsko unutrnje za njega zaklonjeno, ni duboko. Časom uzlijeta na nebesa, časom slazi u najdublju propast: stoji u srijedi, ali časom na kraj zemlje, na kraj svijeta nahodi se. Tu je mislim u trenuće, gdje je njemu volja iznać se. Bog slobodan u svomu hotjenju povoljno obire što hoće. A duh ljucki? Gospar vlaštiti svoga hotjenja: ne zna što je sila: Bog svemogući može uništit duh, ne može sile učinit njegovu hotjenju. Duh slobodan htjet koju stvar, i ne htjet; ljubit ali mrzjet što hoće, i kad hoće. Osužnji se kad, buduć zašao i zanjorio za kojom stvari, ali po volji i hotjenju njegovu: nu u svemu tomu sve su uze i svi okovi tjena i sjena*) bez jakosti: dosta je da on začne, da on reče hoću, jur se izbavio, uslobodio. Lijepa stvora, lijepe prilike Božije! Evo me sad k tebi, kršćanine. Ti imaš taku ljepotu, ti je nosiš u tebi, i ti je ne spoznaš, ti je ne scijeniš, ti je tlačiš, ti je pogrgjuješ? Bezumnosti, opačine bezmjerne! Budi da ti imaš izbrani dragi kam, u hamenu udjeljanu priliku ćesarovu, ali tako vješto, slično utvorenu, da je puki ćesar. Što ti činiš od nje? Pomećeš se s njom, u gnjusu u smetlištu držiš, i postavljaš nju? Ne ja tako, odgovaraš mi, jer nijesam zaludio, nijesam izgubio svijest. Držim u

*) Izreka, što znači laku zaprijeku.

Digitized by Google

zlatu zakovanu, u prstenu složenu, nosim svegj nataknutu na prst; često razgledam i arajdavam se;*) svakomu kažem; njom se dičim i ponosim, veće cijenim neg li sve biće, što imam. Ako s prsta dignem, na čisto i lijepo mjesto postavim, ključem u tvrdu pohranu zatvorim. Pazim, čuvam koliko oči moje, da se ne izgnusi, okrne, pogine. Dobro i razložito: ne hulim. Toliko dakle dostoji od tebe kam, u njemu prilika mrtva, prilika lica umrloga, a toliko ne dostoji bit od tebe gledana i čuvana, paček dostoji bit od tebe tlačena, i grgjena duša, u kojoj sja prilika lica Božijega, prilika ne od same prikaze, neg li od pravoga imanja od ljepote Božije, hoću rijeti od plemenitijeh izvrsnosti Božijeh? Vidiš, Bože, vidiš da se čovjek srami tvojom prilikom, da je on pokriva, ter vrh nje da nameće na se, i oblači priliku živinsku. Veliki kralj Nabuko, bivši izgubio svijest, pomamjen izašao je izvan dvora, izvan grada, ter se otskitao po gorama, po dubravama, četveronožice hodio, travom se hranio, živinami priličan. Tako čovjek grješeći, i vele gore. Ovo je odavna rekô okrunjeni Prorok: čovjek ni je pazio svoju čes, veličanstvo, ter se učinio živina: *„homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.“* Što činiš dakle Bože, što krtiš,**) digni je s njega, uzmi je k tebi, paček uništi u njemu tvoju priliku: hoće on biti živina, neka uprav ostane živina.

II.

Što sam rekao bezuman? Da Bog uništi svoju priliku? Ali neznam ja, koliko on nju scijeni, pazi, i ljubi? Ali neznam ja koliko je on učinio, za povratit je? Nakon malo kako izagje iz ruka Božijeh, bješe izgubljena, oteta, posvojena. Ludi bezsvjesni Adam dô je, ispušio***) je za jednu jabuku. Za imat je opeta, oslobodit, izba-

*) Radujem se.
**) Odmičeš.
***) Izagnao je.

Digitized by Google

vit, trjebovalo je kupit, kupit na mjeru. Ko će je kupit? Ko ima za kupit je? Sam Bog, niko ini. Svak je ini siromah za doprijet do cijene. Prikazali su se Patriarhe, i megju njima najugodniji Bogu, Noè; prikazali su se Proroci, i megju njima najdostojniji Jeremija i Ilija; prikazali su se zakonitelji i naučitelji, i megju njima poglaviti Mojzes; prikazali su se veoma Bogu mile sluge Jozua, Finees, Aaron, David, prikazali na trgovišće, nu, kad je čuo, kad je vidio što se ište, što je cijena, svak je otstupio, vratio se nazada, rekô sobom, ne imam toga, niti ću igda imat za kupit. A vi ostali sveti i bogoljubni ne hodite naprijeda, zaludu idete, kupit nećete. Sam Bog može imat, može dat, jer on, koliko je mudrost nedohitna za izmislit, toliko je mogućstvo ne izrečeno za učinit. Te kolika je ta cijena, ta procjena? Na Kalvarijo, kršćani, na Kalvarijo, ako hoćete vidjet blago što se izbroilo, što se izasulo. Vidiš propeta? Ovo je Sin Božiji učovječen: tako te uči vjera sveta. Ako ti ne vjeruješ, ni ja s tobom ne govorim. Paček temeljito vjeruješ. Dakle ovi Sin Božiji dao je život svoj za otkup tvoje duše. Te koliko je ovo, je li mjere, je li procjene? Da je on samo sišao s neba na zemlju, učinio se čovjek, da je ovo samo djelo od podniženstva učinio za ljubav i cjenu tvoje duše, bili malo učinio Bog, bili mala bila procjena tvoje duše? Bog kralj, gospar privišnji učinit se potištena sluga: *„formam servi accipiens“?* Ali umrijet za tebe? Umrijet? Kako? Ko zlotvor osugjen. Progji, i propusti i to. Ali umrijet na silu smrtnijeh bezbrojnijeh bolestî, i mukâ. Pogledaj mjerila, govori ti Euzebije Emisen: mjerila su križ: o jednoj ruci visi tvoja duša, a na drugu vigji što stavlja Sin Božiji: stavlja svu krv svoju istočenu do kaplje; stavlja svu put svoju izranjenu do mrve; stavlja biče, drače, čavle; stavlja sve što je on podnio od zlobnijeh židova, od bijesnijeh vojnikâ, od nepravednijeh sudaca, od učenika nevijernijeh. A više svega toga stavlja život svoj. Toliko je naložio Sin Božiji za dovestit u jedino visenje mjerila. Ložio je Božiji Sin na jednu stranu, ali druga ni-

Digitized by Google

je se nego slabo kretala, slabo uzdizala, i nije došla na jedinstvo, dokle nije on duh ispuštio na križu. *„In trutina Crucis passus est suspendi, ut homini dignitatem suam ostenderet pretii magnitudo.“*

Gdje si ti Bernardo sveti, sad mi daj, sad mi zajmlji tvoje riječi, neće nigda, ako nije sad, biti prigodno, da zaupim s tobom: ili se privario Isukrst, ili se vara svijet: *„Aut Christus fallitur, aut mundus errat.“* Toliko blago dat, učinit se čovijek od bolesti, zaglavit ovu pritešku prikazu smrti svojom? U istinu, ili Isukrst nije poznô cijenu duše, ili je ne pozna svijet. Ako duša malo dostoji, tot se Isukrst privario. Zašto dat neizmijerno za primijerno, neprocjenjeno za procjenjeno. Luda, besvjesna, razmetna trgovca *stultus mercator*, po riječi Agustina S., koji za stvar od male cijene dava veliko blago. U takomu ili je luda svijest, ili ludo srce; luda svijest, jer ne pozna cijenu, ludo srce, jer za stvarima od male cijene tako je poginut. Sin božiji privarit se? Mudrost Božija ne znat cijenu duše? Bog cijenit dušu veće, nego li ona dostoji? Kud smo pošli, kud smo zašli, pametim? Nije se privario Isukrst, vara se svijet. Njemu s križa na ovi način govori ovi propeti Sin Božiji. Pogledaj neharniče, pogledaj što sam ja dao za te. Nijesam dô zlato, srebro, drago kamenje: nijesam dô krune, carstva, gospoctva: nijesam dô nebo sa svijem uresom njegovijem: nijesam zemlju sa svijem ljepotami kojijeh ona ima, i nosi i u sebi i na sebi. To bi sve ništa bilo, paček bilo bi ništa, da, sam dô tisuću i bez broja svijetâ i ljepšijeh, i plemenitijeh od ovoga. Dao sam mene, ja Sin Božiji, moju krv, moju put, moj život za tebe. Za stvorit tvoju dušu što je trjebovalo? Zahaknut. Za nju otkupit, što je trjebovalo? Umrijeti. Što sam ja imo veće za moć dat za tebe, reci, naspomeni, ukaži? Reci, što je od više mogô imat, za dat, učovječen Bog? Evo dakle na pravijem mjerilima tvoja duša stoji prema krvi, i životu mojem ; cijena tvoje duše odgovara prema cijeni trudâ, mukâ, i smrti moje.

Digitized by Google

I ti ovako plemenitu ljubu, drûgu, i gospogju tlačiš, pogrgjuješ, i ružiš, kako ne bi najpotištenu robinju? Ali znaj, besumniče, da ta duša uprav nije sad veće tvoja, sad je sa svijem moja; tebi je samo zajmah. Kad ja stvorih nju, bi i moja i tvoja. Iza toga nakon malo ti si je zamjenio, izgubio. Otkud je ona veće tvoja. Ja sam nju kupio. Dakle je ona sa svijem moja. Ti dake meni za nju odgovorit imaš kô za stvar moju vlaštitu; odgovorit imaš, za sve što budeš njoj protiva učinio, i sakrivio, za svaku nečast, nepoštenje, pogrgjenje učinjeno njoj ništa manje neg li da si ti mene stavio pod noge, neg li da si ti moju krv poplesô, i počepô.

Kršćanine ti se ne ježiš, na ove riječi ne treseš, ne trneš? Sin Božiji kupio je tvoju dušu, a ti je opet prodavaš? On je za nju do sebe istoga; za koliko ti davaš nju, za koliko puštavaš? Ti si prodavalac; hudoba je kupovac. Vigjimo i razgledajmo ovi svijesni trg, ovoga bistroga trgovca. Što tebi hudoba? Jedan kus vrjemenite sladosti. Što ti njome? Dušu. Riječi su Agustina svetoga: „*Vendit animam diabulo accepta tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis.*“ Što je vazdašnji posao i radnja napasti pakljene? Ono, što je njekada činila i govorila Isukrstu: kaže i prikažuje te ovo, te ono vrjemenito dobro: vidiš govori ti, kako je lijepo, kako je slatko; hočeš? daću ti: žudiš? imaćeš: „*haec omnia tibi dabo:*“ samo mi se pokloni; „*si cadens adoraveris me.*“ A ti što odgovaraš, što činiš? Dobrovoljno, veliš: daj to srebra, daj to gospoctvo: daj tu radost putenu; daj da se moja samovoljnost ispuni: a evo tebi duše. Bezumniče slijepi, čuj što ću ti sad rijeti: kad si taki, čini što hoćeš: nu zašto se ti tako udilj pogagjaš, zašto udilj riječ puštavaš? Činili tako svijetovni trgovac? Činiš li ti tako u tvojijem svijetovnijem prodajam? Koliko ćeš ti prije razmišljat, pribirat, razgledat što ćeš dat, što ćeš primit, prije nego uzao zametneš? Koliko ćeš riječi istratit prije i s jedne i s druge strane, koliko otezat, pritezat, pripuštavat, primicat, dok se pogogjaj sklopi i

Digitized by Google

svrši? A za prodat dušu ni promišljaš, ni razbiraš, ni se godiš nego prije čekaš, da je pridaš. Pričekaj u dobri čas, ne preši, ne nori tako. Spomeni se da je ta duša prilika Božija, da vas stvor bezumni nije dostojan zamijenit je. Ali budi sve to ništa: da je tvoja duša toliko plemenita, ne vjeruj Stvoritelju, govori ti Eusebij, ali vjeruj Otkupitelju: „*quam pretiosus sis, si factori non credis, interroga Redemptorem.*“ Toliko je uzašla cijena, čes i plemenitost duše, da stoji, ako se može rijet, prema cijeni istoga Boga. Ja ovo ne bih rekao, da nije rekao Agustin sv.: „*tam copioso munere redemptio agitur, ut homo Deum valere videatur*“. *) A ti ćeš nju prodat za prah, za zemlju, koju čepaš? Te zašto si ti pred očima tvojijem tako potištena stvar, kad si pred očima Božijem tako čestita, tako plemenita, govori ti Grilozog sv.: „*quare tam vilis es tibi qui tam prætiosus Deo.*“ Ah digni iz pred tebe ti zastor, tu koprenu digni s oči, ištom pogledaj: jedan sam pomnjiv pogled dosta je: pogledaj krv Jezusovu: to je procjena tvoja: „*prætium tuum sanguis est Christi.*“ **) Ovi pogled bi podoban učinit u sv. Agustinu, nigda veće unaprjeda izpuštit dušu za nijednu stvar od svijeta, za vas svijet. Govorio je on: kad sam obaznao, da bijah kupljen krvi Jezusovom, odredih, nigda se ne postavit na prodaju. „*Quando intellexi me Christi sanguine emptum, nolui amplius me exhibere venalem.*“ ***) Krstjanine, krstjanine, na izgled Agustina budi unaprjeda lakom: pušti sve, štedi dušu. Odgovori napasti, kako te uči Eusebij: ja se tebi poklonit? Pokloni se ti meni. U tebi je prilika Božija, ali je i u meni. U tebi je za tvoj prikor i sramotu: u meni nije tako. Ti si s neba propao, a ja ufam uzit, i posvojit mjesto, što je za tobom pusto ostalo: „*ipse quoque Dei imago sum, nondum a superna gloria deturbatus ut tu: tu me adora.*“

*) De Dilig. Deo, c. 6.
**) S. Leon. Ser. I de. Nativ.
***) L. III. de Symb.

Digitized by Google

III.

Toliko se Bog zatrudio u stvoru duše čovjeka, dok je nju doveo na sliku i priliku sebe istoga: toliko se zatrudio Sin Božiji, za povratit je izgubljenu, dok je svu krv svoju istočio, izcijedio do kaplje. Te zašto, za koju svrhu? Što je od nje mislio učinit? Učinit je slavnu i blaženu po sve vijeke: učinit nju zvijezdu nebesku: učinit kraljicu u raju: učinit priličnu sebi u blaženstvu. Nije sumnje, govori S. Ivan: *„similes ei erimus;“* bićemo prilični Bogu. Kako to? Oni samo može istomačit koji uzide na nebo, ili s neba side na zemlju. Mi njekakvu sjenu vidimo na ovemu nebu našemu. Vidimo dva sunca: jedan je oni vazdašnji, koji svijetli okolo nas: ovi učini drugo sunce prilično sebi. Bude oblak tako stisnut u sebi, tako obrnut k suncu, da svi zraci koji od ovoga udaraju na okolo onoga, sakupe se u nj, da se ne izgubi nijedan, ter pridava našemu pogledu priliku sunca, ko da je drugo sunce. Zraci rajskoga sunca svu će obastrijet dušu u raju, da će se ona slikovati Bogu: *„similes ei erimus.“* Nu ostavimo, ne ištimo prilike na svijetu, jer se strašim, da nas veće mogu odmoć, neg li pomoć za razumjet vrhunaravno biće u raju. Sad se ne zna, sad se ne pozna što je ono biće: *„nondum apparuit quid erimus;“* znaće se, poznaće se kad bude vrijeme. Ovo samo može se rijet, da ćemo bit prilični Bogu: *„cum apparuerit similes erimus.“* Prisrećne, pričestite duše! Priplemenita, priuzvišena bića, za koga je ona odregjena na koje je ona zazvata! Što je gospoctvo i što je kraljestvo zemaljsko prema gospocstvu, kraljestvu nebeskomu. Sasvijem tijem veće je cijenjeno ovo zemaljsko, neg li ono nebesko. O nesvijesti! Je li gdje gore do ove? Ah! neka bi toliko bila scijenjena duša, koliko jedna djeva obrana za kraljicu na zemlji. Zamišljam ja ovu zgodu. Kralj čestiti, plemeniti, izlazi iz svojih dvorova, za prohodit se po mjestu: u putu srjeta mladu djevu na poslu, kô ono je poklisar Abramov sreo Rebeku kod kladenca, gdje zahita vodu; zagledo se u nju, osto je zatra-

Digitized by Google

vljen: dozivlje udilj nje roditelja, ter mu veli: ova djeva ima bit kraljica; biće moja zaručnica, biće ne sad, neg kad dogje vrijeme od moje zaručnosti. Nek postoji tako još za vrijeme dok poručim ja, dok zazovem.

II. Vrijeme.

Neću hulit, nu ću i pohvalit svakoga onoga, koji pomnjom gleda i čuva ono što ima, samo ako nije po nepravu i nerednu putu stekao ili dobio. Tvrdo uzdržat, nastojat da ne bi izgubio dobro, koga imaš, stvar je nami u naravi, i rijeću ovako u krvi usagjena. Čovjek rogjen za bit blažen, brine se nepristavno za steć dobro, po komu se učinit blažen, zasve mi se česće privarimo ištuć dobra koja mješte ponijet nas naprijeda, odalečuju i tiskaju nazada, hoću rijet dobra ugodna puti, ali štetna i protivna duši. Ovo naravno krenuće, kako uzroči, da mi pohlepno ištemo što nemamo, tako nas priteže, da ne ispustimo što imamo. Ko je stekao gospoctvo, obzire se na sve strane da ga ne bi nenavidna sila, ili zasjednost potisnula. Bogatnik opipom broji, krijuć vadi, spremiva, prigleda, zatvora. Ne inako svaki ini svoje dobro gleda i čuva. Neka gleda, neka čuva, ja mu ne branim, ja mu se ne protivim. Ali je trijeba da rečem što vam poručiva Bernardo sv.: sve to štogod imate, sva dobra, i sve stvari od svijeta, osvem jedne jedine, nijesu vaše, ne mogu se rijeti vaše stvari vlastite, jer vas uprav ne utište, jer nijesu u vami, jer su ištom oko vas, i koja su najbliža vami, jesu kô ono što nosite na vami. *„Omnis res aliena est a nobis“*. Nikad toga čuli nijesmo: jedna je stvar naša vlaštita. Te koja to može bit? Ištite, kušajte, razbirajte. Nećete lasno doprijet, jer koliko je veće nami u očima, toliko je manje od nas, scijenjena. Neka dakle rečem ja, paček Bernardo sv: *„tempus tantum nostrum est.“* Vrijeme je samo naša stvar vlaštita. Čine se

Digitized by Google

nami čudo ove riječi. Nu počujte što ću ja rijet odviše. Vrijeme je naše. Nu koje? Nijesu godišta, nijesu dnevi, ako mislite, sami časi. Ali nijesu ni časi zajedno, nego čas iza časa. Sto činimo dakle bezumni, što se lijenimo zasljepljeni? Sad ovi čas sam, ne ini stoji u mojoj ruci. Na koji dakle način imam ga istrajati korisno ; jer sve ino vrijeme nije moje nije vlastito.

Ko je podoban vrijeme procijenit? Zatrudio se, i postavio zamjerit procjenu vrjemena Jerolim i Bernardo sv., da što su, da koliko su iznašli? Mjerili su, i mjerili, ali nijesu mogli, neg li samijem vjekuvječanstvom domjerit. Nu vrijeme koliko je plemenita stvar, i prizamijerna, toliko je bjeguća. Brže leti od krilate strijele; brže neg li voda niz rijeku; neg li plav koju tiska silni sjever, neg li zvijezde vijući krug po nebeskomu prostoru. Tekuće vrijeme ko može dostignut? Vrijeme dohodi na čase, čas iza časa, časi koji se nasljeduju, ovo je ono što se vrijeme nazivlje. Iza časa čas teče, kako kaplja iza kaplje, ne prilično onijem, koji se kupe u isti sud, nego prilično onijem koje ponoritijem putem teku, letu. Eto čas, koji je sad bio, prošao je, nu netom je minuo on, drugi je čas pridošao, a ovi nepristajuć ni malo eto prohodi. Na ovi način bez pristanka nasljedujući se časi prohode, bez da možemo jednoga sama ustavit, uzpregnut. Vrijeme je naše: nu koji dio od vrjemena može se rijet pravi naš vlaštiti? Sam čas, koji nas zapada, koji nas u prohodu dotiče. I mi ćemo dopustit da nam uteče is ruka bez koristi; nećemo se njim okoristit za spasenje duše?

Hotio bi ko što na ovo rijet. Neka reče, neka prikaže ino vrijeme njegovoj vlasti podložno. Svrni dakle tvoje zenice nazada. Je li prošasto? Koji prostor od vrjemena, koja godišta, koji dnevi, a časi bezbrojni. Imaš razlog, ako ih imaš u ruci, ako ih možeš povratit. Nu o žalosti! Znam da bijahu i moja i vaša, znam da ih nije veće, a što je gore znam da se neće nikad ona ista godišta povratit. Komu progje djetinstvo, komu mladost, a komu stavna godišta, bez ikakva ufanja moć se vratit nazada.

Digitized by Google

Nu i kad bi se čovjek po krjeposti Božijega mogućstva ponovio, nova bi godišta stekao, ne bi se na prošasto vrijeme povratio. Vrijeme prohodi, prohodeći gine, i dospjeva sasvijem. „*Transire et perire idem est:*“ riječi su sv. Prospera. Sve ine stvari svijeta ili ne ginu sasvijem, prohode s mjesta na mjesto, od ruka do ruka, ali se gjegod nahode, cjeć česa izgubljena mogu se opet povratiti. Vrijeme ide, teče, dokle do nas dogje, nu netom je prošlo, izginulo je sasvijem. Vrijeme proletom ne ostavlja ino od sebe, nego samu uspomenu. Koje dakle ti bezumnik da reče, u mojoj ruci stoji prošasto vrijeme, ja njim gospodujem?

Nije kud se obrnut, ako ne na došasto vrijeme. Koji časi, koje dnevi, nu što rekoh, koja godišta redom izregjena idu k nama i pristupaju. A nije li to vrijeme naše vlaštito? Nije li zadosta kojigod dio od toga istrajat u dobru za naše spasenje? Ne cijenim učinit krivo nikomu, kad rečem, da se svak nada življet veće, neg će mu bit dopušteno. Svak zna, da ima umrijet, nu se svak uzda, da je smrt od njega daleko, da idu pred njom mnogo godišta koja priječu put, da ne stupi naprijeda. Mladost broji svoja došašta godišta ne u prste, nego na ruke; koje star, ako ne ufa veće ruka godišta dočekat, a ono broji do cijele ruke, a kogod s jedne ruke prihodi na drugu. Ko me nije razumio? Mlad ufa pedeset, šesdeset i više godišta dočekat: star uzda se do pet do deset doprjeti. Malo ko dopire do stotine, nu nijesu li mnozi koji se nadaju bit od tijeh? Cječ ovoga bezumna ufanja komu slabo stoji na srcu sahrana svoje duše, misli u koje doba unaprjeda, nu veoma docna, prividjet za vjekovječanstvo. Paček žudim poznat i vidjet čeljade, koje takijem obzirom žive, ko da svak čas ima umrijeti. Što se varamo! One iste duše, koje čine cjenu od vrjemena, kojega u dobru provode, svegj što bolje i veće ostavljaju u naprjeda ispunit. Mladost ima odluku jače se od svijeta rastavit, kad godišta stavna pridogju, do godišta na veću bogoljubnost prijonut. O mi slijepi i nerazboriti! Prošasto vrijeme stoji li nama u ruci? Znamo li mi koliko nam je toga od-

Digitized by Google

regjeno? Vrijeme ide svojim putem, nu znamo li mi kad će nas zanijet, zaplijenit? Počne godište, godište je u dvanaest mjesecâ razdijeljeno: nu što će od nas bit kad se dotoči, hoćemo li svijeh mjesecâ svrhu dočekat? Svane dan, znamo koliko će doba proć dokle se smrkne, nu ko zna hoće li živ omrknut? Nije časa koji se ne može učinit napokonji. Koja mladost, koja jakost, koje zdravlje može odoljet smrti, kad zamahne batom i udari. Ovi čas sadašnji komugod je u komu mjestu napokonji, a ne može biti i nami? Ufamo da neće. Nu da neće, koji stavan biljeg, koje očito znamenje vi imate? Pogledajte skup ubozijeh, pogledajte bogatnika: ovi svakomu od onezijeh dijeli zadudžbinu, nu ne svakomu jednako; nekomu veće, nekomu manje, kako on sudi da je komu potrjebnito. Ubog dakle primljajući na ruku dinar po dinar, vidi što je primio, što prima, ali ne zna hoće li još primit. S čijem se vlada bogatnik? Samom svojom voljom i odlukom. Neznajuć dakle ubog volju i odluku njegovu u što se uzdat može, da će njemu od onoga, što bogatnik drži u ruci, još udijelit? Što bismo dakle rekli o ubogomu, koji bi kroz prste izpuštivo da propada što prima, ufajući naprijeda obilno još primiti? Višnji dava nami vrijeme na čase: znamo što smo primili, što primamo: nu što znamo koliko ćemo još primit? Dijeli li Bog ljudima život istom mjerom? O koja raslikost u mjeri! Mjera bo je našega života i svega inoga stvorenja sama volja Božija. Mi ne znamo što je od nas odredio, a možemo se uzdat, da ima još dosta do smrti? Sad recite, od svega vrjemena, koji je dio naš vlaštiti? Prošasto vrijeme uteklo je nami iz rukâ; došasto ne znamo hoće li nam doći do ruka, sadašnje je samo u našijem rukama. Nu ovo sadašnje koliko je? Koliko čas, ništa veće. I tako svak čas u istomu biću nahodimo se, ništa veće od jednoga časa, gospari. Bivši dakle ovoliko kratak dio, da se kraći ne može, naš vlaštiti, što činimo mi od njega, na koji ga način trajemo? Oči oči, dajte grozne suze za proplakat na toliko naše nerazborstvo. Prohode časi, čine

Digitized by Google

se dnevi, stvaraju se godišta s malom, ili nikakvom koristi duhovnom, ko da je u našoj ruci kad prividjet za spasenje.

Otvorite oči, slijepi umrli, pogledajte, što činite od vrijemena. Kogod ima što ispustit iz ruka, u dugo se sobom svjetuje, hoće li, neće li. Ako odredi ispustit, neće bez koje ine koristi vlastite. Dava, nu da bude njemu odvraćeno istom mjerom, ili još višjom: dava, ali za steć prijatelja, branitelja, pomoćnika, slugu. Ako ima dinar potratit, koliko prije razbira u što će ga uložit. Razgleda, razmjera, svjetuje se, godi se, odmiče, dok na svrhu zasiječe. Neću zatajat da jest kogod na imenu i na glasu praznoruka, razmetnika. Ali ću vam u isto doba očitovat, kad pomnjivo prokušah, da nijesam iznašao nijednoga od tijeh pravoga razmetnika. Razmetnik jest pred štedećom čeljadi, koja opazom trati, i ne trati nego u stvari potrjebnite i korisne. Razmetnik trati u stvari izprazne, niti potrjebnite ni korisne. Nu svegj je istina, da u štogod trati, što je njegovoj volji ugodno. Ne meće dakle sasvijem. Koji od tezijeh svoj dinar prosiplje po tlima ne obziruć se na nj, koji srebro, zlato na paloku *) drži, koji vrata i pohrane drži raztvorene, da može svak ko hoće uzet, raznijet? Varam se ja dakle govoreć, da nije pravovoga razmetnika svoga imanja? Svak je lakom, vjerujte meni, ne jednako, manje i veće: kogod je lakom s inijem samo, a kogod i s inijem i sobom istijem, oni koji sebe mori i pokori za steć i uzmnožit imanje. Lakomi smo u svemu samo ne od vrijemena. Od ovega smo samo pravi praznoruci, razmetnici. Koliko nam vrjemena prohodi bez da se dostojimo obazdrijet na nj. Prohodi nam, ko prohodi čovjeku priklopljenu oda sna. *„Dormierunt somnum suum,“* riječ je okrunjenoga proroka. Zaspi s večera, progje noć, kad ustane, nagje ništa u rukam. *„Nihil invenerunt in manibus suis.“* Hoćete li još veću nesvjest? Kolikrat čusmo rijeti, koli krat uteklo je i nami iz usta, nahodim

*) Na paloku — na ruci, t. j. držati izloženo bez pomnje.

Digitized by Google

se bez posla, ne znam u što se zabavit; dug li ti je ovi dan; duga li ti je ova noć; ah da hoće prije ovi dan proć; ah da se hoće prije ovo godište dotočit. Toliko smo bezsvjesni, da bismo rad, da se pokrate kad naši dnevi, naša godišta. I ovo je cijena koju činimo od vrjemena? Tako, toliko scijenimo vrijeme dok je s nami, u našijem rukama; kad se pak od nas odijeli, zbilja u velike scijenimo. Mi sad vrijeme, što je prošlo, u velika žalimo, a ovo sadašnje, kô prošasto, trajemo. Hoćeli bismo da se povrati minuto vrijeme, da ga bolje, korisnije istrajemo, a ovo sad, što imamo, bez koristi provodimo. O sljepila, o nesvjesti! Nu o komu ovo govorim? O nama. Korimo našu ljenost, i još smo lijeni, i lijeno ćemo življet? Ne, ne: bolje ikad, nego nikad.

III. Riječ Božija.

Kad uzeh razmišljat djela i život sadašnjijeh kršćana, ter vigjoh u svakoj vrsti tolike neurednosti, tolike opačine, vigjoh u plemićima silu i oholast, u sucima nepravde, u trgovcima privare, u gospodarima nemilost, u službi nevjernost, u bogatnicima lakomost, u ženama isprasnost, u mladosti razbludu, megju rogjacima nemir, megju susjedima omraze, megju prijateljima himbenost; vigjoh dobre i bogoljubne progonjene, crkve nescjenjene, svetotajstva potlačena, božiji i ljucki zakon poplesan: planuh protiva namjesnicima božijem, i upravih njima moje tužbe, moje riječi. Nepošteni izdajnici vjere i zakona Isukrstova, zašto cknite, ter bestužno gledate u kršćanstvu tolika bezakonja, tolike zlotvornosti? Nije li vama pridô u ruke božiji zakon, nebeski ovi naučitelj; nije li vama naredio, da sijete, da glasite po svijetu, megju ljudima njegove zapovjedi; nije li vama zapovjedio, da izgonite, izkorjepite grijeh, zloću i opačine; namjestite, usadite krjepost, svetinju i bogoljubnost, da vježbate neumjetne, slabe da

Digitized by Google

krijepite, nemoćne da liječite, da karate grješnike, zlijem zlo da prijetite, dobrijem dobra da obećivate? A vi se lijenite, ko da nije posô vaš, ko da nije vaše držanstvo! Ustanite, glasite, vadite, radite, vježbajte, krijepite, liječite, karajte, prijetite, obećivajte' Nu na ove riječi čuh nenadani ovi odgovor: nije do nas, mi se ne štedimo, trudimo, zovemo, molimo, da pristupi puk kršćanski za poslušat riječ božiju: ali je dan današnji u takoj nesćjeni riječ božija, da je veoma malahan dio puka, koji se zatrudi doć za-čut je.

Što je ovo kršćani? Duhovna se hrana dava potrjebnomu, nudi se, moli se da je uzme, da je okusi, a on se gadi, mrzi je, odmeće je. Ali nije riječ božija hrana duše? Što je Isukrst odgovorio napasti? Ako tijelo žive kruhom, a duša žive riječi božijom. *„Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.“* Koliko se čini za dignuti glad tijela, koliko se trudi za nasitit tijelo? Svak umije rijet, da glad oči nema. Te koja je pak nemilost, pustit dušu, da gladuje, pustit da od glada izgine i umre? Riječi su Zlatousnika: *„quam absurdum pro repellenda fame corporali, omnia attentare, animæ autem famem sponte quaerere.“* Rijeće mi ko: ti kruha ne ište jer glada ne ćuti. Veoma svijesno. Da koji je to biljeg? Od smrti. To je nemoć, koja na smrt dovodi. Što se ino zgagja o životu tjelesnomu. Težak je nemoćnik, koji glada ne ćuti, koji kruha ne pita, koji hranu odmeće. Što ima bit na svrhu od njega? Do brzo izginut, umrijeti. Ko želi dakle život duše, nek je hrani, nek je siti pićem rijeći božije. Rijeću očito i otkriveno: riječ božija svakomu je potrebnita za sahranit se. Trijeba je dakle slušat je; nu nije dosta to, trijeba je slušat je korisno. Dva držanstva za spasit nas.

I.

Žudi li se zbilja svaki od vas sahranit? Malo si rekô? Što hoće rijet sahranit se? Po sve vijeke uživat na nebesima slavu i kraljestvo bo-

Digitized by Google

žije. Žudi i kako žudi. Ali za sahranit se potrjebnito je znat sve što nam je objavio nebeski ovi naučitelj, ne samo ono štogod imamo vjerovati i ufat, nu i sve ono što smo držani punit i djelovat po zakonu božijemu. Ali za obaznat i naučit što smo držani, trijeba je slušat riječ božiju, od božijeh namjesnikâ istomačenu. *„Fides ex auditu, auditus per verbum Christi:“* govori Pavô Apostol. I u istinu, ko vas ini uvježbat može u kršćanskoj vjeri i zakonu, ako se od božijeh namjesnikâ uklanjate: gdje drugovdje nadate se naučit vječne istine, ako u božiju crkvu ne uljezete? Gdje, recite: pita vas Zlatousnik. U gospockijem svjetovnijem dvorima? Da o čemu se tu misli i govori, ako ne o taštom slavi, veličanstvu, gospoctvu? U domu vašemu? Da o čemu se tu misli i govori, ako ne o narednosti i napretku domaćemu? Po posjedima? Da o čemu se tu govori, što se povjeda? Što se tamo amo zgodilo, kako oni žive, kako ona nosi, što je ko rekô, što je učinio. Na trgovištu? tu je vas posô godit se, kupovat, promjenivat, prodavat. Na putu? Tu se čuje s jedne strane smijeh, rug, i razgovor, a s druge vika, psovke i zavade. Svud, izvan božijega mjesta, o svjetovnijem vrjemenitijem stvarima i poslima misli se i govori. Ovdi u božijemu templu pripovjeda se i govori o Bogu, o duši, vjeri, i zakonu: zašto smo stvoreni, zašto smo ovdi za malo, što nas čeka po smrti, što je ovi, što je došasti život: ovdi nije mjesta ispraznomu razgovoru; vas je o duhovnijem i vjekovitijem stvarima i poslima razgovor i besjedenje.

Tecite dakle k božjemu namjesniku, uljezite u crkvu, ako želite obaznat što je vami potrebnito znat, ako se hoćete sahranit. Osvem ovega nije inoga puta ni načina. Ovo je oni jedini put i način, po komu je s pogane himbene vjere, na pravu istinitu vjeru priveo ljucki narod naš ljubežljivi Spasitelj. Kad pogledam po svem svijetu od istoka do zapada, od poludnevi do sjevera, ter ugledam sto jezikâ, sto narodâ, i uzištem uzrok, radi koga budući prije hrabreno pogani zakon, himbenu vjeru po-

*

Digitized by Google

tlačili i poplesali, kršćansku vjeru i zakon dobrovoljno i veselo zagrliše, križu svetomu pokloniše se, sve inoga ne nahodim osvem apostolskijeh riječi i glašenja. Po njima plemići podniženstvo zaljubiše, bogatnici uboštvo, mladost čistoća, grješnici pokoru. Po njihovu nauku vratila se na sud pravda, pravednost na trgovište, vijernost megju sadruženijem, ljubav megju iskrnjijem. Po njihovu trudu minuše sila, grabže, nenavidosti, omraze, bludnosti, i ostale opačine. Po riječi i vježbanju božijeh namjesnika, veli Pavo sv., ustala je dobrosrećno i čestito vjera sveta, po svem svijetu rasplodila se: „*placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes:*“ po istomu putu i načinu trijeba je da se uzdrži: nu kad bi pristali božiji namjesnici riječ božiju propovijedati, kršćanska vjera i zakon u brzo dospjeli bi. „*Si deficeret verbum Dei, deficeret et fides Christi.*“ Po riječi Bernarda *) svi bogoslovci.

Što odgovaraš dakle kršćanine; po ljuckom riječi i nauku ljucki narod, kako je iz prva počeo, tako je do svrhe Privišnji vježbat odredio: na svijetu svjetovna čeljad svjetovnijem stvarima i misle i govore: sami božiji namjesnici u crkvi vježbaju u duhovnijem, o duhovnijem besjede. Ti dakle koji se od ovijeh uklanjaš, od crkve stupaj obrćeš, za riječ božiju ne haješ, možeš smiono rijet, da ti žudiš znat tvoje držanstvo, da se hoćeš sahranit? Ali čekaš angjela s neba, da te nauči i uvježba? K onemu dobromu stotinjiku, po imenu Kornelij, bješe poslan angjeo s neba, ne da ga uvježba, neg da mu reče, od koga on ima bit uvježban: zovi Petra: „*accersi Simonen:*“ on će te naučit što si držan učinit: „*hic dicet tibi, quid te oporteat facere.*“ **) Nije angjelu neg čovjeku, da čovjeka uvježba naregjeno. Može li se veće! Ovi Isukrst od kad bješe uzišô na nebesa, od kad bješe apostolima pridô riječ božiju i rekô, ja idem, vi ostajete,

*) Ser. 10.
**) Act. X. 5.

Digitized by Google

vas pošiljem na mjesto moje, da učite svijet i vježbate; „*docete omnes gentes,*“ *) nije nikoga hotio po sebi uvježbat u vjeri i zakonu, kojih je on prvi naučitelj proglasio. Pazite ovu istinu u apostolu Pavlu. Putovô je iz Jerusalema put Damaška onda samosilni progonitelj, ištući pomnjivo, jeda bi našô koga kršćanina, ter uhitio i pridô u ruke židovske pravde. Ali nedohitno privišnje vladanje buduć njega od vijeka odabralo za vijerna i hrabrena svoje vjere viteza i apostola, usrjed puta obastri ga nebeskom svjetlosti, bukom i vikom obori ga s konja. Pavô zapanjen, zablješten, smamljen radi čudnovite ove zgode, taj čas promijenio je pamet, promijenio je srce, ter kliknu: evo me Gospodine što hoćeš od mene, reci, zapovjedi. Bi mu odgovoreno: uljezi u grad, ondi je Ananija, on će ti rijet, što si držan učinit: „*ingredere civitatem, ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.*“ **) Bože svemogući! ti Bog u čovjeka, ti prvi naučitelj u tvoga namjesnika pošilješ Pavla, da se uvježba! Dostojiš s njim govorit, ne dostojiš se njega uvježbat? Koliko se tebi hoće za uvježbat ga? Jedan zrak tvoje svjetlosti da uljeze u njegovu pamet, Pavo je sve naučio, sve zna što mu je potrjebnito. Nek je to tako, sa svijem tijem Pavla otpravlja u Ananije, jer, kako rekoh, čovjek po čovjeku, on je odredio, da se uvježba. Zaludu dakle, kršćanine, angjela čekaš, zaludu se Isukrstu nadaš, ako imaš pravu požudu za obaznat tvoja držanstva, uljezi u crkvu; „*ingredere:*“ tu stoj i slušaj, što će ti rijet božiji namjesnik: „*ibi dicetur tibi:*“ on će ti otajstva vjere svete istomačit, on će ti, što je zakon božiji, što su božije zapovjedi pripovidjet i prikazat: on će te uvježbat u onemu što je tebi potrjebnito za sahranit se.

Sve je to prigodno i pristojno rečeno onemu, koji nije hajo na vrijeme uvježbat se. Mi smo, mi od malahna djeteta hodili u crkvu, slušali nauk kršćanski. Mi smo dakle sve uhitili,

*) Matt. XXVIII. 19.
**) Act IX. 7.

Digitized by Google

sve što je potrjebnito za sahranit se. Što nam više ostaje za naučit? Što je veće tako potrjebnito, da idemo, učimo i slušamo. Vi svi dake znate sve što je držan znat kršćanin; svaki od vas ponapose zna, sve što od njega ište, sve što njemu zapovjeda biće njegovo? Neka bi to rekô Samuel, ili ko priličan njemu, koji Bogu posvećen kod njegovijeh noga pribiva, u domu boravi, gdje se dan i noć štije pismo sveto, božiji zakon pribira, privraćaju pisma svetijeh naučiteljâ kršćanskijeh. Nu da rečeš ti kršćanine, komu je vasdašnji posô igra, posjedi, razgovori, prohogjenje: ti da rečeš trgovče, komu nije dosta dan, a kad ni noć za uputit, upravit, uredit vrjemenite tvoje posle: ti da rečeš, rukotvoriče, koji bi žudio da je dulji dan, dulja noć, za moć tvoj trud do kraja dovesti: ti da rečeš, kršćanko, koja imaš svedjer česa činit oko djece, oko službe, oko domaćijeh potrijeba? Vi svi da rečete, — znamo potpuno nije trijeba da učimo, vi, koji niti štijete pismo sveto, ni pribirate zakon božiji, ni privraćate pisma naučiteljâ kršćanskijeh? Ali je vami dosta znat, koji se nahodite u mjestu, gdje dobrosrećno usagjana gospoduje Vjera sveta, gdje na veće strana božiji namjesnici pripovijedaju i besjede, koliko je dosta znat onemu koji se u pustoši rodio, koji u goram žive i dubravam, koji božijega namjesnika malo kad čuje ali ti vidi? Nu kad veli svaki od vas, da zna koliko je potrjebnito, nek ja ištom tegnem i pogledam, je li istinito što govori. — Ti znaš da si držan ljubit i častit privišnjega tvoga stvoritelja: a znaš li kad si osobito držan prikazat mu tvoju ljubav? Dijete kad doteće do razborstva, držan je poklonit se Bogu, i učinit djelo od ljubavi: držani smo svikolici učinit djelo od ljubavi ne samo kad u život, nu i češće preko godišta: na ispovjesti potrjebna je bolest vrhunaravna, to jest radi svrhe i namjere vrhunaravno nami obljavljenijeh: grješnik koji dugo žive u grijehu bez pokajat se, radi toga novi grijeh ostalim prilaga. Ti sve ovo nijesi znô: dakle nijesi znô potpuno, i naučio. — Ti znaš da si držan ljubit is-

Digitized by Google

krnjega, ne imaš mrzjet, uvrjegjen imaš prostit. A znaš li, da nije dosta ljubit, ne mrzjet, prostit samo u srcu, nu da je potrjebnito i s'dvornijem djelima i biljezima ukazat ljubav, i proštenje, ter, na običajnu megju ljudima javit se, pozdravit, u potrjebi udijelit pomoć, i utješiti. Ti sve ovo nijesi znô; dakle nijesi znô potpuno i naučio. — Ti znaš da je grijeh ukrasti, radi česa da je držanstvo tugje vratit ali zaplatit. A znaš li da je držanstvo platit štetu, koju je ko uzrokovô, ili dopustio da se dogodi iskrnjemu, jer se nije opriječio, ozvô, očitovô, kad je bio držan opriječit se, ozvat se, očitovat, kô on su držani zaplatit vladaoci koji propuštuju bez pedepsati ubojstva i lupeštine, sudci, koji odmiču pravdu i osude, služba lotra i nepomnjiva. Ti sve ovo nijesi znô: dakle nijesi znô i naučio. — Ti znaš da je grijeh dignut čast iskrnjemu, ili ga krivo potvorit, ili potajna pomanjkanja njegova otkrit *i* proglasit. A znaš li da se diže čast i na ovi način, to jest tajuć časnà i kreposna djela iskrnjega onda, kad je potrjebnito proglasit ih, ili ih pokraćujuć kažuć da nijesu onoliko dična i slavna, koliko ini cijene; ili slabo hvaleć, kad je razložito pohvalit. Ti sve ovo nijesi znô; dakle nijesi znô potpuno i naučio. — Znaš da nemaš ti sagriješit: a znaš li da si držan, kad možeš, grješnika sa zla pritegnut na dobro, uvježbat ga, posvjetovat, pokarat? Ti sve ovo nijesi znô. Dakle nijesi znô potpuno i naučio. Koliko stvari ne znaš, a pak smiješ rijet, da ti sve znaš, sve umiješ? Ove istine, i ostale ovijem prilične svak je držan znat koji ih može obaznat: radi česa griješi ko ne haje, kad ih može obaznat. Ko je kriv, da ih neznaš ti? Ali nije crkve u kojoj ih možeš čut, ali nije božijega namjesnika, koji će ti ih istomačit. Privara je, govori Ambrozij sv. u svakomu onemu koji misli da nema česa naučit po putu riječi božije. Nek je znan, nek je mudar, čut će štogod što je uteklo njegovu vidu, njegovu razumu. Svjetovni razumnici obićajno u razumu duhovnomu budu mala stvar: oholast ljucka ovi razum potišti: ljubav vlaštita mnokrat bijelo za crno prikaživa.

Digitized by Google

A na svrhu neka bude ko u ovemu razumu dokle hoćeš naprjedovô, svegj mu ostaje što naučit: „*quamtumlibet quis profecerit, nemo est, qui doceri non indigeat.*“ *)

Ali hoću ja vjerovat, da si ti znan u svemu, da nije trijeba tebi učit, da si sve potpuno naučio, nu mi reci u komu se od ova dva bića ti nahodiš, ali si u prijateljstvu ali si u neprijateljstvu božijemu; ali si u grijehu, ali bez grijeha živeš u krilu božije milosti? Štogod si ti, ili grješnik ili pravednik, svegjer ti je potrjebnita riječ božija za sahranit se. Ako u grijehu; ko će te izbavit? Ako od Boga daleko: ko će te vratit, ko će te k njemu povratit, ako neće riječ božija. Riječ božija toliku podobnost ima, živu, krjepku, i moguću, da svud ona dopire. „*Sermo Dei vivus et efficax:*“ **) veli Pavô sv. Ona prosvjetljuje, razgrjeva, rastapa, dava život: „*illuminat, calefacit, liquefacit, vivificat,*“ tomači Bernardo sv.***) Ona je mač na obje strane oštar. I koji ini mač može toliko duboko uljesti, kako ona? „*Omni gladio ancipite penetrabilior.*“ Opet Pavô sv. Kad ona uljeze, duh od puti raztavlja, „*pertingens usque ad divisionem animae et spiritus.*“ Svud ulazi i dopire do mozga, „*compagum et medullarum.*“ Nijedna misao, nijedna požuda, nijedna naslada griješna ne može se pred njoj zatajat, svijeh tjera, svijeh goni, sve čisti i uregjuje. „*Discretor cogitationum cordis.*“ Toli neće ustrašit se, utresti se grješnik, kad mu prikaže božiji namjesnik, da vrh njega visi o koncu ognjeni mač božije pravde; da grijeh mata smrt, da ona prije pristupi; da smrt stoji njemu na vratu, da ga iz nenadne prikosi i obori; kad mu prikaže strahoviti sud općeni, pakô, muke, oganj, vjekuvječanstvo? Tot mu neće svijet omrznut, kad mu prikaže božiji namjesnik, što su i kolika su njegova dobra: da čes i slava lasno se promjeniva, radost i

*) Sanctus Ambrosius, L. I de off. 1.
**) Hebr. IV. 12.
***) Serm. de Divin. XXIV.

Digitized by Google

veselje da u brzo dospjeva, da nije sladosti, koju ne truje grčilo i čemer: da je blago svjetlo ali teško breme; da svjet vara, ko njega služi, ko njemu vjeruje, da ga izdava? Tot se neće krenut, kad čuje prikazat, da grješnik nema pravoga mira ni pokoja; da grijeh toči mu i crvi duševnost, dok je istoči: a s druge strane dobre duše da kušaju neki mir, neki pokoj unutrnji, ko da su počele na zemlji slavu od raja uživat? Ove i ovijem prilične istine podobne su uljesti u dubljinu grješna srca, i dotegnut njega u živo. „*Omni gladio penetrabilior.*“ Nek je grješnik obiknut, ustaran, pridaće se, promijenit će se. Uzmite trublje, ostavite oružje, reče Bog hrabrenomu vojvodi Jozuji, za sedam puta ophodite tvrde i visoke zgrade od Jerika, i svud okolo trubite. Sedmi put pastiće sami po sebi miri od Jerika. Trublje su, tomači s. Tomas, božiji namjesnici, neka često trube na uši grješnika, pastiće do brzo vite zgrade od grijeha i opačine: „*omnia cadunt ad continuam vocem prædicantis.*“ Koji je grijeh tako temeljito usagjen, da ga neće riječ božija potkopat i oborit? Bludnost, lakomost, oholast, nenavidost, omraze, osvete? Jačija je riječ božija, neg li ljucka opačina. „*Omnia cadunt.*“ Zašto se obratio Agustin? Jer je često slušô besjede Ambrozija sv. Kad se pokajô David? Kad mu je Natan prorok prikazô tegotu njegova grijeha. Kad se je razsvjestio Nabuk? Od kad bješe počeo dobrovoljno slušat što mu je govorio Danijel prorok. Sad mi reci, grješniće, po komu putu, po komu inomu načinu ti ćeš se rasvjestit, pokajat, obratit, biusi mrziš riječ božiju slušat, i biuši se od božijeh namjesnika uklanjaš? Kad božiji namjesnik stane prikaživat sud, pakô, vjekuvječanstvo, božiju pravdu, božiju rasrždbu, ti uši zatvoraš, zatiskuješ da ih ne čuješ, da se ne probudiš, da ne kreneš, da ti u tvomu mrtvilu ostaneš. Činiš kaono crnokrug, koji uši zatvora za oglu-

*) Josue VI. 4.
**) Hebr. XI. lect. 6.

Digitized by Google

hnut vileniku koji ga čara i travi: *„sicut aspidis surdae, et obtu rantis aures suas.“* Ja znam da Bog ima još inijeh načinâ za krenut grješnika, ali te milosti tako on u rjetko trati i dava, ka-ko u rjetko šalje s neba kruh, da se ko prihrani, ko ono Iliji proroku. Zemlji je naredio, da ona dava piću ljudima: od tole svaki sin Adamov ima uzet s čijem prižívljet. Postavio je riječ božiju da ona bude svijetnjak, lijek, hrana. Ne može progledat, ko ovoj svjetlosti oči zatvora, ozdravit ne može ko ovi lijek od sebe odmeće, življet ne može ko ovu hranu potišti.

Jest kogod bez grijeha. Budi hvaljen Bog. I tomu je potrjebnita riječ božija, u božijemu prijateljstvu za uzdržat se. Koliko se hoće čovjeku, da se on popuse, posrne, i da pade? Ko ne zna, koliko je u sebi čovjek slab i nejak? Komu nije potrjebnito zavapit pored Davidom: milost tvoju, Višnji Bože, jer sam veoma slab i nemoćan? A osvem toga, nije li se tužio isti David, da ga nešto tiska i potiče, da pade strmovrat, i pogine? *„Impulsus, eversus sum ut caderem.“* Ko te potiče, ko te tiska pita ga Bernardo sv. Isti Bernardo odgovara, nije jedan jes ih dosta: tiska napast, tiska svijet tiskaju pohotjenja ljucka: *„impulsor diabolus, impulsor mundus, impulsor quisque sibi.“* Što ne čine u nami uzbunjena naša pohotjenstva i svevolje? Ono prignuće na sve što je zlo, lijenost na dobro, u dobru nestavnost. Naša oholast, koja ište svakoga inoga nadvisit; lakomost, koja ište sve što je tugje posvojit: mekoputnost, koja ište svaku zabranjenu sladost okusit: srdžba, koja ište svaku najmanju uvrjegju zaplatit. Svijet paka blazni, mata i priteže, prikazujuć svoja dobra, blago, slavu, razblude. Ako ne čini koristi na dobre, a on nastoji na zle: psuje, pogrgjuje, progoni. Što ne čini što ne izmišlja, davni neprijatelj i protivnik svega naroda ljuckoga? Kud god se obrneš, svud neprijatelji; tiska ovi, tiska oni, tiskaju razdruženi, tiskaju sadruženi. Nije s njima nigda mira, nije po njima nigda pokoja. Svegj boj, svegj nasrtanje. Te ko će slaba i nemoćna čovjeka u ovakijem prigodam krijepit i

Digitized by Google

uzdržat? Riječ božija. Ako meni ne vjerujete, vjerujte Bernardu sv. Veli on: nebo se uzdrži po krjeposti Božije riječi: „*verbo Domini coeli firmati sunt,*“ a čovjek bez pomoći božije riječi uzdržat će se, neće pastit? Neće pastit kad napast stavi pred oči, da je nesvjest cvijet od godištâ provesti u zabiću i samoći; daje nemilost, neljubav prema sebi istomu, krotit put i satirat, dok je vrijeme za uživat; da je dosta pobrinut se za dušu, kad se bude u starosti, prije smrti: ako ne pokrijepi ga božiji namjesnik, i prikaže mu, kako smrt ne prašta ni mladu, ni staru, kako one, prije udara, koji se manje njoj nadaju: da će oni spasit dušu, koji žive u strahu, da je ne bi izgubio? Neće pastit, kad mu prikaže napast, da grijeh nije velika stvar, da je Bog milostiv, koji lasno prašta, da su mnozi dosta grješili i sahranili se: ako ne pokrjepi ga božiji namjesnik i prikaže mu, koliko je veliko zlo grijeh, da je Bog radi grijeha stvorio pakô; da je Bog Otac mili, i u isto doba sudac oštri; da su bez broja oni, koji su prije umrli, nego su se pokajali? Oslabiće, izginuće svaka najveća duhovna jakost, koja nije riječi božijom potpomožena i pokrjepljena, kakono gine život tijela bez pomoći zemaljske vrjemenite piće.

Po svemu što rekoh, očito je, da je svakomu od kršćanâ potrjebnita riječ božija za sahranit se: potrjebnita onemu, koji ne zna što je držan znat, što vjerovat, što ufat, kako ima življet i djelovat; potrjebnita grješniku, da se rasvjesti i pokaje: potrjebnita pravedniku, u božijemu prijateljstvu da se uzdrži. Da što će bit od onega koji stoji daleko, koji se uklanja od riječi božije? Sahranit se? Čujmo, i vigjimo što govori ovi Isukrst. To će bit bez sumnje, što on reče, vječna istina. Što govori dakle? Ko je moj, ti sluša riječ božiju: „*qui ex Deo est verba Dei audit.*“ Da ko ne sluša? Ti nije moj. „*Vos non auditis, quia ex Deo non estis.*“ Recite, može li ufat spasenje oni, koji ne zna što je držan znat: grješnik, koji će neskrušen življet i umrijeti: pravednik, koji će lasno i brzo božiju milost izgubit.

Digitized by Google

Mogu ja dakle slobodno rijeti svakomu, koji ne sluša riječ božiju, ili zna ili ne zna što je držan znat, ili je grješnik ili pravednik: ti neslušaš riječ božiju: *„vos non auditis:“* dakle ti se nećeš sahranit: *„quia ex Deo non estis.“* Pravovjerni, dobra je molitva, krjeposna je pokora, korisna je zadudžbina: ali je riječ Božija osobito potrjebna za sahranit se.

II.

S kijem dosad govorah? S onijem, kojih ovdi nije, koji stoje daleko od riječi božije, kojim je ispraznost i danguba istrajat malo vrjemena slušajući namjesnika božijega. *„Quid de absentibus conqueror:“* govorio je Origene. Tužit se na njih' i ne tužit isto je. Nek se oni vide. Obratiću moj govor onijem, koji dohode, stoje, i slušaju. Ovijem će dakle bit od koristi. Ne svakomu: paček malo komu; jer veći dio ne dohodi sasvijem, dohodi pol: a megju ovijem neko donosi samo tijelo, ne donosi duh; a neko od duha dovodi samu pamet, ne dovodi srce. Da nu mi recite, što tu ima oni, koji napola spi preko besjede; oni koji od kad do kad zameće kakav govor s bližnikom, koji uza nj sjedi; oni, koji netom muha krene, udilj se obrće tamo amo pomnjiv za čut, za vidjet, što je, ko je. Ovaki što tu donose, što imaju? Samo tijelo. Da dovode li pamet oni koji su svoje misli ostavili ondi, otkle su se odijelili, u onemu što su iz rukâ pustili, s onijem, od kojijeh su se razlučili? O čem misli tu sjedeći oni plemić, oni gospar? O njegovijem svjetovnijem poslima. O čem trgovac? O kupnji, prodaji, i pogodbam. O čem rukotvornik? O svojoj radnji i poslovanju. O čem ženska glava? O svomu domu. O čem mladost? O igri, o družbi, o posjedima. Tu teku, tu lete njihove misli, što ih tad utišti, i koliko ih utišti: što se čulo, što se vidjelo; što se ima rijet, što li odgovorit; kako učinit, dat, poslat, odvratit. Nu budi da neće svakomu svekoliko ono vrijeme proć jednako: budi da sila posala zanese od kad do kad pamet, da se i o njima promisli. Nu koja korist

Digitized by Google

može bit, kad se pamet vrti malo tamo, malo amo; kad o svijetu, kad o Bogu zabavljena? Ovaka pamet koliko može uhitit, koliko primit u se od onoga razgovora? Sve što čuje, sve što uhiti, sve je koliko i ništa. Nije dakle tu duha, tu je samo tijelo. Tužio se njekada Jeremija, da nema komu besjedit. „*Cui loquar.*“ Nemaš komu, čudim ti se s. Jeremija. A ono mnoštvo puka, koji je tebe opkružio, koji muče stoji za čut, što ćeš njemu rijet i prikazat? Odgovara za njega Zlatousnik: uprav nema komu, er ono mnoštvo puka skup je ljuckijeh tjelesâ, a ne ljudi: „*multitudo corporum non hominum,*“ er ondi tijelom stoje i sjede a pametim su daleko i drugovdje.

Jest pako i onijeh, koji umijedu raspremit svoju pamet, za ne mislit o inomu, negli samo o onomu, u čemu se nahode zabavljeni. Umijedu, kad ostave koji posô, odnijet sobom misli. Dakle kad je vrijeme mislito svjetovnijem poslima, sa svijem su oko njih: kad je vrijeme poslušat riječ božiju, ne dijelu se nadvoje. Ovi dohode, i dobrovoljno dohode: slušaju i pomnjivo slušaju. Ovijem će dakle bit od koristi. — Ne svakomu: paček malo komu: jer veći dio od ovezijeh zasve da donosi duh to jest pamet, ali ne donosi srce, to jest hotjenje: jer ovi ne dohode pravom svrhom krstjanskom za okoristit svoju dušu, jer ne slušaju riječ besjednika ko pravu riječ božiju. Pavô sv. u riječi, koja ishodi iz ustâ besjednikâ krstjanskijeh, nahodi i razbira dvije riječi, riječ ljucku, riječ Božiju. Mnozi i mnozi megju krstjanima samo slušaju riječ ljucku; ta im bude mila i ugodna, zato i dohode dobrovoljno i pomnjivo slušaju. Omili im, ugodi im, zanese ih izbor riječi, naprava razgovora, urednost besjedenja, mudrost smišljenja, hitrina prikazanja. U svemu ovemu što oni paze? Sama besjednika. Što oni slušaju? Samu riječ ljucsku. U čem je korisnije duši ovo slušanje, negli je slušanje kakva besjednika svjetovnoga, koji puku govori više posalâ i potrjebâ općine, grada, države; ili onega, koji prid sudcima govori u obranu života, bića koga mještanina? Riječ ljucka? tamo, riječ ljucka amo.

Digitized by Google

Što čini scijenjena jednoga, to čini scijenjena, hvaljena, glasovita drugoga. „*Accipiunt verbum, ut verbum hominum, non ut verbum Dei.*“ *) Sve što ja rekoh, i vele veće razgledate ko u jednomu izgledu i zrcalu, u Ezekjelu proroku. Njemu reče Bog: ti si ugodio puku; ti si hvaljen na sve strane; svak ili šeta ili sjedi, tebe u velike iznosi: susjed susjedu govori, hodmo, čujmo proroka: „*loquuntur de te juxta muros et in ostiis domorum, . . . dicunt vir ad proximum suum, venite et audiamus*;“ ** vrvi k tebi puk; ulazi s tiskom mnoštvo; sjeda oko tebe; nije čut daha, svak stoji pomnjivo i sluša. „*Veniut ad te, quasi ingrediatur populus, et sedent coram te et audiunt sermones tuos.*“ Iza ovake priprave, što misliš da si učinio? Zanio, ujarmio, pridobio njihovo srce? Varaš se veoma. Od tvoga besjedenja učinila se pripovjest i popjevka. „*Vertunt in canticum oris sui.*“ Slušaju te ko da slušaju ugodno pojenje, ko slatku začinku: „*quas carmeni musicum, quod suavi, dulcique sono canitur.*“ Osvem toga nije ine koristi, nije promjene života: slušaju, ali ne ispunjaju. „*Audiunt et non faciunt*“ I sad, koji besjednik krstjanski ugodi puku, drug druga zove, kupi mnoštvo, napunja se crkva. Da koja je od toga korist? Ostavlja li plemić oholast, trgovac prjevare, žena naprave, mladost razbludnosti; vraća li se tugje, povraća li se čast gdje je skrušenje, gdje je pokora, gdje je bogoljubnost? Nije od toga sjene, nije biljega, ko da se o tomu nije ni malo govorilo. Sve je njima radost i sladost zveka, začinke, i popjevke: *quasi carmen musicum.*

Jest još jedna vrsta krstjanâ, koja sluša bez koristi, paček za rijet bolje, sluša privelikom štetom. Ovi slušaju pomnjivo, ali slušaju, ko da nije njihov posô ni malo: „*invenies adientes ac si nihil ad eos pertineret*“ (S. Bernardo); slušaju ko da se o tugjem poslu govori; ko da božiji namjesnik tugj život

*) I ad Tessal. II. 13.
**) Ezech. XXXIII. 30.

Digitized by Google

tugje grijehe šiba, huli i kara. Kad on reče što protiva savišnjijem i razbludnijem napravam, udilj ovi sobom govori: pazi, pazi, kako je uprav zamjerio onu vladiku, onu krstjanku, ko da je dobro veoma pozna. Kad reče protiva grabšam, nepravdam, privaram kamatam, udilj se obzire na onega plemića, na onega trgovca. Kad reče protiva bijesnomu raspuštenu življenju, udilj prstom kaže onega mladića, onu mladicu. Ovako plemići na puk, a puk na plemiće; bogatnici na siromaha, siromasi na bogatnike; gospoda na službu, a služba na gospodu: tomaće, privrću, prinose riječ božiju, a za sebe ne nahode ništa što im pristoji. Na ovi način slušaju, pametuju govor besjednika, na ovi način izlaze, i pridavaju ga inijem, za učinit rug o svomu iskrnjemu u družbi, u skupu, po posjedima.

Svemogući Bože, ti si postavio tvoju riječ na usta tvojijeh namjesnikâ, da bude svijetnjak, da nam svijetli; oganj, da razgara; mač da probada; štit da nas brani; pića da prihrani; lijek da izliječi; a krstjani općeno (malo koga možeš izbavit) slušaju ili zijehajući, ili ko zvek ugodni, ili ko da se njima ne govori. Kad je tako što će tvoja riječ na krstjanstvu? ova se zemlja učinila tvrda, kamenita, neplodna; a ti izvadi ovi nebeski struk i prisadi ga drugovdje. Ne, ne, neka stoji, gdje i stoji, odgovara Bog po Ižai proroku: moja riječ nemože bit bez koga ploda: „*verbum meum non revertetur ad me vacuum,*“ ako ne usplodi momu milosrgju, usplodit će mojoj pravdi, mojoj rasrdžbi, ako ne uzplodi sahranu, usplodit će osudu. Tako sam ja odredio, tako ima bit. Ovi lijek, ko ga uprav uzimlje, vir je života; ko ga naopako uzimlje, uzrok smrti. Ovo dostoji nehajstvo i potlačenje moje riječi.

Pravovjerni, čine li vami straha ove riječi? Ali je ovo privara? Ali nije ovo riječ od istine, riječ Božija? Ah vi, vi, koji imate njeku želju, za sve slabu i neispravnu, od riječi Božije, i ciječ toga dohodite i slušate, odredite od danaske uzet pravi način koji se njoj pristoji, koji vami trjebuje za korist vaše du-

Digitized by Google

še. Evo vam moga svjeta, moga nauka. — Prvo: hodeći vi put crkve odlučite: idem za okoristit moju dušu; ko ide za običaj, ti ploda ne vadi. Drugo: kad stupite na vrata, sve misli svjetovne ostavite zbilja na dvoru, misleć da je ovo najveći, paček jedini posô krstjanina, sahranit dušu. Treće: slušajuć, pazite samo ono, što utišti vaše spasenje. Čela na cvijet kad sjede, vadi samo ono, što je za nje, što njoj trijebuje; cvijet, i sve ino što je u njemu, druzijem ostavlja. Četvrto: slušajte ko da je svaki od vas sam tu, ko da je njemu samomu rečeno. Peto: stavite u djelo, što bude pristojno vaše biće dotegnut. Ovdi se kupi sve: ovo je svrha od svega: promjena od života. Neće se opravdat prid Bogom oni koji sluša, neg oni koji puni zakon: govori sv. Pavo: „*non auditores, sed factores legis justificabuntur.*“ *) Znate li, kakav je oni, koji sluša, a ne čini: *auditor et non factor?* Prilićan je onemu, koji se ogledajuć u zrcalo, vidi svoj obraz; obrće pleči, dijeli se, i udilj se zaboravlja, da mu je vas oblit kalom i gnjusobom. Besjeda je griješniku zrcalo: u njoj vidi grdoću svoga obraza. Da što on? Kad izide iz crkve, udilj se zaboravi, i taki slijedi hodit po svijetu. „*Comparatur viro consideranti vultum suum in speculo: consideravit se, et abiit, et statim oblitus est, qualis fuerit.*“ **) Griješnik, ako ne omekša, koliko veće sluša, toliko tvrgji dohodi. Neke stvari pod batom, pod maljom veće tvrdnu. Grješnici, grješnici, čujte što vam govori isti Apostol; otvorite vaše srce, primite u nj plodno sjeme božije riječi, po sred njega usadite ga, usplodit će vječni život, vašu sahranu. „*Suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.*“ Blažen oni, koji se ogleda u zrcalo božije riječi, ni se zaboravlja kakav se vidio, nego nastoji oprat, i očistit svoje lice. „*Qui perspexerit in legem... non auditor obliviosus, sed factor operis hic beatus erit in facto suo.*“

*) Ad Rom. II, 13.
**) Jacob. I. 22, 23, 24

Digitized by Google

IV. Spasenje Duše.

Svak hoće, a malo ko dopire. Čudne, teške stvari! Svak se hoće sahranit, a malo je veoma izabranijeh. O strahoće! Pravim pogled put nebesâ, smiono ulazim u rajski dvor, gledam okolo, ter vidim dva dijela rajskijeh stolâ posjedena od andioskijeh duhovâ, a treći dio samo odregjen za izabrane; oni dio koji pust osta iza poplahe i potisnuća odmetnijeh duhovâ. Na ovijem sidjet imaju izabrani, koji su bili od početka svijeta, koji će bit do rasuća njegova. Koliko malahna četa: *„pauci electi!“* Koliko malahno stado: *„pusillus grex!“* Slazim otolek u zemaljsku dubljinu, u propas pakljenu ulazim. Što vidim? Stole, sjedilišta izregjena, razregjena? Tako uprav. Vidim osugjene složene, naložene, ko ono drva u vrpu navaljena; ko ono kamenje u gomilu smetnuto. Te što je ovo, krstjani? Što je trijeba rijet? Da su prvi hoćeli, a drugi nehćeli sahranit se? Nikako ne mogu ja to rijet. Svak se hotio sahranit. Nek se ukaže jedan, samo da nije pomamjen, koji kad reče: neću se sahranit, hoću se osudit. Sa svijem tijem mogu se pribrojit izabrani, a nije broja osugjenijeh. Tot je trijeba rijet, da je malo u komu mogućstva i jakosti za doplivat, za isplivat na kraj. U istinu nije lasan posô, nije lako breme: ali nije ni toliko trudan posô, ni toliko teško breme, da nije svak podoban doradit, do kraja donijet. Da dali je Bog stavio zakon, što nije svak podoban oslužit? Da dali on komu krati, i uzteže pomoć, svoje milosti? Tot dotlek doprijet ima naše smionstvo, za oparčit ljucko lotrojstvo i nehajstvo, krivit Boga i psovati? Ovo je prava istina: malo ko uprav i zbi-

Digitized by Google

lja hoće se sahranit. Nekomu je spasenje i u požudi i u djelu, a nekomu u samom je požudi, nije u djelu. Kako vi krstjani? Zbilja hoćete, zbilja nehoćete sahranit se? Je li u vami sama požuda, ali su s njom i djela sadružena? Neka ja danaske riječi i razlogom, sve što veće mogu krjepkijem i gorućijem, probudim, i krenem lijene i lotre, da prionu na spasenje. Nu što ću rijet i prikazat? Evo: — da je ovo jedini posô naš, da sve ino ne dostoji pravo ime od posla; cječ česa trijeba je srčano, hrabreno, neprestano radit i poslovat za spasenje. Ja ću govorit vami o najvećemu poslu vašemu, a vi ćete nepomnjivi drijemat, ko da o malahnu i tugjemu poslu govorim? A može li to tako bit?

I.

Što je spasit dušu?*) Bit blažen u vijeke. A što je blaženstvo? Neka svak zna, što je to, ali ja hoću rijet: jest uživanje u svakomu dobru, u obilnosti, u radosti, u pokoju. Ovdi na ovomu svijetu jest kogod bogat: budi da je on blažen: neću ja danaske više toga Kosovo vodit,**) budi da je: ali za vrijeme, za malo. — Kogod u plemstvu, gospoctvu scijenjen, čašćen, dvoren svoj život provodi: budi da je blažen: ali za vrijeme, za malo. Kogod u svakoj radosti, gosti, goji i bludi svoju put: budi da je blažen: ali za vrijeme, za malo. — Sahrana duše nosi sobom uživanje vjekovito. Nakon vijekâ i vijekâ godištâ, biće se na početku: svaki čas biće prvi, nijedan napokonji. Dakle spasenje duše je posô priveliki; posô, koji nema mjere ni procjene. Koja ina stvar prema ovoj dostoji pravo ime od posla? Ovu riječ — posô — ja tomačim i izgovaram: — stvar koja nas utišti. Utišti nas imanje, gospoctvo, tjelesne radosti. Nu za koliko? Tot stvar (budi velika, koliko višu svijet može dat, blago Salamuna, veličanstvo Asuera, radosti i razblude Baldasara, i Nabu-

*) Što znači: spasenje duše?

**) Jerjeka m. boj vodit; to jest: neću se o tomu prepirati, stavimo da je tako.

Digitized by Google

ka) stvar, rekoh, koja sad jest, a sad nije, i neće opet nigda bit: stvar, koju danas imaš, a sutra nemaš, — ako ne po inom dogodnosti, a ono bez sumnje po ovom, jer tebe neće bit, jer ćeš ti dospijet na svijetu, jer ćeš je ti silom ostavit, jer će tebe silom smrt od nje raztavit — možeš poprav rijet, da tebe utišti? Utišti li tebe vjetar, koji mimo te prohodi; oblak, koji vrh tebe prolijeta? Jedan i drugi, je li posô tvoj, da se ti oko njih zabaviš, zadaš, zadubeš? Sva mnogobrojna, hvaljena, scijenjena, ljubljena dobra svijeta, neću ja da ti njih samo razgledaš; danaske hoću, da ti to najveće vrjemenito blaženstvo pri vjekovitomu blaženstvu kušaš, pribiraš, primijeraš. — Reci ti, Ižaia, koji si, duhom svetijem obujmjen *), jedno i drugo pomnjivo i dugo primjerio, i razmjerjo, što je blaženstvo vrjemenito? Paučina, veliš, *„telas araneae texuerunt."* **) Što bi dakle bilo vidjet čovjeka zabavljena, zadana, zadubena u pletivu mreže od paučine, čovjeka rekoh, koji bi imô oblast i podobnost, jakost i mogućstvo dobit, steć i posvojit bogato i prostrano kraljestvo, u komu se nahode, plodne i kitne države, česti pučni gradovi, koji je svud okružen nepristupnijem i nedobitnijem tvrdjam! O nesviesti, o bezumnosti neizrečene, nedohitne! Ispustit kraljestvo, za neispustit paučinu! To se nije dogodilo, niti se može na svijetu. Stvar, koju može pamet zamislit, megju ljudima nać se ne može. Ovo se može nać, i nahodi, — kako često, nu svak čas, ne u mnozijem, neg u bezbrojnijem krstjanima: ispustit vjekovito blaženstvo, za ne ispustit vrjemenito; nehajat za vjekovito, a nastojat za vrjemenito. O ludi, bezsviesni, bezumni krstjanine — govori ti nebeski ovi naučitelj, ovi tvoj ljubljeźljivi Spasitelj: ti radiš, trudiš, znojiš se za steć blaženstvo na zemlji, ti ćeš doprijet, ti ćeš ga imat, ti ćeš ga uživat: staviću, da ti stečeš i posvojiš svu zemlju: budi vas svijet tvoj. Nu kad dogješ na oni čas, kad bude sila ostavit

*) Naduhnut.
**) Isaia LIX. 5.

*

Digitized by Google

sve; koja korist, „*quid prodest?*“ da je vas svijet bio tvoj, ako ne sahraniš dušu? „*Quid prodest, si mundum universum lucretur: animæ vero suæ detrimentum patiatur?*“ Da ako je budeš izgubio, čijem ćeš je otkupit? Vas svijet nije procjena nje. „*Quam commutationem dabit pro anima sua?*“ Spomenise što sam i kako sam ja učinio: sva dobra svijeta potlačio sam, na svako se zlo svjetovno podložio, za spasit tvoju dušu. A ti? A ti? Puca u meni srce gledajući tvoju zločeznost, nehajstvo. Prikazô sam ti trgovca: prikazô izgled. Svijesni trgovac namierio se vidjet na trgovištu, da se prodava jedan dragi kamen od velike cijene „*inventa una prætiosa margarita:*“ požudio je, pohlepio je na nj. Što će on? Udilj ide doma, sve što ima prodava, vraća se na trgovište, pogadja, kupuje dragi kamen, uprav njemu dragi i pridragi kamen. — Da ti? Tebi je draža paučina neg li neprocijenjeni kamen tvoga spasenja. Ti zamijenit paučinu s ovijem kamenom? Nikako, poništa, nije govora, nije načina. Ah zašto se ja zatrudit s neba na zemlju, zašto u tugovanju vas život provesti, zašto po putu bezbrojnijeh muka umrijeti na križu za spasit čovjeka, kad čovjek ne misli, ne haje sahranit sebe istoga? Ah slijepi otvorite oči, probudite se nesrjećni oda sna vašega smrtnoga: poručio sam po momu vrlomu Pavlu vami: rekô sam da vas moli i kumi: pogledajte, koji veliki, priveliki posô imate prid vami — vaše spasenje, vjekovito blaženstvo: uprite dakle, prionite: pamet, srce, svu jakost postavite, da ga dobijete. „*Rogamus vos, ut negotium vestrum agatis.*“

Što se više može rijet, neg govori vami Isukrst? Što je trijeba veće prilagat? Ali mi ne da pristat Agustin sv., hoće vas on veće stisnut i savezat. Ulazi ovijem razlogom: svaki čovjek, do najgorega siromaha, voli življet nek u tijesnu, neka u tužnu i nevoljnu biću, nego dospijet sasviem. Ovo je nami usagjeno u krvi, narav naša hlepi na vazdašnje postanje: „*vi naturali jucun-*

Digitized by Google

dum est, esse.“ *) Da nu reci komu od takijeh siromahâ: ti se možeš oslobodit o svijeh tugâ i nevoljâ kojieh podnosiš; znaš li čijem? Ginući sasvijem, to jest ne umirujući samo, i s jednoga svijeta prohodeći u drugi, nego opet vraćajući se u ono prazno ništa, iz šta si izašô. Prokušaj, oberi, što hoćeš, bit će ti kako hoćeš. *„Proposito, si in eadem miseria semper esse nolint.. sint omni modo perituri.“* Što bi on, što obrô, što rekô? Pun radosti i veselja *„exultaret lætitia,“* rekô bi: življet i opeta življet. — Ali u gladu, u golotinji i u svakoj inoj potrijebi? I tako i svakako, samo bit i življet. *„Sic semper, eligeret, esse, quam omnino non esse.“* — Ovi dakle za vazda bit i življet, obire za vazda u tugam život provesti; mi, koji možemo za vazda bit, i življet blaženi, ne hajemo vazdašnji život trajat u blaženstvu. Bože, ja se mamim razmišljajući. Čovjek isti, u čem na jedan način, a u čem na sve ini način; u tjelesnijem stvarima veoma bistar i razuman, u duhovnijem do kraja slijep i bezuman! Te što ću ja ovakijem rijet? Ono, ako je krjepko i moguće za krenut, što je rekô Jakob sinovima svojiem: *„Quare negligitis?“* **) Što je ta ljenost, i nehajstvo? Osušila se na nami koža radi glada što kušamo. Što čekamo ino, što nam ino ostaje, neg li sama smrt? Vi nju volite, vi nju obirete? Krenite se bezsvijesni, prohrlite se, providite, čijem ćemo prižívljet. Znate i vi, kako i ja znam, da se u Egiptu prodava pića, *„quod alimenta venundentur in Ægypto:“* dakle mahom i trkom hodte, i kupite susretanje duha i života našega: *„descendite, et emite necessaria, ut possimus vivere.“* — Prilično Jakobovijem riječima neka rečem ja krstjanima: — Što je ta ljenost i nehajstvo? *„Quid negligitis?“* Vas je govor, vas je posô o životu vašemu, životu vječnomu, životu blaženomu. Da gdje su u vami djela dostojna za dobit ga, za steć ga, za posvojit ga? Gdje u vami podniženstvo, u-

*) L. I de Civ. Dei c. 27
**) Gen. 42.

Digitized by Google

strpjenstvo, pokora, blagodarnost bogoljubnost, prava pića duše, bez kojieh ne drži se život duše, bez kojieh mrtvi ste sad na ovemu svijetu, a bićete vele grgje na drugomu. Nesrjećni! još ste na vrijeme dobavit susretanje vašemu životu: „*descendite et emite necessaria:*“ ištite, dobavite, stecite što je potrjebnito, što je pristojno, što je podobno da ste živi, uprav živi, živi u vijeke, živi u blaženstvu.

Nijesmo mi zaboravili dušu našu, mi držimo prid očima vjekuvečanstvo, radimo i nastojimo na spasenje. — Ja vam se veselim, i uživam na take riječi. Nu mi odgovorite na ovo, što ću vas pitat. Nastojite li veće za oni onamo svijet, neg li za ovi; veće za dušu, nego za tijelo; veće za vjekuvječanstvo, neg za vrijeme? Kolik dio od svega tvoga života istrajao si ti do sada za imanje na onemu onamo svijetu? Kolik dio godišta provodiš za korist duše? Kolik dio dana tratiš za dostojat u vjekuvječanstvu? — Toliko malahan da ti, ako nećeš privarit, ti ga ne umieš iznać, izmjerit, izrijeti. Tvoje su misli, tvoje brinuće, tvoje nastojanje malo manje neg sasvijem zadani i zabavljeni oko svjetovnijeh, telesnijeh, vrjemenitijeh posala. Tot tako? — uzdiše, i snebiva se S. Eukerio: — u poslu malahnu priveliko brinuće; u poslu prevelikomu malašno brinuće „*brevi tempori curam maximam; maximo tempori curam brevem.*“*) Ali hoću, veli on, da ti isti tebe istoga zasramiš, i zabušiš. Budi ti bogat čovjek, plemić, ali trgovac. Ti dom imaš u dva grada, na priliku u Dubrovniku i u Mlecijeh: tvoji posli tebi zapovijedaju, da ti svako godište uzboraviš za koje vrijeme u jednomu i u drugomu gradu, ali u Mlecijeh dva mjeseca samo, a sve ostalo godišta u Dubrovniku. Reci mi, u komu od tijeh gradovâ, kuće gradiš, resiš, napravljaš; u komu, zemlje, baštine stjećeš, i kupuješ; u komu svjetlje i bogatije pokujstvo držiš, imaš; u komu su spreme, i pohrane svakom različnom pićom pune, i krcate? Nemoj varat, ne. Ti, kako i svak ini. „*Ubi diu-*

*) Ep. ad Valerian.

Digitized by Google

tius se commoraturum putat.“ Ovo je svačija običaj, svačiji način, zaglavljiva Eukerio: gdje se malo stoji, tu se malo nosi; gdje se dugo vrijeme stoji, tu se obilno dobavljiva i spremiva. „*Ubi parvo quis erit tempore, parva providet; ubi majori, majora providet.*“ — Ovako ti u svjetovnijem stvarima; u duhovnijem sve inako. Ti si ovdi za malo; to ti znaš, ne sumnjiš: onamo ćeš bit svegj: ovdi je vrijeme, onamo je vijek*). Sasvijem tijem ti za ovdi radiš, gradiš, kupuješ, kupiš, spremljivaš: za onamo, za vijeka, ni što dobavljaš, ni šalješ. Što hoće ovo rijet? Da se ti ne žudiš sahranit. Reci slobodno, ja se ne hajem sahranit. Ko te ne razumije? Sam ti, koji sam sebi davaš razumjet.

Dobro i tako u zao čas, i s nesrjećom, ako je samo ne sahranit se, ako nije i osudit se. Ali jedno bez drugoga bit ne može: tako je odredila Božija pravda: raj, pako — nije inoga mjesta, inoga bića za krštene čeljadi; za njih ili jedno, ili drugo: za njih izgubit raj, vodi sobom osudit se u pako. Ovo je ono što svak zna: ovo je član vjere svete. Ali je malo zlo osudit se? Malo zlo bivat u mukam bez pristanka, svegj, u vijeke? Ko bi obrô sto godištâ patit u mukam, kojieh zna, i umije čovjek dat i uzrokovat na svijetu; ili za sto godišta podnijet sve ujedno bolesti, kojiem je podložno ljucko tijelo, to jest bolesti od glave, očî, zubâ, ušî, prsî, utrobe, rukâ, nogâ — za koju stvar steć, za koje radosti kušat i uživat? Čujte za što! Za imat jedan san, samo za provesti jednu noć u snu koliko se veće može radosnu i ugodnu ljuckomu ćućenstvu, ljuckomu pohotjenju. Ko bi? Odgovarate vi. O ludosti, o bezumnosti! Otkud je prilika više takijeh stvari sumnjit, pitat, i govorit? Otkud je prilika take namišljotine snovat i začinjat? Luda pamet može sve, ali opet svijes ne da, da sve dogje na usta, ne da, da sve jezik izreče. Ovako vi. Nu komu to govorite? Meni? Privarili ste se. Govorite sv. Ivanu Grizostomu. On je zamislio, on je rekô, on vas pita: Ko bi? „*Quis eligeret per unam noctem suave somnium frui, et centum*

*) Mješte vjekuvječanstvo.

Digitized by Google

annis puniri?"*) Kad bi se našô taki mahnitac, prije neg bi obrô, dostojo bi da se veže, zatvori, sazida. Rekli bi ste mu, nesrječniće, promišljaš li što je jedna noć, što su sto godišta? Da si ti u svijesti ne bi obrô provesti jednu noć u rečenijem mukam, u rečenijem bolestima, za sto godišta sna radosna i ugodna po volji. Ovako vi svijesno, razumno, po razlogu. Nu pritrpite, da i on reče vami ne besvjestan, ne bezrazuman, ne bez razloga Grizostom sv.: Što su sva dobra svijeta, što su sve radosti tijela, nego san? Ti sad uživaš obilnosti, u veličanstvu u radosti: to je san, tebi se snjeva; proće, dospiet će, kad progje noć, kad se svane i objutri. Ti ovako ne razumiješ da je? Da nu promisli koliko si do sad godištâ živio; sve to vrijeme prošasto što se tebi čini sad, da je bilo? Jedan san, jedna noć. Ovo je riječ svega naroda umrloga; ovako se cijeni, i mjeri u svakoj strani svijeta. Osobito pak, kad jedno pri drugomu izmjeriš, vrijeme pri vjekuvječanstvu, ovi život prema životu vječnomu, ono se tako snimi prema ovemu, da se jedva pozna, da je što, da nije ništo. „*Quod est somnium ad annos centum, hoc est præsens vita ad vitam futuram.*" I ti se čudiš, paček ne razumiješ, ne vjeruješ, da bi ko sto godišta teška paćenja obro za jedan radostiv san, a ti se podlagaš vječnijem mukam za vrjemenito uživanje; obireš žalosan i bolesan vijek za jednu noć, za jedan san? Što bi ti rekô o onemu, da se nagje? Da je pogrda, neprilika, izrod ljucki. Da što se ima rijet o tebi? Da si pogrda, neprilika, izrod i krstjanski i ljucki.

Kako ne, kad ti činiš sve što znaš, za izbavit se iz ruka smrti vrjemenite; činiš paka sve za upasti i tiskaš se u čeljusti smrti vjekovite. Što je tebi smrt tjelesna prid očima? Neman, nakaz nad sve ine grda i strašiva. Toliko mrzeća, da ne da ko progovorit o njoj. Nje ime, uspomena, prilika, čini se ježit, trestit, bljegjet. Sve je ništa čovieku pri životu. Što služe mr-

*) Sermo 1 de Lazaro, n. 11.

Digitized by Google

tvijem sva dobra svijeta. Cječ česa kad se nagje ko u pogiblji života, sve poklanja, samo da život sačuva. Nemoćnik prosi, upi pomoć i utjehu; ništa ne štedi za sebi zdravlje povratit. Lakom samo u temu nije lakom: dok je zdrav, moriće sebe gladom, kratiće tijelu ugodnosti, koje se ne mogu imat bez potratjenja, hodiće odjeven samo da je pokriven: nu ako se smrt prikaže, ako zaprjeti zamahnut, tad sva lakomost u rasipnost obrati se; srebro, zlato, vadi se ne popipom, nego šakom. Ja ne mogu na to ništa rijet: rijet ću samo: svako dobro svijeta je dobro ali je život najveće, najbolje dobro. Mi dake za sačuvat život, za izbavit se iz rukâ vrjemenite smrti, sve davamo, na sve se podlagamo: ali za sačuvat život vječni, što činimo, što davamo; za izbavit se iz nokatâ nesmiljene smrti vječne, što tratimo, čemu se podlagamo? Ovo je prava smrt: smrt tjelesna sjena je i prilika smrti. Smrt tjelesna grabi dobra svijeta ovega, to isto i vječna: tjelesna nije moguća ugrabit dobra svijeta onega, raj, rajsko uživanje, blaženstvo; vječna to osobito, to navlaštito grabi i otimlje: tjelesna diže život, vječna dava: tjelesna izbavlja iz svakoga zla svjetovnoga: vječna postavlja u svako zlo nedospjetno. Ovo je dake smrt, koja mre; ono je smrt, koja žive i ne mre. Ono je dake smrt najtežja, najgrdja, koja ne mre. Nijesam ja koji govorim: to je rekô Agustin sv: „*Nulla pejor mors, quam ubi non moritur mors.*“ *)

Nabuniše se protiva Mojzesu tri poglavara žudioska u pustinji, Kore, Datan i Abiron.**) Mojzes po naredbi višnjega zapovidio je svemu puku, da se odaleči svak od šatorâ tijeh opakijeh, da njih ostavu samijeh u srijedi: „*recedite a tabernaculis hominum impiorum.*“ Kad se vas puk odalečio, tad se raztvorila zemlja, proždrla ih i sve što je njihovo bilo: „*terra aperiens os suum devoravit eos.*“ Videć to puk, i čujući njihovo žalosno i

*) L. XV. de Civit. Dei c. 8.
**) Num. XVI.

Digitized by Google

bolesno hukanje i jaukanje, još je dalje pobjegô, govoreć jedan drugomu: bježmo, bježmo, da se i nami isto ne dogodi: „*omnis Israel fugit ad clamorem percuntium: ne forte et nos terra deglutiat.*“ Ah krstjani! vjera sv. stavlja prid oči vaše propast pakljenu, kaže prigorke muke i bolesti, koje se tu kušaju i podnose; kaže osugjene, koji se tu prle, gore, tope bez dospjetka, bez svrhe, i govori vami puna brige i predanja: — odalečite se, odalečite: „*recedite recedite,*“ bješte, bješte daleko, da se ne prosije zemlja i pod vami, da i vas jaz pakljeni ne proždere: „*ne et vos infernus deglutiat.*“ A vi puni mira i pokoja u nehajstvu i beztužanstvu gledate, ne strašite se, nećete stupaj jedan da uztegnete? Izrael bježi, *fugit*, a vi k kraju približate se? Neću veće ja se srčit, nego cvilit, neću vikat, neg uzdisat na ovako nerazborstvo.

II.

Govorah dosad s onijem koji nehaju za spasenje; razlog je da rečem štogod i onijem, koju čine, ali ne koliko je potrjebnito. Ovi se ne drže daleko od svetotajstvâ, milo im je pohodit crkvu, pomolit se Bogu, poslušat riječ božiju, ispuniti kakvu bogoljubnost: i tijem cijenu, svemu držanstvu da su oni zadovoljili. Varaju se veoma. Nu kako oni drže ustegnuta ćućenstva; kako zauzdana pohotjenja; kako ukroćenu put; dokle dopire ljubav Bogu, ljubav iskrnjemu? do srca, do rukâ? Kako mislite, da se stjeće raj? Tišinom, lakostim? Promislite. Triebuje sila, žeštočina, grabša. Ovako je u istinu: trijeba je ugrabit, trijeba je silom se utiskat: „*regnum cœlorum vim patitur et violenti rapiunt illud.*“ *) Znate ko ovo govori. Cjeća česâ Božanstveni naučitelj na mnogo načina ovu nam je istinu prikazô, s mnogo pričica glavio nas i priglavio nam. — Što je nebo? Blago zakopano, koje za moć steć, trijeba je kupit i potratit

*) Matt. XI. v. 12

Digitized by Google

sve. Što je nebo? Dragi kam, koji za moć kupit, trjebuje sve imanje prodat. Što je nebo? Kraljestvo, kojijem nije dostojan gospodovat oni, koji drzeć ralo rukom, obrće pogled nazada. Što je nebo? Pir, na koji od deset gizdavijeh dievâ, polovica bi unutra primljena. Što je nebo? Grad na glavici usagjen, u koji se ide uskijem putem, u koji se ulazi kroz tijesna vrata. Jeli trijeba još što rijet, da se uglaviš, da nije lasno sahranit se? Još ću rijet što govori vangjelje sveto: za doprijet do raja, trijeba je nosit križ, ter se izgledat u Jezusa podnižena, utrugjena, ustrpljena u potlačenju, u progonstvu, u propeću; trijeba je svak ćas priječit se i opirat nerednijem pohotjenstvima; tlačit i plesat štogod nas blazni, mata, nuka, i priteže na zlo, grijeh i duhovnu porazu; trijeba život vodit po zakonu duha, ne po pohotnosti tijela, trijeba bdjet, pazit, molit bez pristanka, trijeba stat oružan obdan i obnoć, za obranit se, od tisuću neprijatelja zlosrdnijeh, jačijeh, vještijeh, i znanijeh svake privare, i zasjede, kojiem je jedna misao, jedan posô, pridobit nas, oborit, rinut u propast pakljenu; trijeba je (što veće? - još, još) oko izvadit, ruku otkinut, ako smetaju našoj sahrani: trijeba je mrzjet na sve što imamo milo i ugodno, roditelje, rod, prijatelje, ako su nam oprjeka spasenju, ako su nam potaknuće osude. Je li dake lasno, ovo sve izpunit? Je li lasno dušu spasit? Ova trudnoća ovolika što ište? Nepristavno brinuće, nastojanje, činjenje, trud, znoj, krv. Koliko krstjana ovako žive? Koliko ih se sahranjuje? Govori S. Paulin: dva puta samo kaže nam vangjelje sveto, kojijem se ide u vjekuvječanstvo: pogledajte ih: — jedan vodi put nebesâ, drugi pravi u propast pakljenu; oni uzak, ovi širok: po uskomu malo ko pješi: po širokomu mnoštvo trći: „*arcta via, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam; lata et spatiosa via quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam.*“ Nek pogleda svaki od vas, kojijem putem ide, znaće kud ide, znaće gdje će doprijet: ako uskijem, put raja; ako širokijem, put pakla. Sa svijem tijem mnozi i mnozi

Digitized by Google

megju krstjanima cijenu, da nije pak toliko trudno, koliko se govori, sahranit dušu, er namišljaju, da se može nać i treći put megju ona dva u srijedi, ni toliko uzak, ni toliko širok; to jest način življenja, da se budu čuvat od nekijeh velikijeh grijehâ i opačina, život bolji neg li ga vode objesni, razpušteni, neskrušeni grješnici; ali opet život, koji im ne zapovijeda neko porušenje i pokorenje na izgled svetijeh, upored pustinjakâ. Nahode, da se može bit i s Bogom i s svijetom, da se može i puti i duši ugodit, zadovoljit. Teške privare da se veća ne može. Nije trećega puta: to je namišljotina lotrijeh: nije toga Isukrst rekô: da se nahodi, bio bi nam ga ukazô: rekô je, dva su puta, uzak vodi u raj, širok vodi u pako: nije rekô dva puta vode u raj, jedan uzak uzak, a drugi poširi, jedan veoma trudan, a drugi nekoliko lasan. Stisnimo govor: ti, krstjanine, ne ideš uskijem putem, dake ideš širokijem, dake ne ideš put raja, dake ideš put pakla. Što govoriš? Ti tako hoćeš hodit naprjeda? Ti s toga puta nećeš prinijet stupaj na drugi? Ti se hoćeš osudit? Teške i strahovite rijeći? Osudit? Za ne osudit se: „*ne reprobus efficiar*," što je činio Pavô S! Neću ja spominjat sve ine svete i pokornike: jednoga ću samo prikazat. U njemu jednomu vi će te vidjet izgled i način svijeh ostalijeh. Pavô dake sud izabrani Božije milosti „*vas electionis*," naučitelj svijeh narodâ poganskieh „*doctor gentium*" pažeć. razkrštje vjekuvječanstva, treso se predajući da ne bi s puta spasenja svrnuo, da ne bi na put osugjenja stupio. Imô se pomamit, kad bi se u ovu misao zadubô: „*ne forte reprobus efficiar.*" Govorio je: — ja cijele narode na put sahrane postavljam, ja bezbrojne duše put raja uporavljam. A što će bit od mene? Ja se sahranit, ali se osudit? „*ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.*"*) Ne pušti me Bože oče od milosrgja, ne dopusti Jezuse Spasitelju svijeta, da se ja ne spasim. Evo me spravna učinit sve što

*) I. Cor. 9.

Digitized by Google

je potrjebnito za dobit raj. Trjebuje krotit i satirat put? Pedepšem, pokorim gladom, žegjom, i bičima: „*castigo corpus meum.*“ Trjebuje da tijelo radi i nastoji krjeposnijem djelima na spasenje? Lomim njemu vrat ko najgoremu sužnju: „*in servitutem redigo.*“ Nedam njemu nigda mira, nedam pokoja: turkam, bodem, da trudi, da se znoji na službu Boga, za korist duše, „*castigo per declinationem mali: in servitutem redigo per operationem boni:*“ tomači S. Tomas.*) — Ovo isto imaš činit ti, krstjanine, da se ne budeš osudit: ne bludit, neg pokorit put; ćućenstva, pohotienja u verige, u okove zakovat, zatvorit „*castiga per declinationem mali:*“ ne pustit tijelo da leži, da lotruje, da lastuje, neg na silu, i ostrogom činit, da se bavi u krjeposnijem djelima bogoljubnosti, milosrgja i tjelesnoga i duhovnoga: „*redige in servitutem per operationem boni.*“ Inako? Ti ćeš se osudit. Inako ti se nećeš sahranit.

Jesu komu megju vami ove moje riječi doprle do srca, u živo dotegli ga: a komu ni malo. Vidim da se komu čini ovi moj govor jedna ludost: „*videor quasi ludens loqui:*“ da je ovo savišnja stiskoća, da ovijem hoće se svakoga otpravit u pustoš, ili usilovat, da se svak u četiri mira crkovna zatvori. Je li tako? Rekoše Angjeli Božiji Lothu:**) izidi i ti, i svak tvoj iz ovega mjesta, er je Višnji odredio ognjem nebeskijem upepelit sve i svakoga ovdi. — Izletio je taj čas iz doma Loth, k domu svojieh zetâ doletio, njima rekô, hodte udilj, izgorjet će ovi grad: potežite se, er još malo vrjemena ostaje. Što oni? Nasmijali se i odgovorili: hodi, hodi tamo ludjače, kako se to lijepo snjelo tebi noćaske: „*visus est eis quasi ludens loqui.*“ On je ludovô, a oni u toliko poginuše u ognju. — Vraćam se k vami ja i govorim: tot ja ludujem vapeći, izidite iz toga pogibna bića, prionite nazbilj kako je trijeba na sahranu vaše duše: „*exite de medio Babylonis et salvet unusquisque animam suam:*“ nije trijeba iz ljucke op-

*) Lect. V.
**) Gen. XIX.

Digitized by Google

ćine, u pustoš prinijet se, nije trijeba ni megju četiri mira zatvorit se: može se i na svijetu svjetovno čeljade sahranit, samo da zbilja hoće, samo da žive i djeluje, kako uči Pavô sv: koje zaručen neka žive, ko da nije zaručen; ko plače neka žive, ko da ne plače; ko se veseli, ko da nije veseo; ko kupuje, ko da nije njegovo; ko opći na svijetu, ko da ne stoji u njemu: „*qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur.*“ Ah kreni se, prohrli se, ražeži se, ljucko srce, ovo je tvoj posô, posô sama tebe, posô jedini, „*porro unum est neccessarium.*“ Reci sam sebi: hoću ter hoću sahranit se; živi i djeluj, kako govoriš da hoćeš.

V. Grijeh nukač smrti.

Koliko srećan bio bi svaki grješnik, a osobito oni, koji zadan, i zamršen u taštijem izpraznostima svijeta, u bijesnijem razbludam tijela zaboravljen žive o Bogu, duši i vjekuvječanstvu, koliko srećan, da je meni naregjeno, kô ono bi Joni Proroku, da mu ja rečem jutros, i navijestim — još ti ostaju četrdeset dana, nećeš ih proć, smrt nemila rastavit će tebe od svijeta, dušu od tijela. „*Adhuc quadraginta dies.*“ Što bih ja vidio sada ôvdi? Bljegjet, trestit se, mrijet pri ovakomu navještenju. Koji bi časom časom postali pokornici! Mogô bih ja slobodno o svakomu od grješnika rijet: evo prave prilike onega Publikana, koji u templu Jeruzalema srčano skrušen, i pokajan, goručijem uzdasima lupajući svoje prsi vapio je od Boga milosrgje, i proštenje. Mogô bih ukazat u svakom od grješnika pravu priliku one Mandalijene, koja roneć suze, i ne pristajuć grlit i celivat prisvete noge Jezusove, plakala je, i čistila nerednosti svoga plaha grješna života. Gdje su, pitô bih, neprijateljstva, priprave, bludnosti, naprave, sila, oholast, i ostale opačine? Reklo bi se: o-

*) I Cor. 7.

Digitized by Google

dašle su odovlek. U što se pričinio, pripromijenio ovi grad? U grad od pokore i svetinje.

Nu zanesen ja u radosti moga zamišljenja, čujem, čujem žamor i tužbe grješnikâ. Veli mladost: koja bi naša sreća bila, ter ne bi teška strahovita nesreća i nezgoda, kad bi imô tako brzo otrunit se cvijet našijeh dana, život dospjet na početku? — Sreća, veli bogatac, kad bi imalo pusto ostat imanje, koje još nijesam stekô do kraja, koje još nijesam radovat poćeo, i uživat? — I ja srećan, veli plemić, gospar, koji bi usilovan bio sići, netom uzidoh po veliku trudu na visinu ovega mjesta? — Nesrećan dakle bio bi svaki od vas, koji življet još četrês dana mogô bi se nadat? — A ko je tebi, grješnice, obećô mjesec, ko nedjelju dana života? Na što naslanjaš uzdanje dočekat sutrašnje jutro? Obećô ti je Bog, govori ti Agustin sv., udilj prostit, kad se budeš srčano skrušit; nije ti obećao pričekat te do sutra, ako se odocniš pokajat. „*Conversioni tuae indulgentiam promisit, sed dilationi tuae diem crastinum non promisit.*“ Što činiš dakle, što čekaš, što se pospiješno na put spasenja ne staviš? Ovdi je neka teška prijevara, koja ti je oči zaslijepila. Tvoja godišta, tvoje zdravlje, tvoja srčanost obećivaju ti dugo vrijeme života. A ja danaske namislio sam ti prikazat i uglavit te, da ti grijehom smrt pritežeš, da smrt k tebi približa se, i pristupa toliko veće, koliko ti veće griješiš, ter da će te stignut, kad se najmanje uznadaš. Počuj moje razloženje.

Čijem mislite, da je čovjek smrt sebi doradio? — Grijehom, uči nas vjera sveta po ustima Pavla Apostola: *per peccatum mors.**) Dospjetno, jest u istinu po naravi naše življenje: tijelo naše, er je od praha stvoreno, na smrt je i rasuće podložno. Razgledaj i prokušaj ljucko tijelo, sve što tićeš s dvora, sve što vidiš unutra, zemlja je, prah, i pepeo. Ko ne zna otkle smo uzeti, od šta smo

*) Rom. V.

Digitized by Google

učinjeni? Komu je trijeba povidjet prvinu tijela, života našega? Božija desnica s tljeh je malo praha sustučila, urednom prilikom naresila; Božiji hak dušu mu učinio. Ovo tijelo neka zdravo, zdračno, i jakosno, hara se malo po malo, slabi, i gine, dok se sasvijem raspe, izgine. Sasvijem tijem da je tako, i od toga bio začet čovjek, ali Bog ljubežljivi bješe lijek ljuckoj slabosti postavio, i sred zemaljskoga raja vojku usadio, kojom bi čovjek od kad, do kad pokrijepio se, ter ponovio jakost svoga tijela na taki način, da se ne bi bio nikad poharô, ni postarô cvijet njegove mladosti, a od svake ine hude zgode i pogiblje štitilo ga je višnje vladanje, da mu ne bi stvar ikakva ni nebeska ni zemaljska naudila. Neumrlost dakle, ako nije bila naravna izvrsnost čovjeka, bila je dar osobite Božije ljubavi prama njemu. Ovi dar priveliki, vrhunaravnu ovu izvrsnost čestitu izgubio je čovjek prvi i za sebe i za vas rod svoj. Po čemu? po putu grijeha: *per pecatum mors.* Neka ja sad ovde moje razloženje sklopim ovako: ako je grijeh u početak svijeta toliki jed otrovni imô u sebi, da je vas narod ljucki smrtno otrovô, čovjeka od neumrla, umrla učinio; tvoj grijeh vlaštiti, nije izgubio, nije smetnuo onu štetu i smrtnu moć koju je ukazô da ima, i nosi u sebi, kad je na svijet izašo. Otrov je naravna krjepost grijeha. On tiska smrt da trkom ide, da prije pristupi. Riječ je ovo Duha Svetoga: „*anni impiorum breviabuntur:* opak dospjet će prije vrjemena. Smrt nije sama veli Pavo sveti; ima druga, koji je nuka i potiče, da se poteži, i pospiješi: grijeh ponukovac smrti: „*stimulus mortis peccatum, est.*“ — Ah zaslijepljeni grješniće, ti se u grijehu pokojiš, a ne vidiš da miluješ u tebi silnika, koji potajno ište, oštro gvoždje u tvoje srce da usadi. Općiš s izdajnikom, a ne spoznaš, kako radi da te prida smrti, za pogubit. One grabše, privare, kamate, tugje uzdržano, tugji trudi nedoplaćeni, oni su silnik koji će ti skratit dnevi života. Omraze, zloba, oholast, bludnost i ostale opačine, one su izdajnik, koji će smrt ti upustit kad se najmanje

Digitized by Google

uznadaš. „*Anni impiorum breviabuntur.*“ Zašto? „*quia per peccatum mors.*“

Neka ti reče ohola Jezabela, za koliko je godišta kraljevala, iza kako bješe pravedna Nabota pogubila. Do brzo teškom smrti, rinuta sunovrat niz prozor poginula je. Upitaj Amona, koliko je godišta zbrojio, od kad bješe sestrom Tamarom sagriješio. Nakon dva godišta bi ubijen od svoga brata Abšalona. Upitaj Abšalona koliko je ljetâ vidio od kad se odmetnuo od svoga oca Davida. Ne progje godište, dok je o dubu viseć izdaho. Rijeće ti Aman, da je nakon malo dana pustio dušu na vješalima, koje bješe on Mardokeu pripravio. Rijeće ti bogatnik o kom povijeda Vangjelje sveto, da je njega iza grijeha istu noć stigla smrt: „*hac nocte animam tuam repetent a te.*“ Popristanimo za razabrat razloženje, koje je sobom činio ovi nesrećnik, koji er bješe dopro steć veliko imanje, uzdô se do dugo uživat ga. Govorio je sam sobom: — imaš mnogo: pogledaj zemlje, koliko prostrane, kako uregjene! pogledaj dvore koliko velike, kako narešene! pogledaj pohrane, čijem nijesu napunjene! zlatom, srebrom krcate: *habes bona multa.* Dakle? Veselo, uživaćeš ih, za dosta godišta. *Posita in annos multos.* — O nesvijesti! O nerazloga! govori mu Cirilo sveti; ja sam s tobom, da imaš svega i svašta, *habes bona multa:* nu godišta! ko ti ih je obećô! čijem si se suproć smrti utvrdio? *Sed annos plurimos unde poteris obtinere?* — Ovo isto rijeću i ja tebi grješniče, koji se u istomu nerazložitomu uzdanju, i teškoj privari nahodiš. Ti imaš mnogo, er je mnogo tugjega pri tebi, ili ne zaplaćeno, ili zauzdržano, ili nepravijem načinom stečeno: i ti si se uzvisio već po hudijem tvorbam, i zametenju, neg li po tvomu dostojanstvu: vidim, *habes.* Nu po čemu se uzdaš, za dugo ih vrijeme uživat? *Unde annos plurimos?* Prije, nego misliš sve će smrt poplijeniti: *hac nocte animam tuam repetent a te.* Bijesna mladosti imaš način kako zadovoljit svako tvoje pohotjenje, za doprijet, za uzdržat, za utvrdit. Budi da je tako: *ha-*

Digitized by Google

bes. Nu dokle se nadaš tako obijesno življet? *Unde annos plurimos?* Još za malo *animam tuam repetent.* Krstjanko, koja si sva u tebi, ništa u Bogu, puna svijeta ništa vijeka, paziš tijelo ništa dušu, koliko je još tvoga života? Veoma malo: *hac nocte.*

Kako dakle, grješnico, grješnice, mirno možeš, i pokojno u grijehu življet, za ne rijet časâ, danâ, i godištâ? Paček znam što te vara, poznam ufanje koje te zaslijepilo. Pogledajte Evu u raju zemaljskomu. Snahodije napasnik š njoj se milo razgovara, za tijem ona ruku pruža da ubere jabuku od Boga zabranjenu. Nesrećna nesrećnico što činiš? ne tegni. Ali ne znaš da to voće smrtni otrov zdrži u sebi? Čula si zabranu Višnjega; svemogući koji stavno vrši što odredi, on vam reče, ne tegnite, er će te umrijeti: „*quacumque die comederis ex eo, morte morieris.*“ A ti ruku pružaš, hoćeš ubrat? Dakle ili neznaš što je smrt, ili ne haješ za život. Nije to tako, pravovjerni, neg se uzda da neće umrijeti. Reče njoj pakljeni laživac: Bog prijeti, ali neće izvršit; straši, ali te neće umorit: *non enim moriemini.* Pouzdala se Eva, ubrala. okusila. Za tijem? Za tijem spozna nesrećnica u svojoj, i općenoj porazi, koje prijetnje, koji strasi bijahu, ali od samijeh praznijeh riječi, ali od stanovitijeh odlukâ Božijeh; spozna u kojoj riječi bi istina, Božijoj, ali hudopskoj: *moriemini, non morieris.* — Ovom istom himbom slijedi varat nevoljne sinove Adamove pakljeni napasnik. Štije grješnik očito u listima pisma svetoga upisano: skrati će se dnevi opacijeh, *breviabuntur*, sa svijem tijem ne odregjuje tugje vratit, svoja držanstva ispunit, vas je u misli kako steć, ne pazeći put i način, po komu steći. Te zašto? Er se uzda u himbenu riječ — *non enim moriemini*; er se uzda da Bog prijeti samo za pristrašit. Čuje grješnik vikat u glase Pavla apostola: grijeh je ponukavac smrti, *stimulus mortis*; sa svijem tijem ne krati se, puti sve što ona hoće dopustit, u svagjam, omrazam življet, zlobit, motrit, bez obzira griješit. Te zašto? Er u one riječi vjeruje: *non enim moriemini.* Još je od tebe smrt daleko: Bog može strašit, neće u-

Digitized by Google

darit. — Svemogući Bože! kogod ima ištom malo svijesti i razborstva, vidi, pozna mnoš bezbrojnu pogiblja, megju kojijem se život čovjeka nahodi, grješnik sam Božiji neprijatelj i protivnik, on sam ne vidi ih, ne spozna ih; ako li ih zna, u nijednoj ne straši se poginut, od svijeh uzda hrlovito sačuvat, sahranit! U nijednoj dakle nećeš srestit podoban uzrok umrća? *non enim moriemini!* Nećeš, rijeću i ja, ako znaš da oni trijes, koji se u oblaku na nebu stvara, tebe neće zahitit; *non enim moriemini!* Ako znaš bez sumnje, da neće nenadana trešnja oboriti više tebe kuću, u kojoj pribivaš, ter da te neće u gomilu razorenijeh mira zakopat, i zajazit. *Non enim moriemini!* Ako znaš u istinu, da ćeš svedjer srećno brodit morsku pučinu, ili ako se budeš po nesreći utopit, da će tebe, kô i Jonu, riba dobrosrećno sahranit živa, na kraj suhi izmetnut. *Non enim moriemini:* ako znaš bez sumnje da se neće odnikle nigda ništa sorit vrh tebe, i tebe svojom tegotom pridušit, pogubit; da neće kad kus tebi u grlu nepomično prisjesti, potaknut se noga i sunovratat se ti, zrno iz puške zamjereno suproć inomu, ili još u vjetar upućeno tebe udesno dopasti. Paček što ja činim? Ali mogu ja izbrojit, ali umijem ja zamislit pute sve i načine, po kojijem doteć može smrt? Reče mudroznani Seneka; dosta je pogledat oko sebe, vrh sebe, gdjegod se ko nahodi, i razgledat svaku stvar; svaka najmanja može na kojigod način doradit nam smrt. „*Nemo non homini vitam eripere potest.*“ Na toliko sve različnijeh načina može dospjet život naš, koliko je vrstâ smrtnijeh nemoći, kojijem je podložno ljucko tijelo. Ne može li se svak čas iz nenadne što poštetit u nami, za uzrokovat smrt? Upitaj, upitaj, govori ti Pavo sveti, tvoje unutrnje, čućeš glas, koji ti odgovara na pogiblji si smrti: „*responsus mortis habemus in nobis metipsis.*“ Mogla je otajna ruka osudu smrti upisat na miru razbludnomu Baldašaru, blagujući on u obilnosti kraljevske gosbe, nemože tebi? Smrt je umorila Heli vladaoca Izraelskog pu-

*

Digitized by Google

ka sjedeći on, i razgovarajući se, a nemože tebe? Smrt je stigla Asaela putujući, i sve inom nadajući se, a ne može tebe? Smrt je zanijela Abnera u doba kad je ljubljene pozdrave prijatelju pridavô, a ne može tebe? Smrt je pustila omrknut Oloferna, i Sisaru, nije dopustila osvanut, a ne može tebe?

Gdjegod oko upreš budi na nebo, budi na zemlju bud na tebe istoga, tu ćeš svud ugledat podoban uzrok smrti, a ti se ne strašiš. Kô da svaka stvar svijeta ovoga pazi pomnjivo život tvoj, ter da ga štiti, da mu ne bi što naudilo? Pazi pomnjivo u istinu, ište, i nastoji, kako naudit grješniku, dnevi njemu i godišta prikratit. Da nu reci, od kad nebo trijeska, i zemlja se trese, voda ždere, oganj žeže, trava truje, zvijeri oštre nokte i čeljusti imaju na štetu, i porazu čovjeka? Neznaš? Rijet će ti andioski naučitelj: od kad bješe čovjek sagriješio Bogu. Uzdignuo se čovjek protiva Bogu, uzdignuo se svijet vaskolik protiva čovjèku; ne htje čovjek bit poslušan Bogu, ne htje ni svijet bit podložan čovjeku; čovjek htje Boga uvrijedit, svijet htje Boga osvetit. Neće ne, ni nebo pod sobom, ni zemlja nad sebi, ni ostalo stvorenje megju se, da trpi grješnika, nepriatelja Božijega. Sluge poslušne, vijerne, podložne, otkud mogu gledat trpjet megju njima slugu odmetnika, protivnika svomu Gospodaru? Svaka stvar, za rijet, razjedena, pomamjena, čeka, paček vapi višnju zapovjed da udari: —*pugnabit pro eo orbis terrarum:* stvorenje je vojska božija oružana sva različno, i pristojno biću svomu za osvetu Boga, za pogubu grješnika. Zna li ko nesrećnika, kô bi nesrećan Absalon sin Davidov? Bješe on napro otet svomu ocu krunu, i gospoctvo: nu bijući s vojskom očinom boj krvavi, izgubio je rat. Nesreće! Da može li pobjegnut i svoj život sahranit? Kako ne može, imajući pod sobom vrlo živo, na kom jezdi? Neka dakle trkom bježi gdje ga konj vodi i nosi. Te gdje će konj? U gustu zapletenu dubravu ulijeta. Nuti druge nesreće! Da je li tu mjesto koje da se sakrije, je li dub da se zataji. Kako nije? Ali duge kose njegove, mahom hodeć, sputiše se oko grane duba, da je konj iz-

Digitized by Google

pod njega utekô, a on osto viseć o dubu. Može li se viša nesreća? Dakle ima poginut? Jest još ufanja. Neće niko smjet stavit ruku na nj, znajući zabranu Davidovu: Joab vasdašnji njegov parac prid ocem, neće mu tegnut u život. Tašta, i izprazna ufanja. Joab ne pazeć ni zapovjed kraljevu, ni prednju svoju ljubav, probio ga je s tri koplja, i pogubio. — Svemogući Bože, ovako se dogovorit megju sobom još i nerazložito stvorenje ništa gore, neg li bi da je svijesti i razumom obdareno, suproć nevoljnomu Absalonu? Nijedno se ne ganut, nijedno ne prostit, nijedno ne obranit? Svako njemu neprijatelj? Konj, dub, kose Joab! U što se uzda, to se njemu neprijatelj otkriva, to ga na smrt dovodi: izlazeći iz jedne pogiblje u drugu upada. Nije čudo, odgovara Zlatoustnik: nabunio se Absalon protiva ocu; nabunila se svaka stvar protiva Absalonu: „*non est ulla creatura quae mota non fuerit, cum ipsum viderit moveri in patrem.*“ — Što se bolje može nadat grješnik odmetnik, protivnik Božiji? Mislit može, da nije krenut suproć njemu vasaj svijet? Da ne hlepi osvetit bezakonja božijega veličanstva? Svaki stvor osvetio je bezakonja oca zemaljskoga, kralja svjetovnoga, trpjeće u nehajstvu potlačenje Oca Nebeskoga, kralja vjekovitoga? Poznaš li dakle, grješniče, da se ti nahodiš svak čas u pogiblji smrti; vidiš li neprijatelje, megju kojiem se nahodiš; domišljaš li se, da si ti svemu svijetu mrzeć; vjeruješ li, da je Bog odredio prikratit dnevi opacijeh; je li istina, ali ne, da je smrt po grijehu na svijet stupila? Ako ti sve ovo znaš, i vjeruješ, tako u grijehu bez pokajanja život provodeći, što se nadat možeš, ako ne, da ćeš ti koji dan, koji čas prije vrjemena, u ruke smrti upasti; ako sjedeš, možeš slobodno rijet, lasno, lasno da se odovlek ne dignem; ako uzideš, lasno neću do mjesta doprijet; ako logom počineš, lasno da se ne probudim i ustanem. Može s neba doteć k tebi smrt, može po kojoj stvari zemaljskoj, može se začet, stvorit se u tebi. Može čovjek uzrok biti tvoje smrti, može i koje nerazložito živuće. Bogat si, plemenit si? To isto i ve-

Digitized by Google

le veće bijahu Baldasar, Jezabela, Eli, Aman. — Mlad si? Mlad bješe Abner, Amnon, Absalon. — Ti si hitar i jakostan? Mislim ništa veće, neg li Oloferne, i Sisara. — A ti se ne strašiš? Paček ti se u grijehu pokojiš, kô da više smrti gospoctvo i zapovjed ti imaš. Je li gorega nerazborstva, je li većega slijepila, ja neznam.

Ali jest kogod dosta griješio, i ništa ne manje dugo živio. — Te za što propuštit, te za što ne priložit, što najveće utišti, i — sahranio se. Nije si se uzdô rijet, znajući da je veoma trudno, koje dugo vrijeme obijestovô u grijesima, da se vijerno pokaje, da se srčano k Bogu obrati. Nu se ja na tvoj odgovor ne čudim, kad pogledam Adama, kad upazim što on čini, budući mu Eva zabranjenu jabuku donijela, da je okusi. Nije Evi trjebovalo, veli Augustin sveti, tratit ni malo, ni vele razlogâ, ni riječi, za pridobit ga: bez truda se prignuo. Eva je dala, Adam je uzeo, okusio: *dedit — et comedit.* — Te ovo je svijes Adamova, — ko neće od vas rijet začugjen, — ovo pamet prve glave svijeta, naučitelja svega naroda ljuckoga? Zna Adam što je Bog zabranio, zna što je Bog zaprijetio. I neće on, prije neg obere što će ućinit, posvijetovat se sobom, porazmislit: — Evi je rečeno, uzmi nećeš umrijet: meni je zaprijetjeno, ako okusiš umrijećeš. Sad komu ću ja vjerovat? Ko govori jedno, ko govori drugo? Ali budi da ne znam, komu imam vjerovat: trjebuje stavit na mjerila, i vidjet što je bolje, što korisnije; ali življet bez straha smrti u neznanju zla i dobra vrjemenitoga, ali obaznat, što je to zlo, i stavit se na pogiblju života. Govori ti pamet, ne stavi na pogiblju što je bolje, za doprijet na ono što je gore. Ako bolje znanje, stavi na pogiblju život; ako bolja neumrlost, ne haj za znanje. Ni ovo ni što ino bješe Adam prokušô. Progje jabuka iz ruke u ruku bez riječi, a iz ruke Adamove u usta njegova, bez svjeta ikakva. O nerazborstva! Što je dakle Adama zablještilo, što ga je zaslijepilo, da se nesrećan pustio privarit? Vidjet Evu živu, vidjet da nije mrtva ostala.

Digitized by Google

Nije ona, neću ni ja: jabuka nije njoj naudila, neće ni meni. Privario se teško u svomu razloženju Adam, er u Božijem riječima *morte moriemini*, nije se zadržalo: od živijeh ostaćete mrtvi — nego ovo drugo: od neumrlijeh, učinićete se umrli: *morti obnoxii*. — Priličan Adamu grješnik, vidi koga megju griješnicima, koji budući izrana počeo zlo življet, ter zaboravljajući se, što je čas i poštenje Bogu, što je ljubav iskrnjemu, što krotjenje svevoljnosti puti, u svakijem se opačinam zapleo, bludnosti, pohitnosti, oholasti, zlobe, nenavidnosti, i ostalijeh, i tako grješno svoj život proveo, sasvijem tijem doprije sijeda godišta dočekat: za tijem izgledom ništa se ne smeta, paček veselo u svomu grijehu počiva, nadajući se i on do starosti doprijeti; dopro je oni, a zašto ne mogo ja, — nije su do njega doprle prijetnje Božije, ufam da neće ni do mene; — grijeh nije njemu doradio smrt, mogu se uzdat da neće ni meni. Tot ti tako razboriš grješniče? To je razložito uzdanje? Nije li to bezumno ufanje, i nadanje? Nu poćuj, promisli, odgovori. — Istina je, jest koga Bog milostivo dugo vrijeme trpio, dug mu život udijelio, pričekô dok je skrušen život promijenio, pokoru krepošnijem djelima učinio: a za što tako? Er su nedohitne svrhe višnjega vladanja; ali je istina temeljita i ovo, da nije Bog bezbrojnu mnoš grješnikâ pritrpio, pričeko, istina da je prije vrjemena s nenadanom smrt od griješna opaka života rastavio ih. Dakle (neću se kratit ovoliko dopustit) ti se jednako možeš uzdat, koliko se imaš strašit; uzdat, da će te Bog trpjet, strašit, da te neće pritrpjet; uzdat, da će te čekat na pokajanje, strašit, da ti neće dopustit vrjemena za pokajat se. I ti dakle hoćeš življet, stojeći svegj na pogiblji sahranit se, i ne sahranit se? Ti na pogiblji osudit se i ne osudit, za ne ispuštit taštine svijeta, koje imaš na svrhu ostavit, za ne sakratit pohotjenju radosti tijela, koje imaju na svrhu dospjet, i izginut? Razumijem, ako te uzčeka Bog na pokajanje, da ćeš u raju uživat vjekovitost slave megju blaženijem. Da ako ne uzčeka, što će se

Digitized by Google

od tebe dogodit? Osugjen u mukam pakljenijem, patit po sve vijeke. Ako ne uzčeka, ti ćeš se izgubit za svegj.

Paček ti se možeš uzdat, koliko strašit? A ne vidiš da sam ja izpustio riječ iz usta, koju nijesam mogô po nijednomu razlogu? Vraćam se za upitat, koji glavodužnik, komu je od svjetovne pravde osuda data, smrt navještena, krvnik spravan, vješala pripravljena, koji da se može jednako uzdat, i strašit, er bi kad kogod po nenadanoj sreći i zgodi oslobogjen, izbavljen? Ti si grješnik glavodužnik; ured*) iza tvoga grijeha, osuda je iz usta Božijeh izašla: u svakoj najmanjoj stvari ovoga svijeta nahodi se tvoj krvnik, spravan za ispunit Božiju pravdu, uzdigô je mač, nategо je luk suproć tebi, a ti da se jednako uzdaš, i strašiš? Nesrećniče otvori oči, razvidi u čem se nahodiš, sad, ovi čas odredi ispovijes, odredi pokoru, er drugoga časa možeš ne dočekat, er, da ćeš ti drugi čas dočekat, ne mogu ti ja u istinu obećat, niti se ti možeš razložito nadat.

Sasve grješnik svaki veće, neg li svoju dušu, ljubi grijeh, i opačinu, neću rijet, da je tako tvrd, tako kamenit, da se ne krene, i ustraši, kad čuje o smrti besjedit. Smrt, prikaza smrti, veoma je podobna, stresti čovjeka i probudit, er doveden mislim na teški čas smrti vidi, sve što je bilo zamjera i zabava njegovijeh truda, mislî, i požuda, da je minulo, za sada ostalo, vidi samo prid sobom puta dva, koja se razdijelivaju: ovi vodi uzbrdo put kraljestva nebeskoga, oni vodi nizbrdo put propasti pakljene, jedno i drugo dom viječna, stan nepromijenivi što bude koga dopasti, što bude ko zadostojô. Cječ česa kad Božiji namjesnik stane grješniku kazat smrt, kad ga uzme glavit da se on osobito nahodi u pogiblji smrti, i nenadane smrti, kad počne brojit po onemu što nam pismâ povijedaju, i ovega i onega, koji su iznenadne umrli u grijehu, smete se, ustraši se, počne mislit, da bi mu se izbavit iz onega pogibna bića, stane razbirat, kako bi

*) Naredba.

Digitized by Google

se pripravio, ter iskušô za pristupit na ispovijest, uzme razgledat, koga bi ispovjednika odabrô, da ga čuje, vlada, oslobodi, pomože. Ništa manje počne se kretat srce grješnika, kad se zgodi, da mu bude smrt neobičajnijem nesmišljenijem načinom iznenadne zanijela prijatelja, prijateljicu, bez izpovijesti, lasno i bez pokajanja: smeten, zamišljen, pristrašen, pribira u sebi, kako prividjet za svoje spasenje po putu ispovijesti, i pokajanja. Sve dobri početci. Da koju svrhu imaju? Priličnu ovoj. — Vidjeste mnokrat vodu u mrazni led stvorenu: bud da zraka sunca na led udre, počne mekšat, i topit se, ko da će se sasvijem rastopit, u vodu obratit; nu netom ga mine zrak sunčani, stisne se opeta, i otvrne. Na isti način grješnik, koji tegnut srećno gcrućijem riječima Božijega namjesnika, ali ti tugjom smrti nezgodnom bješe počeo mekšat kretat se, i na duhovni život vraćat se, nakon malo iza besjede, iza ukopa, bude oni priašnji, stisne se opet, i otvrdne. Te što je uzrok? Er do brzo mine mu s pameti prilika smrti, er se do brzo zaboravi od smrti. Te po čem to tako? Po onemu, što govori Pavo sv.: „*vita operatur in vobis:*“ svjetovne misli, misli o domaćijem poslima, trgovinam, baštinam, pristupe, i priuzmu ljucku pamet, da do brzo ona ispusti uspomenu smrti, i š njom zajedno da mine, ter izgine ovo prignuće na pokajanje, da se udunu one prve iskre božije ljubavi. „*Vita operatur in vobis:*“ veće se čovjek misli, kako će ovdi življet, neg li kako će se odovlek odijelit; veće se brine što će za život vrjemeniti, neg li što će iznać, što će dočekat u vjekuvječanstvu. Bi li oni gospar, ona gospogja u onakoj oholasti živijeli, tugje uzdržali, siromaha potištili, da imaju smrt prid očima? Ne bi u istinu, nu er ne paze čas smrti, za to ponosito živu, riječ je okrunjenoga proroka: „*non est respectus morti eorum, ideo tenuit eos superbia.*“ Ne bi li bijesni grješnik prigodu ostavio, od prijateljstva se odrekô, od družbe uklonio, da mu je smrt na pameti? Bi u istinu: nu er on mrzi, i zamišljen je, za to u slobodi svoje vrijeme provodi: „*non est respectus morti eorum, i-*

Digitized by Google

deo tenuit eos superbia." Toli ne bi ženski spol prikratio svoje tašte, i savišnje naprave: toli ne bi pokratio jezik oni, koji za svoju i tugju objest, čini rug, i pripovijest o iskrnjemu, paček oni, koji bez milosti rad svoje ili oholasti, ili nenavidnosti, tugju čast tlači, i pogrgjuje: toli se ne bi oprostili, pomirili oni, koji u svagjam, omrazam živu, da stave prid oči za malo priliku smrti? Bi u istinu: nu er tjeraju s pameti, još i kad im dogje po sebi, misao o smrti, kô štetnu i nezdravu životu, za to grijeh ne ostavljaju. „*Non est respectus morti, ideò tenuit eos superbia.*" Da što se pak takijem dogagja? Za njih bude nenadana smrt kadgod ih stigne: tezijeh zanese smrt prije neg li je ugledaju; dogagja se tezijem iznenadne ne nać se ovdi, a nać se u paklu. Veselo, veselo, grješnici, gojte se, obijestujte u opačinam do volje; doće čas, kad će rijeti svaki od vas: kako? sad bih na svijetu, sad se nahodim u paklu. — Ta je svrha opacijeh, po riječi Duha svetoga: „*ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.*" Ah da mi nosimo u nami spomenu smrti, ne bismo nikad k grijehu pristupili; kako bi srećno, i čestito nikla, rasla i gospodovala svaka krepost, bogoljubnost, blagodarnost, čistoća! Spominji se o tvojijem napokonjijem, i nećeš uvijek sagriješit: ne govorim ja, nego Duh sveti: „*memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.*"

Krstjani! dijelite se odovlek, ja vas neću uzdržat; povratite se u dom vaš, na vaše vrjemenite posle, ja vam ne branim: ali odnesite s vami zadubene u pameti ove dvije riječi: — spomeni se da imaš umrijeti: *memento quia in cinerem reverteris.* — Plemiću! *memento* da imaš umrijeti: mladosti! *memento* da imaš umrijeti: krstjanko! *memento* da imaš umrijeti. — Griješniče, griješnico, ako budeš ti mene počut, s tobom odnijet, i zadržat tvrdo riječi, koje ti pridavam, ufam bez sumnje, da se nećeš vratit drugi put u ovu crkvu, kakav si jutros došô, kakva si jutros došla.

Digitized by Google

VI. Grijeh uvrjegja Boga.

Te komu je potrjebnito glasit, i tomačit, što je grijeh? Sinu Adamovu na ovoj zemlji rogjenomu, pod ovijem nebom othranjenomu, komu i riječ, i pismo svijeh koljena prošastijeh, vijerno i i poredno podaše na znanje zgode svijeta od postanka njegova do dana današnjega? Zadosta je pogledat uzbrdo, pogledat nizbrdo, za utrnut, paček okamenit se, videć pljen, štetu, i porazu, što je grijeh učinio, i ne pristaje činit na svijetu. Pitaj nebo, da ti reče, što je grijeh, dokle on može doprijeti. Treći dio jasnijeh zvijezdâ on je sadro, zanio, i spotezô s neba, ter u tmasti jaz, duboku propast utjerô, utizkô, i zbio. U čas bi, grješno pomislit, i sunovrat se s nebesa. Ko? Prvi stvor Božiji, gizdavi dusi, čestiti angjeli nebeski, stvoreni za napunit raj, postavljeni i odregjeni, za dvorit kralja nebesa. Za stavit oni stupaj i uljesti, bijahu s vrata od raja tisnuti, i rinuti. Pitaj zemlju, što je grijeh, dokle on može doprjeti. Izagnô je iz raja zemaljskoga prvoga oca našega. Ištom bješe on progledô; još ne bješe razgledô ljeposti onega mjesta: za nesreću bješe ugledô jabuku zabranjenu, tegnuo, okusio. Udilj andio stražanin raja mahajuć mačem ognjenijem: — na dvor, kliknu, nije ovo veće mjesto za tebe. Nesrećni Adam bješe tu postavljen, za uživat svaka dobra svijeta ovega, a nakon koje vrijeme iz jednoga raja primjestit se u drugi; zemaljski i vrjemeniti promijenit u nebeski, i vjekoviti. Ali jedan kus sam protiva zapovijedi Božijoj sve je to smrsio, i uništio. Ko je s neba pritegô potopni dažd da u njemu potone zemlja svakolika, da u njemu poplije sve zemaljsko, akơ nije grijeh? Ko je s ne-

Digitized by Google

ba pritegô plam ognjeni, da upepeli cijele gradove i države, ako nije grijeh? Ko je posio po svoj zemlji trn i draču, ako nije grijeh? Ko je provodić ljuckijeh vaja, ako nije grijeh? Ko je zublja, koja je stakla pakô, ako nije grijeh? Sve što je zla sad, sve što je bilo, i bit će na svijetu, sve je skot, sve je plod grijeha. Ne bi se znalo, što je zlo, da nije nastô grijeh na svijetu. Proklete neprilike! Ovo mi vijerujemo, da je tako, er nam vjera i um naš ne da posumnjit inako. Sa svijem tijem čudimo se mi, snebivamo, i ne umijemo uglavit se, da je tolika krivina u grijehu, da on može zla toliko učinit i doradit. Ja sam se zadubo u razmišljanju, i razbiranju krivine grješnoga djela. Kopah u svu dubljinu, ali kraj žila nijesam našô. Rekoh dake meni; grijeh je krivina, opačina bezmijerna, bezkrajna. Ovo isto govorim danas vami, pravovierni. Evo me udilje za prikazat, i potvrdit ovu istinu.

Pomnljivi na početku, er o njemu visi sve moje današnje besjedenje. Koliko je ko veći, toliko je veća krivina uvrijedit ga. Bog je veličanstvo neizmijerno: dake uvrijedit ga, krivina je prizamijerna. Grijeh je uvrjegja Božija: dake grijeh je krivina bezamijerna. Što odgovaraš grješniče? Ide li uprav moje razloženje? Dopire li svaki trak, svaki škljan u njemu do očite prave istine; ali ne? Hodmo kušat. Ali nije Božije veličanstvo nezamierno? Ko je mogô, ko može, ali kô će igda moć riječi, misli, zamijerit ga? Pamet ljucka, svijest andioska? čovijek na zemlji, blažen u raju? I misle i misliće i neće nigda za vavijek smislit ga. Sve što mi veće razgledamo, i razabiramo, neću rijet vas svijet zajedno, nego najmanji stvor u njemu, sve tot veće mi se mamimo ne nahodeć kraj i mjeru kreposti i mogućtva onega, koji je nju učinio. Uberi bez opaza cvijet, što sreta stupaj tvoj, razgledaj; nahodiš da je bolje i veće urešen, nego bi Salamun u najvećoj slavi njegovoj: „*nec Salamon in omni gloria*

Digitized by Google

sua vestiebatur, sicut unum ex istis."*) Nije trijeba ovdi sastat se: niko ne dohita, i svak spovijeda; niko ne dopire, i svak vjeruje, da je Božije veličanstvo neizmijerno. — Ali se tegota uvrjegje Božije nema mjerit pri veličanstvu njegovu? Koga ću zvat da ovo osudi? Sama, sama čovjeka. Ja ne ištem, i ne zovem sudce s neba, ni andioske duhe, ni blažene duše. Zna zemljorodac, kako se mjeru uvrjegje megju ljudima. Zna da se mjeru pri veličanstvu uvrijedjena. Psovka, udarac, potištenjaku? Krivo djelo i nepravedno, dostojno pohuljenja, i pokaranja. Psovka, udarac plemiću? Djelo dostojno tamnice, veriga, ako ne i šta gorega. Psovka, udarac kralju, banu? Djelo dostojno mukâ, i smrti. Evo suda, evo pravde, evo zakona megju ljudima. Isto djelo, različno se sudi, po razlikosti bića onijeh, kojijem je učinjeno. „*Tanto major est injuria quanto major est is, in quem peccatur.*" Ostavio je upisano Tomas S. Ovako megju ljudima, kojijeh razlikuje ono samo, što je njima dvornje, što dohodi, ali može i odać; što proć može s jednoga na drugoga: siromah obogatit se, bogat osiromašit se; potišten uzvisit se, uzvišen ponižit se; služit, ko bješe zapovijedô, zapovijedat ko bješe služio: ali ono, što je njima unutrnje, što je stavno i nepomično, narav ista u svakomu svijeh čini priličnijeh, i jednacijeh. Uvrjegja dake čovjeka, mjerit se ima po veličanstvu njegovu: uvrjegja Božija nema se mjerit po veličanstvu Božijemu? U kojoj te najmanjoj stvari nahodi se čoviek, jednak, i priličan Bogu? Rekoh poviše zle riječi, zla djela, psovke, i udarca: neću propuštit, neću mimoć pomanjkanje časti, scijene, koja bude komu držana, ili se cijeni, da je njemu držanstvo poklonit je. I ovo se mjeri po veličanstvu onega, komu se sakračuje, i pomanjkava.—Ljucka oholasti oh! kako se tebi zarusi **) lice, uzbuni srce, uzavri srdnost,***) krene osveta, ako ti se ko ne javi, ne pokloni, kako cijeniš, da ti dostojiš; ako s tobom govoreći propu-

*) Luc. XII. 27.
**) Zarumeni.
***) Srdidost.

Digitized by Google

šti prizimena tebi pristojna, od prisvijetla, priplemenita, priuzvišena! Uvrjegje, uvrjegje veličanstvu, i plemstvu bića tvoga. — Aman, druga glava iza kralja Asuera, bješe odredio i sve pripravio za smaknut Mardokea. Te što je ovi nevoljan tako teško sakrivio, da je ostô dužan glavom? Počujte što. Mardokeo bješe megju stražanima na vratima dvora kraljeva. Nu ulazeć, izlazeć Aman, Mardokeo ne bi pokleknuo, i poklonio se glavom, er takijem načinom sama Boga on je častio. Ovo pomanjkanje bi Amanu taka rana u srcu, da je on nije umio ižliječit, neg li samom krvi Mardokea. — Ovake uvrjegje toliko su teške po mjeri veličanstva čovjeka, komu su učinjena, a tegota uvrjegje Božije nema odgovorit veličanstvu Božijemu? Nema dake grješnik kud izit: svud mu je zatvoreno: ostaje mu samo jedan put: ostaje za rijet, da nije grijeh uvrjegja Božija — To rijet? Taku kletu riječ? Tot učinit sve što se zla može protiva Bogu, nije uvrjegja njegova? Što je Bogu protivno? Sam grijeh. Što može smestit, i razmetnut da ne bude, što Bog hoće da bude? Sam grijeh. Sam grijeh priječi se i opire Božijemu hotjenju. „*Contrariatur impletioni divinæ voluntatis.*“ Ovako Tomas S. — Nek je dake Bog priuzvišen primudar, primoguć, ali njemu može doć, i dohodi vrha, sam grijeh. Bog zapovjeda čovjeku: hoću da učiniš tu stvar; a grješnik, odgovara, ja neću. Bog zapovijeda ćovjeku: neću da učiniš tu stvar; a grješnik odgovara: ja hoću. Evo rati: Bog hoće, čovjek neće; Bog neće, čovjek hoće. Te ko će dobit? Bog, ali čovjek? Dobiće grješnik, i dobiva. Nije dake ovo oprijet se protivit se Bogu, nije li ovo doć vrha njemu, i njegovu hotjenju? „*Contrariatur impletioni divinæ voluntatis.*“ Zamislimo da je čovjek bio prije ostaloga stvora; da je bio, kad je Bog stvorio svijet, ter kad je Bog s jedne strane zapovijedô, da bude — *fiat*, ali s druge da je čovjek zapovijedô, ne budi — *non fiat*. Bog budi nebo, budi zemlja, budi u njima svaki ures i naprava, *fiat*. A čovjek: ne budi neba, ne budi zemlje; budi sve praznost, budi sve ništa, *non fiat*. Nije ovo zadosta: zamislimo još naprijeda,

Digitized by Google

da je riječ i zapovijed čovjeka *non fiat*, toliko mogućstvo imala za pridobit Božije *fiat*. Nije neba, nije zemlje, sve je praznost sve je ništa, er tako hoće čovjek, sasve da sve inako hoće Bog privišnji. O uvrjegje! Gdje je njoj mjera, gdje je kraj? Mi smo zamislili, što nije moglo, niti može bit, er taku oblast i gospoctvo nema čovjek više inoga stvorenja. Ali taku oblast i gospoctvo ima on više sebe, i više svojijeh djela. Bog zapovijeda *fiat*, budi čast Bogu, iskrnjemu ljubav, starijem posluh, uvrijegjenijem pravda, potrebnijem utijeha: budi put podložna duhu budi ćućenstvo, i pohotnost priklona razlogu. Ovako Bog. — Da što grješnik? Ne budi tako: budi sve inako. Budi nečast Bogu, neljubav iskrnjemu, neposluh starijem, uvrijegjenijem nepravda, prema potrebnijem lakomost, i nemilost: neka put gospoduje duhom, nek pohotnost zapovijeda razlogu. Bog — *fiat*; čovjek — *non fiat*. I nije ovo smrsit Božije hotjenje? I nije ovo uvrjegja? I ovakoj uvrjegji nahodi se mjera, nahodi se kraj?

Grješnik je protivnik Božiji. Nije samo to; jest i odmetnik. Protivnik zarica samo, opriječit se; odmetnik zarica opriječit se svomu vlaštitomu kralju i gosparu. Što čini, što govori grješnik? Prah i zemlja uzdiže glavu, govori Bogu: služit neću, *non serviam*: gospara vrh mene ne razumijem, i ne poznam, *nescio dominum*: ja gospar sam mene istoga: kralj u meni moje hotjenje: meni je zakon što je volja njegova. Ko ovako Bogu govori? Stvorenje njegovo. Dvije se oblasti nahode u svijetu. Oblast vlastitosti, oblast zapovjedi. Nastaje pak svak bit gospar vlaštiti koje stvari po činjenju, po tvorenju; roditelj, zemljak, rukotvornik. Tako gospoctvo prinosi se, i stječe se po darovima, i po kupnji. Gospar dake vlaštiti koje stvari ima svu oblast više nje, š njom se služit kako hoće, inomu zaimat, prodat, darovat. Taki gospar čini li komu krivo, kad postavi u djelo svoju oblast? Ali je on komu držan pridat razlog svoga činjenja? Ali ko ima oblast, iskat razlog od njega? Ali ko bez krivine i bez uvriegje njegovu oblast zauzdržat mo-

Digitized by Google

že i zavezat? Kralj, posvojen od neprijatelja grad, posvojenn državu, s vojskom hrli iz neprijateljskijeh ruka za oteti. Stvar ukradena, stvar ugrabljena da se vrati, vapi sudce, vapi pravdu oni, čija je. Sve to može, i čini s razlogom, ko je gospar vlaštiti Druga je oblast zapovjednika, i vladaoca. Gospar zemaljski oblast ima, šibiku drži zapovjedi više svijeh onijeh, koji su se tu rodili, ili se tu ustanili. Oblast ima narediti, oblast zabranit, oblast usilovat, da su njegove zapovjedi obslužene. Ovo je zakon megju ljudima vazda bio, i bit će na svijetu. A nema bit ti isti megju privišnijem Bogom i čovjekom, megju stvoriteljem i stvorenjem? Na čijom smo se zemlji mi rodili, čije je s čijem živemo, čijem se hranimo, ako nije Božije. Dake je on zapovjednik i vladalac naš. Ko nas je stvorio, iz ništa izvadio, ako nije Bog? Dake on je gospar naš, gospar vlaštiti. — Bože, tvoje je sve što se i gori i doli nahodi, „*cuncta quæ in cœlo, et in terra sunt, tua sunt.*“ Od svega si ti gospar vlaštiti: samo čovjeka gospar nijesi? On nije tvoj? Ima on, što mu nijesi udijelio ti? Nagjite, ukažite sinovi Adamovi, što je u vami po vami. Tijelo, duša, razbor, srce, ćućenstvo dvornje, i unutrnje? Svaka stvar u nami do najmanje jednijem glasom veli i spovijeda, Bog je gospar naš, „*Dominus ipse est Deus:*“ po njemu smo mi, nijesmo po nami, „*ipse fecit nos, et nos ipsi nos.*“ Ako je on dake cijelovito, i dopuno gospar naš, gospar je svega našega, mislî, požudâ, i djelâ našijeh. Pristupit dake Božiju zapovjed, nije li to izmaknut, ugrabit Bogu oblast i gospoctvo poviše nas? Nije li uteć izpod oblasti, i gospoctva Božijega? Nije li to pravo odrećenje, odmetnuće od Boga? Ali što više, i grdje čini ti najgori odmetnik na zemlji?

Da se ko odmetne od svoga vlaštitoga kralja i gospara, za uslobodit se, i vladat sam po sebi, teška je uvrjegja onemu, koji ima vlast i gospoctvo više njega. Nu koliko je veća, koliko je teža, da ti odmetnik pogje se i pokloni, da se prida i podloži kakvu priprostu potištenjaku? Ovo, ovo čini grješnik

Digitized by Google

kad pristupa Božiju zapovijed. „*Duo mala fecit populus meus,*“ viče Bog po Jeremiji Proroku;*) dva je zla učinio puk moj: ostavio je živu vodu, bistro slatko jezero, a potrćô se opojit u mutnijem smrdečijem lokvam. Što je grijeh? Ostavit Boga, uhitit se stvora: *aversio a Deo, conversio ad creaturam.* To tako čineći grješnik dohodi scijenit veće stvor, neg stvoritelja, scienit veće tašto, bjeguće, i vrjemenito, neg li pravo, stanovito, i vjekovito dobro. Da čovjek reče sobom: Bog je ništa, stvor je sve: to bi bila tako kleta riječ, za prosjesti se. Nu što ne govori grješnik ustima, ali pomisli, to razumije rijet, i govori hotjenjem, i djelovanjem. Budu njemu prid očima dvije stvari, Bog i stvor. Što će on obrat? Ono što on cijeni, da je gore? Ne će dojsto, odgovara Gajetan.**) To će obrat, što on nahodi, i sudi, da je njemu bolje, korisnije, pristojnije. Obire stvor, dakle on veće scijeni stvor, nego Boga. Te koja je ovo uvrjegja Bogu? Oh kojom bolesti srca svoga tuži se i jadi Višnji Bog. — Opaka opačino, pri komu si ti mene stavio? Pri komu mjerio? Pri komu potištio i potlačio? To su prava mjerila? To je pravedan mjerijoc? Tot je jača i teža izprasnost stvora, neg li je dopunost stvoritelja? Ti znaš veoma dobro, ko sam ja: ti se ježiš za promislit, da je stvor veći od mene. Ti spovijedaš, da čestitost moja nema sebi prilične: da mogućstvo ne nahodi oprjeke: da je dobro svako u meni, da je dobro svako po meni: da sam ja sve. Tako ti o meni misliš i razložiš, tako veliš i spovijedaš sve dokle nije prigodnosti, za obrat jednoga od nas; mene, ali stvor. Nu kad dogje taka prigoda, sva tvoja scjena o meni snimi se, izgine, uništi se. Ja se učinim ništo prid očima tvojijem; stvor razraste, i učini se sve. Ti njega obireš, njega častiš, njemu se klanjaš. On je Bog tvoj. Čudiš se na ovu riječ? A nije te odavna Agustin uglavio: što ko ljubi protiva Bogu, da je to

*) C. II. 13.
**) Q. 24 art. 4.

Digitized by Google

njemu Bog: „*quod cupit, et veneratur, hoc illi Deus est.*“ Tvoja srždba prihodi mjeru i način? to je dake tebi Bog: *Deus tuus.* Bludiš put protiva zakonu? To je dake tebi Bog: *Deus tuus.* Svako griješenje, svako pohotjenje grješnik uzimje za svoga Boga. „*Quæcumque vitia, et peccata habemus, tot recentes habemus Deos.*“ O nedostojnosti! O neprilike! Bog pod otar: stvor na otar.*) Bog nadvor: stvor u dvor. Ovo nije meni uvrjegja? Ovakoj uvrjegji nahodi se mjera, ali kraj? Gdje ti si Jerolime moj, gdje su one grozne suze, ono gorko skončanje, što si kušô spominjući bezakonja, koja je učinilo poganstvo protiva vjeri krstjanskoj u vrijeme Ćesara Adrijana po Jeruzalemskoj zemlji. Za smrsit, i uništit krst, u svakomu onemu mjestu, koje bješe osobito posvećeno kojijem biljegom života Jezusova, opaci postaviše, uzdignuše, posadiše kip koga pogana, i opaka boga njihova. Tu gdje se Jezus rodio, posadiše kip gnusna, nepoštena Adona: na Kalvarijo kip silovitoga, grabećega posvojitelja Jova: a na mjestu od uskrsnuća Jezusova kip glasovite, raspuštene nepoštenice Venere. Ti si suze ronio, ti uzdisô, skončavô se ti pazeć, što je učinio zaslijepjen nevjernik: da nu vigji, što čini prosvjetljen pravovijernik? U momu mjestu, na moje mjesto vidiš u srcu lakomca Jova posagjena: vidiš u srcu bludnice Adona postavljena: vidiš u srcu bludnika Veneru uzdignutu. Što goveriš? Toli neće radi suzâ tebi se oči rastopit, rad uzdahâ usta prisušit, rad bolesti i skončanja srce izpucat?

Vraćam se k tebi grješniče, er još nijesu sve moje tužbe dospjele. Ti mene potisnut, potlačit? Da bi za što. Je li to srebra, što ti po nepravu putu dobivaš, jednako blagu kralja Salamuna? Je su li te neuredne radosti jednake razbludam kralja Baldasara? Je li čes i gospoctvo, na koje se penješ priko plota, priko mira, jednake veličanstvu kralja Asuera? Da kako, po svaki način. Ah ne trjebuje napasti, za imat tebe sobom, obeći-

*) Izreka, što znači: Bog potlačen, stvor počašćen.

Digitized by Google

vat krune, kraljestva, bogastva: svaka mrva, svaki najmanji kus sladosti tebi je zadosta: „*violabant me propter pugillum hordei, et fragmen panis.*“ Nek je to jedan vjetar, jedna sjena, jedna iskra, ti si tijem sit, opojen, zadovoljan. Veoma svijesno reče odavna Salvijan: „*solus homini in comparatione omnium Deus vilis est:*“ pri svakoj stvari svijeta čovjeku je Bog najpotištena stvar. Nije dake stvari ni tako male, ni tako potištene, pri kojoj ne ću izgubit ja, Bog. I ti ovo ne scijeniš da je meni uvrjegja, koja ima mjeru, ima kraj?

Paček čini što hoćeš: ne hajem. Hoćeš griješit? Griješi: Hoćeš stvor sa svijem ljubit, častit, dvorit? Časti, ljubi dvori: ne obzirem se, ne stavljam se. Ali čini daleko od mene, da ne znam, da ne čujem, da ne vidim. „*Si peccare vis, quære ubi te non videat Deus, et fac quod vis;*“ odavna te svietovô Agustin mudri. Hoćeš ti tako: hoćeš. Hoćeš griješit, i griješit prida mnom, na očima mojijem, da znam, da čujem, da vidim. Te dokle dopire grdoća tvoje opačine? Tot ja imam bit i sudac uvrijegjen, i svijedok uvrjegje? „*Ego judex et testis.*“ Nema kud veće uzrasćet krivina učinjena na očigled onega, koga to zlo djelo utišti. Te koliko je bezočanstvo lupeža ukrasti na očiju Gospara? Te kolika je bezobraznost zaručena priljubit na očiju svoga druga? Dobro je govorio Grizolog: nije trijeba suda, zaludu je parac za onega, koi zlo čini prid istijem sudcom. Pogled sudca, vas je sud i osuda: „*accusatione caret, qui facinus ipso judice teste committit*“ Uzmamio se Asuer protiva Amanu, er je samo prosumnio, da on ište krivo učinit kraljici, ter je uzmamien upio: kako? tot još i prida mnom? Tot na mojijem očima? *Etiam me præsente? Etiam me præsente?* Da što ću ja rijet, na koji se način uzmamit ja, komu se čini krivo, i za veću uvrjegju, čini mi se u oči? *Etiam me præsente?*

Kud ćeš više, huda opačino? Je li još koi teži, i grgji način, da š njim mene ti uvrijegjaš? Znam da ti nećeš ni jednoga propuštit. Nu propušti ovi jedan sam. Nemoj, ne siluj me, da

*

Digitized by Google

ja budem tebi pomoćnik u tvomu grijehu. Tužio sam se od davnijeh davnina po Izaiji proroku: „*servire me fecisti in peccatis tuis*“ Tužim se i sad na isti način: tištiš me, siluješ me, da te služim, da ti pomoć davam u grijesima tvojijem, ja suproć meni istomu — *servire me fecisti in peccatis tuis.* Je li gdje sile ovake? Činili se komu sila prilična? Kako to, pitaš? A što bi ti ikako mogô, da ti ja ne uzdržim život, da ne davam jakost, da ne krijepim tijelo, i sve moći njegove, ćućenstva dvornja i unutrnja; da ne potpirem i vid svijesti, i slobod hotjenja; da ti ne primaš od mene svak čas svekolike načine potrjebnite za živjet za djelovat? Dake ti protiva meni grješno pomišljaš, grješno žudiš, grješno djeluješ: a ja usilovan sam u to isto doba uzdržat moga neprijatelja, grješnu pamet, grješno srce, grješno tijelo, grješne oči, usta, ruke, noge. Ne znam što me drži, ako nije samo mudrost moja, prije neg se ti kreneš, ti se makneš, za sagriješit, da te smaknem, da te uništim. Nu ovo isto moje toliko ustrpjenje bit će tebi za veći prikor i sramotu, za teže mučenje i pedepsanje. — Dovlek grješniku uvrijegjen Bog.

Ja sad k tebi idem, Bernardo sv., tebi govorim: sve što umjeh, ja sve izrekoh za prikazat tegotu, i grdoću grijeha. Nu, ako ti znaš, ako ti nahodiš što odviše, ti mi očituj, ti objavi. — U istinu sva moja prikaza dosad prid očima Bernarda sv. jest veoma strašna, i strahovita, ali u njoj ne vidi prikazan kraj grješna smijenstva. Grješnik opirući se Bogu, odricajući se od Boga, klanjajući se stvoru, ko Bogu, grješeći na očigled Boga, silujući Boga, da mu u grijehu pomaga, vrijegja, tlači, grdi Boga; ali još nije vidjet da mu dotiče u život. Tiče, tiče s grijehom grješnik Bogu u život, upi Bernardo sv. Evo kraja, evo vrha grješna smijenstva. Grješnik, kô nadmen Golijat u oholasti njegova junaštva, protiva Bogu uzdiže mač, protiva nebu nateže luk: „*tetendit contra Deum manum suam, contra omnipotentem roboratus est,*“ reče Job ovo isto, što govorim ja. Zatieca se zalijeta se, da bi Boga pogubio, i uništio. Te što ako ne može

Digitized by Google

doprijet? To je, er Bog stoji veoma daleko od nas. Nu kad bi on stojo bliže nas, to jest kad nebi bio ono što je — *ego sum qui sum* — ter kad bi mogle grješne ruke doprijeti, ne bi Boga bilo, one bi ga svršile. Nije moći, nu jest smijenstvo. Da je ovo istina, počuj, grješniče, Bernardovo razloženje: — ko hoće da Bog nije Bog, ti Boga ubija; ko hoće da je Bog ili slijep, ili bezuman, ili nejak, ti hoće da Bog nije Bog: ali grješnik svakako hoće, da Bog ili ne vidi njegov grijeh, ili da za nj ne haje, ili da ga pedepsat ne može; dake hoće da je Bog ili slijep, ili bezuman ili nejak: dake hoće da Bog nije Bog. Dake on Boga ubija. „*Qui vult Deum esse coecum, vel injustum, vel impotentem, vult Deum non esse Deum: et qui vult Deum non esse Deum, quantum in se est, ipse Deum occidit. — Sed peccator omnino vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire.*“ *)

Svršit Boga? Uzdignut se, sunut se prema životu Božijemu? U komu je, prema komu je toliko smijenstvo? U sinu prema svomu Ocu! O neharnosti! Sladost sva, sva milina, što se može nać na svijetu, kupi se, sastaje se u imenu oca, i sina. Kad se hoće slatko i milo koga nazvat, i mlagji se sinko zove, i stariji se čajko nazivlje. Ljucka glavo što je tebi Bog? Nije li Otac tvoj? „*Nonne ipse est Pater tuus, qui possedit, et fecit, et creavit te?*“ Ko je tebe iz ništa izvadio, ko je tebe na svijet izveo, nije otac tvoj? „*Nonne ipse est pater tuus, qui creavit te?*“ Ko je tebe, da si izbor stvora, da si gospar stvora, učinio, nije otac tvoj? „*Nonne ipse est pater tuus, qui fecit te?*“ Pogledaj, kako, i što. Razgledaj vas stvor Božiji. U njemu se nahodi njeki, da jest samo, i da nema života; njeki da jest i da žive, nu da nema ćućenstva; njeki da jest, žive i čuti, nu da nema razuma. Ovo su vrste u tjelesnomu stvoru. Jest pak stvor, koji je sasvijem duh razumom, i hotjenjem urešen. Sve ove izvrsnosti, što su u ostalom razdijeljene, svijeh je Bog sakupio, sastavio, u te postavio.

*) Serm. de Resur.

Digitized by Google

Tebi je do biće, život, ćućenstvo, razum, hotjenje. „*Nonne ipse est .... qui fecit te?*“ Učinio te, da si udionik i neba i zemlje. Nu nije samo učinio, da si izbor u stvoru; učinio te gosparom svega stvora. Naredio je nebu da te krijepi; naredio zemlji, da te hrani; naredio je živu, da te služi. I nije ovo otac tvoj? „*Nonne ipse est pater tuus?*“ Nagji inoga oca prilična njemu? Tebi nada sve, i osobito govorim, glavo krstjanska, i pitam te, što je tebi učinio? Izabrô te izmegju tisuć tisuća, paček bez broja ljudî, ko milu ovčicu u svoje stado postavio; tebi vrata raja raztvorio, da budeš blažen u vijeke. Po komu putu? Rijeću sve jednom riječi, po putu odovlek do gori politu krvi Sina Božijega. I ovi nije Otac, nije Otac tvoj? „*Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te?*“ I ti prema ovakom ocu uzdižeš ruke, sve njegove dare obraćaš, i pričinjaš u oružje, s kojijem njemu život dignut, i uništit ga? Bože, Bože zbilja ti govorim, daj mi ini jezik, ine riječi za izrijeti ovaku, i ovoliku opačinu. — Grješniče, da nu ti izreci kolika je opačina ova, što ću ja ovdi sad mislju, i rieči zametnut. Ti, prosjaku, koji mre od glada, davaš zadudžbinu, da privriježi život svoj: a prosjak ide i kupuje s onijem istijem otrov, za otrovat tebe. Budi kralj: vojnika častiš, tvojom rukom pašeš, i na bedru sablju ti mu stavljaš: a vojnik sablju vadi, s njom maha, da je tebi po vrh glave on usadi. Utopljenjak milostivu ruku, koja ga drži i vodi na kraj da izbavi, grize i lomi, paček plovca drpi, da utopi. Take ncharnosti nije na svijetu, ne će ni bit megju ljudima. Samo jest u grješniku prema svomu Ocu nebeskomu. Što je dake trijeba rijet? Ja ne umijem, ja ne znam. Znam samo pomamu Grisostoma sv. upeć: taku opačinu od koga si naučio, nepriliko ljucka, priliko pakljena? „*Quis te docuit, parricida teterrime?*“ Naučio od čovjeka? Nijesi nikako. *Quis te docuit?* Naučio od kakve zvijeri prema svemu inomu živu? Nijesi u istinu ni od nje. Ti si sam i učitelj i učenik; ti nauk od tebe počinje, u tebi dospijeva: ti si

Digitized by Google

izgled i prilika, za bit sam u svemu svijetu, u svemu stvoru neprilika.

Grješnik hoće štogod rijet. Čujmo ga. — Veli on: ja ne razumijem učinit nikako žao Bogu, svadit se s Bogom, uvrijedit ga, potlačit ga. Ja Boga znam, Bogu vjerujem, Bogu se poklanjam. Ali uz to razumijem samo pogodit momu pohotjenju. Na svrhu to, što se zove grijeh, te što je neg li jedno djelo naravno, koje ishodi iz našijeh ćućenstvâ dvornijeh ili unutrnijeh? Broji se sedam grijeha poglavitijeh. Te što su paka? Broji se oholast. Te što je podnijet se svojem veličanstvom? Broji se lakomost. Te što je svoje pazit, i uzdržat, svoje ne rasipat? Broji se bludnost. Te što je ugasit žest naše puti? Broji se nenavidnost. Nije lasno, beztužno gledat, da ko ima, da ko nosi bolje, da se u boljemu nahodi. Broji se proždrlost. Te za što zemlja dava, te za što čovjek umije napravit, ako ne za nasitit, i napojit obilno ljucka usta. Broji se srždba. Trijeba je bit trup, ili stanac za ne krenut se, kad te ko oprli ili udari. Broji se ljenost na dobra djela. Čovjeka je Bog osudio, da se znoji i trudi za prižívjet. Ali vas trud njegov nije njemu dosta do kraja. I ovo su tako kriva djela, da se imaju suproć njima nebo i zemlja kretat, i raztvorat. — Čuli smo, čuli do mjere, i priko mjere. Evo, evo za što se općeno, za što se bezobrazno griješi, i vrijegja Bog. Grješnik pazi grijeh s jedne same strane, gleda samo sprednje lice njegovo. Ovo lice ako nije lijepo i uredno, ali nije ni toliko grdo, er kaže samo da je grijeh jedno djelo naravno, ugodno puti, ćućenstvu, pohotnosti. Ali grijeh ima dva obraza: jedno sprednje, drugo zadnje. Grješniče, obrni, obrati, k tebi zadnji obraz grijeha: razgledaj, razvigji. O grdobe, o neprilike! Kolika? Bez mjere, bez kraja. Ali potlačenje Boga na sve što se može grdijeh načina ima mjeru, ima kraj? Ali potlačit Božiju zapovjed nije Boga potlačit? Ti ne razumiješ potlačit Boga: tako je, govori ti Tomas sv. „*divisio a Deo non est intenta a peccante:*“ ti samo razumiješ, zadovoljit pohotjenje: tako je, opet Tomas sv. „*peccatum principa-*

Digitized by Google

liter consistit in conversione ad bonum commutabile.“ Nu za sve da ti ne razumiješ, da ti ne hoćeš Bogu krivo učinit, obranje stvora vodi sobom, nosi u sebi potlačenje Boga. Jedno je s drugijem sadruženo, jedno od drugoga ne može se nikako razlučit. „*Prœter intentionem accidit..... ex consequenti consistit in aversione a Deo.*“ Tomas sv. Dake ti hoćeš jedno? Tot ti hoćeš i drugo. Potlačenje Boga neka nije tebi u misli, u požudi, u riječi, ali jest u djelu. Potom činiš što Bog neće, tlačiš Boga. Smiješ sad veće rijet: što je grijeh?

VII. Grijeh poraza Duše.

Ne mogu vam zatajat, razlog je da vam očitujem, kako, ja danaske stavljajući prid oči moje njekoga mrca, razgledajući ga sa svijeh stranâ, i razmišljajući njegovo biće, smutiše se meni zenice, smutilo se srce do gorka jada i skončanja. Te ko je ti mrtac dostojan takijeh suzâ, take bolesti? Da si mladić sin udovice od Maum? Žalosna mati nije imala nego njega jednoga: on bi sva nje radost, sve ufanje: izgubila ga je, umrô je, nose ga ukopat: „*defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*“ Jes vele izgubila: dostojno je i sina žalit, i mater požalit. — Ali nikako taka smrt ne bi mogla toliko moje srce ražalit i ožalostivit. Više ovega mrca, koga vam naricam, trijeba je prem gorgo plakat: nije veselja, nije radosti, koja može osladit ovu bolest, ovu žalost. U njemu je gubiš pravi i cjeloviti. Svaki ini na svijetu, ako diže dosta, ne diže sve, ne diže svakoga: ostaje štogod, ostaje kogod; ono, čijem se umirit, utažit; ovi, koji će razgovorit, utješit. S ovijem mrcem gubi se sve, sve gine i dospijeva. — Mi takoga mrca nijesmo čuli, ni vidjeli. Ni čuli ni vidjeli? Ah krstjani, grješnika ni čuli, ni vidjeli? Ne znali, da on nosi u sebi pravoga mrca, nosi dušu mrtvu, umorenu po grijehu. Ko zna, ko zna, koliko je takijeh mrtaca megju vami. Grje-

Digitized by Google

šnici, vi idete, vi govorite, vi poslujete, nu sva ta djela, djela su života tjelesnoga. Ali nije u vami života duhovnoga, što je pravi život, pravi život čovjeka, vlastito življenje umna. Radi česa život tjelesni prema životu duhovnomu, sjena je samo, samo je ime života. Ovo je riječ božija po Ivanu evangjelisti: ti se zoveš da si živ, ali nijesi u istinu nego mrtav. „*Nomen habes quod vivas, et mortuus es.*“ I ti grješniče ne roniš suze više tebe istoga, paček pokojiš se, smiješ se, uživaš, u veselju, u radosti tvoje vrijeme provodiš, kô da si u najbolje doba tvoga zdravlja, tvoga života duhovnoga. Teške nesvijesti, teška sljepila! Govori ti Ambrozijo sv., ja plačem, i gorko plačem više tebe, er te vidim mrtva, ali vele veće plačem ja, er ne plačeš ti: „*plango quod te ipse non plangis.*“ Plačem nada sve, er ti ne čutiš da si mrtav: „*plango quod te non sentis mortuum.*“ Ja sljedeći stupaje Ambrozija sv. hoću te krenut i probudit, da budeš vidjet, oćućet i spoznat da si mrtac, i koji mrtac. S dva pogleda sve ćemo izvršit: pogled na ono, što si izgubio; pogled na ono što si stekô i dobio: „*bona quae perdidisti; mala quae invenisti.*“

I.

Ko hoće vidjet tugu i nevolju, nek pogleda vrt, što je bio malo prije, što je sad. Tako bješe vrtar njega uradio, da on bješe svakijem izbranijem zeljem porasto. Progje izviše njega crni oblak, ter je izasuo na nj gomilu grada, koji je sve otukô do korijena. Ko hoće vidjet tugu i nevolju, nek pogleda njivu, što je bila malo prije, što je sad. Zlatna i bogata jur je stala, za pridat se kosnom srpu. Sjeknu s neba, trijes se sunu, planula je ona, izgorjela, sam je ostô pepeo za obilježe i spomenu. Ko hoće vidjet tugu i nevolju, nek pogleda plav što je bila malo prije, što je sad. Hodeć iz bogata mjesta puna svakoga blaga, sila vjetra, sržba mora tisnu nju na hridnu golot: ona gine, a more ždere. Ko hoće vidjet tugu i nevolju, nek pogleda dom bogata gospara. Naripiše na nj lupeži, sve što je bolje bilo zdrpili su, otpotezali, odnijeli: što je ostalo, sve sorcano, sve izraz-

Digitized by Google

bijano. Ko hoće vidjet tugu i nevolju, nek pogleda grad osvojen na silu od uvrijegjena neprijatelja. Što će vidjet? Sve poplijenjeno, sve užeženo, sve razoreno, sve pobijeno. Ah ko može ovo slušat a nekamo li gledat bez promutit se, bez naježit se, bez utrnut? Ko je podoban izrijet i prikazat skviku, plač, i jade vrtara, komu je grad satrô; zemljaka, komu je oganj opalio; brodara, komu je more radovalo; domaćina, koga je lupež ogolio; kralja, komu je silnik porazio? Znamo žalost, koju je njekada Mika učinio, kad je našô dom svoj, ako i ne sa svijem pokraden. Jeremija, Jeremija, gdje su tvoje suze, tvoje tužbe više grada Jerusalema privigjajući plijen, pogubu, i porazu njegovu. Nami, nami sad vadi suze iz oči samo štijenje tvojijeh tužba, tvoga jadovanja. Kad je David s vojskom došô prid grad Sičeleg, i vidio što je od njega učinio opaki Amalek, poplijenio, užegô, zarobio, pusto ostavio, zaplakô se, i dotlek je plakô on i sva družba njegova, govori pismo sv., dokle su im oči prisušile: „*planxerunt donec deficerent in eis lacrimæ.*“ Svak plače, i do smrtnoga skončanja štetu vrjemenitu: sam grješnik ne plače štetu svoje duše. Tot je ovo šteta malahna. Malahna? Pristupa i govori Ciprijan sv. Što je grad travi, oganj sjetbi, pučina plavi, lupež domu, silnik gradu, to je grijeh duši, koja bješe Bogu sakrivila: „*hoc sunt peccata lapsis.*“ Da je ovo istina hodte da vidite, veli isti sv. otac. Tri štete uzrokuje grijeh u grješniku: „*bonorum operum fruges destruit, animi facultates corrumpit, totum hominem ad interitum ducit.*“ Čovjek negriješan ima dostojnost, ima podobnost, ima život: griješan gubi sve troje. Ovo su ona dobra koja je zarekô Ambrozio sv. da ih nésrjećno gubi grješnik: *bona quæ amisisti*, prilično onemu, što gubi čovijek umiruć u tijelu, vlastitost imanja, podobnost činjenja, biće življenja.

Ti dake, grješniče, netom si božiju zapovijed pristupio, sva si tvoja dostojanstva prid Bogom izgubio: sva dobra i krjeposna djela, koja si bio prije grijeha učinio, sa svijem poginuše „*Bonorum operum fruges destruit.*“ Ne govorim ja s grješnikom koji je svegj opako živio: govorim s onijem koji se njekada Bo-

Digitized by Google

ga bojô, Boga ljubio, brinuo se, nastojô, i radio na spasenje. Tako mu govorim: kad je grijeh u te uljezo, sve što si ti zaradio, i zatrudio, sve je on smrsio, svršio. — *Destruxit.* Ti si često kô pokornik božijemu se namjesniku prikaživô: ti si često ko gost izbrani na božijoj trpezi krijepio se i blagovô: svud, gdjegod si mogô doprijet, proštenja kupio i dobivô. Ti si često Boga u domu njegovu pohodio: često, kolika je oblast tvoja, njemu posvećivô: klanjo se Jezusu kad zatvorenu, a kad otvorenu i uzvišenu. Bi tvoj običaj svakdanji molit se Bogu različnijem molitvam. Nijesi se štedio i zakratit tebi za pokorit se, i udijelit potrjebnu, za utješit ga. Koji perivoj? Kako kitan? Kako razbludan? U istinu bi svemu raju radost neizrečena pazit ga, razgledat ga. Da što Bog? Mislim ja, da se nije on ništa manje radovô i arajdavo na nj, neg li tad, kad bješe stvorio svijet i pogledô na njega: „*vidit Deus cuncta, quæ fecerat:*“ mislim da je govorio u sebi ono isto, što je govorio vrh stvora: — Dobro: neka tako: momu je srcu veoma mio i ugodan: „*vidit Deus quod esset bonum*“ *) Ali je došô na nj za veliku nesrjeću grad, oganj, vjetar, stupaj, mač, kad je došô na nj grijeh: ostalo je sve crno, sve gola zemlja. Zamisli, svaki krat, kad bi ti učinio koje krjeposno djelo, da bi angjeli u raju, koji su tebi vili vijenac od slave, svaki krat pristavili i uložili koji različan cvijet: kitili su, kitili. Nu, netom si Boga uvrijedio, sve je ono cvijeće prisušilo se i prisahlo: angjeli pokidaše, metnuše, počepaše. Je li koja sumnja više ovega? Nije li ovo prava riječ božija po Ezekjelu? „*Si averterit se justus a justitia sua, omnes justitiae, quas fecerat, non recordabuntur.*“ Ako pravednik svrne stupaj s puta od pravednosti, sva dobra djela, koja bješe učinio, sva će se zaboravit. Poginulo je dake sve, što si ti u mnogo vrjemena krjeposno zadjelovô. Paček bilo bi poginulo, da si ti bio vele veće, i bez mjere učinio; da si ti podnio, sve što su svi mučenici podnijeli, da si ti zatrudio sve što su svi apostoli zatrudili; da si se ti

*) Gen. I.

Digitized by Google

toliko pokorio, koliko svi sveti pustinjaci; da si ti toliko se Bogu klanjo, Boga ljubio, koliko sve duše Bogu posvećene; da si ti toliko blagodarstvom i milosti utješio iskrnjega, koliko svi dobročinci svega krstjanstva: — sve bi to jedan sam grijeh smrsio, porazio, uništio. „*Omnes justitiae non recordabuntur*“. Toliku štetu, toliku porazu? Toliku, govori Tomas sv. Ako dubu posiječeš žile otkle on prima hranu i život, usahnut ima sa svijem, posahnut na njemu i zeleno lišće, i razbludno cvijeće, i ugodno voće. Neka bi njegova plemenitost, širina, visina, uzmnožila za čudo, netom je u njemu pristô vir života, ostaje on go trup, a oko njega vas ureš gizdavi spaden, prisušen, spržen. „*Res viva per mortem perdit operationem vitæ.*“ Vir je života duhovnoga milost božija, ljubav božija: kad se ona odijeli, ova udune, sva krjeposna djela prije grijeha učinjena prisahnu, ter izgube svu dostojnost rajske krune. „*Effectus operum, quæ in charitate fiunt, impeditur per peccatum sequens, quod gratiam tollit.*“ *) Ti dake grješniče, erbo imaš meko, i ljucko srce, ne možeš uzdržat suze čujući samo, a ne gledajući, da je tugjinu a ne tebi satren bio vrt, njiva užežena, blago ugrabjeno, biće pokradeno, mjesto porazeno, a ne možeš puštit suzu iz oči videći, a ne čujući, da je tebi, a ne tugjinu, trud od mnogo danâ, paček godištâ, sva krjeposna djela, sva dostojanstva, grijeh satro, užego, ugrabio, ukrô, porazio? I u tebi se zove, da je meko i ljucko srce? Gore od zvijeri, gore od kamenu. Plači ti Ambrozijo sv., kad neće, i er neće, grješnik da plače. „*Plango quia tu non plangis.*“

Ne može bit, da ne vidi i ne razumije grješnik, što je i koliko je izgubio. Te što će on? Opeta trudit nastojat, za steć i dostojat. U grijehu? Nikako, i ništa. U temu biću sva dobra djela sva su zaludu, sve bezkorisno za spasenje, ništa primjeno u raju. Ti dugo moliš, ti dugo vrijeme traješ u crkvama? Nije ti primnjeno u raju. Ti postiš, ti se pokoriš? Nije ti primnjeno u

*) III p. q. 89. 4.

Digitized by Google

raju. Ti siromaha, nemoćna, tamničara, ugledaš, i razgovaraš? Nije ti primnjeno u raju. Ti svijet obijaš od istoka do zapada, od Jerusalema do Kompostele, za pohodit sveta mjesta? Nije ti primnjeno u raju. — Ovo je ona druga šteta, koju, reče Ciprijan, da grijeh uzrokuje u grješniku: „*animi facultates corrumpit*“ šteti moći duše, diže jakost, diže podobnost, da ne mogu ništa dostojat za raja. Kad nije u duši života, ne mogu bit ni djela živa: „*carent vita spirituali, quæ est ex charitate.*“ — Velika je razlikost megju glasom i zvekom: glas ne istječe neg od živa: svek od mrtva: cjeć česa zvek ne može se rijet da je glas, ako ne glas mrtav: „*opera bona, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, quia non procedunt ex principio vitae: sicut si dicamus sonum citharae vocem mortuam*“*). — Kad je tako, nije trijeba ni činit dobra djela. — Eto zla više zla. Činit, ter činit. Paček mnoga su i takomu zapovigjena. Držan je i grješnik svetit božije dnevi, poste ispunjat, iskrnjega ljubit, i dobra mu činit. To nijesu grješna djela; nijesu Bogu mrzeća; imaju njeku dobrotu naravnu, „*sunt bona ex genere suo.*“ Ja ću se pružit rijet, da je to srebro. Ali srebro ne služi, za kupit, steć, i dobit raj. Trjebuje suho zlato; raj ište zlato, bez zlata ne ulazi se u oni dvor. Mi u istinu ne umijemo po nami, paček ne možemo po naravnoj krjeposti našoj srebro u zlato priobratit. To sama može učinit milost božija, božija ljubav, kad se u čovjeku ustani. Ona sama čini, što bi u nami nastalo srebro, da nastane zlato. Ona uznosi, ona uzdiže naša djela naravna na dostojnost vrhunaravnu, da su podobna steć i dobit krunu rajsku. Grjeh tjera, i tiska božiju milost; gasi, dune, božiju ljubav. Ne mogu nikako zajedno domovat. Veli jedan drugomu: ili ti, ili ja nadvor. Grješnik osugjuje, i govori: nadvor božija milost, a ona udilj izlijeta, sobom iznosi onu čudnovitu vrhunaravnu krijepost: što bi dotlek u čovjeku zlato, to se u crn ugljen obratilo: zlata u

*) III. p. q. 89. 60.

Digitized by Google

njemu nastat već ne može nikad. Neka trudi nek se znoji, sve što može iz njegovijeh rukâ izit, samo može srebro izit. Za sva ta njegova dobra djela, što najveće može primit? Samo koje vrjemenito dobro ovdi na zemlji. Pravedni Bog srebro će srebrom zaplatit: „*remunerat temporali remuneratione.*“ Ali srebro zlatom zaplatit? Po ništa. — Blaženstvo, raj udijelit? Nikako. I ti ovu tvoju svršenu porazu ne žališ, ne plačeš? Ti ćeš truditi i nastojat koliko ini krstjanin, ako ne i veće od njega, koji se nahodi u krilu božije milosti; on će dostojat nebo, a ti zemlju, samu potištenu zemlju, on u vijeke, a ti za vrijeme. I ti to ne zavidiš? Ti ne upiš božiju milost, da se u te povrati, da trud tvoj, tvoja djela u suho zlato obrati? Kamenita nećućenstva! Te zašto se imaju ronit suze, ako ne imaju za ovo? Roni ih, roni ti Ambrozijo sv., kad ih neće grješnik da roni. „*Plango, quia tu non plangis.*“

Ja idem, i sve što veće idem naprijeda, sve na gore nastupam. Gdje si me doveo Ciprijane sv., što mi prid oči stavljaju tvoje riječi: „*hominem ad interitum ducit.*“ Više svijeh štetâ, grijeh dušu ubija. Ne trjebuje vele za uglavit se, da se tako uprav dogagja. Što dava život tijelu? Duša: „*vita corporis est anima.*“ Kad se odijeli duša, što ostaje tijelo? Mrtac: „*anima amissa mors est corporis.*“ Rijeći su i razloženje Agustina sv. Dake na isti način kad se odijeli Bog od duše, duša ostaje mrtac: „*Deus amnissus, mors est animae.*“ Ali nije Bog pravi život duše? Ali je varao Mojises puk, kad mu je govorio: „*ipse est vita tua.*“? *) Duša žive, i življeće za vavijek, gdjegod se bude nać, u dobru, u zlu vjekovitomu. Nijedna stvar nju ne može poštetit, nijedna svršit ne može. Sama može moć božija. Nje je dake život neumrli, nedospjetni. Ovo je život naravni duše. Ini život može ona imat, i ima ga po dostojanstvima Jezusovijem, život vrhunaravni. U ćem stoji ovi život? Za rijet i sve, i u kratko,

*) Deut. XXX. 20.

Digitized by Google

stoji u sadruženju s Bogom po ljubavi. „*Per charitatem anima conjungitur Deo, ex quo vivit, sicut corpus per animam.*“ *) Ovi život ne može nikako duša steć, i dostojat po sebi. Dar je božiji. Bog pazeć Jezusa i njegova dostojanstva za nas, ganjiva se, i udahnjiva duši ono, što se zove milost božija. Ova je kô zlatni pečat, kô zlatna haljina, ko žarka svjetlost, kojijem sveti, resi i opstire dušu. Pri nje ljeposti neka pokrije svoj obraz kraljica Vasthi; neka to isto učini i Ester, i Judit i Abigail; za sve da o svakoj od njih govori pismo sveto „*erat pulchra nimis.*“ — Nu što ištem ja po zemlji tjelesne ljeposti? Pri duši obumjenoj božijom milosti da se stavi ta najbolja zvijezda od neba, pri njoj bi stamnijelo.**) Da što Bog pazeć taku? Toliko se ona učini božijemu srcu mila i ugodna, da je on udilj obere za svoj stan, svoj dvor, svoje pristolje. Reče Isukrst o svemu Trojstvu prisvetomu, — u taku dušu doćemo, i boravićemo u njoj. „*Venimus, et mansionem apud eum faciemus.*“ Takoj veli Bog: — megju nami neće bit veće sluge ni gospara. Nek sam ja ono što sam, veličanstvo prizamnijerno, nek si ti ono što si, stvar iz ništa izvagjena, ali će ljubav sve to domjerit, dopunit, izjednačit. Milost moja činite njekako udionikom božanstva: „*divinæ consortem naturae.*“ Ja i ti dake dva draga prijatelja: „*jam non dicam vos servos, sed amicos****)“ Ljubiš ti mene, ljubim i ja tebe. Sve što ti žudiš nać u pravomu prijatelju, sve ćeš nać u meni: sve što ufaš od pravoga prijatelja, sve se nadaj od mene. Dobročinstvo, pomoć, utjehu. Malo sam rekô, da te hoću za draga prijatelja; više uzidi, hoću te za moga sina: svjedoči ti Pavô Apostol, da si ti božiji sin: *filius Dei.* Evo dake, moj ljubljeni sinko, sve što imam ja, sve ćeš imat ti; sve što je moje, sve će bit tvoje; moje nebo, moje kraljestvo, moj raj; tvoje nebo,

*) III. p. q. 89. 6.
**) Potamjelo.
***) II Petr. I. 4. Matt. XV. 14.

Digitized by Google

tvoje kraljestvo, tvoj raj. „*Si filii et hoeredes Dei.*“ *) Dovlek Bog. Sad ću slijedit ja, i govorim: te kolika je šteta, koja poraza izgubit kraljevstvo nebesko? Koja, izgubit onako mila i moguća Oca? Koja, izgubit onaka draga i bogata prijatelja? Koja, izgubit ures duše, komu nije prilična na svijetu? Sve ovo gubi, ko gubi milost božiju. Ona je vir, ona je uzrok i provodić svijeh dobara duhovnijeh. Gdje ona stupi, sve obilno dariva: otkle po nesrjeći izide, sve kupi, sve sobom iznosi. Te koje dobro duši ostaje? Što će njoj život uzdržat? — Duh tijelu: božija milost duši: „*anima vivit ex Deo, sicut corpus per animam.*“ Nije duha, eto mrca; nije božije milosti, eto i ovdi mrca. „*Mors animae est privatio gratiæ, per quam anima Deo uniebatur.*“ **) — Vidim mrca, govori Tertulijan: nu ko je ubojica, ko je silnik, *quis homicida?* Odgovara on isti: grješnik, *qui admisit peccatum.* Koga je ubio? *Quem occidit?* Nije tugjina, nije neprijatelja: ubio je sebe istoga. *Non extraneum, non inimicum sed se ipsum.* S čijem je ubio? *Quo telo?* Grijehom. *Offensa Dei.* — Grješnik dake nema gorega neprijatelja do sebe istoga. Koliko on sebi zla čini, ne može njemu učinit ti najgori opak svijeta: ne može ni pako vas ujedno sadružen. Opak može dignut život tijelu, ne može svršit život duše. Pako može nasrtat, napastovat; ne može silom ugrabit duši milost božiju. Grješnik dake gori je od ijednoga opaka, gori od svega pakla. Ah plačite ovdi veće i vi hridi, er nijesu zadosta Ambrozijeve suze, paček er nijesu zadosta suze svega ljuctva.

II.

Izgubit sve, šteta je duše nezamijerna, neizrečena, nedohitna: ali nije to sve zlo grješnika, nije samo, nije najgore. Idemo za vidjet što on stječe i dobiva. Ovo dvoje zajedno sadruženo: „*bona quae perdidisti; mala quae invenisti,*“ čini potpuno i cjelovito

*) Rom. VIII. 17.
**) De malo q. II. 9 ad 2.

Digitized by Google

zlo nesrećnika. Kad se Bog odijeli od njega: kad mu pleći obrne: kad mu reče — ni ti što meni, ni ja što tebi, hajde od mene; to je zlo na pola, paček je manje od pola. — Tužna, nevoljna Agar bješe od Abrama isćerana iz doma njegova. Vele s tijem bješe igubila, er je izgubila pristojnu hranu, i pristojno življenje, er nije nahodila inoga načina, nego vodit život u pustinji: „*Abraham dimisit sem, quae cum abiisset errabat in solitudine.*“ *) Ali nije Abram nju mrzio, nju progonio: bi zadosta poslat je iz kuće; nije veće njoj ni zla ni dobra mislio, bješe je zaboravio. Ne tako Bog s grješnikom. Bog prama njemu čini se od draga prijatelja težak strahoviti neprijatelj, od mila oca rasrčen, pomamjen sudac. Koja bi prilika na svijetu mogla prikazat rasrdžbu uvrijegjena Boga? Ja je ne nahodim ni u obrazu rasrčena Ašuera, kad je Ester kraljica bez kraljeva dopuštenja za veliku potrebu stupila u stan, gdje je on na pristolju sidio, u privelikomu veličanstvu, sred mnoštva plemenitijeh dvoranâ njegovijeh. Govori pismo sveto: kad je on podigô glavu, ukazô je toliku rasrdžbu, da su njemu iskre iz oči skakale: „*cumque elevasset vultum, et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset:*“ a kraljica videći ga takoga, izgubila se sa svijem i pala prinemožena**) na ruke dvorkinje: „*Regina corruit super ancillam.*“ Adam i Eva netom su božiju zapovjed pristupili, vidjeli su koju su uvrjegju Bogu učinili: „*aperti sunt oculi amborum,*“ cječ česa od velika straha sakriše se megju dublje. Reče Adam Bogu: čuh tvoj glas, pristrašio sam se i sakrio. „*Vocem tuam audivi, et timui, et abscondi me.*“ ***) Dobri Jakob strašio se, da je još njegovu bratu Ezau trun u oku, da mu nije još drača ispala iz srca radi blagoslova očina, cječ česa tresô se i vapio Boga govoreći: izbavi me Bože, izbavi me iz ruka moga brata, er se veoma strašim od nje-

*) Gen. XXI. 14.
**) U nesvijest.
***) Gen. III. 7. 10.

Digitized by Google

ga: *„erue me de manu fratris mei, quia valde eum timeo.“**) Grješnik, koji se nahodi u rukami uvrijegjena Boga, koji vidi blizu sebe rasrčena neprijatelja; koji stoji prid licem nesmiljena sudca, ni se smeta, ni se krije, ni straši, neg u pokoju, u veselju dane traje. O nesvijesti! O slijepila! Samo znanje, da jes ko te mrzi i mrzi na smrt, čovjeku diže svaku radost i uživanje. Što je pako s takijem življet, zajedno u istom domu boravit? Ali Bog ne mrzi grijeh? Ne mrzi? Od svega, što je on učinio, na ništa ne mrzi, sve ljubi, sve mu je milo i ugodno: *„diligis omnia quae sunt, et nihil odisti eorum quae fecisti“* **) Bog samo mrzi ono što nije on učinio, što čini čovjek po sebi, to jest grijeh: *„odit quod ipse non fecit, scilicet peccatum.“* Tomas sv. Bog mrzi opaka i njegovu opačinu; govori Duh sv. *„odio est Deo impius et impietas ejus.“***)* Bog usteže pogled, obrće glavu, da ne vidi grješno djelo, er su pričiste oči njegove, govori Abakuk *„mundi sunt oculi tui, et respicere ad iniquitatem non poteris.“* Nije dake sumnje: Bog mrzi grijeh. Nu koliko? Počujte i naježite se. — Koliko on ljubi sebe istoga. Ljubav vlaštita u Bogu mjera je njegove omraze prema grijehu. Bog nemože sebe ne ljubit, inako nebi bio Bog: nemože ne mrzjet grijeh, inako nebi bio Bog: ljubav naravna, omraza naravna. Bog nepristavno ljubi sebe; Bog nepristavno mrzi grijeh, nemože ni za jedan čas odpuštit ovu omrazu. Bog ljubi, da nemože više; Bog mrzi grijeh, da nemože više. Dake koliko božija ljubav raduje se svemu dobru božijemu, toliko božija omraza odvrće se od onega što je Bogu protivno. Sam grijeh zlo je protivno Bogu. Sve stvorenje sniženo se Bogu klanja i podlaga. Sam grješnik uzdiže se prema Bogu, i od njega odmeće. —

Rekoh dosad više onega, što je unutrnje u Bogu, što Bog kuša u svomu srcu prema grijehu i grješniku. Ali neprijateljstvo

*) Gen. XXXII. 11.
**) Sap. XI. 25.
***) Sap. XIV.

Digitized by Google

dvije stvari sobom nosi, nješto unutrnje i nješto dvornje. *„Aliquis odit aliquem volendo ei malum in corde.“* Tomas sv. Ovo je unutrnje: htjet zlo u srcu svomu neprijatelju, i ovo se zove omraza. Dvornje je, ono zlo, što žudiš postavit u djelo, i učinit ga onemu, koga mrziš, i to se zove osveta, i pedepsa: *„malum, quod vult, exequitur inferendo poenam.“* Grješnik netom sagriješi, sugjen je i osugjen. Netom čovjek pristupi božiju zapovijed, udilj Bog hiti strijelu, da ga satariše. Mnokrat ne satre udilj. To je er mu božije milosrdje ruku uzdrži. Pravda veli: udarit ću: milosrdje govori: na vrijeme si, nemoj sad, imat ćeš kad. Pravda: meni se pristoji pedepsat udilj; milosrdje: dobroti se božijoj pristoji postrpjet se za malo. Pravda: što imam čekat? milosrdje: skrušenje i obraćenje. Pravda: dokle imam čekat? milosrdje: dok ne reče božija mudros: a ti udari. Evo otajstva evo tmina. Kad će izit ta riječ, ta zapovijed, nakon ura, nakon dana, nakon godišta; manje, veće; prije, poslije; brzo, docna, sve je skrovno sve je otajno. Grješnik dake pazeć Boga u takoj prilici prema sebi, neprijatelja, sudca rasrčena, pomamjena, oružana, spravna za udarit, trijeba je, da govori sebi na svak čas: ovi čas može bit meni napokonji, čas od moje pogube vjekovite. Nek sam mlad, nek sam zdrav i jakostan, u svakoj stvari u meni, i izvan mene može bit ona strijela božija spravljena i naoštrena za mene satarisat i pogubit. Idem po kraj propasti; jedan kamičak da se sune iz pod mojijeh nogâ, eto me unutra. Kad će se sunut, kad će ga Bog krenut i tisnut, to sam on zna. Grješnik dake nahodeći se u takom biću ima srca, u pokoju, u smijehu, u radosti život provodit? Grješnik pazeć sebe ogoljena sasvijem, od svijeh dobarâ duše, pazeć dostojna od svakoga zla, od pakla, lijeni se, ustat pospješno, od grijeha se rastavit, k Bogu se povratit? Što je čudo, krstjani, da daždu osudjeni u pako, da se prešno napunja pako, kad ovake istine, nijesu podobne prosvijetlit, krenut i pridobit grješnika.

*

Digitized by Google

VIII. Zli jezici.

Adducunt ei mutum, ut imponat illi manum.
Marc. 7. 32.

Da se namjerih tu tad, kad se spravljo milostivi Isukrst nijema ozdravit, bio bi ga molio, i sniženo mu reko: ostavi se od tega jutros, ostavi Spasitelju pridobri; čini sve što ino hoćeš, udijeli slijepijem vid, hromijem hod, nemoćnijem zdravlje, mrtvijem život povrati: nu ne tiči nijema, pusti nek nijem žive i umre, bolje mu je živjet tako nijem, nu bi dobro bilo da zanijeme mnozi, koji riječ i jezik imaju. Čudite se pravovijerni, vi koji znate, koji vidite koliko zla može učinit, i čini jezik na svijetu. Vele veće može učinit, i čini zla on sam, neg li sva ujedno, i svako naponase naše oćućenje. Vid dokle se može prostrijet? Ne prem daleko. Ruke koliko mogu prihitit? Ono samo što je blizu, i ne sve što je blizu mogu zahitit. Jeda noge mogu sve četiri strane od svijeta obać? Ne mogu u istinu. Ali zô jezik može doprijet, gdjegod oko može i ne može doprijet, gdjegod ruke mogu i ne mogu prostrijet se, gdjegod noge mogu i ne mogu pristupit. Svjedoči mi sveti Grgur Nazianzeno.*) Ali nije ovo samo, jes jošt što gore, riječ je istoga oca: ko može ustegnut, što li može ukrotit zô jezik. Trebuje ubojici da se od mnogo stvari straši, da svoj život stavi na pogiblje za ispunit svoju rasrždbu; bludniku trebuje dosta trudit, dokle svoju bijes zadovolji; lupež obdan se krije, ište noć i tmine; lakom se straši od lupeža na suhu, od vjetara na moru. Dake ustegnut može ubojicu strah, bludnika trud, lupeža dan, lakoma suprotive. Da koja stvar mo-

*) Hom. 2. in silentium. Quad.

Digitized by Google

že uspregnut zô jezik? Ni more, ni suho, ni dan, ni noć, nijedan strah, nijedan trud. A više svega što je najgore: jeda je malo zlijeh jezika? Nije broja, veli Jerolim sveti. Ne samo oni koji se ne boju Boga, no i oni koji se držu daleko od ostalijeh grijeha, kažu bogoljubnos i svetinju, smiona su i slobodna jezika. „*Etiam ii, qui ab aliis peccatis recesserunt.*“ Je li dake pravo mučat na toliku slobod zlijeh jezika? Progovorit ću ja jutros za da zli jezici umuknu. Nu sva i sama zamjera mojijeh riječi bit će ova: zô jezik ima zlo i otrovno srce. Ako je ovo istina, je li malahna grdoća zlijeh jezika?

Rekoh: ko je zla jezika, da je otrovna srca. Ali nije ovo istina? Ali se privarit može Bog prava istina? Kako reče Isukrst Farizeima? Sinovi zlijeh, otrovnijeh srdcâ, odkud može dobra riječ izit iz vašijeh ustâ, kad nosite u prsima grdo i opako srce? „*Genimina viperarum quomodo potestis bonum loqui, cum sitis mali?*“ Jezik poprav kaže što se u srcu sadrži: nebi kazô jezik, da nije srce puno i krcato: „*ex abundatia cordis ox loquitur.*“ Duh sveti. Kroscjeć česa veli Zlatousnik.*) da je veći otrov, jed, i čemer u srcu, neg se kaže na jeziku: paček ono što iznutra izmeće s jezikom, samo je ono što je saviše, što u sebi pripuno prikrcato srce zadržat nemože. Dokle može zadržat u sebi svoju zloću, krije je i muči, er ga sram usteže: nu kad se pripuni, sila čini da izmeće. Rad česa zô jezik priličan je kojoj od onijeh gorâ, koje izmeću oganj iz sebe. Gora taji, dokle je poredan oganj u skrovitijem unutrnjijem spilam: ali kad se skupi mnogo sumpora ter plane, ne mogući gora toliku silu trpjet u sebi, tiska izadna, izmeće i lijeva priko vrha rijeke od ognja, koje kudgod proteku, gdjegod dopru, teško selima, vinogradim i dubravam. Jednako zô jezik: „*cum malignitatem mentis ferre nequeunt, obtrectationis saniem evomunt*“.

*) Hom. 43 in C. 12. Math.

Digitized by Google

Nije sumnje. Hoće li vjerni prijatelj na draga prijatelja zlo rijet, razglasit njegova pomanjkanja, ako je u čem sakrivio, ako li je pravedan, izmislit zlo i obadit ga, krivo sudit njegove misli, riječi, djela? Koji bi to prijatelj bio? Izdajni, otrovni neprijatelj. Prijatelja bi ljubio? Nebi, nego nanj mrzio, i porazit ga žudio. Ovo je prijateljski način: hvalit prijatelja, njegove česti pripovjedat: da čuje za njim zlo rijet, skočit na obranu i oparčit ga, ako li je kriv, prikazat, da nije bila taka njegova svrha, misao, da se privario, da je u nesvjesnice sakrivio; više svega odijelit se, odalečit za ne čut o prijatelju zlo govorit: Ko hvali i dobro govori, pravi je prijatelj: Riječ je Zlatousnika: *„benedicere et laudare amicitiæ principium est.“* *) Dake po svemu razlogu ishodi: da ko huli i zlo govori, pravi je neprijatelj. *„Maledicere et calumniari inimicitiæ.“* Reci sad da imaš dobro srce, ti zli jeziče, koji lažeš i motriš više tvoga iskrnjega, ti, prid kojijem nije plemića, koji nije ohô, silovit, i grabeć, nije trgovca, koji nije lupež ni kamatnik, nije žene koja je vjerna, nije djevice koja je poštena, nije mladića koji nije razbludnik, nije sluge koja nije pohitna, nije crkovnjaka koji uredno žive: ti, koji osvem što znaš, čuješ, vidiš gredom, ideš po vasdan ištući za obaznat što ko ini čini i govori, kako živе, u čemu se nahodi, i kupiš za pridat na znanje onijem koji neznadu, gdjegod uljezeš, gdjegod sjedeš, s kijemgod se sastaneš, ter gradiš, uzmnažaš, pristavljaš, pričinjaš, za pogrdit lažući veće, neg li istinu govoreći. Ako ti imaš dobro srce, dake zlo srce ima oni koji hvali, parči i pokriva iskrnjega. Nu koja svijes može smislit da ima zlo srce ko hvali, parči i pokriva, pokli *„benedicere et laudare amicitiæ principium est.“* Dake *„maledicere et calumniari inimicitiæ.“* Dake tvoje je unutrnje puno jeda, otrovi i čemera.

*) Hom. 3. ad Pop. Antioch.

Digitized by Google

Reci mi ti isti: što išteš doradit više tvoga iskrnjega zlo govoreć? „*Quid detrahendo intendis?*“ Odgovori svetomu Bernardu. Išteš da oni prid kojijem zlo govoriš, smetnu onu cijenu, koju dotlek od tvoga iskrnjega imaše, i promijenu u sve inu i protivnu, ter koga dotlek scijeniše za kreposna, bogoljubna, poštena, unaprijed držat budu za grješnika, razbludna, nepoštena: „*ut is, cui detrahit, veniat in odium vel contemptum.*“ Skupimo u jednu riječ: išteš porazit tugju čas. A znaš li koliko je veliko dobro u sebi čas? Gdi je blago, koje može nju zamijenit, i zaplatit? Veća je čas, neg li sve blago od svijeta, govori Duh sveti. Blago može steć ko ga je dostojan imat, i ko nije dostojan: krjepostan ništa veće neg li opak i zločinac. Čas? Čas pristoji se kreposnijem samo: za steć blago, hoće se sreća: za steć čas, trebuju izvrsna djela. Paček nije dosta rijet, da čas nadhodi blago: recimo slobodno, nadhodi telesni život. Svjedoči mi Pavo Aposto govoreć: da bi volio umrijet prije neg izgubit čas, a Makabei pošteni mladići odabraše časno umrijet, za nečasno ne živjet i ne ostavit po smrti sramotno ime na svijetu. Život bo je ovi za malo, čas ostaje i po smrti, doklegod se nahodi uspomena čovjeka na svijetu. Ako je dake čas toliko dobro, ti imaš zli jeziče dobro prijateljsko srce, koji tugju čas bez obzira tlačiš i pogrgjuješ? Reci koji lupež odnoseći svietovno blago ima dobro srce? Koje dake imaš ti, koji priličan lupežu dižeš čas veće dobro neg li je blago. Nijedan ubojica nejma dobro srce, ti ubojica tugje časti, koju nemože dostojno zamjenit vremeniti život, imaš ga? Ako ga imaš ti, ima ga svaki najgori lupež i razbojnik.

Vidim porazu, koju činiš, neznam svrhu za koju činiš. Prikaži koris koju vadiš, prikaži dobro koga stječeš za da tako silno tugju čas pogrgjuješ. Svaki ini grješnik zlo čini u istinu i veliko zlo kad griješi. Ja ga parčit nemogu. Sasvijem tijem veli Zlatousnik, ima kojugod svrhu kojigod razlog, cjeć koga na zlo pristupa. Nije dobar razlog. Ali jes štogod. „*Habent cau-*

Digitized by Google

sas a ratione alienas, sed habent tamen.“ Zašto lupež krade? Za steć što neima. Zašto bludnik griješi? Za pogodit pohotjenju svoje puti. *„Scortator libidinem explet, fur paupertatem.“* Sad prikaži ti tvoju svrhu, tvoj razlog, cječ koga motriš i zlo govoriš: prikaži blago, koga stječeš, prikaži telesnu rados, koju kušaš. Nejmaš ne ni prava ni kriva razloga, ni razložite ni nerazložite svrhe. *„Nulla suppetit nec justa nec injusta causa.“* Sva je svrha, vas je razlog nenavidos. *„Invidiæ materia.“* Er ini ima i stječe, nenavidiš, ko da tebi diže i odnosi; er se ini usdiže, nenavidiš ko da on tebe potiskuje; er je ini scijenjen i hvaljen, nenavidiš ko da si ti huljen i potlačen. Čù u snu kralj Nabuko ovi glas *„succidite arborem.“* Posjecite dub. Promislit će te vi da je dub bio od rdjavę vrste, od nijedne scijene i koristi. Privariliste se odgovara Danijelo Prorok. Izabrani dub bješe uzrastom do neba dotico, a u širinu se do kraj svijeta razprostranio. Priplodan, urešen, nakićen. I da se ovaki dub posjeće? *„Succidite.“* Prigodne meni prilike, za prikazat nenavidos zlijeh jezikâ. Vidi zô jezik bogatnika, koji ima uzmnožito biće, svjetlu odjeću, obilnu trpezu, mnogu službu: to je njemu drača u oku, rana u srcu, cječ česa ište kako mu čas posjeć do žilâ. *„Succidite.“* Iznaće zô jezik što će rijet: rijet će da nije trudno steć po putu, po komu je on steko, da nije on siromasima truda plaćo, da je ugrabio mnozijem koji nijesu imali jakosti za pravdat se, da je mnozijeh s privaram s kamatam ogolio. Kad vidi zô jezik ženu, gospodju dobro odjevenu urešenu, kad vidi inu koja ima prijatelja gospara, koji se brine nje domačijem poslima, *„succidite“* rijet će da nije u onoj kući tolikoga imanja za tako nosit i tratit, da jes koji nevigjeni put po komu tu dohodi, tu se donosi; rijet će da niko ništa ne čini bez svrhe, da jes koji skroviti uzrok od tolike pomnje i ljubavi. Ako vidi zô jezik roditelje često u djelima od bogoljubnosti zabavljene *„succidite“* rijet će da je to njeka bogoljubnos savišnja, rad česa da ne idu u prav posli domaći, da nije kuća dobro uregjena, nijesu djeca dobro ushranje-

Digitized by Google

na. Ako vidi zô jezik, da je ko scjenjen za znana i razumna „*succidite*“ rijet će da je u njemu dosta riječi a malo stvora, da je veći glas neg li je dostojanstvo. Ako vidi ..... Nu što činim? Ali ja mogu zamislit sve što može zô jezik izgovorit. Ne trebuje da idem naprijeda. Dosta je znat po Jerolimu svetomu, zlu ćud i opako srce zlijeh jezikâ. Ko se nemože uzdignut po svomu dostojanstvu, nastoji s tugjom se pogrdom uzvisit, za da tugj prikor bude sebi hvala, kako misli da je tugja pohvala svoj prikor. „*Alterius vituperatione se laudari putat.*“ *) Ima li dake zô jezik dobro srce?

Ne govori svak od zla srca: mnozi imaju dobru svrhu: nije svegj provodić omraza i nenavidos, bude mnokrat i ljubav: reče se, ali veće za koris iskrnjega. Dobra svrha, koris, ljubav? Slatkijeh, ljepijeh riječi, nu himbenijeh! Nije lasno izbrojit himbe, s kojijem se umije pokrit zô jezik. Vidječete koga od njih, kaže Bernardo sveti, zamišljena, smetena, bolesna, ko da ga koja velika stvar skončava. Čučete od njega da govori priko srca, nu da govori er se iskrnijem boli, er se boli da će ona djevojčica izgubit sreću radi svoje slobode, ona žena živjet u nemiru radi svoje ohole čudi; oni mladić izgubit zdravlje rad neredna življenja, ona kuća otit preko vrata er se vele trati i rasiplje. Priložit će da se on ne misli onijem koji ga ne utištu, nu onijem, koga ljubi, nemože se ne brinut, ne mislit. „*Doleo pro eo quod diligo eum satis.*“ Ali ti ne služu danas samnom tvoje himbe: hodi, odgovori mi: tvoja svrha koja je? Koris iskrnjega. Koja koris? Da se pripromjeni. Sad mi reci, jesi li ti kad š njim više tega progovorio, jesi li ga posvjetovo, pokaro? Je si li uglavio onu djevojčicu da ona grdi čas, paček dušu, onemu mladiću, prikazô da su razblude poraza tjelesnoga i duhovnoga života, onemu lakomu kamatniku naspomenuo da neće sobom na drugi svijet ništa ponjet. Ti nijesi imo smionstva š njim usta otvorit, nu što je gore da-

*) Ep. 4. ad Nep.

Digitized by Google

leko si od njega govorio, da te on ne čuje; s onijem si govorio od kojijeh si se uzdo da mu neće doglasit, mnokrat si njima priporučio, da nebi tebe očitovali. Kolikokrat, kad se zgodilo da je on pridošo u istu kuču na isti posjed gdje si tlačio njegovu čas, primetnuo si govor, njega u scjeni pričeko; rijet ću još što veće, tu tako njega ostavio, a ti se odjelio, i uljego drugovgje za lašnje i slobodnije se izgovorit. Kako dake da se on okoristi tvojijem riječima kad jih ne čuje? Kako da jih čuje, kad ti prid njim mučiš, za njim govoriš? Pozno je veoma dobro tvoju himbenos sveti Jerolim, i u dvije riječi izreko: „*hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere.*" Ako je to ljubav, da što je omraza, što je nenavidos? Ako je u tebi dobra svrha, u komu će bit opaka volja za pogrdjet tugju čas?

Neću proć naprijeda bez da te upitam, ko si ti, koji o inijem zlo govoriš? Ti, koji se u istom krivini nahodiš. Roditelji lijeni, ukrotiv svoje rodjenje hulit će inijeh da oni njihovu razpuštuju, da jim sve pogadjaju. Žena puna ispraznosti koja hoće napravu veću neg li nje imanje podnosi, kojom ako se nepogodi sve što ona hoće, stavlja nemir i smeću u kući, hulit će ine rad njihove svevoljnosti i naprava; oni koji se s tugjijem goji, siromaški trud ne plaća, pružit će jezik protiva tugjom lakomostim i grabšam. Dogje Natan k Davidu, i reče mu: Čestiti kralju, pravedni sudcu Evrienske krajine evo me k tebi da mi osudiš pravdu: jes u tvomu kraljestvu bogatac, koji ima svačijem a navlastito stadom, mnoge tuste uzgojene ovce. Njemu dogje prid večer prijatelj za noćevat tu noć. Za pogostit prijatelja, što misliš da je učinio? Poslo u svoje stado, da izberu ovcu službenici? Nije. Posla sluge da ukradu siromahu jedinu ovčicu koju ima on, koju bješe megju svojom dječicom odhranio. Osudi dake bogatnika da zaplati i nadomjeri siromahu ovu štetu. Česa nadomjerit, česa zaplatit, planu kralj ko živi oganj. Ja ću trpjet u momu kraljestvu tako lakoma nemila čovjeka? Neće živjet, ima poginut: kunem ti se Višnijem: „*Vivit dominus, filius mor-*

Digitized by Google

tis est iste.“ Izvrsna kralja, komu pravda stoji na srcu, koji neće po ništa da bogatnici činu krivo i plešu siromahe. Ne protivim se, ne mogu rijet, da ne činu zlo roditelji, koji razpuštuju djecu, žene koje su u savišnjijem napravam, mlados koja u razbludam žive, lakomi, kamatnici, i ostali grješnici. Ali ... Nije stvar dospjela, povratimo se na kralja Davida. Ko je bio oni bogatac? Čija bješe ona ovca? Bogatac bješe isti kralj; ovca bješe Bersabea žena Urie vojnika. Tugju ženu bješe kralj priljubio. Sasvijem tim da je kralj ovako težak grijeh, tešku nepravednos učinio, je li kad na svoj grijeh pomrzio, svoju opačinu posramio? Njegov grijeh prid njegovijem očima bi stvar od ništa. A kad ču, da je ini sakrivio, ured ga je na smrt osudio. Što je on tugju ženu priljubio, bi stvar od ništa; što je ini tugju ovcu ukro, krivina je bila od smrti. Ovo je tvoja prilika zli jeziče, koji se u istomu pomanjkanju nahodiš. Tvoji grijesi prid tobom su mala stvar, tugji velika krivina. Tvoje pokrivaš, tugje odkrivaš; tvoje tajiš, tugje glasiš; tugje bistro vidiš, od tvojijeh se ne stavljaš. Kad obaznaš da je ini sakrivio, naripiš kako lav s jezikom „*filius mortis est,*“ a ne spoznaš da ti s tim sam sebe osugjujes. „*Tu es.*“ Koji sljep sljepijem, hrom hromijem, gluh gluhijem smije se i podruguje? Kako dake ti možeš grješnikom tebi priličnijem činit smjehe ruge, i posjede? U tebi je dake dobra svrha? Da je, prije neg bi inoga hulio, prije bi tvoj život promjenio.

Ali budi da ti nijesi u istom kriv, budi da žena časna huli nečasnu, vrjedna zločesnicu, čovjek krjepostan razbludna, milostiv lakoma, pravedan himbena, tot za to možeš slobodno govorit i mrmošit? O nesvijesti! Ako nijesi u istomu kriv, a ne nahodiš li se u inomu? Ko nije bludnik, mnokrat bude lakom: ko nije ni jedno ni drugo, bude oho i usion. Gdje su srdžba, nenavidnost, omraze i ostale opačine. Ko može bez straha rijet da neima grijeha na duši? Komu nije potrjebnito vapit: *miserere mei?* Koje ti, neka reče, nek se ukaže, neka pruži jezik i govori. Blagosivljam, kad promislim, dobrotu našega Spa-

Digitized by Google

sitelja, bivši oslobodio od smrti jednu grješnicu; a snebivam se u isto doba na njegovu mudros nedohitnu kako ohole židove zabušio. Dovedoše pridanj ženu, koja bješe tugjega čovjeka priljubila, i rekoše: Mojzes je naredio, da se ove krivine s kamenjem pedepšu; ti što govoriš, hoćemo li popastit kamenje, i pogubit nju? Sad što će Jezus? Dopustit? Ne po ništa: nije bo on došo za pogubu, nego za sahranu grješnikâ. Ako zabrani, prosut će glas, obadit će ga da razmeće Mojzesove zapovjedi. Što čini dake: odgovor jim dava ovi: „*qui non habet peccatum, mittat in eam lapidem.*“ Ko neima grijeha na duši, nek popade kamenjem i pogubi nju. Ko je od njih popò kam? Niko, nu što je veće, jedan po jedan muče se odjelio od tolek. Svaki je od njih stavio ruku na prsi, i ućutio svoje krivine, cjeć kojijeh se zabušio, da nije imo smijonstva korit i pedepsat ženu radi nje pomanjkanja. Lasno neće se niko bit našô u grijehu, u komu je ona bila, ali se našô u inijem, što je bilo zadosta za da svak umukne, svak ruku ustegne, svak se odijeli. Isto ću ja rijet zlijem jezicima: „*qui non habet peccatum*“ ako ti nijesi grješnik, ako ti nijesi Boga uvrijedio, pruži jezik, govori slobodno. „*Mitte.*“ Židovi su sebe istijeh poznali i zabušili se; a ti nećeš da staviš ruku na prsi, nećeš da pogledaš tvoje opačine, pače videći ih, spoznajući ih smiješ tugje sijat, i povjedat. Ti si sličan oholomu Farizeu. Mislio je on da nije inoga grijeha na svijetu, nego samo pristupit pos, radi česa je sebe hvalio bivši je postijo: mislio je da je samo lakomos grijeh, rad česa je sebe scijenijo bivši je zadužbine činio. Oholast pako nije bila na njegovijem očima grijeh, oholast njegova rekoh, po kojom je hotio da ga svak scijeni, da mu se svak klanja, nu je svakoga inoga tlačio i nescijenio.

Nu još i da je ko tako izvrstan, da se u ničemu kriv i grješnik ne nahodi, bilo bi mu pristojno inijeh hulit i tlačit? S kojijem srcem, rasrčen veli Jerolim sveti. Ali se nemože dogodit da on na isti način sakrivi? Ali nije i on od praha stvoren? Ko se može podičit da on ima toliku svijest, da se neće pri-

Digitized by Google

varit, toliku jakost da ne može posrnut? Svakomu ima bit za izgled Petar Apostol. Kad mu je Isukrst nareko da će ga zatajat, toliku je svijes ukazo, toliko srce, da mu nije ni smrt ista strah činila. „*Etiamsi oportuerit mori.*“ Umrijet, umrijet samo ne zatajat. Da što bi od Petra, kad ga je upitala potištena službenica? Nije ga upito ni Kaifa ni Pilato, ni židovsko vjeće. I pristrašio se, i zasramio i zatajô, (mislite jedan krat?) tri krat da ga nezna, da ga ne pozna. „*Nescio hominem.*“ Vigjite sad jeli oni isti Petar u dvoru Kaife, koji bi na brijegu od maslina. Ah zli i nemili jezici nebiste tako slobodno govorili da imate Petra prid očima, da promislite, kako nije na svijetu umrloga toliko izvrsna i poštena, koji ne može u prigodi na grijeh najgrgji nasrnut. Počujte Jerolima svetoga: da čuješ da vidiš pomanjkanja tvoga iskrnjega, imaš se pristrašit misleć da se može isto i od tebe dogodit. „*Ruina fratris tui debet esse timor tuus:**) neimaš činit smjehe, ruge, razgovore, i posjede „*non exultatio tua.*“ Čini li kako i ti, putnik prohodeći putom, gdje je čuo rijet da je ini posrnuo i poginuo? Ne, ne, neg omjera prije gdje će stupaj stavit, ter pun straha prohodi. Čini li kako i ti brodar mimohodeći stjenu na kojom zna da su ini poginuli? Ne, ne, nego zove svu družinu da svak stoji pomnjivo i gleda, kud se ima put upravit za oslobodit se od pogube. „*Timor tuus, non exultatio tua.*“ Sad evo ti moga razloga u malo riječî skupjena. Ti, koji bi se imo zasramit, oli pristrašit, zasramit er se u istom pomanjkanju nahodiš, ako li ne u istom, a ono u mnozijem inijem; pristrašit, er ako nijesi u ničem kriv, a ono možeš lasno sakrivit, ti više tugjijeh pomanjkanjâ činiš smijehe, ruge, razgovore, i posjede. Imaš li dake dobro srce? Imaš hudo, zlobno, nenavidno, otrovno srce. Ne nahodim rijeći podobne za izrijet tvoju opačinu: ne štijem je ni u pismu svetomu. Duh sveti za izrijet koliko si hud i nemio, na dosta te različnijeh načinâ i-

*) in psal. 119.

Digitized by Google

menuje i nazivlje čas mačom, čas strijelom, sad zmijom, sad ognjem. Ti si mač, koji ljutu ranu otvora. Ali mač na daleko ne dopire, ti gdje ne dopireš? Ti si dake strijela. Ali se udarac mača i strijele ćuti i vidi; ti ni se čuješ ni vidiš kad udreš i raniš. Ti si dake zmija, koja potajno peca. Ali se može otrovnoj rani iznać lijek: ti netom upekneš, nije ufanja ozdravit. Ti si dake oganj, koji sve u prah obraća. Je li malahna tvoja opačina? Ja rekoh, za da ti umukneš.

IX. Naprave.

Hodeć s mislim po svem gradu, pazeć spol ženski i muški, i življenje svih razgledajući, jedna mi se sloboda i nerednos opčena tako prikazala, i usadila prid oči moje, da je vidu momu danas sve ostale zastupila; sloboda, nerednos otrov dušami, šteta i poraza kuća, gradova, država. Na to vidjenje udilj se u meni krenuo duh, razžeglo se srce, sve unutrnje uzmamilo da ja uzmem riječ ognjenu, ter se sunem apostolskijem glasom protiva ovakom neprilici, da je iskorjepim, zatjeram, izgonim. U istinu pun goruštva ustah, ter se uputih za doć k' vami. Nu u putu sretoh Bernardina sv. koj mi reče: dô ti Bog, da učiniš koristi, oni svemoguči Bog, koji je prosvijetlio, i podobrio svijet, on ti udijelio da budeš korisno govorit. Ali ja znam, do sad da je bila zaludu apostolska riječ, ter da su sami biči Božiji mogući iskorjepit ovu slobod, ovu nerednos. Pravovijerni, vi sve čekate čut po imenu koja je. Megju vami ko jednu, a ko drugu zamijera: trudno će te pogodit. Evo vam, koja je: neredno, grješno napravljenje žensko. Nesrećnoga mene, koliko mogu ufat ja slabi umrli čovjek, kad nebi učinio koristi Andio s neba? Čemu ću se nadat ja najpotišteniji megju namjesnicima božijem, kad bi zaludu trudio glasoviti Pavo Apostol? Te što ću ja? Zatvorit

Digitized by Google

usta, ter se u muku stavit na vrh koga brjega više nas, ter tu sjedeći gorko uzdisat, gorke suze prolijevat: „*Illic sedebo et flebo*“ strašući se od poraze grada Dubrovnika, dubrovačkoga puka. Koje mjesto dražije do svoga rodnoga mjesta? Koj narod draži do svojijeh ljubjenijeh gradjanâ? Dubrovniče, tegote Bog s mačom ognjenim, ne strašim se rijet, grdje, i gore, neg li ijedno ino mjesto: po veliku čudu višnjega Boga, i po molbam nedohvaljena našega parca dan današnji živeš ti, živem ja. Nu što misliš, da ne može još gori bič pastit na nas? Bogu smo teško krivi svak u svomu biču, to je dosta da dogje na nas svako zlo, danas svaka suprotiva priklopi, ako se pravedno, i stavno ne skrušimo, i obratimo. Duše sveti, ti znaš da sam ja po tvomu nadahnuću ovdi stupio, po tvomu nukovanju ovu zamijeru moga besjedenja uzo, odabro, i prihitio, ti razžeži moje riječi da budu do živoga ulijestit, er inako moja riječ neće biti riječ, nego zaludni i isprazni zvek. Pokrjepi dake moja usta za slavu tvoju, za spasenje dušâ, koje si s krvim neprocijenjenom Jezusa otkupio. Ženski spolu dohodim k tebi, tebe se hitam danaske: rijet ću slobodno tvoja ispraznos, tvoja razbludnos, ako nije jedini, ako nije poglaviti, a ono jes priveliki uzrok općenijeh suprotivâ. Vaše taštine, a osobito vaše nepošteno napravljenje Bogu je dodijalo. Bješe Bog poslao k vami srčane besjednike: vi ste čule za njekoliko danâ više ove nerednosti, žestno njih govorit: vi ste se okoristile: pokratile naprave: ogrnule se, i pokrile. Slava Bogu. Nu za koliko? Za dva dni: treći dan još ste se gore razgrnule i raskrile. Da što Bog? Iza apostolskijeh riječi počeo je on govorit s bičima: Meni se čini da je stoprva mač iz nožnize izašo; ištom je dosad u krv tego: još se nije u krvi omastio: Kud će, i dokle će? Tu, i dotlek, kako hoćemo mi. I za svijeh mojijeh riječi što ja ištem od vàs danaske? Da se vi budete sasvijem porušit? A što bi za više bilo, da vas i muški, i ženski spol poruši se, da se u Ninivite izgledate za prosit i isprosit od Boga milosrgje i prošte-

Digitized by Google

nje, da sahrani od raspa i poraze grad i gradjane, kako Niniviti isprosiše. Nu nijesam ja za to danas poslan ovdi. Ja ne ištem da se vi sasvijem porušite. Znam nauk Augustina sv. ne budi prem oštar u zabrani naprava: „*nolo de ornamentis vestium proeproperam habeas in prohibendo sententiam.*“ Ištem dake da bude vaše napravljenje u mjeri i u načinu. Ištem li vele? Razložitu mjeru; pošten način. Ištuć razložitu mjeru protivim se savišnijem; ištuć pošten način protivim se razbludnijem i neskladnijem napravam. Nu ne ištem ja po meni: ovo je nauk Pavla Apostola: veli on, nek se žensko uresi „*mulier in habitu ornato:*“ ali s mijerom razložitom „*sum sobrietate;*“ ali s pristojnijem načinom „*cum verecondia.*“ Koja se inako resi i napravlja ne dostoji ime od krstjanke. Dostoji ime od raspuštenice: evo me bez krzmanja na tumačenje Pavlovijeh riječi.

Čijem se dičiš i ponosiš tašta ljucka ispraznosti? Čijem se sramit imaš i crljenit. Svi uresi i naprave, koji caklu i sjaju na tebi, biljezi su i zlamenja od davne štete i poraze svega ljuckoga naroda, kad osta rob i sužanj zmaja pakljenoga, po grijehu prvoga Oca našega. Uze su od sužanstva koliko bisernijeh reda oko grla ovijaš; verige su robovanja nek od zlata učinjene, neka i dragijem kamenima pobijene, s kojijem tvoje ruke veživaš: tvoje ruho nek od svile i krimiza, neka srebrom i zlatom izatkano pokriva ljute rane, kê si udilj primila, kad si na svijet stupaj stavila. Svjedoči mi Pismo sv: „*fecit eis tunicas pelliceas:*“ Bog je prvoroditelje odio u kožu. Nije odjećom čovjek potrjebovao, prilaga Tomas sv. dokle bješe svomu Bogu poslušan, i podložan. Od tad trebovaše njemu odjeća, od kad grješan pozna svoju golotinju, ter se s njom posramio. Cječa česa hotio je Privišnji u odjeći, koju nosi, da razgleda čovjek bez pristanka svoj grijeh, svoju krivinu, i pritešku porazu, koja bješe sve ljuctvo dopala: „*advocantur in tunicis pelliceis ad consideratationem sui criminis.*“

Čujem, razumijem što mi hoćete rijet. Tot o svem koliko je potrebnito za pokrit svoje tijelo, nije dopušteno ure-

Digitized by Google

sit se i napravit, ter svak budući držan nosit na sebi porušenu odjeću, nema se poznat razlikos megju pukom i gospodom, megju bogatnicima i siromasima, megju pustinjacima i onijem, koji opće i živu u skladnijem, i plemenitijem gradovima, i državam. — Varate se veoma, er ja ne razumijem zabraniti što dopuštuje Pavo Apostol, nek se žensko, veli on, uresi, i napravi „*mulier in habitu ornato*“ ali čujte pomnjivo kako: „*cum sobrietate*“ po mjeri i po razlogu. Ako dake razložito izmjereno napravljenje nije grijeh, savišnje priko mjere i priko razloga nije bez grijeha i krivine. Savišnje su naprave, uči Tomas sveti: 1. one, koje prihode običaj mjesta, u komu ko žive; 2. one, kojijeh ne podnosi biće, u komu se ko nahodi: „*si fiat præter consuetudinem patriæ si conditionem sui status excedat.*“ — Sad mi reci krstjanko je li način, s koijem se resiš i odijevaš, običajni način tvoga rodnoga mjesta? Je li običaj, koju su stare dubrovkinje uzdržale? Ne bi u istinu stara dubrovkinja sadašnju dubrovkinju poznala, tolika se promjena učinila, da od stare običaji nije ciljka ni utraška.

Razumijete me uprav što hoću rijet, pometnut staru običaj, a iznijet novu, grijeh je po riječi Pavla i Tomasa sv. „*si fiat præter patriæ consu etudinem.*“ Ali budući sadašnji način od davna odabro vas spol ženski, može se sad rijet, da je običajni način ovega mjesta. Tot jes običaj u napravljenju. Ko mi to govori? Ko će rijet? Sam oni koji je stoprva stupio na ovi kraj. Neće tega rijet ko je u Dubrovniku jedno godište proveo. Nebo, more, ne zna što je običaj; koliko dana jedan i drugi, isto lice, istu priliku ima i uzdrži? Tako isto naše dubrovkinje. Koliko puta priko godišta pričinja se, privraća se, promnjenjiva se. Da si ti lani tvoju priliku učinila, utvorila, sad ovega godišta ne bi tebe poznala, čudila bi se ko je ova. Ne bi bila ni plemenita, ni bogata žena, kad se ne bi u žensko različnijeh naroda izgledala: sad Italijanskijem, sad Franaškijem, sad Njemačkijem ženami prilikovala. Tot je ovo smijerno razložito napravljenje? Tot o-

Digitized by Google

vake naprave pristoju se krstjanki, kad njima nije svrhe ni stavnosti? Ovo hoće. rijet ona riječ Pavla Apostola „*cum sobrietate.*“ Ovo je ono što slijedit ima, čemu se ugodit ima ženski krstjanski spol po nauku Tomasa sv. „*secundum consuetudinem patriæ.*“

Nije razlog svakoj jednako zabranit, pokli svačiji nije isti rod ni jednako imanje. Nu kad ja pogledam vaše naprave, nijednu megju vami razlikos ne nahodim, niti rod od roda, niti biće od bića umijem razabrat. Ali poznam jednu po jednu veoma dobro. Poznam tebe krstjanko: ti si siromaška kći, siromaška žena: sasvijem tijem sjaš u napravam, ko da si izborna roda, ko da se u bogatu biću nahodiš. Poznam i tebe: nijesi ti od najboljijeh, ali se s najboljijem natječeš u raskošam. Poznam i tebe: ti si od najboljijeh, najbogatijeh, ali svaku inu išteš priteć i nadvisit. Svaka mi odgovara, da što ima i nosi, nje biće podnosi. Tvoje biće podnosi, kolicijem mogu istinito rijet, kad tvoji roditelji, tvoj muž, za pogodit nerednijem tvojijem voljam, usilovani su dužit se, tugje uzdržat, tugjega se prihitat. Tugja je muka, tvoji uresi i naprave, viče u glase Jeremija Prorok „*in alis tuis sanguis pauperum:*“ to zlato, ti biser, to drago kamenje, siromaška je krv: „*sanguis pauperum:*“ to različno tkanje kojijem se odjevaš, u krvi je siromaškom omašteno: „*vestes tuæ plenæ sunt sanguine.*“ Ali budi da je uprav tvoje, ništa tugje sve što imaš: reci mi, ugledaš li ti potrebne i siromahe? Neka paka. Ti rasipna za tebe uresit, tvrda i lakoma za utješit nevoljna. Ti ohola i začugjena u tvojijem raskošam tako napravljena grad obijaš, da svačije oko pritežes i mamiš: a Isukrst od tebe zaboravljen gô i bos po putima ide: ovako te kori Grizostom sv.: „*Christus nudus obambulat.*“ Da što bi ti bilo krivo, da se i tebi dogodi, što se dogodilo i nemilosnu Epulonu: i on se odijevo bisom i krimizom: znaš paka koja bi svrha njegova: „*sepultus in inferno.*“

Ne samo radi savišnjega urešenja, nu vele veće radi nepoštena napravljenja osudiće se svaka ona, koja protiva naredbi Pavla apostola „*cum verecundia,*“ odijeva se bez ikakva opaza na krs-

Digitized by Google

tjansko, paček ljucko poštenje. Nemojte, da vam ja budem utvorit, i stavit prid oči vaše priliku koje ter koje sadašnje mladice. To učinite vi: pogledajte red glave, pogledajte pomaslica; razgledajte što nosi na sebi: jeste li prije vidjeli? pogledajte lakte, prsi i ramena; pogledajte pozor, posmijeh, riječ i hod. Kad budete sve to pomnjivo razgledali, pitaću vas ja: ko je to? Odgovoriće te, prilika koje ter koje mladice dubrovačke. Malo ste rekli, govori vam Duh sveti, priložite još ovo: „*mulier habitu meretricio preparato ad capiendas animas.*“ Žena odjevena ko razpuštenica „*habitu meretricio:*“ taka nosi mrežu za oplesti duše „*ad capiendas animas:*“ taka nosi oganj za razgorjet srce priklono za užeć se: taka nosi okove i verige za urobit slijepu mladost bez razborstva: „*ad capiendas animas.*“

Svaka taka zažarila se, i govori; ti mi činiš krivo, ti se varaš ja ne mislim zla. — Činim ti krivo? Ja se varam? Ti zla ne misliš? Pavo sv. brani rudit kose „*non in tortis crinibus*; a ti zla ne misliš, koja ne samo rudiš tvoje, nu i tugje pristavljaš, za učinit ušesniji*) brijeg od rudežâ. Tebi priporučiva Pavo sv. da pokriješ tvoju glavu radi krotkijeh duša: „*mulier velet caput suum propter angelos:*“ **) a ti zla ne misliš, koja nesramno raskrivena, razgrnuta nosiš ramena, lakte, prsi. Ustupam za malo; istina je, da ti od skora nosiš pokrivaću na glavi: je li er ti je naredio Pavô sv? „*Velet caput.*“ Da kako. Nije tako, nego, er je izvanština iznijela, donijela. Ova će se promijenit: promijenit ćeš se i ti, er se nijesi za poštenje, nego opet za ispraznost pokrila. Ti zla ne misliš, govori ti Jerolim sv., koja protiva Bogu koji te stvorio nastojiš se ljepša ukazat nego si stvorena, ter se mažeš s različnom pomasti za priobrazit se. Ti zla ne misliš, koja uregjuješ, riječ, posmijeh, pogled, hod, za bolje ugodit, za primit od objesnijeh veću čast, i pohvalu. Ti zla ne misliš, ko-

*) Uredniji
**) I. Cor. 11. v. 6. 10.

Digitized by Google

ja veći dio života traješ u tvomu urešenju, i napravljenju, ter se brineš veoma malo za domaću čeljad, djecu, službu, za domaće potrjebe, a vele manje za tvoja krstjanska držanstva, za tvoje duhovne posle. Ti govoriš, da po svem temu ti zla ne misliš, ali ti govori Ciprijan sv. da te otkrivaju, izdavaju tvoje neuredne, nesramne naprave, i kažu, da nijesu u tebi čiste, krotke i pravedne misli. *„Arguit te cultus impudicus, quod mente casta non sis.“* Usadi duboko u tvoje pametovanje ove Ciprijanove riječi.

Govoriš da ti zla ne misliš: budi ti kako veliš. Nu što se misliš tijem opravdat? Varaš se; er si ti uzrok, provodič grijeha. Jest naredba u zakonu Mojizesovu, ako kad prigje oganj u tugje polje, i opali njivu, da zaplati svu štetu oni, koji je stakô oganj, za sve da nije imô nikakve zle, rgjave misli. Prem je na zlo prignuta ljucka narav; nori, srče na grijeh i opačinu, bez da je ko nuka i potiče; koliko paka, kad joj staviš potaknuće i prigodu? Prilika s oka u pamet, s pameti u srce prohodi. Bržije od strijele leti jedno za drugijem, pogled, naslada, požuda. Nesrećna Eva u koliko je sagriješila? *„Vidit tulit et comedit.“* Vidjela je vojku, ubrala je, okusila. Mislite da se veće boji Boga sadašnje muško, neg se bojô kralj David? Znate što se zgodilo, kad on bješe Bersabeu ugledô. Cijenite da je veća svijest i krepost u sadašnjoj mladosti, neg li bi u ona dva stara sudca u Babiloniji. Neka oni taki bijahu, pomamiše se za krotkom i čistom Suzanom. Ti ideš taka, ti šetaš, a znaš li koliko dušâ truješ, i ranjaš? Taka se kažeš, da tebe svak razgleda, da se svak arajda na tebe; a osvem tega da se ni malo ne pruži, ne stupi naprijeda. Kako si luda! Paček, koga cijeniš tako luda da tebi vjeruje, da je tako usagjeno u tvojoj glavi, u tvojoj pameti. Da si mudroga Tertulijana? Čuj, čuj što ti on govori: Ti si mač dušâ: *„facta es gladius,“* er po putu tvoga neredna napravljenja, mnogi teško Bogu čine krivo i griješe: *„pereunt in tua forma.“*

Digitized by Google

Čujte svjet, što je do kralju Moabitomu himbeni prorok, opaki Baalam. Videći ovi kralj štete i poraze, koje bijahu učinile Izraelske čete bližnjem mjestima, i kraljevinam, svjetovô se s Baalamom što bi učinio za pridobit ponosni puk Izraela. Reče mu Baalam: š njima ne trebuje boj bit, krv prolijevat, Bog je š njima i njegova pomoć privišnja. Ovo dake učini: skupi četu mlagjahnijeh djevicâ, naredi im da se svaka uresi i napravi koliko bolje može, ter da pogju k njima: pridobit će ih žensko lice, kojijem odoljet ne može hrabrenstvo tvoje vojske. Oni će sagrješit, Bog će ih ostavit, ti ćeš ih pridobit. Baalam reče, kralj izvrši, Izrael izgubi. Žensko lice pridobi onijeh, koji pridobivaše dotlek sve viteze i junake. „*Vincuntur specie, qui non vincuntur prælio.*“ Evo načina kojijem se služi nečisti pakljeni duh, za urobit duše krstjanske ne samo one, koje mu se dobro, voljno po sebi pridavaju, nu one, koje se s njim viteški rvu, koje mu se priječu i opiru. Istina je, da ih nepristano napastuje i obstupa svakijem nerednijem prilikam. Nu zaludu i bez koristi, er unutrnja napastovanja oni hrabreno tjeraju, i srećno ih predobivaju. Što čini on dake? Ište ino oružje, inu vojsku obire: žensko lice, žensku četu; š njima nastoji duše smamit i porazit ih. „*Mulierum decore pugnandum est.*“ Ko je ako nije hudoba, koja ide od kuće do kuće, ter uči i vježba onu, kako će uzmnožit himbenstvom ljepotu svoga lica: onu drugu kako će novijem načinom uredit svoje kose, onu svjetuje da se izjednači ostalijem, onoj veli, da nije ništa nepošteno, što je općeno: onu nuka, ukaži se dok si mlada, er kad malo ostariš, neće niko na te pogledat; a na svrhu svima inokupno govori; što ste lude, neka govore: ures i naprava ženskomu se po naravi pristoji. Ova vojska ovako uvježbana i uglavljena iz svoga doma izlazi. Da što čini? Neka opet reče Tertulijan „*facta es gladius.*“ Ranja i ubija duše; diže ih Bogu, dava ih vragu.

Ne čini ti dake krivo govoreći, da si ti uzrok grijeha. Nu ako hoćeš da ja vjerujem, da nije niko radi tebe oštetovô.

Digitized by Google

svoju dušu, po tebi Boga uvrijedio, usilovaću se vjerovat. Sasvijem tijem cijeniš da su bez grijeha i krivine razbludne tvoje naprave? Nijesu nikako, govori ti Jerolim sv. Ne bi kriva bila, da ti otrov zamiješaš, i staviš na paloku, za sve da je ne bi niko okusio, otrovo se i poginuo? „*Venenum attulisti, si fuisset qui biberet.*“ To li ne bi kriva bila kad bi koga turnula vrhu jaza i propasti, za sve da bi ga on hitro priskočio i priteko? To li nije bio kriv Saul, kad se sunu s kopljem za pribit k miru Davida, er se David pospiješno uklonio i sačuvô?

Ti krstjanko tvojijem nerednijem načinom otrov davaš, tiskaš u propas, mećeš se s kopljem. Ti si dake kriva, koliko da si tvoga iskrnjega ranila i pogubila. Nije do tebe da se on nije otrovô, da nije upô, da nije izdahô. Da bude sve to, ti si prigodu stavila, potaknuće pritvorila. Kriva si dake, kriva, koliko da se sve to dogodilo. „*Venenum attulisti,*“ opet Jerolim s. „*si fuisset qui biberet.*“

Zaglaviću krstjanko: ja ne ištem vele od tebe: čuj pomnjivo što ištem: ištem da se ogrneš, ištem da se pokriješ, ištem da golo odiješ, ištem da pometneš izvanštine, ištem da se tjeraju iz ovoga mjesta trgovci izvanštinâ, ništa manje neg kužljivci. Ako me poslušaš dobro za tebe, dobro za Dubrovnik. Ako li otvrnuta pustiš kroz uho moje rijeći, čuj što ti prijeti Bog: „*Decalvabit verticem filiarum Israel:*“ obričiće ti glavu: ono isto što je po Izaiji Proroku prijetio ženami Izraela. Što hoće ovo rijet? Hoće rijet upastit u sužanstvo: „*auferet torques, et monilia:*“ zaplijeniće tvoje zlato i urese: „*mœrebunt atque lugebunt,*“ obratiće tvoju obijest i veselje, u veliku žalost i suze. „*Viri tui cadent.*“ Gdje su vaši ljudi? Ko nema koga svoga na dvoru? Hoćete li ih na zdravlje pričekat? Hoćete, ako vaše neuredne naprave Bogu poklonite.

Digitized by Google

X. Bludnost.

Sin božiji buduć sišô s neba na zemlju, da smrši, satre, i uništi gospoctvo, u komu je kraljevô zmaj pakljeni, od početka svijeta vrhu nevoljnijeh sinovâ Adamovijeh, ter da namjesti, usadi, utemelji kraljestvo božije, počeo je trud svoj vangjelski od doma svoga, to jest od krajine, na kojoj se on rodio, počeo rekoh i slijedio ne samo on, nu je šaljô i svoje učenike da nose i pridavaju dobar glas svijem evrijenskijem državam: hodte, reče im, glasite došastvo kraljestva božijega. „*misit prædicare regnum Dei.*“*) Nu ne šaljem ja vas tako bez ništa: na vam oblas i mogujstvo više svake zledi i nemoći tjelesne: „*curate infirmos;*“ paček davam, što je najveće, zapovijed i gospoctvo više svega pakla: „*potestatem super omnia dæmonia;*“ tjerajte ih i od duše i od tijela: samo da mene spomenete, bježaće iz prid vas brzije nego plašive ovce iz prid gladna vuka. — Tako bi, pravovijerni, er nije mogla doć na manje riječ njegova. Puni veselja ispovijedaše učenici: „*etiam dæmonia subjiciuntur nobis.*“**) Da kako pak, kad je otac sina obsjedena doveo prid učenike, oni nijesu mogli ga ozdravit? „*non potuerunt.*“***) U svakoj inoj zgodi mogli su; u ovoj ne mogli. Čudimo se mi. Čudili su se i oni, cjeć česa upitaše Jezusa: zašto ne? „*Quare nos non potuimus?*“ Odgovorio je Jezus: ova vrsta od hudobe najgrgja

*) Luc. 9. 2.
**) Luc. 10. 17.
***) Mat. 17. 15.

Digitized by Google

je, i najgora; „*hoc genus,*“ za iztjerat je, trjebuje molitva, trjebuje post, kojijem isprosit, i dostojat prid ocem vječnijem oblast gospodičnu vrhu nje.

Ova ovaka hudoba toliko tvrdoglava, tako otvrnuta, i cjeć toga gluha i nijema, tako huda i opaka, da je ono žalosno dijete sad mećala u oganj, sad u vodu, sad s njim lupala o tle, sad njega lomila, kršila; kojoj stvari tako grdnoj na svijetu može bit prilična? Jednoj samoj, govore sveti oci. Nekomu grijehu koji ja ne smijem imenovat, er mi brani Pavo sveti, „*nec nominetur in vobis:*“*) Trijeba je štegjet se, ne uzet u usta pravo njegovo ime, radi stida dobrijeh i čistijeh duša. „*Nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.*“ Nu za sve da je ovi grijeh tako grd, tako pogan, tako opak, koliko ga kaže njegova prilika, rečena hudoba, ima on paracâ, ima nasljednikâ, samo govorim megju krstjanima, koliko Bože? Ti sam znaš broj. Ja dake imam se uhitit danaske malo manje, nego sa svijem svijetom, nego sa svijem krstjanstvom; rvat se i vojevat svakom vrstom čeljadi; i s boljijem i gorijem; i s muškijem i sa ženskijem; i s mladijem i starijem. Te koja se hoće u meni krjepost riječî; krjepost razlogâ, da ja budem zamuknut svakoga, da budem pritegnut kogagod s toga nečasna i sramotna nasljedovanja! Tomase sv., ti andio u duhu po razumu, ti andio u tijelu po čistoći, komu slavočesno dobiće nad puti dostojalo je, da slete angjeli s neba, da ti bok opašu s prisvjetlijem rajskijem pasom, tebe zovem u pomoć ovega današnjega, moga truda. Ti moj naučitelj dovedi meni prid oči, meni dovedi na usta nauk tvoj. Želim, hoću da sam nauk tvoj bude meni danaske sve oružje protiva ovoj grdoj, i opakoj hudobi. Evo mača trosječna, kojijem izlazim u boj danaske. Ovi grijeh na osobiti način grdi čovjeka: na osobiti način tlači Boga: na osobiti način zapleće i opleće dušu. Pristupam.

*) Eph. 5. 3.

Digitized by Google

I.

Neka ja udilje na početku zazovem čovjeka, da razgleda što je on: znaš li, poznaš li mjesto, biće, u komu se nahodiš? Ti si u srijedi: vrh tebe Bog; pod tobom tjelesno živo : „*medium locum inter Deum et bruta:*“ *) ti si udionik i odizgar i odizdo: božanstva po putu razuma; živoga, po putu ćućenstva. Ovo tvoje biće ima u sebi neku plemenitost, er imaš pod tobom inu vrstu stvora, nad kojom si uzdignut, i uzvišen: ima još u sebi neku dičnost i ljepost, koja sva istječe od razloga, er on vladajući s mjerom i s načinom ono što je potišteno u čovjeku, to jes ćućenstvo, djela ovega čini svijetla i ljeposna. Ovo razmišljajući čovjek, ne znam, kako se ne uzoholi prem u velike. Ali ovi grijeh prokleti diže njemu sve to: „*repugnat excelentiae hominis ..... repugnat claritati vel pulchritudini ejus.*“ **) Diže plemstvo; er čovjek, koji je bio gori, slazi doli, slazi u potišteno mjesto, slazi u brljog, odrica se od svoga veličanstva, pari se ***) gnusnomu živu: „*comparatus est jumentis*“ evo me megju vas, ništa što sam ja više od vas, budi da nijesam, od tega se ne stavljam, volim bit drug vaš. Diže svjetlost i liepost djelovanja, er kad nije od razloga vladano, erbo kad je protiva razlogu učinjeno, crno ostaje i grdo djelo, ko ono kad mine oganj, kad se udune žerava, crn ugljen ostaje. Ovo je nauk svijeh razumnijeh: svako ljucko djelo tad je neuredno i grješno, kad nije upučeno na onu svrhu i zamjeru, za koju bi od Boga stvoritelja postavljeno. Zašto je Bog muško i žensko na ovi način stvorio? Da se čovjek nasljedi; da se čovjek othrani. Dvije svrhe, obe dvije zajedno. Koje djelo protivi se obijem, a koje jednoj. Nu kojegod je od tijeh, svegj je djelo manje i veće neuredno, grdo, i pogano. Svegj bez sumnje diže plemstvo, svietlost, i ljepost čovjeku.

*) Rom. 1. 1. 7.
**) 2. 2. q. 142. 4.
***) Jednači se.

Digitized by Google

Da nu mi recite, ukažite koju plemenitost ima put u sebi? Stvar potištena, ako ne i grgja od inoga tjelesnoga stvora. To, što je u njoj, što vas zablještuje, zasljepuje, znajte da nije nje: znajte da je to duha, koji je u njoj. Krepost njegova čini nju živu, hitru glatku, bijelu, rumenu. Kad se duh odijeli, što se vami čini ona, što je ona po sebi? Grda, strašiva, smrdeća. Dake put ili je živa, ili je mrtva, po sebi je svegj potištena stvar. Ali ova stvar ovaka, po putu grješna djela priteže k sebi duh: „*mens deprimitur:*" opleće ga i priuzima „*ratio absorbetur;*" duh se u puti ko utopi: „*opprimit rationem.*" Sad vigjite što je čovjek: „*totus caro*" sasvijem pùt. Nije ovo najprvi rekô sv. Tomas :*) ovo je od davna rekô o čovjeku Duh sv. u vrijeme Noema: pùt je, pùt je sasvijem čovjek, „*caro est.*" Po ovoj riječi dake, govori mudroznani Guljelmo, nije vigjet, nije poznat, da su u čovjeku dvije stvari, to jest pùt i duša, nego sama pùt: „*non jam homo ex corpore et anima compositus, sed tantum caro nominatur a Deo.*" Tebi se čini čudo da se može duh uputit? Ne čini se tebi čudo da se može pùt oduhovit? Ti znaš, ti ne sumnjiš, er te uči vjera sv., tijelo oblaženjeno da će se oduhovit, er će bit nadareno, i urešeno po krjeposti i mogućstvu Božijemu njekijem izvrsnostima, koje su naravne, i vlaštite duha. Bit će lako bez tegote; svud će ulazit bez oprjeke, svijetlo po sebi bez tugje pomoći; tvrdo i ne podložno na poštećenje. Tijelo bit će svegj tijelo, neće se obratit u duh, ali će bit priličan duhu, radi darâ vrhunaravnijeh, kojijem će bit narešen. Na isti način duh svegj je duh, i bit će, ne obraća se u pùt, nu on uzimje, i prima u se svaku grdoću i potištenost pùti, da ga nije veće za poznat, da se ne može od pùti razvidjet i razabrat. Pùt ne zauzdana, razpuštena, kad zaobsjeni i zasjede duh, u čovjeku što ćeš nać i vigjet od čovjeka? Razum zla i dobra? Ako je on oslijepijo, i slijep ide za tugjijem stupajem. Razabranje u obranju putâ?**) Ako on nori, na vrat ide bez obzira. Svijes u či-

*) II. 2. q. 55. **) II. 2. q. 153. 5.

Digitized by Google

nu i djelovanju? Ako plahos njime vlada, njega tiska i zanosi. Stavnost u odlukam njegova hotjenja? Ako on sad tamo, sad amo trta vrta ko opit ludjak. Ovi, ovi nesrećnik ljubi sebe, mrzi Boga, grli svijet, potišti vijek. Sve su riječi Grgura i Tomasa svetoga: „*de luxuria cœcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, odium Dei, effectus præsentis sæculi, horror vel desperatio futuri generatur.**)

Rekoh čovjek pogan čini krivo svomu duhu: neću propustit, ne rijet, da čini krivo svomu tijelu. O čuda? Tijelo hlepi, gine, mami se. Tot njemu pogodit, tot njemu ugodit, krivina je suproć njemu istomu? Tot nije? Te za što je krivina dat u ruke djetetu oganj, da se izprli; dati oštro gvozdje da se obode, poreže; dati nezdravu piću, da se smuti, i otruje, ako on to ište, ako s ručicam prosi, ako s plačom siluje da mu se udijeli? Hodte tamo. Znô je Pavô, što je govorio: „*in corpus suum peccat.*“**) Jes grijehâ s kojiem ne čini krivo tijelu, er se ti ne vrše u tijelu, i po putu tijela ne izpunjaju: „*extra corpus*“ isti Pavo sv. To su grijesi duhovni; u duhu se kote, hrane, uzdrže. Oholast, nenavidnost i ostali ne dopiru do tijela; s tijelom ne maju česa činit: oni su izvan njega: „*extra.*“ Mogu bit u angjelu kako bijahu u odmetnicima: ali grijeh puteni ne može bit u angjelu, er on tijela nema, er nije s puti sadružen. Ovi grijeh može bit samo u čovjeku. S ovijem grijehom čovjek čini krivo svomu tijelu: „*in corpus suum peccat.*“ Za što je Bog dô čovjeku tijelo? Da ga služi i da ispunja njegove zapovijedi. Tę za što je opet Bog dô čovjeku svjes? Da vlada tijelom, kako se pristoji razložitoj naravi; da pravi njegovo dvorenje, da pravi njegovo unutrnje; ćućenstva, pohotjenja. Ko ne čini tako, ko čini naopako, ne čini li krivo svomu tijelu? Služit se tijelom protiva razlogu? Služit se tijelom na štetu, i pogrdu istoga njega? „*Agit contra bonum proprii corporis, quia in-*

*) II. 2. q. 153. 5.
**) I. Cor. 6.

Digitized by Google

debite resolvit illud, inquinat et alteri commiscet" *) Ne bi toliko krivo učinio gospar svjetovni svojoj sluzi, da joj zapovidi da izgrdi svoj obraz, da leži u brljogu, da se želudom hrani, da kostret nosi na sebi. Kupim sve u malo riječi. Ovi grješnik gnusi svoje tijelo, sklanja svoj duh toliko nizoko, da se od puti razvigjet ne može; svega sebe vadi iz ljuctva, i prinosi u živinstvo. *„A se migrat, et ab homine transit ad bestiam"* Grizostom sv. I nije ovo pogrgjet sebe istoga. Koji ini grijeh čini tako, može toliko?

Evo udilj paracâ. — Pohotnos je u čovjeku narav: usagjena je u krvi: iznosi je on sobom iz utrobe materine, raste pored s njim: nuka, turka i siluje čovjeka da je zasiti; svegjer živa, nigda mirna, dokle nije zadovoljena. Pogodit joj slabost je ljucka. Da se tako lasno ide u pakô za ovi grijeh, ko bi se sahranio. Bog lasno prašta ovi grijeh. — O ludijeh i bezumnijeh riječi! Sve laž i privara. Ne vjerujte, nemojte se puštit privarit, govorio je Pavo Korintianima: *„nolite seduci inanibus verbis."* Laž je da je pohotnos, kakva je sad, naravna čovjeku. Misliš da je Bog čovjeka takoga stvorio; stvorio tijelo da se opire duhu: stvorio ćućenstva dvornja i unutrnja, da nijesu podložna razlogu, da je nepristavna buna megju slugom i gosparom i da već krat ima put pritegnut, i pridobit duh, neg li duh ustegnut i ujarmit put. Ko smije o Bogu tako krivo promislit, i rijet? Oni, oni svjetovni razumnici, kojijeh nije dostigla svjetlost vjere svete, kojijem je svijetlio sam razum ljucki, poznali su da jes u čovjeku nešto ištećeno, i privraćeno. Pohotnos dake, kakva je sad u nami, nije narav ljucka, nego poštećenje naravi. Znate po čemu i po komu: nije trijeba da ja sad o temu govorim. Pohotnos podložna razlogu, ta je narav čovjeka; ali ta bi njekada: pohotnos koja pristupa mjeru i način, kojijeh razlog postavlja, ta je protiva naravi ljuckoj, i ta je sad u nami. Naravno je svakomu živu pravo

*) II. 2. q. 154. 3. ad 2.

Digitized by Google

hodit, ali šantat poštećenje je po nezgodi. „*Concupiscentia, quæ subditur rationi, est naturalis homini, quæ autem excedit limites rationis, est contra naturam hominis.*“ *) Ovi grijeh dake ishodi od poštećene naravi, koja se neće da pokloni, i podloži razlogu. I za to nije grijeh? Grijeh po svaki način. Sva moć, i sva jakost pohotnosti ne dopire do prave sile. Opeta je čovjek gospodar sebe istoga. Nije li Bog rekô čovjeku: „*sub te erit appetitus tuus, et tu dominaberis illius.*“ Ti ćeš gospodovat pohotnosti, ko pravijem tvojijem podložnikom. Čovjek ima slobod hotjenja: nijedna stvar ne može zametnut uzô njegovoj slobodi: „*concupiscentia non ligat totaliter rationem.*“ **) Pušti se on ko ludjak zamamit, ali nijedna mama podobna je zatravit ga, ako nije volja njegova. Samo da on hoće, dobitnik je. Nu dobitje zazivlje vojevanje. Teško, gorko, krvavo vojevanje s puti. Nu kad bi lasno natjecanje s slugom objesnom, samovoljnom, tvrdoglavom? Kad bi bez krvi bjenje s odmetnikom, koji je svrgô jaram, smetnuo uzdu, koji ne pozna ni zapovijed ni vladanje? Junak dobiva; a dobit je i osužnjen lotar, mekoputan, razbludan. Evo ko će se sahranit, a ko neće. Malo je junaka; za to je malo izabranijeh: dosta je zločesnijeh; za to je dosta i osugjenijeh. Ti govoriš da Bog lasno prašta ovi grijeh, a ja nahodim da Bog teško pedepše ovi grijeh. Za koji je grijeh Bog poslo potop općeni? Za ovi sami, svjedoči Pavô apostô: „*propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis:*“ ***) za ovi, za ovi pala je rasržba božija više onijeh, koji nijesu vjerovali Noemu. Reče, pala je rasržba božija: a je li kad, Bože, ovaka? Čujte i naježite se. Govorio je Bog: rana mi je u srcu, kajem se da sam stvorio čovjeka: porazit ću ga, er je put: „*tactus dolore cordis ait, pœnitet me fecisse hominem... delebo eum... quia caro est.*“ ****) Za tijem poplutala je zemlja svakolika; potonule su najponosite gore; sve je voda, sve je pučina; mrtva telesa ploveći prikrila su

*) 1. 2. q. 85. 3. ad 3. **) 2. 2. q. 150. 4 ad 3.
) Coloss. 3. *) Gen. 6.

Digitized by Google

onu bezkrajnu širinu. Koliko puka, može li se znat? Dan današnji, jes ko broji, da narod ljucki dopire do deset stotin tisuć tisućâ (to jes tisuć milijuna) glavâ. Nije ništa saviše rijet, da je i tad svijet, toliko puka imo u sebi, ako ne i više, da se toliko čeljadi razrodilo u dvije tisuće godišta, kad niti je boj, niti su nemoći, niti je mekoputnost smicala ljucki život. I toliku množ bezbrojnu porazit Bog? Toliku. Nije on sahranio, nego sam trag ljucki u ono osam duša, koje su se bojale njega. A da nijesu ni one imale strah božiji prid očima, bili bi pored s ostalijem i one poginule: bio bi dospio narod ljucki: ne bi ni nas bilo danaske: bila bi zemlja sa svijem pusta ostala, ne bi na njoj ino bilo neg li sam grm i dublje. Te za koji grijeh, neka opet pitam, tolika rasržba božija, tolika poraza ljucka? „*Quia omnis caro corruperat viam suam... quia homo caro est.*“ Er se bješe sva pùt ištetila, opoganila, er se čovjek učinio put. — Strahovita izgleda svijem opacijem od ove vrste! Primoguća izgleda za nametnut priveliki strah svakomu, moguća za ustegnut svakoga od gnusna, i pogana djela. Riječi su ovo sv. Petra: „*exemplum potens iis, qui impie acturi sunt.*“*) — Ali nije bilo zadosta Višnjemu, za dat ovaki težak izgled, poslat s neba potop, poslô je i oganj. Gore pet gradova, i sve okolo države; sve se čini pepeo; spada zemlja; voda prikriva; stvara se grko, i tosično**) more, da nije od onijeh vidjet ni utraška, ni biljega. Bog je u vodi udušio, u ognju upepelio ovi grijeh. I nije ovo strahoviti izgled: jeda jedan, nego dva? „*Exemplum potens.*“ Ko će sad tako smiono pristupit na ovi grijeh? „*iis qui impie acturi sunt.*“

II.

Ovdi sad ulazi sv. Tomas od Vilanove, i govori: teška je rasrdžba božija prema ovemu grijehu: dake teška je uvrjegja Bogu po ovemu grijehu. „*Nisi Deus gravissime his libidinibus offenderetur, numquam tam graves in libidonosos exercuisset vindictas.*“ Hodmo sad razgledat ovi grijeh s ove strane. S ovijem

*) II. Petri 2. **) Otrovno.

Digitized by Google

grijehom najveće se čovjek odalečuje od Boga. Nijesam ja nego sv. Tomas koji govori: „*per peccatum luxuriæ homo maxime videtur discedere a Deo.*“ *) Čijem čovjek pristupa i približuje se prid Boga, po čemu se sadružuje s njim? Djelima duha svoga, razmišljajući, klanjajući, podniživajući se, zahvaljivajući, moleći, proseći „*Accedit ad Deum per spirituales actus.*“ Ali ovi grijeh sve to razmeće, sve razčinja: „*maxime impediuntur per delectationem veneream.*“ — Govorio je Job: dokle moja pamet bude hodit uzbrdo, ja ću bit božiji. Bog će nać koji dio, dobar dio sebi, u meni. Nu ako bude po nesreći moja pamet zavratat nizbrdo, sljedeći volju moje puti, tad neće Bog nać ništa sebi u meni. „*Quam partem habebit in me Deus?*“ Netom čovjek zaljubi ovi grijeh, udilj mu omrzne bogoljubnost. Nijedan ini grijeh ne čini ovako. Ovo je plod vlastiti, naravni putenosti. Daleko od crkve, daleko od molitve, daleko od svakoga djela krstjanskoga, a u neko doba daleko od poglavitijeh držanstvâ od krstjanina. Žive zaboravljen o Bogu; vas zanesen za radostima tijela. Tu su po sve dni njegove misli, tu njegova ćućenstva. Sve što čini, sve na službu pùti. Gdjegod se nahodi, u družbi mu je pùtenost; u domu, na putu, priko mora, reko je Tertuljan: „*domi, peregre, trans fraeta comes est libido.*“ I ovo nije osobito uvrjegja Bogu: što je držanstvo poklonit njemu, poklonit pùti?

Ali ja nahodim još veću krivinu u ovemu grijehu: grdi stvar božiju. Stvar je Božija naše tijelo: Bog je prvi i poglavit gospar njegov. „*Ipse est principalis dominus corporis nostri.*“ Veću dake oblast, i gospoctvo ima više njega oni, koji ga je učinio, stvorio, neg li ti, komu ga je zaimô, komu ga je dopustio na službu. Komu je razumio učinit pogrdu odmetnik Absalón, kad je uljezo u očine dvore, krivo učinio dvorkinjam, ako ne osobito, i navlastito ocu svomu, njihovu gosparu? Ovi razlog jes velik, ali nije dopun: ovi razlog tišti svakoga sina Adamova, nek je nevjernik, i ne nasljednik Isukrstov. Dopun razlog pre-

*) Apolog.

Digitized by Google

ma krstjaninu jest ovi: tijelo vaše, nije vaše, sa svijem je božije. Upi sv. Pavô: „*non estis vestri*“ *) vi ste templo božije: „*templum Dei estis vos.*“ Duh sv. u njemu boravi, ko u svom domu: „*spiritus Dei habitat in vobis.*“ Kad je na vas došla voda krštenja svetoga, tad ste ostali očišćeni, prosvjetljeni, posvećeni: tad je u vas uljezô Duh, sv., tad je on u vami posadio svoje sjedalište svoje pribivalište. Nije dake sumnje, da ste vi božije templo, templo sveto: „*templum Dei sanctum est, quod estis vos.*“ Ako je dake priteška krivina pogrgjet svjetovno templo Božije, templo od kamena, gragju ljuckijeh rukâ, samo er je Bogu posvećeno, koliko je veća pognusit, pogrgjet, opoganit templo, što je on svojom rukom sgradio, svojom milosti uresio, napravio, nadario? Teško onemu, — svegj Pavo sv. — koji grdi svjetovno templo Božije: „*si quis violaverit templum Dei, disperdet illum Deus.*“ Porazit će ga Bog. Koliko veće pogana krstjanina?

Nijesam do sad imenovo Isukrsta. Ali ga mislim pripuštit? Ne dô Bog. Ovi grješnik osobito čini krivo Isukrstu s mnogo stranâ. Sin Božiji kad se bješe uputio, svu je put ljucku uzvisio, i oplemenitio, er će ona u neko doba uznjet se vrh sebe i učinit se prilična duhu po obslavljenju. Da se kralj zaruči s kojom djevom od potištena roda, sva rodžbina nje ostaje plemenita. Budi sad, ko od tijeh nescjeneći ovi izbor od plemena da se zapusti do koga priprosta bića, i činjenja, koliko bi bilo krivo kralju, koji se nahodi s takijem u rodžbini savezan. Što bi kralj reko, što bi učinio? Ostavljam vami da zamišljate vi, er nemam ja kad, er čujem priteške tužbe Isukrstove prema ovemu grješniku. — Pogana poganijo, tot ne vidiš što sam ja učinio u tebi, na koje sam pleme uznio tvoju put? Ti sa mnom u krvi, u rodžbini smiješ toliko se potištit, da gore ne možeš; toliko se spuštit, da niže ne možeš. Što si bio prije? Tvoja put potištena stvar po naravi, ali vele grgja, er bi dom hudopska. Ja buduć se uputio, dvije sam stvari učinio, tvoju put nad potištenosti na-

*) I Cor. 3.

Digitized by Google

ravnoj uzvisio, od hudobe i nje gospoctva oslobodio. A ti sad po tvomu hotjenju vraćaš se u najpotišteno biće, s najgnusnom hudobom sastaješ se, i sadružuješ. Što ću dake ja? Odricam se od tebe, ne poznam te: budi što si bio i prije, gnus, rug, i prikor svega stvorenja, svega pakla.

Paček nije krstjanin samo u krvi u rodžbini sadružen s Isukrstom; sadružen je s njegovijem tijelom; rijet ću i veće, udo je njegova tijela. Nauk je Pavla Apostola, da je Isukrst po krjeposti svoje smrti, svoje krvi, stekô, pritegô i prigrlio sebi crkvu svetu, to jes puk izbrani: *„quam aquisivit sanguine suo.“* *) On je dake glava: *„ipse est caput corporis Ecclesiæ.“* **) Crkva je tijelo: *„vos estis corpus Christi.“* Svaki od krstjanâ udo Isukrstova tijela: *„Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi.“* ***) Sad što čini ovi grijeh? Osijeca udo Isukrstu. Kad ga je odsjeko? Čini ga udo razpuštenice. *„Tollens membra Christi facit membra meretricis.“* Priteške opačine! Da da li bi veća bila krivina, osjeć udo od pravoga tijela Isukrstova poplesat pod noge, dati živu da ga raskiduje? Ista, ista, er ovo pučno tijelo ljubi on koliko i svoje pravo tijelo; paček ljubi veće, er je za njegovu ljubav prido pravo na prigorke muke, na pritešku smrt.

Mi smo u rodžbini s Isukrstom; nije sumnje; ali rogjak i rogjak nije ista jedina stvar: mi smo uda tijela Isukrstova; i ovo je prava istina, ali to tijelo nije od puti i od krvi Jezusove učinjeno. Po temu ne može se rijet, da smo mi pùt od pùti, kos od kosti Jezusove, kako reče Adam o Evi: *„os de ossibus meis, et caro de carne mea.“* ****) Sa svijem tijem, govori vam Pavo sv. *„membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus*

*) Colos. 1.
**) 1. Cor. 12.
***) 1. Cor. 8.
****) Gen. 2.

Digitized by Google

ejus," *) Ovo nikako ne može bit istina, ako ne samo po blagovanju tijela i krvi Jezusove. A kako nije, kad se on po temu jedini s nami, a mi s njime koliko je najveće moglo učinit svemogućstvo božije: *„ad omnimodam unionem.*" Tomas sveti. Ako su dake tijelo naše, naša krv, priuzeti od tijela i krvi Jezusove, pogrdjet tijelo naše, nije li pogrdjet pravo tijelo Jezusovo? Kud će veće ljucka opačina, kud može? Nije Bog mogo učinit veće: ne može čovjek sakrivit grgje prema Jezusu. Ostavimo veće, zadosta su riječi Tertulijana: vas ovi moj govor kupi on u malo riječi; *„injuriosa est impudicitia Deo, Trinitati, Spiritui S., Christo, incarnationi, Baptismo, Eucaristiæ, Ecclesiæ ipsi peccatori.*

III.

Ovi grješnik, koji ovako ružno tlači Boga, ružno grdi sebe istoga, što će dočekat? Koju svrhu? Uljesti u božije kraljestvo? Upi u glas Pavo sv. *„nolite errare*" nemojte se varat: za takoga nije raj, ni rajsko uživanje: *„regnum Dei non possidebunt.*" Oni koji se gojio, koji je plovio u radostima putenijem, ti da okusit ima radosti duha, radosti nebeske? Koje uživo put, ti da ima uživat Boga? Teške privare! ne može tako bit. *„Nolite errare non possidebunt.*" Evo velikoga razloga: ko ide tezijem putem, tezijem i dospjeva. Vratit ze nazada? nije načina. *„Qui ingreditur ad eam, non revertetur.*" Duh sv.**) Kako ide, tako pada; kako pada, tako niže vrata dok zavrata***) casvijem. *„Qui tam lubrica graditur via frequenter casum, ac postremo occasum subeat, necesse est.*" Ovo je oganj koji svedjer žive: i pod vodom i pod pepelom živ se nahodi, ako ištom vjetric puhne, plame uzdiže put nebesa. Ako nije paka ni vodom polit, ni pepelom pridušen, neg na mahu plaha vjetra postavljen, ko ga može sti-

*) Eph. 5. 30.
**) Prov. 2.
***) t. j. trta dok se sasvijem izgubi.

Digitized by Google

gnut, ko mu može prisjeć put, ko li može izmjerit širinu, veličinu njegovu? Putenos nema mjere, nema zakona: koliko se veće goji, toliko se veće razgara. Ovo je rekô Grizostom sveti: „*modum nescit, nec infra terminos unius conjugii capit libido, sed quo exercetur, eo magis accenditur.*“

Ovo je jedna propast nigda sita, u koju koliko se više meće toliko ona veće ždere. Kad će rijet dosta je, ne trebuje veće? „*Luxuria quæ numquam dicit sufficit.*“ Tomas sveti. Cjeć česa sv. Petar nazivlje ovi grijeh „*delictum incessabile*“ nepristavno krivovanje: er on plete verigu, koja ima početak, a nema svrhe, u kojoj jedan kolač vodi i poteže za sobom drugoga. Da ako nije snage i jakosti, ako tijelo obnemože, ostari? Ništa za to odgovara Jerolim sv., a gdje su misli, požude, naslade: „*quando vires deficiunt desideria inardescunt.*“ I u suhu drvu nahodi se ovi sok prokleti. Može li ko ne naježit se, kad pogleda ona dva stara greba u Babiloniji. Svak zna pripovjes o njima: svak zna, kako pogani napastovaše, obadiše*) čistu i pravednu Sužanu.

Ovako lasno, često, i slobodno griješenje što poragja u čovjeku? Običaj. — Što je običaj? Neko puzljivo prignuće na grijeh: ono čini, da čovjek uzgriješi bez obzira, bez straha, bez srama. Tako mu je sve ravno, sve lasno: ništa ga ne smeta, ne usteže: a što bi moglo bit oprjeka, sve je stavio pod noge, i počepô. — Nu na što pak izide ova običaj? Učini se narav: „*vertitur in naturam,*“ govori sveti Tomas, uljeze u krv, u žile, u kosti, u mozak. Učini se sila „*fit necessitas,*“ govori Agustin sv. Tad veće čovjek nema svoga hotjenja, u njemu nema ino, neg posluh, i služba. Kupim u kratko Agustinove riječi: „*libido causat consuetudinem, consuetudo necessitatem.*“ Onu gospodičnu silu svoje putenosti kušo je nekada on isti, dok je u slobodi živio, i nevjernosti: govorio je on svomu Bogu: — onda, u onemu

*) Potvoriše.

*

Digitized by Google

biću uzo bih kad razmišljat tvoje veličanstvo, tvoje mogućstvo, i u temu uzdizala me k tebi, i uztezala tvoja ljepota „*rapiebar ad te decore tuo,*“ ali bi to bilo za malo, za koji čas, er bi pospješno „*mox, mox*“ *) pristupila moja prokleta zla običaj, ter bi me zdrpila i spotezala k sebi; vero sam se, petrio**) zaludu, er tegota moga grijeha pritegla bi me me nizbrdo: „*mox diripiebar pondere meo, et pondus consuetudo carnalis.*“ Da ko će čovjeka iz tako nesrećna bića izbavit? Sama može božija desnica: trebuje da se stavi mogućtvo božije: „*nisi Deus sua revocet potentia*“ Tomas sveti. Trebuju čudesa. Kako nijedan od mrtvijeh ne može se povratit na život, ako ne po samoj čudotvornosti božijoj, tako ni ovi grješnik vratit se s puta od izgubljenja na put od spasenja. U rijetko Bog oživlje mrtve: dake malo ko iz greba tega grijeha izlazi. „*Sicut a morte nullus regreditur, nisi miraculose, ita est a peccato luxuriae.*“ Tomas sv.***) Ovako ovi primudri čovjek, a grješnik ne vjeruje, uzda se, ufa. O nesvjesti! Hodi bezumniče, da te ja još veće uglavim. Prije svega stavi tebi prid oči Sansuna. Ovi mudri sudac, koji je sudio vas Izraelski narod dvaes godišta; ovi hrabreni junak, kakva mati nije rodila, bješe zaljubio jednu razpuštenicu megju filistejima. „*Amavit mulierem.*“ Evo nesrećna početka sve njegove pogrde, sramote, i poraze do kraja. Nije iznašo u njoj ljubu nego izdajnicu. Tri krat ga je očito pridavala u ruke njegovijeh neprijateljâ. Sve to prid njim ništa: prije je bio izgubio oči pameti, nego one tijela. Istina je tri krat ga je zaludu pridavala; nu četvrti put ne bi bez koristi. Obričila mu je glavu; Sansun je izgubio snagu. Opkružili su ga neprijatelji. Da što su od njega učinili? Izvadili su mu oči, da ne može veće nikad biti junak; veri-

*) I Confess.

**) Verati se znači, penjat se rukama i nogama: a petriti se, uspinjat se po hridinama.

***) Apoc. 16 com. 2 §. 7.

Digitized by Google

gam opleli, u tamnicu zatvorili; usilovali, da prid svemu puku tanca, ko ludoština, i tanco je: *„eruerunt oculos ejus ... duxerunt vinctum catenis, et clausum in carcere ... praeceperunt ut luderet ante eos, et ludebat.“* *) Evo filistea, evo Sansuna: zrcalo tvoje, prilika tvoja, grješniče. Ti si Sansun: filistea hudoba: evo što ona čini od tebe. Da nu se izbavi? Je, li se izbavio Sansun? Jes: nu počuj kako, kako ćeš i ti. Oborio je više sebe dvor, i porazio se: *„moriatur anima mea cum Filistiim.“* Ti se izbavit? Osljepljen, vezan, zatvoren. Da li nijesi? uglavit će Tomas sv., koliko se veće moći tijela uzdižu, toliko veće moći duha spadaju, i sniživaju se: najviše se megju svima pohotnos putena uzdiže, er je ona plam ognjeni: dake po temu spadaju moći duha, tako nizoko, da niže ne mogu. Dvije su moći duha, svijes, i hotnos. One se dake sa svijem ometu i zametu kad se putenos uzdigne: *„appetitus inferior vehementer intenditur, et ideo superiores vires deordinantur, scilicet ratio et voluntas.“***) Pamet oslijepi, hudoba je izvadila mu oči: *„carnalis concupiscentia excœcat oculos mentis.“* Sve Tomas sveti.***) Ovo je ona hudoba slijepa, o kojoj govori Sv. Matej *„oblatus est ei dœmonium habens mutus et cœcus,“* a slijedi sv. Tomas *„carnalium voluptatum delectatio est daemonium cœcum.“* Pripovijeda o sebi sv. Agustin: iz kaline moje putenosti, uzlazile su crne oblačine, zastupile, i prikrile vid moj, da ja nijesam bio podoban razvidjet crno od bijela. *„Ascendebant nebulæ de concupiscentia carnis, et obnubilabant, et offuscabant cor meum ut non discerneretur sinceritas dilectionis a caligine libidinis.“* Evo što čini hudoba od pameti. Vodi slijepca po svijetu. Da što čini od hotnosti? Zavija i ovija oko nje verigu, opleče ruke, zapleče noge, da ne može nikud s mjesta. Ovo je kušo, ovo je spovijedo Agustin sveti: — neprijatelj je gospodovô mojijem hotjenjem, er ga bješe

*) Jud. 16
**) II. 2. q. 153. 5.
***) Serm. dom. II quadr.

Digitized by Google

verigom stisnuo i savezo: „*velle meum tenebat inimicus, et inde catenam fecerat, et constrinxerat me.*“ Ovega neprijatelja nahodi Tomas sveti prikazana u ovemu strahovitomu živu, komu je nadio ime Behemot sv. Job, o komu on ovo navlaštito govori: da ima veliku jakos u bocima: to jes, kad koga nesrećnika u ovi grijeh uvali, da ga drži tvrdo vezana do svrhe: „*quos in hoc peccatum dejicit, finaliter tenet ligatos:*“ još govori da je njegova kuda tako jakosna, da koga zahiti i ovije s njom, ne može mu se izmaknut ko da je u najjačemu drvu zatvoren: „*quos in hoc peccatum dejicit, finaliter tenet ligatos:*“ govori na svrhu da su njegove žile veoma spletene, da ako se ko izmakne s jedne strane, ali s druge upada: „*si quis evadere nititur, iterato irretitur.*“ Ovo je tvoja jakos po kojoj misliš u koje doba iz grijeha se izvadit. Nu cijenim ja, da kad si čuo moj govor, danaske si to ufanje izgubio. U što ino dake ufaš? U božiju milost, u božiju pomoć? Bog će se tebi smilovat, tebi će on udijelit pomoć, kad nećeš da sad ostaviš grijeh; nego tad, kad grijeh ostavi tebe? Teška strahovita bezočanstva! Neće ti Bog udijelit milost, udijelit pomoć, ako je istina što se nahodi u svetijem listima upisano. Čuj Ezekjela govorit puku Jeruzalema: „*Ecce ego extendam manum meam super te, et auferam justificationem tuam.*“*) Pružit ću do tebe moju desnicu, i dignut ću s tebe sve što se moga u tebi nahodi, radi tvoje gnusobe i poganstva. Čuj Pavla Apostola Rimjanima: „*quia non probaverunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum.*“ **) Er nijesu hotjeli imat Boga prid očima, dopustio je on da se uvale u sve što je najgorijeh gnusobâ. Čuj Ivana sv. „*Qui nocet, noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc.*“***) Ko je zô, neka bude i gori; ko je gnusan, nek se gore izgnusi. Propu-

*) Ezech. 16. 27.
**) Rom. I. 28.
***) Apoch. 17.

Digitized by Google

štenje Božije. Čuj Joela: „*computruerunt jumenta in stercore suo.*“*) Živine su se raspale u gnusobi svojoj. Dopuštiće dake Bog, da ti budeš ležat u gnusobi tvojoj, da ne budeš moć ustat, izit iz nje, da budeš u njoj umrijet, raspasti se u njoj. Ovo je razložita pedepsa tvomu grijehu, zaglavit ću riječima, koje je reko po Ezekjelu: — Ti si se od mene zaboravio, ti si mene smetnuo nazad tvoga tijela, za to nosi pedepsu tvojoj opačini. „*Quia oblita es mei, et projecisti me post corpus tuum: tu quoque porta scelus tuum et fornicationes tuas.*“**)

Ja sam dosad ko duhovni liječnik nemoćniku od rečene vrste prikazô, kâ je i kolika je njegova nemoć. Rekoh da je teška nemoć, rekoh, ako se zapusti, ako se ne zateče udilj, da je nemoć od smrti. Sad ostaje da naredim koji lijek za oslobodit nevoljnika od take nemoći. Nijesam ja reko, da nije lijeka, za povratit zdravlje: ovo govorim; nije zdravlja za onijeh, koji mrze lijeke, koji neće da ih na vrijeme uzmu, er ova nemoć ako nije pospiješno izliječena, čini se smrtna. Mnoge lijeke naregjuju znani i vješti liječnici duhovni. Poglaviti su molitva, pokora, zadudžbina, riječ božija koliko u pismu, toliko u ustima namjesnikâ božijeh. Svaki veoma moguć i krepostan: svijeh hvalim, svijeh i ja naregjujem. Ali hoću dat vam za uspomenu jedan lijek osobito, koji ne može bit bez koristi, po komu nemoć ali hoće ali neće, treba je da izide. Evo vam ga: — strah Božiji. Znate da je ova nemoć oganj: ovi oganj ne dune se vodom, trebuje da oganj ugasi oganj. Dake prid oči božiju pravdu, božiju rasrdžbu, pakô. Nek se ko od ovijeh grješnikâ nazbilj uprav stavi na vrata pakla, neka tu postoji, nek se opet i opet povrati, cijenite da neće omekšat, da se neće ohladit? Grješnici od ove vrste imaju po naravi pùt meku, cjeć česa jaće očute boles, neg ostali. Njima je savišnja boles, ubosti se, porezat, oprlit. Ovi dake lašnje imaju se krenut razmišljajući, raz-

*) Joel. I. 17.
**) Ezech. 23. 35.

Digitized by Google

gledajući ono mjesto, one tamničare, koji je tu život, što se kuša u onemu priteškomu ognju. Hodte dake svikolici na ona vrata, nemojte se od tolek sdijelit, dok ne budete oćućet u srcu vašemu bolest i pokajanje. Od davna vam je rečeno, uljezite živi, da ne uljezete mrtvi. Ko ulazi živ, neće uljesti po smrti.

Nu kad bude dobrosrećno i čestito za vas strah božiji uzplodit, porodit u srcu vašemu goruće i stavno skrušenje, nek pristupi ljubav božija, da obujmi isto vaše srce. Po čemu će se razgorjet u ljubavi božjoj naše srce, ko će ovu ljubav staknut u nami? Isti oganj pakla. Neka svaki od vas stavi ovu miso prid oči: koliko je vremena da sam ja dostojo gorijet u ovemu ognju? Te za što nije božija pravda pružila ruku, i tisnula me u ovu propas muká? Uzrok je ono neizmijerno neizrečeno milosrgje božije prema meni: ona nedohitna božija ljubav, koju mi je nosio, i nosi pridobri Bog, da se ne izgubim, da se sahrani moja duša. I ja ovaku dobrotu slijedit ću vrjegjat kako sam i dosad činio, grjesima, koje on mrzi nada sve, er su gnusoba i poganstvo? Neću poništa. Bog mrzi na ovi grijeh mrzim ga i ja: Boga sam uvrijedio, kajem se iz svega moga srca: kajem se, i kajat ću se pod sve dni moga života.

Digitized by Google

XI. Ko zlo žive zlo će i umrijet.

Odaberite, grješnici, odaberite od ove dvije stvari jednu; ne ću se jutros nevat, slobodno ću vam rijet i navjestiti, ili da se pokajete dokle ste u dobru životu, ili da se ne nadate sahranit. Cijenite, da sam uzišo na ovo mjesto jutros za pristrašit vas? Varate se, ovo je ovako, niti mogu inako rijet i navjestit vam. Vi se mnom rugate i ne vjerujete. Prikažite vi dake, koji drugi način imate za sahranit se? Vi se ne mislite pokajat dokle ste u snazi i dobru životu; dake što ostaje? Pokajat se pri smrti i sahranit se. Mene slijepa i nerazborita, koji nijesam umio doprijet dotlek, i domislit se; srećni vi i veoma razboriti, koji ste iznašli način, kako zlo i opako živjet, a iza huda i opaka života dobro i srećno priminuti. Cijenih dosad, da ko zlo žive, ima zlo i umrijet; ko se neće u život da pokaje, ti da se neće moć ni na času smrti pokajat. Privarih se dake ja; vi se dobro i razložito nadate sahranit. Ako je ovo ovako Vječni Bože svemogući, što je trijeba da se mi s ovoga mjesta znojimo i trudimo prijetit grješnicima smrt, pako, muke, vjekuvječanstvo, zaludu svetujemo pokoru, ispovjest, pokajanje — ako je dosta grješniku pokajat se pri smrti. Pusti nas skrovno oko tvojijeh otara tebe slavit i hvalit; pusti njih slobodno živjet, i grješit. Dosta je, kad se ko od njih razboli, i ne malo, nego na smrt, da otidemo k njemu, čujemo ispovjest, udijelimo odriješenje, pristupiće k tebi očišćena duša od svijeh opačina, ti ćeš je u tvoje blaženstvo primit, uvesti.

Digitized by Google

Nu što ja jutros ludujem? Ja se privarih, vi se dobro uzdate? Ako je odavna osugjeno i navješteno *„in peccato moriemini“* — ko zlo žive, zlo će i umrijeti. Dake ili Bog laže, ili vangjelje nije istinito, ili se ima ovako dogodit. Počujte me pomnjivi danas i uvježbaću vas u ovoj istini, i ufam iza ovega moga razgovora, da svaki grješnik pokajat će se pospiješno dokle se nahodi u dobroj snazi, dokle je zdrava tijela i pameti.

Svaki od vas zna, da se mnogo različnijeh stvari dogagja na času smrti, na mnogo različnijeh načina da može čovjek umrijeti. Ali nemoj me cijenit, grješniče, toliko tvrda srca i pameti, da sve što se bude zgodit malo prije tvoje smrti, držim, da će se dogodit, kako ja namišljam. Dopustiću ti mnogo, kako žudiš i hoćeš da se bude dogodit. Mogô bi nenadanom smrti poginut. Nu neću ja da te taka smrt bude dopasti. I ja sam od tvoje da te neće smrt u jedan čas od ovoga svijeta i života rastavit: slobodno ti dopuštujem, da će prije nemoć malo po malo tebe sharat i umorit. Odaberi koju nemoć ti hoćeš: nemoć koja ćete izvadit izvan svijesti i razborstva? Ne po nijedan način. Budi kako žudiš, budi da ćeš u svom nemoći bit bistre i razborite svijesti i pameti. Uklonio Bog da ti budeš poginut usred morske pučine daleko od kraja, ili na suhu putujući daleko od duhovnoga pomoćnika, i ispovjednika. Budi dake mjesto koje je tebi ugodno. Od mnozijeh taju rogjaci, straše se liječnici navijestiti, da nije za njih pomoći ni ufanja. Tebi će rijet liječnici: prikazat rogjaci trudno biće, u komu ćeš se iznaći. Kolici, zasve im je rečeno, da je trijeba umrijeti, da nije ufanja ozdravit, još se uzdaju, jošte ufaju, da nije ono napokonja nemoć, da je prilična prošastijem. Ti? Ti ćeš se ončas pridat bez truda. Sa svijem tijem ti se uzdaš pokajat pri smrti i sahranitse? Varaš se, teško se varaš zasljepljeni grješniče; i to je ono što ti dopustit ne mogu po nijedan razlog. — Nesrećni Absalon, bivši rat i vojsku sramotno izgubio, mahom jezdi i bježi

Digitized by Google

u gustu dubravu Efraimovu. Mimohodeći one dublje, spustiše se oko jedne grane duge za čudo njegove kose, ter u jedno trenuće pobjegnu konj izpod njega, a on osta viseći nesrećan. Vrli hrabreni kraljeviću što činiš, što čekaš? Evo leti za tobom nepijateljska vojska, tebe ište, tebe sama hoće umorena. Ako uckniš, ako se ne osvijestiš, ti ćeš poginut. Oslobodi se, pomozi se, imaš ruke, razputi tvoje kose: imaš na bedri sablju, prisjeci ih; imaš usta, zovi pomoć i utjehu; ako ništa drugo, obrati se k Joabu koji te prije s tvojim roditeljem pomirio, moli se da ti prosti živo i sačuva. — Teška strahovita propuštenja božijega! Imaše Absalon vremena, nijese pomogo; imaše načina nijese oslobodio. Mnogo gorke misli bijahu stisle, i pristrašile nesrećnika, prošaste krivine, otac uvrijegjen, rat izgubljen, kose zapletene, neprijateljska vojska, smrt prid očima, da nije umio u ovoj nabuni promislit o sebi istomu, niti je znao početak kako se oslobodit, i izbaviti. — Slična veoma je ovo prilika svakoga grješnika, koji čeka čas smrti za obratit se k svomu Bogu i pokajati. Imat će grješnik ruke, ali ih neće umjet pružit za primit pomoć; imat će usta, ali ih neće umjet otvorit, za pitat proštenje, staće kod njega ispovjednik ali mu se neće umjet ispovidjeti, vidjeće priliku Djevice Marie, i mnozijeh inijeh svetijeh i blaženijeh, ali im se neće umjet molit i utjecati, vidjeće razpetoga Spasitelja, ali ga neće umjet zagrlit, i stisnut. Smetena, nabunjena pamet od tisuću prigorkijeh misli otkle će počet mislit za svoje spasenje, kako razabrat dnevi i godišta, kako spoznat grijehe i opačine, kako iznać vrstu, vrijeme, mjesto i sve što je ostalo potrjebnito za cjelovitu i potpunu ispovjest? Da nu reci kamatniče kako ćeš pribrat tvoja pisma, za iznaći koliko si tugjega prihitio trgujući svedjer s kamatam, privaram, i nepravednostima? Reci, bludniče, na koji ćeš način izkušat tvoju duševnost, za iznać hude misli, pogane požude, opaka djela, nečista pisma, u kojijem si tvoj život iztratio? Sad reci i ti krstjanko, kako da iznagješ koliko si duša raztrovala s razbludam tvojijem, koliko zlijem izgledom na zlo pri-

Digitized by Google

vela, koliko taštijeh napravâ izmislila, iznijela? Žudim od tebe znat, osvetniče, kako ćeš iznać koliko si puta pomrsio na tvoga neprijatelja, koliko si puta požudio mu zlo, dobro nenavidio, zlu se obeselio? Krstjane, krstjanko, koji bez obzira bez načina svako tugje skrovito ili očito djelo po posjedima pripovijedaš, pribiraš, sudiš, ištući uzrok, svrhu, način za više pogrdjet i pohulit, kako da iznagješ množ čeljadi, kojijem si čas raskinuo i potlačio. Na svrhu neka mi reče oni, koji se nahodi grješan ne samo u jednoj od rečenijeh vrsta grijeha, neg i u ostalijem, koji u bludnostima, omrazam, nenavidosti žive, koji ište svak čas kako tugje prihitit, tugju čas potlačit, kako na času smrti da izvede sve na srjedu, i očituje. Pučine bez mjere i kraja ko je može pricrepat? Grijesi dake prošasti, uvrjegjen i rasrćen Bog, pako raztvoren, smrt prid očima, nabuniće tvoju pamet, da nećeš umjet promislit o tvomu spasenju. Ali se uzdaš imat bistriju pamet, neg li Absalon, veću jakost neg li Absalon, bolji način neg i Absalon? On se smeo, a ti se nećeš smesti? On se nije umio oslobodit, ti ćeš se oslobodit i sahranit?

Paček nije ovdi najveći trud, nije ovo najteža stvar, to jes razabrana i cijelovita izpovijest, ja znam, i vi znate, da može bit dobra i korisna izpovijest učinjena, kako vrijeme bude dopustit, koliko pamet bude podobna razabrat, i iznaći. Što je dake najtrudnje? Pokajat se. Čujte dake pomnijvo, koje pokajanje trjebuje za zahranit se. Trjebuje mržjet na grijeh ko na najveće zlo, ko na najgorega glavnoga svoga neprijatelja. Neprijatelj na neprijatelja imali dobro srce? Žali da se igda sastô s njime, da ga je igda pozno, žudi, da nestane, stanovitu drži odluku, ne sastat se nigda s njim, ni povratit se na priašnju ljubav i priateljstvo, uklanja se svegj od njega, ter kad ga ugleda iz daleka, vraća stupaje, drugijem putem obrće. I kad god mu dogje na pamet, uzbuni se u njemu krv i kaže na obliću ognjeni blijeg unutrnje žestoke omraze i rasrdžbe. Ovako isto potrebnito je da pokornik bude mrzjet na grijeh i žalit da ga

Digitized by Google

je učinio, i žudjet da nestane, i tvrdo odlučit ne povratit se nanj, i uklanjat se pomnjivo od njega. Ovu dake unutrnju, pravu, stanovitu omrazu može li steć grješnik na grijeh, pri svrsi svoga života, na času smrti, koji je do onega doba u grijehu živio, i vas život proveo? U čemu grješniče bijahu svega vremena zabavljene tvoje misli? Svedjer u grijehu izmišljajući kako bolje steć, kako veće uživat, kako izpunit i zadovoljit tvoju svevoljnost? Jesi li se ti kad stavio prokušat, i promislit, koju grdoću nosi grijeh u sebi? Nigda u život, nu da nijesi ti sam sebi davô razumijet, da grijeh nije velika stvar; izpunit svoje volje naravne, da nije veliko zlo; Bog bivši trpi mnoštvo grijeha i grješnika, da ne mrzi toliko na grijeh, koliko se pripovijeda; on, er je milostiv da lasno prašta: da kad bi se tako lasno hodilo u pako, vas bi se svijet osudio, ko bi se zahranio; da je Bog za nas stvorio raj, dake da je lasno zahranit se. Na svrhu ovijem prokletijem naucima, himbenijem mislima, za utažit i smirit tvoju duševnost, nastojo si sam sebi prikazat, sam sebe privarit, grijeh da nije grijeh, ter pogane i hude opačine scijenio si za kreposti i izvrsnosti, kamate i privare za bistrinu pameti, bludnosti za naravno i obično uživanje, osvete za čas, potisnut siromaha za veličanstvo. U čemu zabavljena tvoja usta? U izpraznijem nepoštenijem, ili himbenijem riječima i besjedam. U čemu tvoje uši? slušajuci i uživajući grešne razgovore i posjede? U jednu riječ u čemu tijelo i duša? U grijehu. Kad si sam sebi štogod zakratio? Nigda ništa. Ako si u radosti proveo dan, vele bolje hotio si noć istratit; dan iza dana, godište iza godišta vele bolje i radostivije nastojô si da se naslijedi. Kad si se od tvoga grijeha zasramio? Zasramio? A nijesi ti slobodno tvoje grijehe glasio i pripovijedo, kako si namislio, što si učinio, kako si dopro, na koji način privario Ti dake, koji si svedjer grijeh nosio u pameti, u srcu, u ustima, ti običan grijeh scijenit, grijeh ljubit, u grijehu se zabavljat, ti ćeš se pri smrti raztavit od grijeha slobodno i hrabreno, ter koliko

Digitized by Google

si ga od prije scijenio, toliko ćeš ga onda potlačit, koliko si ga od prije ljubio, toliko ćeš onda na nj pomrzijet, koliko si od prije u njemu pribivo, toliko ćeš se od njega odalečit, i odijelit? Komu hoćeš dat razumijet, koga hoćeš privarit? Hoćeš li Agustina svetoga? Nećeš u istinu. Niko bolje do njega ne može razumijet, koliko je trudno raztavit se od grijeha onemu, ko se naučio i obiknuo grijeh ljubit i u grijehu življet. Rodjen Agustin u krilu svete matere crkve katoličanske, bješe sašô u svoju mladost s pravoga puta, i poluvijernost zagrlio, i na ine opačine nasrnuo. Nakon njekoliko vrjemena iza kako je iskušo i vidio da nije istine i spasenja izvan skupa katoličanske Crkve, počeo je uzdisat i željet povratit se na pravu vjeru i oslobodit se od grijeha i poluvijernosti: „*suspirabam*“ svjedoči nam on isti. Srećna po sto puta i čestita Agustina, trijebaje da izrečem kad promislim na nj u ono vrijeme! Čini mi se da ga vidim časom od poluvijernika i odmetnika priobraćena u pravoga sina i nasljednika Isukrstova. Čini mi se, da ga vidim pospiješno uputit se i uljesti u templo božije, pasti prid noge božijega namjesnika iskat proštenje, primit od svega potpuno odrješenje. Tot ne pravovijerni? — Luda mene, komu se ovako čini, koji se ovako varam. Uzdiso je, ali se ni je obratio. Božija ga je milost nukala, poticala duševnost i spoznanje prave istine, a s druge strane uzdržala ga je ustarana običaj grijeha. Natijecalisu se bogoljubne misli, ali se nije oslobodio, želio je, ali se nije krenulo njegove srce, ko tvrda stijena na svu silu vijetara ne kreće se i ne miče. Rvô se, i silovô, a nije se mogo rasputit, na način jedne ptice, koja stere svoja krila misleći steć slobodu, i polećet, nu potom se makne malo, i podigne, čuti da ne može naprijed radi uze, kojom je zapućena, i vraća se silom na mjesto svoga robovanja. Onu istu silu kušô je Agustin, koga nije su uzdržale uze, ni gvozdeni okovi, nego otrvnuto u zlu kako gvozdje njegovo hoćenje. „*Ligatus non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate.*“ U ovemu biću, to jest, sad hoću, a sad neću, proveo je Agustin

Digitized by Google

dvaest godišta, dokle po krjeposti privišnje milosti, po putu čudesâ, odrvô se sili svojijeh pohotijenstva, raspuštio uze, razbio okove, i obratio se. Ovoliko je muguća sila zle običaji, i ustarana grijeha. Reci ti dake Agustinu, griješniče, i daj mu razumijet, ako možeš, da ćeš se ti odrvat zloj običaji nahodeći se pri smrti ? On zdrava tijela, bistre pameti nije mogo neg iza velikoga vojevanja, ti nemoćan u tijelu, smeten u pameti ti ćeš lasno doć vrha tvomu grijehu? On se rvo dvaest godišta, dokle je pridobio sebe istoga, ti ćeš u malo dana, i malo časa odrvat se tvojijem pohotjenstvima? On nije mogo izagnat iz srca grijeh, na koji je napola mrzio, ti ćeš časom steć omrazu na grijeh koji si dotlek sasvijem prem ljubio? Nikomu dake inomu ne možeš dat razumjet, nego tebi istomu, tebe možeš varat, drugoga privarit ne možeš. —

I u istinu ne čutimo u nami, ne vidimo čestokrat u druzijem kad se ko na štogod uzblazni još bez grijeha, na priliku igru, posjed, prijateljstvo, koliko mu je trudno paka odalečit se i raztaviti. O onemu misli, i govori, hotio bi se svegjer ondi nać, ono imat, ter ako se nagje daleko, kuša u sebi njeki nemir, i nepokoj. Ovako mi kušamo, samo da se ištom uzblaznimo: da koliko je trudno rastavit se, kad se budemo u onemu obikli živjet i ustarali? Česa verige, česa okovi, vele je tvrgja naša običaj, koja nas uzdrži; koliko je dub stariji, toliko ga je trudnje iskorjepit, oganj koliko je veći, toliko ga je trudnje ugasit, kam koliko je viši, toliko ga je trudnje krenut; samo ustaranu običaj grijeha lasno je iskorjepit, gorući plam hudijeh pohotjenstva lasno je ugasit, kamenito srce lasno je krenut? O slijepila, i nerazborstva? Ti krstjanine, govori ti Agustin sveti, koji si se njegda nahodio u božijoj milosti urešen odjećom svetinje po putu krštenja svetoga, nijesi se sačuvo od grijeha, tako lasno izgubio božiju milost, nasrnuo na zlo, zaljubio grijeh; koju dake jakost hoćeš imat, koju krjepost, za oda zla prić na dobro, od grijeha na božije prijateljstvo povratit se? Što je lašnje zdravu sačuvat

Digitized by Google

se od nemoći, ili nemočniku ozdravit? „*Homo bonus non se servavit bonum, et cum sit malus, dixit faciam me bonum.*“ Ti pravedan zaljubio si grijeh, a grješnik povratićeš se na pravednost? Ti nemoćan u tijelu, ne vele veće u duši, pri smrti vrjemenitoj, nu vele veće pri duhovnoj i vjekovitoj smrti, kako nećeš moć telesno steć, tako nećeš ni duhovno zdravlje.

Trudno je veoma dake odalečit se od grijeha, ali nije ništa lašnje k Bogu u ono vrijeme obratit se. Za obratit se k Bogu, trijeba je da očuti u srcu grješnik gorku bolest, tešku žalost da je svoga Boga uvrijedio, onako, kako se bolio i žalio sin razmetnik, da se od svoga dobroga oca odalečio. Ti grješniče na času smrti žališ da si Boga uvrijedio? Boga, koga nijesi u život spozno za tvoga Boga. Kad si ti sto i zabavio se razmišljati Božije veličanstvo mogujstvo, i čestitost? Kad si se ti njemu ko vlaštitomu gosparu poklonio, i molio? Koji si se dan ti od njega spomenuo? Ako si kad izreko koju molitvu, nijesi o njemu mislio, sve si ino u tvojoj pameti privraćô. Ako si kad u Crkvu uljezo, zabavljo si se gledat i razgledat, ko dohodi i ko othodi. Riječ božiju ili nijesi nigda poslušo, ili si sve vrijeme u razgovoru proveo. Što su svetotajstva, ili nijesi nigda znô, ili ako s k njima pristupio, za samu si običaj učinio. Je si li kad štogod za ljubav tvoga Boga učinio? Prije bi ti najpotištenijemu stvorenju, neg li njemu pogodio. Je si li štogod radi Boga sam sebi zakratio? Tvoj Bog bili su tvoja pohotjenstva i svevolje. U jednu riječ, ti nijesi o Bogu mislio, Boga scijenio, Boga ljubio, Boga pozno, ko da ni je Boga, nit je igda bilo; a paka iza kako si ovako živio, u jedan čas otvoriće oči, i poznaćeš božije veličanstvo, poznaćeš koliko si bio držan ljubit ga, kako si mu neharno odvratio, onda ćeš oćućet boles, da si ga uvrijedio, onda ćeš ga počet scijenit, ljubit, častit, molit? Kako iz tmina ne može sinut svjetlost, kako se u vodi ne može staknut oganj, tako isto ne može se u srcu, koji nije nigda oćutio, što je božija ljubav, što je bolest od grijeha, ovu ljubav, i ovu bolest staknut i probuditi.

Digitized by Google

Nemojte cijenit, pravovijerni, da su svi trudi dospjeli. Ima još: homo naprijeda. Čovjek slab, i ranav i nemoćan prem je trudno da se sam po sebi digne, i ustane na noge. Da ako pridogje mlad, jaki neprijatelj, ter sa svom jakosti bude ga tiskat, i priječit mu se, hoće li se dignut, hoće li ustat? Grješniče, koga je pakljeni samosilnik svega života držo zapletena, zapučena, zakovana, misliš, da će te ostavit na času smrti, i dopustit, da se zapustiš, otkuješ, oslobodiš, sahraniš? Svaki vojvoda, koji vidi da bježi vrijeme, za moć ga u dulje trajat na bojnom polju, nasrće i udara na neprijatelja, ne s malo ljudi, nego sa svom vojskom, koju ima. A za što? Erbo od onemu visi dobiće; er ako onda izgubi, za svegj je izgubio, cječa česa čini sve što može, nastoji sa svom vojskom pridobit svoga protivnika. Na isti način učinit će pakljeni vojvoda; ako meni ne vjerujete, vjerujte Ivanu svetomu: *„descendit ad vos diabolus habens iram magnam.“* Doće k vami pun sile i ognjevite rasrdžbe. Za što tolika sila, za što toliki oganj i rasrdžba? Erbo vidi da još malo vrjemena ostaje, vidi ako onda dobije, da je za svegj dobio, ako onda izgubi da je za svegj izgubio: *„sciens quia habet modicum tempus.“* Zamisli ti dake koliko će pakljenijeh srdca k sebi dozvat, s kolikom će vojskom doć i okružit te? Što ti neće prikazat, što ti neće stavit prid oči, za smesti tvoju pamet, da se ne uzmogbudeš od tvojieh grijeha rastavit? Oni će ti prikazat trud i znoj, kojijem si steko biće i bogastvo, i usdržaće te da ne vratiš, što si nepravedno tugjega prihitio. Drugi će ti prikazat one prijatelje, one prijateljice, s kojijem si uživo, i radosno živio, ter ti neće dopustit, da mogbudeš izkorijepit iz srca onu ljubav, koju si im nosio. Oni će ti prikazat neprijatelja koji te uvrijedio, i naspomenuće ti po tanko sve što je sljedilo, da se u tebi ne ugasi, neg ražeže omraza i rasrdžba. Drugi će ti prikazat lažive tvoje ispovjesti, pričešćenja u grijehu učinjena; a oni će ti prišaptat, da za tebe nije ufanja, da ti ne možeš isprosit proštenja. Svaki će na svoj način nasrnut,

Digitized by Google

ondi će svaki naprijet, otkle vidi, da će te bolje ranit, onijem se služit, čijem vidi, da će te moć bolje privarit. U ovoj bojnoj zavadi kakav ćeš se ti nać, kako opriječit, čijem zaštitit, kako uklonit, koje oružje prihitit, kako nasrnut, neprijateljsku vojsku kako razmetnut? Mladić — koji nije nigda oružje prihitio, nigda na bojno polje pristupio, nigda se s neprijateljima pro-rvo, nu je svegjer neprijateljski sužanj bio, na koji će način oružjem se služit, kojijem srcem na polje pristupit, kako se rvat i jačit, ter iz ropstva izbavit? Ni je načina, veli Grgur sveti, ko se nije malo po malo uvježbo, kako se boj bije, u potrjebi kad bude, ne može bit dobar vojnik: „*ars bellandi si non præluditur cum necessaria fuerit, non habetur.*“

Razumiješ me uprav, grješniće; ne hoću rijet, da ćeš ti izgubit ufanje tvoga spasenja, ter da ćeš umrijet bez ispovijesti, i pokajanja; hoću rijet da će bit izprasna tvoja ispovijest, himbeno i neisvrsno pokajanje. Kajat ćeš se kako se kajô Kain da je brata ubio. Za što se on kajo? Za što je trijebovalo nesrjećniku, da se po goram skita, da ga ne bi kogod ubio. Kajat ćeš se kako se kajala Agar, da je svoju gospogju uvrijedila. Za što se ona kajala? Er bješe iztjerana iz kuće. Kajat ćeš se kako se kajo Saul, da je puštijo živa kralja od Amaleka, i njegova stada sačuvo. Za što se on kajo? Er cječa njegova neposluha izgubio je krunu i kraljestvo. Nijesu ovi žalili, da su zlo učinili, neg su žalili, da im se tezijem zlo dogodilo. Neće na tvoje pokajanje, o grešniče, bit izvrsno, er ćeš se od straha kajat, er ti neće bit mrzeć grijeh, koji si učinio, neg pedepsa, koju si dostojo, neg pako koji te čeka. Hoću da ti odrediš vratit tugje, povratit čas, hoću da odrediš smirit se s nepriateljem, odalečit prigodu, ostavit prijateljstvo; sa svijem tijem što mogu ufat od tvoga spasenja, neg ono isto, što se zgodilo oholomu Antioku? Što nije obećivo Bogu kad se našô pri smrti? Obećivo je ne samo vratit sve što bješe u Jeruzalemu zaplijenio, neg od svoga uresit Božije templo, Božiji puk koga je progonio, uzvi-

Digitized by Google

sit i nadarit, Božije ime po svemu svijetu razglasit. Što bi ti veće i bolje mogo obećat, grešniče, aliti učinit? Da je li se on sahranio? Nije nesrećan: er nije žalio da je Boga uvrijedio, neg je žalio da ga je Bog teškijem, ljutijem ranam pedepso; nije obećivo samo za nadomijerit i zadovoljit Višnjoj Pravdi za zlo koji je učinio, nego za isprosit zdravlje, koje je izgubio.

Odgovorite grješnici, ako imate štogod? Recite na što vaše ufanje naslanjate? Ne vidite očito, da nije načina na času od smrti učinit razabranu izpovijest, ni omrznut na grijeh, ni steć iskru božije ljubavi, ni čijem pakljenoj sili opriječit se? Što ne ustanete dake, k božijemu namijesniku pristupite, prikažete njemu vaše krivine, vijerno se pokajate? Ovako bi slijedilo, da ne ufa u jednu stvar, od koje se najmanje može uzdat taki grješnik — božije milosrgje prisveto. Trebovalo bi da ja odovlek poćnem moju besjedu, gdje je razlog da ostavim, za prikazat grješniku, da ne će tada bit milosrgja za njega. Tot Bog neće isto bit milostiv, ako se ti osudiš? Je li se skratilo njegovo milosrgje, bivši vas umrli narod u općenom potopu on umorio, sodomske gradove užego i u prah obratio? Je li došlo na manje božije milosrgje, er je on bezbrojne dvorane nebeske u propas pakljenu rinuo i osudio? Otančavali, dohodili na manje božije milosrgje, er Bog svaki dan mnoštvo nevjernika, u propas pakljenu pošilje? Isto će bit božije milosrgje, neizrečeno, nezamijerne, ako se ti osudiš. Nu ovo isto milosrgje hoće da se ti osudiš. Ako se ti osudiš, mnozi će se ini sahranit, ako se ti sahraniš, mnozi će se ini osudit; osudiće se sljedeći tvoje stupaje do smrti, sahraniće se er imajuć prid očima tvoju pogubu, na vrijeme će se pokajat. Ali onu milost čekaš, koja bješe dobromu lupežu udijeljena? Kad bude opet sit s neba na svijet Sin Božiji, kad umrijet bude na križu, kad se bude povratit dan od onolikoga milosrgja, kad ti budeš kod njega priminut, kad bude ono prva milost, koja će te prosvijetlit, kad ti ne budeš u prošasto doba bezbrojne milosti ni primio ni potlačio, kako nije dobri lupež; tada može

*

Digitized by Google

bit da ćeš se sahranit. Nu i tada, za što bi se imao sahranit, ko dobri lupež, a ne osudit ko oni drugi nesrećnik, ko ostalo mnoštvo židova? Za što ne bi Bog tada tu jedinu milost udijelio onomu, koji ga je manje uvrijedio, manje milosti potlačio, nego tebi, koji si ga bez broja puta uvrijedio, bezbrojne milosti popleso? Ako nemaš što drugo u što se uzdat, kako rekoh iz početka ne nadaj se sahranit. Odaberi sad što hoćeš, er tad neće bit vrijeme za odabirat.

XII. Smrt dobrijeh.

Oko tijela, oko duha, dva su oka, kojijem mi gledamo. Ali oko duha pri onemu sama tijela, koliko jače, koliko bistrije, osobito kad je zdrakom vjere obumjen i prosvjetljen, podobno je ne samo kroz duge dalečine, nu još i kroz tmine prostrijet se! Što je smrt prid očima samo telesnijem našijem? Strenitelj života, lupež grabeći svjetovnijeh dobarâ čovjeka: onaj skroveni ne vidjeni stanac sred morske pučine, na koji silom plaha vjetra navedena plav udara, razbija se, mrvi nakon malo vremena, iza kako bijaše u veselju s kraja k moru potisnuta, ter za malo po širini morskoj poplandovala. Ona zatvor prikaze, na kojoj budući čovjek za malo poludovo odjeven ruhom gospara, ili sluge, plemića ili potištenjaka, bogatnika ili siromaha, do brzo svlači haljinu, ostavlja, dijeli se, za nigda se tu ne povratit. — Ovo vidi tjelesno oko, i ne vara se. Ali oko duha ide naprjeda vele veće ugleda, znajuć on, da umiruć čovjek ne gine sa svijem; da rasap tijela oslobogjuje dušu od uzâ, duša oslobogjena da ulazi u vjekuvječanstvo bezsvršena ili uživanja ili patjenja, da ulazeć nosi sobom samo breme dobrijeh, ili opacijeh djelâ: sve ovo dake znajuć, smrt se njemu prid očima čini i kaže, ko jedna vrata, na kojijem s jedne strane stoji četa andjelâ, ter pri-

Digitized by Google

ma, prati, uznosi duše, koje su zadostojale uljesti u dom od veselja; a s druge vojska pakljena, koja hita, drpi, i poteže nizbrdo one, koje su zadostojale dom od plaća, i od žalosti.

Sad što kuša krstjanin na času svoje smrti, kad stupi na ona vrata, oni koji pazi s obijem okom, oba ima otvorena? Što dobar, što opak? Nemojte, pravovjerni, da ja smutim i moje i vaše srce danaske. Što će nami danaske strahoće? Budi nami rados i veselje prid očima. Ostavimo opaka: pazimo dobroga. Nu koga ćemo uzet za priliku, da u njemu razgledam radostiva kušanja onijeh, koji se budu Boga bojali, i s Bogom življeli? Svak prigodan, ali niko bolji od Lazara. Ah Lazare, ubogi Lazare, ja se boljeh tobom sve vrijeme tvoga života videć nemoć, rane, glad, golotinju, nepristavne tvoje druge i obsjednice. Danaske samo imam se veseliti s tobom, er je došô čas, da mine sve to od tebe, da se mijeni žalos u rados. Čuješ ti, čujem i ja andioski medeni glas, da te zove na uživanje. Udahni mi ti molim te, udahni, što ću rijet, na koji ću način prikazat, koliko ugodna, kako slatka jest smrt onezijem, koji su proveli život u strahu božijemu.

Jedna je ista čaša, iz koje pije svaki sin Adamov, čaša nazvata u pismu svetome od rasrdžbe božije: „*Calicem irae.*“ Bi u početku čaša od sladosti: ali Adam ištuć u njoj što bolje i slagje, zamutio je, ter se slados u grčilo obratila: Bog uvrijegjen s neposluhom Adamovijem tegnu čašu s prstom od rasrdžbe, ter se piće privratilo, ogrklo. Netom čovjek usta otvori, sila je da okusi ovu čašu, i tako je sljedi pit po sve dni svoga života. Pije opak, koji bez straha božijega u obijesti žive i slobodi: pije dobar, koi Bogu vijeran i poslušan u prijateljstvu božijemu svoje dnevi provodi. Ali jes megju njima ova razlikost: opak pije i pit će je do dna, paček bezadna; dobar pije s vrha, neće muteža okusit. Mislim ja, da Bog ko mili otac, ko dobri gospar dobromu ko poslušnu sinu, ko vijernoj sluzi na odijeljenju njegovu s ovega svijeta da mu se objavi da se njemu izusti, ko ono je po Izaiji Jeruzalemu govorio: — veselo danas, veselo, mili sinu,

Digitized by Google

vijerna slugo: što je bilo, i prošlo je: pio si do sad grku čašu, pio si za vrijeme: nećeš unaprjeda: „*non adjicias ut bibas ultra:*“ sve ina čaša, čaša od sladosti, čaša od radosti čeka tebe: evo je; stupi; jedan krokaj; pit ćeš je za vavjek. — Prva dake rados dobroga na času smrti jes ova, pogledat nazada, vidjet ostat nazad sve nevoljnosti svijeta. Ko bi izreko, ko bi izbrojio sve što tugâ i zalâ podnosi čovjek na zemlji? Ali opet ne spomenut kojugod, ne tegnut poglavite, bilo bi ludo u mnoštvu izgubit se. Glad, golotinja, zima, vrućina, trud, slabos, nemoć, boles, sve plod grijeha istočnoga, očinstvo, koje smo od Adama primili svikolici. A gdje su neugodnosti, protivnosti, koje dohode po putu zla, opaka čovjeka? Koliko je čovjek čovjeku protivan s omrazom, nenavidosti, zlorečnosti, silom, progonstvom? Ne sastaju se u jednomu istomu sve tuge svijeta u isto doba zajedno: ali ih se mnogo može sastat, i sastaju zajedno. Za najmanje, nigda koja čovjeka ne ostavlja, rede se, i izmjenjivaju se. A osobito dobre Bog mudri i dobri na ovemu svietu s nevoljnosti tiče, i šiba, u istinu za koris i dobro njihovo: da se dobar ne uzobjesti, da se tvrgje Boga uhiti, da se u dobru utemelji, na veću dostojnost da se uzdigne, da svjetlju krunu u raju zadostoji. Znamo Joba: znamo mnozijeh njemu priličnijeh. Toliko bolje. Koliko veće dobar bješe tugovo, koliko veće zla kušo i podnio, toliko veća jes rados njegova na raztavljenju, na izbavljenju iz svega. Rob u neprijateljskoj krajini ostario je u svakijem tugami pod oblasti i zapovjedima nemilijeh gospârâ. Krade se jedan dan, na kraj mora dohodi, plav nahodi, krca se, odveživa se, jedro otvora, s jakosti hitra vjetra iznosi se. Urobnici jedoviti s kraja zovu, prjete, proklinju, a on prilično ptici bježuć smije se s njima i podrugiva.

Jes još ino tugovanje i patjenje, što je osobito, i vlaštito dobrijeh, patjenje od njih istijeh obrano, od njihove iste ruke uzročeno. Dobar netom je oči od razborstva otvorio, netom je oko sebe pogledo, vidi se sred morske pučine, ali se vidio megju

Digitized by Google

valovima uzbunjena mora. Dobri, vi me razumjete, ko je more, ko su vjetri, ko su valovi. S jedne strane himbe i privare izdajnoga svijeta, a s druge napasti, i zasjede nenavidna pakla. Nu sve to, sve što je s dvora, sve bi malo bilo, za ne rijet, ništa, da je čovjek gospar od sebe, da je njemu mirna kuća, da zapovjed ima stavit da sluša, ko je mlagji. Znamo da je sve inako, da je sve privraćeno: sluga je uzela oblas, kad na zle, kad na dobre hoće bit poslušana. Pogledajte što je pùt; je li u njoj posluh, ali gospoctvo. Ćućenstva kud se miču, kud obrću? Kud ih pamet vodi s razlogom. Nije tako? Pohotjenja na što hlepe na što nasrću? Na što hoće duh, i zapovjeda. Promislite. Što će dake dobar? Na koji način od toliko neprijateljâ sebe obranit? Kako dušu od grijeha sačuvat? Boj obire, oružje hita: neprijateljstvo pùti zasijeca. Koji trudan, koji težak život! Koji hridan, koji dračevan put! Branit tijelu i što nije grijeha dopustit; bježat od svega, gdje može bit ištom sumnja od prigode; pazit svaki čas pogled, riječ, stupaj da iz mjere, izvan puta ne izide. Osvem toga gdje su posti, bičevanje, noćno bdjenje, dugo moljenje, zatvori za života, samoća, muk, posluh, porušena odjeća, i ostalo sve pokorenje gorko tijelu, i bolesno. Ali veselo, veselo, dospjet će sve to, dospjet, er neće već trebovat. Napasti himbe, bune jesu ko morski valovi, nu svrhu imaju prilično njima. Razbijaju se o kraju, razmeću na žalu. Smrt je njihov kraj, njihov žô. Smrt rastavlja dušu od tijela; smrt razvagja od svijeh prigodâ grijeha, smrt postavlja u biće, da ne može Boga uvrijedit, da ne može milos božiju izgubiti. — Grijesi, grijesi! nemili silnici duše naše nahodio se dobar megju vami, kako bi Danijelo megju lavima. Vi svegj na mahu za nasrnut, za skočit na nj. Strašio se, predo je on, i treso od vas: ali Bog veliki sačuvo ga je od vaše silnosti. Nijeste smjeli pristupit k njemu; štit bi njemu božija milost, i oprjeka vašoj srdnosti. Evo sad desnica božija vadi njega izmegju vas. Režite, lomite zub koliko vam drago. Nema on veće od vas straha, ni bojazni. Kako

Digitized by Google

neće dake dobromu učinit se ugodna, i mila smrt? Kako neće u njemu bit rados privelika, imat se odalečit sa svijem od svijeh prigodâ grijeha? Dušo bogomila, hoću da mi ti ista svjedočiš i rečeš, kolika je ova rados: ti si je kad poznala i kušala. Bješe kad na tebe napast silovito nastupila, nasrnula: tebe do samoga kraja ponora dovela, stištila. Što si ti tad u tebi kušala? Pako, košnje, nemira, straha, žalosti. Što si ti tad žudjela? Smrt po sto putâ. Ali buduć božija desnica nju zatjerala, tebe oslobodila, koju rados, koje veselje ti si tad oćućela, da si iz tega pogibja izašla! Izašla si tad, ali te nije minuo strah, da se napas opet ne povrati, da s većom jakosti ne nasrne, da tebe slabiju ne iznagje. Smrt diže sve, diže napas, diže strah od napasti. — Blažena smrti, koja dižeš čovjeku potolas, da bi mogo Boga uvrijedit, božiju milost, božije prijateljstvo izgubit. Veselo, dake veselo bogoljubne duše vi sad stupate po kamenitomu hridnomu putu, svegj s očima u tle, svegj u strahu da se ne potaknete ne posrnete: doće čas smrti, čas kad će te usdignut oda tlijeh vaše zenice put nebesâ, er ćete doprijet na ravninu, gdje je slobodno stupanje bez bojasni.

Te za koga su svete riječi danaske? U istinu za onijeh samo, koji nijesu nigda Boga uvrijedili. — Mi, mi ćemo imat dosta uzrokâ od smeće, straha, i predanja, er će nam se tad bjelodano poredit prid oči svi naši grijesi prošasti, za sve da smo ih mi srcem skrušenijem spovidjeli, bez pristanka suzami plakali, i čistili. — Vi ste rekli: čujte mene. Moje riječi ne odijelivaju od dobrijeh i taku vrstu od bogoljubnijeh. Neće ni njima smrt bit od neugodnosti, bit će paćek od radosti. Počujte, i recite, čiji je oni veseli glas, ono radostivo pojenje, što se po nebeskom prostoru na daleko razlijega, prostire? Glas je, ako neznate, puka Evrejskoga privedena s kraja na kraj kroz crljeno more razdvojeno po krjeposti božijega mogućstva. Buduć dake prošli na drugi kraj obrnuše se k Egiptu, i postaše davati višnjemu sloboditelju hvale i blagoslove. Rijet će ko od vas: te za što se

Digitized by Google

obrnut k onemu mrzećemu mjestu od priteška njihova ropstva i tugovanja? Razlog je bio, nigda s okom ne pogledat onu zemlju, na kojoj bijahu nemilo treni i progonjeni. Ne govori dobro, ko tako govori? Onako bješe Moizes naredio za njihovu priveliku radost, i uživanje. Ne čini se vami radost, čini se vami radost malahna pogledat Egjipat, nu ga vidjet daleko od sebe: pogledat more, ali vidjet plovati utopjena telesa nemilijeh gosparâ. Što će se bit oni s njima smijali, rugali, podrugivali. Tu, tu, tako, nemili silnici, što ste iskali, to ste i našli, što ste dostojali, to ste i dočekali. Tratite sad vašu silu li nemilos: terite sad, morite nas, ako ima što od vas. Dobri Bože naš, budi tebi bezvršena slava i hvala, da si nas ugledo, naše nemilosne gospare dostojno zaplatio. — Ovako puk Evrjenski pokraj mora crljenoga: tako prilično krstjanin pokornik na kraju svoga života kušat će, i govorit. Bi on njekada od grijeha urobjen; u grjehu živio danâ, budi i mjeseca, neka bude i godištâ: ustajo i pado, odalečivo se i povraćo. Ali buduć božija desnica u njeko doba vrlovito njega krenula, otreso se on, usto, grješne uze, grješne trake prikinuo, prisjeko, stavno rastavio se, uslobodio. Nije nigda zaboravio svoje prednje nerednosti, kadgod se od njih spomenuo, teško je na njih mrzio, gorko žalio, da je svomu Bogu krivo učinio, žestoko vapio milosrgje i proštenje. Oduživo se on božijoj pravdi, čas pridavajući svoja djela pokorna, čas zaimavajući dostojanstva Jesuza, Marije, i ostalijeh svetijeh. Ovaki pogledat će Egjipat, ali ga će vidjet daleko od sebe; spomenut će se da je bio sužanj, ali će se spomenut da se odavna oslobodio. Rijet će: moji grijesi, grijesi prokleti vi sad meni otkrivate i prikažujete svu vašu grdoću naravnu za mene smesti, i ustrašit. Zaludu se trudite, nije vam koristi, ne činite meni straha ni malo. Vidim vas utopjenjeh, zadušenijeh u krvi moga Spasitelja. Vi spominjući meni moju opačinu, spominjete milosrgje i dobrotu moga Boga prema meni da me iz vašijeh rukâ izbavio. Krvi moga Jezusa u te ufam, ufam, moji grijesi jednom utopjeni u tebi, da se povratit, i oživljet ne mogu.

Digitized by Google

Za sve da je sve ovo ovako, ja vam se neću suprotivit, da spomena grijehâ prošastijeh neće probudit kojigod strah, koje predanje. Ali ti strah, to predanje ostat će pridobiti, razčinjeni od većega, i jaćega ufanja. Znam, rijet će pokornik, znam gdje sam bio, što sam činio, ali ufam da idem put kraja sahrane. Ne vode me, ne nose me moja dostojanstva, ali vode, nose dostojanstva moga Spasitelja. Ne ufat u njega, to bi bila najgora, najteža krivina od sve što sam ja prije sakrivio. Može bit u meni grijehâ kojijeh ne vidim i ne poznam, ali za to svijeh inokupno spovjedam, na sve mrzim, od svega se kajem, iz svega srca žalim, da sam krivo učinio momu Bogu, njega uvrijedio; i ako ne ćutim boles, koju bi hotio ja, a ono se bolim koliko mogu: a za ono što ne mogu ja, pridavam Ocu nebeskomu Sina njegova, njegovu krv, njegovu smrt. Veselo idem k momu Bogu: kad ću već bit zvan!

Još će se veće u njemu uzdignut ufanje kad se opomene od svoga andjela stražnika: rijet će sobom, on je mene sve vrijeme života čuvo, branio, svjetovo, uklanjo, sad će on osobito ljubav ukazat, pomoć udijelit, rukom hitit za uvesti u mjesto sahrane: to će njemu bit u nebeskom dvoru od velike časti, od uzmnoženja slave, da je on ko vrli plovac mene ko utopjenjaka vrhu silnijeh valâ morske pučine priveo, pritego, sahranio. Ah koliko će se uzmnožit u njemu ufanje kad bude pogledat oko sebe prilike svetijeh njegovijeh paracâ, i utješnikâ kojijem se bješe on od davna, od djeteta pridô u ruke, da ga vode i porave pravijem putem spasenja po ovoj hridnoj zemlji, po ovoj strašivoj pustoši: rijet će sebi, ovi vijerni i pravedni vodci, koji se bijahu svegj kod mene nahodili, u putu pratili, put kazali, putem razgovarali, ruku davali, ovi ovaki neće mene ostavit u najvećoj mojoj potrebi, kad imam učinit najtrudnji krokaj, najpogibnu prodol priskočit. Razrastjeće u istinu u njemu srce, a u srcu ufanje kad obrne oko na milu majku Mariju. Netom on bješe poznô sebe, nju je udilj obro za majku:

Digitized by Google

bez pristanka vapio: — pomoć majko sad, i na času moje smrti. Marija majka od pomoći, majka od milosrgja kako bi u sve vrijeme njegova života, tako bit će u napokonjemu njegovu. Tad će se Marija ukazat da je ona zvijezda od mora, „*Stella maris:*“ ona će njemu zasjat i zasvijetlit, da bude na zdravlje uljesti u žugjenu luku. Tad će se Marija ukazat da je ona zvijezda jutrnja „*stella matutina.*“ Ona će njemu dovesti bio dan, koj neće nikad zamrknut, dovesti rajsko sunce, koje neće nikad zapasti: ukazat će se Marija, da je ona vješti liječnik duhovnijeh ranâ, „*peccatorum medicina;*“ da je ona vrli štitnik protiva hudopskomu strijeljenju, „*clypeus salutis,*“ da su u nje ruci ključi raja, „*porta cœli.*“ Svi će ovi, netom ih on zavapi sletjet k njemu, svi će se oko njega izredit, svaki će njega razgovarat, i krijepit.

Nije ovo sva ona krepos i utjeha, koju će primit duša u ono doba. Nijesam izreko, i prikazo najveću. — Čestita kraljica Ester budući pristupila prid Asuera svoga ljubovnika, ali u isto doba onega velikoga kralja, na očigled njegova veličanstva ubljedjela je, ustresla, čeznula. Postupila je pospješno dvorkinja, prihitila je i pobrinula se za povratit je. Ali nije njoj to duh povratilo: vratila se u se, odahla, stekla snagu i jakos, kad je Asuero ustô, sišo s prestolja k njoj pristupio, milo ovako njoj govorio: — Što ti je Ester? Što se pripadaš? Što u meni ti ugledaš? Ugledaj brata tvoga. Što je moje, to je i tvoje: kraljica si, pored sa mnom kraljevat ćeš. „*Quid habes Esther? Ego sum frater tuus.*“ — Na ovi i bolji način Spasitelj razgovorit će i pokrjepit dobroga na smrti. Što je ta pripas, to čeznuće? Što u meni ugledaš? Ugledaj svoga oca, oca nebeskoga. Ako si ti njekada se bio sastô s sinom razmetnijem, ali si opet s njim se u krilo tvoga oca povratio. Pogledah tvoje pravedno skrušenje, to bi meni zadosta, za tebe u sinovstvo prijašnje povratit. Ako si koje vrijeme u obijesti provela pored Mandalijenom, ali pored njom stupila si prid noge nebeskoga liječnika. Ja sam oni isti Bog, isti spasitelj

Digitized by Google

tvoj, koji bijah Mandalijene pokornice. Pazih tvoje skrušenje, taj čas zaboravih sa svijem tvoje sakrivljenje. Od tada pametovah; sve imam ispisano, sve držim prid očima, tvoje grozne suze, tvoje česte uzdahe, tvoje časti, tvoje poklone, štogod si pritrpio, štogod potlačio za mene, za moju ljubav. Hodi veselo k Ocu tvomu, da te u svoj dom primi, na očinstvo postavi, ko mila ljubljena sina: hodi k tvomu kralju da te uvede u svoj dvor, ko vijerna službenika: hodi k tvomu vojvodi da te nadari, okruni ko dostojna vojnika. Dvorani nebeski ne stojte: primite megju vas ovu dušu: vi znate kud se ide, ukažite njoj put rajskoga doma, dvora nebeskoga: postavite na čelo njoj onu krunu, koju ste od davna za nje vili, i kitili na nebesima.

Evo me sad k tebi, dušo bogoljubna, koja još traješ život u ovoj prodoli od suzâ, za koje nije još oni napokonji čas doteko; ne ištem znat od tebe, ne trebuje mi, jesi li ti kad po nesreći grijehom pogrdila ljepos tvoje prve pravednosti, ali nijesi: kakogod bi: meni je zadosta znat, da je tebi sad mrziji grijeh, nego smrt; da je tebi draži Bog neg li sva dobra svijeta, neg li sve radosti tijela; da ti s Bogom živeš, u njemu se zabavljaš; da nije tebi ništa trudno, ništa teško radi njega učinit, ali ispuštit: ovo je meni zadosta, da ti mogu slobodno rijet: nije za tebe, ne išti je, prave radosti i veselja sad na zemlji; tvoja rados, tvoje veselje počet ima na času tvoje smrti. Za uglavit te, hoćeš priliku? Evo ti ove. — Promisli što kuša težak koji bješe dosta trudio, mnogo radio, po sve dni predo i strašio se, kako će izit, što kuša, rekoh, kad pristupi dan od obilne žetve. — Na ti i ovu drugu priliku. Promisli što kuša brodar koji bješe dugo vrijeme brodio pučinu, mnogo pogiblja prošô uzročenijeh sad od sile vjetarâ, sad od zlijeh ljudi i lupežâ: koji bješe po veliku trudu izmedju morskijeh hridi brod na zdravlje izveo, taki što će kušat, kad ugleda žudjenu luku, kada dopre do nje vratâ za uljesti. — Budi ti još i treća prilika. Promisli što kuša putnik, koji bješe uljego za nevolju u ovu pu-

Digitized by Google

stoš prostranu, u kojoj nije mjesta ako nije hrid ili trn; nije vojke, koja nije nezdrava; nije trave, ako nije bodljiva; nije vode ako nije mutna; tu se čuje vapaj svakijeh zvijeri; tu se vide česti klanci razbojnika, silnikâ; taki što će kušat, kad bude iznio život zdrav odtolek, ter bude sresti svoje rodno mjesto, na dom očinu nastupit? — Čas smrti bit će za tebe dan od žetve; na času smrti ugledat ćeš luku od sahrane; u oni čas srjesti ćeš dom vječni od pokoja. To će bit tad: ali za sad, što ti imam rijet? Ono isto što bi ti rekla težaku: ne ustavi se od truda, po trudu je sve, sve što veće sad, sve tot bolje tad. Što ću ti rijet? Ono isto što bi ti rekla brodaru: hoće se srce, pomnja, bdenje, lasno je otpustit se od kraja, nije lasno brodit široko more. Što ću ti rijet? Ono isto što bi ti rekla putniku: pazi prida se; ne obziri se nazada; uprav pješi; stramputno ne hodi, misli, svak čas tot manje do kraja da ostaje. Ko bude nazbilj izgledat se u vrla težaka, u pomnjiva brodara, u pospješna putnika, ti će obilno skupit u žetvi, luku nać, dom sresti od sahrane i uživanja.

Digitized by Google

XIII. Sud općeni.

Slijedi, ter slijedi hudi tvoj opaki život, neskrušeni, raspušteni grješniče, ter tlači ove rane prisvete cjeća tebe otvorene; tlači, i pleši ovu neprocijenjenu krv za tvoj otkup istočenu; tlači pleši, i čepaj ovo pričisto tijelo Sina božijega za tvoju sahranu pogubjeno, umoreno. Ovo je tvoj dan, sad je tvoje vrijeme: „*hæc est hora vestra.*“ Bog sad trpi, ko da ne haje: Bog sad muči, ko da ne vidi: sad noć i tmine gospoduju: „*et potestas tenebrarum.*“ Ali znaj, da osvanut ima dan, koji se vlaštiti božiji dan nazivlje, „*dies domini,*“ er na ti dan samo on je odredio, ukazat svemu svijetu svoju oblas, svoje mogućstvo: dan od rasrdžbe bez milosti, „*dies iræ:*“ dan od žalosti i skončanja bez utjehe „*dies amaritudinis,*“ kad ovi isti Isukrst ovako ružno i nemilo sad potlačen, i poplesan, tada pun veličanstva i jakosti uzit će na prisvijetlo, i čestito pristolje. Sudac općeni, za sudit potanko, oštro, i strahovito svačija djela, i zaplatit svakoga, kako bude ko zadostojo. Kako dake misliš prida nj stupit, ti oholi odmetniče prid tvoga kralja; ti silni neprijatelju prid tvoga Spasitelja; neharniče prid ovi križ, ove rane, ovu krv? Ali se uzdaš, da će tebe minut božiji sud, božija pravda, da će tebe zaboravit? O ludosti! Ti znaš bez sumnje, ti temeljito vjeruješ, da ćeš bit u oni dan sugjen od općenoga sudca, i ti ga vrijegjaš, pogrgjuješ, i čepaš? Ne može ino dake bit, nego da ti nijesi nikad stavio prid oči, i razastro u pameti prikazu suda, koga vjeruješ, komu se nadaš. Da nu danas stavi oko, i razgle-

Digitized by Google

daj priliku suda, koju ti ja spravljam prikazat. Nu kad budeš vidio, i razgledo, reci — ovo nije sjena, ovo je ništa prema onemu, što će uprav bit. Zamisli dake, da je ovo oni dan: zamisli, da sad čuješ strahoviti zvek andioskijeh trubalja, koje dozivlju vas narod umrli prid općenoga Sudca: zamisli, da sad vidiš te ploće uzdizat se, grobove rastvorat se, suhe kosti ustajat, ter časom odjesti se s prijašnjom puti, i opet na život povratit se. Svak hrli put doline odregjene, gdje ga andioski glas uporavlja. Hodi i ti š njima: sila je da ideš. Nu promisli kako ideš. Jeda dvoren, častjen, hvaljen? Po svaki način. Promisli što nosiš. Jeda pleme blago, mudros, snagu, ljepos? Ah! sama djela, ko najgori poštenjak. Skupio se svak: došo si i ti. Naprijeda? Vidjećeš došastvo Sudca: staćeš na iskušanju tvoga života: odjelićeš se s pristojnom osudom. Da što ćeš ti oćućet u tebi? Tri silne draće, mače, strijele: — strah, sram, žalos.

I.

Dokle smo ovdi na zemlji, samo je i sve naše ufanje ovi pridobri Spasitelj. U što ino ufa svaki oni, koji se griješan Bogu nahodi? Netom čovjek božiju zapovjed pristupi, čini se dostojan mukâ pakljenijeh. Nije dake trijeba nove pravde, nove osude. Grješnik, netom sagriješi, osugjen je. Nu ne svegjer Višnji Bog taj čas vrši pravdu: bez broja putâ odmiče, odmicajući čeka grješnika na pokajanje. Te ko je uzrok božijega ustrpjenstva, i duga krštenja, ako nije ovi milostivi Spasitelj, ako nijesu goruće molbe njegove? U istinu, veli Ivan sv., on je naš parac prid Ocem nebeskijem: „*advocatum habemus ad patrem Jesum Christum.*“ *) Teško bi nami bilo, da on bez pristanka ne taži božiju desnicu, da ne upi prid licem svoga oca: — ti si meni oblast do više svega ljuckoga naroda: „*dedisti potestatem omnis*

*) I. Joan. 2.

Digitized by Google

carnis." *) ti si meni naredio, da ne puštim, da nijedan od njih pogine: „*ut non perdam quidquam ex eo:*" ti si meni priporučio, da svijeh ja sahranim i slavom raja obdarim „*ut det eis vitam æternam.*" Ispunih tvoju volju, tvoje naredbe. Umrijeh za spasit ih: prolih krv za sahranit ih. Ali su neharni, nedostojni i moje, i tvoje ljubavi. Tako je. Nu što hoćeš da budem ja zaludu umro: da bude moja krv bezkorisna? Ah ustegni tvoju rasrdžbu, postrpi se još za malo. Mole, prose tvoje milosrgje ovi križ, ove rane, ova krv. — Te koji je ovo parac, koji nas s mukam ranam, krvi svojoj štiti, brani, i uzdrži? Ovo je način njegov sad, dokle čini djelo od parca. Koji će način njegov bit kad uzme djelo od sudca, kad bude sudit? Koga sudit? Neharne, ohole, silne neprijatelje, protivnike, odmetnike, kad bude sudit one, koji se od njega odmetnuše na taki način, ne samo ko da nije on ništa za njih učinio, nikad njima ukazo ljubav, nikad dobrijem okom pogledo, da se nije za njih rodio čovjek, muke podnio, krv prolio, na križu poginuo, da nije njih svojijem tijelom sitio, svojom krvi napajô; nu ko da je njima svako zlo učinio, da je njima Faraun bio — odmetnuše se, veljah, ter stvorenju, ko bogu, pokloniše se, vele gore, vele grgje, neg je učinio puk Izraelski pod gorom Sinaja, kad se poklonio kipu od zlata: „*adoraverunt sculptile.*" I za sve da Bog milostivi dugo ih je i dugo trpio, i čeko na pokajanje, paček zvô i molio, na dobre i na zle silovô da se k njemu povrate; ništa ne manje kako živiše, tako se od ovlek dijeliše bez pravoga, i srčana skrušenja. Sudac ovako teško uvrijegjen i potlačen, protiva takijem odmetnicima u kojoj rasrdžbi, u komu ognjenomu gnjevu gorjet će? Idem s misli po svem svijetu, svaku vrstu čeljadi razgledam, sliku kakvu i priliku ištem vidjet, za izrijeti pomamu rasrčena sudca. Ištem je u vijernu prijatelju, protiva otrovnomu izdajniku: ištem u plemenitu ljubovniku, protiva ne-

*) Joan. 17.

Digitized by Google

vjernoj ljubi: ištem je u milu ocu protiva zasjedniku sinu: išem je u blagodarnomu kralju i gosparu, protiva neharnomu odmetniku. Ištem je, ne nahodim je. Sve su te prilike pristojne za čovjeka čovjeku slikovati: ništa su, za izrijet gnjev, i pomamu uvrijegjena Boga sudca. Gdije, u komu je, recite, ljubav na svijetu prilična ljubavi sina božijega prema nami? Ko je za koga, prijatelj za prijatelja, ljubovnik za ljubovnicu, otac za sina, kralj za podložnika, gospar za službenika, učinio, što je Sin božiji učinio za nas? Onako se podnižio, onoliko podnio, ako mogu rijet uništio, da se mi sahranimo? Dake ja ne nahodim rijet vam ino, neg li ono samo, što govori Duh sv. — mjera mjeru zateć ima; gnjev ljubavi odgovorit: „*effundens iram secundum misericordiam.*“ Mi sad ovdi na zemlji ne znamo, i ne dopiremo, što je samo živi oganj: na isti način ne razumijemo, i ne dohitamo, što je samo gnjev u Bogu sudcu: što je, ne bit ino prid očima Višnjega sudca, neg li same njegove uvrjegje: što je, ne bit stvari ni u njemu, ni izvan njega, koja bi mogla tad ištom utažit, pokratit, odložit, odnimit njegovu rasrdžbu. Paček sve što on stavi sebi prid oči, sve će poticat, podžižat, uzmnažat rasrdžbu. Kad pogleda svoje veličanstvo, vidjeće ga s najpotišteniјem stvarima zamijenjena: ako milosrgje, vidjeće ga potlačena: ako rane, ponovljene: ako krv počepanu: ako križ, pogrgjen. Teške žesti, teška ognja! Bit će tako žestan, veli Sofonia, *) da će zemlju upepelit: „*in igne zeli mei devorabitur omnis terra.*“

Nu ostavimo domišljanje, progjimo na vidjenje. — Uputio se s pristolja Oca nebeskoga Sin Božiji, na svijet slazi kako odavna on bješe zareko: „*videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, et majestate,*“ slazi, rekoh, u neizrečenomu veličanstvu, i mogućstvu ko sudac živijeh i mrtvijeh: rukom drži križ prisveti, pri komu, ko na jedinijem mjerilima

*) C. III.

Digitized by Google

pravijem primjerit se imaju sva ljucka djela. Njega dvori sva nebeska vojska, rajskijem glasom njega časti, slavi, i blagosivlja. Zasio je vrh oblaka na čestito i prisvijetlo pristolje vrh doline Jozafatove. — Narodu ljucki! što je smeća, što je trešnja, što je strah, što je predanje? Uzdigni oči, ter pogledaj rajsko lice, rajske oči, rajsko ruho: sve to siva nad sunčanoj svjetlosti. Ovo je oni, čije je ime osladilo sve prigorke muke svijeh mučenikâ, čija uspomena bješe utjeha i razgovor svijeh nevoljnijeh, čija prilika udahnula je jakos i hrabrenstvo svijem dobrijem. Pogledajte ga, da se razveselite i obradujete. „*Quis stabit ad videndum eum.*“ Ko ga smije pogledat? Ko bi živ osto, kad bi pogled pružio da nije smrt dospjela? Te koja je sad ta njegova prilika, recite vi, oci sveti, i proroci? — A što su njihove riječi? — Sve oganj, sve srdžba, sve osvete. — Veli Danijel: iz njegova lica teče rijeka od ognja: „*fluvius igneus de facie ejus:**)“ — veli S. Ivan: njegove su oči ko dvije munje ognjene: „*oculi ejus flamma ignis:***)“ — veli isti S. Ivan, svaka riječ njegova britak je i oštar mač: „*de ore ejus gladius acutus:****)“ — veli Izaija, njegovo je ruho, ruho od osvete: „*indutus vestimentis ultionis.*****)“ Da kakva je ovo prilika? Umijemo li je mi zamislit? Jezik andioski umije li nju zarećí?

II.

Mislim ja, prva riječ općenoga sudca, da će bit ova: „*Ego sum.*“ O strahoće! Ova riječ, „*ego sum*“ u vrtu od Getsemani tiho i ponižno rečena, onda rečena, kad se on ko jaganjac bez ikakve oprjeke puštio židovima, da čine od njega što god je hotjela njihova silnost, oborila je na tle opaku četu; da koju će krjepost imat izustjena od njega, kad on bude ko lav rasjeden sudit opake grješnike? Rajska svjetlos, u kojoj zasja njegovo li-

*) c. VII.
**) c. XIX.
***) c. XIII.
****) c. LIX.

Digitized by Google

ce priobraženo na gori Tabora, priuzela je duh učenikâ, kad ga pogledaše, da su pali ko mrtvi, izčeznuti: da što će grješnik pazeć njegovo lice, razgorjeno u samoživomu ognju od rasrdžbe? Ester vidjela je kralja Asuera svoga ljubovnika smućena obraza, vidjela je, prinemogla se, i pala na ruke svoje dvorkinje: braća Jozefova dovedena prid sudca od Egipta okameniše se, kad čuše iz njegovijeh usta — ja sam Jozef brat vaš, koga ste prodali: Anania i Safira pali su mrtvi od velika srama, kad je Petar objavio njihov grijeh: kralj Saul za ne upasti u neprijateljske ruke vapio je, da mu ko život dospije. Da što će grješnik stojeći prid kraljem, ne ljubovnikom, kako staše Ester prid Asuerom, neg prid sudcem teško od sebe uvrjegjenijem ; kad bude, ne samom uspomenom krivine zasramljen, ko bijahu braća Jozefova, nego strahovito i bez milosti prikoren ko neharni odmetnik; kad budu ne malu skupu, neg svemu narodu ljuckomu njegove sramote otkrivene, i prikazane; kud će nesrećan kad ne bude komu se uteći, ni mrzećoj smrti, za izbavit se iz ruka božije pravde? Rijet će opakomu Judi: spominješ li se, čiji si učenik bio ti, čiju si krv prodo ti, koga si celovom izdo? Evoga: ja sam oni, „*ego sum.*“ Rjet će Pilatu: spominješ li se ti od Jezusa Nazaranina, koga za strah ljucki, za ne omrazit se zlobnom puku, prido si na muke, na smrt, za sve da si govorio nije kriv, ne nahodim uzroka? Evo ga: ja sam oni „*ego sum*“ Rjet će vojnicima: bi li ste poznali čovjeka, koga u dvoru Pilatovu nijeste pristali ružit, udarat, ter ranu više rane otvorat bičima, dračam, dok se nije objes vaša nasitila? Evo ga: ja sam oni: „*ego sum.*“ Rjet će židovskoh puku: pogledajte svud okolo, jeda ugledate sina Marije, koga je vaša zloba progonila, vaša sila pogrdila, vaša nemilost propela i pogubila. Evo ga: ja sam oni: „*ego sum.*“ — Strahovite privare! Ko bi sudac, sad je sugjen, ko bi sugjen, sad je sudac: ko bi jak, sad je slab; ko bi slab, sad je jak, svemoguć. Ko je podoban zamislit smrtnu smeću, muku, i skončanje svijeh progonitelja, silnika, krvnika I-

*

Digitized by Google

sukrstovijeh? Paček, što se manje nadaju čut, i kušat svi ostali grješnici, i opaci? Pored Judom prikorit će tebe lakomće, koji si tugje prihitio, tugje uzdržo, siromaški trud ne platio, bio tvrd i kamenit, za ne ugledat potrjebe tvoga iskrnjega. Pored Pilatom prikorit će i tebe, krstjanine, koji za ne izpustit sreću, korist, scjenu, za ne omrazit se prijatelju, i višemu od tebe, potlačio si pravdu, pravednos, istinu; prikorit će i tebe, koji krivo, naopako sudiš život, djela, misli inijeh? Pored vojnicima prikorit će i tebe, bludniče, er tvoja bijes, tvoje razblude, biči su i drače, kojijem si njegovu svetu pùt izranio. Pored židovima prikorit će svijeh vas, ostali grješnici, er vaše opačine njegove muke povraćaju, njegovu smrt ponavljaju. Rjet će vam, govori Agustin sv. — evo ko bi od vas propet. Pogledajte ove prsi. Ko je njih raztvorio, ako nijeste vi? Razgledajte ove rane. Ko je njih rastvori ako nijeste vi? „*Ecce hominem quem crucifixistis: agnoscitis latus, quod pupugistis; videtis vulnera, quæ inflixistis?*“*)

Ovako strahovito prikazanje pristojna je plata grješnicima: ali nije zadovoljna, domjerna, i dokrajna. Višnji sudac hoće na dan svoj, svoj dan vlaštiti, izvesti pravdu do ciljka, sve na bio dan izvadit. Trijeba je dake, da se svaćiji život vas bude otkriti, svačija djela bjelodano ukazat, svaki grijeh do najmanjega vidjet u onoj pravoj grdoči, koju ima u sebi. Umije sad grješnik privarit svijet, svijetu se priobrazit: umije sad pokrit svoj grijeh, umije ga sakrit. Sagriješi Adam: ne može zabezočit: ali umije on svoju krivinu na ženu nametnut: ne bih ja, da mi nije ona dala: *mulier dedit mihi.*“ — Prilično vrijedni sinovi Adamovi. Osvetnik veli: ne bih ja, da me nije iz svijesti izvadila opačina moga neprijatelja: igralac — ne bih ja, da me nije družba primatala: bludnik — ne bih ja, da se ne nahodim u prigodi: pohitnik — ne bih ja, da se ne nahodim u potrjebi. Kain je Abela pogubio. Te što će? Zabezočit. Pitan, gdje je Abel, odgovara: ali sam ja njegov

*) De symb. II. c. 8.

Digitized by Google

stražanin „*numquid ego sum custos?*“ Koliko se nahodi nasljednika Kainovijeh! Svaki oni, koji po putu zlorečnosti, i zasjeda potajno snuje, i kuje štetu i porazu iskrnjemu. — Ko bise nado, da je Rakela iznijela kriući iz očine kuće njeke kipe od zlata, da ih je u pratež spremila, i sakrila, videć nju vrh prateži sidjet punu mira i pokoja bez ikakve smeće? Ah koliko je sad priličnijeh Rakeli, koji s dvora kažu dobrotu, i krstjanstvo, a pod ruhom od kreposti i od svetinje, sakrivene imaju mnoge grijehe i opačine! Sve se to tako može, sad na svijetu, sve do dana sudnjega. Na ti dan vječni sudac rukom svojom svemogućom odgrnuće grješnika sa svijem, da će se vidjet očito i bjelodano sve njegove sramote, sve njegove grdoće bez ikakva zastora. „*Revelabo pudenda tua.*“ Znam, znam, množ grijeha sad pokrivaju noćne tmine, množ opačinâ sad taju pustoši, zahodi, skrovišta, zatvori. Ali znajte, grješnici, da sve to može stat potajno, pokriveno, zatvoreno, do dana sudnjega: na oni dan zasjat će lice općenoga sudca u tolikoj svjetlosti, da će raztjerat sve najgustije tmine, sva najskrovnija mjesta prosvijetlit „*Illuminabit abscondita tenebrarum.*“*) Ah nesrećni grješniče, ti se sad uzdaš u družbu, s kojom objestuješ i griješiš: ali znaj, da će oni tad pristupit, za svjedočit prema tebi tvoje opačine. Ti sad vjeruješ u prijatelje, kojijem tvoja grješna djela povijedaš, ali znaj da će oni tad pohrlit, za tebe opovidjet, objavit. Tebe sad rogjaci, domaća čeljad, parče, brane, pokrivaju; ali znaj, da će oni tad bit usilovani, sve o tebi potanko pripovidjet. Progovorit će suproć tebi i ono, što ti cijeniš da je sad gluho, slijepo, nijemo stvorenje: svjedočit će tvoje krivine zemlja, po kojoj stupaš; miri megju koje se zatvoraš; pustoši, u koje se zakrivaš. Kam iza mira, drvo iz poda progovoriće. „*Lapis de pariete ... et lignum ædificiorum loquetur.*“**)

*) I. Cor. 4.
**) Eccl. 25.

Digitized by Google

Istina je bez sumnje, svako djelo, koje se može čut i vidjet, ne može uteć svjedočanstvo koga umna, ili bezumna stvorenja. Ali ko je svijedok unutrnjeh duhovnjijeh krenuća, misli, požuda, naslada? Oni sam, koji u sebi začinja. Znam, znam, odgovara Ozea prorok; ali čuj, što mu se ima dogodit: pritisnut će ga bolesti rodilje: „*dolores parturientis venient ei.*“ Ljucko srce sad na svijetu jest oda svuda zatvoreno, zaklopjeno, ograđeno, da ne može ničiji vid proć, uljesti. Reče Duh sv. — duboka je propast ljucko srce: „*abyssum, et cor hominis.*“*) Ali na dan Božij razgradiće se, raztvoriće se na silu ljucko srce u dvije strane, ko da se razpečati i rastvori jedno libro, **) na komu i tamo i amo vidjet će se upisane sve najskrovnije misli, požude, naslade. Krenuća u nami nastaju i gine, nu ostavljaju smrtni biljegi i zlamenje od sebe u srcu upečaćen. Mislite, da ja ovo od mene govorim? Govorim po riječi Ambrozija sv: „*habet culpa characteres, quibus proditur.*“ Paček ni on to po sebi ne govori: naučio je od Jeremije proroka: „*peccatum Juda exaratum stylo ferreo super latitudinem cordis eorum.*“ Ti sad kažeš rogjaku, prijatelju, drugu, vijernost i pravednost: tad će se otkrit tvoja himbenost, i nevijernost. Ti sad kažeš prema iskrnjemu dobrohotnos i ljubav; tad će se otkrit omraza, i nenavidnost. Ti sad kažeš smijernost i podniženstvo: tad će se otkrit oholast, i ponositos. Ti sad kažeš velik stid, i čistoću: tad će se otkrit neurednost tvoga pohotjenja. Da koja će bit ovo bolest ovakijeh grješnikâ? Bolesti rodilje: „*dolores parturientis.*“ — Zadubite se u zamišljenju, pravovijerni. Zamislite djevicu plemenita roda, izabrana koljena, i da bješe ona stekla po grijehu, da bješe u sve vrijeme bregjstva vješto prid svakijem svoj grijeh pokrivala. Ali nahodeći se u velikomu puku, budi kô sad ovdi, da su je pritisle tako silne bolesti, za ne moć se s mjesta krenut, i odovlek

*) Eccl. 42.
**) knjiga.

Digitized by Google

iziti, neg li ovdi plod svoj svijetu pridat na očigled svakoga. Pri težka srama nje! Ko ga je podoban zamjerit? Toliko bi težak bio, mislim ja, da bi prije ona se odijelila s svijeta, neg bi plod na svijet pristupio. — Ovo je prilika, ako i ne domijerna, i dokrajna onega srama, koji će kušat grješnik, kad se bude rastvorit njegovo srce, za prikazat ispisana sva skrovna grješna unutrnja krenuća, kad budu gledna i očitovana svakomu, i rogjaku i tugjinu, i poznanu i ne poznanu. Pita sv. Tomas od Vilanove, koja je prava i pristojna pedepsa čovjeku? Udrit, ubit, užeć? Nije, odgovara on isti. To se isto može učinit živomu bezumnu. Te što se ne može temu, može čovjeku? — Zasramit. Tu može bit sram, gdi je razborstvo. Razboritu je prava pedepsa, u puku, u mnoštvu, osramotit ga: *„jumenta percuti, occidi, cremari possunt, verecundari non possunt. Tunc homo punitur ut homo, quando pro delictis suis pubblice confunditur.*)"

Sa svijem tijem, mnozi sad od svoga grijeha ne srame se, nu se njim hvale, i ponose, i tako se uzdaju bez srame pristat na očitovanju njihovijeh opačina, neka budu svemu svijetu objavljene. Ako se ko taki danas ovdi nahodi, nek posluša pomnjivo nauk Tomasa sv.**) da se uglavi. — Dva su uzroka, rad kojijeh sad se ne srami grješnik od svoga grijeha. Prvi je uzrok, er ne spozna, koliko je grd, i težak grijeh. Grijeh ima dva lica: grješnik pazi jedno lice: u temu vidi, da je grijeh djelo naravno, djelo od slabosti, i nejakosti ljucke. Ne će on da privrati, zadnje lice da stavi sebi prid oči, ili ako bude privratio, i pogledo, gleda koprenom na očima, da je zaludu gledo i privratio. Drugi je uzrok, er, nahodeći se sred mnoštva grješnikâ sebi priličnijeh, ne nada se njihovu pohuljenu, bivši se u istomu nahode, i na isti način sude, i cijene grijeh. Toliko se dake sad srami grješnik, koliko pozna, što je grijeh: *„nunc verecundia res-*

*) Conc. I Adv.
**) III. 3. 9. 144.

Digitized by Google

cicit æstimationem hominum:" *) malo sad, ali ni malo ne spozna, što je grijeh, rad česa malo se ili ni malo ne srami od svoga grijeha. Ali na oni strahoviti dan vječni sudac privratiće prikazu, ukazaće svemu svijetu ono drugo lice, u komu će se vidjet sva grdoća grijeha, bivši kaže ga djelo učinjeno protiva hotjenju božijemu, i čjeć toga učinjeno na potlačenje Boga, na počepanje Isukrsta. Tad će svak poznat, i razumjet, da je tegota grijeha prizamijerna, er će tad svak poznat prizamijernost božijega veličanstva, er će svak vidjet neprocijenjenu dostojnost mukâ, i smrti Jezusove. Dake tad će se toliko sramit grješnik, koliko bude spoznat grdoću grijeha: tad će se poznat uprav i domijerno onako, kako se nahodi prid očima božijem: dake njegov sram ima bit koliko se izrijet ne može: „*tunc confusio respiciet æstimationem Dei...de peccato.* Ali će se nać u mnoštvu bezbrojnu inijeh na isti način osramljenijeh. I to će bit njemu utjeha, oblakšanje njegovo? Za gore priveliko, za vele veću sramotu i i pogrdu njegovu. — Adam i Eva dokle bijahu vijerni Bogu, nijesu poznali, koji nesrećni plod u čovjeku grijeh poragja. Ali netom božiju zapovjed pristupiše, vidjahu se goli, vidjahu u svojoj golotinji porazu, koju su sebi doradili. Progledaše, veli pismo sveto, ko da su od prije slijepi bili: „*aperti sunt oculi eorum.*" **) Vidje Adam u Evi, Eva u Adamu grdoću svoga grijeha, i u temu zasramljeni pokriše se. — Prigodne meni prilike za izrijet o čemu govorim. Progledat će iz ovega sadašnjega sljepila svi umrli: grješnik grješnika razgledajući po njegovoj grdoći spoznat će i razumjet svoju; grješnik videći svakoga inoga teško porušena, i zasramljena, ima se i on vele veće porušit i zasramit. U tugjoj pogrdi svoju pogrdu tobolje poznat će. Primudro Tomas sv: „*in alieno vituperio suum vituperium magis agnoscens.*"

Sad mi reci, grješniče, koji nesramno griješiš, nesramno i-

*) Suppl. q. 87. a. 2. ad 4.
**) Gen. 2.

Digitized by Google

nijem tvoje opačine povijedaš, što ćeš na oni dan? Tvojijem grijesima dičit se, i hvalit, ali se okamenit od velika srama? Nu proću ovakijeh, er mislim da je malo takijeh. Da vi ostali grješnici, koji nijeste sram izgubili, paček radi srama velikom pomnjom krijete vaše grijehe, vi sinovi, vi kćeri od vašijeh roditelja, krstjanine kriješ od tvoje žene, krstjanko kriješ od tvoga muža, vi mlagji i podložni krijete od vašijeh starijieh, a kogod od vas krije, i taji ispovjedniku — kolik ima bit sram vaš, sram priteški, kad budu čut i vidjet sve vaše grijehe i opačine, djela, misli, požude, naslade, ne samo oni, od kojijeh sad krijete, nego sve što je nastalo, i nastaće ljudi od početka do svrhe svijeta? Ah promislite, ah razmislite se. Sad, sad dokle teče za vas vrijeme, prije neg se istoči, po putu srčane ispovjesti i pokajanja pripravite, zgotovite vami ruho svijetlo od pokornika, kojijem ogrnuti pokrit prošaste vaše grdoće, vaše sramote, i tako moć bez srama pristupit na onu prikazu u oni dan.

III.

Smeten, zabušen, zasramljen grješnik što će, kud će? Vapit smrt, da ga oslobodi od priteška prikora, i sramote? Zaludu, zaludu: smrt je dospjela: počinje život neumrli, nedospjetni. Kud će dake? — U propast pakljenu. To mu samo ostaje za žudjet, da se pospiješno zemlja prosije, jaz pakljeni raztvori, da ga propast proždere. Evo gdi je dovelo nesrećnika nezkrušenje njegovo. Prijetili su božiji namjesnici, i prikazivali strahoću ovijeh časâ, slušo je on, ali kroz jedno uho je primo, a kroz drugo ispuštivo. Dopro je do njega na svrhu ovi čas. I vrijeme, i ufanje za njega je dospjelo. U pako, pako. Ne brinite se, ne kosite se opaci: dan je božiji na zapadu: sudac vječni spravan je za dovršit pravdu, i zaglavit sud. Čujte riječi, čujte osudu iz njegovijeh usta. Koja skvika, koji plač, koja žalost probudit se ima, kad budu čut proklestvo, i osudu iz usta onega Boga, koji bješe njima udijelio bez broja načina za uklonit se od pakla,

Digitized by Google

za sahranit se: kad budu čut iz usta ovega Spasitelja, koji je krv prolio, smrt podnijo, za otvorit njima vrata raja! Uzdignuće nevoljni pogled put nebesa, ali će u smrtnom skončanju uzdignut, i rijet, — bili su za nas, nijesu veće za nas. Pogledaće križ, čavle, drače, nu zasramljeni zavapiće: što su nami imali bit sahrana, to su sad teška naša osuda. Poginut sred morske pučine daleko od kraja, svak dopire, i razumije, što je ta bolest, što je ta smrt. Ali topit se, videći kraj, bez moć k njemu pristupit, topit se kod kraja bez moć kraja se ukitit, to je smrt od smrti. Tako se ima dogodit tu nesrećnomu grješniku: Boga i vidjet i izgubit; vidjet Spasitelja i prid njim poginut, vidjet raj i prosjestit se. Priteške stvari, veli Grgur sv: „*o quam lugubre erit homini, Deum videre, et perdere, et ante pretii sui perire conspectum.*“ Grješnik će molit, i prosit, a Bog će se okamenit; grješnik će ruke pružat, i pristupat, a Bog će slavnijem križom njega tiskat, i tjerat; grješnik će rikat i plakat, a Bog će se u njegovoj pogubi radovat i veselit. Neće vas veće prid očima svojem vječni sudac: ustaće na noge, ter zagrmjet kako grom rječim: otigjite prokleti u muke pakljene: „*ite maledicti in ignem æternum.*“ Udilj obratiće se k izabranijem, ter njima slatkijem glasom popraviće mile ove riječi: vijerne sluge, dragi prijatelji, ljubljeni sinovi, hodte sa mnom za uživat po sve vijeke slavu, i kraljestvo moga oca nebeskoga: „*venite benedicti.*“ — Bješe se uputio Izraelski puk put crljenoga mora, za odrobit se nemilomu kralju Faraunu. Kad je došo na kraj mora, more se razdvojilo, odalečilo, uzdiglo ko u dvije tvrde megje, po srijedi je osto put, po komu je stupio i hodio božiji puk. Zateko je za njim hrlo s vojskom svojom Faraun, i uljego istijem putem. Nu kad je izraelski narod izašo na oni onamo kraj, more se opet slilo, stislo, Farauna i njegovu vojsku podušilo. Što je tad u sebi oćutio Faraunov puk, meni ne trebuje znat, bolest tešku njegovu radi takove nezgode, i nesrećne pogube. Samo bi volio znat, i doprjet onu nenavidnost, koju će bit kušo

Digitized by Google

on u sebi, videći onijeh onamo živijeh, zdravijeh, veselijeh, čujuć njihove radostive glase, radostivo pijenje radi njihove sahrane, rad neprijateljske pogube. Umrjet, poginut, po svaki način, samo da nas Izrael ne vidi, samo da mi njega ne vidimo. Ništa manje, veće gore kušat imaju, i rijet osugjeni pazeć dobre, izabrane, uzlazit, uzljetat put nebeskijeh dvorova. Prosjesti se, zanorit u propast, zapasti u dno pakla, po svaki način: samo, samo da ne vide nas blaženi, samo, samo da mi ne vidimo blažene. O bolesti, o skončanja! Lakomće, lakomće zanorićeš ti pored Epulonom: a na očima tvojijem uzlaziće pored Lazarom siromah, koga si potištio, koga nijesi ugledo. Zlobniče, zanorićes ti pored Amanom, a na očima tvojijem uzlaziće pored Mardokeom tvoj iskrnji, na koga si mrzio, koga si progonio. Bludniče, zanorićeš ti pored ona dva sudca u Babiloniji, a na očima tvojijem uzlaziće pored Suzanom čiste, i pravedne duše. „*Venite benedicti ... ite maledicti.*“

Razpeti Spasitelju svijeta, kud će bit put moj? Uzgori, nizdoli? Tebe slijedit, od tebe se odijelit? Megju blaženijem, megju osugjenijem? Čujem, razumijem, što mi odgovara moja dušev-nost, da radi mojijeh priteškijeh grijeha, ne krunu i blaženstvo, neg pako i muke ja sam dostojo. Ah ne dopusti za tvoje rane prisvete, za krv koju si prolio, za smrt koju si podnio ne dopusti, da se ja budem od tebe odijelit. Sad, sad, dok je vrijeme od milosrgja, sad mi se smiluj. Evo me skrušena i pokajana prid nogami tvoga milosrgja. Ti si skrušena publikana uslišio, Mandalijenu odriješio, lupežu prostio: usliši me, odriješi, prosti mi, da ne budem na oni dan od tebe otjeran, nego dozvan megju blažene. Spomeni se dobri Bože, da si za me sišô s neba, sahrani me u oni dan. „*Recordare Jesu pie, quod sum causa tuæ viæ ne me perdas illa die.*“

Digitized by Google

XIV. Raj.

Rastvori vrata, rastvori, srčano od tebe prosim, nebeski Sione, čestiti plemeniti stanu srećnijeh dušâ, i blaženijeh, upusti moj pogled, dopusti mojijem zenicam vidjet, i razgledat svijetle tvoje dvorove, slavne tvoje dvorane, a nada sve nezahodno ono sunce, koje nepristavno sjajuć ko usred bijela dana, u podne, svud do kraja uokolo zlatne rajske zrake prostire, ter resi, raduje, i blaženi sve i svakoga, i stvara sam vječnu slavu i blaženstvo, — da pristojno mogbudem ja pripovidjet, i prikazat ovemu puku, koja se u tebi slava, rados, i veselje iznahodi. Ti si kruna, koju ufamo, koju želimo, za kojoj ginemo: cječa česa za tebe steć, i posvojit, krvavi boj bijemo protiva himbenomu svijetu, protiva paklu zavidnomu, protiva samovoljnoj pùti našoj kroteći tijelo naše, i pokoreći. Nije nerazložito dake, da nam dopustiš, iz daleka ištom vidjet slavu, za kojoj ginemo, da nam iz daleka ukažeš krunu, koju iza smrti u vjekuvječanstvu primit ufamo.

Ja molih, ja prosih: nu zaludu. Vrata, kako stoju, tako stoju zatvorena. Nemoj zaman vrijeme trajat, govori mi Pavo sv., zaludu ćeš prosit, nijesu podobne oči tjelesne vidjet slavu, koju bješe višnji pripravio u raju vijernijem službenicima: „*oculus non vidit.*“ Paček ni ljucka pamet, govori mi Tomas sv., nije podobna po sebi zamjerit rajsku svijetlos: bliješti se njoj prid tolikoj žarkosti rajskijeh zrakâ. Tad će se ona uzdignut, i objačat za uprijet pogled svoj, kad je bude potpomoć, i pokrijepit

Digitized by Google

rajsko sunce osobitijem zrakom, koji se svijetlos od slave nazivlje: „*lumen gloriæ.*“ Sad je dake trijeba mučat, govore mi oba, dosta je ufat: ako se ne može vidjet sad, a ono se ima temeljito vjerovat, da će se vidjet tad, kad bude kralj nebeski primit u svoje dvorove vijerne, i dostojne njegove službenike, vojnike, nasljednike. Tot zaludu uzašo sam ja jutros na ovo mjesto misleć vami o raju besjediti: zaludu došli ste vi požudni, za čut o raju povijedat, kad nijesmo podobni, ni raja vidjet, ni o raju što obaznat? Ali nije pravo, da se ja nazada vratim; niti je pravo, da ja vaše požude ne smirim. Besjediću vam o raju. Nu kako? Neću ja kazat, što je raj. Prikazaću vam, što nije raj. Ako doprem ja prikazat, što nije raj, vi će te ištom štogod razumjet, i doprijet, što je raj.

Zamislite, pravovijerni, priplemeniti, pribogati grad, koji za uredit, koji za uresit, bijahu se natijecale ljucka mudros, svjetovna obilnos. Miri, dvorovi, vrata, stupi, s različnijem dragijem kamenima gragjeni, i udjeljani: gdjegod stupiš, suho zlato plešeš, sve što vidiš, bogati je ures; sve što tegneš, neprocijenjeno je blago, i bogastvo. Ovaki grad vidio je u duhu, u prikazi sv. Ivan vangjelista. Da je li ovo raj? Nije ovo raj, niti je raju prilika. — Uzidite mislju na visoko brdo, ter pogledate od istoka do zapada, prosterite pogled od poludnevi do sjevera, i pribrojite carstva i kraljestva, i u njima prostrane dvorove, plemenite dvorane, hitre službenike, hrabrene vojnike, bezbrojne podložnike. Sva ova dobra Isukrstu bješe prikazala napas, obećivajući dati njemu sve to, samo da joj se skloni, i podloži. Da je li ovo raj? Nije ovo raj, niti je raju prilika. — Sadružite, i pristavite blago kralja Asuera; radosti razbludnoga Baldasara; veličanstva dobroga Jozefa; slavočesti srećnoga Davida; snagu viteškoga Sansuna; znanje primudroga Salamuna. Hoćete svegjer pod okom perivoj svakom vrstom voća i cvijeća urešen, i nakitjen? Budi vam: priložite ga. Teška je zima, teško ljeto? Neka dake bude svijetlo

Digitized by Google

bez pristanka i veselo primaljetje. Neka bude, sve što čuješ, radostivi medeni glas: sve što odišeš, arapski izbrani miris: sve što okusiš, rados milina: sve što vidiš, radostivi skup, mila družba, dragi ljubleživi prijatelji. Je li što veće? ja ne nahodim: nu cijenim, da ne nahodite ni vi na ovoj zemlji. Da je li ovo raj? Nije ovo raj, niti raju prilika.

Sudite vi, je li istina što govorim. Prem da nijesu malahna sva ova dobra svijeta ovega, za kojijem gine slijepo srce ljucko; nu mi iznagjite vi i prikažite dobro, komu nije sadruženo kojegod protivno zlo: ko ono uz travu pitomu, slatku, liječnu, koti se trava divlja, grka, otrovna. — Veoma čestit bješe Aman, mnogo časćen mnogo scijenjen od svega Asuerova kraljestva. Da što mu bješe smetalo? Što ga je grizlo, i kosilo? Erbo Mardokeo potišteni čovijek nije od njega scijenu činio, er mu se nije klanjo. Slavodobitni kralj David iza kako bješe sve bližnjike ukrotio, sve okolo narode ujarmio, počinuo je, i mirno gospodovo u Evrjenskoj krajini. Te ko je njega smeo? Sin Absalon, er bješe napro, otet svomu ocu krunu i gospoctvo. Usred vesele carske gozbe što je Baldasara ožalostivilo? Tri zlamenite riječi, koje vidje upisane od nevidjene ruke na miru. Kraljica Vasti u privelikomu veselju carskoga dvora, izgubila je milos svoga zaručnika. — Da nu vigjite, i prokušajte, što je blago. Ne stečeno duh mori, a stečeno naše želje izdava. Ko ima malo, vele želi; ko ima vele, vele misli, od velika se straši. Što je ljucko znanje, i koliko je? Prem se u malo sbira što čovjek zna, kad promisliš, koliko otajnostî narav ima u sebi, koliko stvari ona lakoma pokrivenijeh zdrži u svomu skutu. Hvast je rijet, da čovjek dosta zna. Smišljene je ljucko mnogo, što mi imenujemo znanje. Slavno je u istinu gospoctvo, i carska kruna: ali nek se uglavi, kogod se, na toj visini nahodi, čast i dvorba, što se njemu poklanja, da nije uprav njemu, neg li njegovoj sreći poklonjena; cjeć česa dvorba slijedi sreću: a sreća često se vrti: ne znaš što će, ni kako će: sad si gori, a sad lasno možeš bit doli. Ljucka jakos

Digitized by Google

slabi pri vremenu, i sama se u sebi malo po malo izjeda: zdravlje je dosta puzljivo, nemoć preši, njemu da naudi: mlados leti put starosti; danas čovjek nije oni, što bi jučer; svaki dan bližnji*) svojoj svrsi, svomu kraju. Ovdi nije bijela dana bez tmaste noći, bez grčila nije sladosti, nije bez truda uživanja, bez nemira nije pokoja, bez bolesti nije života, nije veselja bez muke, plača i žalosti. A gdje je ona misao i spomena, koja svud ide s nami, nikad ne ostavlja, da je sve dospjetno, da se ima nami svijetlos svijeta ugasit, udunut, omrknut, i ne u dugo, a može bit u brzo. Ova misao ako ne truje sa svijem svaku našu rados, ako ne obraća u žalos, a ono diže svakoj dio i ne malahan od sladosti: radi nje nije nami slatko ni onoliko, koliko je slatko u sebi svjetovno uživanje. Dake svijetovna dobra s mnogo paček s bezbroja tugâ i zalâ sadružena, izmješana, zamućena, ne mogu bit raj, ali ti raju prilika. Raj ima bit potpuno dobro, čisto uživanje bez ikakva zla. U raju neprimjerno blago, koje nemaš trudit, da dobiješ; nećeš imat straha za izgubit. U raju neizrečena mudros i znanje, ali bez otajnosti i privare. U raju češ i gospoctvo, koja neće moć protivni udes ugrabit. U raju jakos i hitrina, koja neće pri vremenu oslabit. U raju zdravlje, komu neće smjet nemoć naudit. U raju mlados, koju neće godišta poharat. U raju veselje bez žalosti, u raju pokoj bez bolesti, u raju svijetlos bez tamnosti. Na daleko od raja borave zla, srde i nakazni: oholas, nenavidos, omraza, zlobnos. U raju dvoruju, stanuju, domuju, — ljubav, rados, uživanje.

Bila je dosad moja riječ: nijesu ova dobra raj, ni raju prilika, er se nahode s mnogo protivnijeh tugâ, i zalâ sadružena. Nije ovo samo razlog: počujte što veće, uzidimo na više. Još da su sva ova dobra ujedno sastavljena, još da su od svakoga zla rastavljena, ne bi mogli bit raju slika ni prilika. Ah gdje su dobra podobna smirit naše srce, nasitit naše želje, naše požude

*) približiva se.

Digitized by Google

zadovoljit? Komu sad može bit na svijetu bolje življet, veće uživat, neg li bi Adamu usred raja zemaljskoga? Bože svemogući! Koja ondi bješe obilnos svijeh dobarâ i uživanja čovjeku? Ondi zdravlje bez nemoći, ondi jakos bez slabosti, ondi mlados bez starosti, ondi rados bez žalosti, pokoj bez nemira, imanje bez truda, bez glada blagovanje, hlad bez zime, toplina bez vrućine. Nu u ovakoj obilnosti je li srce Adamovo nasićeno bilo, i zadovoljeno? Nije, ne. Ne bješe mu to zadosta. Još je štogod žudio: znanje zla i dobra: „*scientiam boni et mali.*“ Komu nije čudo, čudo priveliko, kad se spomene od onijeh dvoranâ nebeskijeh, koji bijahu s neba potjerani, a u propas pakljenu zatjerani. Čestiti dusi puni nebeske svjetlosti, mogućstva, i mudrosti, osvem dobarâ, kojijem bijaše ih Višnji nadario i uresio, što su ino mogli žudjet, mogli iskat? Bili ste vjerovali? U svojoj ljeposti uzoholjeni dusi žugjahu uspet se više, i sjesti pored Višnjemu na pristolje božije. Razumjejte, uglavite se, krstjani, da se prem u dugo i široko steru naše požude, naše želje ne imaju mjere, kraja, ni svrhe. Svako dake ono dobro, koje ima mjere, kraja, i svrhe, ne može smirit naše srce, nasitit naše želje, naše požude zadovoljit. Zlato, blago, imanje imaju mjere, kraja, i svrhe, nijesu dake podobna smirit naše srce: čes, gospoctvo, veličanstvo, imaju mjere, kraja, i svrhe, nijesu dake podobna nasitit naše želje: razblude, gozbe, prijatelji, družba, imaju mjere, kraja, i svrhe, nijesu dake podobna naše požude zadovoljit. Sam je Bog podoban: on sam može smirit, nasitit, zadovoljit srce, želje, i požude naše, kad bude objavit, i očitovat gori u raju duši blaženoj rajsko svoje lice, kad ga duša bude vidjet na očigled, kako je u sebi: „*satiabor, satiabor, cum apparuerit gloria tua.*“ Sad je sve glad i žegja na zemlji, ali ću se tad nasitit, kada budem doprijet do slave božije. Ovijem ufanjem razgovarô je, i krijepio željno svoje srce okrunjeni prorok.

Bog sam dake smiriće, nasitiće, zadovoljiće dušu blaženu. Te što je Bog, koliko dobro? Gdje ste vi andioske svijesti,

Digitized by Google

gdje ste vi ljucke misli, zamislite, izrecite što je Bog. Nek se misli svega stvorenja sastanu ujedno, jednu misao stvore, neće vavjek pristojno smislit čes i veličanstvo božije. Cjeća česa mi najbolje Boga znamo, kad mislimo što nije Bog. Nije Bog lijepos, koju mi gledamo i uživamo; nije Bog slados, koju kušamo; nije Bog blago, carstvo, krune, neg stvoritelj svega toga. Nije rečeno uprav, i do kraja, da je Bog slavan, čestit, dobar, svet: trebuje rijet, da je on pričudna i pričista slava, čes, dobrota i svetinja. On početka nema, on je početak svemu. Njemu je blaženstvo narav, i ne može ne bit blažen. On je sebi sve: slava, dika, družba, blago. On je sad sve što je bio svegj, i biće svegj, sve što je on sad. Svegj na početku, svegj na istoku svoga bića, i uživanja. Njemu je ruka svoje hotienje, njegove su riječi djela, pogled znanje. U njemu mudros, koja sve što može bit, ophita: u njemu mogućstvo podobno i prazno ništa napunit, i puno izpraznit: u njemu neizmjernos, koja sve obtječe, i sve puni, ali kraja ne nahodi. Pučino izvrsnosti, kojijeh mi znamo i ne znamo ko te može primjerit! Ovi Bog od vijek vijekâ s pogledom svoje svijesti u se istoga, i što se u njegovoj mudrosti nahodi, rodio je u sebi sebe istoga. Ovo je vječni Sin Bog od Boga, riječ od znanja privišnjega, slika ispuna Oca nebeskoga. Ljubeć otac sebe i sina, sin ljubeć sebe i oca, odišu megju njima vječnu ljubav objema priličnu. Neizmješani, nerazdioni, gdje se jedan od njih nahodi, svi su š njime, i djeluju svegjer svemogućstvom sadruženijem, ne to er im pomoć trebuje, neg li er su jedna stvar u sebi. Ovi Bog u tri hipa božanstvena, on je raj dušâ blaženijeh, vječni pokoj, dobro žugjeno, razbludą priugodna, kruna i plata nedospjetna,

Tu tako duša blašena prid licem svoga Boga čudi se, snebiva se, mami se pazeć, razgledajući ljepotu, slavu, veličanstvo božije; videć u njemu sve ino od njega, sve što je lijepo, radosno, čestito, bogato, krjeposno, sveto, videć sve jednijem pogledom, ko ono vidi se u zrcalu sve što se prid njim nahodi.

Digitized by Google

Pamet zamamljena, srce zatravljeno od velike radosti i veselja rastapa se u sebi, kô ono vosak prid ognenijem plamom. Toliko će po riječi okrunjenoga proroka slava i svjetlos božijega lica priuzet dušu, pamet, srce, sve ostale moći ljucke, da će ostat opite slavom: „*inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.*“ A kako neće, pokli je božija slava, kô ono pučina bezadna, i bez kraja, u koju kad uljeze duša blažena potonuće sred rajskijeh razbludâ i dobarâ, ter kud god se obrne, kudgod makne, svud će iznać rajske radosti, rajske sladosti: što god uzmisli sve će bit slava, što god uzvidi sve će bit slava, što god uzčuje sve će bit slava, što god uskuša sve će bit slava, er je rajska slava pučina bezadna i bez kraja. „*Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.*“ Opojenoj duši, i opitaj u slavi, nakon vijekâ i vijek vijekâ neće se dodijat, er neće poželjet što god bude požudjet: paček nahodit će veću slas, veću rados, neg li bude požudjet. Nije od toga sumnje, veli okrunjeni prorok, er je Bog jezer od sladosti, iz koga svegj nova slas izvire; vir koji nigda ne pristaje; rajsko sunce, koje blaženijem nigda ne zapada, „*Fons vitæ.*“ A za rijet u kratko: duša blažena vidi Boga jedino dobro, videć ljubi, ljubeć ima, imajuć zna, da ga neće izgubit, da će ga po sve vijeke uživat.

Ja sam reko. Nu koliko razumio? Koliko razumjeli vi? Prem su kratke riječi, prem su tmaste prilike sve, koje se mogu nać na ovemu svijetu, za stavit nami prid oči što se nahodi u Bogu na drugomu svijetu. Hoće se ina svijes za zamislit, ini jezik za izrijeti. Govorimo, kažemo, ali na naš način: kad bi smo mi mogli zareć što je ona slava, to bi bio njeki početak od raja na zemlji. Zamišljam čovjeka, da se rodio pod zemljom u kakvoj s pili zazidan: tu živio prid samoj svijetlosti svijeće za nekoliko godišta, recimo dvaes godišta. Budi još da su njemu roditelji u sve to vrijeme kazali, i povijedali, što se više njega nahodi. Kazali što je nebo, što je zemlja; što su godišta što su dnevi; što je dan, što je noć: što je suho, što je more, što

Digitized by Google

su gore i livade, što su dublje i dubrave; što je živo u vodi i na zemlji. Po kazanju po čuvenju stvorili su se u njegovoj pameti prilike stvarî prikaznijeh: vidi on u svojoj pameti kad hoće pomislit, vidi nebo vidi zemlju, vidi sve ostale različnosti njemu prikazane. Nu jesu li te prilike slične stvarima, kako ono su u sebi, vidi li ih on kako ih vidi oko ljucko u slobodi. Nikako, nikako. Neka reče on isti: ispustite ga iz onega zatvora izvedite ga da on stupi na vrh zemlje, noćno ukažite mu što je nebo. Buduć on ištom razgledo: eto zore, eto sunca, koji iz tminâ vas svijet vadi, i sve oku prikažuje: i vi ukažite njemu redom po redu, sve što okom možete zamjerit. Što će on? začugjen i zamamjen upit i govorit. — O ljepotâ nečuvenijeh, nevidjenijeh od mene! Što sam čuo, što sam zno o ljeposti svijeta ovega? Ništa bi sve što čuh, ni sjena ni prilika sve što bješe moja pamet zamislila. Od čuvenja do vigjenja jes razlikos neizrečena, nedohitna. — Tako prilično duša blažena kad uljeze u oni slavni i čestiti rajski dvor, kada stupi prid pristolje kralja nebesâ, kad pogled upre u njegovo lice zaupiće izvan sebe. — Vidim sad, očito poznam da je istina sve što čuh od tvoje slave i čestitosti pripovijedat: paček nijesam ni polovicu čula: paček nije sjena sve što čuh, prema radosti i veselju, što se u tebi pored tobom uživa. Sad vjerujem, da nije podobno ljucko oko vidjet, ni uho čuti, ni srce požudjet, ni pamet žamislit, što si ti dobri Bože pripavio tvojijem vijernijem službenicima. Ah srećni, ah čestiti, koji su iz tmasta zatvora doprli na ove krajine svjetlosti! Ah slavni, ah blaženi tvoji dvorani, kojijeh si učinio dostojnijeh, da budu stanovat kod tebe, oko tvoga pristolja, iz prid koga neće se po sve vijeke odijelit, nego svegjer nepristavno gledat i razgledat, radovat se i uživat rajsko tvoje lice, tvoju slavu, tvoje blaženstvo.

Bog je raj, ali u raju jes još koja rados. Rados duše ne malana, kad svrati svoj pogled i tamo i amo, ter ugleda bezbrojnu množ blaženijeh oko božijega pristolja izregjenijeh, ka-

Digitized by Google

ko izregjene stoje na nebu sitne zvijezde. Koja rados pogledat andijoske čete u svijetlijeh devet redâ razdijeljene, kojijem kako nije ista krepos i podobnos udijeljena, nije isti poso, i zabava naregjena, tako nijesu istom dikom, časti, slavom urešeni, i nadareni. I koja rados vidjet ovdi Abrama, Izaka, i Jakova, i sve ostale prvoroditelje i proroke: vidjet ondi Petra i Pavla, i sve ostale Apostole, i glasnike vjere Isukrstove: vidjet Stjepana, koga slijedi mnoš bezbrojna svijeh mučenikâ krstjanskijeh: vidjet bijelu vojsku djevicâ, bogomilijeh, svetijeh. I koja rados vidjet vrhu svijeh sidjet pričistu majku Mariju, koja, kako bješe nad sve ino stvorenje najvećom dikom počašćena, i nadarena, najbliže stoji Višnjemu, i uživa. Koja rados na svrhu vidjet našega spasitelja, vidjet Jezusa u njegovu čovječanstvu sidjet ob desnu Oca nebeskoga. Svaki od njih sja u rajskoj svjetlosti, ter svjetovno sunce pritječe, i pridobiva; svak trepti od radosti, kô ono zvijezde pri plahosti sjevera: svakomu se od velike ljubavi srce u prsima rastapa: svak Boga hvali poji i blagosivlja. U jedan glas začinjaju: — blaženi mači i strijele, blaženi biči i drače, po kojijem mi smo zadostojali doprijet na ove krajine, uljesti u ove dvore! Blažena smrti, koja si nas od tašta potištena svijeta raztavila, a uvela u blaženi, slavni, i čestiti ovi stan. Što smo podnijeli, koliko zatrudili: te koja su naša dostojanstva, da primimo ovaku platu, za kratku boles vječno uživanje; za malo truda vječno počivanje; za vrjemenitu smrt vječno blaženo življenje. Budi, budi po sve vijeke hvala, slava i blagoslov milostivomu Bogu, koji nas je ovako priobilno obdario.

U istinu zadružit se s ovako radostivom, i veselom družbom, s čestitijem dvoranima nebeskijem sastat se, biće rados privelika, nu ja još jednu nahodim koju propustit ne mogu. Ali prije neg je izrečem počujte, što povjeda pismo sveto o staromu Jakobu. Imo je on megju djecom Jozefa najmlagjega sina, i najdražega za mnogo dobrijeh uzroka, i razloga. Jedan dan vraćajući se iz paše ostali sinovi, i doglasivaju ocu: — odnekle izne-

Digitized by Google

nadne izašla je zvijer, i umorila Jozefa; evo krvave njegove haljine. — Promislite koja to bi smrtna rana Jakobu. Plako je on bez pristanka i uzdiso ucviljeni starac, nu bez koristi. Ali nakon godištâ obazno je da je živ Jozef, ne samo da je živ, nu da je uzašo na priveliko veličanstvo, i gospoctvo. Taj čas pun neizrečene radosti i veselja uputio se za doć, i vidjet mila sina Jozefa, ne u biću od pastiera stada, neg u biću vladaoca Egipta; ne zemljaka, nego namjesnika Faraunova. Netom ga je dake ugledo, sreo, zagrlio, ja vam ne umiem prikazat rados, koju je on oćutio, i kušo u svomu srcu. Znam samo da se u ove radostive rieči izustio: — srećna dana, čestitog časa, u koji, dočekah, vidjet tebe u tolikomu veličanstvu i gospoctvu. Što ću veće življet, nu ne mogu veće življet, er mi ova rados duh i život grabi, i otima. — Ne inako, nu vele veće obradovaće se duša blažena, kad iznagje rod svoje roditelje, ali roditelji svoj rod, rodjak rodjaka, drug druga, prijatelj prijatelja u rajskoj slavi, gdje sja priličan suncu, i uživa. Što će mu rijet? Koliko se ja mogu domislit, rijet će: — ah koliko sam suza prolio, koliko za tobom uzdiso, kad je smrt tebe od mene raztavila, ne znajuć što se bješe od tebe zgodilo, put koje si strane tvoje stupaje obratio. O radosti moje neizrečene videći te u ovemu srećnom stanu megju blaženijem da uživaš. Odgovoriće mu oni drugi rajnik: sve sam mislio, sve sam pazio odovlek, što će bit od tebe, na koju ćeš stranu svrnut, u koji ćeš vjekoviti dom uljesti. O radosti moje ne izrečene bivši si dopro pored sa mnom za uživat. Evo nije veće straha da će nas smrt razlučit, da će nas nijedna nedragos svadit, nijedna suprotiva ražalit. Veselo, veselo er ćemo božiju slavu po sve vijeke radovat, i uživat.

Višnji, svemogući Bože, što će pakô? Razmetni ono mjesto od muka: poduni i pogasi oni oganj. Muke i oganj nije dokrajno zlo, nije pravi pako. Za pedepsat opaka, lakomca, bludnika, osvetnika, zlobnika i ostale grješnike, zadosta je da ti stegneš megju tobom i njima vječni zastor, da ne budu oni doprijet nigda vidjet tvoje rajsko lice. Ovo je pravi pakô. On će

Digitized by Google

bit u paklu tebe ne videći, kako su u raju, i raj uživaju blaženi, er tebe vide i razgledaju.

Bez truda nije ništa na svijetu. Ova riječ svakomu je na ustima. I svak kuša, ispovjeda. Komu što pada s neba, ko nahodi pod glavom: ko je tako srećan, da nastupa, gdje se čmula nahodi? Dake trebuje trud, i koji trud za steć, za doprijet na ono, što ko žudi. Prem je od sebe zaboravljen, ko se u beztužanstvu pokoji. Malo je takijeh. Svaki ini ne pazi trud, paćenje, pogiblja za posvojit ono, za čem je poginut. Za steć blago, koliko trudi čovjek? I more i suho obija; nije njemu teška zima ni vrućina, njemu je kratak dan, kratka noć, hotio bi dulje vrijeme za radit, i poslovit. Ko se hoće uzvisit, trebuje mu po sve dni inijeh dvorit, i častit, trebuje obilno mitit i darivat. Ko ište mudros i znanje čini se samoživac i pustinjak: svomu duhu krati odahnuće, tijelu počivanje. Ko ište slavu i sreću, u boju pristupa, gdje se veće pogiblje nahode, ne ćuti rane, ne pazi krv, prema smrti on nasrće. Ovako dake čovjek trudi danom i noći, ne čuva zdravlje, trati biće, stavlja život na pogiblju, za steć kojegod dobro svijeta, i to za vrijeme bez sumnje: za steć paka raj, potpuno vjekovito dobro, je li ko da trudi toliko, da brodi morsku pučinu, da stupajom mjeri zemaljsku širinu; da trpi tešku zimu i vrućinu obijajuć mrazni sjever, žestoko podne: da prima rane, da krv prolijeva; u samoći, u pustoši da život provodi? Da je sve ovo potrebnito, bili bio razlog sve učinit i podnijeti za steć nakon malo truda i paćenja nedospjetno blaženstvo na nebesima? Nu i sve to, što cijenite, da bi bila zadovoljna pristojna plata raju? O ludosti, govori Pavo sv. Sve je to malo, sve je to ništa za kupit raj. „*Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.*“ Ali ne trebuje toliko trudit, i patit. Vele manje se ište za dobit raj. Te koji je trud, ljubit Boga, ljubit iskrnjega, prostit neprijatelju, ne prihitit tugje, ugledat siromaha, vodit život krstjanski? Ovo je težak jaram, teško breme? Ako je ovo teško, da

Digitized by Google

što je ono što trpite za posvojit koje svjetovno dobro? Što će ludosti? Malo se ište, malo trebuje. Sa svijem tijem i ovo malo mrzi učinit krstjanin za dobit raj. O sljepila, o nesvjesti! Počujte, kojijem razlogom uglaviše Namana vojvodu Sirije sluge njegove. Bješe njemu poručio Elišej prorok: — okupaj se u rijeci Jordana, ozdravićeš od gube. Na to se on rasrdio, i reko: ali nije boljijeh voda u momu mjestu? A sluge njemu: da je prorok veliku stvar naredio, ti bije imo učinit: koliko veće er ti je samo reko: okupaj se. „*Si rem grandem dixisset propheta, certe facere debueras quanto magis cum dixit lavare.*“ Neka ja istijem riječima rečem krstjaninu: da ti je Bog naredio velike stvari za platu raja, ti bi imo učinit. „*Si rem grandem dixisset, farere deberes.*“ Da je tebi Bog naredio, da sve tvoje siromasima razdijeliš, život od prosjaka da ti vodiš; da je naredio, od općine da se odijeliš, da se u pustoš ti prineseš, da pokorom raj dobiješ; da je naredio, u nevijerne krajine da ti stupiš; vjeru Isukrstovu onijem divljacima da povijedaš; da budeš spravan umrijet mučenik. „*Si rem grandem dixisset.*“ Što bi ti? Radi raja imo učinit: „*certe facere deberes. Quanto magis?*“ Koliko veće, er ti je reko, ljubi, prosti, ugledaj, ne učini krivo, djeluj ko krstjanin.

Ne učinit malo za dobit raj, nerazborstvo je priveliko. Da što je paka činit i nastojat kako ga izgubit? Svak se čudi Adamu, da je hotio izgubit raj zemaljski. Za što? za jednu jabuku. Svak se čudi Esau da je onako ludo prodô svomu bratu Jakobu red i mjesto od prvorodjenoga sina. Za što? za peharac sočiva. Svak se čudi puku Izraelskomu, da je u pustinji potištio manu, piću nebesku, a požudio i poželio pòr*) egjipski. Svak se čudi Sansunu, da je postavio svoju snagu, svoj život u ruke jedne potištene izdajnice. Mi se dake čudimo Adamu, Esau, puku Izraela, Sansunu, nami se ne čudimo, nas ne ko-

*) Porro tal. riječ, vrsta luka.

Digitized by Google

rimo, ne hulimo, koji za potištenu stvar od svijeta, ne hajemo izgubit kraljevstvo nebesko. Zna oni bogatnik, da je trijeba tugje vratit, ili izgubit raj. A on voli ovo izgubit, neg ovo ispustit. Zna mlados, da je trijeba ostavit prigodu, ili izgubit raj A ona voli ovo izgubit, neg ovu ostavit. Zna krstjanin, da je trijeba prostit, ili izgubit raj. A on voli ovo izgubit, neg li uvrjegju prostit. Zna krstjanka, da je trijeba promijenit grješni razbludni život, ili izgubit raj. A ona voli ovo izgubit, neg li ono pometnut. I mi ovaki smijemo nesramno, i bez obrazno one hulit, i korit. Što su oni na svrhu izgubili? Adam je izgubio raj, ali raj zemaljski. Mi? Mi gubimo raj, ali raj nebeski. Esau izgubio je očinstvo, ali očinstvo vremenito. Mi? mi gubimo očinstvo i blaženstvo vjekovito. Puk izraeljski potištio je manu, ili hranu tjelesnu. Mi? Mi potištimo rajske sladosti i duhovne i tjelesne. Sansun je izgubio život, ali život umrli. Mi? Mi gubimo život, ali život neumrli vjekoviti. Što je ovo? Nesvjes. Malo je rijet. To je nećućenstvo prilično kamenu.

Ali nijesam do svrhe izreko našu nesvjes, i nećućenstvo. Malo je krstjaninu lijenit se za dobit raj, malo je činit i nastojat, kako ga izgubit, neg čini i trudi veće za izgubit, nego trebuje za dobit ga. Cijenite, da malo truda, muke, i paćenja vidi i kuša svaki grješnik, za ispunit svoju opačinu? Neka reče bludnik, koliko trebuje njemu trudit za doprijet do koje radosti žugjene: kako pak u sumnjam, u strahu, u nepokoju svoj život provodi. Neka reče lakomac, koliko se misli, i brine, dokle što dostigne. Niti mirno počine, niti mirno založi se. Nemio potrebnijem, a vele veće sebi: štedi u hrani, u odjeći, u ostalijem potrebam biću i življenju njegovu. Neka reče osvetnik, koliko se jedi, kosi, trga, i muči, dokle neprijatelju odvrati. Da toliko paćenje trebuje li za dobit raj? Ne po ništa. Bila bi zadosta polovica, za dostojat sahranu i krunu na nebesima. Čini se dake vele veće za izgubit raj, neg li trebuje za dobit ga. Kam bi proplako, da ima svijesti, na ovako nerazborstvo, nećućenstvo

Digitized by Google

XV. Ispovjes.

Privišnji svemogući Bog, koji sam po sebi bez ičije pomoći stvorio je ovi svijet, s neizrečenom urednosću nebesa uresio, svakom obilnosću zemlju nadario, er za stvorit i postavit, zadosta je njemu samo rijet, da bude „*fiat*“ — zašto onda paka, kad je hotio mrtvu ukopanomu Lazaru duh i život povratit, dozva u pomoć učenike „*solvite?*“ Duboka jes, i ne malahna ova otajnos. Tot ne bi bilo zadosta, da je zapovidio Jezus, i da je reko, da se grob sam po sebi raztvori, da se razpletu po sebi zavezaji, kojijem bijaše ono mrtvo tijelo zavezano, kad bi podobna jedna riječ njegova dan od noći, svjetlos od tamnosti, nebo od zemlje rastavit, razlučit? Riječ Jezusova bi moguća učinit, da živ Lazar ustane, nije bila moguća učenike izmijenit? Ko će ovu otajnos raskrit, istomačit, izrijeti? — Mudros Agustina i Ambrozija svetoga. Ovi čin Isukrstov nije za nepodobnos, neg za veliko zlamenje učinjen. Način, po komu je Jezus mrcu vremeniti život povratio, prilika je načina, koji je onda on postavio, za duhovni život grješnicima povraćat. Ti, ti, grješna dušo prilična Lazaru opletena i zavezana grijesima, mrtva ležiš u grobu duhovne smrti. Ali Bog milostivi, spasitelj pridobri, er neće tvoju svršenu poraz, er hoće tvoje skrušeno povraćenje, postavio ti je način da možeš opet oživljet, to jes ispovjes pokornu, ter je udijelio namjesnicima svojijem božanstvenu svoju oblas, obećivajući da u doba kad oni budu tebe odriješit i on će zaupit onom rieči

Digitized by Google

svemogućom „*veni foras,*“ ustani, izidi, i živi. Tecite dake pospješno, grješnici, postavite se prid noge božijeh namjesnika, rastvorite vaše srce, prikažite vaše rane, vapite proštenje, prosite odriješenje, tu se nahodi božije milosrgje, tu vas čeka za izbavit vas iz ruka duhovne smrti.

Tot trebuje nukat na ispovjes krstjane? Čujem čiji odgovor. Koliko je tezijeh da neće pristupit češće za smirit se s Bogom? Već krat priko godišta tolika bude navala da ne mogbudu odoljet Božiji namjesnici. — Vjerujem, znam: ali što mislite vi da svaki mrtac ožive? Vidite, božije namjesnike odriješivat uze ali ne vidim ja svakoga Lazara ustajat. Svjedoči mi općeno sadašnje življenje, koje svak čas sa zla spada na gore. Rijet ću dake slobodno o mnozijem: mrtac je pristupio, mrtac se odijelio. Što je čudo? A nahode li se u svakomu one tri stvari potrjebnite da je izvrsna, korisna ispovjes? Ispovjes Bogu, božijemu namjesniku, i sebi istomu: Bogu skrušeno, njegovu namjesniku cjelovito, sebi pravedno. Srčana boles, dokrajno očitovanje, stavna odluka davaju život. Ah grješnici koliko vam je drago oživljenje vaše duše, postavite pomnjivo uho na moje riječi.

Bi ovo riječ i odluka onega, koji je zbilja želio mir i proštenje od Boga, pokornika kralja Davida: „*dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino.*“ Hoću se otkrit Bogu, hoću mu opovidjet mene istoga, moje krivine, moje opačine; ter za tijem praveć k njemu ovi je govor govorio: — znam Bože, ne sumnjim, da ti znaš i vidiš svaki do najmanjega grjeh moj, da nije mogô nijedan uteć pribistromu vidu tvomu, ali znam ništa ne manje da je trijeba za isprosit milosrgje i proštenje, da ti se ja dam po meni u krivinu. Evo dake otkrivam ti se, spovjedam ti jedan po jedan grijeh moj: nu kako? „*In amaritudine animæ meæ,*“ žaleći u duši, kajeći se u srcu, da sam zlo učinio, da sam tebe uvrijedio. Cjeć česa poznam u meni i kušam, da se božanstveno tvoje srce ganulo na milosrgje, da si meni sve

Digitized by Google

prostio, od svega se zaboravio. „*Et tu remisisti impietatem peccati mei.*“ — Svaka dake unutrnja ispovjes prid licem uvrijegjena Boga koja nije Davidovoj prilična, koja nije n skrušenju ucviljene duše, u žalosti bolesna srca, nije podobna utažit božiju rasrdžbu, povratit na milos, proštenje isprosit. Evo vam razloga: nije od mene, čujte ga od moga naučitelja Tomasa svetoga. — U čem stoji grijeh, u ćem uvrjegja božija? Čineći čovjek što nije Bogu ugodno. Pri Bogu obire stvorenje: tako obiruć već cijeni, već haje, već ljubi tašto vrjemenito dobro, nego li Boga, vjekovito dobro. „*ofensa procedit ex hoc, quod voluntas est aversa a Deo per conversionem ad bonum commutabile.*“ Da što trebuje učinit grješniku za smirit se s Bogom? Pričinit se sasvijem, priobratit: „*oportet ut voluntas sic immutetur, ut convertatur ad Deum.*“ Trjebuje tlačit i mrzjet što je prije scijenio i ljubio, scijenit i ljubit što je prije ne scijenio i ne ljubio; odreć se od stvorenja, k stvoritelju povratit se. Nu za pravedno se povratit k stvoritelju trjebuje žalit, da se bijaše od njega odvrgo, za pravedno se odvrći od stvorenja, trjebuje žalit, da se bješe k njemu obratio. Nije mira ako nije na prošasto zlo omraze: „*cum detestatione conversionis prædictæ,*“ zatvora moj razlog Tomas sveti.

Pristupi sad ti ovdi, izvrsna priliko pravijeh pokornika sinu razmetni, prikaži se ti meni, da ja tebe za izgled grješnicima ukažem. — Buduć objestan sve što je imo, sve što je iznio iz očine kuće, blago veliko isplahovo, u opačine istratio, ter nahodeć se uništen od glada, od golotinje, od truda, sto je mislit, kud ću, što ću? Opet, reće, k momu ocu, povratit se k njemu. Nètom je dake prida nj stupio, izmegju rona suza i uzdaha progovorio je: „*pater peccavi*“ roditelju moj sagriešio sam: nijesam došo k tebi za opravdat moju plahos, nesvijes, i neharnos došo sam za izpovidjet moj grijeh. Uvrjedih tvoju dobrotu, potlačih tvoju ljubav, tvoju blagodarnos poplesah. Sve što dostoji moja opačina, sve ti ovom rieču hoću rijet:

*

Digitized by Google

sagriešio sam „*peccavi.*“ Pridostojna plata momu grijehu bijaše glad, koji je satro moje lice, trud koji je svršio moje tijelo, i ova raskinuta odjeća, koja sama od svega moga izostala mi je. Ali to nije dosta, vidim i poznam, da vele gore ja dostojim. Nijesam dostojan da me zemlja uzdrži, da me sunce svojijem okom pogleda: dostojim da me nebo munjom udari, da me zemlja zajazena priklopi. „*Peccavi in caelum et coram te.*“ Nu, er tvoja dobrota prihodi moju opaćinu, smiluj se, prosti mi: primi mene na mjesto najpotištene sluge, primi mene u najgori kraj tvoga doma, da mogu bez pristanka i sramit se mnom, i hvalit se tobom: „*fac me sicut unum de mercenariis tuis.*“

Da je grijeh samo potlačenje i uvrjegja božijega veličanstva, cijenim da bi zadosta bile pokorne suze i uzdazi sina razmetnoga. Ali silnik nemili dvojicu vrijegja, ranjiva, ubija, — Boga i grješnika. Ko će izrijet i prikazat štetu i porazu, koju uzrokuje i donosi nesrećnomu grješniku? Sve što dobra može imat razumno stvorenje, duh neumrli, sve mu diže, grabi, sadire s njega: od zvijezde nebeske čini ga glavnjom pakljenom. To je jedino, na što Bog mrzi sa svom omrazom, koja se može u Bogu nać. Teške, i grde naprilike, što je grješnik! „*Malitia mensuratur ex eo in quem peccatur, in quantum est ei indigna, et ex eo, qui peccat, in quantum est ei nociva.*“ Kroz cjeć česa govorio je Jeremija grešnom puku Izraela, plači ter plači, kako plače mati pogubu jedinorogjenoga sina „*luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.*“ Plač i žalos take matere vigjite i razgledajte u materi mladoga Tobije. Iza kako bijaše minulo vrijeme, kad se imo s puta povratit mladić, sva se u plač i žalos stvori njegova majka na taki način, da nije mogla nijedna stvar utažit nje suze, ustavit nje uzdahe. Od sebe zaboravljena, sva u Tobiji zabavljena, svak čas je izgledala ispitivala, za čut što i obaznat o njemu. Nakon nekoliko ne videći ga doć, izgubila je sa svijem ufanje, ter se u ove žalostive riječi izustila: — nesrećna, nevoljna, za što dopustih da se ti, moj ljubljeni sinko, odijeliš od mene: neka bi sve poginu-

Digitized by Google

lo, samo da ti nijesi nami poginuo: sve bismo imali, da smo tebe jedini plod moje utrobe pričekali. Ti si bio svjetlos našijeh zenica, ti temelj naše starosti, ti veselje našega života, ti ufanje našega koljena. Sve u tebi, pored tobom sve smo izgubili: „*heu heu fili mi ..... omnia simul in te uno habentes te non debuimus dimittere a nobis.*“ — Plači dake, ter plači gorko i ti grješniče, er po putu tvoga grijeha, kad si Boga izgubio, jedino si tvoje dobro izgubio: „*luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.*“ Ko je sunce naše duše, ako nije Bog? „*Illuminat omnem hominem.*“*) Ko je temelj našega života, ako nije Bog? „*In ipso vivimus, movemur, et sumus.*“**) Ko je utjeha i ufanje naše, ako nije Bog? „*omne datum a patre luminum.*“ ***) Plači, ter plači „*luctum unigeniti,*“ er, kad si Boga izgubio, sve si dobro u njemu pored njime izgubio: „*in te uno omnia simul habentes te non debuimus dimittere a nobis.*

Prokušajte vašu duševnos, krstjani, i recite, nahodite li da je vaše skrušenje prilično skrušenju sina razmetnoga, da su vaše suze slične suzama matere, koja cvili i uzdiše za jedinorogjenijem sinom? Ali prije nego čujem ja odgovor vaš, počujte vi govor privišnjega po ustima Jeremije proroka: „*attendi et auscultavi .... nullus est qui agat pœnitentiam.*“ Proisko sam ja i prokušo, i nijesam našo pravoga pokornika. Ah Bože! ježim se, i tresem. Tot je toliko trudno iznać jednoga, koji se pravedno kaje? Tot tolike ispovjesti ne domijerne su, i izprazne? Tot laživi i himbeni tolici, koji pristupaju na ispovjes? Trijeba je rijet, da je tako. Da li je pravo srčano skrušenje u onemu, koji veći dio od godišta, ali ti i sve godište žive bez obzira na božije zapovjedi, koji se ne štedi od nijednoga grijeha, ako mu ga napas prikaže, samo da ga na nj pohotjenje ponuka, kad na dan kojegod velike svetko-

*) Jo. c. 1.
**) Act. 16.
***) Jac. 1.

Digitized by Google

vine za ukazat se ostalijem priličan ono se jutro u kratko skupi, kaje, spovjeda? Da li je u onemu, komu je svaka ispovjes i novi ispovjednik, da se ne bi otkrila ustarana običaj grijeha? Da li je u onemu, koji ište ispovjednika, koji je veće pogodljiv i milostiv, ali manje mudar, da ne bi dulje prokušo njegovu duševnos? Da li je u onoj krstjanki, koja ide na ispovjes tako napravljena i urešena, ko da ide u skupštinu igre i veselja? U ovijem je boles srćana, da su Boga uvrijedili pogrdili, potlačili? Ovi zbilja ištu mir, ovi nazbilj ištu proštenje?

Budi slava Bogu, da u kojijem jesu vidjet biljezi pravoga skrušenja, duga priprava, pomnjivo iskušanje, suze, uzdasi, riječi, vapaj, prilika razmetnika. I vi cijenite da je svaki od tezijeh unutra što je s dvora; da je Bog i uvrjegja njegova svrha i zamjera njegove bolesti i pokajanja? Ja znam o Saulu, da se i on kajo, ali znam da njegovo pokajanje nije bilo na nebu primjeno. Ovi kralj karan od Samuela proroka, bivši on u boju protiva Amalekitima sahranio kralja njihova, i štogod je bolje bilo živoga u njihovijem stadim, protiva naredbi božijoj, odgovorio je: jesam sagriješio, jesam zlo učinio, ali mi je žô, kajem se: „*peccavi.*“ U čemu je razlikos megju njime i razmetnikom? Sa svijem tijem reče njemu prorok: — mrzeć si Bogu, dospjet će tvoje kraljestvo: „*phrojecit te Deus ne sis rex.*“ Te za što tako dobri Bože? Ali je njegov grijeh priteko tvoje milosrgje? Za što? A je li Bog bio svrha njegova kajanja, ali kraljestvo? Nije mrzio zlo, što je učinio, neg je mrzio zlo, što mu se imalo dogodit: kajo se za strah, da ne bi krunu izgubio: „*ex metu perdendi regni illud peccavi effutiebat.*“*) — Teška nemoć dovela je do konca onu plahu bijesnu mlados i mušku i žensku, ter stoji za raztavit ih od onijeh razbluda, u kojijem su se gojili; dovela je do konca onega lakomca, ter stoji za raztavit ga od onega blaga, u komu bješe svoje bla-

*) Cornel. a Lap. in I. Reg. c. 15.

Digitized by Google

ženstvo postavio; dovela je i onega plemića, ter stoji za raztavit ga od onega gospoctva, u komu je ponosito živio. Da što će tad nevoljnici? S prešom zvati ispovjednika, prikazat svoju duševnost, kajat se. Da je li kakvo njihovo skrušenje? Jes prilično Saulovu. Nije svrha Bog, ni uvrjegja božija, nego život i zdravlje koji prose. „*Ex metu perdendi ... ideo projecit te Deus.*“ Božija desnica udari kad puk, narod, kakvijem bičima, trešnjom, nemoći, poplavicam, sušom: na taki glas probude se i krenu se množi na pokajanje, uzvide se mnoge i neobičajne ispovjesti. Da kakvo bude u njima skrušenje? Prilično Saulovu. Ne bude žalos da su Bogu krivo učinili, njega uvrijedili, provodić njihove bolesti, nego strah od smrti, od tuga i nevolja svietovnijeh. „*Ex metu perdendi .. ideo projecit te Deus.*“

Ufam da se kogod megju pokornicima srčano skrušeno Bogu spovijeda, ali temu trjebuje i čovjeku se prikazat. Otkad se Božiji sin snižio, učinio čovjek, čovjeka je on uzdigo, uzvisio. Dô mu je oblas božiju, dô mu je oblas mirit Boga s čovjekom. Gdje ste vi dake bezsvijesni megju krstjanima, koji se sramite otkrit ispovjedniku vaš grijeh, ter ga nosite sklonjena i zatvorena u vašemu srcu ko jednoga crva, da vam toči, dokle sa svijem istoči, duhovni vaš život, gdje ste da čujete kratke nu srčane ove moje riječi. Vi se nijeste sramili izranit, pogubit vas istijeh, sad se sramite izlijećit, oživljet. Je li svijes? Govori vam Bernardo sveti.*) Tot ne znate na ovemu sudu ko se pokriva, da se zavežuje, ko se otkriva da se oslobogjuje: naspomeniva Zenon sveti.**) Ovi je sud svjetovnomu veoma različan; na svjetovnomu ko spovijeda, prima smrt i pedepsu, ua ovemu prima život, krunu, i blaženstvo, govori zlatousnik.***) Reci, što je bolje, otkrit se jednomu umrlomu čovjeku i grješniku kako i ti, ali dočekat na dan općenoga suda prid svijem naro-

*) Ep. 180.
**) Serm. ad Neoph.
***) Serm. de pœnit.

Digitized by Google

dom ljuckijem bit otkriven, osramoćen; pita Agustin sveti.*) Spomeni se na svrhu da ovi Isukrst sad je parac, tad će bit sudac; sad spravan za otpuštit, tad će bit nesmiljen za osudit, — riječ je mudroga Kasiodora.**)

XVI. Pokora.

Privara je u svakomu od krstjanâ, koji misli, ter se uzda, da jes koji ini put i način za dosegnut do kraljevstva nebeskoga izvan ova dva, — neockvrnjene pravednosti, ili mješte nje zadomijerne pokore. Dake komu bješe po nesreći grijeh oteo svijetlo ruho prve pravednosti, kojom osta urešena po kreposti krstenja svetoga duša njegova, trjebuje, da se opet k Bogu skrušen vrati i pokajan, ter pokoru dobrohotno srčano zagrli, kojom potpomožen, ko iz potopa da priplije na sretnu stranu, na žugjeni kraj vječnoga spasenja. *„Pœnitentia secunda post naufragium tabula.“* Jerolim sveti. Sa svijem tijem da je grješniku pokajanu tako potrjebnita pokora, toliko je malo onezijeh, koji je zadovoljno ispunjuju, da se nije strašio rijeti Ambrozijo sveti: veće poznah krstjana, koj sačuvaše od grijeha dušu svoju, neg li pokornika, koji za svoj grijeh dopuno pokorom zaplatiše. *„Facilius inveni, qui innocentiam servaverint, quam qui congruam egerint pœnitentiam.“* Čudi se veoma lasno svak megju vami na ovake riječi, ter sobom na ovi način govori: ne živem ja, ne staram se u grijehu: sagriješih kad, nu ne bijah lijen do brzo pristupit prid noge božijega namjesnika, za spovidjet skrušeno grješna moja djela, i što mi je naredio on, dobra zadjelovat, ispunih. O čem dake veće imam mislit,

*) L. II. de visit. infir.
**) in psal.

Digitized by Google

što li se smetat buduć po držanstvu momu učinio. — Budi tako kako veliš, ti si opet steko božiju milost, s Bogom smirio i sprijateljo, ali nijesi sa svijem božijoj pravdi zadovoljo. Koliko si ti neurednu pohotijenju dopustio i pogodio, toliko ište božija pravda, da pokoreć sam sebe zadomijerno zaplatiš. Potrjebnito je skrušeno se ispovidjet, potrjebnito je naredbe ispovijednika ispunit, ali to nije zadosta za odužit se Božijoj pravdi sa svijem. Zadomijerna pokora trjebuje, za dignut stari dug do kraja. Paček ni za to samo, nu još za stavit se u biće, za unaprijeda se ne zadužit. Rijet ću isto s mudrijem riječima andioskoga naučltelja. Zadomijerna pokora dva dobra uzrokuje, dvije koristi čini: liječi od nemoći, čuva od nemoći: grješniku trjebuje izliječit se od nemoći, trjebuje sačuvat se od nemoći. Za oba dake dva uzroka potrjebnita je grješniku zadomijerna pokora. „*Satisfactio est medicina curans peccata præterita, et preservans a futuris.*“ *)

Višnji Bog, primudri samovladaoc svega stvorenja, vladajući osobito čovjeka, koji buduć nadaren razumom, po komu umije dobro oda zla razabrat, i urešen slobodo-hotjenjem, po kom može, od oba, što mu je milo, odabrat, djeluje po obranju svoga hotjenja, ne po naravnomu ponukovanju i prignuću, čovjeka rekoh, vladajući s milosrgjem pravdu sadružuje. U svakomu božijemu djelovanju vrh čovjeka kako ima svoj dio milosrgje, tako isto ima ga i božija pravda. „*Universæ viæ domini misericordia et veritas,*“ reče okrunjeni prorok; cjeća česa kako ne može zakratit svoga milosrgja, er je Bog dobrohotan i milostiv otac, tako pustit ne može ne zadovoljenu svoju pravdu, neosvećeno svoje veličanstvo, er je oštar i pravedan sudac. Zamislite prid licem i pristoljem Boga kralja, i vladaoca općenoga na ovu ruku milosrgje u obliću milostive majke i parčice, a na ovu drugu pravdu u

*) S. Th. sup. q. 12. 3.

Digitized by Google

obliču oštra i rasrčena protivnika. Prikažuje Bogu milosrgje prizamijernos njegove dobrote, koja prihodi sve ujedno sastavljene ljucke opačine: prikazuje njegova pravda prizamijernos njegova veličanstva, koje bi ružno od potištena i neharna stvorenja nescijenjeno, i potlačeno. Milosrgje vapi proštenje: pravda ište osvetu. Milosrgje prosi, da se čovjek stvor božijeh ruka sahrani: pravda hoće, da se odmetnik pedepše. Milosrgje, božije srce na milos priteže: pravda, potiče rasrdžbu i potžiže. Na čiju dake ima izit? Prostit sa svijem? Ne: neda pravda. Ništa ne otpustit? Ne: neda milosrgje. Dake? Za ne zakratit milosrgja, nek se prosti krivina grješnog djela; za ne ustegnut pravdu, nek se grješnik vrjemenitom pedepsom pokori: u kratko Ambrozijo sveti: „*delictum sine ultione non deserit.*“ Ovo samo od više isprosit može milosrgje, zakratit pravda ne može, da se mogbude sam po sebi čovjek pedepsati, i pokoriti: opet Ambrozijo sveti: „*Aut homo pœnitens punit, aut Deus vindicans punit*“ ili se pokoriti, ili će te pokorit Bog. — Pričestita, prisrećna pokoro, ko da izreče tvoju krepos, ko da te dostojno pohvali? Ti podobna izmijenit božiju pravdu? Ti podobna iz božijeh ruka bič oteti? Lakos tvoje ruke moguća koliko tegota božije desnice? Tvoj udarac zateć krepos božijega udarca?

Gubi se smetena moja pamet, kad stanem razmišljat žestinu božije rasrdžbe, tegotu božije desnice, kad Bog hiti bič, šibiku protiva grješniku za domjerit sam po sebi svojoj pravdi, za osvetit svojom rukom bezakonja svoga veličanstva potlačena. Mećem pogled u propas pakljenu: što vidim? što čujem? Smrtne, nepristavne bolesti i skončanja, koja se niti mogu izrijet, ni zamislit. Te koje ono mjesto stvorio, ko je staknuo oni oganj prižestni, ko je sve neizbrojne vrste mukâ naredio, ako nije oštra pravda božija? Pomičem pogled, ter pazim mjesto, gdje zatvorene se nahode duše od purgatoria: duše, koje, dokle na ovem svijetu boraviše, rad božije ljubavi za ne omrasit se Bogu, rvaše se teško s puti, s svijetom, s paklom, a na svrhu od

Digitized by Google

svijeh pomankanja srčano pokajane imajuć Boga u srcu, Boga na ustima, priminuše; tu stojeći pune božije ljubavi Boga vape, Boga žele, za njim ginu. Ko ih dake u temu zatvoru uzdrži, ko im zraku božijega lica zastupa, ko ih muči plamom srditoga ognja, ako nije božija pravda, koja nije zamirena, dok ne smetnu gnus do mrve, ter ne sinu sa svijem čiste, ko bijela sunčana zora? Sterem pogled po svem svijetu, ištem mjesto, iz koga kad vaj i protivnos izlazi, ili koga, nu ne često, pohodi. Ištem ga, ne nahodim ga. Ovdi glad, ondi boj; ovdi suša, ondi vode štetne, nezdrave; ovdi trešnja, ondi nemoć, osvem svačijeh posobitijeh tuga i nevolja. Ko šalje tolike biče, ko nas ovako teškijem suprotivam udara, ako nije božija pravda, koja zadovoljne bez plate neće grijeh da otpusti: „*delictum sine ultione non deserit Dominus.*“ Nu od ovako oštre i žestoke pravde božije sama nas može pokora oslobodit, uklonit. Ona taži božiju rasrdžbu, ona božiju desnicu uzdrži: ona pakô zatvora, vrata raja rastvora. Ona zdravlje, ona život naš štiti i čuva, tjera nemoć, smrt nemilu. Po nje kreposti obilno plode baštine, napreduju trgovine, grezne biće svakomu, koji se Bogu pokorom utječe.

Što obirete, krstjani? Vi zaplatit Bogu, ali da se Bog naplati po sebi? Čiju ruku, volite, kušat? Vašu, ali božiju? Ne mislite, da govorim jutros onijem, koji se sad u grijehu nahode, dostojni muka pakljenijeh: moj govor je onezijem, koji su pokajani, ispovigjeni, naregjenu od ispovjednika pokoru izpunili. Ako se ko čudi, nek posluša Tomasa svetoga, da ga uglavi. Grijeh dostoji pedepsu. To svak zna. Ali erbo grješnik s istijem grešnijem djelom dva zla tvori, dvije različne pedepse dostoji. Prvo najveće zlo grješna djela jes ovo: ne hoće čovjek Boga poslušat, voleći svoju pri božijoj volji ispunit, odrica se i odmeće od svoga samovlaštitoga gospara: cjeć ove priteške zloće, dostojan je grješnik pakla, i osude vjekovite: „*convenit ut qui contra æternum bonum peccavit, in æternum puniatur.*“

Digitized by Google

Drugo je zlo, er ostavljajući Boga obraća se, i hita se vrjemenitoga koga dobra zabranjenoga; cjeć ovega, samo vrjemenita pedepsa pristoji mu. „*Quia conversio ad bonum commutabile est finita, non debetur ei pœna æterna, sed temporalis.*“ Skrušena dake grješnika primajući višnji na milosrgje, prašta mu osudu vjekovitu, ne prašta mu pedepsu vrjemenitu. Ali nije pravo, tot ne ište razlog, da ona pùt, koja se pružila na ugodnosti zabranjene propatit bude, i prokušat zadomijerne neugodnosti; i neredna slados' grčilom zaplaćena? — Ču Ivan sveti u prikazi zapovjed višnjega sudca, sud božije pravde: mjerite istom mjerom: nek pedepsa odgovori suproć nerednosti grješna djela: „*tantum date illi tormentum, quantum in deliciis fuit.*“ Ovako je Bog sudio Davida, ovom mjerom zaplatio je njegove krivine. Znate grijeh Davidov. Pravedna, i vrijedna vojnika Uriju bješe on pogubio, cjeć priljubovstva Bersabee njegove žene: radi česa rasrčen Bog posla k njemu Natana proroka, da mu reče, i navijesti pedepsu — umrijeće ti sin, koji ti se nazad malo rodio. „*Filius qui natus est tibi morte morietur.*“ Na isti način dogodi se kad komu od vas, krstjani: smrt nemila rastavi od vas u ne vrijeme rod vaš, vaše roditelje, rogjake, prijatelje i š njima pored zanese rados koris, utjehu vašu. Od koga su ti teški udarci? Nijesu li od pravde božije, koja s tezijem plaća vaše krivine? „*Morte morietur.*“ Duga teška nemoć otme vam zdravlje, da ste usilovani mnogo bolovat, mnogo tugovat. Ko vas tiče? Ne plodu vam baštine, kako bi ste hotjeli, ne napreduju trgovine kako bi ste žudjeli, snagje vas nemir, zloba, progonstvo. Ko je provodić svega tega? Pravda božija. Vi ste lijeni zadovoljit Bogu po vami rad grijehâ vašijeh pošastijeh, cjeća česa Bog po sebi vrši pravdu na ovemu svijetu, i dovršit ima na drugomu. „*Aut homo pœnitens punit, aut Deus vindicans punit.*“ Ili se pokoriti, ili će te pokorit Bog.

Ne sumnjim ja, da vi nijeste pravedno pokajani, vjerujem da je vaša ispovjes u svemu dobra bila, i korisna, ali ne mogu

Digitized by Google

vjerovat, da je vaše pokajanje bolje, izvrsnije bilo, neg li bi pokajanje rečenog kralja Davida. Evo riječi gorko bolesna srca, i skrušene duše Davidove: „*peccavi Domino.*“ Pogrgjeh s mojom nepravednosti, i bludnosti prid svijem pukom krunu, čas, ime. Da je li to uzrok moje žalosti? Nije to moja muka, nije boles ražaljena moga srca. Nije da ne znam, kako grješnik s opačinom gubi dostojanstvo neba, i raja, a čini se dostojan mukâ, i pakla. Ali nije ni ta šteta pravi prvi uzrok moga unutrnjega skončanja. Žalim, kajem se, bolim se, da sam pristupio zapovjed moga Boga, uvrijedio moga stvoritelja. „*Peccavi Domino.*“ — Blago tebi, Davide: prošten ti je grijeh, otpušten pako: ne brini se, ne straši se, tvoje srčano i goruće pokajanje Višnjega je ganulo na milosrgje: „*Dominus transtulit peccatum tuum.* — Ali — „*verumtamen:*“ neće te minut vrjemenita pedepsa, vrjemenitoj zloći grijeha dostojna: ovo je, što još samo uzdrži božija pravda za svoju zadovoljnos. Umrijeće ti sin: „*Filius morietur.*“ — Ne inako Bog milostivi skrušenu grješniku krila od milosrgja rastvora, prašta mu grijeh, otpuštuje vjekovitos pakljenijeh mukâ: ali je tvrd za ne otpustit vrjemenitu pedepsu, erbo tako ište razložita pravda njegova. „*Delictum sine ultione non deserit Dominus.*“ — Nek sad k tebi obratim govor, krstjanine: ti si mnogo vrjemena u slobodi i razbludam proveo, tvomu pohotjenju svu oblas dopustio, bludio put i gojio: sad si ostavio grijeh, od prigode se čuvaš· Ja ti vjerujem, ali to nije dosta: trijeba je da budeš krotit tvoja ćućenstva, da se budeš protivit tvomu pohotjenju, da budeš sam sebi zakračivat još i od onega, što bi mogô bez grijeha dopustit, da trt budeš i pedepsat pùt gladom, žegjom, i prilićnijem vrstam pokore. Ti krstjanine steko si, uzmnožio si imanje, ne sve pravijem načinom: ti si bio mnogo tugjega zahitio ili zauzdržajući bez razloga, ili ne zaplaćujući domijerno, ili privaram, kamatam trgujući: ti si iza ispovjesti vratio, zaplatio. Ja ti vjerujem, ali to nije zadosta: trjeba da ti tvoju pohitnu lakomos sad budeš pedepsat: sad da se blagodaran ukažeš, da pružiš ruku za ugle-

Digitized by Google

dat potrebna, za utješit nevoljna. Krstjanko neću ticat ino, rijet ću samo, u prošasto vrijeme sva si bila u izpraznostima zabavljena, u urešenju tijela, u plahosti općenja dosta grešna davajući, ako ne i uzimajući uzrok od grijeha: smetla si neurednosti, promijenila život. Já ti vjerujem: ali to nije zadosta; trijeba je da zaljubiš pokoru, da na dobra djela prioneš. Nije ovo moja naredba, naredba je Pavla apostola: koliko bješe ko postavio svoje tijelo da služi opačini, toliko nek ga poštavi da zasluži bogoljubnosti: „*sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete servire justitiæ in santificationem.*“ Je li doslek gospodila u vami bludnos, nek odslek gospodit bude čistoća; je li doslek lakomos, neka odslek blagodarnos; jeli doslek izpraznos, neka odslek bogoljubnos, je li dosle oholos, neka oslek podniženstvo; doslek grijeh, odslek krepos. „*Sicut exhibuistis iniquitati, ita exhibete justitiæ.*“. Misliš da si Bogu zadovoljio, božiju pravdu umirio bivši ispunio pokoru od ispovjednika naregjenu? Sudiš ti, da je ta plata zadomijerna tegoti, i broju tvojijeh grijehâ? Kratka molitva, malahna zadužbina, da koji krat božiju crkvu pohodiš, da kad božiju riječ poslušaš, da koje dobro djelo priko volje učiniš, da štogod tvojoj puti sakratiš? Nije, ne, govori ti Pavo sveti: „*sicut exhibuistis iniquitati, ita exhibete justitiæ.*“ Po mjeri grijeha mjera budi pokore. Ti si dosta vrjemena u grijehu proveo, dake dosta vrjemena u pokorenju imaš istrajat: ti si mnogo puta Boga uvrijedio, dake s mnogo dobrijeh djelâ imaš mu se omilit: „*sicut exhibuistis . . ita exhibete.*“

Ali jesu dostojanstva Isukrstova, koja svemu nadomijeraju, čujem odgovor onijeh, koji mrzeći život pokorni, težak puti i neugodan, hitaju se dostojanstvâ nezamijernijeh našega Spasitelja. Znam i ja da su bez mjere i bez kraja Jezusovijeh mukâ i smrti krepos i dostojanstvo na taki način, da je on ne samo za grijehe svega svijeta potpuno, nu vele veće, i priobilno božijoj pravdi zaplatio, kako reče po nauku vjere svete Agustin sveti „*ple-*

Digitized by Google

nitudinis opus nedum, se det superabundantiæ,“ er, kako slijedi Tomas sveti, ovi dobri Spasitelj poklonio je u posvetilište svomu Ocu vječnomu život svoj, život neprocijenjeni, er život Boga u isto doba i čovjeka. Nu prem da je to tako, prava istina, škljan vjere svete, što je pak govorio Pavo sveti: ja ispunjam što još trebuje mukam Isukrstovijem: „*Adimpleo ea, quæ desunt, passionum Christi.*“ Kako Pavle, ti puniš što je Isukrst dopunio? Po tebi još trjebuje plaćat za što je Isukrst priplatio? Ovdi se kogod vara: ili ti veliki naućitelju narodâ, ili oni, koji lakom od svoga s tugjijem samo vas dug svoj hotijo bi zaplatit. I rijet će ko da se vara Pavo apostol? A nije li i ovo prava istina vjere krstjanske? Oni Bog Višnji, koji je nas bez nas stvorio, ovi Spasitelj pridobri, koji je nas bez nas otkupio, neće nas bez nas privesti u mjesto od spasenja. Krštenje sveto po krjeposti Jesusove krvi priporagja svakoga od nas, od sužna pakljenoga silnika u sina božjega, ter nas čisti od krivine grijeha ne samo, neg nas još oslobogjuje od svake dostojnosti od pedepse. Ali ispovjes nije krepka toliko, koliko je krštenje moguće. Prašta Bog na ispovjesti. Nu što prašta? Prašta krivinu grijeha, otpuštuje i dostojnos od pakla: ali ne otpuštuje vrjemenitu pedepsu, od koje po grijehu učinili ste se dostojni.

Digitized by Google

XVII. Pričešćenje.

Veselo danas krstjani, veselo: ja sluga poslan k vami idem, i pristupam, dobar glas vam nosim i pridavam, glas od ispune radosti, od nenadane čestitosti. Domaćin, gospar moj, gozbu je pripravio, večeru zgotovio, gozbu, večeru, kakva prije nije bila, niti će bit na svijetu. Posramio bi se, zbilja vam govorim, da je vidi Asuero čestiti kralj, zasve da on bješe napravio svojijem dvoranima gozbu tako plemenitu, da zateče veličanstvo i bogastvo njegova králjestva: *„ut ostenderet divitias et gloriam regni sui.“* Na ovu gozbu i večeru domaćin gospar moj ište vas, zove, i moli da dogjete. Vi ste sami srećni gosti odabrani, vi bo sami imate ruho čestitijeh gozba njegovijeh, vi bo sami i svijetlo jasno imate ruho krstjanina. Hodte dake, tecite, blagujte, opojite se: *„venite comedite et bibite.“* Ali znajte, da su tu sam kruh, i samo vino postavljeni. Nu kakav kruh kakvo vino? Onaki, kakvijeh bješe Melkisedek Abramu udijelio? Vele bolji, i koliko: ono su bili samo zlamenja ovijeh. Ovi kruh, ovo vino slados ima nad sve što je sladosti na zemlji: *„omne delectamentum in se habentem:“* kruh bo je ovo nebeski, hrana andioska: *„panem de cœli, panem angelorum.“* Pô je s neba hljeb o komu je živio četres danâ prorok Ilija: ali to nije bijo kruh nebeski: ovi je i s neba, i nebeski kruh. Padala je svaki dan hrana s neba Izraelitima u pustinji, ali nije mogla veće koristi učinit neg li svaka ina hrana zemaljska: jeli su oni manu, i ništa ne manje pomrli su: *„manducaverunt manna, et mortui sunt.“* Nu

Digitized by Google

ko jede, i pije srčano ovi kruh, ovo vino, ti će življet u vjeke: *„qui manducat ex hoc pane, vivet in æternum.“* Život vrjemeniti promijenit će u vjekoviti. Njemu će smrt vrjemenita bit put i vrata za doteć do neumrlosti. *„Vivet in æternum.“* Pićo nebeska! nek pokuči ponosite svoje grane, nek se tebi do talâ pokloni plemeniti oni dub sred raja zemaljskoga posagjen: on bi vir života tijela, ti si vir života duše i tijela; njegova čes i plemenitos bi nad sve što je usagjeno na zemlji: tvoja je nad sve što je i na zemlji i na nebesima postavljeno. Višni Bože, te što je ovi kruh? Ovo je kruh, i nije kruh: pogledaj, tegni, okusi, ima sve od kruha; a što je unutra, nije kruh: prilika jes od kruha, sve je ino što se pod prilikom kruha pokriveno nahodi. Nahodi se tijelo Jezusovo, ono isto, ono pravo tijelo, što se od Marije rodilo, što bi na Kalvariju propeto i umoreno. O dara! O milosti! Ko ih može izrijeti? Ali bi neharnos bila bezmijerna, ne rijeti što se može. Uzdignite se dake moje misli, pohrlite riječi na moja usta, sklopite meni govor, da bude od počasti, ako i ne velike, Jezusu, da bude od koristi, i ne male svijema.

Buduć Bog višnji, svemogući ovi svijet stvorio, sve razredio, sve na svoje mjesto postavio, ustaje čovjek na zemlji. Što ćemo sad vidjet? Božiju dobrotu, božiju blagodarnos svu zabavljenu, kako bolje čovjeka nadarit, kako više čovjeka uzvisit. Dava mu udilj oblas po više svega, što se nahodi na zemaljskomu prostoru. *„Dedit ei potestatem eorum, quæ sunt super terram.“* Veli njemu — svud pogled prosteri: sve što vidiš, od svega sam ja gospar vlaštiti, zapovjednik, vladalac: moje je nebo, moja zemlja, moje more i sve što njih puni. Ništa ne manje činim i tebe gosparom od svega pored sa mnom: ja gospar i ti gospar: i po temu činim te slična i prilična meni: *„ad similitudinem nostram.“* Svaka stvar bit će tebi podložna, svaka bit će tebi sluga. Nijednu ne izmičem, ne izbavljam iz pod tvoje oblasti, i gospoctva. Svijema dake gospodi ko gospar. — Božija je ljubav pre-

Digitized by Google

ma čovjeku to dovršila, to dopunila. Ali se udilj misli, udilj brine, kako napredovat u blagodarstvu. Nije ništa na zemlji ostalo što nije čovjeku darovo, i udijelio. Trijeba je dake iskat na nebesima. Jesu tu plemeniti dusi, čestiti angjeli, rajski božiji dvorani. I ovi da se sniže čovjeku dvorit, i služiti? Tako je. To je pravo, to je razlog, što hoće Bog, i zapovjeda. Slase dake, dolijetaju s neba prisvijetle raja zvijezde: oni se čini čovjeka drug i vodac; oni stražanin i branitelj, oni liječnik i svjetnik, oni tomačitelj, i učitelj: svi poslati, za to angjeli nazvati, na službu čovjeka: „*administratorii spiritus in ministerium missi.*“ Zemlja i nebesa čovjeku se pokloniše. Što su čuda, ako nijesu ova. Paček veliki Bog svemogući iza kako bješe čovjeku udijelio sve što je imo i na nebu i na zemlji, dava njemu sebe istoga, ne na jedan način, nu na mnogo načinâ, svaki tot viši i plemenitiji. „*Dedit se in socium.*“ Bog se učinio naš drug, naš brat, čovjek kako i mi, u svemu nami sličan, i priličan. Bog je živio megju ljudima, s njima općio, s njima ijo i pijo. Dake oči ljucke vigjali su Boga, ruke ticale, uši slušale riječi, govor, i nauke njegove. Oni, koji je prido zakon Izraelu, riječi su Barnka Proroka, ukazo se na zemlji, i trajo život megju ljudima: „*in teris vivus est, et cum hominibus conversatus est.*“ Bože što ću ja ovdi sad rijet, što li umijem rijet, kad je moja svijes utrnuta radi ovakoga čuda. Ali nije razlog ovdi ostat, kad jes još mnogo puta prid nami. Nije se Bog učinio samo naš brat, učinio se naša sluga: „*dedit se in servum.*“ Komu ćemo vjerovat, ako ne ćemo njemu istomu? Reče on: nije došo Sin Božiji za biti služen, neg za služit samo: „*non venit ministrari, sed ministrare.*“ Kad se on zaštedio, kad nije pohrlio, lačna nasitit, žedna napojit, nemoćna ozdravit, mrtva oživljet? Sin Božiji kleči i pláče noge učenicima. Kud će niže najpodnižena sluga? Sve je ovo do sad pričudno, i priplemenito, svi božiji darovi, sva božija blagodarnos. Ali sve to zaludu: čovjek ne može nikako uljesti u božije kraljestvo, nikako uzit na nebesa, sagriješio je.

Digitized by Google

izgubio je onu sreću, za koju bješe stvoren, to jes za posvojit one stole rajske, s kojijeh bijahu potjerani odmetnici angjeli. Ovdi je sad njemu na zemlji i kratak, i nevoljan život, a što ga može za najbolje dopasti po smrti, ako nije mjesto od bolesti, a ono jes mjesto od nijedne radosti. Priteške štete i poraze ljucke! Tako je. Ali neće božija ljubav dopustit, da on nevoljan u takomu biću ostane. Ne može se on sam po sebi izbavit: izbavit će ga Bog. Nema on s čijem sebe otkupit: otkupit će ga Bog. Bog će se Bogu učinit žrtva za otkup ljucki. „*dat se in prætium.*“ Sin božiji učovječen poklanja život svoj, toči svoju krv u posvetilište božijoj pravdi za sahrauu čovjeka. Evo Bog za čovjeka umire. Čudi se zemljo, čudite se nebesa, er čuda prikomijerna ištu kušanja prikonaravna. — Ali nije još ovdi kraj, nije svrha božije ljubavi prema nami: još on namišlja što će dat odviše. Otkupio je svoje ovce, povratio im je život po krjeposti svoje smrti, svoje krvi: za tijem ostavlja im, čijem će hranit se, gostit, gojit. Što ostavlja? Svoje tijelo, svoju krv da blaguju i da piju. „*Ut oves, quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret.*“ Grgur sv. — Veli njima Sin božiji: želite hranu? evo vam moga tijela: želite piće? evo vam moje krvi. Govori sad Agustin sv: — Bog je svemogući; ali nema kud naprijeda: Bog je primudar i priumjetan, ali ne zna i ne umije što bi od više: Bog je pribogat, ali bolje stvari ne nahodi. „*Audeo dicere, quod Deus cum sit omnipotens, plus dare non potuit: cum sit sapientisimus, plus dare nescivit: cum sit ditissimus, plus dare non habuit.*“ *)

Velika je stvar, da se Bog učinio naš brat, naša sluga; vele je veća, da se učinio otkup i procjena naša: nu počujte, što u svemu temu ugleda i nahodi Tomas sv. Veli on: brat i brat dvojica su, nijesu jedna stvar, za sve da je u njima ista krv, i jedan vez, koji srca njihova veživa. Gospar i sluga dvojica su, nijesu jedna stvar, za sve da su svegjer zajedno, ovi oko

*) Trac. 28 in Jo.

Digitized by Google

onega svegj zabavljen u službi. Otkupitelj i otkupjenik dvojica su, nije jedna stvar, za sve da oni davajući život za život dava sve što se veće može dat. Svaki dake ti dar Sina Božijega nek je privelik, nek je pričudnovit, ali nijedan ne jedini Jezusa s čovjekom: „*adhuc est in aliqua separatione ab eo qui datur.*“ To je podobno učinit samo blagovanje tijela i krvi Jezusove. „*Datur ad omnimodam unionem.*“ Po ovemu daru sastaje se Jezus, sadružuje, jedini s čovjekom „*ad omnimodam unionem.*“ Na koji se način sadružuju jestojka i oni, koji nju blaguje? U jednomu istomu tijelu čineći se oba jedna stvar. „*Uniuntur in unitate corporis cibus et sumens.*“ Na ovi isti način dava Jezus svoje tijelo, dava za jestojsku. Dake u jednomu istomu tijelu čine se jedna stvar, tijelo Jezusovo, i oni, koji njega blaguje: „*uniuntur cibus et sumens.*“ Ovo nije smišljenje ljucko: ovo je reko isti Jezus. Ko ije moju pùt, ti stanuje u meni, a ja u njemu. „*Qui manducat meam carnem . . in me manet, et ego in illo.*“ Bi li se bolje moglo izrijeti ovo sjedinjenje?

Tot ja dake kad primim na usta posvećeni blagosovljeni kruh, primam pravo tijelo Jezusa; kad žvaćem, pod prilikom kruha nahodi se pravo tijelo Jezusa; kad slazi u moje prsi sveti kruh, slazi, i sjeda pravo tijelo Jezusovo? I toliko ja da vjerujem? — Vjeruj, vjeruj, ako vjeruješ Jezusu: ovo je riječ njegova „*caro mea vere est cibus,*“ pùt je moja prava jestojska. Nu ne misli, da ti Jezusovo tijelo iješ, kô iješ svaku inu zemaljsku piću, da ti njegovo tijelo kidaš, mrviš probavljivaš, u tvoju krv, u tvoju pùt promijenjivaš, priobraćaš. Spomeni se da ti iješ tijelo oblaženjeno: „*corpus glorificatum immortale, immutabile, impassibile.*“ Tijelo oblaženjeno nije podložno za rasut se, smrvit se poštetit se, priobratit se: „*non potest corumpi.*“ Slazi dake on u naše prsi bez ikakva poštećenja: „*influit nobis sine corruptine sui.*“ Ako misliš dake, da njega iješ na način ine piće, ti se teško varaš. Ovo je način novi, način postavljen od svega mogućstva božijega. Trijeba je dake rijet o blagovanju tijela Jezu-

Digitized by Google

sova, da jes i da nije prilično blagovanju ostale piće; u čemu jes, u čemu nije: nije u onemu, što nije pristojno tijelu oblaženjenu: jes u svemu inomu, što može bit pristojno takomu.

Što sam ja dosad reko, što sam ja s ovijem hotio rijet? Jeste li doprli, razumjeli, krstjani? Hotio sam rijet, i reko, da je tijelo Jezusovo jestojska tijela našega, nu da nije hrana. Sad govorim: jes i hrana. Ali čija? Duše naše: *„cibus animæ.“* Primudro reče Tertulijan: — u doba kad tijelo naše blaguje, duša se širi, i goji: *„dum caro Christi corpore, et sanguine vescitur, anima saginatur.“* Tomas sv. razgledajući čovjeka, tri stvari razabira, i nahodi u njemu. Nahodi duh priličan angjelima, komu trebuje neka hrana duhovna, to jes neka mudros, neko znanje, za spoznat i razvidjet što je istina, što je privara; što je pravo, što je krivo. Govorio je andio Tobiji: ja ijem i pijem, ali moja ješa moje piće nije vidno očima telesnijem: *„ego cibo et potu invisibili utor.“* *) Pazi opet čovjeka, i nahodi u njemu put, kojoj trebuje tjelesna zemaljska hrana, ko svakomu inomu živu. Pazi na svrhu čovjeka, i nahodi u njemu put i duh s slatkijem bratinskijem vezom sadružene *„familiari cosuetudine conjunctæ,“* i da se od oba čini jedna stvar. Cjeća česa bješe potrebna čovjeku jedna hrana od obe vrste; da je u isto doba i tjelesna, i duhovna: *„unus cibus toti homini utrique naturæ conveniens spiritualis et corporalis.“* Dava Jezus svoje tijelo i tijelu i duši našoj: dava, kako je svaki podoban za primit ga. Tijelo je podobno jesti ga: njemu dake dava ga za jestojsku. Duša je podobna hranit se s njim: njoj dake dava ga za hranu. S njime on dušu gosti, žiri, goji. Da si je ovo trudno vjerovat? Nije nikako onemu, koji vjeruje, da voda od krštenja peruć tijelo pere dušu, čisteć tijelo od gnusobe čisti dušu od grehote. Vjerujem, temeljito vjerujem, da je duši našoj Jezusovo tijelo, što je tijelu našemu zemaljska hrana. Kako hrana? S usta slazi

*) Tob. 12

Digitized by Google

u utrobu, tu se kuha, razčinja, priobraća; tako miješa se s krvi našom; raslijeva se po svijem žilam tijela; svud ulazi, svud dopire do najmanje sahrane, do najdubljega skrovišta, do kosti, do mozga. Svakoj stvari u nami udahnjiva snagu, krjepos, jakos. Po čemu, recite, u nami rumenilo obraza, bistrina oka, podobnos uha, moć jezika, vrlina rukâ, hrlos nogâ, hitrina svega tijela, ako nije po krjeposti hrane, koja svako mjesto pohodeć, svud obijajuć, gdjegod stupi, diže od sebe, i dijeli, dokle ona dogje na ništa. Stvar je prem očita. Budi vam prid očima čovjek, koji nije imo česa okusit, ni ti je što okusio za koji dan. Bit će te vidjeli njega slabit svaki čas; svaki čas slabijega na radnji, a u neko doba sasvijem ostavit svoje poslovanje. Ne mogući se uzdržat na nogama sjeda; ne mogući se uzbrdo uzdržat, pada, jur se odavna njemu rumenilo s obraza smaknulo, ter se u smrtno bljedilo obratilo. Već ne miče rukama, ne miče s nogama: oči su napola zatvorene: jedva čuje, jedva razumije riječ, koju izgovara. Nakon malo oči zaklapa, već ne progovara. Samo još nije se duh odijelio. Ah gdje si milosti ljucka za privriježit ovega nevoljna, za izbavit ga iz rukâ smrti nemile. Eto milos ljucka usta mu otvora, hranu mu postavlja. Kad je ova sišla u utrobu, ter se počela kuhat, razgrijala se u njemu krv, duh se povratio, oživjela su ćućenstva: vidi, čuje, govori, miče se. Neće vele vrjemena proć, da će on ustat, raztrestit se, ter hrabreno prionut na svoje radovanje. Ovo čini hrana. Ja rekoh što svak zna. Prilično tomu tijelo Jezusovo čini duši ljuckoj: ispuštava iz sebe njeku vrhunaravnu krepos, ter je udahnjiva duši, i svijem nje moćima. Bistri pamet, da se ne bude privarit u spoznanju prave istine, da bude vidjet bjelodano, koji je pravi put od spasenja, da uzumje iznać pristojne načine za dosegnut do raja. Krijepi hotjenje da bude hrabreno u obranju onega, što je duši korisno, ako i nije puti ugodno. Razgara srce, da bude njemu milo Boga ljubit, Boga služit, Bogu ugodit. Dava snagu, za vrlo oprijet se napasti, i neprijateljskomu nasrtanju. Dava jakos, tvr-

Digitized by Google

do uzdržat zauzdanu, i podložnu put. Bez pomoći ove duhovne hrane ne može se ne dogodit isto, što se dogagja čovjeku, koga je glad stištio do časa smrti, ili, za rijet bolje, uprav umorio. Bez pomoći ove hrane, duhovna jakos slabi, kraća, dune se, gine, dokle sasvijem izgine duša naša, nek je duh, ali je svegj priteže nizbrdo tegota puti, s kojom je sadružena. U sadašnjemu biću čovjeka, put raspuštena, put uslobogjena, veću jakos ima nego duh. Duh se jači, duh se s njome rve; ali u ovemu rvanju on slabi, on gubi od jakosti. Što gubi duh, to stječe put. Što se dake možemo nadat na svrhu, neg da će duh poklonit se puti, i ostat rob. Neće, ne, ako okusi sveti kruh, hranu andiosku. On će njemu povratit snagu, krepos, jakos. Po njemu će duh opet učinit se jak, moguć, za poćepat put, za poplesat pako. Svjedočite vi, bogoljubne duše, koje gorućijem srcom primate u vaše prsi ovi sveti kruh, svjedočite istinu mojijeh riječi. Recite, prikažite, koje pokrijepljenje, koje ponovljenje duhovno ćutite vi u vami, kad budete božiju piću blagovali. Koliko onda vami mrzeć grijeh, mrzeć svijet: koliko onda vami mio Bog, mila služba njegova,

Višnji Bog za dugo vrijeme imo je prid očima, i gledo prid sobom čovjeka mrtva. Nije trijeba ovdi tomačit, koja je ovo smrt. Svak zna što je u svemu narodu ljuckomu učinio grijeh Adamov. Ragjali su se, i ragjaju se unuci Adamovi na život tjelesni, nu mrtvi u duši bez života duhovnoga. Nakon toliko vrjemena krenula se božija dobrota, božija milos, za dat njemu podobne načine, da se uzdrži u životu, i produlji svoj život u vijeke. Što je dake učinio? Postavio je različna tjelesna zlamenja napunjena vrhunaravnom krjeposti stečenoj po dostojanstvima krvi i smrti Jezusove, s kojijem čovjeka dovodi na imanje, i uzdržanje života duhovnoga. Život duhovni slikuje se u čemu god životu tjelesnomu. „*Vita spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem.*“ Tomas sv.*) Za primit život tjelesni prvo trebuje

*) 3 p. q 75. art. 1.

Digitized by Google

čovjeku rodit se: prilično tomu stječe se život duhovni: božija milos odredila je, i postavila krštenje po komu priporagjase čovjek na novi život: „*per lavacrum regenerationis,*“ kako veli Pavo sv. Za tijem trebuje čovjeku razrastjet, i utemeljit se u snazi i jakosti tijela. Ne inako trebuje duši: duši trebuje uzrastjet, ustavnit se, utemeljit se u krjepostima života krstjanskoga. Radi toga bi postavljeno krizmanje, po komu Duh sv. udahnjiva njeku osobitu snagu i jakos za temelj i tvrgju života duhovnoga. Priko svega toga trebuje tijelu svakdanja hrana, da žive, da život ne izgine, i ne dospije. Za tu istu svrhu bi postavljen sveti kruh, tijelo Jezusovo, da se s njim duša hrani, da s njim ona svoj život uzdrži. Ovo su riječi Jezusove: — ko mene uzblaguje, ti će življet po meni „*qui manducat me, vivet propter me.*“**) Ako ovu piću ne uzblagujete, neće te imat života u vami: *nisi manducaveritis . . non habebitis vitam.*“ Zaludu je rodit se; zaludu je uzrastjet; bez hrane nije života, ja sam hrana vaša, ja sam hrana vašega života: „*ego sum panis vitæ.*“

Sve što dosad rekoh, kaže očito, da se tijelo Jezusovo, kad ga mi blagujemo, čini naša stvar vlastita. On je naša hrana. Ali nije samo tijelo Jezusovo naša stvar vlastita: naša jes i duša, i božanstvo njegovo, sve izvrsnosti, sva dostojanstva božijega sina učovječena. Svak vjeruje za škljan vjere, od kad je sin božiji u utrobi Djevice Marije uzeo k sebi, k sebi pridružio i dušu i tijelo čovjeka, da se nije nikad od njih odijelio: svegjer bi božanstvo sadruženo i s dušom i s tijelom Jezusa. Bješe se duša na križu odijelila od tijela, ali se opet treći dan k njemu povratila, za nigda se ne odijelit. Dake od tad, gdje se nahodi tijelo Jezusovo, tu se nahodi i duša, i božanstvo njegovo. Davajući dake Jezus svoje tijelo, dava svega sebe, dava dušu, dava božanstvo. Dava tijelo za hranu; dava ostalo, ako ne za hranu, er nikako ne može bit hrana, a ono dava u pravo ima-

*) Jo. v. 58.

Digitized by Google

nje i posjedovanje ko našu stvar, našu stvar vlastitu, veće i bolje, neg li je naša stvar kuća, odjeća, blago, baština. O dara! Što ima veće Bog, da on nami ne dariva? „*De toto Deo dives es,*“ govori Agustin sv. — Bog, Bog vaskolik, sve što jes, sve što ima, cjelovito, i dokrajno po pričešćenju čini se naš. „*De toto Deo dives es.*“

Za dat Jezus nami svega sebe, za dat da je on naša stvar vlastita, što je trebovalo učinit? Trebovalo je, da se sastane sva božija mudros, sve božije svemogućtvo, za dovesti do kraja što bješe Jezus začeo učinit. Mi se čudimo, i snebivamo, kako je Bog od ništa učinio vas ovi svijet. Nije se temu za čudit i snebivat, kad pogledamo što on čini kad se kruh posvećuje. Tjelesnu narav, protiva svijem tvrdijem zakonima, kojijeh bješe on njoj postavio, pričinja, priobraća, promijenjiva. Ne dijeli se Jezus s obdesnu svoga Oca nebeskoga, ne kreće se iz raja, ali u isto doba nahodi se na zemlji, svud na zemlji, gdjegod se nahodi kruh posvećen, mrva kruha posvećena. O čuda? Paček klupko čudesâ! Tu se svud nahodi Jezus, nu se nahodi njegovo tijelo cijelo, razabrano koliko u veliku kruhu, toliko i maloj mrvi, svud jednako, onako kako se nahodi u raju. O čuda! Paček klupko čudesâ! Da što je od kruha? Priobraća se u tijelo Jezusovo, sama ostaje u sebi prilika od kruha, nadarena, vrhunaravno da može učinit sve što može pravi, cio kruh zemaljski. O čuda! Paček klupko čudesâ! Ko bi razabro, ko bi izbrojio, koliko se čudesa dogagja? Nije stvari u ovoj privrati, koja nije učinjena po krjeposti čudotvornosti, i božijega svemogućstva. Čudo od čuda, da se to jedan krat zgodilo. Da što ću rijet, bivši se dogagja svaki čas u bez broja mijesta, gdjegod se po svoj zemlji posvećuje? Bože svemogući što će moja svijes? Ovo razumjet? Nikako. Ovo vjerovat? Svakako. Ti si, ti isto mogućstvo: „*actus infinitus*:“ dake tvoja moć svud može doprijet. Ti si od ništa učinio svašta: dake istom kreposti možeš

Digitized by Google

jedno u drugo obratit, možeš svu narav privratit. „*Dei actio se extendit ad totam naturam entis.*“ Mudra nauka Tomasa sv. *)

Svaki dar ište uzdarje. Ovo je sud svega ljuctva. Nu s čijem čovjek odvratit ovakomu daru Jezusovu? „*Quid retribuam domino?*“ Hvale, časti, poklone, srce, pamet, dušu. Sve to u istinu; ali ništa dokrajno, i domijerno. Kolika je podobnos, kolika dostojnos čovjeka? Ako nije podoban jedan sam, da da se sastanu svi ljudi zajedno, ter da budu sva usta ljucka u jedan glas blagosivljat, i zahvaljivat blagodarnosti Jezusovoj? I to kratko i to malahno. Ali budi da se sastanu sva srca ljucka, da se od sve ljubavi ljucke stvori jedan oganj, za odgovorit Jezusovoj ljubavi? I to kratko, i to malahno. Ali budi, da se sastanu u jednomu gosparu sva gospoctva svijeta, ter da on pokloni na čas Jezusovu sve krune, sve blago, sve ljepote, što se na zemlji nahode? I to kratko, i to malahno. Ali budi, da se sastanu u jednomu sve krjeposti, sve izvrsnosti svijeh dobrijeh, koji putuju na zemlji, svijeh blaženijeh, koji kraljuju u raju, za proslavit, i počastit Jezusa? Sve to kratko sve to malahno. Mi ovo veoma dobro znajuć, na sva usta spovjedajuć, kojijem načinom pristupamo, za primit ovi neizmijerni dar? Koliko je pamet zadubena u razmišljanju; koliko je srce goruće u ljubljenju; koliko ćućenstva zabavljena u častjenju i zahvaljivanju? Vidim krstjanina pristupit prid otar. Da što ću o njemu promislit? Promislit, da je on prilika Centurijona: promislit da on s jedne strane razgledajuć dostojnos Jezusovu, a s druge pazeć svoju potištenos upi u duhu: — Jezuse, Jezuse nijesam dostojan. Ko da okusi sveti kruh? Ko da primi u svoje prsi Jezusa? Ovako tužan, i nevoljan grješnik? U kakav dom da stupi, da uljeze Jezus? U prsi ovako studene, ne uregjene, ne napravljene? Nijesam dostojan po ništa. „*Non sum dignus.*“ Nu ako ti hoćeš uljesti, ti prije tvojom kreposti svemogućom pročisti, prosvijetli, ražeži

*) 3 p. q. 75 art. 4.

Digitized by Google

vas moj duh, da ne bude ovako nedostojan, nepristojan, kako jes, za tebe primit unutra. Jedna tvoja riječ ozdravit će moju dušu. „*Dic verbo et sanabitur anima mea.*“ Vidim krstjanku pristupit prid otar. Da što ću o njoj promislit? Promislit, da je u njoj prilika Mandalijene. Ova sveta bogoljubnica, netom je Jezus stupio u dom nje, svaki je posô digla s rukâ, sve ostavila na stranu, sjela kod Jezusovijeh nogâ, tu se sva zadala, i zamamila u slatkomu, ljuvenomu razgovoru s Jezusom. — Što mi govorite krstjani? Jesam li ja njih uprav zamjerio: ali se privario? Nu, ako se nijesam u svakomu i u svakoj privario, recite koliko je onijeh, kojijeh sam uprav zamjerio. Pristupaju stotine, tisuće, primaju, blaguju, nu koliko je megju njima Centurijonâ, koliko Mandalijenâ? Bez broja su oni, koji bez ikakva opaza jedu kruh nebeski, kako jedu kruh zemaljski: ništa ne razbiraju megju kruhom i kruhom. Paček mnozi, i mnozi većom slasti, većom pohlepom jedu piću tjelesnu, neg li piću andiosku. Da nu prokušajte njihovu pamet. Kakvu nahodite? Veoma raspršanu. Prokušajte njihovo srce. Kakvo nahodite? Veoma studeno. Prokušajte njihov duh. Kakva nahodite? Ištom živa. Prokušajte njihova ćućenstva? Kakvijeh nahodite? Veoma lijenijeh. Da je ovo istina, kaže vas njihov način, kojijem dohode, kojijem mole, kojijem klanjaju: način bez njeke žive bogoljubnosti. I ovo su Centurijoni, ovo su Mandalijene? Nu što je Jezus njima učinio, koju milos bješe udijelio? Za što je Centurijon onako se podniženo Jezusu poklonio: za što je Mandalijena onako za Jezusom poginula? Samo er je on hotio, er se on dostojo uljesti u njihov dom. Mi, mi neharni neharnici nijesmo vrijedni ni onoliko ćućenstva ukazat, dočim Jezus ulazi ne u dom, neg u naše prsi; bivši ulazi ne samo za udijelit koju milos, nego za darovat svega sebe; bivši ulazi ne samo za razgovorit se, nego za učinit se jedna stvar s nami. I mi ovako studeni, ovako lijeni, ovako raspršani, ovako puni svake izpraznosti svijeta, smijemo pristupit, smijemo primit, smijemo postavit Jezusa u

*

Digitized by Google

naše prsi? Da, da nije pod onom prilikom Jezus, da je on sasvijem pravi kruh, i s dvora i unutra, da je on samo blagoslovljen, i prikrižen za uspomenu Jezusa, i njegove smrti, „*hoc facite in meam commemoratione,*“ bili smo mi mogli manjom bogoljubnosti blagovat ga, neg li mi blagujemo sveti hruh ne samo blagosovljen, ne samo prikrižen za uspomenu, nego posvećen, nego priobraćen u pravo tijelo Jezusa, samo zastrto i pokriveno prilikom kruha? Te koja je koris da je u nami prava vjera da mi temeljito vjerujemo, da se ondi Jezus nahodi, kad mi ovako malo scijenimo, i poštujemo sveto tijelo Jezusovo? Što je dake trijeba? Uzet načine pristojne vjeri, koju spovjedamo. Kadgod dake zaželjet budemo sveti kruh, kad se budemo krenut za blagovat ga, neka pamet naša skupi sve misli, i samo ih u Jezusu zabavi; nek se srce naše ražeže, ko jedna goruća peć, i sve svoje plame k Jezusu upravi; neka duh naš sasvijem pogine u sjedinjenju i sadruženju s Jezusom. Blago onemu koji ije ovako pristojno sveti kruh: teško onemu, koji ga prima nepristojno. Ovi kruh ima dvije različne i protivne krjeposti u sebi: ima krjepos žirit, ima krjepos udit. Žir je onemu, koji ga ije pristojno; otrov je onemu, koji ga ije nepristojno.

Digitized by Google

XVIII. Pričešćenje u grijehu.

Čudo od čuda! Koji pastijer svoje ovce hrani, i napaja svojijem tijelom, svojom krvi? „*Quis pastor oves proprio pascit cruore?*“ Jedan sam nahodi se taki. Jezus mili pastijer naš sve vrijeme svoga života srčano je ljubio svoje ovčice: nije štedio, nije kratio truda ni paćenja za njih uzgojit. Ali vrh od ljubavi svoje odredio je ukazat pri smrti, „*Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.*“ Zapečatio je ljubav ostavljajući svoje tijelo, da se njim goste, svoju krv da se njom napajaju. Mili pastijer, dobri domaćin, kralj blagodarni, napravio je trpezu, kruh i vino stavio: kruh u svoju put obratio, vino u svoju krv promijenio: za tijem reče, eto vam gojite se, pijte, blagujte. Te komu on reče? Svakomu. Svakoga on ište na ovu čudnovitu i priplemenitu gozbu. Poslo je sluge, da zovu koga sretu putem: „*quoscumque inveneritis, vocate.*“ *) Uboge? Uboge: „*pauperes.*“ Nemoćne, slijepe, hrome? I njih, i njih: „*debiles, cæcos et claudos.*“ **) Te ko se uzneva, i uzlijeni? Vi ga silom utiskajte: „*compellite intrare.*“ Dom se napunio, gosti su zasjeli. „*Domus impleta, est discumbentium.*“ Ne trebuje ino, neg da dogje svijetli kralj: da zasije megju goste. Uljezo je, svijeh razgledo, jednomu govori: Ti si ovdi, ti smio uljesti? Kako odjeven? Gdje je tebi ruho od gostbine? Na dvor, na dvor. Službenici, iztjerajte ga, paček vežite

*) Mat. XII. 9.
**) Luc. XIV. 21.

Digitized by Google

mu ruke, noge, rinite ga u propas, gdje je noć, plač, i škripa zuba vjekovita: „*mittite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.*“ — Tot tolika krivina, dostojna take pedepse, ne imat na sebi ruha od gostbine? Te što je to ruho? Pita, što je, krstjanin veoma dobro uvježban u vjeri i u zakonu Isukrstovu? Trebuje krstjaninu prikazat, iztomačit? Ruho je čistoća duše: ko nosi grijeh u sebi, ti nema ruha na sebi. O smionstva, o opačine! S grijehom na duši uljesti u ovi dom, sjesti za onu trpezu, blagovat ovi kruh, pit ovo vino? Koliko potlačenje, koliko pogrgjenje Jezusa, njegova tijela, njegove krvi? Svi su grijesi potlačenje, i pogrgjenje Jezusovo, ali je ovo vrh i glava nad sve ostale. Krivina svakoga grijeha zbilja, uprav mjerena, nema svrhe, ni kraja: nu kad bi se mogla iznać svrha i kraj svakomu inomu ovomu, niti bi se našla, niti mogla nać. Ja se žudim zadupsti, zadubite se i vi, bogoljubne duše, u kušanju i razbiranju ove grehote. Razdieliću na dvoje: što čini ovi opaki Jezusu; što čini sebi. Meni će bit zvijezda ispravna Pavo sv: „*qui manducat indigne*“ — prvo „*reus est corporis et sanguinis Christi*“— drugo, „*judicium sibi manducat.*“

I.

Nijesu svi grijesi jednaci: jes koji teži i grgji od inoga: ali jes koji tako velik, tako težak, da ostali prid njemu čine se, ako se može rijet, malahna stvar. Pristupit zapovjed kralja, jes krivina protiva njemu, jes uvrjegja njemu, er se tiče u ono, što je njegovo vlastito, er se njemu diže oblas više onega, čijem on gospodi, i zapovjeda. To je sve izvan njega, to je uvrijedit njega u njegovijem stvarima. Ali uvrijedit njega u njemu istomu, raneći, ubijajući, to je uvrijegja vrhu svijeh uvrijegja. „*Aliud, aliud est,* — viče sv. Petar Damjani, — *edicta negligere, aliud regem jaculo sauciare.*“ Grješnik dake sve ine zapovjedi Božije pristupajući, vrijegja Jezusa u njegovijem stvarima „*in rebus ejus offendit:*“ nu ko prima kruh posvećeni

Digitized by Google

u grijehu, ti silno i nemilo ruku stavlja na Jezusa: „*indigne communicans in ejus personam manus injicit.*“ Taki opaki što je bolji od Jude: što je bolji od židova? Juda je bio, i dospio: židovi su bili, i dospjeli. Ali ti opaka opačino povraćaš na svijet Judu, židove na svijet povraćaš: ti si njihov drug, njihov naslijednik, njihova prilika, njihov namjesnik. Ko ište nać i vidjet koga od onezijeh, naće ga, vidjeće ga u tebi. Ne vjeruj meni, ne vjeruj svijem svetijem ocima: ali ne možeš ne vjerovat Pavlu Apostolu. „*Quicumque manducaverit panem hunc ..... indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.*“ Teška grijeha! Priteške opačine! ko ije nedostojno i grješno ovi kruh, ti se čini krivac krvi, i smrti Jezusove. „*Reus corporis et sanguinis Domini.*“ Da ti nagješ u gnusu i kalini sveti kruh, tibi se vas ustreso, i naježio: što bi reko, što bi ućinio? Ali nije kal toliko nedostojan koliko su nedostojne tvoje prsi, za primit tijelo Jezusovo. Ovo je reko Teofilakto: „*lutum non adeo indignum, sicut carnis tuæ impuritas.*“ Jes velik grijeh postavit kruh posvećen u gnus i kalužinu; ali nije tolik da ga složiš u najgori gnus, u najgoru kalinu, koliko je postavit ga u prsi grješne: ovo je reko sv. Vicenco: „*majus peccatum quam si projiceres in cloacham.*“ Što, su tvoje prsi, pita tebe sv. Tomas od Vilanove? Crno kovačko ognjište; grob smrdeći: brljog svake gnusobe. Ovo su mjesta nami najgrgja i najmrznija na svijetu: ovo je što nas najveće tuži, i gadi, crn smrad, gnus. Ovo bi samo mogla bit prilika, paček ištom sjena grdobe grješnijeh prsi. Nikako bo ne može nijedna stvar zemaljska, tjelesna, zatećć duhovnu koliko u dobru, toliko u zlu. Svegjer duhovna u tjelesnoj vele je bolja, ako je u dobru, ako li je u zlu vele je grgja. Dake grdoća grješnijeh prsi vele je veća, sve je ina, neg grdoća ijednoga mjesta zemaljskoga. Dake ako je Bog sunce duše, bez njega što ostaje ona? Grgja od ijednoga groba. Ako je Bog ures duše, bez njega što ostaje ona? Gnusnija od ijednoga brljoga. Riet ću još što veće. Duša grješna prilikaje pakla. U pa-

Digitized by Google

klu osugjeni mrze Boga, Bog mrzi na njih. Duša grješna mrzi Boga, Bog mrzi na nju. Grda doma! I ti u ovaki dom uvodiš, paček turkaš Jezusa, u dom tako crn, tako smrdeć, tako pogan? „*Quantum flagitium in spurcissimam tui corporis cloacham Christi corpus projicere.*“ Zaglavljiva svoj govor sv. Tomas od Vilanove. Dom onega glasovitoga centurijona bi u istinu veoma čist. Ne razumijem ja rijet, da bi čist na način svjetovni, to jest da bi pometen, razpremljen, napravljen: razumijem rijet, da bi čist od gnusobe duhovne, da bi svijetao, i napravljen uresima krjeposti. Centurijon uprav je vjerovo u Jezusa vjerovo da je sin božiji, da može sve što hoće, da može otkle hoće, da je dosta njegova riječ. On dake bi pravovjernik, bi krstjanin. Cjeća česa nije se nahodio dostojan da stupi Jezus u njegov dom. Otkud, otkud je moj dom dostojan za primit takoga gospara: „*non sum dignus ut intres.*“ Ne trudi se, nećeš nikako. Nikako, veli on, koji je u Jezusa vjerovo, njemu se klanje, njega scjenio i častio: ti grješniče, koji si se od Jezusa odreko, suproć njemu uzdignuo, ti silom hoćeš da on u tvoje grješne prsi uljeze, drpiš, potezeš, utiskuješ? Ah sinu božiji ti se tako puštuješ opacijem? Kralj od gozbine nedostojnijem ne da okusit, tjera i oštro osugjuje: a ti mûčiš, a ti trpiš da dohode, da pristupaju, da blaguju nedostojni, i opaci? Nemoj tako, nemoj: neg ustani u rasrdžbi: „*exurge in ira tua,*“ i uzmi osvetu posred doma takijeh neprijatelja: „*exaltare in finibus inimicorum tuorum.*“

Stupimo naprjeda, i pitajmo čiji je dom duša grješna? Dom hudopski. Grješnik potom sagriješi, kroz jedna vrata tjera Boga, a kroz druga prima hudobu. Veli vragu; uljezi, gospoduj: ti ćeš meni bit gospar, a ja tebi sluga. Već krat ne bude jedan, bude ih mnogo, bude četa. Reče Isukrst: duh nečisti dozove mnozijeh inijeh gorijeh od sebe: „*assumit alios nequiores se.*“ *) Reče od više, „*et ingressi habitant ibi.*“ Uljezu, zasjedu, ustanu se. Ti

*) Matth. XII. 26.

Digitized by Google

dake grješniče uvodeći Jezusa u tvoje prsi, uvodiš ga u dom hudopski, stavljaš megju hudobe, hudobami pridavaš. Tako je bez sumnje, govori jedan mudri otac: „*quia illum ponis in loco sub potestate diaboli constituto.*“ O strahoće! Ne može se uzdržat Pavo sv. da uzmamjen ne uzupi. „*Quæ partecipatio justitiæ cum iniquitate?*“ Otkud se može zamislit, da svet, ista svetinja, može se sastat u istom domu sa osugjenom opačinom?“ *Quæ societas lucis ad tenebras?*“ Ko je ikad vidio svjetlos s tminam sadruženu? „*Quæ conventio Christi ad Belial?*“ Na koji se način može pogodit Isukrst s Belialom: stupit Isukrst, gdje se Belial nahodi? Nu kad grješnik smiono postavi u svoje prsi tijelo Jezusovo, vidi se svetinja u istom domu s opačinom ustanjena, svjetlos s tminam sadružena, Isukrst prid Beliala doveden. Što si dake ti grješniče taki? Kojijem ću te imenom nazvat? Ti si Juda; gori od Jude: „*Juda deterior*“ slijedi isti mudri otac. Što je Juda učinio? Prido Jezusa židovima. Ti što činiš? Pridavaš ga vragovima. „*Ille tradidit judæis ... tu demonibus tradis.*“ Ah bogoljubne duše za ćas hodte sa mnom prid otar, da vidimo, da čujemo. Eno misnik drži u ruci sveti kruh, a prid njim kleči krstjanin, da ga primi, i blaguje. Ispod prilike onega kruha njemu Jezus govori: za koji poso, za koju svrhu ti si došo ovdi, i kleknuô? Za blagovat moje tijelo. Svrha je dobra: dobar si došo, to je meni pridrago, i priugodno. Ja sam ovu trpezu napravio za moje mile ovčice, za moje ljubljene prijatelje. Ne sitim ja njih s puti bezumna živa, ja ih sitim, ja ih gojim, tijelom mojijem, puti mojom. Nu mi reci, jesi li ti došo ko prava ovčica moga stada; ko pravi ko dobri prijatelj moj? „*Amice ad quid venisti?*“ Kako ja s neizmijernom ljubavi pripravih, tako ti srčanom, i žestokom ljubavi da primiš? Nu u kakvo mjesto ja ću uljesti? Je li čisto, je li prazno? Oh što vidim! Mjesto vražije hudobe u njemu. Himbeni izdajniče, Juda prokleti, ti tako mene vragovima pridavaš? „*Sic filium hominis.*“ Teško tebi, ko i Judi: „*væ illi per quem filius hominis tradetur.*“ Bolje bi bilo i za tebe, da ti nijesi nikad na svijet izašo; „*melius si natus nons fuises.*“ Juda

Digitized by Google

se sam po sebi objesio, ti ako to ne učiniš po tebi, a ono će tebe u koje doba vragovi zadavit.

Juda je prido židovima Jezusa, i odijelio se od njih: grješnik, o komu govorim, pridava Jezusa vragovima, i tu prid njima ponavlja sve što su zla židovi učinili. Ja se držim tvrdo Pavla Apostola: ne mogu se privarit: „*Reus corporis et sanguinis Domini.*“ Kriv od svega. Ja ću razdijelit na dvoje opačinu židovsku: jednu zovem pogrgjenje Jezusovo, a drugu zovem mučenje Jezusovo. Ovi grješnik ponavlja jedno i drugo. — Židovi su Jezusom se rugali, Jezusa psovali, Jezusa kleli, i proklinjali. To isto čini ovi grješnik Jezusu u obraz, u oči. Sve njegove molitve, sve klanjanje, sva dvornja bogoljubnos, sve su rug, psovke, kletve, i proklestva — Jezusu. Imaš glavnoga neprijatelja, koji znaš, da te mrzi na smrt. Ovi dohodi k tebi sa svom skladnosti običajnom megju ljudima; moli te, da bi došo u njega doma, da bi došo blagovat š njim; hita te za ruku, vodi te, uvodi te; tu sve što je milijeh i ljuvenijeh riječi tebi govori; grli te, celuje te. Nek on čini sve to tako, i govori, vjeruješ li ti njemu, uzdaš li se u nj? Ali cijeniš, da je sve to himbenos i privara? U istinu cijeniš da on sve inako kuša u sebi, neg li kaže na dvoru. Ako kaže rados cjeć tvoga dobra, ti cijeniš, da je u njemu žalos, i nenavidnos: ako kaže žalos cjeć tvoga zla, ti cjeniš da je u njemu rados i veselje. Ti se strašiš da nije u jestojski, u piću, smiješan otrov; ti se svud obzireš, da te ne bi što dopalo, i nenadno pogubilo. Evo prilike ovega grješnika. — Takije on neprijatelj Jezusu, himbeni, izdajni. Jedno kaže, a sve ino kuša. Kad mu se klanja, tad mu se ruga; kad ga moli, tad ga psuje; kad ga hvali, tada kune kad mu zahvaljiva, tad ga proklinje. Pogledajte Jezusa u dvoru Pilatovu. Sjedi na kamenu u prilici od kralja. Kakva kralja? Kralja od ruga. Krunu ima, nu od drača; ruho ima crljeno, nu od potištena sukna; šibiku ima, nu od prazne trsti. Ovako ružno, i pogrdno koje Jezusa okrunio, odio, trs mu prido? Sami židovi? Ne ne. Kruni, odjeva, podava svaki krat grješnik, kad ga u svo-

Digitized by Google

je grješne prsi postavlja. Nije ni to njemu zadosta: hoće do kraja; tu kleči prid njime, i pozdravlja ga: „*ave rex judeorum,*“ zdravo kralju židovski, tu ga u obraz zapljuva, tu mu s lica vlase isteže, tu ga drpi, potiskuje, zamlaća. Je li što veće? Ako su što veće židovi učinili, neće ne on propuštit, ne učinit. Govori mi kogod, svaki grijeh, svaki grješnik, sve to povraća i ponavlja. Čujte moj odgovor. Svaki ini povraća, i ponavlja, ali po putu tugjijeh usta, tugjijeh ruka, tugjijeh ćućenstva: ovi grješnik čini po sebi, svojijem ustima, svojijem rukama, svojijem ćućenstvima Jezusu i njegovu tijelu primajući ga u prsi grješne. Što hoću rijet ove riječi, ako ne to: „*Reus corporis et sanguinis Domini.*“

S jedne prikaze progjimo na drugu: s pogrgjenja na mučenje Jezusovo. Ko hoće vidjet skupljene ujedno sve muke Jezusove, neka ga pogleda u dvoru Pilatovu, neka ga pogleda na Kalvariju. Pogledo ga je od davnijeh davnina Izaija Prorok, i nije mogo iznać u njegovu tijelu mjesta zdrava. Od peta do vrh glave sve je jedna rana: „*a planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas.*“ Što nijesu biči, što nijesu drače, što nijesu ćavli učinili! koje smrtne muke, koji smrtni trudi, koja smrtna žegja! Komu neće srce ispucat, pazeć Jezusa prikazana od Pilata: „*ecce homo?*“ Komu neće duša utrnut pazeć Jezuza propeta viseći na križu? Ne ištem krstjanina, ištem nevjernika, koji nikad nije čuo ništa o Jezusu povijedat, ter ga molim, uljezi u dvor Pilatov, i pogledaj čovjeka: „*ecce homo:*“ molim ga uzidi na Kalvarijo, i pogledaj čovjeka propeta. Sad znaj, da ovi čovjek nije nikad nikomu nikakva zla učinio: sudac buduć ga kušo, i povraćo se kušat, nije ga našo u ničem kriva „*nullam invenio in eo causam.*“ Što govoriš ti dake pazeć ljuctvo pravedno ovako izmućeno? Trne mi srce, gine mi duša. Reci, bili ovo Samojedi učinili? Nikako. Bili ovo zvijeri učinili? Nikako. Učinili su židovi. Nijesu oni sami: čini svaki oni, koi griješan prima u svoje prsi Jezusa. Ako nije ovo istina, tot nije istina da taki čini se kriv od krvi, i smrti Jezusove: tot je u krivo reko Pavo sv. „*reus*

Digitized by Google

corporis et sanguinis Domini:" tot, ako je on u krivo reko, vjera je naša privara. I u ovaku propas od nevjernosti trebuje zanorit, za oparčit opaka? Kriv, kriv, kako i židovi; kriv zajedno s njima, kriv pored njima. Paček, govori Agustin sv., da je veći, grgji, i gori njegov grijeh, neg li bi grijeh židovski: *„gravius peccant indigne communicantes, quam qui eum crucifixerunt.*" Oni su na nj stavili nemile ruke, dok je još bio putnik na zemlji, ti ih stavljaš sad, kad je slavan i blažen u raju. Oni — *„ambulantem in terris,*" ti — *regnantem in cœlis.*" Oni nijesu njega poznali; bijahu zasljepljeni; on bi prid očima njihovijem čovjek ko svaki ini čovjek: a da su ga poznali, kako ga poznaš ti, ne bi nikad bili učinili, što su učinili po riječi Pavla sv. *„si cognovissent numquam Dominum gloriæ crucifixissent:*" *) ti ga veoma dobro poznaš, za Sina božijega ti njega spovijedaš, njemu se ko pravomu Bogu klanjaš, a u isto doba ti se s židovima sastaješ, tvoje ruke njihovijem sadružuješ, pored njima ti ga mučiš, ti ga ranjivaš, ti ga propinješ. Što ću rijet? Što mogu veće rijet?

II.

Ne bi meni došlo na pamet za rijet, niti bih smio rijet, da nije reko Pavo sv. Što je on reko? Da ovaki grješnik dostoji osobitu osudu u paklu; da je pako rastvorio čeljusti za proždrijet ga, da ga neće zemlja trpjet na sebi; da su vragovi ruke pružali za zadavit ga. Sve se to uzdrži u Pavlovijem riječima: ali on veće od tega govori: govori kako nije običajno govorit: govori nešto izvan načina strašno i strahovito. Govori, da taki ije, i pije osudu; *„judicium sibi manducat, et bibit.*" Jesti, i pit osudu? Nije ovo strahoća? Sveti kruh jes za njega ko smrtni otrov. Jestojska, ali piće otrovno s usta slazi u utrobu, miješa se s krvi, svud se rashodi, po svijem žilam do najmanje, svud ula-

*) I Cor. II. 8.

Digitized by Google

zi do kosti, do mozga, sve smrtno šteti i razbalja na taki način, da ne može ino, neg li samo svemogućstvo božije ozdravit ga. Taki nemoćnik ima smrt u sebi, prije nego oči zatvori, prije nego duh ispusti. Tako ga još dok je živ smrt obsjede, i posvoji. Prilično tomu, veli Pavo sv., osuda uljeze, obsjede, i posvoji ovega grješnika: „*judicum sibi manducat, et bibit.*“ Taki čini se sa svijem hudopski: u njemu vrag sa svijem usadi, utemelji, utvrdi, ožilavi svoje pristolje. Rieće mi ko: svaki grješnik čini se hudopski: u svakoga grješnika ulazi hudoba, i zasjeda u nj. Odgovaram ja: veoma različno. Dva su kralja zavagjena megju sobom; biju rat. Jedan gubi, a drugi dobiva. Dobitnik buduć potjero neprijatelja, pun slave i veličanstva ulazi u neprijateljski grad, i sasjeda tu ko gospar. Ali se još ne može rijet, da je on usadio tu, i utemeljio svoje gospoctvo. Uljezo je, ali može i izit: dobio je, ali može opet izgubit. Sreća, pomoć, junaštvo može pridobita učinit dobitnikom. Ali se ovo za ne rijet svakdano, čestokrat ne dogagja, i ne vidi na svijetu. Tad samo oni prvi može se zvat gospar vlaštiti grada, tad on može rijet, moj grad, moj grad za vazda, kad bude neprijatelja smrsio, i uništio. Ovu priliku stavljam za razabrat megju ostalijem grješnicima, i ovemu, o komu govorim. U svakoga inoga grješnika ulazi hudoba, ali može izit, može bit potjerana i izagnana: može opet grješnik s božijom pomoći objačat, dobit, i oslobodit se. Ovega grješnika njegov grjeh tako dovodi na ništa, tako mu sve žile, hoću rijet moći duhovne posijeca, tako mu svaku podobnos iz njega vadi, i kube, da ulazeć hudoba, ulazi ko vlastiti gospodar, tu ona sadi, temelji, tvrdi, žilavi svoje pristolje, svoje gospoctvo. Nu ali ja ovo govorim po meni? Ali ne nahodim vas razlog, vas uzrok mojijem riečima složen u pismu sv. Juda bi grješan od prije vele, neg je Jezusa pridо židovima. Bi lakom, lupež: „*fur erat,*“*) bješe odavna namislio, i odredio Jezusa prodat, samo je če-

*) Jo. XII. 6.

Digitized by Google

ko kad će, i kako će. Bješe dake odavna u nj uljezla hudoba. Sa sviem tijem ne govori pismo sv. da bješe tad uljezla: ne govori ništa, ko da ne bješe uliezla. Tad, reče, da je uliezla iza kako bješe blagovo sveti kruh: „*et post buccelam intravit in eum satanas.*“*)

XIX. Misa.

Budi slava i hvala višnjemu Bogu gospodinu, privelika mu hvala, da su jur nakon četiri tisuće godištâ od postanka neba i zemlje prošle sjene, zlamenja pristala, sva ta u sebi stvari prazne, bezplodne, bezkorisne, „*infirma et egena elementa*“ tako nazvane od Pavla Apostola.**) Eto i za duge i priduge noći svanuo je bio dan, došo je oni, koji je imo doć, iskan, čekan žugjen otkupitelj Izraela. Pri njegovu došastvu sve je promijeno, otar, posvetitlište, posvetitelj: razmetnut je stari otar, stara posvetilišta pometnuta, redu Aronovu prigrabio je mjesto, oblas, red Melkisedekov. Nije trijeba veće hodit u Jerusalem, za moć, da je Bogu ugodno, posvetit, sad je podobno i pristojno svako mjesto, u svakoj strani svijeta posvećuje se posvetilište milije, ugodnije Bogu, neg li bi Abelovo, neg li bi Abramovo, i sve što se kad njemu posvetilo od naroda Izraelova. Nije sad trijeba iskat po izboru živo u stadima, nije trijeba klati, žeć, nije trijeba mrljat, i gnusit ruke u njihovoj krvi, sad je mio i ugodan Višnjemu sam poklon kruha i vina, čisto i pričisto posvetilište. To bi njekada davno posvetilište, koje je Melkisedek Bogu činio, to se opet na svijet povratilo, i po njemu red Melkisedekov ponovio. Ovo bi od davna obećo višnji Bog, prorocima objavio, Izraelu poručio i navjestio. Ah Bože! Tako isto, kako mi s

*) Jo. XIII. 27.
**) Gal. IV. 9.

Digitized by Google

očima tijela sada vidimo, tanko po tanko židovskomu narodu prorokovo je Malakija. — Ovo je vami poruka božija, govorio je njima prorok: nije meni veće vaša služba ugodna, omrzla su mi vaša posvetilišta; ja sam poznan, čašćen u velike od svijeh narodâ, svud po svem svijetu meni se posvećuje posvetilište čisto; *„non est mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur mihi oblatio munda.“* Tot toliko nad sve ino postalo je biti milo i ugodno višnjem Bogu posvetilište kruha i vina? Po čemu? Za što? Što je u njima? Koja nova plemenitos? Jes u istinu, privelika, neizrečena. Ti kruh nije kruh, to vino nije vino, potom se vrhu njih riječ božija zametne. Kruh se je obraća u tijelo Jezusovo, vino u neprocijenjenu krv njegovu, od kruha i vina sama prilika ostaje ko za njeki zastor, i zasjenu. Mi dake na otarima našijem, na Misama našijem prikažujemo, poklanjamo, posvećujemo Bogu Boga, Ocu nebeskomu, sina Božijega upravo i dokrajno posvetilište. Ah Bože! I ne trnu sve u meni moći, kad pristupim ja djelo od Misnika učinit, Bogu Boga posvetit, i ne trne svaki, koji se na temu namjeri, i čini se udionik posvetilišta? Budite danas sa mnom, da prokušamo plemenitos ovega djela, za da se uzmnoži povrati, nastane duh i bogoljubnos u svakomu onako, kako je komu potrjebnito, i u onijem koji posvećuju, i u onijem, koji se namijeraju, i pomagaju.

Za pomirit Boga s čovjekom, zaludu sva posvetilišta svijeh narodâ svega svijeta; nije podobna za vavijek sva krv svega živućega otrt gnjus, kojom bješe grijeh opoganio dušu čovjeka; paček život isti čovjeka, sva krv njegova poklonjeni u posvetilište privišnjemu, nije zaplata zadovoljna i zadomijerna božijoj pravdi za grijeh ljucki. Toliko je pogan, i štetan grijeh. Čovjeku je Bog dô slobod hotjenja, kad ga je stvorio: može on dake svrnut na koju stranu hoće, na desnu na lijevu: u slobodi dake

Digitized by Google

njegovoj stoji pristupit i ne pristupit zapovjed božiju, i po temu razdriješit i ne razdriješit oni uzô slatki, vez od prijateljstva od ljubavi, koji bješe s prva zametnut, i stisnut megju njim, i njegovijem stvoriteljem. Ali buduć ga jednom razdriješio, nije podoban nikako, i ničijem opeta po sebi zauzlat, zavezat. Činili se komu ovo otajstvo? Otajstvo nije, za uglavit se, zadosta je uprav zamislit, što je Bog, što je čovjek. Buduć zamislio spoznat će, da je mjera grijeha dostojnos Boga uvrijegjena, da je mjera dostojnosti ljuckoga djela sama dostojnos čovjeka. Paček koja dostojnos prid Bogom može bit čovjeka odmetnika, i krivnika? Nek je skrušen i pokajan; to nije zadosta, ino se hoće. Na nijednoj pravdi nije zadosta samo pokajanje radi zla učinjena, trebuje dokrajna i domjerna zaplata. Plata odgovorit ima krivini. Što ću veće tratit riječi, ufam da je svak ovu istinu razumio. Trebovalo je dake sve ino posvetilište, posvetilište života čovjeka, nu čovjeka bezgrješna, koji buduć od Adama krv potego, ali nije gnjus od grijeha Adamova potego. Ni to nije bilo zadosta, trebovalo je da ovi čovjek uzimabude dostojnos jednaku dostojnosti božijoj. Ah gdje je ti taki čovjek? Koji to može čovjek bez da je Bog i čovjek? Ko može bit Bog i čovjek, ako ne side s nebà sin božiji, i učini se čovjek? Kako domjerit božijoj pravdi, ako on ne postavi život u posvetilište Ocu nebeskomu? Toliko je trebovalo, toliko je učinio sin božiji. Govorim po riječi Pavla apostola, ništa nijesam reko što nije on prije mene reko: „*impossibile est, sanguine taurorum auferri peccata.*“*) Kroz cjeć česa, slijedi Pavo sveti, sin Božiji oni čas, kad se imo uputit s neba na zemlju, ovi je govor popravio k svomu ocu nebeskomu; — nijesi hotio, i nećeš da primiš nijedan poklon, nijedno posvetilište za platu ljuckoga grijeha, neg si meni napravio tijelo, da ti ja s mojijem životom zaplatim, evo idem za ispunit tvoju volju, idem za istočit tebi u posvetilište svu moju krv do

*) Hebr. X. 4.

Digitized by Google

kaplje. Sišô je, učovječio se, poživio megju ljudima, umro u posvetilište Bogu. To je isto doradila i židovska zlosrdnos, i volja Jezusova, oni mučeć, on ne braneć, oni za ispunit svoju opačinu, on za platit božijoj pravdi, i ne za jednoga čovjeka samoga, ali za jedan sam narod, nego za sve narode, za vas svijet. Kroz cjeć česa, mudro kaže Leon sveti, nije Jezus ubjen bio ni u templu, ni u gradu Jeruzalema, izašo je izvan mirâ, na otvoreno, uzašo je na vrh brda, križ bi njemu otar, ne otar templa, neg otar svijeta: „*extra castra crucifixus est . . ut crux Christi non templi esset ara, sed mundi.*“ *) Buduć dake tako Jezus učinio, zaglavljiva Pavo sveti: „*una oblatione consumavit in sempiternum sanctificatos.*“ Jednijem posvetilištem savršio je Jezus sve što je bilo potrjebnito. Ovo samo pomirilo je nebo s zemljom, Boga s čovjekom, ovo samo zadostojalo nami proštenje od svijeh grijehâ.

Da što trebuje opet Bogu posvećivat? Ako ono na križu bi domjerno, i prikomjerno, ono samo spoznat imamo u krstjanstvu za vazda učinjeno, i ne ino. — Vara se, dake vara, kogod na misam spozna i vjeruje da se opet posvećuje. Tot ja imam danas odgovarat tebi, ohola krivovijernosti Lutera i Kalvina, u doba, kad je moj razgovor napravljen za vjernijeh sinova svete crkve katoličanske? Odgovoriću ti, er što rečem, za tebe zamuknut i zabušit, to će ovijeh uvesti u veće i bolje spoznanje prave istine, kojoj se klanjamo, koju spovijedamo. — Naša posvetilišta nijesu ter nijesu sve ina stvar od onega posvetilišta na Kalvariju učinjena. U staro doba posvetilište od posvetilišta bila je sve ina stvar, jedno bi dospjelo, a drugo bi se pristavljalo, dovodilo se živo iza živoga, klalo, žeglo, posvećivalo, točila bi se krvi iza krvi. Te za što? Za domijerat s novijem, nepodobnosti prošastijeh. Prilagalo se, i prilagalo, ali se nije napredovalo, er se nikad nije moglo zadomjerit. Naše mise, naša posve-

*) Serm. VIII. de Pas.

Digitized by Google

tilišta isto su ono što je Jezus od sebe učinio na križu, posvetitelj i posvetilište u isto doba: mi na misam našijem samo ponavljamo ono što bi tad učinjeno. Spovjedamo, da je Jezus jedan krat samo prolio krv, jedan krat samo umro na križu, nijesmo bezsvijesni za rijet, da sad na otarima našijem Jezus umire, da ga mi ubijamo; ne točimo, ne tičemo u njegovu krv prisvetu. Jedno samo posvetilište bi s prolićem krvi, ono na Kalvariju na križu, na našijem otarima naša su bez prolića krvi.

Kako to? Ne ostavlja me još, još suproć meni žamori tvrdoglava krivovjernos. Ono isto, što bi onda davno, to je isto sad: što je bilo i dospjelo, ono se isto povraća sad biti: ondi Jezus mrtav, ovdi živ: ondi je istekla krv, ovdi se u krv i ne tiče, i ne može. — Čuo sam, čuo vaše bezputno razloženje, zasljepljeni odmetnici crkve svete: to je ne htjet uprav razumjet, ne htjet gledat kroz svjetlos vjere, to je gledat kroz svjetlos same ljucke (ah koliko slabe!) svijesti. Počujte dake moj odgovor, i recite, što nije u ovemu, vjeri i razlogu prikladno. — Misnik zameće čudotvorne riječi Jezusove, posvećuje kruh: udilj Jezus tu postavlja svoje tijelo obraćajući kruh u svoju put; postavlja rekoh tijelo, ali ne bez duše i božanstva, bivši se od njih rastavit ne može, cjeć česa postavlja svega sebe. Postavlja, rekoh, Jezus svoje tijelo, ali u ime koga bića njegova? Pitam ja. Sadašnjega, prošastoga? Ako prošastoga, u ime koga od onijeh, u kojijem je bio boraveć na zemlji? Postavlja li svoje tijelo ko sad blaženo u raju? Ne. Postavlja li ga ko uskrsnuta slavna oda smrti? Ne. Postavlja li ko čuda tvoreći megju ljudima? Ne. Postavlja li ko začeta u Mariji, od Marije rogjena u Betlemu? Ne. — Postavlja samo ko propeta, pogubjena na križu. Ovo ne govorim ja po meni: ovo je Jezusova riječ. Naredio je da činimo mi, što je učinio on napokonje na večeri: da što je reko uzimljući kruh u ruke? Ovo je moje tijelo, *„hoc est corpus meum.“* Da je li što k temu priložio? Jes u istinu, i kako jes, jes ono što

Digitized by Google

temelji nas u našoj vjeri, što buši krivovjernos i zasramljuje. Reče — ovo je moje tijelo, što će bit za vas ubjeno; ovo je moja krv što će bit za vas istočena: „*quod pro vobis tradetur*; *qui pro vobis effundetur.*“ Ove iste dake riječi Jezusove, kad ih misnik izgovori vrh kruha, ovo samo ištu, ovo samo, rijet ću ovako, zapovjedaju, ovo samo dovode po sebi, tijelo Jezusovo ko ubjeno na križu; ištu zapovjedaju, dovode po sebi naponase samu krv Jezusovu ko istočenu na križu, zasve da dohodi i krv s tijelom, i tijelo s krvi, ne cječ onijeh riječi, neg cječ nerazdiona sadruženja, u komu se sad nahode. Po krjeposti dake onijeh riječi mi imamo na našijem otarima pravu svetbu*), ne u hini i u prilici, pravo tijelo, pravu krv Jezusa, mi njih uprav Bogu posvećujemo, er mi s naše strane, i koliko mogu doradit one riječi prikažujemo, i poklanjamo Višnjemu, tijelo umoreno na križu, krv istočenu na križu. Evo kako mi ponavljamo ono posvetilište učinjeno na križu, evo kako svako ono naše, što mi na otarima našijem činimo, isto je ono, što bi na Kalvariju svršeno. Umuknite veće, umuknite opaci, zadosta i saviše ja s vami govorah.

Vijerni sinovi svete crkve katolićanske k vami idem, k vami moj govor obraćam, pitam da rečete, što se vami prikažuje, što vi s okom pameti ugledate, kad vaš pogled put otara koga upravite, kad se u doba posvetilišta vi namjerite. Cijenim, ne sumnjim, ono isto što se meni raskriva, prikažuje. Ono se meni mjesto priobraća u kalvarijo, otar u križ promjeniva: vidim na križu Jezusa krvava, ranava, izdisat, umrijeti, vidim lokvu njegove krvi istočene, izcijedene iz njegova tijela. Namijeram se ja na njegovoj gorkoj smrti. Ovo je dan Jezusove smrti, dan priveliki, dan od milosrgja, dan od otkupa, danaske se iznašla, otvorila prebogata ruda višnjijeh dara i milosti. Trebuje poklonit se višnjemu, prikazat mu s čiem god da je pristojno, naše spoznanje da je on gospar naš, mi njegove domorotke sluge, ponesi ovo, prikaži, pokloni, to je jedino pristojan poklon za moć prika-

*) I ovdje i drugovdje mješte — žrtva.

Digitized by Google

zat prid noge samovlaštitoga gospara svijeta, priguodan njemu poklon, i ugodna veoma čini onega, koji ga prikažuje. Trebuje, s čijem god, riet ću ovako, zamitit općenoga vladaoca, da se prigne, dostoji udijelit nam što prosimo, udijelit pomoć i utjehu duhovnu i tjelesnu, udijelit zdravlje, plod, napredak, imanje, sačuvat od nezgoda, oslobodit od suprotivâ na moru, na suhu, ovo je jedina mita podobna izmaknut iz božijeh ruka što ištemo i želimo, podobna usilovat Boga da nije on vrijedan uzdržat ruke stisnute, i zatvoreno. Trebuje zahvalit Bogu na njegove dare i milosti, zašto nas je stvorio; zašto nas je otkupio; zašto nam je pripravio dom za vavjek svake radosti i uživanja; zašto nas je postavio u skut prave crkve svete; zašto nas krijepi bez pristanka da se budemo uhitit neba, doteć do raja; zašto mnoga i mnoga dobra tjelesna i vrjemenita kad moljen, a kad i ne moljen blagodarno i obilno udijelio nam je, ovo je jedino uzdarje čijem božijoj dobroti odvratit, i zahvalit. Grješnik smioni Boga je uvrijedio potlačio, pogrdio, čijem može on dake Bogu zadomjerit, onoliku čas i slavu njemu dat, koliku bješe podô nečas i pogrgjenje, čijem opet omilit se Bogu, koliko mu se bješe učinio mrzeć? Ovijem samijem, i ničijem drugijem. Vape ucviljene duše iz dubina mjesta od čisćenja, prose pomoć, utjehu, slobod, prose od nas ko od prave braće ili po rodu, ili po Isukrstu. Čijem ćemo ih utješit? Ovo je jedno od djelâ korisnijeh tamničarima nevoljnijem, paček ovo jes navlaštito, i nad inijem korisno. Ovo lasno, ovo brzo gasi, dune oni oganj priteški; ovo tamnicu otvora, duše oslobogjuje, izvodi. Išteš dake čijem Boga počastit? Pokloni život i krv Jezusovu: što se plemenitije nahodi? Išteš čijem Boga zamititit? Prikaži mu život i krv Jezusovu: što se bolje nahodi? Išteš čijem Bogu zahvalit? Pridaj mu život i krv Jezusovu: što se pristojni nahodi? Išteš čijem Boga umirit? Stavi prida nj život i krv Jezusovu: što se podobnije nahodi? Išteš čijem mrtve utješit? Posveti život i krv Jezusovu: što se kreposnije nahodi? Naša Kalvarija, naši križi, hoću rijet, naši oltari nemaju česa zavidjet jeruzalemskomu Kalvariju, i onemu križu ondi usagjenomu, naše

Digitized by Google

dnevi sreću imaju, koju je imo oni dan: ako na ove naše ne tamni sunce, mjesec ne mrča, ne pucaju hridi, grobi se ne raztvaraju, ta čudesa ne trebuju dan današnji, kako onda trebovaše, er trebovaše biljezi da Bog umire i u prosvjetljenje poganskijeh narodâ, i u zabušenje otvrnutijeh židova: ne trebuje danas nami, koji Jezusa za pravoga Boga poznamo, koji se Jezusu ko Božijemu sinu poklanjamo. Ali sve ino što se na pravomu Kalvariju zgodilo, što se ovdi na našijem ne dogagja, ne nahodi? I ovdi Jezus umire, ne novom smrću, neg onom istom, koju je on onda primio i podnio; i ovdi se nahodi krv istočena, ali ne na silu novijeh udaraca, neg po putu onijeh, kojijem bješe Jezusovo tijelo tad izranjeno. Ah da mogu ja ovo do kraja i do mjere izrijet! Rieću kako bolje znam i razumijem: ona zgoda, muke i smrti Jezusove kô prinosi se iz onega mjesta u ina mjesta, od onega onda doba i vrjemena primjestiva se u došasto svako doba. Samo jes neka razlikos. Koja Bože? Privelika. Ondi i onda radila je smrt Jezusovu, nenavidnos, nepravda, opačina, zlosrdnos, ovdi i sada radi skrušena srca podniženstvo, harhos, ljubav; ona onda teška prikaza bi u svemu za činit ustresti se, naježit, utrnut, sad je svakolika za porodit u nami ufanje, pokoj, veselje, i rados. A kako ne? Ondi i onda naš spasitelj pridobri dobio je, steko, pripravio, blago priveliko, neizmjerno, neprocjenjeno, za udijelit nami u potrebam našijem, pripravio je, rekoh za udijelit, nije udijelio. Ovdi, sad ponavljajući ono posvetiliste, dava nam i dijeli, što je onda steko i dobio za nas. S mjerom? S mjerom tolikom, koliko je ko dostojan za primit. Mi ponavljajući ono isto posvetilište, Ocu nebeskomu prikazujući, silujemo Boga da nam sakratit ne može, dat ono, što je Jezus njegov sin na pravomu Kalvariju zadostojô za nas.

Blago dake onemu, koji ima ili oblas za posvetit Bogu po sebi, ili podobnos, da se na njegovo ime, i za njega posveti. Blago njemu, i nikomu inomu? Je li ko, da ovo ovako govori? Bezumne riječi, ako taka ispada komu iz usta, ili mu se u pame-

Digitized by Google

ti zameče. I ti ne znaš, da pristaješ*) ti na misi, činiš se udionik posvetilišta, da se i na tvoje ime i za tebe posvećuje, da si i ti misniku u pameti i na ustima, jer on od strane svijeh inokupno, koji se ondi nahode, Bogu poklanja. Razumjej, uglavi se, da si i ti posvetitelj; misnik prvi i poglaviti, ti pored njim; on čini sveto djelo, a ti po njemu. Koliko dake ti se možeš okoristiti, paček što ne možeš ti? Zadovoljno, i domjerno Boga počastiti, od Boga izprosit, Bogu zahvalit, Boga umirit, žive i mrtve utješit. O mogućstva, o podobnosti svetoga djela, kratkoga postanja prid otarom, kad se na njemu posvećuje! I nijesu pune crkve po sve jutro, nije tiske za uljesti, prid crkvama nije navale, ne trebuje stražarima crkava, rijet ću ovako, otpravljat puk i govorit, — hodte, izidite, mise su dospiele, „*ite missa est?*“ Da koja je u nami vjera, koja pomnja i brinuće za dušu i vjekuvječanstvo?

Kud sam ja do sad išo? Sad na jeruzalemsko Kalvarijo, a sad se na ova naša povraćo: gledah čas tamo čas amo, i tamo i amo vigjoh pravo propeće i smrt Jezusovu, pravo točenje i proliće krvi Jezusove, radi česa vigjoh jedno samo posvetilište protegnuto, produljeno, vasdašnje, nepristavno činjeno i poklonjeno Višnjoj pravdi za naše grijehe. Nije me moj pogled privario, tako vjerujem, tako jes: ali nijesam sve do kraja i svrhe pogledo i razgledo i tamo, i amo. Da što još ostaje vidjet? Idem opet na jeruzalemsko Kalvarijo. Da što ja ugledam? Vidim u puku, koji prati na smrt Jezusa, množ žena, koje za njim idu, ter gorko cvile i uzdišu, „*quæ plangebant et lamentabantur eum:*“ vidim blizu križa pribolesnu majku Mariju, vidim Mandalijenu raskosmanu, vidim nju i ostalu družbu punu bolesti i oplakanu; vidim Ivana da ne diže oko s njega, ter prinosi u svoje srce sve muke i bolesti Jezusove. „*Stabant juxta crucem*;“ vidim i čujem lupeža ob desnu, da spovjeda svoje krivine, da se priporučiva Je-

*) Prisustvujući, ili nalazeći se.

Digitized by Google

zusu, ko pravomu sinu božijemu: „*domine memento mei*;“ vidim rimskoga vojvodu Centurijona naježena upit: — ovo je pravi sin božiji: „*vere filius Dei*;“ vidim puk da se vraća u grad, ali vidim i ovega i onega da se lupa u prsi rad bolesti, rad žalosti na onaku nemilu i nepravednu smrt „*revertebantur percutientes pectora sua.*“ Ovo ja vidim ko s jedne strane, i na ovu ruku, a na onu i s druge strane počujte što vidim. Vidim mnoge tudar u prohodu kretat glavom na nj, i proklinjat ga „*prætereuntes blasphemabant*:“ vidim poglavice, i pisaoce židovske psovat ga i podrugivat se njim: „*conviciabantur ei*;“ vidim lupeža, da ga i on kune i proklinje „*unus blasphemabat*;“ vidim vojnike da čine njim rug i smijeh bez obzira; „*illudebant ei.*“ — Sad mogu rijet, da je ovo cjelovita prikaza one zgode, da sam ja do kraja vidio što se onamo, i onda kod Jeruzalema zgodilo; trijeba je sad vratit se amo, na naša Kalvarija pogledat za vidjet, što se ovdi do kraja i svrhe dogagja. Nu ti mene! Što mislim ja ovdi vidjet? Što sumnjim? I ovdi vidjet puk da se naslagjuje Jezusu; židove da ga proklinjaju; lupeža da ga kune; vojnike da mu se smiju i podrugivaju? A gdje smo mi, megju kijem se nahodimo? Koji je ovo puk, koji narod? Koga Boga pozna, koju vjeru spovjeda? Megju krstjanima, megju nasljednicima Jezusovijem vidjećeš u svakomu, ako je muška glava, da je u njemu prilika Ivana, Centurijona, i svijeh onijeh, koji su se gorko boljeli Jezusovom smrti; vidjećes ga okom tijela i pameti u Jezusa nepomično zagledana, podniženo klećeći boljet se u srcu, lupat prsi, molit se, priporučivat: „*percutientes pectus .. memento mei .. vere filius Dei.*“ Vidjećeš opet u svakoj ženskoj glavi priliku Mandalijene i ostalijeh žena, vidjećeš svaku porušenu žalit, suzit, uzdisat, „*plangere et lamentari.*“ Kad ću ja to vidjet, u komu mjestu, u sadašnjijem krstjanima? Gdje ste tmine, gdje ste oblaci, rasterite se prid oči moje, zastupite da ne vidim nečas, nepoštenje, kojijem, ako ne svak, a ono veći dio od krstjana stoji, kad se ponavlja smrt Jezusova. Sidjet, razgovarat se, smijat, pleči obrtat, na svaku se stranu vrćet,

Digitized by Google

za gledat i ragledat, ko se nahodi, i ko dohodi. Ovo je način dvornji, što se može vidjet. A unutrnji? U čemu su pamet, srce, zabavljeni? U vrjemenitijem poslima; još gore, u svjetovnijem izpraznostima; i još gore u grešnijem mislima i nasladam. O prikladnijeh prilika Ivana, Centurijona, Mandalijene, dobroga lupeža! Tot ne? Ne, ne, neg prokletijeh prilikâ opacijeh židova, vojnikâ, i neskrušenoga lupeža. Neharni, i nemili, ako se ovdi nahodite, molim vas od strane onega Boga, koji sebe iznova za vas Ocu svomu na otarima posvećuje, ovu milos od vas prosim, ne dohodite na misu, izidite iz crkve kad se misnik uputi za posvetit: bit će čas i slava Jezusu da ga vi ne kunete, psujete, i proklinjete. A vi bogoljubne duše. . . . *(U rukopisu ne nalazi se svršetak).*

Digitized by Google

XX. Čast domu Božijemu.

Ko je tako bezuman i zasljepljen, da ne razumije, da ne vidi, protivnosti sadašnjijeh vrjemenâ, koje su pritisle, i prikrile ako ne vasaj svijet, a ono i veći, i bolji dio svijeta, da su pravi bič božiji? Bog uvrjegjen, za dugo vrijeme trpi i muči, ko da ne vidi, ili da ne haje. Nu kad bude grijeh tako uzdignut glavu, da se bude griješit nesramno, i bezobrazno, uzmami se, za rijet ovako, Bog, i trijeska protiva narodima, šaljuć različne biče na osvetu svoga veličanstva uvrjegjena. Ja razgledajuć življenje sadašnjijeh krstjana, probirajući opačine, koje se općeno i uzmnožito megju njima nahode, silu i grabše, privare i nepravde, blud i mekoputnos, nepoštenje i potlačenje vlasti i zapovjedî, nijesam umio razabrat, koji grijeh bješe osobito tako uzbunio, podžego, i potaknuo božiju rasrdžbu, božiju pravdu. Nu mjereć sve to ja i razmijerajući, čuh glas Jeremije proroka, da mi veli da me kara: — ti si prem kratka vida, i stupanja; ali nije još koja grgja i gora opačina u krstjanstvu? Sve, koje si izbrojio, sve su velike, sve doprle do vrha. Ali jedna jes prošla vrh, i nadvisila ostale. Kako krstjani poštuju dom božiji? Kako Boga časte, i poznaju u domu njegovu? Razvigji, razgledaj. Ne ježiš se, i ne trneš? Znaj dake, da ta nečast i nepoštenje uvrijedilo je Boga u zenicu oka, ranilo je božije srce u živo mjesto. Kroz cjeć česa Višnji Bog zaupio je, zazvo bič, i zapovidio mu je: — teci, sijeci, plijeni; neće tebi ništa odoljet, dok ne bude zadovoljena, i zaplaćena moja pravda: „*acuite sagittas, implete pharetras:*“ hoću osvetu, osvetu moga doma: „*ultio domini, ultio templi ejus.*“

Digitized by Google

Da što mi? Mi smo vidjeli gorijet naše susjestvo: iz susjestva dopro je i do nas plam, koji nas je teško oprlio; po njemu je sgorio ne malahan dio našega: „*arsimus, arsimus,*“ služit ću se riječima Salviana.*) Mi dakle udionici biča, nijesmo udionici grijeha, i opačine? I mi nećemo stavit oprjeku božijoj pravdi, utažit, ugasit božiju rasrdžbu? Mi se ne strašimo, da oni plam, koji nas je gorko tegnuo, ne bude nas spržit, upepelit sasvijem. „*Flammas, quibus arsimus, non timemus?*“ — Nije veće straha: prošla je zla godina, utišala je, uminula: promijenilo vrijeme. O ludosti, o bezumnosti! A ne moze sve to bit za vrijeme? Ne može se ista godina povratit? Paćek, je li Bogu samo jedan bič u rukama? Što se njemu hoće za satrt nas, i porazit sasvijem? Ovo, ovo nek se nâda svako mjesto, u komu je nescjenjen, i tlačen dom Božiji. Toliko je težak ovi grijeh, toliko velika ova opačina. Što zaricam to vam idem prikazat. Nu za doprijet dotlek, trijeba je da prikažem prije, koliko je sveto i dostojno ovo mjesto. Po jednomu izmjeriću drugo. A vi paka po tegoti grijeha osudićete koja mu se pedepsa pristoji.

Stvoritelj svijeta, Bog višnji svemogući, hoće bit od nas poznan za ono što je, kralj, gospar, otac naš; hoće da ga poštujemo, da mu se klanjamo, da ga molimo, cjeć česa odredio je vrijeme, odredio mjesto, gdje i kad će primat od nas časti, dare i poklone. Razdijelio vrijeme: šest dana nama za naše potrjebe, sedmoga je sebi ostavio. Ovi dan ima se zvat dan božiji: „*dies Domini.*“ Koliko je zemlja prostrana? Svu je on dopustio čovjeku, osvem tamo amo uska i malahna mjesta, koja je on obro za sebe. To se mjesto ima zvat dom božiji: „*Domus domini.*“ Tu on pribiva ko domaćin u svomu stanu, ko kralj u svomu dvoru. A nije li svako mjesto dom božiji, ne nahodi li se Bog svudara? Bog je svud: nu ne ište on, da mi svud jednako nje-

*) De Gub. I. 6. n. 9.

Digitized by Google

ga častimo, njemu se klanjamo. Zadosta je, da mi svud jednako pazimo ne sagriješit, ne uvrijedit ga: a za primat časti i poklone, obro je on, i odredio osobito mjesto; tu je on svoje pristolje posadio, to je mjesto on svojijem imenom nadario: „*elegi locum istum, ut sit nomen meum ibi.*“ Veli on čovjeku: — svud osvem moga doma, budi kô da se ja tu ne nahodim: budi ti svud, samo ne tu, vas za tebe: misli, govori, hodi, radi za svoje posle, i potrjebe vrjemenite. Nu kad stupiš na prag moga doma uzdigni pamet, i promisli, da ulaziš u dom božiji, da dohodiš prida me Boga, kralja, i gospara tvoga. Što bi ti, kako bi ti, da ja otkrijem, i objavim božanstveno moje lice, da ti možeš s okom vidjet veličanstvo njegovo? Pričeznuo, priminuo. Što bi ti, da ja sad ponovim čudo, koje sam učinio prid Salamunom, i svijem pukom u templu od Jerusalema? Da ti sad vidiš oganj s neba sit, i napunit se templo s veličanstvom mojijem: „*descendit ignis, et majestas domini implevit domum.*“ Ti zapanjen prilično njima, prostrt po tle klanjo bi, slavio me, i blagosivljo; „*corruentes proni in terram adoraverunt.*“ Nu nijêsi ti tako tupe pameti, kako bi oni puk: ne trebuju čudesâ onemu, koji ima pravu vjeru, vjeru krstjansku. Ona njemu kaže, da sam ja u templu, ko u momu domu, ko u svomu dvoru Bog, višnji, Bog svemogući. — Te koliko je sveto, i dostojno ovo mjesto? „*Vere locus iste sanctus est.*“

Bog je u templu ko kralj i gospar: Bog u templu ko otac, otac milostivi, i blagodarni. Ovo je mjesto on odredio za udijeljivat milosti: ovdi je ruda, ovdi je blagajnica božijeh dara i milosti. Vi potrjebni, vi ucviljeni, znam da je vaše ufanje Bog, da od njega prosite, da se od njega nadate primit utjehu, ali ne znam, jeste li vi do kraja uglavljeni, koje je mjesto najpristojnije za prosit, najdostojnije za isprosit. Gdje god vi budete od Boga prosit, ne govorim ja, da će vam on zakratit: nu govorim, — ko prosi u templu, ti će lasno, brzo, i obilno izprosit. Ovo je pravo mjesto od milosti. Ovdi Bog stoji za udijelit, komu je milo

Digitized by Google

za primit. Sve što rekoh, rekoh po riječi njegovoj. Ovo on veli: u momu domu ja ću držat oči otvorene, za ugledat potrjebne: „*ibi erunt oculi mei aperti:*“ ja ću u momu domu držat uši nadignute, za uslišit potrjebne: „*ibi aures meæ erectæ:*“ veli on: u sred moga doma biće posagjeno moje srce, za utješit potrjebne: „*ibi erit cor meum.*“ Dogodit će se već krat, da će puk moj mene teško uvrijedit, da ću se ja teško suproć njemu rasrdit, da ću ga teško pedepsat: nu ako se on trkne k meni, u moj dom uljeze, pade prid noge, poruši se, i uzište milosrgje i proštenje, ja ću se smilovat, prostiću, i zaboravit se od svega: „*exaudiam, et propitius ero peccatis eorum.*“ — Te koliko je sveto, i dostojno ovo mjesto? „*Vere locus iste sanctus est.*“

Da je višnji odredio u templu primat časti, dijelit milosti, to je volja njegova: a da se tu nahodi, na koji se način nahodi u svakomu inomu mjestu, to je biće božije, to je narav božanstvena. Neizmijernos njegova sve puni, sve optječe, ista bi prije mjesta prije vrjemena: ni se može veće pružit, ni pokratit. Može nestat stvora, može ini stvor još nastat, ona je svegj na istomu. Ali da se Jezus nahodi u našijem templima, nije narav, nego ljubav prizamijerna njegova. Nije njemu bilo zadosta rodit se na zemlji, općit s ljudima na prijateljsku, za čovjeka umrijeti. Nije njemu zadosta, sad sgar, s nebesa, pazit nas s pogledom od ljubavi, odonlek pošiljat nami pomoć, utjehu, milosti. Ne, ne. Hotio je, i hoće bit svegjer blizu nas, s nama, megju nama: „*vobiscum sum omnibus diebus*;“ i to tako uprav, i cjelovito, s dušom, s tijelom, i s božanstvom. Oni, koji sad kraljuje ob desnu svoga Oca nebeskoga, dohodi u naša templa, ulazi u crkovne shranice, zatvora se i stoji pod ključem našijem, kad je naša volja otvorit, zatvorit, iznijet, unijet. O ljubavi! O čuda! Kad smo se mi mogli igda nadat takoj ljubavi, kad smo je mi mogli igda zamislit? To je on sam mogô smislit, mogo ispunit. Ali za ispunit, i do kraja dovesti, što je trebovalo? Trebovalo je, da se stavi sve božije svemogućstvo. Pričinjat,

Digitized by Google

privraćat stvoru narav: kruh u tijelo, vino u krv priobraćat: ne odijelit se s nebesa, a nać se na zemlji: nać se, gdje god je kruha i vina, kojijeh misnik s riječu posvećuje. Ondi dake u onoj shranici Jezus pravi stanuje: odonlek vidi nas, vidi, čuje, zna misli, riječi, požude, djela naša. — Te koliko je sveto, i dostojno ovo mjesto? „*Vere locus iste sanctus est.*“

Sveti miri, sveti podi, sveto drvlje, sveto kamenje, sveto sve što se u domu božijemu nahodi. Ja se ježim, i ja trnem, kad megju vas ja ulazim. Nu ti ljucka izpraznosti, što ti paziš ovdi, na što se obzireš, u što zagledaš, kad se u božijemu templu iznagješ? Samo ono, što je svjetovno, ono samo, što priteže i mami oko, koje nije krstjansko. Ti ugledajući iz daleka koje naše glasovito templo čudiš se, na visinu i prostranos one gragje; snebivaš se, kako je ljucka svijes uznijela pored brdâ ponosite kube, a nad vrsima brdâ vite kule zvonikâ. Ti se mamiš, kad uljezeš, videć prolito zlato, po komu se svijetlu podi i poklopja pozlaćena; videć iz daleka prineseni mramor, i ostalo drago kamenje, kojijem su miri popeljeni, otari zgragjeni, tle pokriveno; videć množ i razlikos sudâ, u kojijem se čini služba božija, od izbrane umjetne ruke u srebru, i u zlatu ukovanijeh, dragijem kamenima pobjenijeh; videć na mirima u okolo prikaze zgodâ, prilike vitezova božijega puka i staroga i novoga, čudnovitom umjetnošću ili u izbranom kamenju utvorene, ili na postavu različnom pomasti zabilježene, ili po tkanju ter s sovjelom,*) ter s iglicom izvedene. Ovo je ono što priteže pogled tvoj; evo u čem je zabavljeno, i zapanjeno oko tvoje. Ali pravo oko krstjansko sve to prohodi: jednako gleda i scijeni templo, koje nije nego na siromašku zgragjeno, i odjeveno, koliko ono, koje je carsko blago posta-

*) Sovjelo je produljasto drvo, niz duljinu prošupljeno, gdje stoji gvozdena žica nagjedena potkom; kojim se služe tkalice i promeću ga kroz osnovu, kad rade na razboju.

Digitized by Google

vilo, i uresilo. Oko moje ostavi sve te taštine svijeta, svijeh progji: ono pazi, i razgledaj, što je božija milos tu postavila. Netom uljezeš, blizu vratâ vidiš kamenicu drvenom kubom pokrivenu. Tebi je ona život duše povratila: voda nje smakla je s tebe svu gnus od grijeha: po njoj ti si ustô bit sin božiji, zvijezda nebeska. Ti to nijesi poznô, kad se od tebe činilo, nu si obazno, kad se u tebi razum raspleo, i raskrio. Svete stvari svetog vira od svetinje! — Malo naprijeda vidiš sjedilište na način pristolja zgragjeno. Što je to, ti znaš krstjanine, koji si po tvojoj zloći i opačini ono prvo ruho od svetinje u crno omastio, život duše smaknuo, izgubio Boga, izgubio raj, ter se u glavnju pakljenu priobratio. Teško tebi, da nije otac mili ono sjedilište zgradio, ne bi za tebe lijeka bilo ni liječnika, jednom mrtav, za svegj mrtav. Nu ti znaš, kad pristupiš prid ono pristolje, kad božijemu namjesniku skrušenijem srcem tvoje rane prikažeš, da udilj ozdraviš, na život se povratiš, Boga opet imaš, tebi raj otvoriš. Svete stvari, svetog vira od svetinje! — Pogledaj suproć tebi: vidiš ploču na gragji uzdignutu. To je otar, tu se Bogu posvećuje kakva svetba? Sin božiji učovječen. Tu se ponavlja ono posvetilište na Kalvariju učinjeno. S ovijem mi možemo sve što hoćemo. Pristojno, i zadovoljno Višnjega počastit, njemu odvratit, njemu zahvalit, njega zamitit, od njega isprosit. Nije ploča samo otar, jes i trpeza, tu se mi gostimo, i gojimo tijelom i krvi Jezusovom. Sin božiji tu se čini svetba Bogu, hrana čovjeku. Svete stvari, svetog vira od svetinje! — Ja ne mogu mimoć s riječi ovo mjesto, na komu se nahodim. Čini se vami malahno sveto ovo mjesto? Ovo uzdrži vjeru, uzdrži zakon krstjanski: ovo grabi paklu zarobljene duše, ovo spravlja i napravlja dvornike za raja. Od ovlek istječe svjetlos, koja prosvjetljuje neumjetne, od ovlek istječu maći, strijele, koje probadaju srce, dušu grješnika: u jednu riječ od ovlek izlazi riječ božija, o kojoj visi stavnos vjere, i zakona Isukrstova. Svete stvari, svetog vira od svetinje! — Ja bih hotio zaglavit, ali se još ne odustavlja

Digitized by Google

pogled moj. Vidi.... Što vidi? Prilike Djevice, svetacâ, sveticâ božijeh. Svaki je u svomu posobitomu različnomu biću prikazan. Oh koliko izgledâ svetinje, dobrote, krjepostî krstjanskijeh! Nijesu li pak ovo oni, kojijem se vi utječete u potrebama vašijem, da vas zlo ne snagje, da se od zla izbavite? Nijesu li ovo oni, kojijeh molite, da brane, da paze vas, vašu čeljad, vaš dom, vaše imanje? Svete stvari, svetog vira od svetinje! — Sve smo okolo razgledali, nijesmo još u tle pogledali. Nijesi ti nigda ustavio stupaj, nigda promislio: ovdi.... ovdi ima bit moj dom, dokle svijet bude stati na mjestu. Dom svjetovni bi do sad za malo moj, a od sad lasno da bude i za manje. Neka ja oči zatvorim, moja čeljad, ova mila moja čeljad za malo će me pritrpjet, do brzo će se pobrinut, da izidem: a sluge božije prinijet će me, i spremit ovdi.*) Oni će i tad, i poslije, već krat više mene molit, upit, kropit, da mi bude duši od pomoći, i od koristi. I nije ovo sveta zemlja, sveto mjesto?

Poskupimo sve zajedno, što smo po napose gledali. Ovdi se osobito nahodi pristolje božije, ovdi pristolje sina božijega učovječena, ovdi blagajnica božijeh darâ i milosti; ovdi kamenica od čišćenja, ovdi mjesto od proštenja, ovdi otar od posvećenja, ovdi trpeza od blagovanja, ovdi mjesto od nauka, ovdi prilike blaženijeh, ovdi mrtvijeh mjesto od počivanja. Megju ova četiri mira nahodi se sve što ima, i može imat krstjanstvo. Ako je dake toliko sveto ovo mjesto, koju čast ište, dostoji? Mjesto ne može bit veće sveto, nego li je: dake koliko svet ima bi način, s kojijem uljesti, s kojijem stat u njemu? Da što ću ja sad rijet o njekijem od muškoga i ženskoga spola, koji dohode u božije templo, za griješit, i vrijegjat Boga pogledom, misli, nasladam poganijem? Da što ću rijet o njekijem, koji dohode ne samo za oni griješit, dohode za poštetit inijeh, stavljajući potaknuće onijem, koji ulaze dobrom svrhom, i krstjanskijem srcem?

*) Odnosi se na onodobni običaj, kad su pokopavali mrtve u crkvu.

Digitized by Google

Da što ću rijet o njekijem, koji tu dohode po dogovoru za vidjet se, javit se, pozdravit se, klimajući glavom, namigivajući okom, biljeg davajući ustima, i rukama? Da što ću rijet o njekijem, koji, ako se ikako mogu približit, i dotegnut . . . Kud idem ja, što činim? Hoću ja opoganit ovo mjesto prisveto povjedajući pogani čin tijeh opacijeh? Ne, ne, neg se obraćam k Bogu, i govorim: — Bože! ti to vidiš, i to trpiš? Jezuse ti to paziš, i propuštuješ? Što će tebi munje, kad ti nećeš da udariš? Što će trešnja, kad ti nećeš da oboriš? Što će pako, kad ti nećeš da porineš, i zajaziš? Kako hoćeš da ovi ovaki vjeruju, da se ti ovdi osobitijem načinom nahodiš, kad je njima slobodno tako tratit obijest i opačinu: kad oni obiru ovo mjesto za ispunit, što nije njima dopušteno drugovgje? Tot bolje umije domaćin sačuvat svoj dom, neg li ti tvoj, tvoje templo? Ali budi, da oni uprav vjeruju, da se ti ovdi nahodiš. To je još gore, i koliko. Ne znaš, ne razumiješ, što ti hoće rijet ovi skot pakleni njegovijem poganstvom, i opačinam: — nadvor, nadvor ti od ovlek: nek uljeze hudoba. Na tvoje mjesto, na tvoje pristolje nek uzide, neka sjede vrag. Nijesam ja ovdi došo, za tebi se klanjat: vrag je meni Bog, ja se njemu klanjam, od tebe se ne stavljam. Djela činim, i činit hoću ugodna ovakomu gosparu. Nijesam miran, da sam sam: družbu ištem meni priličnu, ter, ko nije u njoj, da se uvjeti, a ko je u njoj da se utemelji, da se utvrdi. — Ah skotu, ne zvijerski, neg hudopski, nije tebi zadosta, uzak je i malahan tvojoj opačini vas svijet, zemlja svakolika. Gdje su ti kuće, gdje su zatvori, gdje su pustoši, za ispunit, što ti obijest i pohotnos puti zapovjeda, i pita? A gdje je noć, ona mila tvoja pomoćnica, koja čini da su tvojoj opačini pûti i poljane mjesta prigodna, i pristojna. Ne blagosivljam ja, i ne otpuštujem, da ti svud tudara slobodno uzgriješiš. Uvrjegja je, i tlačenje Bogu gdjegod njegovu zapovjed pristupaš. Nu govorim, koliko je teže uvrijedit u zenicu, neg uvrijedit u prst, toliko je teže sagriješit u mjestu, što je dom božiji, neg u mjestu, kojijem čovjek gos-

Digitized by Google

poduje. Vrh, vrh od grijeha, i opačine! Ti dake, koji imaš mjesta po svoj zemlji, hoćeš još i ova četiri lakta zemlje pogrdjet, da ne bude na svijetu mjesta, koje nije tvoj gnus opoganio? Ti krstjanin? Gori od nevjernika: gori od najgorega silnika: gori od Kaligole, glasovitoga ćesara rimskoga. Bješe on naredio, po svem svijetu u svakomu templu, da se posadi kip, prilika njegova, da mu se svi narodi budu klanjat kô Bogu. To se isto imalo učinit u templu Jeruzalema. Nu poklisar žudioski kleknu prida nj, i reče mu: — čestita glavo svijeta, pogledaj po svoj zemlji, je li gdje mjesta, koje nije tvoje. Sve je tvoje, vas svijet. A pak ćeš se slakomit, za ne dopustit u krajku svijeta malahno mjesto našemu Bogu, da tu on sam bude častćen? „*Non contentus imperio tot provinciarum, Deo non vis relinquere fanum tam modicum?*“ — Ovi razlog sam pridobi srce ohologa Kaligole: ovi razlog nije podoban krenut srce bijesna krstjanina? Što ću ja Bože? Prosit od tebe krjepos, i mogućstvo da istjeram, da izgonim iz tvoga doma ovi prokleti oganj od pakla, krjepos i mogućstvo prilično onemu, što si njekad udijelio sv. Remigju, protiva vrjemenitomu svjetovnomu ognju, koji se bješe hitio tvoga templa? Dotrčo je sv. pastijer, uljezo unutra, s gospodičnom zapovjedi tištio i tjero oganj. A oganj ko da je imo svijesti i ćućenstva, kupio se u jedan oblak, u jedno klupko, ter je izašo, i dospio. Priličnom zapovjedi hotio bih ja zatrubit ovemu ognju od pakla, da znam gdje je, da znam ko je, i reko mu: tu si, je li? Što tu činiš? „*Quid facis in domo Dei, perfidum pectus?*“ Nadvor, nadvor s tobom tvoja opačina. Nigda ne dogji, nigda ne pristupi u ovo mjesto. Stoj daleko od božijega doma, koliko od ognja, koliko od pakla. Budi opak, budi pako, nu ne budi u božijem domu.

Prije mrtvi, nego taki, — svi mi odgovarate. U istinu malo je takijeh u ovemu mjestu. Dogodi se kad štogod, alj u rijetko. Jes se kad što čulo, što vidjelo od raspuštene ne ukrotjene mladosti. Ali osvem njih, i njima priličnijeh, svak je ini utrnuo,

Digitized by Google

svak se naježio, svak vapio božiju i svjetovnu pravdu. Pravda ova, kad je obaznala, ozvala se i stavila straha. — Ja vam vjerujem; vi nijeste taki; vi nemate zle misli, zle svrhe, u božiji dom kad ulazite. Ali to nije dosta: trjebuje način pristojan svetinji mjesta, i onega što se u njemu nahodi. Sveto, u svetomu mjestu. — Neka dake ja sad u kratko prokušam poglavite vrste čeljadi, s kojijem načinom oni dohode, ulaze, stoje. — Počinjem od tebe, ženska mladosti, i pitam: koja je tvoja sprava, za doć se poklonit i molit višnjemu Bogu? Tako napravljena i urešena da ne manjka ni iglice; zarugjena, okorunana, pomazana, a što je najgore, raskrivena, razgrnuta: samo ti zla ne misliš: ako ini ko što zlo misli, ti mu kriva nijesi; nek ne gleda, neka oči obrne drugovgje. Evo, neću rijet svetice, velim samo, evo pokornice, evo porušenice. Da je živ Grizostom sv., da te srete, da te pogleda, što bi ti reko? Upito: — kud ćeš? Ti bi odgovorila: — prid Boga u templo. Opet on: — ti me varaš; ne može bit; taka prid Boga, taka u templo? Ti ideš na gozbu, na pir, u dom, gdje se drži tančjac, u mjesto svake ispraznosti, i razbludnosti svjetovne: u mjesto, od koga nije daleko grijeh, paček u komu se promiče grijeh, zasve pokriveno i ogrnuto, mjesto poklonjeno svijetu, za ne rijet uprav, paklu. „*An saltatura ad ecclesiam pergis?*“ —Ovako on mladosti od njegova doba. Da što bi reko sadašnjoj? Prihitit ću ja njegov govor. — Ti taka zbilja ideš u crkvu, za iskat od Boga proštenje, za primit u tvoje prsi Jezusa, za utječit se Bogu u tvojijem potrjebam duhovnijem, i vrjemenitijem? Puna vjetra, puna smijeha, puna svijeta? Raspršana u misli, u pogledu, u hodu, u govorenju? Pod takom izprasnosti može bit srce podniženo, porušeno, skrušeno? To je uprav način, kako veće i gore rasrčit Boga. Taka dohodiš za gore tvoje: taka ne dohodiš za bolje tvoje.

Ja se uhitih s ženskom mladosti, ko da nemam česa rijet i muškoj; ko da nemam česa rijet i mladu i staru, i muškomu i ženskomu. Koliko ću ja nać onijeh, u kojijem je pravi sveti način

Digitized by Google

za poklonit se Bogu, za molit mu se? Žudim vidjet mušku glavu, koja se izgleda u onega publikana, koji buduć uljezo na molitvu u templo Jeruzalema, zabio je oči u tle: „*nolebat nec oculos levare,*“ lupô se u prsi „*percutiebat pectus,*“ iz dubine srca vapio je: prosti meni grješniku, prosti gospodine: „*propitius esto peccatis meis.*“ Je li čudo, da je taki izašo odonlek Bogu mio, i ugodan: „*descendit justificatus*?“ Žudim vidjet žensku glavu, koja se izgleda u onu Mandalijenu, koja buduć uljezla na proštenje k Jezusu, prostrta po tlima suzama je plâkala svete noge, s kosama čistila, s pomasti mazala: „*lacrimis rigavit, capillis tersit, unguento unxit.*“ Je li čudo, da je taka izašla od tolek očišćena, i prosvjetljena ko suho zlato, ko žarko sunce? Nek su bili teški i velici grijesi njezini, to bi sve njoj prošteno: „*dimissa sunt ei peccata multa.*“ — Sad su se ovi načini pometli, sad se ovi običaj povrgô. Sad su čeljad njekako skladnija*): sad umijedu sve to učinit u duhu. To u duhu, i unutra; da što, da kako na očigled, na dvoru? Evo što je običaj općeni: malo koga možeš izbavit, možeš ne brojit. Običajno je smijat se, klanjat, javljat, razgovarat se: tu duge pripovjesti o svojijem i tugjijem poslima; tu dogovori: tu pogodbe; tu nigda pogled prida se, vrti se, obzire se na sve strane, trijeba je vidjet, i razgledat od vrh glave do peta ko dohodi, ko othodi; tu se sjedi, kad je razlog klečat, tu se stoji ukorijepjen, kad je razlog klanjat. Ako je pak gdje koja velika svetkovina, tu se trči za vidjet množ i razlikos puka, koji tu pristupa, za vidjet neobičajno napravljenje templa, za čut slatko pojenje glasovâ, za čut uregjenu po mjeri i zakonu različnu skviku, i žamor žicâ, i surala. U temu su sva ćućenstva, i sva pamet zadubena. Oni, ona, ne zna u komu se mjestu nahodi; samo zna, da je u onemu, što uživa. Ovako se stoji u domu božijemu prid Bogom. Te što je bolji ovi način od onega, s kojijem se stoji na putu, na poljani, u domu, na posje-

*) Uljudnija.

Digitized by Google

du? Te što je bolji ovi način od onega, s kojijem se stoji na kakvoj prikazi svjetovnoj, koja je namišljena i sklopjena za smijeh i radovanje? Gori, i koliko gori, veli Zlatoustnik, er ondi, kad je trijeba mučat, nije čut daha, a u crkvi ne pristaje govor, i žamorenje. Ti tako, krstjanine, prid Bogom u domu njegovu? Ali ne znaš način pristojan, koji trjebuje? Ti ne znaš način pristojan, koji znaš veoma dobro, kako u dvor kraljev ulaziš, kako ti prid kralja dohodiš? „*Ingressurus aulam regiam:*" ti ideš za uljesti u ta vrata: prati te i pomnjivo gleda Zlatoustnik: udilj spustiš pogled u tle: glavu nosiš ne malo prikučenu: tvoj hod, tvoja riječ, sve što je u tebi, sve kaže veliko podniženstvo, i smjernos. „*Totum te oculis, habitu, incessu ad modestiam componis.*" Ne smješ ti, bezočno se zagledat, nasmijat, zavikat, potrčat. Kad stupiš unutra, sva je tvoja pomnja, onemu se dvoraninu priklono javit, a onemu do koljenâ poklonit, onemu umiljeno priporučit. Došô si prid kralja: ti si se udilj ustresô misleč što ćeš, i kako ćeš rijet, da ne bi saviše ili samanje reko. Mjeriš, ter izbiraš riječi koje su pristojnije za ugodit, umolit se, isprosit. Kad pak ima kralj odgovorit, oh kako uši uzdigneš, svaku riječ zapamtiš, kako svaku kušaš, tomačiš, za razumjet. Tako isto ti, kad dohodiš prid Boga ne smješ pisnut, ne smješ se obrnut, ne smješ pogledat: tako isto moliš se i priporučivaš. Jerolime sveti, ti razgledajući nescjenu božijega doma u tvoje doba, tužiš se, da ti boles ne da, s riječi stupit naprijeda: „*non possum ultra progredi.*" Da što će meni boles moja? Ako je tebi dosta bio ron suzâ za izjadit se na neurednosti tvojijeh danâ, meni ne može bit dosta rijeka, za isplakat se na neurednosti sadašnjijeh vrjemenâ. Pristani ti, neka cvilim ja. Paček cvilimo oba dvojica, da dostojno budemo plakat na ovoliko raspuštanje kršćanstva.

Ja se ne bih toliko trgo, a može bit da se ne bi ni Bog toliko srčio na ovi grijeh, da je grijeh običan po ostalomu svijetu, običan ostalijem narodima, koji pravoga Boga ne poznaju, koji

Digitized by Google

pravoga božijega zakona ne spovijedaju. Ali nije tako, sve je inako. Sam krstjanin ne pozna božije templo, ni u njemu svoga pravoga Boga: paček tlači, grdi, pogrgjuje. Svakomu inomu narodu templo svoga Boga nek himbena, neka još i huda, jes nješto sveto, jes dostojno, da ga on scijeni, časti, i poštuje. A krstjaninu, znate li, što nije sveto? Sam dom božiji. Ne natežem ja, ne uzmnažam, što govorim. On veće scijeni i poštuje dom ljuckoga pribivanja, dom suda i pravde, dom nauka i vježbanja, dom trga i pogodbe, dom vojske i vojnikâ, dom radnje i tvorenja. Krstjani, krstjani, mi imamo obraz, i ne sramimo se; mi svijes, i ne čudimo se, mi srce, i ne ježimo se, mi ćućenstvo, i ne strašimo se. Izidite, izidite, krstjani, iz kršćanstva, prohodite se za malo po državam, u kojijem još nevjernos zapovjeda, i gospodi, i vigjite, čine li oni, kako i vi, vigjite njihova templa, njihove načine. „*Transite ad insulas chetim et videte, si factum est hujusmodi.*“ Kud ćemo, otkle ćemo počet? Nije trijeba nama Dubrovčanima vele se trudit, ni daleko hodit. Dva skroka, eto nas u mjestu, koje ištemo. Gdje smo? Ne vidite da smo jur u turskoj zemlji. Uljezite u njihovo Templo, pomnjivo pazite, kako oni puk stoji tu, što čini: pak razgledajte jedno pri drugomu, način turaka, način krstjanâ. Trijeba je u istinu imat obraz od kamena, za ne posramit se. Paček ne trebuje, da se mi ni malo krenemo iz ńašega mjesta. Nama je pod okom svaki dan, s kojijem načinom ona čeljad još i razmi njihova templa Bogu se klanja, Boga časti, Boga moli. Tako skupljeni, tako zadubljeni, da nije stvari, koja može činit njima, prisjeć molitvu; činit, da se obrnu; činit, oko da svrnu; nijedna potrjeba, nijedna koris, nijedan strah, ni mač isti, da im dogje na vrat. Ko bi od nas ovo vjerovo, da mi ovo svaki dan ne vidimo? Mi njihovom vjerom, njihovijem zakonom, njihovijem svecem smijemo se, i rugamo, a na njihov način, s kojijem oni stoje u mjestu za njih svetu, na zabavi za njih bogoljubnoj, ne čudimo se, ne sramimo, ne nastojimo izgledat se, paček pritećí

Digitized by Google

ih u načinu prave bogoljubnosti? Nu znajuć mi, da je naša vjera prava vjera, da je Bog naš pravi Bog, da je Jezus naš pravi Spasitelj, mi u templu božijemu prid Bogom, prid Jezusom stojimo, kako bismo stali u turskom templu, paček kako ne bismo smjeli stat ni tu. Višnji pazeć čast, koju nose turci njihovu templu, pazeć čas, koju nose krstjani njihovu; pazeć Jezus, kako je čašćen laživi prorok, a kako je čašćen on pravi sin božiji, prava istina; koliko cijenite, da to njega boli, da ga muči i skončava na oni način, kako je njemu pristojno? Čujte, čujte, kojijem se imenom on nazivlje: „*Deus æmulator:*“ Bog od natjecanja. Himbeni Bog od svojijeh scijenjen, i čašćen: pravi Bog od svojijeh nescijenjen i tlačen? To je njemu pribodljiva drača u oku, to je njemu najteža rana u srcu. — Da je to tako, — odgovara mi ko bezuman, — i sad bi se vidio padat oganj vrhu opacijeh, kako se vidjelo u pustinji pasti vrhu mnoštva, koji nijesu sve te stvari sa svom svetinjom častili: i sad bi se vidjeli padat mrtvi opaci, kako se vidio Oza pasti mrtav, er nije u svoj čistoći svetu Shranu dotegnuo. Za što se ne vidi i sad? — Odgovaram ja: vidi se i sad, ako ne po putu čudesâ, a ono se vidi po putu bičâ. Vidi ko razumije, paček ko hoće razumjet, da se ispunja ona strahovita prijetnja božija, iza onijeh gori rečenijeh slovâ, to jes: „*Deus æmulator.*“ Reče Mojizes onemu puku: pazi, pazi da ne uvrijediš Boga u zenicu oka, da ne dopreš i dotegneš u živō srca, er ti ja velim u istinu, da će se Bog uzmamit, tebe sadrijet s zemlje: „*cave nequando irascatur furor Domini . . et auferat te de superficie terræ.*“*) Ovo Mojizes njima, ovo isto i ja vama. Što će bit, što će se dogodit? Ono, što budete hoćet vi.

*) Deut. 15.

Digitized by Google

XXI. Ljubav Bogu.

Ljubite, krstjani, ljubite. Ne brani vam, neg vas svjetuje neg vas nuka, i siluje Agustin sv. „*Non vobis dicitur, nihil ametis.*)“ Pokli što je bez ljubavi ljucko srce? Tuga, nevolja, mrtac. „*Mortui, detestandi, miseri eritis.*“ Duh je, život je ljuckoga srca sama ljubav: „*vita cordis amor est:*“ ovo reče mudri Ugon. Ljubite, opeta vam govori Agustin sv., ali pomnjivo prije razgledajte, prokušajte, razaberite, što se vami pristoji ljubit, koja stvar dostoji, da vi njoj vašu ljubav poklonite: „*sed quid ametis, videte.*“ Svijeta dvorbu, časti, i slavu: imanja, obilnos i bogastva: tijela ljepos, snagu i rados: svijesti vrijednos, umjetnost, i mudros. Pazite, odaberite, zaljubite. — Kud, kud stramputice idete, upi, i kara nas Anselmo sv., ištući dobra, koja ne mogu dopunit vaše srce, vaše požude zadovoljit. Tot vi ne vidite, i ne kušate svjetovnijeh dobarâ ispraznos, i nestavnos? Toli nijeste vi oni, koji stavna pokoja u nijednomu ne nahodite? Što imate, ne scijenite: pohlepni ste za onijem, što nemate: ništa tvrdi, ispuštit jedno, za posvojit ino. Ko hoće upokojit svoje srce, neka ište, i zaljubi ono dobro, u komu se svako ino dobro sadruženo nahodi. „*Quid per multa vagaris, o homo . . ama unum bonum, quod est omne bonum, et satis est.*“ Ah gdje je to dobro? Nahodi li se? Može li se iznać? Što se hoće za iznać ga? Može li ga svak iznać? — Ludosti, bezumnosti ljucke! Još ti ne znaš, da jes to dobro, da se svud nahodi, da se može steć bez truda, da ga svak može imat, i posvojit? Bog dobro

*) In psalm. 31.

Digitized by Google

od dobarâ, on je sam u komu se svako dobro iznahodi, on sam može naše srce nasitit, i zadovoljit. On sam dake dostoji bit od nas ljubljen; njega sama ljubit, nama se pristoji. Da ga ljubimo on isti želi, prosi, nuka, i potiče; ter ako to nije zadosta, hoće i zapovijeda: „*diliges dominum Deum tuum.*“ Bog zapovijeda ljubav, „*diliges.*“ Te što su uzroci, koji razlozi, da ga ljubimo? Svijeh ja nahodim skupljenijeh u ovoj jednoj riječi: er je Bog, stvoritelj i darovnik svijeh dobarâ: „*dominum Deum tuum.*“ Da s kojijem načinom, s kojom mjerom hoće biti ljubljen? „*Ex toto corde:*“ sa svijem srcem. Kaže ti, — govori Grgur sv. — ne samo otkle ima isteć, nu još i kolika ima bit ova ljubav: „*non solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto.*“ Ako uštediš krajak ali kusak, sve ti vraća sve odmeće. Dake ljubav Bogu, koja nije srčana i cjelovita, himbenos je, nije ljubav. — Udijeli Bože goruće riječi mojijem ustima, da budu moćna i podobna staknut ljubav prema tebi u srcu, koje nije tebe do sad ljubilo; ražeć, i uzmnožit sveti oganj u srcu, koje slabo je tebe do sad ljubilo. Neizrečene mo-je radosti, ako okom duha uzvidim, da s otara svijeh srca plam goruć hitro uzlazeć do nebesâ doprijet bude po krjeposti mojijeh riječi.

I.

Jedna je stvar (ko sad ne zna) ljuckoga srca duh i život, sama ljubav; jedna je stvar (ko ne spozna) ljubavi zamjera, jedna ugodna zabava, samo dobro. „*Solum bonum est amabile,*“ po riječi svijeh razumnijeh Tomas sv.*) Svak što god ljubi ili je jedna stvar, ili ih je veće zajedno: slavu svijeta, rados tijela, obilnos, imanja, razum duha: nu ne ljubi to, er je to, er je slava, er je rados, er je obilnos, er je mudros; nego ljubi to, er u temu vidi i nahodi neko dobro, u komu se njegovo srce pokoji, i u-živa. Otkud bi mamila naše oči, naše požude, ljepos nebeskoga, zemaljskoga stvorenja, da ne sja na njima neko dobro, s kojijem su obstrta? Što budi u nami želju plemstva, dvorbe, gospoc-tva, ako ne neko dobro, s kojijem su urešeni? Ko bi scijenio

*) II. 2 q. 27. 1. 2.

Digitized by Google

zlato i bogastvo, da nije u njima zatvoreno, i, za rijet ovako, zakovano neko dobro? Ljubiš prijatelja, rogjaka, druga? Njih ti ljubiš, er u njima neko dobro ugledaš. Koga trebuje još od više glavit? Svak kuša, svak pozna, da mu ljubav iz srca mami, i mata ono samo, što je dobro. Neka dake ja sad časom ovako razlog sklopim; s ljuckijem srcem ovako se razgovorim. — Ti ljubiš dobro; nije sumnje: Bog je dobro; nije ni tu sumnje. Dake ljubi Boga: pokloni mu tebe istoga. Ljubiš ljepos? Bog je ljepos. Ljubiš veličanstvo, bogastvo, radosti? U Bogu je sve to. Ljubiš život, zdravlje, pokoj? U Bogu se nahodi. Ljubiš rogjaka, prijatelja, druga? Bog je otac, brat, vjerenik, prijatelj: sve što ti hoćeš, sve što zamisliš. Nijesu ovo moje riječi, nego višnjega Boga po ustima Zlatousnika: „*universa ipse sum.*“*) Sve što ti možeš začet u pameti, požugjet u srcu, sve ćeš nać u meni. Vjeruj Bogu. Nu ako ti nije dosta on sam, vjeruj tebi i tvomu razumu. Može li ko dat što nema? Može li dat veće, nego li on ima u sebi? Pod ništa. Kako dake nije u Bogu sladosti, ljeposti izvrsnosti; kad se u njegovu stvoru nahode? Koje stvor uresio, stvor obdario? Kô ono sunce zlati zemlju zdracima, tako Bog svjetovna dobra svojom izvrsnosti obastro je, i pozlatio. Božija je vlast, božija je krjepos, sve ono dobro, štogod nas blazni i priteže. Bog je dô, Bog uzdrži. Da Bog ustegne svoju desnicu, svjetovni vas ures, sva slava i čestitos minula bi, poginula bi, kô na zahod sunca sve potamni, mrak i noć se sa svijem stvori. Što si dake tako lakom, što si tako lijen i lotar, ti se Bogu posvetit, njemu tvoju ljubav poklonit? Ne ljubi Boga, ne ljubi, govoriti Agustin sv., ljubi sve ino, ako možeš iznać ino dobro, veće, bolje, slagje od njega. „*Aliud desidera, si majus si melius, si suavius inveneris.*“ Nu nek mi prosti Agustin sv: saviše on ište, da iznagje čovjek bolju stvar od Boga „*majus Deo.*“ Ja ištem dosta manje, i govorim, ako možeš iznać dobro ovemu dobru jednako, ljubi to, Boga ne ljubi. Nu zaludu ćeš trudit i-

*) Hom. 77 in Matth.

Digitized by Google

štući. Jedan Bog, jedan stvoritelj, i jedno samo dobro, u komu se svako dobro, sve izvrsnosti stvorenja iznahode.

Koliko dosad rekoh, jes razlog zadovoljan, i podoban, pridobit svačije srce, da bude ljubit Boga nad sve stvari, i sva dobra ovega svijeta. Ali ne stoji u temu sve moje razloženje, ide naprijeda, tot više se uzdiže. Ljepos, krjepos, izvrsnos, koja se u različnom stvorenju različno razdjeljena nahodi, nahodi se u Bogu sa svijem skupljena, i sadružena, nu se nahodi tako uzmnožita, tako uzvišena, da prihodi svaku mjeru, svaki kraj, svaku svrhu. Ko ovo može doprjet, ko razumjet? Znamo da je tako, ne znamo kako je. Znamo da čovjek od čovjeka nije bolja stvar, er čovjek čovjeka ragjajući, dava mu svoju narav, koja budući u obadvojici ista, jednako ima i nosi u sebi ljucke naravne izvrsnosti. Nu štogod čovjek tvori, a ne poragja, ne može se njemu izjednačit. Svegj je čovjek bolja stvar, i plemenitija od sve što on radi u inoj tugjoj naravi, ili gradi, ili djelja, ili kuje, ili maže, ili piše. Tvornik pri svomu tvoru svegj je viša, izvrsnija stvar; istina je ovo očita svakoj svijesti. Po čem sunce prihodi u plemenu sve što zemlja ragja u sebi i na sebi? Er je on njihov tvornik, a ne roditelj, tot viši i plemenitiji, er je megju tvornicima svjetovnijem prvi i poglaviti. Sve je nauk Tomasa sv. „*Similitudo effectus in causa æquivoca invenitur excelentius.*“ Dake ne budući svijet Bog od Boga u božanstvenoj naravi porogjen, nego stvor postavljen od prvoga tvornika nad sve ine tvornike. paček tvornik svijeh tvornika, izvrsnos, i krjepos, koja je u stvorenju, nahodi se u stvoritelju tako visoka, da ne može ni oko doprjeti, ni ruka zamjeriti, ni pamet zamisliti. „*Cum bonum sit in Deo, sicut in prima causa omnium, est in eo excelentissimo modo.*“ Nek ja dake zaupim sa svijem duhom, što je u meni, pored poglavicom i vojvodom vojske sve nebeske, s Mihajlom svetijem: „*Quis ut Deus?*“ Ko je kako Bog? Ko je čestit, bogat, lijep, moguć, znan, pravedan, vijeran, milostiv, svet, kako Bog? Što su sva dobra svijeta pri Bogu? Sjena, i tjena dobra: pa-

Digitized by Google

ček tmine pri svjetlosti, ništa pri svemu. Svjetovna dobra, kad ih mi razgledamo o sebi, njih samijeh, i ništa ino pri njima, na isti se način prikažuju nama, isto uzrokuju u nama, na koji se način prikažuju, što uzrokuju u nama zvijezde, kad ih mi razgledamo na vedru nebu obnoć. Ne možemo se mi zadovoljit, i nasitit razbirajući ljepotu, red, mnoštvo njihovo. Lijepa neba, lijepa uresa! Noći ne leti, oblaku ne smeti, ne zastupi vidu lijepu ugodnu prikazu! — Prilično ovemu govorimo mi, ako ne ustima, a a ono srcem; ako ne riječima, a ono nasladom i požugjenjem, kad pazimo sama o sebi dobra svijeta ovega. Nije li često ovo riječ željna i pohlepna srca našega? — Blago onemu, koji se nahodi u gospoctvu, u bogastvu, u radostima, koji u zdravlju, u i manju, veselo, i pokojno svoj život provodi. Blago njima, bud samo, da ih sreća ne ostavi da se kolo ne privrati. — Za što mi ovo ovako? Er dobrâ svijeta ovega gledamo, i razgledamo obnoć. Ah slijepi, ah bezsvjesni pazite ih obdan; pri Bogu ih gledajte, Boga i svijet u isto doba razgledajte. A gdje su? Što se od njih učinilo? Gdje su zvijezde? Kud su utekle? Po čem su stamjele, kad je sunce ustalo, kad je na nebo on uzašo? — Ljepoto prizamjerna, bezkrajno, bezsvršeno dobro, Bože moj, žalim, i kako žalim, da te nijesam od prije ovako pozno: „*sero te cognovi*," — služiću se riječima Agustina sv. — da tebi moju ljubav poklonim! Paček što sam reko? Što ja žalim? Da sam tebe docna pozno? Ali nijesam mogo, da sam hotio, tebe poznat? Koga, ako ne tebe, sve stvorenje glasi, i povjeda? Svako veli, — ako svijetlim, po čem svijetlim, zdrak je sunca neumrloga. Poricam se dake, rijet ću inako: žalim, gorko žalim, da te nijesam hotio spoznat. Ali za rijet uprav, i ništa ne zatajat: žalim, i gorko žalim, da ja znajuć tebe i tvoje veličanstvo, nijesam te hotio ljubit. Ja hotno,*) ja hotno spah obdan, bdijah obnoć. Teške opačine moje! zatvorit oči svjetlosti dana, za uživat mrak noći; obrnut pleči suncu dobara, a obratit lice samoj sjeni do-

*) Hotimice.

Digitized by Google

bra. Prosti Bože, prosti za ono, što si ti u tebi nezamjerno dobro: primi moje srce, ja ga tebi darivam. Bolje kad, nego nikad. Ti ćeš sam bit unaprjeda zabava misli, zamjera požuda i djela mojijeh.

Što velite vi, krstjani; koji plam kušate sad u vami? Božije, ali još svjetovne ljubavi? Da, da li je Bog sam take sreće, da sva njegova dostojnos, sva ljepota, sva izvrsnos nije podobna zamamit svačije srce? Te što ću ja učinit, što ću rijet takomu srcu, ako se megju vami nahodi? Evo počujte, što ću. — Tebi je mrsko i neugodno Boga ljubit rad njegove dostojnosti prizamjerne? A ti ga ne ljubi: čini što hoćeš: neću tištit, neću silovat. Je li ti ugodno? Nu što misliš da je ovdi sve, da nije inoga razloga, za ljubit Boga? Misliš, da i ovo mogu ja proć, i popustit? Ili hoćeš, ili nećeš, ljubav za ljubav trjebuje da odvratiš. „*Deum si amare pigeat, redamare non pigeat.*“ Riječ je Agustina sv. Ili nije stvari podobne, za izmatat ljubav iz srca; ili ako jes, ljubav ne može ne izmatat. — Ne ljubit, ko te ljubio i ljubi — ko je to kad reko? Ko je ikad promislio rijet? Zvijer u gori, divlje živo u puštoši? Zna i umno, i bezumno, da je ljubav mama gospodična od ljubavi: svako srce, ako je srce, da se silom ljubavi pridava, i poklanja. Odaberi dake od dvije stvari jednu (izvan ova dva puta nemaš kud izit): ili zabezoči, da te Bog nije ljubio, ne ljubi; ili se pridaj, Boga ljubi. Nu prid kijem ti ćeš smjet bezobrazno rijet, da te Bog nije ljubio, ne ljubi? Prid Ivanom vangjelistom? Ako te odavna on s četiri riječi zabušio, i zamuknuo? „*Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum, unigenitum daret.*“ Bog te ljubio: „*Deus dilexit:*“ ljubio te oni koji jes po sebi, prije svega, početak od svega: oni, koji sebe istoga, potpuno je blažen, slavan, razmišljajući čestit. Sve zna: sve može, cjeć česa nijedna stvar ne može uteć vidu, uteć desnici njegovoj. Kako stvori riječu svijet, tako riječu rasut može, i uništit. Nije skratilo njegovo imanje, mogućstvo, blaženstvo, er je ovoliko stvora postavio; nu se nije ni uzmnožilo: niti

Digitized by Google

bi, još da vele veće učini, i postavi. Ili čini, ili ne čini; ili malo ili vele čini, svegj je on na istomu. Te koji je ovo kralj, koji gospar, koji bogatac! Zaludu je mjerit: samo ostaje čudit se, i snebivat. Ovi dake ovaki tebe je zaljubio, vele prije neg si ti nasto u stvoru; od vjek vjeka bješe njemu prid očima sva bezbrojna množ svijetâ, i u njima sva razlikos stvorenja. Te koji će on iz ništa izvadit, koji učinit. i postavit? Obire ovi svijet, i u njemu tebe, ne za drugo, neg li samo er mu je milo, er tako on hoće. Tako se on u tebi zadô, tako se on tobom misli, i brine, kô da se on od svega inoga stvorenja zaboravio: ovo je riječ Agustina sv. „*Sic me consideras, ac si totius creaturæ oblitus me solum consideres.*“ Stvorio je svijet. Za koga? Za sebe? Ne ništa. Stvorio ga je za tebe: a tebe je stvorio za sebe. Tebe sama sebi hoće, tebe ište, za tobom gine, ko da potrebuje od tebe, ko da bez tebe slavan i blažen bit ne može. Tebi on veli, tebi on po Zlatousniku poručiva: „*omnia tu mihi es.*“ Ja sam Bog, ja sam sve: ali tebe tako ljubim, ko da si meni sve: „*omnia tu mihi es.*“ Blago imam ne primjerno; ali tebe tako gledam, ko da si ti moje bogastvo: „*omnia tu mihi es.*“ U meni ja nahodim svako jezero od radosti: ali tebe tako gledam, ko moju rados, moje uživanje. „*Omnia tu mihi es.*“ Ko je čestit, ko je slavan, kako ja? Ali tebe pazim, ko ono krunu moga blaženstva. „*Omnia tu mihi es.*“

Ko neće na ovaku ljubav uzmamljen zaupit pored Jobom: — Bože što si našô u čovjeku, koje dostojanstvo, da si se ti tako u nj zagledo, da si ga toliko zaljubio, da je tvoje srce tako za njim poginulo? „*Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?* Odgovara Ivan sv., hoćeš znat, što je čovjek, hoćeš znat za kijem je poginuo *) Bog „*Quid est homo?*“ ja ću ti izrjet, i sve sklopit u jednu riječ: „*dilexit mundum.*“ Bog je ljubio svijet, svijet grješan, svijet opak na sve strane. On je

*) Za kijem je zanesen.

Digitized by Google

dake od vijeka ljubio svoje neprijatelje, protivnike, odmetnike. Od vijeka je vidio Adama, i u njemu pozno i vidio odmetnika. Prvi čovjek, i prvi zlotvor. Da je li za njim što bolje nastalo? Jest nasto gori od takoga oca zlotvor, i zločinac. Bog je sve to vidio; vidio da je imalo bit, vidio od vijek vijeka. Sa svijem tijem hotio je on, čovjeka iz praznosti i ništa izvadit, na svijet dovesti, u stvor postavit. Zno je on putene nerednosti, priljubostva, mekoputnosti: ništa ne manje umjesio je, i skladio čovjeku tijelo tako lijepo, tako uredno, da je čudo vidu, i pameti. Zno je ubojstva, lupeštine, grabše: ništa ne manje dô mu je ruke, da radi i posluje, ter životu svomu providi. Zno je psovke, proklestva, zlorečnosti: ništa ne manje dô mu je usta, da govori, i korisno s inijem bude općit. Zno je zlobnos, nenavidnos, omraze, i i sve ine grješne želje i požude: ništa ne manje dô mu je srce. da mu bude vir života, i provodić svijeh ćućenstva. Zno je oholas nezcjenu, smijenstvo ljucko prema onemo, koji gâ je stvorio: ništa ne manje ko krunom okrunio ga je, i nadario svijesti i razumom, da š njima bude svijetom vladat, svijetom svijem gospodovat. — Da nu homo k onemu rukotvorniku, koji trup sad gjelja, sad dube, da nastane kip u prilici ljuckoj. Recimo njemu ovo samo: ti kip kad ga utvoriš, i dovršiš, od mrtva učiniće se živ, u nj će uljesti nekakav duh, po komu će on život imat: ali veće tad neće bit tvoj; nećeš ti njemu bit gospar: inoga će on gospara iskat, inomu se on će klanjat, inomu se dat u službu. Kad bi to moglo tako bit, mogli bi mi bez privare rijet, mogo rukotvornik u istinu vjerovat, što bi on učinio? Ne bi li taj čas drvo isjeko na mrve, staknuo oganj, naložio, užego, u vjetar prosuo pepeo, da od njega ni uspomene ne ostane? Tako bi čovjek. A bi li nepravo, bez razloga učinio? Da za što Bog videć toliko prije, toliko iz daleka, tolike opačine, tolika bezakonja protiva svomu veličanstvu, za što ne ostavit čovjeka sred ništa, zašto ne rijet: — ti imaš bit moj glavni, paček jedini neprijatelj? Ne ne: ništo si, budi ništo: bićeš ništo za svegj: nećeš nigda od to-

Digitized by Google

lek glavu iznijeti, nigda s okom pogledat. Za što nije ovako? Ali nije hotio svaki razlog, da bude tako? — Nije Bog hotio tako: hotio je sve inako, er ga je zaljubio od vijeka: „*in charitate perpetua dilexit te.*“ — Znam sve što imam podnijet od tebe: sa svijem tijem ja te ljubim, jeda kad dogješ u svijes, jeda kad zloču, i opačinu pometneš, jeda kad k meni tvoje srce obratiš: ustani iz ništa; hodi na svijet: „*dilexi te, ideo attraxi te.*“ — Dusi nebeski zaimljite mi vaša usta, vaše riječi, da pristojno na koji način ja pohvalim i proslavim Božiju ljubav prema nami.

Gdje si ti tragu Adamov, sad je vrijeme, sve što hoćeš, Božija ljubav, božija blagodarnos da ti udijeli. Išti, iznagji, ukaži, i pitaj sve što žudiš, neće ti zaštegjet, neće ti zakratit. Išti na nebu. A nije li sve što ondi sjaje, vas ures nebeski za tvoju rados, i za tvoju koris učinio? Išti na zemlji. A nije li sve što na njoj niče, i nastaje, za tvoju pomoć, za tvoju utjehu postavio? Tvoje je, tebi je dô sve što ona u sebi, i na sebi ima i uzdrži; za tebe je stvorio more, i sve u njemu plovuće: za tebe je stvorio brda, i planine, i sve u njima živuće i lazeće, i letušće. Nahodiš li ino što osvem toga, da požudiš, i zapitaš? Bog je sve, govori Ivan sv., dô i prido čovjeku, sve što je stvoreno, i postavljeno. Ne ostaje dake da on da i udijeli, neg li samo sebe istoga. Da Bog da sebe istoga? Riječ od ludosti, od bezumnosti. Može se rijet, zamislit ne može. Nek se zavija u visine svijes ljucka, svijes andioska, dotlek s misli doprijet neće. Nu ne bi se bilo moglo ni rijet, da nije Bog učinio, Ivan reko: „*sic dilexit, ut filium suum daret.*“ Ali Bog ne može odviše, neg li čovjek može smislit? Dokle se uzdižu ljucke misli? Nisko letu, blizu zemlje one oblijetaju. Božija ljubav do neba dopire, u raj ulazi, hita Boga za ruku, na zemlju ga dovodi, čini ga rodom Adamovijem. Stvoru bezumni steci svijes, da se čudiš, i snebivaš: Bog je čovjek; čovjek je Bog. A za što to? Za ljubav čovjeka: „*sic Deus dilexit.*“ Nije samo Otac nebeski poslo sina svoga, jedini rod svoj, da se učini čovjek, da se u-

Digitized by Google

čini rod, i brat čovjeka: poslo ga je, da u trudu i paćenju rad čovjeka život istraje; da rad čovjeka prigorke muke očuti, prigorku smrt zagrli; da rad čovjeka sramotno propet na drvu križa pogine. Dosta, Bože, dosta: hoćeš li veće, možeš li veće? Hoće, er može. Sin Božiji usto je slavan oda smrti; slavodobitnu više pakla više smrti ljucku narav uznio je na pristolje Oca svoga, sa svijem tijem nije nas ostavio: često se on k nami vraća, nu kad god mi hoćemo, i gdje god mi hoćemo, netom mi s riječi sveto-otajnom njega zazovemo. Tu on, kad dogje, gosti nas svojijem tijelom, napaja nas svojom krvi pod prilikom kruha i vina. Sin božiji sjedinio se s svijem ljudima ujedno kad se učovječio, er se učinio što su oni: jedini se pak sa svakijem napose na trpezi svetoga blagovanja. Tu kad stupim, i okusim ja, sveti kruh, on čini se ja, ja činim se on: „*in me manet, et ego in eo.*“ Nek je Bog svemoguć, ali nema kud naprijeda, došo je do kraja. Može Bog stvorit bez broja svijeta i ljepšijeh i plemenitijeh od ovega, ali čovjeku udijelit dar veći i bolji od ovega, ne može, čujete li, ne može: nijesam ja, koji ovako govorim, nego Agustin sv.

I ovaka ljubav nije ljubljena: „*amor non amatur!*“ Upimo i ne pristanimo upit, dok nam usta ne prisuše sa svijem, dok nam srce ne ispuca od bolesti. — Bog se dostoji ljubit čovjeka: čovjek se ne dostoji Bogu ljubav odvratit. „*Amor non amatur.*“ Hudi zlotvor, i odmetnik božiji srčano je od Boga ljubljen: vječni ljubovnik od čovjeka nije ljubljen: „*amor non amatur!*“ Bog čovjeku vas svijet dariva: čovjek Bogu jednu stvar izmegju svega, samo srce, krati, poklonit: „*amor non amatur!*“ Bog se čini čovjek; rad čovjeka tuguje, boluje, umire; čovjeka svojijem tijelom, svojom krvi siti, i napaja: a čovjeku sve je to ništa, od potištenosti i od nezcjene: „*Amor non amatur!*“ Što je sva svrha tolike ljubavi božije? Samo, samo za bit ljubljen: „*amo ut amer.*“ A Bog nije ljubljen er je on toliko ljubio: „*Amor non amatur.*“ Da nije on toliko

Digitized by Google

ljubio, ne bi bio nasto, ne bi se nahodio kod njega, ne bi ljubio. Što ću ja dake sad, kud ću sad? Znam, kud ću, i što ću. Iz ljucke se općine ja izbavit, u pustinju se ja pristanit, zvijerim, dubim, hridim božiju ljubav kazat, i povijedat; krenut će se, plam će oćućet i ono, u komu nije srca, mrtvo studeno stvorenje.

II.

Nije svak taki. A može li ne bit ljubavi Božije u onemu, koji se propetu klanja, koji se s zlamenjem križa svetoga bilježi, koji vjeru krstjansku slobodno, i bez srama spovijeda? Tot na otaru njegova srca nije plama, nije iskre, sve je studeni pepeo, ugljen mrtvi? — Privara je tako mislit. Sve to može bit, i studeno i mrtvo bit. Reče Isukrst: nije biljeg, da je ko pravi moj ljubovnik, er se meni poklanja, er me hvali i uzdiše, er mene nazivlje gospodinom: „*non omnis, qui dicit, domine, domine.*“ Trebuju djela. Cjeć česa, veli Grgur sv., prava ljubav svegj je u poslu za onega, koga ljubi: „*probatio dilectionis, exhibitio est operis.*“ Prava ljubav, govori Agustin sv., ne može mirovat, ne da joj se počivat: „*dilectio vacare non potest.*“ Ja nijesam vidio ljubav, slijedi on, niti je nahodim, ako li je ko zna, ter nahodi, nek mi je ukaže, ljubav, koja sjedi i stoji vezanijeh rukâ. „*Da mihi amorem vacantem.*“ Taka ljubav megju ljudima je ispraznos i privara; a prid Bogom prava je ljubav? Trijeba je izgubit svijes, za moć tako rijet. Da što ište od naše ljubavi Bog? Evo ti udilje: — reče Isukrst: „*qui habet mandata mea, et servat ea, ille est, qui diligit me:*“ ko ima i puni moje zapovjedi, ti je pravi moj ljubovnik. „*Qui habet,*“ slijedi tomačeći Agustin sv: zaludu ih je imat u ušima slušajući; zaludu imat na ustima spovijedajući; zaludu imat u pameti razmišljajući. Ovo je uprav: „*qui habet et servat:*“ imati ih u pameti, i punit u življenju; imat na ustima, i punit u djelovanju; imat u ušima, i punit u vladanju svoga života: *qui habet in me-*

Digitized by Google

moria, et servat in vita; qui habet in sermonibus, et servat in moribus; qui habet audiendo, et servat facendo." Ko tako čini, ti uprav ljubi: „*ille est qui diligit.*" Sve božije zapovjedi u dvoje se razdijeljivaju: prve se zovu od naredbe, a druge su od zabrane. Nešto hoće Bog da činimo; a od nešta, hoće, da se uzteżemo. Protiva je Bogu propustit ono; protiva je Bogu učinit ovo. Sad hodi Bože ti, hodi da prokušaš, kako tebe ljubi krstjanstvo. Ja se strašim u to ticat, er ja poznam, da se mogu lasno privarit, da ja mogu lasno ostat privaren. Čovjeku prid čovjekom lasno je prihinit se, priobrazit. Ti sve bistro vidiš, prid tobom je sve očito, ništa nije tebi skrovno, ništa nije daleko od tebe. Upitaj, upitaj jednoga po jednoga, kano si Petra upito: „*Petre amas me:*" ljubiš li me? Odgovori krstjanine, krstjanko, er je ovo danas njemu dan, da hoće razabrat, i razvigjet u ovemu puku, ko je njegov pravi ljubovnik, a ko nije. Ti znaš, ti spovijedaš, da je trijeba Boga častit. On kô naš stvoritelj, gospar, otac, hoće, da mu se klanjamo, molimo, priporučivamo. Reci kako to držanstvo ispunjaš. On te pita: „*amas me?* Koli krat pomoliš se njemu na dan; koli krat pohodiš njega u domu njegovu; koli krat posvetiš njemu sveto posvetilište, onako, kako se pristoji tvomu biću, i oblasti, ili s djelom ili s duhom, ili kô posvetitelj, ili kô pomoćnik: ti dnevi božije provodiš li ne samo bez poslovanja i radnje, nu traješ li u bogoljubnijem djelima zabavljen, sad u komu osobitu moljenju, sad k svetijem otajstvima pristupajući, sad pohodeći Jezusa u templima otkrivena, i uzvišena; sad slušajući hvale i blagoslove, što Bogu crkva njegova s pjesnima svetijem pridava, sad slušajući besjedenje, i pokaranje krstjansko. Da, da, — odgovori veće, kako je i Petar odgovorio: — ljubim, ljubim: ti znaš Bože, ti si mi svijedok: „*tu scis Domine quia amo te.*" Ti ćeš smjet, tako odgovorit? Možeš meni, nećeš Bogu. Ti se zasvjedočit Bogom, da ga ljubiš? Ti se uprav možeš zasvjedočit Bogom, da ga ne ljubiš. On zna, da nije u tebi ljubavi. On zna, da ti živeš bez ika-

Digitized by Google

kve uspomene od Boga, kô da Boga nije, ko da je on daleko od tebe. Stvari svijeta, ako te ištom utište, dohode ti na pamet, često se povraćaju, ne ostavljaju te ni obdan, ni obnoć, ti se u njima dobrovoljno zabavljaš, njih razgledaš, i pribiraš; paček išteš, i dozivlješ; samo Bog ne može ti doć na pamet. Mimohodiš dom božiji, i nigda se na nj ne obazreš: ti se krtiš, u nj uljesti, ko da je mjesto kužno, i nezdravo. Samo te umatat može ispraznos svijeta, ako ne i utisnut opačina tvoja: umatat narešenje mjesta, pojenje glasâ, žamorenje žicâ: utisnut opačina, za poklonit se onemu bogu tvomu, koga častiš, komu se klanjaš. Nijesu pak za tebe ostale bogoljubnosti krstjanske: te su za maloga puka, i za slabi spol ženski. Dan svečani nije prid tobom dan božiji: za rijet uprav, to je dan tvoj: dan da pripočineš od trudâ, od posala; dan, za pokrijepit duh s kakvom radosti, i uživanjem. Ako imaš učinit veselje, ali gozbu, to za sveca ti ostavljaš. Igra, posjedi, prohodjenje, tebi je poso tega dana. — Činiš mi krivo, tako sudit, i govorit: tuži se ko na ove riječi. Ja imam običaj, spomenut se o Bogu, kad objutri i kad omrkne dan: i kad ležem i kad ustanem. Ne mrzi mene pohodit crkvu, Bogu se poklonit i pomolit. Ispovjes i pričešćenje jes veće, nego jedan krat na godište. Svaki svetac i ja Bogu posvećujem: pomnju imam za čut i vidjet sveto djelo. Nije tako, da nijesu meni mila bogoljubna djela, i ja se kad u kojoj bogoljubnosti zabavim. — Vjerujem sve to: nu ja još ne nahodim srce vruće i goruće. Reci mi, s kakvijem načinom učinjeno je, sve što brojiš da ti činiš? S duhom sadruženijem s Bogom, s pameti skupljenom, i zadubenom, u Bogu, s ćućenstvima ljuvena srca? Ne vidim ja zlamenja ni biljega od tega načina. Vidim da ti sva ta djela tako prešno puniš, tako raspršano, tako krno, da ja neznam što je gore, ali tako punit, ali sasvijem propuštit. I ti ćeš se takom ljubavi dičit? Ti ćeš slobodno pored Petrom odgovorit? „*Tu scis quia amo te?*“ Muči, muči, ne odgovaraj ništa. Nije za tebe govorit i odgovarat.

*

Digitized by Google

Doprli smo do po puta, još polovica ostaje. Isukrst je zapovjedi od naredbe u dva dijela razdijelio: „*Diliges Deum . . diliges proximum.*“ Ljubi Boga, ljubi iskrnjega. Zapovjed je božija jedno; zapovjed božija drugo. Protiva je Bogu propustit jedno, protiva je Bogu propustit drugo. Ljubit Boga, ne ljubit iskrnjega, toliko se mogu sastat i sadružit zajedno, koliko dan i noć, koliko mraz i oganj. Ili je sve svijetlo, ili su sve tmnine; ili je sve vruće, ili sve studeno. Dake veli Bog: ljubi iskrnjega. Te ko je tebi iskrnji? Svak, u komu je prilika božija; svak, za koga je Isukrs prolio krv; svak, koji može, dokle žive, dobit raj, učinit se rajnik? Otkud, otkud ti to paziš, i s tijem tvoje srce vladaš. Evo ko je tvoj iskrnji: oni samo, koji tebi dobra čini, od koga se nadaš i ufaš dobra primit. Ovemu ili nosiš ili kažeš da nosiš ljubav. Svi ostali, koji nijesu tebi od koristi, ili er ne mogu, ili er tebi ne trebuju, nijesu tvoji iskrnji, sve ljudi neznani, inostrani, čeljad, koja tebe ne utište. I ti možeš rijet, da poznaš tvoga pravoga iskrnjega? Da ga ljubiš, kako tebe istoga? „*Diliges proximum, sicut te ipsum.*“ Tot ti taku ljubav nosiš tebi istomu? Tot ti taku ljubav prema tebi išteš od tvoga iskrnjega? Blago tebi, ako ti tako ljubiš tebe istoga; ako ti tebi istomu taku ljubav žudiš. Veli Bog, utješi siromaha, privriježi nevoljna, obrani progonjena, obadena. Da ti? Hoćeš ti, hoćeš sve to. Hoćeš hranit, gojit, resit i malo i veliko živo, što ti imaš ili za razbludu, ili za službu tvoju. Na krv tvoju, na pùt tvoju, tvoga iskrnjega nećeš da pogledaš. Kad pristupi siromah k tebi, ti se gadiš, ti se ježiš, glavu obrćeš, i (za ne rijet da ga usiono tjeraš) pospiješno ga od tebe otpravljaš. Ti se paka učinit iskrnjemu pomoć, obrana, štit, protiva sili, grabši, opaku jeziku? Nije u tebi snage i jakosti za vojevat za tugjina. Trijeba je, veliš, pazit mene, da što mene ne dopade. Ne bi zaman od davnina oda starijeh riječ izašla: ne čini dobra, da te zlo ne nagje. — Ovako dake ljubiš iskrnjega; u iskrnjemu Boga tvoga? Podiči se, podiči se takom ljubavi. Veli Bog: ljubi ne-

Digitized by Google

prijatelja; odvrati mu dobro za zlo: moli se za progonitelje i protivnike tvoje. To učini radi mene. Koliko sam ja učinio za tebe? Što si ti dostojo od mene? Znadu tvoji grijesi, tvoje opačine, što se pristojalo i meni i tebi da učinim ja. Da što ti? Tebi je ovo trud više svijeh trudâ; tegota više svijeh tegotâ. Veliš: — sve, sve; samo ne to. Gdje je za tega jakos, i hrabrenos? To prihodi ljucku moć. Za moć, trebovalo bi ovo srce iskorijepit iz mene, i sve ino srce namjesti. Dok je u čovjeku ljubav prema sebi istomu, nije načina ljubit neprijatelja. *(Ovdje dovršuje rukopis).*

Digitized by Google

XXII. Ljubav iskrnjemu.

Narav čini ljudi sve jednake megju sobom: što iznosi jedan iz skuta svoje roditeljice, to iznosi svaki ini izlazeć na svijet. Ko se rodio, ko li se ragja s zlatnom zvijezdom na čelu? Nu kad se bijahu unuci Adamovi u općinu skupili za bolje i lašnje priživljet dodavajući se zamjenitu pomoć, tada posta po sebi neka razlikos megju njima, vrsta viša i niža, bolja i gora; zapovjednik i podložnik, plemići i puk, bogat i siromah. Razlikos svijesti, srca, jakosti, vrijednosti, uzrokovala je, učinila, da neki prid nekijem već uzrastu, da se uzdignu. I nije ovo pravo, nije razložito? Da bude razlikosti megju mudrijem i divljakom, megju junakom i strašivicom, megju vrijednijem i lotrijem? Da bude mudrosti, junaštvu, vrijednosti, za dar i platu osobita čas, osobito imanje? Da roditelj rodu svomu što ima, u čem se nahodi, prida i ostavi? Bez tega niti je bila, niti će bit ljucka općina. Zaludu bi trudio, ko bi hotio sve to razmetnut poravnit, izjednačit. Ne bi dopro. Nu još da bi dopro, svijet bi se opet malo po malo na ono isto, što bi prije, povratio. Pogledaj dubravu: što ćeš vidjet? Dub ovi viši, oni niži; ovi deblji, oni tanji; ovi granat i kitan, oni nag i kršljav. Posijeci, poravni do talâ, kad opet uzrastu, hoće li se izjednačit? Zaisto neće. Kako zemlja dubove, tako je dalo i općenstvo ljudi. Neće ljucka svijes smislit i nać način za postavit, za uzdržat jedan red, jednu vrstu megju ljudima. Jedan je sam to našo, jedan ukazo način, po komu ljudi živući u općini, stojeći na svomu, i vrsti, i imanju, čine se

Digitized by Google

megju njima jednaci; jedan, rekoh, er je on mudros božija, sin božiji učovječen, bivši zapovidio, naredio, priporučio ljubav prema iskrnjemu. Budi ona, bit će sve jednako. O kreposti, o podobnosti! Ljubav je ko jedna peć goruća: riječ je Klementa Alesandrijskoga. Sve što u nju umetneš, sve se jednako zarusi, zažari, zlato, srebro, mjed, gvozdje; nećeš umjet jedno od drugoga razvidjet, razabrat, za sve svako uzdrži, ne promijenjiva svoje biće naravno, zlato isto je ono prijašnje zlato, tako isto srebro, mjed, gvozdje, jedno od drugoga bolje i plemenitije. „*Cum quis missus sit in fornacem Sp. S., non intelligitur aurum sit, an argentum, et omnis diversitas generis, conditionis, corporum auferatur.*“ Dajte da progovorim ja više ove moguće krjeposti. Nu što ću rijet, što prikazat? Same ove dvije riječi istomačit: — za što, i kako držanstvo je ljubit iskrnjega.

Riječi ovega zakonitelja nebeskoga više ljubavi iskrnjega tako su osobite, tako neobičajne, kô da hoće rijet da je za ovo samo sišo s neba na zemlju, za postavit, za posadit ljubav megju ljudima. Reče — ovo je zapovjed moja: „*hoc est preceptum meum:*“ ovo je zapovjed nova, „*mandatum novum do vobis.*“ Čudnovitijeh riječi! Tot nije od prije bila ova zapovjed? Tot nije Mojzes isto naredio? Tot ne bi to isto upisano u kamenitijem pločam staroga zakona? Što ino hoće rijet sve ono iza tri prve, one posljednje sedam zapovjedi za vavjek izraelskomu puku podate? Što je reko u inoj prigodi ovi isti sin Božiji? — Ljubi Boga, ljubi iskrnjega, ovo sklapa vas zakon Mojzesov, ovo zdrže svi nauci prorokâ: „*in hoc pendet omnis lex et prophetæ.*“ Pačck hodmo još nazada, uzidimo nad godine Mojzesove, dogjimo do postanka čovjeka. A nije li od prvoga svakī čovjek vidio po sebi, po svomu razumu, ovo držanstvo? Nije li svaki čovjek čovjeka ugledajući, udilj ovo razloženje sobom učinio: — ja što i on, on što i ja: ima dake megju nami biti zamjenita ljubav. Bezumni, nu i bezduhni stvor, samo da je slična narav, sadružuje sa-

Digitized by Google

stavlja, vodu s vodom, zemlju s zemljom; a neće sličnos dvornja i unutrnja, dvoje umno sadružit, i zavezat s slatkom uzom od ljubavi? Sličnos je vir ljubavi: to svak zna *„similitudo fundamentum amoris.“* Sakupit ću dake vas moj razgovor do sad, rijet ću bez sumnje: — čovjek svaki koji je oči od razuma otvorio, netom ih je otvorio, vidje u svojoj pameti ko s svijetlijem zlatnijem slovima upisanu zapovjed: učini što bi rad tebi; ne učini što ne bi rad tebi. Od tega je svaki izvadio držanstvo, iskrnjemu dobro htjet, dobru se radovat, pomoć, utjehu udijelit u potrjebi: od tega je svaki izvadio zabranu, iskrnjemu zlo požugjet, zlu se nasladit, oštetovat ga u tijelu, u časti, u imanju. Svakomu bijahu grde prid očima, zvijerske neprilike, svagje, zasjednos, himbenos, privare. Što je trijeba veće o ovemu govorit? Zapovjed ljubavi stari je zakon. A ovdi sin Božiji veli, da je zakon novi. Kako dake da se ove dvije istine pogodu megju sobom? Pogagjaju se veoma dobro, er ih sama svrha razdijeljiva. Stari je zakon, svegj bio, i bit će radi onijeh djelâ kojijeh zapovjeda; novi je zakon radi nove svrhe, koju on hoće, da bude unaprijeda, prvi poglaviti provodić ljubavi u nami. Počujte što on govoraše učenicima, i po njima svemu narodu krstjanskomu: — vi mene ljubite, er sam Bog vaš, stvoritelj, otkupitelj, po komu je sve vaše dobro, što imate na zemlji, od koga ufate primit krunu, kraljestvo, blaženstvo nebesko. Pokli je to tako, znajte sad, i čujte; moja je volja i zapovjed vami, da vi ljubite iskrnjega u meni radi mene. Ljubav vaša prema meni bit će kô vir, ljubav prema iskrnjemu kô izvirak. Ljubav prema meni, prema iskrnjemu, bit će kô jedan dub su dvije grane, koje iz istoga hreka istječu. Ovo je ona izvrsnos, koju sam ja došô postavit krjepostima naravnijem, ovo je ona dopunos, koju sam došo nadostavit svijem zakonima prošastijem.— Čuste vi krstjani, što je ljubav krstjanska? Čuste što je, i što ima bit prvi ponukovac, provodić poglaviti od ljubavi u pravom srcu krstjanskomu? Ti scijeniš, ti poštuješ onega radi

Digitized by Google

dostojanstvâ njegovijeh, za rijet, mudrosti, podobnosti za velikijeh posala, uljudnosti, plemena, bogastva. Dobro, ne hulim. Nu što ti tako ljubiš u njemu? Njega sama, — Boga ne ljubiš. Nije dake u tebi prave ljubavi krstjanske. „*Si propter Deum non amas, charitatem non habes.*“ Govori ti Grgur sveti.*) Ti ljubiš onega, er si primio od njega, primaš, ili ufaš primit u potrjebam tvojijem, pomoć, utjehu, svjet, obranu, službu, časti, darove. Prosto ti. Nu što ti tako ljubiš u njemu? Tebe, tvoju koris, — Boga ne ljubiš. Nije dake u tebi prave ljubavi krstjanske: „*charitatem non habes.*“ Nije svaka ljubav grijeh, to je samo ona, koja ima za svrhu potlačenje zapovjedi božije; jes i ljubav krjeposna, nu ta ne izlazi izvan reda dobrote naravne. Ljubav krstjanska uzlazi više; plemenitiju svrhu uzimlje, Boga sebi stavlja prid oči i njegovu ljubav.

Za izgled i priliku prave ljubavi krstjanske budi ljubav, koju je ukazô David prema Misbozetu sinu kraljevića Jonate, unuku kralja Saula. Misbozet bješe došo na siromaštvo, er mu bijahu malo dobra čeljad raznijeli, i posvojili očinsto, radi česa u tjesnoći i zabiću on je život provodio. Obazno je sve to kralj David, udilj naredio, da se proište, iznagje sve njegovo, da se dadu na težake njegove zemlje, da mu očinstvo plodno i korisno bude. Ali više svega tega što je učinio? Dozvo ga je k sebi, i reko mu: — od sad unaprjeda svaki dan blagovaćeš sa mnom na trpezi kraljevskoj. Velike ljubavi, privelike blagodarnosti! S čijem je toliko zadostojo Misbozet? S ničijem on. Ja vam umijem rijet, da nije u njemu bilo nikakve osobite dostojnosti za pritegnut srce Davidovo. Njegova je sreća bila, da je bio sin Jonate, to je njemu zadostojalo onoliku ljubav. „*Faciam in te misericordiam propter Jonatham patrem tuum.*“**) Svak zna, kolika bi ljubav megju Jonatom i Davidom: bi jedna

*) Hom. 38 in Evang.
**) II Reg. c. 9. v. 7.

Digitized by Google

duša u dva tijela. Reče dake David Misbozetu: tebe ne znam po ništa, ali sam pozno oca tvoga; ti nijesi s ničijem zadostojo moju blagodarnos, ali je zadostojo otac tvoj, da tebi dobra učinim; za njegovu ljubav ljubim tebe, razumijem njega ljubit u tebi. „*Propter patrem tuum.*“ Plemenitoga srca i ljubavi Davidove! Ali nije on sam, koga vam za izgled i priliku odredih postavit. Prikažujem vami vas istijeh. Kolikrat neznana zaljubiste, za ugodit poznanu, koga ljubite? Nije ovo zgoda, koja se od kad do kad češće dogagja? U inomu gradu daleko od tebe jes drag srčan prijatelj, i njegova dom. Nazad koje vrijeme dogje s puta inostran čovjek; ti si se namjerio vidjet ga, kad je stupaj stavio na ovi kraj. Da što si učinio? Ti njega pogledo, razgledo, budi još i javio i pozdravio; ali u istinu ništa drugo učinio, neg se od tolek odijelio, i otišo na tvoj poso. Nakon malo došo si ti u spoznanje ko je oni, i dozno si, da je on sin tvoga draga prijatelja. Što si tad učinio? Ostavio svaki posô, otišo ga iskat, ispitivo za nj, gdje, kud je obrnuo. Kad si ga našo, ti si ga izgrlio, izcelovo, svake ljubljene riječi k njemu popravio; a za tijem svako dobro djelo, i službu njemu potrebnitu učinio. Nek te ja sad upitam; za što sve to tako? Što je u tebi srce krenulo? Što je u tebi ljubav staknulo? Njegova dostojnos, dobročinstvo njegovo prema tebi? Koja dostojnos, koje dobročinstvo, kad ga prije nijesi vidio, videći nijesi pozno, ne poznajuć nijesi na nj saviše oko postavio? Otac njegov prid tobom bi sva dostojnos, sve dobročinstvo njegovo. „*Propter patrem tuum.*“ — Vraćam se na iskrnjega. Što je svaki ti? Sin božiji zabilježen s prilikom božijom: on je procjena krvi Jezusove: dok je na zemlji podoban učinit se pribivalište Duha svetoga: podoban zadostojat dvor nebeski. Ovo je zadosta krstjanskom srcu da se krene, da svoju ljubav ispušti: ne pazi je li u iskrnjemu koja ina dostojnos vlastita ali nije, je li dobročinstvo ali nije: sve to prihodi na to se ne obzire: Bog je njemu prid očima, otac iskrnjega, otac svačiji i općeni. „*Propter patrem tuum.*“ Ah gdje si ti pravo srce krstjansko: nek te vidim: otkrij se ti meni

Digitized by Google

za jedan čas, dopusti da razgledam ko se u tvojijem skrovištima zaklonjen nahodi, ko li se ne nahodi. Je li rogjak, reci mi? Po svaki način; ali se i tugjin nahodi. Je li gragjanin? Po svaki način: ali se i mostranac nahodi. Je li pravovjernik? Po svaki način: ali se i nevjernik nahodi. Je li poznan? Po svaki način; ali se i ne poznan nahodi. Je li dobročinac? Po svaki način; ali se nahodi i oni koji mi dobra nije učinio, paček nahodi se i oni koji mi je koga zla učinio, zlo odvratio. Rajska nebeska kreposti! Što ću o tebi rijet? Da si ti zlatni prisvijetli plaš, koji svakoga dohita, zagrće svakoga, nikoga ne ispuštuje; plaš toliko širok, koliko je zemlja široka.

Daj, sad mi daj nauk tvoj, veliki naučitelju naroda, Pavle sveti, sad je prigodno, da ja istomačim ovemu puku što si ti pisao puku od Korinta. Ko je uzo za svrhu svoje ljubavi prema iskrnjemu Boga, oko tega nije trijeba trudit, za uglavit ga na koji način, kako ima ljubit. Govoraše Pavo krstjanima od Korinta: vi ste ko jedno tijelo, tijelo Isukrstovo, *„vos estis corpus Christi.“* Što je tijelo? Jedna stvar u sebi, ali ima mnogo uda različnijeh megju sobom: *„multa membra unum corpus.“* Jesu oči, uši, usta, ruke, noge, imenujem starija, za ne brojit svakolika. Da što vi? Vi u jedan skup, kô uda u jedno tijelo, sadruženi, sastavljeni po krjeposti jednoga istoga krštenja, po krjeposti jednoga istoga duha božijega, koga u vas primiste: *„in unum corpus baptizati, in uno spiritu portati.“* Na koji dake način vi se imate gledat megju vami, općit, življet? Kako uda tijela megju sobom. Kako oni? Jednijem životom živu, jednijem duhom odišu, jednom se jestojskom hrane, jedan je zapovjednik, koji njih vlada, jedno srce, koje svijema snagu, jakos, krjepos udahnjiva. Slatke ljubavi, nerazdiona jedinstva! Ovo je lijepo rečeno, ali u kratko. Dostojno je, nu i korisno, da mi stvar u dulje i bolje razberemo, i razgledamo. Ja ću uzet kušat dva različna uda, samo oko, ruku, a vi svegj s pogledom vašijem na dvojicu od krstjana. Kadgod ruka nehote, nu budi kad i hotice, uvrijedi, udre o-

Digitized by Google

ko. Svadili se udilj oko s rukom, obrati li na stranu svoje zenice za ne vidjet nju, sakrati li svoj pogled, kad on ruci trebuje za učinit koji posô? Znamo veoma dobro, kako u svijem prigodam oko s rukom. Da kako mi? Oko nas vježba, Pavo nas uči: „*charitas patiens est.*“ Ljubav je ustrpljena. Oko se kad neće ni stavit, kadgod, ako je jače uvrijegjen, posuzit će, ali će do brzo pristat, razvedriće se. Što je bilo i prošlo je: bilo ko da nije bilo; nije tužbe, nîje uspomene. Znam u istinu, što boli, boli, što je krivo da nijo pravo; ali ljubav krstjanska vodi nas prid oko naše, da se u nj izgledamo.

Stupimo naprijeda. Što je poso ruke? Radit, i trudit, mogu rijet bez pristanka; sad tamo, sad amo; čas oko jednoga činjenja, a čas oko drugoga zabavljenja. A oko svegj s njom u družbi; svegj nju s pogledom prati i pomaga: jeda će kad, neka rečem ovako, oko rijet ruci, — ti čini tvoj poso, a ja ću moj; dodije se meni svegj bit s tobom, tebe služit; ako ti ne možeš bez mene tvoje pósle učinit, što ću ja od tega. Misli se ti za to. Moj poso je gledat i uživat: ne ću radi tebe moje počivanje i uživanje ostavit. Da hoće li opet ruka priličnó ovijem riječima odgovorit oku? Neće po ništa. Nu kadgod je oku potrjebnito, ured leti za poslužit ga: otrt, zastupit, pomazat, liječit, povezat. Nijedan se neće u potrjebi inoga zaštegjet, pomoć službu zakratit. Svakomu je svoj poso, svoj čin na ponase; ali svaki koliko za sebe, toliko za svijeh ostalijeh radi i trudi. Veli Zlatousnik: oči za svijeh gledaju, ruke za svijeh djeluju, noge za svijeh idu, usta za svijeh govore. Kad se pak koji od njih razboli, budi oko, zabole se svikolici, ko da svaki od njih onu boles kuša u sebi, riječi su ovo Pavla Apostola: „*si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia.*“ Bože svemogući! Ne pristaju ruke služit ga, noge ne pristaju obijat za iznać lijek, usta ne pristaju vapit pomoć i utjehu. Ovaki način hoće ljubav krstjanska, ganuće, utješenje u potrjebi iskrnjega. „*Charitas benigna est.*“ Povratiću se na oko i na ruku. Oko je plemenitija stvar od ruke, bivši

Digitized by Google

on kô vladalac i svjetnik s pogledom ine prati, vodi, uporavlja: ruke, bivši su za truda, u broju su rabâ, i službenica. Recite sad ponosili se oko svojijem plemstvom, potišti li ostale? Recite opet, zavidi li ruka plemstvo oku, zatječe li se š njim bit u istoj cjeni i časti kako i on? Stvar je očita: niti oko vrijednos ruci, niti ruka vid i bistrinu zavidi oku. Nije svak jednako od Boga nadaren. On ko mudroznani vladalac i gospar nekijem je s većom mjerom, a nekijem s manjom udijelio tjelesne, svjetovne darove, svijes, umjetonstvo, znanje, pleme, imanje. Te što za to? Veli Pavo sveti, ljubav krstjanska ne zna što je oholas, što je zatjecanje, nenavidos. „*Non inflatur, non æmulatur, non est ambitiosa.*“ Ljubav ne priteže sebi, ne oteže za sebe, otpuštuje od svoga. Ljubav raduje se svakomu dobru svoga iskrnjega. Ljubav ne sumnji zlo; dobro vjeruje, dobro ufa, dobru se nada. O ljubavi, velika je tvoja izvrsnost i plemenitost!

Prem bi u dugo otišo moj razgovor, kad bih hotio po tanko istomačit sve riječi Pavla svetoga. Ali sve što on govori, visi od ova dva škljana, sve ishodi od ova dva poglavlja. — Ljubav je ustrpljena, ljubav je blagodarna. -- Ovaka ljubav toliko trebuje svakomu od krstjana, da bez nje sva ina krjeposna djela ništa su, isprazna su. Govorio je isti Pavo sv., ako ne uzimam ovaku ljubav, još da je moja riječ andioska riječ, da ja ne uštedim moga života, da se u goruću peć umetnem, ništa sam, ništa sam bez nje. „*Nihil sum.*“ Ja ću sad zaglavit; iskrnjega ljubit srčano, ljubit u Bogu, to je ljubav krstjanska.

Digitized by Google

XXIII. Ljubav siromahu.

Gdje si ti znano i neznano bezumno živo, što se plašiš, ter kud bježiš, u gustinu gore i dublja te za što se ti sakrivaš, u mrklijem spilam te za što se ti zatvoraš: nemoj tako, pustoš ostavi, u općinu se skupi, u gradove naseli se, ustâni. Ja cijenih do sad da u tebi, kako nije svijesti ni razborstva, tako da nije srca ni milosti; čovjek sam, u komu je duh, u komu je um, da on sam ima srce ljublježlivo, milostivo, i blagodarno. Danas vidim i dopirem, da se ja teško privarih: danas poznam i razumijem, da je u vami ljucka ćud, a u ljucko srce da je prišla divlja vaša ćud i nemilost.

Čudite se, snebivate se, pravovijerni, na ove moje riječi? Cijenite da su riječi od lude, ili pomamjene svijesti? Tako se vami čini, er vi još nijeste vidjeli, što sam ja danas vidio. Pogledajte, a pak sudite. Ubogi Lazar, gô i bos, žedan i gladan, ranav i nemoćan, leži kod vrata bogatnika, i prosi, s čijem susresti život: gori u družbi prijateljâ i gospode blaguje bogatnik u smijehu, u radosti, u veselju, ter siti s obilnosti različne piće svoju proždrlos, i u temu nije vrijedan udijelit siromahu Lazaru ostatke, i mrvice od njegova blagovanja: a doli nerazložito živo igra se, i bludi se oko Lazara, njega miluje. njemu liže i liječi rane. „*Canes lambebant ulcera ejus.*“ Sad u komu je srce, u komu je milos? U nerazložitoj živini, ali u razložitomu čovjeku? Ko se dake od vas sad čudi na me, i na moje riječi? Ko se od vas ne boli iz srca tužnijem Lazarom? Ko ne kune bogatnika? Nu nemojte cijenit, da bi ti sam je-

Digitized by Google

dan njekadašnji nemili lakomi bogatac: da bi ti sam jedan njekdašnji ubogi potrebni Lazar. Jedan Lazar, jedan Epulon povjeda se u vangjelju svetomu. Nu koliko lakomijeh rečenemu priličnijeh vidimo i poznamo, koji imaju oči za vidjet, imaju uši za čuti potrjebe i nevolje siromaha, ne imaju paka srca za ugledat ih, za uslišit ih, za utješit ih. Što ću ja danaske? Ovijeh glavit, ali korit? I korit i glavit, prikažujući, da je zadudžbina djelo držanstva radi Boga, radi iskrnjega, radi sebe istoga. Držanstvo, er Bog hoće, i zapovijeda: držanstvo er te uči narav i nuka: držanstvo, er to ište od tebe tvoja koris. — Serafinu nebeski, koji si postavljen na službu božijega otara, komu je zabava i brinuće oko svetoga ognja, danas osobito prosim od tebe, da razgoriš moja usta, da ražežeš moje riječi, da budu kroz led, kroz ljut, proteć, i usadit se u krstjansko srce.

I.

Koja je zapovjed Božija mila čovjeku za obslužit je? Nijedna. Ište on, i namišlja tisuću razloga, kako će se izmaknut, kako izbavit iz držanstva. Ja danas dovodim prid oči ovu jednu *„quod superest, date pauperibus.“* I kratko, i krepko. Što je vami od više, udijelite siromasima: ne samo ono što je saviše srcu i požudam njegovijem, pokli što može bit njima saviše? Svegj je čovjeku nizoko, svegj je malo: dakle svegj da bi više, svegj da bi veće. Govorio je Job: kad bi on popio cijelu rijeku, još se ne bi nasitio, još bi osto žedan: *„absorbebit fluvium et non mirabitur“**); ne samo dake što je saviše željam našijem, nu ono, što je saviše potrebam svačijega bića višega, nižega, u komu se ko nahodi. Sad nahodi li ko u svomu imanju što saviše? Malo ko veoma. Svak se tuži da nije u moći, da nema otkle dat. Otac nema otkle, er ima nekoliko djece: i Bog i narav hoće da se

*) XL. 19.

Digitized by Google

on njima i misli i brine, za dati im način pristojna življenja, a po smrti ostaviti im da imaju česa megju sobom razdijelit. Mati nema otkle, er ima oko sebe veće kćeri: i Bog i svijet hoće da ih spravi u njihov stan: a za toga nije ništa dosta. Mlad nema otkle, er je trijeba kùpit za starosti, kad neće bit načina za steći, ni jakosti za trudit. Star ne može vele življet, ali može doć duga teška nemoć, kad bude potrjebno sipat, a ne tratit. Tuži se trgovac, da nije prijašnje dobiti, da je sad dosta truda, a malo koristi. Tuži se posjednik zemalja, da smo došli na tužna godišta, da je zemlja ogladnjela, vrjemena se ištetila. Ah usta puna laži, i privare, teško mrzi na vas Višnji Bog; „*odivit animam meam divitatem mendacem,*“ usta, koja odgovaraju — nemam otkle, — samo kad trebuje što poklonit za volju i zapovjed božiju: „*dives mendax, qui in his, quæ ad Deum sunt dicit non possum*“ ovako tomači Agustin sv. — Bješe se zastô Moizes na gori od Sinai, i odocnio se vratit k puku: cieć česa uzbunjen puk dogje prid Arona i reče mu: Moizes ne slazi; odavna se imo vratit; njemu se nešto dogodilo; zaludu ga čekamo; zaludu ovdi stojimo, i trajemo vrijeme; hoćemo li svi poginut ovdi u pustinji? Mi hoćemo otić naprijeda; hoćemo izit odovlek: daj nam boga, koji će hodit prid nami, koji će nas izvesti iz pustoši, a dovesti u pitomu zemlju. „*Fac nobis deos, qui præcedant nos.*“ — U veliku škripcu iznašo se Aron: ježi se on pogodit puku, i dopustit taku opačinu; ako pak sakrati i, zabrani, vidi toliku nabunu i pomamu puka, da bi on sam po sebi ispunio što je zapito. Što će dake Aron? Namišlja za primudar odgovor, i pridava njima ove riječi: — kad hoćete tako, a vi donesite zlato, što visi na ušima vašijeh žena, vašijeh kćeri, da vam skujem žugjeni kip. „*Tollite in aures uxorum, et filiarum vestrarum.*“ Te koja je mudros u ovemu odgovoru? Mudros velika. Ne domišljate se vi s kojom svrhom i dubljinom bi izmišljen? Domislio se, i dopro je Agustin sv. Veli on: pomislio je Aron, da će naredit prem veliku, prem trudnu stvar, koju ne bi dopro puk is-

Digitized by Google

punit, i s tijem ustego se od poganstva, i kipočašćenja. „*Intelligitur Aron præcipere difficilia, ut eos ab illa retentione revocaret.*“ Koje bi žensko bez plača, žalosti, vike, i sile, ispustilo svoje zlato, svoje urese? Što je ženskom spolu draže do svoga urešenja? Ali se tu tad privario Aron: svaka je od njih dobrovoljno svojom rukom digla iz uši svoje zlato: nije trebovalo grabit, ni silu tratit; svakoj bi ugodno ogolit sebe, za skovat lažtvoga boga. Ovdi upi Agustin sveti. — Hoće li, zapovjeda li grijeh, sve možemo, bogati smo: hoće li, zapovjeda li Bog, nejaci smo, siromasi smo. „*Imperat virtus, et dormimus; anuit vitium, et jam currimus.*“ Otac nema otkle za udijelit siromahu, er ima djecu: mlad, er čeka staros: star, er čeka nemoć; trgovac, er nije dobiti; posjednik, er je zemlja neplodna: a imaju otkle za tratit i rasipat u igru, u gozbe, razbludnosti, opačine. Mati nema otkle za utješit siromaha, erbo ima spravit kćeri, a ima otkle za tratit u raskoše, u urese, i natjecat se s prvijem u ispraznostima i napravam. Od svijeh tijeh koji će svojoj svevoljnosti, svomu požugjenju odgovorit: — nemam otkle, „*non possum?*“ Nek se prikaže prid oči što radosno i ugodno, za to mogu, odgovara, priko svijeh mojijeh svjetovnijeh držanstva „*possum.*“ I ovakijem vjeruj, da nemaju otkle utješit potrebna? I nijesu ova usta laživa? I na ovake lazive riječi neće teško mrzjet Bog? „*Odivit, odivit divitem mendacem.*“

Svak bi dô, čujem rijet, da ima otkle. — Nu kad bi se svakomu ukazalo, otkle može dat, ne bi veće lakomos imala se s čijem pokrit, dospjela bi privara od nepodobnosti i nemogućstva. Ja ću iskat u svačijemu imanju, jeda nagjem za ukazat. Neka svak pomnjivo razgleda ono što ima, razabere, razdijeli, s jedne strane stavi što je njegovo vlastito, a s druge ono, što je od Boga primio. Krstjanine, krstjanko, od tvoga ne daj ništa, daj od božijega: evo otkle možeš, otkle imaš dat. Ali božijega ne nahodiš ništa pri tebi? Da da li sve što imaš, nijesi od Boga primio? Čija je zemlja, koju ti raduješ i uživaš? Čije je sunce, koji lug

Digitized by Google

i stranu grije, i goji? Čiji dažd, koji njih plodno i korisno natapa? Čije su ribe u moru, živo na suhu? Čije srebro, zlato, drago kamenje, što u skutu bogate rude zaklapaju, i sadrže? Sve je čin ruka božijeh. Ko drži na daleko oganj da ne opali vaše njive ako nije Bog; gràd, da ne satre vaše vinograde, ako nije Bog; poganu vodu, da ne otruje vaše voćnjake, ako nije Bog? Znam, bez ljuckoga truda i nastojanja, da ne bi ploda bilo, ni koristi. Nu reci mi ko je tebi do svijes, i bistrinu, s kojom izmišljaš i nahodiš pute i načine za okoristit se? Ko ti je do ruke, noge, snagu, zdravlje, da možes trudit, i nastojat, ako nije Bog? Misliš, da bi tebi bez božije volje obilno zemlja odgovarala, i plodila; da bi tebi napredovale trgovine: da bi ti nenadane sreće sretô, i dobre zgode? Kolici krvavo se znoje i trude bez koristi: rade i trate oko zemalja, nu im baštine izdavaju; trguju, nu im prikovrat idu trgovine. Inijem more raduje; inijem lupeži, ili dužnici odnose; inijem dažd, grad, vjetar, oganj, plijeni i satire. Po čemu, i po komu ovijem šteta, nazadak, snimjenje; vami paka dobit, koris, napredak? Sve po božijemu vladanju, po privišnjemu hotjenju, i zlo i dobro vrjemenito. Nema li dakle razloga Višnji Bog pitat od svoga? Nije li držanstvo dat od njegova što pita? Megju ljudima ko dava, ko zaimava, ima vas razlog pitat, kad mu trebuje, da mu bude vraćeno, i odvraćeno. Ti razlog isti nema Bog? Ne ište on od tvoga, ište od svoga: do ti je, odvrati mu; zaimo ti je vrati mu. „*Da ex eo, quod tibi dedi; de meo quæro; da et redde.*“ Višnji po riječi Agustina sv.

Nije ne nešto slijepo, neg li veoma svijesno, primudri stvoritelj, i vladalac svijeta, koji dijeli sreće i ova dobra vrjemenita. Neko tuguje, a neko obiluje. Te za što Bog s takom mjerom razdijelit? Obilniče ti daj razlog: pita ga od tebe Bazilije sv: „*cur tu dives, ille pauper?* Za što ti imaš? Za što oni nema? Za što ti imaš, s čijem gostit se svaki dan, nu da je trijeba, brodit more, obijat gore, za nasitit tvoju proždrlos: a oni da nema s čijem privesti život, ili, ako jedva danas ima s čijem se prihranit, da

Digitized by Google

ne zna što će sutra dočekat? *Cur tu dives, ille pauper?*" Za što tebi množ haljina, da se stara u pohranam: za što ti krstjanko slično mjesecu tako često da se mijeniš u tvomu urešenju, da se vidi po tebi prolito srebro i zlato, da na tebi sja i trepti drago kamenje: a da nema oni, ona, cijelu, zdravu suknu, s kojom pokrit svoju golotinju? „*Cur tu dives, ille pauper?*" Za što ti da se širiš po prostoru ponosnijeh dvora, u kojijem se svijetlu podi pozlaćeni, okolo miri svilom ogrnuti; a da oni, ona, jedva ima mjesta, gdje uvuć glavu na pokriveno? „*Cur tu dives, ille pauper?*" Za što oko te toliko sluga, da te dvore, da ti se klanjaju; a oni, ona, da nema u nemoći, u starosti, ko će se njima pobrinut? „*Cur tu .. cur ille?*" Ti da imaš, s čijem trajat život u raskošam svijeta, u razbludam tijela; a oni, ona, u tuzi, i nevolji, u plaču i žalosti trajat ga, istrajat ga? Tako je Bog razdijelio. Što? Da se siti, i nigda ne nasiti tvoja proždrlos, tvoja ispraznos, tvoja oholas, tvoja mekoputnos? Tot si ti sam stvor božiji? Ti sam oko, i zenica božija? Siromah, tugje stvorenje, nedostojan od božijega pogleda? Bože dobri, Bože pravedni, ti, koji se misliš ribam, pticam, i svijem zemaljskijem živućijem, radi česa stvorio si pristojnu njima piću, da se hrane; mjesto podobno, da počinu; prigodan lijek, da se liječe; ti, koji ne dižeš tvoj pomnjivi blagodarni pogled s najmanjega cvijeta od gore, nu ga resiš, i odjevaš, da on priteče Salamunovu slavu, ti taki siromaha smećeš s pameti, iz srca izmećeš: svrćeš pogled od onega, za koga si svijet stvorio, komu si oblas do, i gospoctvo više svega, što se kreće, i što raste po zemaljskoj svoj prostranosti? To o tebi ja promislit? Što ne bih smio, o najgoremu čovjeku prosumnjit. Ne, Bože, ne tako: sve inako. Tvoja mudros, tvoja dobrota, tvoja blagodarnos uči me, i veli mi, da se ti misliš, da se brineš siromahom. Dô si mu život; dô si mu dake i način za uzdržat ga. Koliko je očito prvo, toliko je istinito i drugo. Jedno bez drugoga ne može se nikako razumjet. — Ali je zemlja razdijeljena, ništa nije pusto, sve je posvojeno, svaka stvar ima svoga gospa-

*

Digitized by Google

ra. Te što za to? Ko ima dat će onemu koji nema: ko ima saviše dat će onemu koji ima zamanje. Ja pridah onemu, da udijeli ovemu. Nije vlaštito onega, u čije ruke bi postavljeno, neg onega, za koga bi pridato, i postavljeno. Siromah neka ište, neka pita, iskaće svoje, pitaće svoje. Lakomi, lakomi, već je vrijeme, da ja k vami moj govor obratim. Nu što ću rijet? Čujte i naježite se. — Ili je Bog nepravedan, ili vi. Ako vi nijeste držani, tot nije Bog providio siromahu, tot je Bog nepravedan: ako li je pravedan, ako je on providio, ne vidite vaše držanstvo? Razumjej tvrda svijesti, i uglavi se, siromah ako se od tebe, i na tvomu nije rodio, od tvoga ima imat dio, er megju tvojijem njegovo se nahodi. U svakoj ljuckoj općini sad na svijetu ne može svak bit bogat, ni svak siromah. Bogastvo i siromaštvo, dvije su stvari veoma različne, paček protivne jedna drugoj. Sa svijem tijem trijebaje da se zajedno nahode: jedna bez druge ne može bit na svijetu: „*duo contraria, et necessaria,*“ primudro Agustin sv. Čudna svijeta! kako se privraća i mijeni bez pristanka! Ovi deblja, a oni tanča; neko uzljeta, a neko pada; jedan stječe, a drugi gubi; siromah, bogat. Paček kako raste bogastvo, tako se i ubožtvo uzmnaža: gdje je veće jednoga, tu je veće i drugoga. Ovako snuje, ovako veze mudros božija. Te za što tako, te ne inako? Ali nije podoban Bog učinit, da proteku rijeke od zlata, da je svak sit po sebi? „*Nonne potuit præcipere, ut efluant fontes auri? Potuit et noluit,*“ odgovara sebi istomu Zlatousnik, — može, ali neće. Da može li se znati svrha, za koju to on neće? Nije trudno iznać je. „*Ob amborum utilitatem.*“ Za koris obijuh. Da nije siromaha, komu bi bogatnik mogo dobra učinit? Da nije bogatnika, ko bi siromaha privriježio? Da nije obijuh, ne bi se znalo na svijetu, što je dobročinstvo i blagodarnos, ne bi se znalo što je ustrpjenstvo, podniženstvo, i harnos. Cjeć česa mudro reče Paulin sv. „*Divitem pauperi, et pauperem diviti præparavit.*“*)

*) Ep. 12 ad Sever.

Digitized by Google

Bog je radi siromaha, učinio bogatnika, rad bogatnika učinio siromaha, da siromah iznagje od koga će primit utjehu, da bogatnik iznagje zabavu svojoj krjeposti, svojoj blagodarnosti. I još je krivo lakomu udijelit? I još ne razumije, da jes pri njemu, što nije njegovo? Još ne vidi, što se tugja megju njegovijem nahodi? Ne vidiš ti, paček nećeš da vidiš, ukazaće ti s prstom, i s tokaćom*) Bazilije sv. Nije tvoj, govori ti, oni hljeb, koji tebi izostaje, neg onega siromaha, koji želi: daj mu ga, njegov je: „*est panis famelici.*“ Nije tvoja ona haljina, koja se tebi stara u pohranam, neg onega siromaha, komu trebuje za pokrit se, daj mu je, njegova je: „*nudi tunica:*“ Nije tvoja ona obuća, koja se u domu tebi pjesnavi, neg onega siromaha, koji ne može bos da ide; daj mu je njegova je. „*Discalceati calceus.*“ Ti se lakomiš, nećeš da udijeliš, nećeš da ispuštiš? Ti dake tugje grabiš. „*Spoliatores.*“ Da ti siromahu silom otmeš iz ruka hljeb, da ti silom s njega zdereš onu tužnu odjeću, ali obuću, što bi se zvô ti? Grabeći silnik. Nijesi silnik grabeći tvrdo uzdržavajući ko stvar tvoju, što je tebi dato da razdijeliš? „*Numquid spoliator non es, qui, quæ dispensanda accepisti, propria reputas?*“ Jesi, jesi silnik grabeći, er koliko grabit, toliko i uzdržat na isto ishode. „*Non est majoris criminis, habenti tollere, quam indigenti denegare.*“ Ambrozio sv.**)

II.

Bog je zapovidio. Ovo bi zamjera svijeh mojijeh riječi i razlogâ do sad. Tot je trebovala jakos zapovjedi, za ispunit što nas uči narav, koju mi nosimo u nami? I nije zadosta unutrnje ono nukanje, što turka i potiče naše srce na milos prema sebi priličnijem? Što se može rijet već naravno, neg utješit udionika iste naravi? „*Nil tam secundum naturam, quam juvare consortem naturæ.*“ Ambrozio sv.***) Ljuctvo ljuctvu neće pomoć dat i u-

*) Kazaljkom.
**) Sermo de Dom. post Pentec.
***) De Offic.

Digitized by Google

tjehu? U istinu, učinit, priličnu sebi, to je učinit sebi istomu. Otkud se ima zvat tugjin, u komu je sličnos duše, sličnos tijela? Cjeć česa potom se u čovjeku um rasvane, potom on počne razložit, jedno prvijeh očitijeh razloženjâ, kojijeh osnuje, i začne u sebi, jes ovo: — ja inomu, što bi rad da ko meni. Ovu istinu znadu, i poznadu i pitomi, i divlji ljudi. Stupite na one krajine gdje još nije prije inostran stupaj usadio, iznagjite tako divlju glavu, kojoj je znanje svijesti i poznanje: da bi svak njemu, a on nikomu; ili, niko meni, ni ja komu. Zaludu ćete obit vasaj svijet, neće te je iznać. Mi, mi, veli Zlatousnik, slušajući, a vele veće razgledajući čiju tugu i nevolju rad nemoći i ne imanja, smutimo se, bolimo se, trnemo, ježimo se, do suzâ, do plača, do uzdisanja. Nu ali mi na to po zapovjedi naše svijesti i hotjenja, nas, i naše srce poturkamo, i usilujemo? Po ništa. Kušamo krenuće i ne stavljamo se: po sebi se narav krene u nami. Srce ne čeka zapovjed za ganut se: ovdi narav njime vlada i gospodi. „*Ad commiserationem a natura commovemur,*“ reče Zlatoustnik. Ovo krenuće, može se rijet, da je jedina stvar dobra, što je ostala usagjena u naravi ljuckoj, koju nije grijeh istočni izkopô, iskorijepio; jedina stvar, koju je iznijo čovjek griješan iz raja zemaljskoga potjeran; ovo samo može se rijet, da je izostalo u ljuckoj naravi od one dobrote, izvrsnosti, u čem bi od Boga stvoren i postavljen Adam. „*Nihil tum bonum in humanitate nostra.*“ Sve su riječi primudroga Zlatousnika. U istinu proišti razgledaj, prokušaj sva ostala krenuća u nami, nijednoga nećeš nać, da je čisto i krjeposno kano zlato: „*nihil tam bonum:*“ svakoga ćeš iznać, ili da je opako po sebi, ili da je otrovano od naše ljubavi vlaštite. Ovo je samo što se može rijet, da ima uprav dobro naše ljuctvo u sebi. Ganuće stvar je dosta dobra, i krjeposna, ali je studeno paček mrtvo, ako je lijeno za utješit. Milosrgje, što nije ispraznos i privara, ne drži se u srcu sklonjeno, nadvor teče, naprijed stupa, s blagodarstvom tuge tjera, i nevoljnijem duh povraća. „*Misericordia animi dolentis affectus*

Digitized by Google

cum additamento beneficii.“ Agustin sv. — Milosrgje, milosrgje, rajska krjeposti, ti si s neba sišla na zemlju, u ljucko srce tako duboko usadila, da nije mogla tebe izagnat sva istočna opačina; ti čovjeka nijesi ostavila, pored njime iz raja zemaljskoga ti si izašla, tebi je milo njega družit, i svegj i svud s njime biti, vapim k tebi, tebe molim, da ti sa mnom ovi grad, obagješ i da vidiš množ, razlikos, tegotu, tugâ i nevoljâ potrebnijeh gragjana. Paček neću ja moć sve prikazat: ali ono, što budemo vidjet mimogred, to će tebi bit zadosta, za doprijeti sve ostalo. Vigji onega, koji je blijed, slab, i nejak, jedva ide, er se nema, s čijem pokrijepit: a vigji onega, komu se kroz raskinutu odjeću golo vidi na dosta mjesta. Eno od onamo ide mati s mnogo uboge dječice, jedno nosi, drugo vodi, jedno prid sobom, a drugo za sobom. Nu ti skupa žalosne ubožadi: ovdi slijep sjedi, ondi hrom leži; ovdi kljastav uzdiše, ondi ranav ječi i jadiše, a ondi nijem s očima prosi i s rukami. Mnozijem je dom gore mjesto, neg li živomu; ložnica studeno tle, podglavje tvrdi kam; način za ogrijat se, sama zdraka sunčana. Stupi na ona vrata, i vigji. Osvem golijeh mira ino s okom ne sretaš. Uljezi u onu kuću i vigji. Vidiš mater, vidiš kćeri, to što nose, to imaju: vidiš, kad je trijeba izit iz doma, da jedna svlači a druga oblači. Kolicijem dan, kako svane, tako i omrkne u uzdisanju, u cviljenju. Kolicijem kako petak prohodi, tako i svetac dohodi. Ja ne umijem izbrojit udovice ucviljene bez obrane, sirote bez pomoći, stare nejake roditelje bez utjehe. A gdje su tuge i potrjebe nevoljnijeh tamničarâ? Pristupimo za vidjet ih. Što su bolji od mrtaca, osvem samo što duhopiru? Da zatvore samo oči, reklo bi se: složite ih, nijesu živi. Dugo ckile po nevolji, dok sa svijem oni ickile. Te koji je paka život tužnijem robima u turskijem krajinam? Svaki dan trud krvavi; mješte veselja, uzdasi i suze; mješte pokoja, okovi, verige, udarci. Nu o komu ja govorim? Brojim tuge, nevolje, uboštvo; ne govorim, ko su ovo, koji ih podnose? koliko nas ovi utište? Ovo su prava naša braća,

Digitized by Google

prave naše sestre. Ako nije ovo istina, bogatniče, bogatnico, prikažite, iz koga ste skuta vi izašli, čiji si sin, čija si kći, ako nijesi Adamov rod, kako i oni. Od šta je učinjeno tvoje tijelo, ako nije od zemlje, kako i njihovo? Je li plemenitija tvoja duša nego je njihova? Nije si li na isti način izašo na svijet, kako i oni; nemaš li s svijeta dijelit se na isti način, kako i oni? Nijesu li i oni s krvi neprocijenjenom ovega Isukrsta otkupljeni kako i ti? Nijesu li za raja stvoreni, kako i ti? Sve je dovlek jedino. Da što tebe od njega razlikuje? — Imanje. Ti imaš, a on nema. Toliko je ovo istina, da on ima, bio bi što si ti sad; da ti nemaš, bio bi što je sad on. Paček zadosta bi bilo, da hoće Bog, da se ti časom osiromašiš, da se časom obogati siromah. Dake sinovi istoga oca, sluge istoga gospara, robi istom platom otkupljeni, slični i u duši, i u tijelu, koji na ovem svijetu isti početak imaju, istu svrhu čekaju, a na drugomu iste dare ufaju, — s kojijem imenom imaju se zvati, ako ne da su prava braća i sestre megju sobom? Dakle tvoja braća, tvoje sestre u nevoljam tuguju: hranom, odjećom, ložnicom, lijekom, svačijem potrebuju, a ti se lakomiš utješit ih? Ti to gledaš i ne haješ; ti to slušaš, i ne oživlješ se; ti to znaš, i ne krećeš se? U tebi je dake ljuctvo? Jes duša, nu bez duše; jes srce, nu bez srca; jes svijes nu bez razborstva. O čuda! Ne može oganj ne grijat, ne može svijetnjak ne svijetlit. Istina je. Ne može narav inako učinit. Ali sama opačina ljucka može učinit čuda ovaka, da je oganj bez vručine, da je svijetnjak bez svjetlosti. Nemili, nemili Akabi, znam, da nije vaše srce bez milosti, zenica je vaših oči ono sitno živo, što hranite oko vas, za zabavu vaše razbludnosti; gladite, miljujete, ištete i namišljate piću pristojnu, kako bolje njega uzgojit: znam, znam da nije vaše srce bez brinuća; vami je svegjer na pameti i golemo ono živo, što za službe vi držite; vi ga često ragledate, je li njemu sve što je trijeba, ter, ako službenik bude lotar i nepomnjiv, jaoh njemu, psujete, lupate, tjerate. Tako vi. U čem bolji od

Digitized by Google

Akaba? U velikomu i dugomu gladu svega kraljestva Izraela samo Akabu na srcu bi i na pameti, skupit, i dobavit travu, da ne pogine živo *„ne intereant jumenta.“**) Puk nek se bavi, i dobavi kako on zna, i kako može, meni je misao, da su živi sami konji, same mazge, *„ut salvemus equos et mulos.“* Povratiću se opeta rijet, nije vaše srce bez milosti, i bez brinuća, kako nije bez tega bilo ni srce Akabovo. Nu za koga? Za potišteno nerazložito živo: *„ne intereant jumenta.“* Neka živo žive; a siromah, hoće li od glada, od golotinje, od studeni umrijet, neka umre. Tako srce imaš prema tvojoj krvi, prema tvojoj pùti? I ti se brojiš megju ljudima? Jes na obliču prilika ljucka, ali je djelo od nakazni, i neprilike ljucke. Ili se ti dake odreci od ljucke naravi, ili će se ljucka narav odreć od tebe.

III.

Paček ti tako hodi naprijeda: ne daj siromahu; nek u domu tebi gine i pjesnavi se; puni shrane do pokriva. Kud ćeš s tijem? U raj. U raj? Baš je za tebe raj. Svaki ini opak može ufat spasenje: trudno veoma, ali jes koja iskra ufanja. Lakom može sebi rijet bez sumnje, nije za tebe raj. Za tebe je nebo, koji, malo potištene zemlje, kamenit si, za ne ispuštit? Ako se ti ne varaš, ko se ini vara, ko li se može na svijetu privarit? Otkle taki sud, ko je tako osudio? Ko me pita da odgovovim? Oni, koji zna vangjelje, koji krstjansku vjeru spovijeda? Sudac, koji će sudit vas narod ljucki zajedno na dan napokonji svijeta objavio je, rekô je, s kojijem načinom on će vršit sud. S dvije riječi same bit će vasaj svijet osugjen. — Ti si dô, ti nijesi dô: *„dedisti, non dedisti.“***) Ti si meni dô, mene ugledô u siromahu, lačnu, žednu, golu, nemoćnu, putniku, tamničaru. Dake? *„Venite:“* hodi, stani, i sjedi ob desnu. A ti drugi nijesi meni dô, mene

*) Reg. III. 18. 5.
**) Matt. 25. 31.

Digitized by Google

ugledo u siromahu lačnu, žednu, golu, nemoćnu, putniku, tamničaru. Dake? „*Ite.*“ Hajde, hajde na lijevu. Ili Isukrst vara i laže, i rad toga laž je i privara i vangjelje, i sva vjera krstjanska; ili ima ovako bit. Višnji sudče, tako udilje na lijevu? Ništa ino nećeš kušat? Zaludu je sve ostalo? U jednomu sve ima stati? Po jednomu sud se vršit? Te za što ja crkve zgradih: te za što ja otare uresih, i pozlatih? Te kud će poć sva moja bogoljubnos, česte i duge moje molitve; česte ispovjesti i pričešćenja, česti posti i pokorenja? — Sve zaludu. Zaludu da si podnio, što je Abel podnio; zaludu da si ti prilično Nou svijet sahranio; zaludu, da si ti jednako Abramu u Boga se vjerovo, da si ti Bogu rod tvoj kako i on, posvetio; zaludu, da si ti k križu pribjen bio pored Petrom: „*quod Abel passus sit, quod servavit mundum Noe, quod Abraham fidem suscepit, quod Petrus crucem ascendit, Deus tacet,*“ ne govorim ja, nego sv. Petar Grizolog. Jedna je sama stvar prid očima sudca, jedna na sudu, jedna u osudi, samo utješenje siromaha. „*Hoc solum clamat, quod comedit pauper.*“

Blažen u vjeke, i pričestit oni, koji razumije potrjebe ubozijeh, i siromahâ: „*beatus, qui intelligit super egenum, et pauperem;*“ oni, koji na obe strane i obijem rukami obilno i blagodarno dijeli, i dava potrjebnijem, „*dispersit dedit pauperibus.*“ za njega je stvoren raj: za njega su učinjena nebesa, njega mjesto čeka ob desnu sudca. Taki doće na sud opkružen s mnoštvom puka: svaki od njih vrli i mogući parac: parac, koga je on nasitio, parac koga je on odio, parac koga je on privriježio, parac koga je on razgovorio, i utješio. Da što će sudac? Ono, što bješe odavna odredio, i navijestio, s riječi Boga potvrdio. Na desnu, na desnu megju blažene. „*Venite benedicti.*“ — Ali je on Boga vrijegjo, i dosta griješio. Bit će, ne protivim se, i ko taki: nu ja velim, da ti neće neskrušen umrijet. Ako mudros božijega vladanja propustit bude, da on za koje vrijeme, paček još i dugo vrijeme, bude u objesti i slobodi provesti život; ali milosrgje božije neće dopustit, da on u temu život svrši: on će

Digitized by Google

njemu u koje doba, vele prije, prosvijetlit pamet, krenut srce, udijelit pomoć, dati jakos, da se s puta od izgubljenja vrati, da se k ocu razmetnik povrati. Krstjanine, išteš zbilja nebo? Daj zemlju: iznaćeš ga. Hoćeš zbilja kraljestvo? Daj srebrnjak: posvojićeš ga. Žudiš zbilja sve? Daj mrvu imaćeš ga. Ti daj siromahu, a Bog će tebi. „*Da terram, ut accipias cœlum: da nummum, ut accipias regnum, da micam ut accipias totum: da pauperi, ut accipias tibi.*“ Ovako te uči Grizolog sv. Ti si od mnogo različnijeh grijehâ tvojijeh srčano se skrušio i pokajo: vjerujem ti. Sa svijem tijem za svaki si osto dužan božijoj pravdi vrjemenitu pedepsu. Nu nek te ne smeta toliki dug, ti si vrijedan s malo srebra zaplatit sve. „*Venundatus es peccatis, redime te pecunia:*“ kaže ti način Ambrozio sv.*) Na svrhu pako nije za onezijeh, koji su milostivi s ubogijem. Zamišlja Agustin sv. božije milosrgje, ko da stoji kod vrata od pakla, ter ovezijem da govori: — nije ovdi za vas mjesto; sve je ino vami spravno; put je vami put nebesa; stan je vami dvor božiji. Evo Agustinovijeh riječi: „*ante fores gehennæ stat misericordia, et neminem permittit in carcerem mitti, qui erga pauperes largus fuit.*“

Čestiti raju priplemeniti, ko te može procijenit, što te može zamijenit? Da čovjek da sve što ima, nu kad bi do vas svijet, da je njegov, što bi do?. Prazno ništa. Pokli što je zemlja pri nebu, što je vrijeme pri vjekuvječanstvu? Nu, za sve da je neizmijerna tvoja procjena, prosti, ako ja tebe minem, inu platu ja prikažem, koju je obećo Bog milostivijem prema ubozijem. Znaš i vidiš s kijem ja govorim: vidiš da ja zemlji besjedim. Zemlja zemlju ište, za njoj ona gine, i hlepi. Nek joj bude: bit će joj plata vrjemenita ovdi na zemlji: Nu kolika? Čujte obećanja božija. — Ko dava potrjebnu, neće poželjet: „*qui dat pauperi, non indigebit.*“**) Dava Bogu na kamatu, ko dava siroma-

*) Serm de Helia.
**) Prov. 28.

Digitized by Google

hu: *„fœneratur Domino qui miseretur pauperis.“**) Časti Boga ko dava siromahu: ako časti Boga, bit će mu sve puno i kreato: *„honorat Dominum, qui miseretur pauperis.***) *Honora Dominum de tua substantia, et implebuntur horrea saturitate, et vino torcularia redundabunt.“****) Dajte, i bit će vam vraćeno s obilnom mjerom, zbijajući, nabijajući, s vrhom, nu i priko vrha da se siplje. *„Date et dabitur vobis: mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem dabunt in sinum vestrum.“*****) Koja je ovdi dobit? koja obilnost? koje bogastvo? Je li koji ini način na svijetu, za dotlek doprijet, toliko steć, toliko se okoristit? Gdje ste vi lakomi, vi kamatnici: trudite i obdan, i obnoć za steć: budi da ste srećni, da stiječete. Te što? Svegj je malo što stiječete. Vi pomorci, koji trajete život na morskoj pučini, i ne hajete gledat svak čas smrt prid očima, a grob pod nogami, samo da je vami steć: vi, koji po sve godište radite, i tratite oko zemlje, da vam odgovori, kad vam najbolje rodi, desetero, dvaestero za jedno: evo vam sve inoga načina za steć, za doprijet do bogastva, i lašnjega, i boljega: davajte, dijelite potrjebnijem, i siromasima. I još niko megju vami i ne kreće se i ne miče? Te za što? Er ne vjeruje. Er ne vjeruje Bogu? Teške nesvijesti i opačine! Kako? Ti vjeruješ kad ti se ko zapiše za dužnika: vjeruješ, još da je nevijernik, poluvijernik, najgori potištenjak. Jedan listak, jedan potpis tebi je dosta, da čovjeku vjeruješ: *„homo homini obstringitur exiguæ chartulæ obligatione.“* Bog ti se podpiso za dužnika na sto lista, i njemu ne vjeruješ? Izlazi izvan sebe sv. Petar Grizolog. *„Deus tot voluminibus cavet, et tamen debitor non tenebitur?“* Ko je vijeran, kako Bog? Ko je moguć, kako Bog? Odgovara mi kogod:

---

*) Prov. 29.
**) Prov. 14.
***) Prov. 3.
****) Luc. 6. 38.

Digitized by Google

ja sam dosta dobra učinio siromasima; imam običaj dosta davat, i dijelit potrjebnijem: ali nijesam vidio, i ne vidim, da je meni tako obilno odvraćeno. O slijepila, o privare! Ti bi hotio da ti s neba dažde božiji dari po putu čudesâ. Ti ne vjeruješ, er ne vidiš, nevigjena ruka zlato zlatu, srebro srebru, tebi potajno da prilaga. Tad bi vjerovo, kad bi vidio, da se uzmnaža i da raste po sebi ulje i mûka u sudima, kako vidje, u Serafti udovica po krjeposti proroka Ilije. Kad god Bog, ako ne po putu čudesâ, a ono očito odvraća, i plaća. Iz čijeh su ruka istekle nenadana ona dobit i ona korist, što su srećno u tvoje ruke upale? Ko je vlado, ko je pravio, da ta dobra k tebi dopru? Običajno paka Bog s nevigjenijem otajnijem načinom vjerno dava, i udijeljiva. „*Multa nescientibus donat Deus.*“ Ali nije dobit, ali nije korist, kad nas Bog sačuva od nemoći, progonstva, grabše, pravde; kad ukloni od kućâ, baština, njiva, oganj, vode, gràd; kad sahrani od morskijeh valâ, od lupežâ trgovine? Ti vidiš, da idu dobrijem putom tvoje stvari, da dobru svrhu imaju; da nije štete, da nije gubiši. Ti cijeniš, da je to tako imalo bit. Ah kako si lud! Tako misliš, er nijesi zno što se spravljalo, što sè snovalo na štetu tvoju, koja zla godina, koje protivnosti i suprotive po putu od nezgodnosti, i zlijeh ljudi. Bog je, da ti neznaš, i ne vidiš, zlu spravu i osnovu razčinio, i razmetnuo, tebe i tvoje imanje od zle prigode odalečio, i oslobodio. „*Multa nescientibus donat.*“ po riječi sv. Eukerija. Dake za stvar istinitu imaš vjerovat; ko dava siromahu, temu ili grezne biće, ili ne ide nazada, kad bi imalo poć priko vrata; ili, ako Bog pošlje koju suprotivu, do brzo vijeran vrati, i obilno udijeli. Ne predaj dake, ne straši se: ti daj siromahu, a pak išti i skogjavaj*) od Boga: on je tvoj dužnik, nije siromah; on se tebi zapiso za dužnika na sto lista. „*ipsum tene debitorem, ipsum exige:*“ govori ti Zlatousnik. Ti se brineš, što ćeš djeci o-

*) Talijanština, m. naplati se

Digitized by Google

stavit po smrti? Evo ti što ćeš, prikaživati Zlatousnik: uduži Boga: djeci ostavi, što je tebi dužan Bog. List, u komu je Bog zadužen, bit će za njih vele veće blago, neg li sve zlato i srebro, što bi im ti mogo ostavit. „*Si vis filios divites relinquere, hoc eis chirographum trade, Deum debitorem relinque.*“

Ako nećeš dake siromaha ugledat, utiješit, er je to zapovjed Božija; ako nećeš er je siromah krv tvoja, pùt tvoja, a ti ga ugledaj, utješi za koris tvoju; i ako nećeš za koris vjekovitu, a ono učini za tvoju koris vrjemenitu. Ali ti je malo, koliko ti obećiva Bog? Ali se strašiš, da će te Bog privarit? Nu što govorim? Malo haješ, spasit dušu i dobit raj? Ti s malijem možeš kupit raj, i nećeš? Nu da nije tvoje koristi nikakve ne bi li držan bio, utješit tvoju krv, tvoju put? Ti toliko milostiv prema bezumnu živu; ti kamenit prema sličnu tebi stvorenju? Gledaš, i ne trneš na očigled gladna, žedna, gola, stara, nemoćna, nijema, slijepa, hroma, ucviljena? Nu ne budi nijednoga od ovijeh razloga. Budi sama zapovijed božija. Nema Bog bit poslušan? Krivo ti je dat od božijega? Krivo dat, što nije tvoje, što je samo u tebe spremljeno? Koliko razlogâ! Nemoj razlog od razloga odijelit. Na svrhu svegj ti budi prid očima, u što se ova vrjemenita prikaza svijeta promjeniva: na koji se način, kako brzo kolo obrće i privraća. Gdje je Lazar? U krilu Abramovu. Gdje bogatac? U paklu. Ko je lakom na ovemu svijetu, bit će veliki siromah na drugomu.

Digitized by Google

XXIV. Ljubav neprijatelju.

Priizvrsnu; i priplemenitu zapovjed nad sve ine bješe sin Božiji u svomu zakonu postavio. . . . . — Zakonitelju nebeski što mi naregjuješ, što mi zapovijedaš, da navijestim jutros sinovima Adamovijem? Neka ti slobodno rečem, neka ti istinu prikažem, nijesu krepka moja usta, nije podobna moja riječ, navijestit zapovjed ljuckoj ćudi, ljuckoj oholasti, ljuckoj srdnosti, nad sve ostale protivnu, i mrzeću. Neugodne Izraelskomu puku tvoje naredbe, otimo se, nevo se, doglasiti Jeremija, u utrobi matere posvećen, i od tebe za proroka postavljen, odgovarajući, da je njemu jezik vezan, da on ne umije riječ zametat: — ja najpotišteniji tvoj namjesnik smiono ću, i hrabreno naredit; ljubite neprijatelja, ljubite srčano, ljubite blagodarno: „*diligite inimicos?*“ Uvrijegjeno srce gori u omrazi i čemeru, uvrjegja se za uvrjegju, ko po držanstvu i po zakonu, odvraća: nije opaza, nije obzira sebe oštetovat, sebe uništit, samo da je neprijatelju zlo doradit: u samoj osveti može se ugasit, može se udunut plam i oganj jeda i rasrdžbe: a ja ću uzbunjeno uzmamljeno srce utažit, umirit, duboko usagjene omraze iskorijepit, osvetnu ruku uzdržat, i vratit nazada? Da si ti moje čelo jasnijem zdracima obastro i uresio, da si meni prido u ruhe šibiku čudnotvornosti i mogućstva, kako ono si Mojizesa pokrijepio, kad si mu prido stari zakon na gori od Sinai, neka bih ja ufô, ja se uzdo slomit i pridobit tvrdu oholu ljucku ćud. Što ne bi riječ, to bi čudesa učinila. Nu ako oni puk sa svijem tijem već krat na oči čudesâ uzdi-

Digitized by Google

go se suproć Mojizesu, i suproć tebi, ne htio slušat, ne htio vjerovat: koliko veće imo bih se strašit ja, da će do brzo moja riječ, tvoja zapovjed, bit potlačena? Koja dake koris bit će, da ja ovaki bez podobnosti duha, bez krjeposti ustâ, bez oblasti rukâ, navijestim, naredim: — ljubite neprijatelja, „*diliges inimicos?*“ Ostavi dake mene danas, pošlji inoga: bit ćeš bolje služen, i poslušan. Nu, ako je tvrda tako tvoja odluka više mene, da ti hoćeš, da ja budem danas navjestitelj ove tvoje zapovjedi, a ti mi udahni krjepke razloge, goruće riječi, da pridobijem njihovu svijes, da krenem njihovo srce, tvojoj naredbi da sklonu glavu, da podlože.

Evo ti ove moje tri riječi: „*ego dico vobis.*“ U njima je sve što hoćeš. — Koja množ razlogâ, koja krjepos razlogâ! U istinu tako je, pravovjerni. Sin Božiji učovječen, za sve da je samosilno uvrijegjen, prostio je. Dake? Držani smo se u nj izgledat. Bog Stvoritelj i gospar naš zapovijeda proštenje. „*Dico.*“ Dake držani smo ga poslušat. Zapovijeda onijem, koji su njega uvrijedili, vrijegja ju, i ko zna koli krat će oni njega unaprijeda uvrijedit. „*Vobis.*“ Dake? Držani smo mu, pogodit. Koliko bih srećan bio ja, kad bih umio istomačit, ter prid oči vaše stavit, što ove tri zlamenite riječi u sebi uzdrže, i zaricaju. Paček srećni vi vele veće, er bi ove tri riječi ko ono tri oštre, ali zlatne strijele, probole, protekle vaše srce, ne za dat smrt, nu za činit da oblakša, da izduši sa svijem oni oganj, koji vas trga, muči, i skončava.

I.

Svako ono slavno i čestito ime, kojijem nazivlje Boga čovjeka Izaija prorok, svako je njemu samomu pristojno, svako njegovo vlastito: ali jes jedno nada sve, s kojijem se on diči, hvali, i ponosi. — Bog, koji sve što hoće, sve može. „*Deus fortis?*“ Nije to, pravovjerni. Sveznani, koji vidi i dopire sve što je prošlo, i dohodi. „*Consiliarius?*“ Nije ni to. Poglavica od izabrani-

Digitized by Google

jeh. „*Pater futuri sæculi?*“ Još nijeste doprli. „*Princeps pacis:*“ kralj od mira? To je njemu ime od osobite dike, časti, i slave. Sin Božiji slazi s neba na zemlju. Što je njemu bilo uzet s sobom četu angjelâ, da ga dvore: munje, i trjeskove da ga služe. Mogo je sve što je hotio. Ali nije hotio doć, kô kralj, plemić, gospar. Rodio se ubog. Ustrpjenstvo, blagoća, milina, jubav, to su njemu bili sluge i dvorani. Sve je to u njemu vele prije po duhu vidio Izaija, ter za izrijet nami sve ujedno, prilikovô ga janjančiću, koji miruje, ni se tuži na pastijera, kad ga ostriza. „*Quasi agnus coram se tondente obmutescit.*“

Brzo, brzo na kalvarijo, za ne sumnjit, za vidjet s očima oru istinu koju kažem. Ah što vidu moje oči? Tijelo prisveto Sina Božijega sa svijeh stranâ iskrvavljeno, i izranjeno: Stvoritelja svega svijeta s psovkam, s pljuvotinam izružena, pogrgjena: glavu, o kojoj visi sve dobro čovjeka, s dračam probodenu, okrunjenu: ona usta od raja s žučem opojena: one ruke čudotvorne, svemoguće s čavlima pribjene. Što ću veće kazat? Nek zaglavim. Vidim Boga propeta na križu. Tolika je krv istekla z ovijeh ranâ, da nije u njemu duha, samo za izdahnut. Jezus zdiše. I svak muči, niko ne upi. Zaupit ću ja: gdje je nebo, gdje je zemlja, tot ovako bestužno pustit u ruke neprijateljske silnosti svoga Boga? Nebo, zemljo vi kažete, da imate srca samo za žalit; vi kažete da imate ćućenstva samo za boljet se nukam, smrti Jezusovom: nemate srca ni jakosti za osvetit ga. Munje, strijele, ognju, trešno, smrti tecite pospiješno, orite, ležite, porazite, uništite. — Ne, ne, sretaju me riječi Agustina sv. ustavljaju. „*Vidisti pendentem, audi clamantem.*“ Vidjeli ste propeta, njegovo pogrgjenje: čujte sad njegove riječi, njegovu prošnju. K svomu ocu pravi ovi govor: Oče nebeski, „*Pater:*“ ne govorim, Bože, er mi tvoje mogućstvo ne trebuje; ne imenuje te sudcem, er od tebe pravdu ne ištem; zovem te slatkiem imenom moga oca, er prosim milos od tebe, da se ganeš na milosrgje, da udijeliš proštenje. Prosti ti, „*ignosce,*“ kako

Digitized by Google

praštam ja: nu ovi moj život tebi pridavam u posvetilište za onijeh istijeh, koji ga meni otimlju: „*ignosce,*“ prosti izdajstvo, psovke, i zlobu; „*ignosce,*“ prosti ove rane, ove čavle, ovi križ, prosti moju smrt, prosti sve, prosti svakomu. „*Ignosce illis.*“ Prosti Judi, koji me izdo, za sve da ga bijah obrô za učenika, megju najdraže prijatelje postavio: prosti Pilatu, koji me osudio, za sve da je vidio, ispovidio moju pravednos: prosti vojnicima, koji su me izružili, izmučili, za sve da ih nijesam u ničemu uvrijedio: prosti židovskom puku, komu sam vid, ako slijep, riječ ako nijem, čuvenje ako gluh, nemoćnijem zdravlje, mrtvijem život povratio. Spozna i ovi kod mene osugjeni lupež, da sam ja tvoj pravedni sin, sa svijem tijem s psovkam ružit me ne pristaje, ali prosti i njemu. Prosti svakomu. Zaslijepljeni su, pomaljeni su; ne vide, ne znadu što čine. „*Nesciunt quid faciunt.*“ Ne ištem, da im prostiš nakon koje vrijeme, kad ustanu slavne moje rane, kad progje sila opacijeh, kad dogju u svijes, i spoznanje moji neprijatelji, što su učinili, kako teško sakrivili: sad, sad im prosti, dokle teče krv iz ovijeh ranâ, dokle visim na križu, prije nego pridam u ruke tvoje moj duh: „*ignosce.*“ Neka oni upe, dok ne vide mene izdahnut, „*crucifige,*“ a ja upim, dokle imam duha, k tebi: „*ignosce.*“ — O dobrote prizamijerne! Prostio je Isukrst, koji neće prostit krstjanin? Ko se zove nasljednik Isukrstov, koji ga neće nasljedovat? S jednom riječi dvojici odgovorio: prosti — ocu nebeskomu: prosti — svomu nasljedniku. Veli njemu: vidiš mene, vidiš što ja činim: hodi za mnom: nijesam tebi put ukazo, koji nijesam ja prije s stupajom izmjerio, nijesam tebi naredio, što nijesam ja prije ispunio, punio svega moga života, od kad se rodih na zemlji. Praštam ja: prosti i ti. Ko je moj, ti će za mnom doć. Ne ištem da me slijedi oni, koji nije moj, koji ne zna mene, i ne pozna. Ti me znaš, ti me poznaš, ti si moj, uzmi izgled od mene. Kojijem putem, za kijem ide ovčica, ako ne za pastijerom svojijem? Koja se vraća nazada, ta nije od onega stada, ta je odmetnica od njega.

Digitized by Google

Sve su to lijepe riječi: ali su ovo teške rane. Razgledaj, razvigji, koliko, i kako bijah uvrijegjen: koliko štetan u časti, u imanju, u životu. Neprijatelj zasijeda, da me smrsi; a ja njemu ljubav? Progonitelj svegj s lukom napetijem, da me rani: a ja njemu blagos? Izdajnik dube jamu da me utisne: a ja njemu mir i proštenje? Kako se ovo može sastat zajedno? To ne može meni sjesti na pamet: to ne može u moje srce posadit se. Nikako: nikako. — Ljucka oholasti, ljucka srdnosti, vrlo ti si slijepa i bezumna! Hodi ovdi, odgovori mi: je li veća tvoja čas, neg li je čas i veličanstvo Sina Božijega? Nije u istinu. Njemu se dake pristojalo prostit, tebi se ne pristoji prostit? Jesi li ti toliko s riječi, s djelom bio izružen, i pogrgjen, koliko bi ovi Bog Isukrst? Nijesi u istinu. Njemu se dake pristojalo prostit, tebi se ne pristoji prostit. Jesi li ti toliko ranâ podnio, toliko muká primio, koliko ih je primio i podnio ovi dobri Spasitelj? Nijesi u istinu. Njemu se dake pristojalo prostit, tebi se ne pristoji prostit? Jesi li ti sve do vlaštitoga života izgubio, kako ga je izgubio on sramotno pribjen na križu? Nijesi u istinu. Njemu se dake pristojalo prostit, tebi se ne pristoji prostit? Nu ostavimo za malo Sina Božijega. Pitam ja, što ćeš mi odgovorit, s čijem tvoju oholu, srdita ćud oparčit, da ti stavim prid oči izgled plemenite čeljadi, gospode, kraljâ svjetovnijeh: da ti prikažem u Egiptu velikoga Josefa, gdje blagodarno miluje nemilu braću; da prikažem u Palestini Davida, koji imajuć tri krat u ruci svoga progonitelja, svaki krat živa je ispuštio Saula. Ćesar Kostantin što nije podio od Ličinija svoga zatočnika? Sa svijem tijem za uvrjegje milosje odvraćo. Karlo Manno iz nenadne primio je zaušnicu: a on? ko da ne bi ništa, podniženo je odgovorio. Venčeslav ban od Boemije buduć prije viteški oteo mač iz ruká opakoga Boleslava njegova brata, koji zasjedno bješe nasrnuo na nj, reče mu, — evo ti vraćam mač, služi se, čini što hoćeš; samo se spomeni, da je bolje umrijet prilično Abelu, neg li življet prilično Kainu. Kad bih dospio, da ja hoću sve pribrojit izglede od ova-

*

Digitized by Google

ke vrste, od krstjanske dobrote, blagoće, i milosti? Ako ovi dake, za što ne i ti? Ali je veća tvoja, neg li bi njihova čas, veličanstvo, gospoctvo? Nu što ću ja spominjat svjetovnu gospodu? Prostio je čovjek čovjeku, zemlja zemlji. Prihitiću ja dake opet izgled Jezusa, koji svijem svijetom gospodi, svakoga u veličanstvu, prihodi. Ovi sin božiji, ovi Bog kako uvrijegjen, izmučen. propet, za sve da se mogo oslobodit, mogo osvetit, prostio je: a ti nećeš njega slijedit, nećeš se u nj izgledat? U česti, u slavi u veličanstvu svijeta, ti bi uzeo izgled od prvijeh; da je u tebi podobnosti, ti bi u slavodobiću hotio bit drugi Aleksandro, u gospoctvu drugi Asuero, u bogastvu drugi Krezo, u mudrosti Salamun drugi. A učinit se priličan Sinu Božijemu, „*ut filii Dei sitis*," to nećeš, to mrziš, to veliš da nije za tebe? Gdje je tebi svijes, s kojijem srcem možeš tako rijet?

II.

Ako nećeš slijedit izgled, trijeba je da obslužiš zapovjed. Razgledajući Agustin sv. Jezusa viseći na križu, njegovu božanstvenu riječ „*ignosce*" razmišljajući, nahodi da je veće zapovjed, koja ište posluh, neg li priporuka, koja ište nasljedovanje. Jezus umiruć, s križa, ko s pristolja od gospoctva, zapovijeda proštenje, „*audi clamantem, et quasi de tribunali præcipientem.*" Bože! Roditelj zapovijeda svomu rogjenju, i hoće da se njegova zapovjed po svaki način izvrši. Nek je neugodno, nek je mrzeće, trijeba je. ko je mlagji, svoju volju starijoj volji da podloži. Gospar zapovijeda sluzi, i hoće da se ured posluša: još da se ne može bez velika truda, po putu krvavoga znoja, i truda, hoće, da se njegova naredba obsluži. Zapovijeda kralj stvar, koja njemu vele stoji na srcu. Ko je smije pristupit? Bog otac, gospar, kralj naš nema bit poslušan? Ko nas je stvorio? Na čijoj zemlji boravimo? Ko nam je udijelio, što imamo? Božija je oblas poviše nas vele veća, neg li je oblas ijednoga oca, gospara, kralja svjetovnoga. Nu što zapovijeda Bog? Ono, što se ugagja s razlogom, što se pristoji naravi, što umno razlikuje od bezumna. Božija

Digitized by Google

mudros, božija dobrota sastaju se za dat zakon ljudima. Ali zapovjed od ljubavi i proštenja nije samo krjeposna čovjeku, nu je osobito potrjebna svijem ljudima, svoj ljuckoj općini. Digni nju, što ostaje svijet? Mjesto od smeće, od nemira, od zavade megju ljudima. Tu boj nepristavni, i bezsvršeni: gragjanin ne pozna gragjanina; ni rodjak rodjaka; otac sina, ni sin oca. Ko bi bez straha stupio izvan svoga doma? Ko bi bez straha i u svomu domu stô zatvoren? Nije dosta, da ne budeš ti nikomu krivo učinio, trjebuje da ne bude niko sumnjit, da si ti njemu koje zlo doradio. Ko se može saćuvat, ko se može obranit? Smrt, poraza ljuckoga naroda. Ali zakon ljucki nosi mač pripasan za obranu svakoga: svakomu prijeti, da ne smije niko nikomu zla učinit. A dopire li on svudara? Te gdje su potajne, skrovne štete, plijen, ubojstva? A dopire li on do srca? Tu nema jakosti, tu nema oblasti. To je zadosta, da nije pravoga mira megju ljudima. Srce uvrjegjeno kopa i dube u sebi bez pristanka, ište i namišlja načine i zgode, kako svoju rasrdžbu bez štete svoje skrovno i potajno zadovoljit. Stavi dake, i usadi megju ljudima zapovjed od ljubavi i proštenja, eto mira, eto pokoja, eto slobodna tivljenja na svijetu. Ako se kad užeže oganj, tu do brzo, tu se tasom podune, i pogasi. Zavagjene, proštenje krstjansko čini pobratime. Nije trijeba pazit, čuvat, branit biće, imanje, život, ova je zapovjed stražanin, i branitelj svačiji. Ah zapovjedi za što nijesi i u dno srca ljuckoga zadubena, i zakopana? Ah za što krsjanin tebe gleda, ko jaram teški, koji njemu lomi, i siječe vrat? Ah zašto krstjanin tebe ne gleda, i ne scijeni ko zlatnu krunu, koja njemu resi čelo nad sve ine narode? U istinu hoteći naš božanstveni zakonitelj, da se narod krstjanski bude razlikovat od svijeh inijeh naroda na svijetu, odredio je biljeg, i zlamenje, po komu udilj, i očito bude se spoznat, da je on nasljednik Isukrstov. Cjeć česa govorio je učenicima: — davam vami zapovjed po kojoj svak će spoznat, da ste vi moja čeljad, zapovjed, koja nije u nijednomu inomu zakonu postavljena. Nevjernici nju neznadu:

Digitized by Google

židovi je nijesu razumjeli, krivo su je istomačili. Da rečem — ljubi tvoju krv, koja od istoga prvoroditelja ishodi: reko bih što bi u staro doba žugjelima rečeno: „*dictum est antiquis, diliges proximum tuum.*“ Da rečem, — ljubi ko tebe ljubi, ko je tebi koristan, ko ti je prijatelj: reko bih ono, što čine publikani, što čine svi nevjernici. „*Nonne publicani, nonne ethnici hoc faciunt?*“ Moja zapovjed hoće što veće: hoće, da se vaša ljubav svud prostere, do vašega neprijatelja ona da dopre, neprijatelja da zahiti, da zagrne. „*Diligite inimicos,*“ ljubite neprijatelja: ovo je kruna moga zakona: ovo je zlatna zvijezda, koja će vami sjat na čelu, po kojoj se može spoznat, ko je za raja odregjen, ko će bit udionik moga kraljevstva na nebesima.

Tot dobar ima praštat, tot opak ima vrijegjat? Ova zapovjed dava potolas zločincima, zlotvorima, činit sve, na što njihova opačina bude njih poturkat. Da nema opak straha, da će se uvrijegjen ozvat, i kako ozvat, što ne bi učinio? Kolicijem, i kolicijem ovi strah ruke i usta drži vezana. — Što sam čuo? Što su ove riječi? Tako neprave, tako bezumne, da ne mogu bit gore. A nije li ovi isti Bog na se uzo vaše uvrjegje? Nije li odredio, tako ih gledat, ko da su njemu učinjene? Koliko u dobru, toliko i u zlu, ne razdijeliva od sebe sluge svoje. Reče Salvijan „*cum servis suis comunem et honorem et contumeliam facit.*“ Uvrijedit vijernu slugu božiju, to je uvrijedit Boga, kô da je na nj ruke stavio, njemu štetu učinio, njega izružio, i pogrdio. Nije sumnje; reče Isukrst: ko vas tlači, mene tlači: „*qui vos spernit, me spernit.*“ Ako ja dake primam za moje vaše uvrjegje, vi ne tičite, vi se ne oživljite: puštite osvetu u moje ruke, ja se mislim, ja ću platit. „*Mihi vindicta, et ego retribuam.*“ Ali ja nemam jakosti, ali ja neman srca za osvetit vas? Vi ne ištite osvetu, vi mene slušajte, vi neprijatelja ljubite, ja ću po meni pristojno njemu odvratit. „*Ego retribuam.*“ Sa svijem tijem ti krstjanine, u ruke božije pridat nećeš tvoje uvrjegje? Ti njegovu zapovjed primit nećeš? Ti njegovoj volji nećeš se poklonit?

Digitized by Google

Što ima on dake tebi zapovjedat? Što je volja tvoja, što nije volja njegova? O bezumnosti ne izrečene? Razgovorimo se časom, nu kô čeljad umna, i razborita. Da Bog zapovjedi tebi, sve što imaš da razdijeliš ubozijem, što bi ti bio držan učinit? Poslušat, i razdijelit, er je Bog gospar od svega. Da Bog pošlje na te gorku boles, tešku nemoć, da ti budeš u svemu priličan Jobu. Što bi ti bio držan učinit? Klet, proklinjat? Ne dô Bog. Dake trpjet, Boga slavit, i blagosivljat pored Jobom. Da zapita Bog tvoj vlaštiti život. Što bi ti bio držan učinit? Vratit Bogu što si ti od njega primio. Sve priteško, sve prigorko. Tako je u istinu. Ali je Bog gospar. Nije pak Bog gospar za pitat, i zapovidjet poklon i posvetilište od oholasti, od rasrdžbe; ono, što za ispunit, ne trjebuje ino neg li samo hotjenje? Ah neka ja sad ovdi zaupim pored Agustinom sv. — Bog zapovjeda plahu vjetru, oholomu moru, ured je poslušan; zapovjeda krstjaninu, nije čuven ni malo: zapovijeda gluhu drvu, studenom kamenu, oni mu se ozivlju; zapovijeda krstjaninu, a on mu se oglušuje. Mami se svijes ovo razmišljajući.

Ali čas. — Što će svijet rijet, da sam se tako podnižio, tako uništio. Velika, plemenita čeljad čast paze nada sve: sve ino je njima manje. — Nemojte mi spominjat čast, er niko gore ne grdi svoju čas u svijem ostalijem stvarima od onijeh, koji kad je trijeba prostit, kad je trijeba pomirit se, paze čast, paze što će svijet rijet. Ti plemiću, ti gospodaru po mjestu šetaš, i prohodiš, i znaš, ako ne čuješ, što za tobom svijet govori: drug drugu veli, pogledaj onega; ono je lupež, koji s tugjijem živе, s tugjijem se goji, onemu grabi, a onemu uzdrži: veli drugi drugomu, pogledaj onega, kako on živе: djela i život ima od Epikurea, samo ime od krstjanina, laživ, izdajnik, opak, zločinac. Svijet ovako o tebi govori: ti to znaš: da ti? S tvojom ideš naprijeda, neka svijet što hoće, govori. Nu ne budi ti taki, kako prikazah; ne budi da svijet tako za tobom govori: od koga se, i kakva se svijeta strašiš ti, što će za tobom rijet? Jesu li u temu broju svijesni, ra-

Digitized by Google

zumni, krjeposni, bogoljubni? Ne broje se u temu svijetu oni: sve ina se čeljad tu nahode: objesni, razpušteni, oholi, samovoljni, koji znadu božiji zakon, za s njim činit rug, i smijat se. I ovo su čeljad, koja se ima pazit, što će rjet, za prid njoj što ne izgubit? Ali izgubit prid takoj, nije to uprav steć? Nu još kad bi imo ti uprav izgubit što, ti to ne bi mogo ispuštit radi tvoga stvoritelja, otkupitelja, koji ti zapovijeda? Da s kojijem paka srcem s kojijem obrazom ti to gubiš, ti to dobrovoljno ispuštuješ, praštajući, otpuštujući na molbe draga prijatelja? Ali to bi jedan krat? Koli krat ti uvrijegjen neprijatelja si zaljubio, od svega se zaboravio, kad su oko tebe nastojali prijatelj, prijateljica, rodjak, rodica, da njima to pogodiš, da za njihovu ljubav to učiniš? Kolikrat za ne omrazit se veliku, plemenitu gosparu, prostio si, i pomirio se, kad ti reče on, pogodi ti meni ovo, a ja ću opet bit za tebe, svegjer tvoj? Kolikrat dopiruć ti, da možeš u neprijatelju iznać pomoć, utjehu, koris, muče si proždro uvrjegju, ko da nijesi nju ni očutio. A gdje bi tvoja čas u tijem prigodam? Te za što ne pazit, što će svijet rijeti za tobom? Ili se varaš, ili misliš privarit. U istinu ili ti nijesi nahodio da što gubiš, ili nijesi hajo izgubit. A kad Bog izide s zapovjedi „*diligite inimicos*," ti udilj iznahodiš, i koliko, što izgubit; ti veoma haješ, i paziš za ne izgubit. I ti se zoveš krstjanin? Ne zovi se unaprijeda, kad nijesi u djelu, ne budi ni po imenu. Tebi ime čini sramotu, bivši biljeg i zlamenje od razlikovanja ne nosiš na tebi. Rug je zazvat vojnikom onega, koji se bješe razpasô, digo mać, i metnuo.

III.

U svemu zakonu božijemu nije zapovjedi toliko nami korisne, do ove. Ne bi ste meni vjerovali, da nije reko to Jerolim sv. „*Hoc imperium est beneficium.*" Svaka je ina zapovijed korisna, er, kad je obslužimo, činimo Bogu čas, radimo za spasenje: ova je korisna, još i kad koju inu zapovijed mi pristupi-

Digitized by Google

mo. Nami je ona teška, gorka, i neugodna, ko ono je nemoćniku grko piće, mrzeć lijek, o komu visi njegovo zdravlje, njegov život. Taki lijek, ko bi reko, da nije od velike koristi, paček od osobite potrjebe, prem da je grk i neugodan? Teška je zapovijed, govori Augustin sv., ja vam se ne protivim, ja sam s vami: ali je velik dar; tešku je stvar naredio Bog, ali je veliku obeću: *„grave præceptum, sed grande præmium. Dominus dura jussit, sed magna promisit.“* Trijeba je zamislit krivnika, koji bješe svoga kralja pogubio. Takomu nesrećniku koju bi milost učinio, koji dar, oni, koji bi ga naučio način, s kojijem će on umirit rodžbinu kraljevsku, koja ište osvetu; utažit uzbunjen puk, koji ište pravdu; zadovoljit pravdi, koja smrtne muke naregjuje. Promislite, koja se teška smrt pristoji takomu krivniku, pak promislite kolika milos bila bi onega, koji bi mu ukazo način, kako se oslobodit, izbavit. Mi nevolni, od kad znamo nas istijeh, kolikrat Boga uvrijedismo, kolikrat mi smo ove rane ponovili, kolikrat Isukrsta propeli na križ. Krstjanine, ne haješ, ne išteš, da ti Bog prosti? Ti si jur osugjen: nije s tobom za govorit. Paček išteš, misliš, i prosiš. Prosti dake ti: *„dimittite et dimittemini.“* Ovako se Bog pogodio s tobom: prosti ti, prosti ću i ja. Nezmijerne dobrote božije prema nami! Mogo je Bog, ko gospar, ovako zapovidjet nami. Hoću da ti prostiš, ako budeš uvrijegjen. Neću nemira megju ljudima. Neka u pokoju općina žive. Kad bude jedan drogomu od vas prostit, na svrhu prostiće kao kalu. Nu ako ti budeš mene uvrijedit, neće to s malijem proć. Neću ja bez velike plate otpuštit. Nije ti malo, da se ja budem dostojat ikako ti prostit. Ko si ti? Ko sam ja? Ja sve; ti ništa. Ali Bog, ko da je jedan iz megju nas umrli čovjek, s istom mjerom, jednako mjeri naše i njegove uvrjegje, njegovo veličanstvo, i našu potištenost. Paček ne pazi on, je li broj suproć broju. Ti prosti jednu, on će prostit tisuću, i tisuć tisuća. Ne gleda se dake ni mjera ni broj: gleda se ovo samo, ti prosti sve, i on će prostit sve. *„dimittite, et dimittemini.“* Evo dake, krstjanine, prid tobom stoji oblas

Digitized by Google

od proštenja, u tvojijem rukami stoje ključi od raja za tebe, govori ti sv. Petar Grizolog: „*penes te est potestas veniæ.*“ Nije trijeba, prilaga ti Zlatousnik, da se ti megju četiri mira zatvoriš, da se u pustoš pristaniš, da se ti s Antunima, s Ilarijunima sastaneš, da život njihovu priličan obereš, za sahranit se. Oni su po veliku trudu jedva doprli, ti veoma lasno doteć možeš, ako srčano, ako pravedno budeš prostit. „*Quod alii jejuniis, planctibus, precibus, sacco, cinere vix perficiunt, ut sua peccata deleant, hoc nobis facile licet præstare, si injurias sincere dimittamus.*“ O podobnosti, o dostojnosti krstjanskoga proštenja! Nu počujte još što veće, po riječi sv. Petra Grizologa. Veli on: budi da ti sad praštaš nahodeći se bez grijeha u milosti božijoj, ti si s tijem vezo Bogu ruke, umirio sudca, oslobodio se od suda, zadovoljio pravdi, isprosio proštenje još ako se dogodi, da ti budeš radi ljucke nejakosti u koji grijeh upasti. „*Remittendo antequam delinqueret, sibi veniam jam providit.*“ Ah proštenje, ko može što ti možeš? Ne samo platit dug, nu platit naprijeda, ako se bude zadužit. Svaki dake ti, koji bude iz srca prostit, kad pristupi prid vječnoga sudca, moće rijet bez straha, bez sumnje, slobodno: prosti Bože, prosti sve, moje bezbrojne, priteške grijehe. Te za što? Er sam prostio i ja. „*Ante tribunal Christi dicere poterit, dimitte Domine, quia dimisi:*“ ovo govori sv. Ćesario. Ti si me Bože naučio, ti mi obećo, privarit ne možeš. Dake ko prašta, iznaće proštenje. Da ko ne prašta? Neće iznać proštenja. Ovo je zakon od Boga stavljen, ovako je Bog sebe tvrdo zavezo: prosti, prostiću ti: „*dimittite, et dimittemini;*“ nećeš prostit, neću ti prostit: „*si non dimiseritis nec pater dimittet vobis.*“ A gdje je božije milosrgje? Nije li svegj njegovo krilo rastvoreno? Nije, ne za onega, koji je tvrd, za ne prostit. „*Contra remissionem debitorum facit, qui petenti veniam non remittit.*“ Riječ je Tomasa sv.*) „*Judicium sine misericordia illi, qui non fecit misecricordiam.*“ Riječ je Božjia po sv. Jakobu.**)

*) 3 p. q. 88 art. 2. **) c. 2. v. 13.

Digitized by Google

Te za što Bog ima bit mio s nemilijem? Po kojoj pravdi, po komu razlogu? Čujte sud svjetovni. — Bi bogat gospar: bi službenik. Službenik vladajući s gosparevijem imanjem za nekoliko godišta, osto je dužan velik dinar, koji bješe dopro do deset tisuća talenata. Gospar zatvorio ga je u tamnicu dokle plati sve do mince.*) Gospar se oštro podnio, ali nije njemu krivo učinio. Nije on hotio puštit svoga. Ni pravda nije mu mogla zabranit, zakratit. Cijenim da svaki od vas ovako sobom razloži. Te za što? Er misli, da ga je gospar radi duga zatvorio. Nije radi duga. Onoliki dug na tisuće i tisuće bješe mu gospar sa svijem otpustio, samo što je službenik podniženo njemu pristupio, kleknuo, i molio se: postrpi se, vratiću ti malo po malo. Gospar njemu: ništa, ne brini se, praštam sve sa svijem. Da koja je bila iza toga tako teška krivina službenika, da se gospar rasrčio, od duga opomenuo, njega onako oštro pedepso? Sudite vi, je li bila teška krivina ova. Dužnik gosparev po milosti njegovoj oslobogjen od privelikoga duga, nakon malo sreo je druga svoga, koji mu je bio dužan što dinara: tu ga je nemilosno pritisnuo, da mu ih vrati oni čas. Odgovaro je drug: pričekaj me, vratiću ti ih. A on: sad, sad, ili u tamnicu, ili vrati. I ne bješe lijen, činit ga zatvorit. Kad to ču oni gospar, uzmamio se, opomenuo od duga, nemilosna dužnika činio tvrdo zaključat. Pričica je ovo Isukrstova. Te koga zarica prilika gospara? Višnjega Boga. Ko je nemili službenik? Ti, koji imaš tvrdo srce, za ne prostit. Misliš, da će se Bog zaboravit od svoje mudrosti, da će stavit pod noge svaki razlog, svaku pravdu, za dopustit, da ti budeš nemio? Bog će se učinit suproć svakomu inomu nemio, za bit samomu tebi milostiv? Neće, né: kako oni gospar, tako i Otac nebeski, na isti način, istu će pravdu učinit: „*sic et pater vester cœlestis.*“ Rijet će, koliko sam ja tebi grijeha otpuštio, koliko opačina prostio. Ja sam se

*) Najmanji pjenez u doba dubrovačke republike.

Digitized by Google

dostojo prostit; tebi se ne pristoji prostit? Nećeš ti? Neću ni ja. „*Judicium sine misericordia.*“ Za svaki grijeh imaš platit, ko da ti nijesam nigda prostio, er tvoja nemilos sve prošaste tvoje krivine ponavlja, i povraća sa svijem rad neharnosti, kojom si naopako mojoj ljubavi odvratio. Ovo prosi svaki razlog, ovo ište svaka pravda: „*judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam.*“

Rečeni službenik bješe krivnik, nije bio sudac: sakrivio je, ali nije sama sebe osudio. Ti krstjanine krivo djeluješ, i sam sebe osugjuješ. Kad god ti prosiš od Boga proštenje, suproć tebi osudu izricaš. Na koji način ti to prosiš? Nije li ovo tvoja običajna molitva: otpusti nami, kako i mi odpuštujemo? Ti dake učiš sudca, kako hoćeš bit sugjen; ti mu naricaš osudu, koju žudiš, da on izusti. Dosta će bit vječnomu sudcu sudit tebe po tvojoj riječi: „*ex ore tuo te judico.*“ Može li ti krivo bit? krivi tebe istoga, ako ti krivo izide. Ti si prosio: otpusti, kako i mi odpuštujemo: ti nijesi otpustio; nije dake za tebe proštenja. Krstjanine, ili prosti, ili nigda nemoj uzet na usta onu svetu molitvu, ili govoreći je propusti one riječi, er tako nemio kad god ih izgovaraš, sam sebi pakô otvaraš..

Paček ili ti budeš na ti način prosit milosrgje, ili ne, stavna je i temeljita odluka viječnoga sudca sudit tebe, ako ne po tvojoj riječi, a ono po tvomu djelu. On će bit mio s milijem: „*dimitte, et dimittemini:*“ on će bit oštar s nemilijem; „*judicium sine misericordia.*“ Odaberi što hoćeš. Tot je trijeba stavit se na obiranje osude, ali sahrane? Tot može ko, ne hajat osudit se, ne hajat sahranit se? Gdje je svijes, gdje je srce, gdje je ona vlaštita ljubav? Tot se može nać čovjeku neprijatelj, od koga ne može on imat gorega na svijetu: on isti sam sebi? Ah ako ti je trudno slijedit izgled Isukrstov; ako ti je teška zapovijed, budi ti milo tvoje spasenje. Prosti za koris tvoju, za koris od vijeka. Prosti, ali budi proštenje kako na ustima, tako i u srcu, kako u riječi, tako i u djelu.

Digitized by Google

Nijesam bez razloga rekô, da trebuje poštenje srčano. Malo se veoma takijeh nahodi. Mnozi praštaju, ali laživo, ali himbeno: gòri oganj u njihovu srcu, a oni kažu ko da je podunut, pogašen. Tri vrste takijeh ja nahodim. Prva veli: ja sam krstjanin, ja krstjanka, znam što Bog zapovijeda, praštam, od svega se zaboravljam: ali žudim mirno življet, ne žudim opeta se dovesti na ono što je bilo, opeta se navodit. Dake najbolje je stat daleko, uklanjat se. Javit se, ako ti se javi. Ali općenja, ali ćućenja *) ne po ništa. — Oganj, oganj još tu gori, razgledajte pomnjivo, nije podunut. Trijeba je rogjaka poznat za rogjaka, susjeda za susjeda, gragjanina za gragjanina. Trijeba je dat, i ukazat sve one biljege krstjanske ljubavi, kojijeh običaj nosi, da se davaju megju sobom čeljad od rečenijeh različnijeh vrstâ. Ako pravi razlog ište, može se pokratit općenje, ćućenje, razgovorenje, javljanje, ali se sa svijem razmetnut ne može. — Idem na drugu vrstu. Ova se ne krati, kazat prijateljski oblič, ne krati govorit, općit, ćućet. Ali čeka dobru zgodu, za moć se osvetit. Ovako je Saul prohodio s Davidom. Tajo je u srcu čemer za dugo vrijeme, za moć iznenadne Davida pogubit. Ovako je Ezau prohodio s Jakobom, er nije smijo njemu zla učinit, dok je otac bio živ. I ne gori ovdi oganj? I ovo se zove proštenje? — Treća vrsta kaže u svemu na dvoru mir i poštenje, ne misli za osvetu, ali ne može neprijatelju dobra žudjet; žudi ga vidjet utrena, podnižena; ako ga dostigne koja suprotiva, raduje se, uživa, naslagjuje bez rijet nikomu ništa. I ne gori ovdi oganj? I ovo je pravo proštenje?

Ah krstjanine! Ah krstjanko! Ovo se ne zove proštenje: tako nije djelovo Božiji Sin učovječen: tako proštenje on nije zapovjedio; tako proštenje neće ti bit korisno, nego paček štetno. Ovo je jedan posô glavni i veoma potrjeban; nemoj se dake hoteći privarit za tvoju strahovitu nesreću, nego pomnjivo razgledaj, prokušaj što ti je od prave koristi. Ako ti je teško

*) Ljubavi. Ćućeti kod dubrov. obično se uzimlje m. ljubiti.

Digitized by Google

slijedit izgled Isukrstov, ako ti je neugodna zapovjed, budi ti milo tvoje spasenje. Prosti onemu ko te je uvrijedio, nu prosti pravedno; to jes budi ljubav i proštenje kako na ustima, tako u srcu: kako u riječi tako i u djelu: prosti sve, prosti svakomu. Tad govori slobodno „otpusti nami, kako i mi otpuštujemo.“ Neće Bog svojoj riječi doć na manje.

Digitized by Google

XXV. Ljubav mrtvijem.

Kogod ište na ovemu svijetu milo i ljubljeno srce, neka ište ljucko srce. Boles, koju mrzimo kad nas mori i muči, mrzeća nam je još i kad inijeh skončava: tugja boles u tijelu boles nami u srcu poragja: ježimo se, trnemo na očigled krvava ranava čovjeka: glas bolesna smeta i rasčinja naše počivanje: bježimo, mi se uklanjamo, za ne vidjet smrt krivnika osugjena, neka njega mi ne znamo, i ne poznamo. Toliko milostivi prema živijem; koliko smo prema mrtvijem? Upi bez pristanka jádovni glas ucviljenijeh duša: znamo bolesti, koje kušaju čisteći se od svojijeh pomanjkanja, s kojijem se dijeliše s ovega svijeta; znamo muke koje podnose plaćajući Božijoj pravdi dug, s kojijem na drugi svijet stupiše. Sa svijem tijem ne smetaju nas, ne bûdu jadi njihovi, ko da njih ne čujemo; ne boli nas njihova boles, ko da nju ne znamo, ne dopiremo.

Vjero sv., po kojoj se prostire duhovni naš pogled, gdje ne može naravni naš pogled po sebi dosegnut; ti po kojoj vidimo što se čini i kuša u raju, da se uživa Bog u neizrečenoj nedohitnoj ljubavi i radovanju: ti, po kojoj vidimo što se čini u paklu, trga, muči, gori u omrazi i neprijateljstvu Božijemu: ti, koja nam i treće mjesto otkrivaš, u komu, ako ne za svegj, a ono za koje vrijeme, i ne malo vrjemena teško pate, i u isto doba žestoko ljube Boga duše skončane od bolesti, kako trpiš beztužno našu zločesnos, i nehajstvo? Mi smo vješti i umjetni ovdi na svijetu razabrat megju rogjakom i tugjinom, megju pra-

Digitized by Google

vednijem, i krivnikom, megju plemićom i potištenjakom, ter onijem, koji nas utište koji od nas dostoje, svaki biljeg od cjene i ljubavi prikazat, i poklonit. U temu mjestu od očistjenja ko tuguje? Ti nam kažeš i povijedaš, da se nahode izabrane duše, kojijem ne može poginut kruna od raja, za kojijeh stoli od blaženstva stoje pripravljeni: duše, s kojijem se mi nadamo u velikoj ljuvezni sadruženi uživat: duše, megju kojijem se nahode duše za njihova života na zemlji srčano od nas ljubljene, a na smrti s górkijem suzami otpravljene. Roditelji, rogjaci, prijatelji. Da što mi sad? Tako od njih zaboravljeni, ko da nije od njih ino ostalo, nego same mrtve kosti ukopane. Mi uha nemamo, za čut njihove jade, mi srca nemamo, za požalit ih, ni ljubavi za utješit ih.

Da upitamo nas istijeh, za što ovo ovako: što ćemo odgovorit? Da njima pomoć ne trebuje: da mi ne možemo: da jm nijesmo držani. Što bi ino mogo odgovorit prosjaku lakom? A ja danaske svakomu, koji je lakom prema mrtvijem protiva svakomu od ovijeh razloga tri ću istine prikazat: da je tužnijeh duša potrjeba privelika: da mi sami možemo; da smo im u velike držani. Čije dake srce neće omekšat, ne će se krenut, ne će pohrlit za utješit ih?

I.

Dohodimo na svijet grješnici, othodimo grješnici. Malo ko da se odijeli sa svijem čis, i pravedan. Ne brojim ovdi onijeh, koji umiru u neprijateljstvu božijemu. Brojim samo one duše, koje su priminule u ljubavi božijoj, koje su po putu izvrsna pokajanja smetli s sebe smrtne grijehe, ako su ih po nesreći imali na sebi, ali nijesu višnjoj pravdi do kraja za njih zadovoljili, i za sve male grijehe zaplatili. Bog je dake za oba svijeta, za ovega ovdi, i za onega onamo dva veoma različna načina postavio, da se očisti duša. Ovdi se potpuno čisti duša od istočnoga grijeha s vodom, s vodom rekoh na ovu oblas, i podobnos

Digitized by Google

po krjeposti Duha sv. uznesenom, i uzvišenom: „*in præsenti spiritu baptizamur.*“ Voda smiče š nje svu gnus i nečistos, ter ishodi ona tako bijela, tako svijetla, ko duša Adamova kada bi stvorena. Ništa manje ima bit čista duša, neg je tu tad na krštenju očišćenja i prosvijetljenja, duša. koja ima doć prid lice božije, koja se ima sadružit s Bogom, koja ga ima po sve vijeke gledat, i uživat. „*Non intrabit in eam aliquid coinquinatum:*“ zamislite danicu, tako ima bit bijela duša: zamislite sunce, tako ima bit svijetla duša: inako neće uljesti u one dvore. Strahoviti Bože trese se, i čezne pripadena moja duša misleć, koliko će bit oštra tvoja pravda prema meni, kad budem stupit prida te da me sudiš, da sudiš moj život, moja djela. Ne mislim ja sad ovdi, kako ćeš oštro sudit velike grijehe, oholos, nenavidos, proždrlos, bludnos, omraze, privare, nepravde, i ostale od ovake tegote. Ja znam, ja vjerujem, sve to da ti zaboravljaš, udilj praštaš, kada grješnik skrušen i pokoran prid noge ti prostrt vapi milosrgje i proštenje. Tresem se nevoljan, i strašim misleć, kako ćeš oštar bit, oštro sudit sva ostala moja djela, koja nijesu do krivine smrtne doprla. Ti ćeš kušat jedno po jedno do najmanjega, vlas po vlas razbirat. Ti ćeš iskat, da ti odgovorim za svaku riječ ispraznu: „*de omni verbo otioso.*“ Da koliko ispraznijeh bit će na broju u bezbrojnu mnoštvu riječi svega moga života? Tako isto koliko će bit misli, požudâ, djela ispraznijeh u sve vrijeme od razuma moga? Za sve ti imam odgovorit što god sakrivih hodeći, sjedeći, počivajući, blagujući. Da je li ovdi kraj, ovdi svrha tvoga suda? Nije ne: er si reko: „*ego justitias judicabo.*“ Tot imam odgovorit za molitve, ispovjesti, pričešćenja, pohogjenje crkavâ, zadudžbine, i sva ina krstjanska moja djela, s kojom pomnjom, svrhom, načinom, mjerom ispunih? Te koji će se dug otkrit, koja pomanjkanja prikazat? S čijem ću nevoljan zaplatit, s čijem moju dušu očistit? U ognju, odgovara Jerolim sv. „*in futuro igne.*“ U dvije riječi: — dohodeći na svijet čistimo se s vodom: othodeći s ognjem. Davno bo je navjestio Isaija

Digitized by Google

prorok, da će Bog oprat pomanjkanja kćerî od Siona po mjeri oštre pravde, u žestočini ognja: *„in spiritu judicii, in spiritu ardoris.“*

O mi bezsvijesni, kojijem se čini lasno podnijet oni oganj, budi samo, da se sahranimo. Neka Bog da — koli i koli krat ovako govore — neka dá da budemo od izabranijeh, ne bi smo hajali gorjet u ognju za dugo vrijeme, i do daua sudnjega. Davno bi ovo riječ njekijeh bezumnijeh krstjanâ, kako povijeda Agustin sv: *„quia salvus per ignem, contemnitur ille ignis.“* Što je pak oni oganj, kad se po njemu ide u raj? Lasno ga je pritrpjet, kad se kroza nj prohodeći ulazi u rajski dvor. O nesvijesti! Znadu duše, da su u broju od izabranijeh, nu cjeć toga da si se ne prže, i ne gore? Obrane su za kraljice, ali sad pate ko najgore robinje i neprijateljice. Doće kadgod vrijeme, da će Boga vidjet, i uživat: ali sad vide samo oganj, sad tonu sred pučine od ognja. Budi, da je oni oganj priličan svjetovnomu, da nije teži i grgji od ovega našega: čini se vami tu to malo paćenje, boles malahna? Bili ko od vas imo srca i hrabrenstva uljesti za malo u goruću razgorjenu peć? Nami se čini slab, i tih oni oganj, nami, kojijem je teško tegnut s prstom vrh od plamena, koji se vijemo od bolesti, da nas iskra oprli, koji ne možemo podnijet zdrak sunca u ljetno podne? Trnemo gledajući u kakvoj prilici vješto prikazane muke slavnoga viteza, hrabrenoga Lovrijenca. Prostrt leži na gvozdenoj mreži: poda nj goruća žerava prli, peče, žeže. S misli položite se tu na njegovo mjesto. Koliko bi ste postali? Recite istinito, spovigjite pravedno, da ne biste drugi čas bez osobite pomoći božijega mogućstva, i čudotvornosti. Sam je oni oganj onamo slab i nejak, da se njegova žestočina malo čuti, trpjet, podnijet lasno može?

Nu što je oganj zemaljski pri onemu onamo? Da mi uljezemo u goruću peć, još ne bismo mogli doprijet, što je oni oganj. Ko se rodio slijep, ne može razumjet što je svjetlos: nije podobnijeh riječi za prikazat mu je, nije podobnijeh razlogâ za u-

Digitized by Google

glavit ga. Čovjek rogjen ovdi na zemlji ne može razumjet stvari onega onamo svijeta, dokle tamo ne pristupi. Ali i ovdi na ovemu svijetu megju ognjem i ognjem nahodi se velika razlikos krjeposti. Ko ne zna, da je veća krjepos ognja sastučena, i zbijena u zatvoreno mjesto, neg li rasute žerave u slobodi? Ko ne zna, da je jaća pri inijem peć, u kojoj se topi zlato, srebro, kamenje? Da koja je razlikos megju ognjem ovega, i ognjem onega svijeta? Znam da jes velika: ne znam kolika je. Znam da je ovi oganj za utjehu našu: oni za pedepsu. Kolika je razlikos megju milosti i osvetom, megju ocem i sudcem, tolika je megju dvije vrste ognja. Znam da nije Bog težega ognja do ovega stvorio. Čujem da govore svi naučitelji krstjanski po svjedočanstvu Tomasa sv., da je isti jedini oganj u mjestu od čišćenja, koji se nahodi u paklu: da su jednako mučene ove duše izabrane, kako i one osugjene. S razlogom dake govori Agustin sv., da je teži oni oganj, neg li sve što može zla čovjek podnijet na zemlji: *„gravior ille ignis."* Vjerujem dake riječi i nauku Tomasa sv., da su teže one muke neg li muke svijeh mučenikâ krstjanskijeh; da su gore one bolesti, neg li bijahu bolesti Isukrstove, za sve da je ono bio nazvan čovjek od bolesti, *„vir dolorum,"* kô da nije niko boles kušo, ko da je on sam, što je boles ućutio.

Te kako su dake one duše mučene, Bože svemogući? Ni ovo ne možemo razumjet, koja je, i kolika je boles duše, koja pati o sebi, razlučena i razdružena od tijela. Ovdi sad na zemlji pati duša poreд tijelom; nu za rijet bolje pati u tijelu; a za rijet najbolje pati po putu svoga tijela. Ovi način od paćenja čini da je boles manja, er boles kroz put prohodeći gubi što god od svoje jakosti, od svoje krjeposti. Put po sebi nema ćućenstva. Kad se duh od nje odijeli, što ostaje ona? Mrtvo tijelo prilično drvu i kamenu. Ako ćuti, dake ćuti po krjeposti duše, s kojom je sadružena. Ćućenstvo dake poglavito stoji u duši: ona čini put udionicu ćućenstva. Budi dake, kako je, da oni

*

Digitized by Google

oganj, kakav god je, ima krjepos vrhunaravnu od Boga njemu udijeljenu, žeć dušu u sebi, to je boles nedohitna, er ne znamo mi njoj priličnu, pokli je oganj prli sa svom jakosti bez ikakve oprijeke. Koliko nas veće skončava boles zenice uvrijegjene, neg li ruke ranjene, er je veće ćućenstvo oka, nego ruke? Bivši dakle da duša o sebi veće ćuti, nego kad je s tijelom sadružena, sve je ina boles nje mučeći se onamo, neg li bolovajući ovamo. Jada prigorkoga! Mi sad ako i bolesni, boles, koju kušamo u jednom udu tijela, ne kušamo u svemu tijelu: onamo sva je duša bolesna: ovdi ako je boles dvornja, nije unutrnja: onamo možeš rijet da je boles dvornja i unutrnja, er duša naša bivši duh, nerazdiona je u sebi.

Bože pridobri radi tvoje neizmijerne dobrote za što ne pogledaš na ovaku nevoljnos, za što se nevoljnijem ne smiluješ, za što nevoljne ne utješiš? Bog? Čujte činjenje Boga, kako kaže, i povijeda Malakija prorok: „*sedebit conflans, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum.*“ Što se vami stvara prid očima? Kakvu priliku gotove, i stavljaju prid oči vaše ove riječi proroka? Kakva nemila silnika? Ne po ništa. Ne da to nami rijeti vjera sv. Ko ima duh s zdrakom vjere svete prosvijetljen ne može ino rijet, nego: teške strahovite prilike oštra sudca. Bog je zlatar. Što, kako ovi zlatar? „*Sedebit.*“ Veli Prorok: sjedi tu kod toga mjesta. Za što sjedi, ter ne stoji? Ne stoji za odijelit se, i proć u brzo. Sjedi, za postati dugo vrijeme, dok se bude malo po malo sa svijem duša očistit, i zaplatit za sve krívine do najmanje. „*Donec reddat usque ad ultimum quadrantem.*“ Trebuje dignut dug vas do mince. Tu tako stavno sjedeći božanstveni ovi zlatar što čini? „*Sedebit conflans*“ Oštrine Boga sudca! Božanstvenijem dahom puha, raspuhiva, razgara, ražiže, potiče, nalaga, da je svegj jednako žestoka ona peć. A duše? Malakija, ti mi stavi na usta, što ću rijet. Bože ti mi udijeli pomoć da izrečem. „*Purgabit et colabit quasi aurum.*“ — Vidjeste kad rastapat zlato gnusno stoprva iz rude izvagjeno? Na žestokomu ognju sto-

Digitized by Google

ji u sudu: gori, topi se, vri, pjeni, s vrha na dno, sa dna na vrh privraća se, nješto smeće poda se, nješto u pjene izmeće: muči se i muči, dok se sa svijem očisti, dok se potpuno zažari. Evo slike onijeh duša: ne vjerujte meni, nego Malakiji: on je reko: *purgabit, et colabit quasi aurum.*" Duša u ognju, oganj u duši: svu je muči, dok je očisti, i osvijetli. I ovaka boles nema potrebe od utijehe? Gdje je srce, gdje je svijes da reče: „*salvus erit*" neka sve: ali je u mjestu od spasenja: doprijet će do raja?

Ali raj, ali Bog jedina zamjera žestokijeh pohlepa njihovijeh, stiče u njima unutrnji duhovni oganj vele teži, neg li je on koji ih s dvora žeže i muči. Ah umrli, vi se u ovemu ne razumijete, vi ne znate što čini sila ljubavi, koja ište Boga. Vi znate, vi se razumijete, koliko muči duh ljucki pohlepa tjelesne radosti, blaga, veličanstva, gospoctva: ter, ako kušate nemiri smeću, žalos, kušate ih radi ovijeh vrjemenitijeh dobara: kušate er ginete za steć ih: kušate, er nemate kad podobna načina za steć ih: kušate, er su na daleko, er trebuje dugo vrijeme za steć ih. Nu kad bude za vas minut ovi svijet, kad se bude duša odijelit od ove družbe, kad se bude rastavit i od tijela, i od svijeta, tad će sam Bog biti zamjera svijeh vašijeh želja, i požada, u komu god mjestu budete, u raju, u purgatoriju, ne dô Bog i u paklu. Kam u slobodi, da ga ništa ne zadrži, uprav nori nizbrdo. Plamen u slobodi, da ga ništa ne priklapa, uprav hrli uzbrdo. Nu ove iste naše želje i požude, koje mi kušamo ovdi na zemlji, kud mislite, kud cijenite, da se one prave po sebi, kud idu? Mi ih pravimo po našoj volji put stvorenijeh stvari, a one se po sebi prave k Bogu: ne stavljajući se mi, ne hoteći, protivo hoteći, one idu k Bogu. Meći se s kamenom kud hoćeš na desnu, na lijevu, uzbrdo, kam svegj nori nizbrdo. Smetaj, razčinjaj plam kako hoćeš, i možeš, plam svegj tiska se izmegju svijeh zaprjeka ter se pravi i uzljeta uzbrdo. Narav nas vodi, tiska, i siluje k Bogu, gdjegod se mi nahodimo, ili na ovemu, ili na

Digitized by Google

drugomu svijetu. Što ištemo mi sad ovdi boraveći na zemlji? Prokušajte pomnjivo. — Svjetovne stvari? Privara je. Poprav njih, ne ištemo: ištemo u njima što nas može učinit pokojnijeh, radosnijeh, blaženijeh. Ištemo dake dobro, uzrok pokoja, radosti, blaženstva našega. Bog je sam dobro po sebi, po naravi: on je vir svega inoga dobra; svako ino dobro izvirak je od njega, mi dake ištući ino od njega, njega ištemo. — Zamislite sad pohlepu duše u purgatoriju: vidi da je svako vrjemenito dobro za nju minulo: vidi da su sjene dospjele, da su se tjene razmetle: vidi da je Bog jedino dobro: ćuti u sebi, da je narav nuka, potiće, tiska i siluje k njemu: hlepi ona, tiska se, i siluje, da se š njim sadruži, ko ono trijes, koji se rve s oblakom za oslobodit se; ko ono vjetar u dubokom jazu zatvoren, koji se jači za izići, ko ono morski valovi, koji u kraj udaraju, za prostrjet se. Ona ćezne, a Bog se krije; ona vapi, a Bog muči; ona ište, ali Boga ne nahodi. Teške bolesti i skončanja! Ah koliko je? Prilično i jednako bolesti osugjenijeh. Ne čudite se na ovu moju riječ. Ja nahodim, da osugjeni dvije bolesti kušaju radi štete vječnoga dobra. Prva je, er ne vide Boga; druga je, er ga neće nikad vidjet. Duše u purgatoriju ne vide Boga: evo bolesti prilične, i jednake bolesti osugjenijeh. Vidjet će ga kad god: ali je trijeba čekat, dok se dotoči vrijeme, i dopuni. Ovo čekanje, ovo oduljenje, ovo čini jednu pritešku boles, koja je osobito njihova. *„Quia affectus in summum bonum post hanc vitam in animabus sanctis est intensissimus ... ideo de tarditate maxime dolent.“* Sve je nauk Tomasa sv.

Ovdi, ovdi na ovem svjetu, u ovoj puti pribivajući, zno je kralj David, koji je nemir kušo radi ovega čekanja: uzmamjen tužio se i uzdiso: — žalosnomu meni, što se ovako uduljilo moje stanje na zemlji: *„heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.“* Zno je Pavo sv. govoreći: — kad će dospjet ovo sužanstvo: *„cupio dissolvi;“* kad ću se sastat s mojijem Isukrstom *„et esse cum Christo.“* Znala je s mnijem bezbrojnijem svetijem Terežija sv., kad

Digitized by Google

je govorila : — mrem, er ne mogu umrijeti. Mi, kad znamo stvar, da je dobra nami i korisna, želimo je imat: ako je ufamo steć, ginemo za njoj: kad smo je dobili i dostojali, sve se za njoj naše srce rastapa. Er je Bog sam pravo dobro, hrli k njemu naravnom pohlepom svako razložito stvorenje: ko ga ufa uživat, ti ga želi vele veće i ljubi, kô dobre duše na zemlji: ko ga je zadostojo, trijeba je da mre za njim po skončanju, kô one duše u purgatoriju. Što će ove dake? Gorko bolesne, gorko ucviljene mamit se, i upit: — „*Heu mihi*“ za što se ovako uduljilo ovo vrjeme, kad će dospjet ovo sužanstvo, kad će pristupit ti sretni, ti žugjeni dan? Za što Bog, naše dobro, naša ljubav, naš ljubovnik, ne potakne, ne naloži vele veće oni oganj, da se prije božija pravda ispuni: ah za što neće ove muke, ove bolesti toliko uzmnožit, da vas dug naš u jedan čas mi zaplatimo. — Želim ja, i kako želim, krstjani, iznać kakvu, ne priliku, er je nije na zemlji, nego sjenu za prikazat vam, da se možete ištom domislit, koja je i kolika je ova boles. Svud obijam, da je ugledam, ali sve što vidim, sve je malo, sve je ništa. Nu da nijesam ništa reko, evo vam dvije, kakve god su. — Budi vojnik, komu kralj reče, kako Saul Davidu: “*esto fortis*,“ budi hrabren dobij rat, bit ćeš mi zet. Vojnik se viteški podnio, dobijo je rat, neprijateljsku krunu posvojio. Dake kralj? Ne samo odmiče ispunit svoju riječ, neg ga zatvora u tamnicu, zbija u verige, mori gladom i pedepše za njeki malahan njegov neposluh, i neredos. — Budi još siromah go, bos, star, nejak, nemoćan, koji mre od glada. Ovi u svoju mlados dugo je vrijeme služio, dosta truda, i paćenja vidio, i podnio, za dobit, s čijem u starosti, u nemoći, privesti, i privriježit svoj život. Da što gospar? Tvrdo uzdrži njegov krvavi trud, njegovu platu: ne ozivlje se na sve tužbe, i prošenje njegovo, ne opazi ljute tuge, i nevolje njegove.

Ja se umorih govoreći: a one duše bez umora, bez pristanka prose, vape, ištu. K vami one prave svoje vapaje, krstjani. Mila braćo, mile sestre vi nas ne poznate? Kako? Ne znate

Digitized by Google

mi i vi da smo istijem vesom jedne iste prave vjere, istoga ufanja, iste ljubavi božije vezani, sadruženi, sustučeni, ko uda tijela u jedno isto tijelo sjedinjena? Vi ste dake naši, mi smo vaši Ugledajte nas dake, utiješite, pomozite u našijem priteškijem, i prigorkijem nevoljam. Mi se vami molimo, i priporučavamo, kako se njekada molio i priporučivo dobri Jozef u jegjiupaskoj tamnici zatvoren, dvoraninu Faraunovu: „*memento mei:*" spomenite se od nas: ako nijesmo prid očima vašijem, neka budemo u pameti, i u srcu: „*cum bene tibi fuerit,*" kad se nagjete u dobru, kad budete u veselju u radosti vaše dnevi provodit, spomenite se, da mi tugujemo, patimo, gorimo. „*Facias mihi misericordiam;*" zabolite se, ganite se, smilujte se. „*Ut suggeras Pharaoni:*" omiliti se Višnjem Bogu, kralju svijeta s vašijem dobrijem i krjeposnijem djelima, da vas čuje, da vas usliši, da vam udijeli što budete prosit za nas. „*Ut educat me de isto carcere:*" prosite, ištite, dodijevajte mu, da nas oslobodi od ovega sužanstva, da nas izvede iz ovega gorka mjesta, da nas izbavi iz ovijeh priteškijeh muka.

II.

Poskupimo vas govor u malo riječi. U čemu se one duše nahode? Ljube Boga, ko blaženi u raju; pate, ko osugjeni u paklu. Sa svijem tijem sva njihova ljubav, sve njihovo paćenje nije vrijedno, i podobno ni malo utažit njihovu boles, ni malo pokratit vrijeme njihova bolovanja. Bože svemogući, ovdi na zemlji jedno samo pravo izvrsno djelo od ljubavi ima krjepos, ugasit oganj od pakla, oslobodit dušu od višnjijeh muka, a u purgatoriju tisuću, nu i bez broja priizvrsne ljubavi, nemaju krjeposti ugasit iskru onega ognja? O čuda! Ko ovo može razumjet? Svak. Ko sije u vrijeme od žetve, zaludu sije, nek je izvrsno sjeme, neće ploda vidjet. Ovo je ovdi na ovemu svijetu vrijeme od sjetbe: ono je onamo na drugomu vrjeme od žetve. Ovdi se vojuje, trguje, rabovuje: onamo se prima plata, kako bude ko

Digitized by Google

zaslostojo, stako, dobio. Tako je u odredam božijem osugjeno; Božiji se sud tako vrši, pravda se puni. Čineći dake one duše, sve što izvrsnije mogu, što bi nami bilo od neizrečene utjehe, njima nije od ikakve koristi. „*Non possunt sibi auxiliari.*“ Riječ je Tomasa sv. One su dake siromasi, ubozi pripuki, nemaju do gola života: ne nahodi se u njihovu imanju, u njihovoj ruci minca, s kojom zaplatit najmanji dug.

One se dake ne mogu nikako pomoć po sebi. Te ko će ih pomoć? Bog? Ne može Bog. On je sebi vezo ruke. Može Bog sve što hoće: mogo bi u čas izpraznit ono mjesto, rastvorit tamnicu, tamničare izvesti, ter povesti sobom u nebesko kraljestvo, u rajski dvor. Nu, kad Bog odredi, da bude koja stvar kako je on začeo, kako hoće, ne može on inako učinit, er neće: neće, er što god on odlučuje, to je prizvrsno i pridobro. Vlada ga njegova mudros nedohitna, božija se mudros ne može privarit: dake on svoje odluke ne pričinja, ni sud svoj on prisugjuje. Bi dake svjet božije mudrosti, da se grijeh pokori, pedepše, i zaplati. Odredio je tako Bog, da se grijeh bez zadovoljne plate ne otpusti. Zakon je učinjen: pravda se vrši. Ova istina nije prem visoka, ni tako otajna, da ne može svak doprijeti, i razumjet. Evo vam izgleda, i prilike. — Kralj Saul bješe zavjetovo sebe, i vas puk, da neće niko okusit vasdan ništa, dok ne bude dovršit rat protiva Filisteu, ter, ko god bude pristupit zapovjed, da će platit glavom. Objavio je Bog Saulu po nekomu zlamenju, da je jedan od njih, ali ne ko, pristupio. Sto će kralj? Naregjiva, da se izmetne krivnik na sreću. Sreća je izmetla Jonatu, sina njegova, koji zbilja bješe sakrivio, i pristupio zavjet očin. Vidje on prohodeći u klisuri ulište čela: tegnu s prutom u kus meda, i osladi svoja usta. „*Captus est Jonatas:*“ sreća je Jonatu okrivila. Evo oca, evo sudca. Cijenite vi, da je Saul slabo ljubio Jonatu svoga prvorogjenoga sina, hrabrenoga vojnika, viteškoga kraljevića, koji po svomu junaštvu sačuvo je od nepriateljske silnosti vas Izrael: „*qui fecit salutem in Izrael?*“

Digitized by Google

Ali kralj kô sudac zaboraviv ljubav, samu pravdu imajuć pred očima, osudio ga je na smrt. „*Morte morieris Jonata.*“ Vi žalite Jonatu, onakoga junaka. Ne žalite ga: nije poginuo. Ali ga nije otac oslobodio: oslobodio ga je puk: „*liberavit populus Jonatam.*“ Tu se puk učinio otac, gdje se otac učinio sudac. Bog za sve da je otac dobrijeh duša, ljubovnik izabranijeh vjerenica, prijatelj vijernijeh sluga, hoće pravdu, er je sudac; za sve da ih žestoko ljubi, žestoko i da je od njih ljubljen, ko zenica zenicu, pedepše ih, pokori ih, er su sakrivile; samo je odredio, otpustit ih našijem molbam i priporukam. Bog je ove dvije oblasti od oca, i od sudca, megju njime i nami ovako razdijelio: reče nami - ja ću činit djelo od sudca, vi činite djelo od oca, ja vas postavljam, budite na mjesto moje: vi čineći od oca, vi ćete zadovoljit mojoj ljubavi; ja čineći od sudca, ja ću zadovoljit mojoj pravdi: ja ću ih držat zatvorene, ali vami davam ključe, da ih vi možete otvorit, ispustit: ja ću puhat i poticat oganj, ali vami davam način, da ga vi možete ugasit: ja ću stat sakriven, ali budi vaša misao, i brinuće, dovesti ih k meni, da se sa mnom sadruže. Čestite oblasti! je li gdje ovaka? Da vi imate u ruci ključe od svjetovnijeh tamnica; da vi imate oblas vadit sužnje iz neprijateljskijeh ruka, kolika bi bila vaša oblas? Ništa manja, nego kraljevska. Da kolika je ova, koju vi imate? Vi imate oblas više zatvorâ božijega mogućstva; vi imate oblas vadit, grabit osužnjene, urobjene duše iz ruka Božije pravde. Nije li ovo oblas prilična božijoj? Ja se neću kratit rijet, ni se strašim izustit, da je svaki od vas Bog onijeh duša. Ako je reko Nazianzeno o svakomu, koji utješi i privriježi potrebna: ti si Bog siromaha: „*fac, calamitoso sis Deus*;“ s vele većijem razlogom govorim ja svakomu od vas: ti si Bog duša od purgatorija. Sve što njima može Bog, možeš ti: nu što ne može sad Bog, možeš ti: on je sebi vezo ruke, a tebi ih je odvezo; ispraznio svoje ruke, a u tvoje usuo priveliko blago. U tvojijem rukami stoji blago što je za njih ostavio Isukrst na križu: njegova dostojanstva,

Digitized by Google

njegovu krv. Budi, da je bogatnik pri smrti ostavio veliko imanje, veliko blago, i naredio, da se s tijem vade iz neprijateljskijeh ruka, oni, koji su po nesreći upali u sužanstvo, rogjeni u istomu mjestu, gradu, državi, u kojijem se on rodio. Da što je od njih? Oslobogjeni, veseli, vratiše se k svomu domu, u radosti u pokoju život vode sa svojom milom čeljadi? Uprav tako. Ah nesrećnijeh! Sužnji u sužanstvu tuguju, kako su i tugovali. U trudu, u gladu, pod batinam dnevi traju. Vajmeh! Te za što tako? Er oni koji vladaju tijem imanjem, koji u rukam imaju ono blago, zaboravili su se od njih, ne haju za njih, štede, lakome se ispustit, potratit što je njihovo, što je njima odregjeno, što je za njih ostavljeno. Da se ovako gdje dogodi, ko bi na to primučô? Uzbunili bi se, i vikali u sve glase tijeh nevoljnijeh rogjaci, prijatelji: viko bi puk, vikala bi pravda, vikala bi zemlja, na kojoj su se rodili. Ova prilika slikuje mnozijeh od vas, krstjani. Vi zaboravljeni od duša od purgatorija; u vašijem rukami ispraznó stoji, i bez koristi, blago za njihovu utjehu odregjeno, postavljeno, i niko ne viče, ne viče pravda, ne viče puk. Nu ako oni muče, ne muči Bog; viče on u sve glase protiva svakomu takomu lakomcu: gdje je oblas, koju ti udjelih, gdje su duše, koje ti priporučih? Viče Isukrst: gdje su moje vjerenice, za koju svrhu pridah tebi moju krv? Viče nebo: gdje su moji dvorani, za njih ja bijah stvoren, za njih držim vrata otvorena, za njih stoje pripravljena. Viče zemlja: te za što stoje u momu skutu zatvorene ove duše? Ja nijesam njihov dom, njivov stan. Dokle bijahu sa muom, bijahu kô putnici. Od kad se odijeliše od mene, njihovo je boravište odregjeno nebo, raj. Viču na svrhu one duše: tot vi naši bogovi ovako nas silno mučite? Ime Boga, ime je od milosti: biste vi postavljeni namjesnici oca Boga: ovako nas dake Otac Bog miluje, ovako se o nami brine, ovako se od nas spominje? Mi po vami nemamo Boga oca, samo imamo Boga sudca. Paček Bog otac (to jes vi) po svojom nemilosti čini se toliko težak progonitelj naš, koliko Bog sudac

Digitized by Google

po pravednoj pravdi njegovoj. „*Quare persequimini me sicut Deus?*“

III.

Neće te neg utrnut, pravovijerni, kad promislite, što su od Josefa učinili nemila braća njegova. O malo ga ne ubiše, i okrvaviše ruke, da se nije jedan od njih, to jes Ruben, ostalijem opriječio. Dake umetnuše ga u duboku prisušenu gustijernu. Ovaka se nemilos nije zaboravila megju ljudima, od tada ko god je čuo, ko god je obazno, svak je protrnuo i pomrsio. Nu ne prešimo. Što su tu tad ona nemila braća učinili, iza kako Josefa spremiše? Odalečili se za ne čut gorke jade, i uzdisanje Jozefovo? Je su u velike. Tu su sjeli pokraj toga mjesta, ter pumi smijeha i objesti blagovali. Uzdiso je, i plako Jozef, a oni su s čašom nagibali: „*bibentes vinum in phialis:*“ riječ je Amosa proroka. Ne hodmo naprijeda. Ovaka nemilos prikor je ljucke naravi. To je to: jeda mogu ja njih oparčit? Ali neću krivo učinit, ako prikažem što povijeda pismo sveto. Jozef, Jozev: ono njegovo hrlit k ocu, i doglašivat njemu što god bi vidio neredno od svoje braće: oni njegovi sni: povijedat, da je vidio u snu svoj rukovet ustat uzbrdo, a ostale svoje braće po tlijem ležat: povijedat, da je vidio u snu, da se njemu sunce, i mjesec, i ostale zvijezde klanjaju. Ovi sni, ove pripovijesti, podobni su veoma lasno potaknut omrazu i nenavidos u čovjeku, koji se slabo drži Boga. Mladiću, što su tebi učinili tvoji roditelji: krstjanine, krstjanko, što je tebi tvoja zaručnica, tvoj zaručnik učinio; što su tebi braća, sestre, rogjaci učinili? Sve biće, sve imanje tebi pokloniše, tebi ostaviše, Ako trudili, za vas trudili; ako tugovali, za vas tugovali, ako se brinuli, za vas brinuli. Radi vas, može bit da su prije vrjemena sebi nemoć, smrt doradili. Radi vas može bit, da se u purgatoriju nahode, er saviše ljubili, milovali, brinuli se. A vi, ko braća Jozefova pokraj onega mjesta od njihova gorkoga tugovanja čujuć jade, videć

Digitized by Google

nuke, znajuć bolesti, gojite se, uživate, blagujete u pokoju, u veselju, u razbludam, bez utješit ih. Čujem tužbe tvoga roditelja: od mene nije uspomene, ko da nikad nijesam imo moga rogjenja; čujem tužbe tvoga druga: nije od mene uspomene, ko da nas nije nikad ljubav zavezala. Čujem tužbe tvoga brata, tvoje sestre: nije od nas uspomene, ko na daleko jedan od drugoga rogjeni, da se nijesmo nikad ni vidjeli. Ti se češće spominješ i povijedaš, ko je kupio, zgradio, onu kuću, po kojoj se širiš; ko je steko oni vinograd, koji uživaš; ko je uzvisio rod na ono pleme, kojijem se ponosiš. Ti krstjanko, razgledajući, primetajući tvoje urese, zlato, haljine, kažeš i povijedaš, kò je dobavio, donio, učinio. Vi se ne kratite i tugjinu, i domaćoj čeljadi pripovijedat, kako oni bijahu vrijedni, razumni, ljubljeni. Sva je pomnja, sve brinuće, da se ukopa tijelo s načinom pristojnijem rodu, plemenu; da je grob napose, da je ime udjeljano na ploči, da ne pogine prilika na postavu prikazana: „*vivunt in chartis, in ore, in sepulchris, sed mortui sunt in corde.*“ Živu oni u mrtvijem stvarima: a mrtvi su u živućem srcu i pameti ljuckoj. Recite mi, koliko je tako ljubljenijeh, da se često brinu po putu dobrijeh i mogućijeh djela isprosit njima vječni pokoj i uživanje? Tot er su oni minuli vami s oči, tot er ih ne vidite u tjelesnoj prilici, za njih je vaša ljubav dospjela? Sad razumijem krstjanine, što si žalio, kad je smrt od tebè tvoju dragu rastavila: žalio si tebe, nijesi nju: ostala su djeca potrebna službe, vježbanja, vladanja, ostala je kuća potrebna glave, i narednosti. Razumijem, i tebe krstjanko, kad je smrt od tebe odijelila tvoga druga: nijesi njega žalila, neko tebe: dospio je oni, koji je imanje uzdržo, i uzmnožio, radi česa sad je nevolja stisnut se; poredno, ako ne i tužno življet; porušeno nosit, i oblačit. Uzrok vaše bolesti radi smrti vašijeh roditelja bi ona dobit, ona korist, koja je pored njima udunula se, izginula. Da ste ih vi srčano ljubili, dok ste s njima življeli, da ste ih pravedno u smrti žalili, veće biste sad za njih hajali, ne

Digitized by Google

biste se ovako svršeno od njih zaboravili. Prava ljubav dosta žive, kratko vrijeme nije krepko za smrsit je. Tebi veli, krstjanko, tvoj drug: bi li saviše isko da zapitam u pomoć moju tvoje zlato, tvoje urese: nije li to moje, ne uživaš li ti moj trud? Tebi veli, mladiću, tvoj roditelj: bi li u krivo ja zapito, da daš za oslobogjenje moje tu kuću, tu zemlju, to blago? Bili ti do što god od tvoga? Ko je to steko, ko je za to trudio? Ti, ali ja? Nu mi toliko ne trebuje, toliko ne ištem: ištem samo jedan malahan dio od onega što vi tratite u ispraznosti, razblude, igru, gozbe, grijehe i opačine. Mene bi izbavilo iz ovijeh muka ono samo, što vi u jedan dan veseli razmećete, u jednu radostivu noć rasipljete. Za mene bi dosta bilo, koliko se vami hoće za prihranit jedno malašno živo. „*Cupio saturari de micis.*“ Ne ištem cio hljeb, s cijelijem hljebom, sam Bog zna, koga vi nudite, hranite, sitite. Za roditelje, za braću, i za ostalu dragu čeljad nije cio hljeb er smo mi tamo mrtvi na zemlji. Nu ako je saviše udijelit cio hljeb, a vi podajte mrvice što otpadaju. „*Cupio saturari de micis.*“ Mrve ištem, želim, i prosim. Ni to nijeste vrijedni udijelit? I tijem se lakomite? Što otpada na tle, što se mete, i u smetlište meće? Pravi naslijednici Epulona. Pravi izgled nemilosti, lakomosti. Nesrećnomu meni! Što sam dočeko? Jesam li se igda mogo ovemu nadat? Bi li mi tugjin mogo gore odvratit, da sam njemu moje imanje ostavio? Ali jesam uprav tugjinu, nijesam mojoj krvi. To je odavna vidio okrunjeni prorok ter je reko: „*relinquent alienis divitias suas:*“ ostavit će tugjinu svoje blago. Oni je prava svoja krv, koji svomu potrebnu hrli za dat pomoć i utjehu. Znamo po vangjelju, ko je svoj, ko je tugjin. Ležaše posred puta žudioski čovjek krvav ranjen od lupeža, napola mrtav. Putujući posvetitelj progje mimo nj i s okom i stupajom bez ganut se na nj: nakon malo progje levita na isti način. Ali za njima pristupio je samaritanin čovjek inostranac, koji se zabolio njim, pobrinuo se privriježit ga, izliječit ga. Evo kako svoj čini se tu-

Digitized by Google

gjin, i a tugjin čini se svój. Vi dake lakomi za potratit koju mrvu za izbavit nas iz ovijeh muka, iz ovega ognja, vi nijeste naši vi ste tugjini, tugjini ne samo, neg nemili, neharni progonitelji, silnici, krvnici: *„persequimini me, et carnibus meis saturamini.“*

U svrhu što je trijeba od ponukovanja, kad je vas govor bio u ponukovanju zabavljen? Zaglaviću s ovijem riječima: gdje je Bog, gdje je duša, gdje je srce, gdje je ljubav, da ko neće prionut, za oslobodit one duše?

Nauk.

Svako dobro i krjeposno djelo odregjeno u pomoć duše od purgatoria njima je prudno i korisno. Ali jesu megju njima četiri vrste djelâ poglavite, s kojijem se osobito pomagaju one duše. Broji ih Grgur sv.: posvetilište, molitva, zadudžbina, post i pokora. *„Animæ defunctorum quattuor solvuntur modis, aut oblationibus sacerdotum, aut orationibus sanctorum, aut charorum elœmosynis, aut jejunio cognatorum.“* Nu i megju ove četiri vrstâ jes koja krepkija, moćnija od druge. Glava je megju inijem posvetilište. S tijem se uprav ponavlja ono, što bi na Kalvariju učinjeno, na križu. Dake svaki krat, kad se čini posvetilište, poklanja se, i pridava Bogu dostojnos neizmjerna, neprocijenjena krvi, i smrti Jezusove. Poklanjajući mi posvetilište za one duše, poklanjamo ono što je Jezus učinio, steko, i dostojo prid ocem vječnijem. *„Ex opere operato.“* Ali je trijeba znati, da Bog ne prima svukoliku dostojnos Jezusovu, neg onoliko samo, koliko naregjuje njegova mudros nedohitna, za koga veće za koga manje: er inako jedno posvetilište ispraznilo bi sa svijem purgatorijo, jedno posvetilište u jutro izbavilo bi sve duše, koje su od jučera upale. Mjeru, s kojom se vlada Bog, ne znam je ja, nu je ne zna ni crkva sveta nije to njoj Bog objavio. Misleć ja

Digitized by Google

ob ovemu, prikazala mi se jedna prilika, ne neprigodna, i ne pristojna. Mi poklanjajući posvetilište poklanjamo prostrano more, pučinu bez kraja, bezadna. Da Bog? Ne prima svukoliku: on iz nje sudom crepa, kad manjijem, kad većijem, ter s tijem gasi oganj, koliko sud može doprijeti, koliko to vode može pogasit, podunut. Gatanje je i ne rgjavo, da se Bog u ovemu vlada i pazi, kako bješe ona duša za nje života na svijetu brinula se za utjehu duša od purgatorija: gatanje i ovo, da Bog pazi pohlepu i gorućstvo srca, koji mu za one duše posvetilišta poklanja.

Iza posvetilišta, koje ima krjepos po dostojanstvima Jezusovijem, dohode naša djela, koja krjepos imaju po dostojanstvima našijem. Prvo je zadudžbina, djelo nad sva ostala Bogu milo i ugodno. Ti činiš zadudžbinu svrhom, da bude korisna duši od purgatorija. Kako neće? Utješenje neće utješit? Ti radi Boga, mješte Boga ugledaš siromaha, a neće dobri Bog ugledat, utješit koga ti priporučivaš? — Drugo djelo naše korisno dušami broji se molitva. Ako reče nami putnicima Isukrst: što vam trebuje, što želite, što hoćete, ištite, prosite pitajte, bit će vam, imaćete; nije od nas odijelio, razlučio i one putnike onamo, koji još nijesu doprli, do kraja dosegli. Dopuštuje on, hoće on, da se naša ljubav pruži do onamo. Ljubi nas, ljubi njih. Čeka, želi naše molbe, da nam ih može otpustit. — Najpošlje zaglavlja pokora, a osobito post po riječi Grgura sv. naše pokorenje, naše pedepsanje podobno je odložit odnimit ono, što kušaju one duše.

Evo vam, krstjani, četiri ključa koja otvoraju ona vrata. Ko je ti, koji nema nijednoga od tijeh ključâ? Niko, niko na svijetu. Ako nema zlatne, to jes podobnos za činit posvetit, za učinit zadudžbinu, a on ima srebrne, to jes molitvu i pokoru. Dvoranin Faraunov, komu se Jozef priporučivo da se moli za njega, kad se našo u dobru, kad bi povračen na milos kraljevu, i postavljen na mjesto prijašnje dike i veličanstva, nije se od Joze-

Digitized by Google

ša spomenuo, neharan bješe se od njega zaboravio. Nu kad dogje taka zgoda, da je trebovalo Faraunu objavit Jozefa, opovidjet velikoga gataoca, ili proroka, tad je došo njemu na pamet Jozef, tad se sto kajat, i govorit: krivo sam učinio, spovijedam moj grijeh: *„confiteor peccatum meum.“* Nemojte, pravovjerni, da se isto bude dogodit vami: da se budete teško kajat, da nijeste nastojali utješit one duše, da nijeste za njih hajali, da ste ih te nemilo zaboravili: pokli je osuda Božija, da će se isto vami odvratit, što vi budete zaimali; da će se istom mjerom mjerit vami, s kojom ste vi inijem mjerili: *„eadem mensura, qua mensi estis, remetietur et vobis.*

Digitized by Google

XXVI. Milosrgje Božije.

Nek ne ište niko od mene, da osudim, komu veću ljubav kaže i nosi privišnji, komu veće milosti udjeliva, pravednijem, ali grješnicima, prijateljima ali protivnicima. Dobri Bog, komu je blagodarstvo narav, kako reče Tertulijan, ne može ne nadarit obilno čovjeka, koji njega vijerno služi, ne može ne milovat ga često krat, nu i bez pristanka, kô poslušna sina, koji se brine koji nastoji, kako bolje ugodit svomu ocu nebeskomu, kako izvrsnije ispunit njegove volje, njegove naredbe. Ali jes i ovo istina da božija blagodarnos ima običaj, ondi ukrenut obilno svoje milosti, gdje se veća potreba nahodi. Prem da narav andioska ljucku po veličanstvu i čestitosti prihodi, ljucku je samo sin Božiji uzeo, k sebi pridružio, er ova tužna nevoljna radi istočne one otrovne štete i poraze, od take i tolike milosti bješe potrebna. „*quia plus indigebat*“ po riječi Pavla apostola Tomas sv. Nu ako nije podobna moja svijes ovi vez razputit, ter megju pravednijem i grešnikom osudit, komu od njih veću ljubav kaže privišnji, a ono se može rijeti slobodno, da je izvan mjere, i koliko se izrijet ne može, Bog milostiv prema grješnicima, da se božije srce skončava za njima u isto doba kad oni njega tlače i pogrgjuju. Tužna nevoljna bića, u što upade čovjek, kad s grijehom Boga uvrijedi! Ništa je rijet, da je on kô zeleni dub, koji ured usahne, gizdavi perivoj, što silni grad satre i porazi. Za rijet što god, prilikuje ga okrunjeni prorok mrcu, koji leži u grobu smrtnom ranom pogubljen; „*Sicut vulnerati dormientes in se-*

Digitized by Google

putchris." Što može tu tako ono mrtvo tijelo učinit? Ali se vratit u život, ali ustat po sebi? Ne inako grješnik. Ne može se po sebi vratit na duhovni život, po sebi iz grješna bića izać. Te što čini Bog oko tega mrca? Ja biće grješnika dijelim na dvoje: prvo, dokle on stoji daleko od Boga; drugo, kad se on krene za povratit k Bogu. Prikazat ću neizrečeno Božije milosrgje prema grješniku, koji bježi od Boga; prikazat ću neizrečeno Božije milosrgje prema grješniku koji se vraća k Bogu. — Budimi u pomoći, božije milosrgje prisveto, da uredno prikažem nezamjernu tvoju blagodarnos, i s tijem krenem i moje, i srce puka koji me sluša, da se pospješno u tvoje krilo povrati, ako se od njega daleko nahodi, ako li u njemu pribiva, odijelit se nigda ne bude.

I.

Ukažite mjesto, krstjani, ako možete, u komu se božije milosrgje ne nahodi. Nije ga iznašo, prem da je s misli obašo vas svjet, oni, koji reče, puna je zemlja božijega milosrgja: „*misericordia Domini plena est terra.*" Okrunjeni Prorok. Nu koje je pravo mjesto božijemu milosrgju? Ono samo, gdje se grijeh i grješnik iznahodi. — Znanje višnjega Boga ti daj ištom iz daleka, pokli nije načina cjelovito i do kraja broj i vrstu ljuckijeh opačina zamjerit. Koje ružne psovke, protiva veličanstvu božijemu; grde kletve, pogane nevijernosti, nemila ubojstva, lupeštine, grabše, nepravde: koje bludnosti i priljubovstva, osvem smrtnijeh omraza, potajnijeh zasjeda, i osveta: ovdi roditelji tlačeni, ondi crkovnjaci progonjeni; ovdi pravedni obadeni, ondi siromasi treni i ogoljeni. Sam grijeh od zla izgleda veći pljen, veću porazu čini, neg li vas pako ujedno sadružen. Koje zlotvornosti megju nevjernicima, koje opačine megju krstjanima! Čini mi se svakolika zemlja oda svuda s grijehom opletena: gdje god stupaj staviš, mjesto je s opačinom pogrgjeno. Bi li broj zvijezda na nebu, bi li broj zrna pržine u moru dosego zamjerit? Tako isto broja ne-

Digitized by Google

maju opačine u jedan samo dan tvorene, u jednu samo noć učinjene. Sa svijem tijem neće nebo, da zadaždi s poplavicom, ter sve živo poduši, i potopi, ko ono je učinio u vrijeme Noemovo: neće da zgar side oganj, i sve općeno sprži, i uništi, ko ono je učinio od Sodome, i gradova ostalijeh oko nje: neće trešnja da svijet vas u gomilu kamenja obrati, ko ono će učinit na dan općenoga suda. Paček što je veće i čudnovitije: svaki dan vijerno sunce istječe za rados i utjehu čovjeka; vijerno priko godišta mijene se različne godine i vrjemena za koris njegovu: vijerno plodi zemlja i more piću pristojnu ljuckomu življenju. Da za što to tako? Ali Bog ne vidi? Ne vidi oni, koji se svud nahodi, ili prid koga sakrit se ništa ne može? Govorio je David: — gdje ću uteć od tebe? Ako na nebo? Tu ti boraviš. Ako pod zemlju? Tu se isto nahodiš. Tebe sretan svud, još da se na kraj svijeta ustanim. Ali Bog ne haje? Da za što je zakon stavio; za što poslušnijem dare, neposlušnijem pedepse odredio? Ali što ufa? Bog ufa od čovjeka, koje dobro, kad je on sve sebi dobro, kad sve što je dobra od njega ishodi? Ali se osvetit ne može? Ne može osvetit oni, koji ima bezbrojnu vojsku na službi, koga hitro sluša vjetar, oganj, voda, zvijeri, glad, uboštvo, boles, nemoć, smrt: koji može u čas ogolit pribogate kraljeve, uništit narode, užeć gradove, porazit države, a, što je najveće, stvorio je jaz pakljeni, u komu je staknuo silni oganj, i gorke muke postavio. Bog dake, zasve vidi, trpi ko da ne vidi; zasve haje, trpi ko da ne haje; zasve ne ufa, trpi ko da što ufa; zasve pune ruke ima biča i strijela, trpi ko da se osvetit i pedepsat ne može. Poznam, pravovijerni, da svijes vaša slabi, gine, razgledajući božije ustrpjenstvo na očigled tolikijeh opačina: moja slabi, gine i gubi se, razmišljajući grdoću i tegotu grješna djela. Što je grijeh? Djelo protivno volji božijoj: djelo tako smiono, da bi podobno bilo, da nije Bog neumrli svemogući duh, pogubit ga, umorit: djelo tako silno, da bi podobno bilo, kad bi se opet sin božiji na svijet povratio, njegove rane, njegovu smrt

Digitized by Google

uprav ponovit. Izgovaram ovu riječ — grijeh, — nu ne dopirem koliko ova riječ zarica. Znam, koliko je veći zapovjednik, toliko je veća krivina uvrijedit ga: znam, koliko je manji podložnik, toliko je veća opačina sakrivit. Što je više od Boga? Što je manje od čovjeka? Čovjek je po sebi ništa. Nu grješnik jes što gore i grgje od ništa rad neharnosti s kojom naopako odvraća višnjemu blagodarniku. Zamislite, pravovjerni, da vi možete koliko može Bog: da ste vi učinili koliko je učinio Bog. Budi dake, da je svaki od vas uzeo s natlijeh malo zemlje, nju zamijesio, u njoj utvorio priliku sve što se bolja može, to jes ljucku, udahnuo njoj duh neumrli s razumom nadaren, s voljom vlaštitom urešen, njoj do gospoctvo više svega stvorenja; njoj obećo, ako bude vijerno služit, nedohitnu slavu u raju. Budi još da si ti za ovo malo zemlje postavio život, gorke muke podnio; njoj tvoju put za jestojsku, tvoju krv za piće davo. Ovako ti s tvoje strane: a s nje, to malo potištene zemlje, ne ushtjedbude poznat tebe za gospara i prijatelja, nu se bude uzdignut protiva tebi, sastat s neprijateljima tvojijem, za tebi dignut život, tebe uništit. Ko bi ovo trpio? Sam Bog. Mi se čudimo, veli Agustin sv., od šta je višnji ovi svijet izvadio, s čijem nebo uresio, s čijem zemlju nadario: čudimo se, čudimo, da je trpeć bivši je Bog; „*miserentem, qui Deus.*“ Ne bi Bog imo trpjet er je Bog: Bog trpi, er je Bog: Bog ne bi imo trpjet, er je veličanstvo prizamjerno: Bog trpi, er je dobrota prizamjerna. Kako da se neće moja svijes megju ovakijem otajstvima smestit, oslabit, izgubit!

Slavite dake, pravovjerni, hvalite, i uzdižite, sve što veće možete, božije ustrpjenstvo prema grješnicima, „*quia fecit nobiscum misericordiam suam*:“ nu, za rijet istinu, to je malo sve što sam do sad reko: kako stupam naprijeda, tako nešto veće ugledam, nešto više nahodim za pohvalit. Muče stat i gledat tolike opačine, primat uvrjegje, i ne ozivat se, dobrota je, ljubav je, koja neće porazu grješnika. Ja vidim, ja nahodim dobrotu i ljubav, koja radi, koja nastoji za povratit grješniku život, i sa-

Digitized by Google

hranit ga. Budi prilika. Odmetnik uzbunjen odmetnu vojsku vodi protiva svomu kralju, svomu vlaštitomu gospodaru. Kralj oružan na obranu, vijerne vojnike vodi protiva odmetniku. Biju rat. Kralj bivši jak, moguć, odmetnika je pridobio, svu mu vojsku zarobio, oteo blago, ugrabio oružje, cjeć česa odmetnik krvav, izranjen jedva dihće na polju ležeći bez utjehe, bez obrane. Ko je od njih držan iskat i prosit mir? Odmetnik bez sumnje. Vi ste osudili, kako je običaj na svijetu, pridobiveni, dobitniku da se skloni, i podloži. Ali nije tako megju privišnjijem Bogom i čovjekom. Bog kralj primogući, on prvi ište mir, on prvi poklisare od mira pošilje k čovjeku odmetniku, koji netom se od Boga odvrgo, sve što je dobra imo, duhovnu jakos, duhovni ures, duhovni život, bješe izgubio. Svjedoči mi Pavo apostol: „*legatione fungimur pro Christo.*“ Ah koju množ poklisara otpravlja k grješniku privišnji! Pripovjedaoce, ispovjednike, svjetnike, izgled krstjanâ, koji krcposno živu. Svaki mu od njih govori od strane Božije: pomiri se s Bogom, „*reconciliamini Deo.*“ Ja, ja odovlek besjedeć vami, što sam, ako ne poklisar božiji: vami govorim grješnici na ime Božije, pomirite se s Bogom: „*reconciliamini Deo.*“

Milosrgje višnjega Boga, ti se dostojiš prvi iskat mir, ti prvi poklisare šalješ, da prose mir, ko da si ti uvrijedio, ko da je čovjek uvrijegjen. Što bi veće mogo učinit, da si ti čovjeka uvrijedio? Ti isti tvojom glavom iskat i prosit mir. Ako to isto činiš prem da si ti teško uvrijegjen, i potlačen. Pastijer buduć izgubio ljubljenu ovcu pun smeće, nemira i žalosti, polje i stranu svud obija da je srete; svud pazi i zagleda, jeda bi je uglego, svaki čas zove i mata, jeda bi se oglasila. S kojom većom pomnjom, ljubavi, pohlepom (budi mi dopušteno rijet) obija privišnji, ište, i zove grješnika, da se k njemu povrati. Ište u domu, izvan doma, na putu, na trgovištu, na radnji, na igri, na posjedu, na blagovanju: ište po moru, po suhu: ne pristaje ištući ni obdan, ni obnoć: slijedi ga, dok se on položi za počinut, kod njega se nahodi, netom se probudi, i ustane. Ište tako

Digitized by Google

pohlepno, ko da o njemu visi slava Boga, i blaženstvo. Svud vapi i govori: — sinko, moj ljubljeni sinko, ne tužim se, er si se od mene odvrgo, neg se tužim, što si do sad činio, što se do sad nijesi k meni povratio. Zaboravljam sve što si suproć meni učinio, koli krat kako teško mene uvrijedio, moje veličanstvo potlačio, moje milosti potištio, neharno odvratio. Zaboravljam, za što si sve ovo učinio, radi potištena stvorenja, radi tvoje opake svevoljnosti, da si ostavio tvoga Boga, tvoga oca nebeskoga. Od svega se zaboravljam, samo dogji: sve ti praštam, samo se povrati. Da bude megju nami mir, neće se ino, neg li ovo samo, da ti dogješ, da se ti povratiš. Evo mene, ja sam spravan: hodi ti i poteži se. Dogji i obraduj moje srce, er, ako može oćućet koju boles, ova je sama: ovo me samo boli, er se nijesi do sad k meni vratio, dragi sinko, rad koga bješe mi draže umrijet na priteškomu drvu od križa, neg li življet na svijetu. Kad se vratiš veselo ću pjevat, i začinjat: „*mortuus fuerat et revixit; perierat, et inventus est.*“ Bješe umro, i oživio je, bješe zašo i povratio se. — Mudro u istinu reče sv. Lovrijenco Justinijan, da je Bog progonitelj duše, da joj ne da nigdje mira ni pokoja, da na silu hoće, da se k njemu povrati. Jes progonitelj nu slatki; silu trati, nu ugodnu, er prava sila nije, nego mama, s kojom nas travi, blazni, i priteže. „*Insequitur.*“ Na koliko različnijeh načinâ! Ako je grješnik lakom, kaže mu blago rajskoga kraljestva: ako je bludnik, radosti vječnoga života: ako je oho, duše naše cjenu, čâs, i veličanstvo: ako je osvetnik, sebe raspeta na križu: ako je grješnik u dobru, kaže mu, da je to od njega primio, da bez njega nebi imo: ako li je u zlu, kaže mu himbenu svijeta nestavnos. Nemoćniku stavlja prid oči, da ga on sam može ozdravit; ucviljenomu, da ga on sam može obradovat; potrebnomu, da ga on sam može utješit. Grijeh u ljuckomu srcu poragja duhovni crv: Bog nuka, turka crva, da ga toči, da ga ne pristaje točiti.

Ako cijenite, pravovjerni, da ja više, neg li je istina pripovjedam, i kažem, a vi isti s okom vašijem pogledajte, u raju

Digitized by Google

zemaljskomu kako Bog s Adamom govori. Jeda oštro, ognjevito rasrčen: — zlotvorniće, neharniče, smio si okusit vojku, smio pristupit zapovjed; sad iz ovega mjesta, sad u propas pakljenu, to je plata tvomu neposluhu. Ovako bi se čovjek s čovjekom podnio. Inako je Bog s Adamom besjedio. — Gdje si Adame: „*ubies*;“ što se kriješ, i pokrivaš? Sad se sramiš, er si nag, a prije se nijesi sramio. Što je uzrok, što ti se zgodilo? Bi li bolje prijatelj s prijateljem mogo razložit, i besjedit? „*Quasi amicus cum amico loquitur.*“ Snebiva se Zlatousnik. Bio bi svaki ini s usionijem obrazom, s riečima naripio na onu ženu Samaritansku, prikorio nju s nje grijesima i opačinam: Isukrst nije: počeo je iz daleka razgovor, i u dugo proveo, pito, ispitivo, dok je skrušena žena po sebi spovidjela svoje grijehe. Farizeji bijahu naprli da se taj čas pobije s kamenjem žena, koju su našli u grijehu od priljubovstva: a Isukrst prvo je zabušio svijeh onijeh s njekijem zlamenitijem riečima, kojijeh upisa na zemlji, za tijem ženi reče, — nije te niko osudio, neću ni ja; nemoj unaprijeda griješit. Bio bi čovjek obrnuo glavu na drugu stranu, za ne vidjet Petra, koji je tri krat naučitelja zatajo: a Isukrst nije, pogledo ga je, s pogledom ustrijelio. Što je reko Mateu? Slijedi me. Što je reko Zakeu? Idem u tebe doma. Što je učinio Tomasu? Dopustio, da stavi prs u ranu njegovijeh prsi. A više svega, kako je Judu dočeko, što je reko izdajniku? „*Amice*:“ prijatelju moj. Gdje je na svijetu srce ovako ljubležljivo? Gdje je otac ovako milostiv na zemlji? „*Tam pater nemo, tam pius nemo.*“ Osvem Boga nije inoga. Reko je Tertulijan.

Ja se čudim, i s razlogom čudim, veli isti mudri otac, da Bog trpi, ište, zove, i moli grješnika, da se k njemu obrati, ali je trijeba čudit se vele veće, i snebivat, da Bog prijeti grješniku, i teško prijeti pedepsat ga, ako se ne povrati, ne pomiri, i ne sprijatelji š njim. O čuda! Razumijem dobrotu kralja, koji će odmetniku prostit, koji će njega na milos primit, opet megju prijatelje postavit; ne nahodim dobrote koja će s prijetnjam si-

Digitized by Google

lovat, odmetnika, da se svojijem gosparom on pomiri. Rijeti ću još što veće. Razumijem čovjeka, koji u neprijatelju ište svoju koris, svoje dobro, da bi ti još i dotlek dopro, prijetit njemu da se u prijašnje prijateljstvo povrati. Ali niti razumijem, niti mogu razumjet čovjeka, er takoga nije, koji ne istući sebi nikakve koristi, ištući samo učinit dobro inomu, samo okoristit neprijatelja, da će ti s prijetnjam silovat, i pritezat k sebi onega, koji za njegovo prijateljstvo ne haje. Ovakomu što bi reko? Hoćeš ruku, hoćeš ljubav: evo ti je. Nećeš? Ne budi ti. Sam Bog, koji u nami nema koristi nikakve, on sam s prijetnjam ište naše obraćenje naše spasenje. Kaže rasrdžbu, erbo ište ljubav: kaže rát, erbo ište mir. „*Inauditum misericordiæ genus, quod Deus et velit, et roget, et minetur, ut convertaris.*“ Prijeti grješniku, i kako prijeti, kad se naoblači nebo, iz onega crna oblaka tisnut trijes, da ga udari; kad se krene zemlja, oborit gragju da ga priklopi; kad se nagje na morskoj pučini, uzbunit vjetre, valove, da ga more proždere: prijeti poslat smrt otkle se on ne nada, po putu zla čovjeka, zla udesa. Mladosti prijeti poslat tešku nemoć, da joj porazi jakos, i zdravlje: bogatniku, trgovcu, prijeti poslat suprotive, da mu zaplijene imanje: plemiću, gosparu, prijeti obrnut kolo od sreće: roditeljima prijeti djecu iz ruka izbavit. A iza svijeh tugâ i zala ovega svijeta što ne prijeti učinit na onemu onamo svijetu? Kaže grješniku sud općeni: tu mu veli da ga čeka, za osramotit prid svijem narodom ljuckijem: kaže njemu pako, tu mu veli da će kušat neizrečene muke i bolesti: kaže mu vjekuvječanstvo, tu mu veli, da je svegj početak, a nigda svrha. Sve to prijeti, da se grješnik obrati. „*Ut convertaris.*“ Više molbâ prijetnje prilaga, da se grješnik sahrani. Sa svijem tijem jes grješnikâ, koji koliko ih Bog veće trpi, toliko oni veće objestuju; koliko ih Bog veće ište, toliko se oni veće odalečuju od njega; koliko ih Bog veće zove i mata, toliko se oni veće oglušivaju, koliko Bog veće prijeti, toliko se oni manje straše. Te što će veće Bog? Ostavit ih? Zaboravit ih? Puštit da se osude?

Digitized by Google

Neće, ne. Još se ne odustavlja Božije milosrgje. Još on zna, i umije koji način za pridobit tvrdoglavstvo grješnika. Sve je do sad činio na dobre, od sad počinje na zle. S oštrinom ište njegovo obraćenje. Lovac rad živu uhitit zvijer, koju traži i lovi, ne mogući nikako je dostignut, nateže luk; nu tako omjera, da bi je ištom ranio, ne na mrtac udario. Poteže, zgagja, ranja. Ranjena pripadena zvijer tu se smete, sputi, dok je lovac stigne, i uhiti. Prilično temu višnji, dobri Bog. Pogledaj ovu istinu u apostolu Pavlu. Isprva bi on glavni neprijatelj, silni progonitelj vjere, i zakona krstjanskoga, cjeć česa svud je obijo, i svud isko nasljednike Jezusove za pridati ih na smrt, ter u brzo porazit ime, i skup krstjanski. Ne bijahu podobna krenut njegovo srce, da ostavi silu i progonstvo, sveta proročanstva, koja su odavna zarekla došastvo Isukrstovo, i početak boljega zakona, ni čudesa, koja su apostoli tvorili; ni čudnovito postanje i raspložjenje krstjanstva; ni božija unutrnja nadahnuća, s kojijem ga je Bog zvo i prosvjetljivo. Koliko je Bog veće činio na dobre, da se on rasvijesti, toliko je veće u njemu rasla sila, i opačina. Da što će Bog? Evo. Putujući Pavo iz Jeruzalema put Damaška, u sred puta zaviko mu je Jezus: „*Saule, Saule, quid me persequeris?*“ Toliko je moguća, i strahovita bila ova riječ, da je Pavo pô s konja, oslijepio, i taj čas srce i pamet promijenio. Neće grješnik na dobre, a Bog umije na zle. „*Intendit arcum.*“ Nateže luk, udara, ranja. Za što? Za pogubit? Ne, ne. Mogo bi satarisat, osudit, da hoće. Nu ne udara na mrtac, čini ranu ali ne smrtnu, da se osvijesti, pokaje, grješnik obrati: „*donec infirmentur.*“ Za što je Bog poslo na onega dugu tešku nemoć? „*intendit arcum?*“ Za ukrotit njegovu slobod i objestovanje: da ostavi grješna prijateljstva, da se od grješnijeh prigodâ ukloni „*Donec infirmentur.*“ Za što je Bog dopustio, da suproć onemu naripi zloba, progonstvo, rad česa pô je on iz visoka na nizoko, pô je u zabiće i nescjenu? „*Intendit arcum?*“ Za ukrotit njegovu oholas, da bude unaprijeda podnižen, blag i mio prema

Digitized by Google

iskrnjemu: „*donec infirmentur.*“ Za što je Bog poslo onemu suprotive, da mu pokrate imanje? „*Intendit arcum.*“ Za ukrotit njegovu lakomos, da ostavi privare, kamate, nepravednosti. „*Donec infirmentur.*“ Koji teški biči, koje oštre strijele! Ali iz milostivijeh rukâ dohode. Bog šiba, udara, ranja grješnika, da se k njemu obrati. Nije grješnik hotio na dobre, a on će silom na zle. „*Intendit arcum suum, donec infirmentur.*“

Ko je ovdi danas grješnik, da se neće krenut, da neće k Bogu svoje stupaje obratit? Grješniče, grješnico, Bog te odavna ustrpljeno čeka, pospiješno vrati se k njemu: on te ište, oglasi mu se: on te zove, ozovimu se: on te moli, pogodi mu. Povrati se na dobre. Za što hoćeš, da on počne na zle. Prijeti poslat na te teške biče, oštre strijele. Tot hoćeš da te s bičima ušiba, da te strijelam izrani? Da pošlje na te nemoć, uboštvo, progonstvo, i ostale tuge svijeta? Povrati se prije, nego on pruži ruku, strijele i biče prihiti. Sramiš se doć prida nj u takoj grdoj prilici od grješnika? Strašiš se, er si ga bezbroja putâ tako teško uvrijedio? Ne srami se, ne straši se. Bog te ište, Bog ćete i primit. Čuo si, koliko čini božije milosrgje, da se grješnik obrati, ćućeš, kako on obraćena grješnika dočekiva, i prima.

II.

Gdje su riječi za izrijeti, gdje su prilike za prikazati neizrečeno, nezmijerno božije milosrgje, kada skrušen grješnik k njemu se povraća. Vidim, da je ništa prilikovat njega pastijeru, koji buduć vasdan tražio ljubljenu ovčicu, koja bješe obišla stranputice, kad je nagje, stavlja na vrat, nosi, i pjeva tako u glase, da se njemu strane i brda radostivo oživlju, i razlijegaju. Vidim, da je ništa prilikovat njega ženi, koja buduć iznašla zametnuti dragi kam, nosi ga u ruci, i kaže susijedam moleći ih, da bi joj se obeselile, i obradovale. Rijet ću što god se može rijet (prem da se i tako malo može, er ljucko milosrgje kratka je i malahna mjera, sama sjena božijega milosrgja) prilikujući

Digitized by Google

grješnika sinu razmetnomu, višnjega ocu onega sina. Otac, netom je na daleko s prozora ugledo razmetnika svoga sina, nije čeko, da on dogje na vrata, da zakuca, da uljeze unutra. Taj čas ko uzmamjen izletio je nadvor, i otrčo k njemu za susresti ga. „*Vidit a longe, et occurrens.*“ Ne čeka milosrgje, da dogje grješnik po sebi prid noge svoga Boga, vele prije ishodi on k njemu za susresti ga. Nu neka rečem bolje: ono isto milosrgje, koje je njega matalo i pritezalo s mnogo, i bez broja načina, netom grješnik začne u sebi obratit se k Bogu, ured se š njim sastane, on mu kaže put, on mu pravi stupaje, on mu dava ruku, on ga vodi, on ga prati, ko ono je andio u prilici hitra mladića pristupio, i sadružio se s Tobijom, netom je on nogu stavio na prag za izać na put. Ako nije ovo ovako, recite vi, ko bistri i prosvijetljuje pamet grješniku, da spozna nesrećno pogibno biće u komu se nahodio, veličanstvo božije, koje je vrijegjo, grdoću grijeha, u komu je živio? Po komu ćuti grješno srce ištečen u sebi i probugjen strah od božije pravde, omrazu na grijeh, ljubav prema svomu Bogu, ako ne po krjeposti, i ponukovanju božijega milosrgja prisvetoga? Ko dovodi grješnika prid noge ispovijednika, ko mu diže sram, ko mu naspomenjiva i otkriva prošasti život, od grijeha broj, vrstu, vrijeme, mjesto: ko je uzrok i provodić od groznijeh suza, od žestjinijeh uzdaha; ko je uzrok od srčane bolesti, ko je uzrok od tvrde i stanovite odluke, ako nije prizamijerno božije milosrgje?

Vidjeli ste oca, i sina: sin ide k svomu ocu; otac k svomu sinu. Nu prije, neg su se sastali, zamislite vi, što je u svojoj pameti privraćo razmetnik, što je u srcu kušo, koji strah, koje predanje. Cijenim ja, svaki krat koji bi stupio, da bi nazad vratio stupaj misleć, kad se ocu prikažem, što će mi rijet? Rijet: ti si moj sin? Nije to prilika: nije odjeća moga sina. Moj sin tako utužnjen, tako halav, tako raskidan? Moj sin daleko od ovlek u dobru se nahodi, u raskošam žive. Za tijem

Digitized by Google

otpravit će me, otjerat, i zatvorit vrata u 'oči. Nu još i da mi se ushtjedbude smilovat, koliko će me prije iskarat, kako teško prikorit! Rijet će, — tot si smio doć na moje oči? Što nijesi sto, gdje si i dosad bio? Gdje je tvoj dio, što si primio, tvoje imanje, što si odnio? Ti si tvoje isplahovo. Dake ovdi nema ništa tvoga? ovo što je, ovo je sve tvoga brata starijega. Na što si došo, na što si se vratio? Ja ne mogu ino, osvem samo što bih dô prosijaku, udijelit tebi: otpravit jednu slugu, i na mjesto nje tebe prihranit. — Sve ove misli sobom on pribirajući, sudite, je li pun straha i predanja hodio put očine kuče. Dake kad su se sastali, nije žalostan umio ine riječi zametnut, nije umio inoga razloga prikazat: bi njemu vas govor, — sagriješio sam: „*peccavi.*“ Da što otac? Pazite oca, očine ljubavi, očina milosrgja. Otac niti što spominje, niti što govori: neg mu se objesio o vrat: „*cecidit super collum ejus.*“ Sin se povraća na istu riječ „*peccavi,*“ a Otac ne pristaje grlit i celivat: „*et osculatus est eum.*“ Koliko bi veće bio razlog, da Bog otjera od sebe grješnika, i zatvori njemu vrata od milosrgja, koji se bježe od njega oholo odmetnuo, njegovo veličanstvo tlačio, pleso milosti, ne strašio se od pravde, ne scijenio mogućstvo, i pri svomu Bogu ljubio potišteno stvorenje, i ne daleko i skrovno od njega, nu prid očima njegovijeh; ne jedan krat, nu bez broja putâ; ne na jedan način, nu na mnogo različnijeh načinâ. Koliko bi veće bio razlog, da Bog prije neg udijeli grješniku proštenje, iskara ga, prikori, zabuši. Od svega je toga pridostojan grješnik. Ali je veće božije milosrgje, neg li je ljucka opačina. Bog gine (recimo ovako) za prije udijelit grješniku proštenje, izgrlit ga, iscelovat, pomilovat. Veće hlepi Bog za udijelit, neg li grješnik za primit. „*Tardius ei videtur veniam dare, quam peccatori accipere.*“ Netom grješnik izreče, „*peccavi,*“ netom spovjednik izusti moguće one riječi „*te absolvo,*“ sve je prošteno sa svijem. Pokornika Bog u duhu grli, miluje, celuje: tjera iz njegova srca smeću, strah, i predanje, namjestiva mir, po-

Digitized by Google

koj, i veselje, da se od velike unutrnje radosti njegove zenice u veseli pokorni plač, i suze rastapaju.

Zno je razmetnik, da nije dostojan uljesti u očinu kuću na mjesto sina, da se njemu ne prjstoji njekadašnja hrana, i odjeća: cjeć česa prosio je ovu samu milos od oca, da ga postavi megju najpotištenije službenike: „*fac me sicut unum de mercenarais tuis.*“ A otac? — Ne govori toga: česa megju sluge, česa na potišteno mjesto? Sa mnom, kod mene ko pravi moj sin. Službenici izberite najbolju odjeću, najbolji prsten, najbolju obuću, da ga uresim, i napravim. „*Afferte stolam primam, et annulum, et calceamenta.*“ — Vele bolje milostivi priblagodarni Bog pokornika odijeva s jasnijem ruhom od svetinje, na prs njemu natiče izbrani prsten od milosti i od ljubavi, puni njegovu dušu svakijem darima od kjreposti, da se ona svijetli vele veće neg li ijedna zvijezda na nebesima. Svjedoči mi ovu istinu priobraćenje, i promjena života, što se kad uzvidi očito i bjelodano u komu od pokornikâ. Krstjanin, komu od prije bješe mrzeće svako djelo krstjansko, pohodit crkvu, riječ božiju poslušat, pristupit na ispovijes i pričešćenje, i to kad bi kad učinio, ili naopako, ili bez koristi, za običaj samo učinio bi, a što je gore. u svakijem grijesima zapleten živio; sad je sve ini, zlu je družbu ostavio, od prijatelstva izbavio, od prigode uklonio, od igre se zaboravio, plahos pometnuo; sad dosta vrjemena traje u molitvi, u dobrijem i bogoljubnijem djelima. Sad podnižen sa svakijem oni, koji je prije ponosito glavu nosio; sad milostiv i blagodaran siromasima i s potrebnijem, koji je prije bio lakom od svoga, pohitan i pohlepan tugjega. Za što je sad njemu grijeh mrzeć, koliko prije bješe mrzeća krjepos, i bogoljubnos: za što sad ljubi Boga, koliko je od prije ljubio grijeh? Dar, i moguć-stvo božijega milosrgja prisvetoga. Ko je, ako nije božije milosrgje učinilo od Davida grješnika, velikoga pokornika; od Mandalijene bludnice, priveliku sveticu; od Matea kamatnika, velikoga apostola; od Pavla progonitelja, glasovita viteza vjere krstjanske?

Digitized by Google

Bog ište, Bog prima grješnika. Kako? Nije dosta što sam reko? A ti se ne krećeš? Još je u tebi srce studeno, mrtvo, kamenito? Što ću ja dake? još ovo, molit tebe, da budeš često stavit tebi prid oči, paček da budeš svaki čas imat prid očima ovega raspetoga Spasitelja. Tu ćeš vidjet božije milosrgje prikazano. Pogledaj ove noge pribjene s čavlima. Što ti vele? Da te on odavna ustrpljeno čeka. Pogledaj ove ruke raspete. Što ti vele? Da te on ište zagrlit. Pogledaj ovu glavu pokučenu. Što ti veli? Da te on hoće izcelovat. Pogledaj ovu ranu na prsima. Što ti veli? Da te on zove da uljezeš. Vjeruj mi, ako se još uzlotriš, uzlijeniš, ako se ne potežiš, ne pospiješiš, ovi čavli obrati će se u ognjene strijele, sva ljubav u oštru pravdu, sve milosrgje u pritešku rasrdžbu.

Digitized by Google

XXVII. Savišnje uzdanje u božije milosrgje.

Dokle, ah dokle misliš, grješniće, neizrečeno privišnje božije veličanstvo tlačit, i nescijenit? Prem ustrpljen mučô je do sad i trpio svemogući Bog, u svakomu mjestu željno iskô, ljubležljivo zvô na dosta načinâ, darima matô, milostima blaznio, blagoćom pritezo, bičima strašio, pedepsam udaro, a ti neharan, kamenit, i zasljepljen još se nijesi osvjestio, nijesi se ozvo, nijesi se obratio? Teška nerazborstva! Vidiš poviše tebe gdje visi ognjeni mač božije pravde, za tobom blizu smrt da te umori, prid tobom sudca na pristolju od pravde da te sudi, prid tobom pakljeni jaz spravan i rastvoren da te proždere i zajazi; i ti sve ovo vidiš i poznaš, i ni malo ne strašiš se: nu ne samo ne strašiš se, neg grijehe grijesima, opačine opačinam, prilagaš uzdajući se, u što? Uzdajući se u božije milosrgje, da će te dobrovoljno primit i pričekat, kad god tebi bude drago i ugodno zavapit božije milosrgje i pokajat se. Ti dakle misliš slijedit hudi i opaki tvoj život, er je Bog dobar i milostiv? Nijesi se nigda tako teško privario, kako se u ovemu varaš: za ovi isti uzrok ti nećeš iznać milosrgje, er za veće griješit, uzdaš se u božije milosrgje. Pristat će te iskat, zvat, molit, božije milosrgje, ustegnut će svoju ruku, obratiće svoje stupaje, odjelit će se od tebe, puštit ćete u ruke oštre i strahovite božije pravde. Cijenim da nije stvari, veće potrebnite pri-

Digitized by Google

kazat grješnicima, koliko ovu, to jes — ko se uzda u božije milosrgje, i cjeć tega neće da se pokaje, neg sljedi i misli življet u grijehu, dokle njemu bude drago, neće iznać milosrgja, nu za rijet što god veće, mješte privišnje pravde, uvrjegjeno i potlačeno milosrgje osudit će ga. Prikazaću vam dake ja jutros ovu istinu, prikazaću vam da Bog ne može od manje, da je držan ovako učinit: pokli ovo ište njegova čas, ovo hoće isti grješnik. Pomnjivo me poslušajte, er o ovemu visi vaše spasenje i vjekuvječanstvo.

Većma je čovjek strašiv, nego li je smion, veće se od zla straši, neg li se dobru nada, prije će se uklonit od pogiblje, nego će imat srca i smionstva stavit se i nasrnut na pogiblje. Ovaka je ljucka čud i narav, riječi su Tomasa svetoga: „*homo magis ad timorem inclinatus es quam ad audaciam.*“*) Ovu istinu ko hoće spoznat, nek pogleda vojnika u boju, putnika na putu, brodara na moru, trgovca u trgovinam. Svak se nastoji od pogiblje oslobodit i uklonit. Nu prem da je ovo istina da se ovako zgagja u svjetovnijem i vrjemenitijem poslima, ali u duhovnijem i vjekovitijem inako se djeluje, inako se dogagja. Veće se grješnik uzda, nego li se straši, vele prije će se stavit na duhovnu pogiblju, nego će se od duhovne pogiblje odalečit i uklonit. Svjedoči mi Agustin sveti, mudro prikaživajući kako grješnik pun velika uzdanja sam sobom besjedi: — sagriješio sam učer, nije me Bog satario; učinio sam isto danaska, nije mi je zlo nijedno dogodilo. Dake? Što hoćeš rijet? Hoćeš rijet, da je trijeba pokajat se, i čuvat se unaprjeda, er svaki put tot veće razdražen i rasrčen lasno lasno, ako sagrješiš, neće ti prostit privišnji, neće te pritrpjet. Ovako bi imo po svakomu razlogu mislit, i besjedit. Ne misli tako, niti besjedi, odgovara Agustin sveti; evo kako zaglavljiva: — sagriješiću i sutra, prostiće mi bog kako mi je i do sad prostio. „*Feci heri, et pepercit, facio hodie, et parcit, faciam cras et parcet Deus.*“ I tako od dana do dana uzdajući se, u veselju žive i slobodi. Cjeć česa do-

*) 2. 2. q. 161 art. 2.

Digitized by Google

gagja se paka ono, što je mudro reko Tertulijan: „*qui præsumit, minus veretur, minus præcavet, plus periclitatur.*“ Ko se vele uzda ti se malo straši; ko se malo straši, ti se ne čuva; ko se ne čuva, trijeba je da ti pogine bez da se stavi i vidi kako. Jer se saviše uzda grješnik, za to se ne straši kad mu se o smrti besjedi, kad mu se prikaže strahoviti sud božiji, biči i pedepse božije pravde, još da mu raztvoren pakô prid oči staviš i prikažeš; er se ne straši, za to se ne haje ispovigjet i pokajat, zagrlit pokoru, dobra djela zaljubit, nego sve ostavlja učinit, kad njemu bude drago; er se ne haje uklonit od pogiblje, u kojoj se nahodi, za to će nesrećan poginut ostavljen sa svijem od božijega milosrgja i osugjen.

I u istinu recite, koji bi Bog bio, kada bi se podložio trpjet toliko grijeha i uvrjegja, koliko je grješniku drago učinit, i sakrivit, kada bi spravan bio prostit, primit, i zagrlit grješnika, kad bude grješniku ugodno povratit se? Sa svakijem razlogom moglo bi se rijet, da ti Bog ne haje ništa ili ga uvrijediš, ili ne uvrijediš, ili jedan put, ili tisuću i veće puta sagriješiš, na svrhu što god suproć njemu učiniš i sakriviš; da ti Bog ne umije prihitit bice, strijele, i pedepsati, ne umije osvetit se. Nu recite, gdje se nahodi ovaki Bog bez svijesti i razborstva, ištite ga, ukažite mi ga. Je li na nebu? Toli ne vidite, kako je odonlek tisnuo kolovrat u propas pakljenu neizbrojne andioske čete, er bijahu se u velikomu veličanstvu i slavi uzoholili? Svijetli i čestiti nebeski dvorani padoše na način ognjenijeh strijela. „*Vidi Sathan sicut fulgur de cœlo cadentem.*“ Nahodi li se u raju zemaljskomu? Toli ne vidite, kako iz onega mjesta bijaše izagno, i na smrt osudio Evu i Adama, samo što su jedan put pristupili zapovjed i sakrivili? „*Morte moriemini.*“ Ali ga iznać mislite na Kalvariju? Toli neznate, da nije ondi ni malo otpuštio jedinomu svoma sinu, nu ga je tako teško pedepso, dokle god je po putu bezbrojnijeh bolesti i muka i smrti za grijehe svega svijeta zaplatio. „*Proprio filio non pepercit.*“ Hodte grješnici, hodte i vi-

Digitized by Google

gjite, podrugiva se Marčionom Tertulijan, evo Boga, koji se od grijeha ne stavlja, koji se na grijeh ne srči, niti se umije osvetit i pedepsati. „*Deus melior inventus est, qui non offenditur, nec irascitur, nec ulciscitur.*“ Veliko je u istinu milosrgje privišnje i dobrota, ali nije izvan načina, i veće nego je razložito. „*Quamcumque bonitatem justitia efficit rationalem,*“ povraća se Tertulijan. Beztužanstvo je, a nije dobrota, koja nema svrhe ni načina: nehajstvo je, a nije milosrgje, koje propuštuje veće, nego je razložito. Je li Bog dobar i milostiv, dake je oštar i pravedan. Er je dobar i milostiv, trpi, zove, ište i moli grješnika, na dobre i na zle siluje ga da se k njemu povrati; er je oštar i pravedan, trijeba je da se odijeli od onega, koji tlači njegovo milosrgje, i u njega se uzda, za veće griješit, i vrijegjat ga. „*Si bonus, justus.*“ Ovako razloži Tertulijan. Veoma se dake varaš grješniče, sam sebi davaš razumjet, da će te privišnji trpjet, dokle ti hoćeš, u krilo te od milosrgja primit, kad ti htjedbudeš.

Rekoh, ne bi u Bogu prava bila i izvrsna dobrota, usilovan sam rijet da ne bi u njemu bilo prave i izvrsne svetinje, kada bi svegjer spravan bio, kad htjedbude grješnik, primit ga, i prostit mu. Koja bi u njemu svetinja bila, kad bi tebi grješniče dô vas način, dopuštio sa svijem slobodu, da ga vrijegjaš, i činiš što god je tebi drago? Kako ne bi do, kako ne bi dopuštio, kad bi tebi spravan bio, kad god hoćeš, dati milosrgje i proštenje? Toli ne bi sa svakijem razlogom mogo rijet sobom, i ovako svaki grješnik besjedit: — Bog mi je prostio jučer, prostio je i danas, prostiće i sutra, prostiće ovega, prostiće i do godišta, prostiće kad ja htjedbudem. Što je dake trijeba, da ja uzmem sad morit pokorom moje tijelo, da idem u crkvu, da tratim vrijeme u molitvam, da činim zadudžbine; sad je trijeba tratit bijes, i pogagjat sve što zapitaju moja pohotjenstva, činit slobodno što god mi dogje na pamet. Nije vrijeme sad ostavit prigodu, vratit tugje, prostit neprijatelju, povratit čas, nije vrijeme odalećit se od

Digitized by Google

grijeha, ljubit Boga. Biće vrijeme kad ja htjedbudem, vratit, prostit, povratit, ostavit, i ljubit, kad ja htjedbudem primiće me milosrgje i prostiće mi. — Ovako bi s razlogom mogo rijet grješnik i učinit, kada bi on mogo isprosit milosrgje i proštenje kad god bi hotio. Ali pun čemera i rasrdžbe viče Tertulijan: ko će taku stvar promislit, da Bog prisveti, i svetinja priizvrsna, dat će oblas čovjeku, da on hud bude, zo i opak? „*Quis est iste Deus tam bonus, ut ab eo homo malus fiat?*“ Bog, koji mrzi na grijeh ko na najgorega glavnoga svoga neprijatelja, dat će ruku i pomoć čovjeku, da on grijehe grijesima prilaga? „*Quis est iste Deus.*“ Bog, koji čini sve što može, za uništit grijeh, cjeć česa sišo je s neba na zemlju, i umro na priteškomu drvu od križa, otvorio pokornicima vrata od milosrgja, namjesnicima udijelio oblas za odrješit grješnike pokajane zapovidio njima svakomu grijehu suprotivit se i oprjičit, ovi Bog rekoh daće oblas grješnicima griješit i vrijegjat ga koliko oni hoće? „*Quis est iste Deus?*“ Bog, koji trpi za koje vrijeme grješnika ne za drugu svrhu, nego samo, da po putu od pokajanja u sebi satre i uništi grijeh; trpjeće grješnika, da se u njemu utemelji grijeh i uzmnoži? „*Quis est iste Deus tam bonus, ut ab eo homo malus fiat?*“ Ne može bit, ne može se dogodit. Ti dake, grješniče, koji se nećeš, da pridaš dokle je vrijeme u ruke Božijega milosrgja, upastit imaš u ruke svemoguće pravde. Ovako će se dogodit, er je Bog priizvrsna svetinja i dobrota.

Nu reci mi, koji uzrok hoćeš da ima privišnji, koji razlog ti prikazat možeš, da te trpi i čeka, dokle tebi bude milo povratit se? Svaki put, kad sagriješiš, vrijegjaš i tlačiš sve ujedno, i svaku naponase, Božije isvrsnosti, izvan samoga milosrgja prisvetoga, vrijegjaš Božije veličanstvo, svetinju, pravdu mogućstvo. Vrijegjaš veličanstvo, er kad griješiš suprotiviš se Bogu, i nastojiš kad bi mogo, pogubit ga i uništit; vrijegjaš svetinju, er, kad griješiš činiš što je Božijoj svetinji najmrze-

Digitized by Google

čije i neugodno; vrijegjaš pravdu, er, kad griješiš, kažeš ko da se od nje ne strašiš i ne stavljaš; vrijegjas mogućstvo, er, kad griješiš, siluješ ga da te potpomože u tvomu grijehu, uzdržajući i pamet za pomislit, srce za požugjet, jakost sa isvršit, što je suproć njegovoj zapovjedi i hoćenju. Kad sagriješiš dake, uvrijegjena svaka Božija izvrsnost i nabunjena naripi suproć tebi da te pogubi i porazi. Samo im se milosrgje oprječuje, samo milosrgje tebe štiti, tebe brani, ter kad prid pristoljem privišnjega Stvoritelja uvrijegjeno veličanstvo prosi osvetu, s druge strane prosi milosrgje proštenje; kad uvrijegjena dobrota hoće da se grješnik pedepše, s druge strane milosrgje vapi da se čovjek sahrani; kad pravda ište osudu, s druge strane milosrgje ište da mu se da vrijeme za pokajat se; kad na svrhu mogućstvo potiče rasrdžbu, s druge strane milosrgje na milos božije srce priteže. Povratit ću se sad da mi rečeš, ko će uzdržat Božiju desnicu, ko će za tebe prosit, molit i vapit kad si potlačio Božije milosrgje i uvrijedio? Pun straha i smeće usdiso je Jerolim sveti govoreći: — dokle vrijegjam ostale isvrsnosti Božije, još imam u što ufat, u što se uzdat; jes još Božije milosrgje, komu ću se utjecat, komu ću se priporučit: nu ako uvrijedim milosrgje, ko će me zaštitit, oslobodit, obranit? „*Si misericordiam læsero, quis me proteget? — Quis proteget?*“ Reci grješniče ko će tebe obranit? Hoće li božije veličanstvo? Ako je odavna suproć tebi nabunjeno. Hoće li dobrota? Ako je odavna od tebe razdražena. Hoće li pravda? Ako stoji svak čas, da te zastrijeli i porazi. Hoće li mogućstvo? Ako drugo ne ište, nego tvoju vječnu smrt i pogubu. Milosrgje? Ne može veće, kad si ga uvrijedio i potlačio „*Quis proteget?*“ Mudroznano, razložito i pravedno bijaše u ljuckomu zakonu stavljeno i naregjeno, da ne drži crkva onega, koji crkvu bješe potlačio, crkovno sveto mjesto oskvrnuo, suproć crkvi sakrivio. Drži crkva za ostale krivine, za ovu ne drži, pokli nije razlog, da crkva obrani onega, koji je crkvu potlačio; nije razlog da se crkovnom sjenom zaštiti crkovni

Digitized by Google

neprijatelj i protivnik. Dokle si i ti grješniče vrijegjo veličanstvo branilo te milosrgje; dokle si svetinju tlačio, štitilo te milosrgje; dokle si nescijenio pravdu, čuvalo te milosrgje; dokle si na svrhu suproć mogućstvu sakrivio, usdržalo te milosrgje; nu kad si uvrijedio, potlačio, nescijenio milosrgje, ne može te veće milosrgje branit, štitit, uzdržat, i čuvat, neg je trijeba da se odijeli od tebe i prida te u ruke božije pravde strahovite.

Ali nije ovo pravo, ali nije razložito? Kako nije pravo, kako, nije razložito, kad ti ovo išteš, kad ti ovako hoćeš? *„Quoties volui, et noluisti, quare relinquetur domus deserta.“* Razlog je ovo s kojijem je zabušio ovi Isukrst puk od Jeruzalema; da nu odgovori ti, ako imaš što god na ovi razlog. Reci, je li te privišnji za dosta i dosta vrjemena čeko, i trpio, je li te svud isko i u svako doba, je li te zvo bez broja puta po putu od pripovijedalaca i ispovijednika, dobrijeh prijateljâ i svjetnikâ, je li te unutrnjem glasom i nadahnućima molio kako ne bi otac jedinoga svoga sina, je li te milostima blaznio, darovima mato, prijetio smrt, sud, pakô, i muke, bičima i suprotivam bio i udaro, na dobre i na zle hotio da se povratiš na milost. Možeš li rijet da nije? *„Vocavi.“* A ti? Ti ne samo oglušio si se nadahnućima i molbam, potlačio milosti, rugo se prijetnjam, ispod bičâ i udaracâ gòri izlazio, rasto u opačinam; nego misliš i unaprijeda življet kako si i dosad, uzdajući se u božije milosrgje. Nije dake Bog, koji neće da ti udijeli milosrgje, nego ti nećeš da ga primiš. *„Volui, et noluisti.“* Dake kad ga ti nećeš, trijeba je da se od tebe odijeli. *„Relinquetur domus deserta.“* Kazò ti je rastvorene prsi, da u nje uljezeš, kaže ti krv, da se njom opereš, kazo ti je muke, rane, i smrt, da se š njima otkupiš; a ti osvem što si popleso njegovu krv, uzdaš se u njegovu smrt i muke, za opeta ga propet na križ i umorit ga. Ko je dake ko neće, ali ti, ali Bog? On hoće *„volui.“* Ti nećeš milosrgje *„et noluisti.“* Dake ti hoćeš da se od tebe odijeli *„relinquetur domus deserta.“*

Digitized by Google

Ali je Bog Petru prostio priteški grijeh, Mandalijena se nakon dosta godišta, a lupež pri smrti pokajo i sahranio. Nije dake čudo, veli grješnik, da se i ja uzdam nakon mnogo godišta zla života pri smrti pokajat, i sahranit. — Ovo je priveliki razlog, na koji naslanja zaslijepljeni grješnik svoje uzdanje. Tvoju priliku i rečenijeh pokornikâ, nahodim u ona dva kralja od Izraela, oca i sina, Amona i Manasa. Kralj Manase otac, počeo je iz malahna zlo i opako življet, odalečio se od Boga, ter himbeno stvorenje mješte Boga častio je i poštovo. Nakon peset godišta ovakoga života pokajo se, a Bog mu je udijelio milosrgje i prošteńje. Iza njega Amon, sin njegov, slijedio je prokleti izgled i stupaje očine. Nu nakon dva godišta umorila ga je smrt, i osudio se nesrećan. Nedohitno provigjenje i vladanje Božije, za što trpjet peset godišta opakoga Manasa; a nijesi veće od dva godišta pritrpio nesrećnoga Amona? Toli nije te veće u peset godišta Manase nego Amon u dva godišta uvrijedio? Toli je gore u prvi cvijet od godištâ Amon, nego Manase u vas život sakrivio? Ovdi jes koji velik uzrok. Pročujte ga, pravovjerni. Sam sobom ovako je Amon besjedio: — moj otac počeo je iz rana griješit, slijedio je do starosti, a pak se u staros pokajo; za što neću i ja uzet življet na isti način? Meni mlados, a Bogu staros; kad i ja dogjem na ona godišta, kako i moj otac, pokajaću se, isprosiću milosrgje i prošteńje. Griješio je sljepaški Manase, ali se nije uzdo u milosrgje, Amon se uzdo u milosrgje za gori bit, za opako življet, cjeć česa nije ga Bog pričeko, dokle se pokaje; vele prije neg je on staros dočeko, umorio ga je i osudio. Ovo isto čeka i tebe, grješniče: er se Bog smilovo Petru, Mandalijeni, lupežu, nakon dosta godišta pri smrti, za to se ti uzdaš. i hoćeš ga vele veće uvrijegjat, er je on dobar i milostiv, za to ti hoćeš bit zô i opak. Ali za to isto neće ti se smilovat. Umrijećeš i poginućeš u tvomu grijehu, kakono se Amonu zgodilo.

Nu kud ja idem? Za što na jednu stranu gledaš, a ne gledaš na drugu? S desnè svrni tvoje zenice na lijevu. Vidiš ob

Digitized by Google

desnu Mandalijenu i Petra, poglédaj na lijevu Judu i neizbrojne ine osugjene; vidiš ob desnu lupeža, koji se sahranio; vigji na lijevu lupeža, koji se osudio. Veće se uzdaš gledajući na desnu, neg se strašiš pogledajući na lijevu? Da na što naslanjaš tvoje ufanje? Činiš li ti, što su Mandalijena i Petar učinili? Jesi li se ozvo, kad te je Bog zvo, i davo ti ruku i pomoć da ustaneš, kako se pospiješno ozvo Petar, potom ga je s pogledom zastrijelio milostivi spasitelj? Jesi li ti groznijem suzami oplako tvoje krivine, kako je svoje oplakala ucviljena Mandalijena? Jesi li se ti skrušio, i pokajan prosio milosrgje, kako bijaše srećni oni lupež učinio? Nijesi ne ništa od ovega učinio, nu što je gore pored Judom potlačio si i tlačiš krv prisvetu ovega Spasitelja, pored lupežom psuješ ga i rugaš mu se. Ti dake čineći što je Juda i lupež učinio, nećeš da ti se dogodi, što se i njima dogodilo? Ne čineći što su Petar, Mandalijena, i dobri lupež učinili, istu sreću pored njima hoćeš imat, na isti način pored njima hoćeš uživat? Toga ne može bit po nijedan način, veli Agustin sveti: je li pravo, je li razlog da tebi, koji slijediš griješit, od grijeha se nećeš da ustaviš, isto udijeli, na isti način obdari, kako će obdarit, što će udijelit onezijem, koji su ostavili grijeh, koji su se na vrijeme pokajali? „*An justum est, ut te ponat perseverantem in peccatis, ubi positurus est illos qui a peccatis reccesserunt?*“ Je li pravo da tebi udijeli, krstjanine, koji se ne samo lakomiš utješit siromaha, nu tugje uzdržiš, tugje s privaram, nepravdam, kamatam prihitaš, što će udijelit onezijem, koji su ne samo tugje vratili, siromaški trud zaplatili, neg su odviše siromaha odjeli, nasitili, napojili, utješili? Je li pravo da tebi udijeli, koji bez pristanka mrziš na tvoga iskrnjega, na dobro njegovo nenavidiš, dobra djela huliš, neuredna pripovjedaš, tlačiš čas i raskidivaš; što će udijelit onezijem koji su povratili čas, svakomu dobro žude, dobru se raduju i vesele? Je li pravo, osvetniče, da udijeli tebi, koji u duboko usagjenu nosiš omrazu prema onemu, koji te uvrijedio, ter si

Digitized by Google

odlučio prije umrijet, nego prostit, što će udijelit onezijem, koji su za ljubav svoga Boga prostili dobrovoljno i pomirili se? Je li pravo da tebi udijeli, koji ne samo ne činiš ikakvo dobro djelo, da kad god crkvu pohodiš, riječ Božiju poslušaš, u molitvi kratko vrijeme potratiš, kad god zapostiš, što god sam sebi skratiš, nu živeš u svakoj razbludnosti, sve što vidiš i pomisliš da požudiš, sve što žudiš da izvršiš, što će udijelit onezijem, koji osvem što se čuvaju od grijeha, na prošasti život često uzdišu, prošaste grijehe grozno plaču, svoje tijelo pokorom satiru, nastoju na dobra djela? Tvoja djela nijesu prilična njihovijem, dake ni tvoja svrha njihovoj svrsi ne može bit prilična. Nije tvoje mjesto pored Petrom, i Mandalijenom ob desnu, na ljevu je tvoje mjesto pored Judom i ostalijem osugjenijem.

Ja znam, pravovijerni, da je privišnji obećo Abramu, onda kad mu je zapovidio da izide iz rodnoga mjesta, obećo rekoh njemu i njegovijem sinovima učinit ih gospodom, i dat im svu Kananejsku zemlju. „*Dabo tibi terram hanc.*“ A bi li ste mi umjeli rijet vi, za što im nije dô ončas nego nakon četvrto koljeno: „*generatione quarta?*“ Evo za što, veli pismo sveto: „*nondum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum.*“ Er se nije bio onda nadopunio broj grijehâ onezijeh mještanâ. Znam i drugu; izveo je privišnji Izraelski puk iz Egipta, za uvesti ga u Kananejsku zemlju, kako bijaše odavna obećo Abramu, Izaku i Jakobu. Nu bi li ste mi vi umjeli rijet, za što ga je paka četres godišta vodio i potezo pustinjam, dokle su umrli svi oni, koji su iz Egipta izišli? „*Vivo ego non videbunt terram.*“*) Evo za što, veli pismo sveto, erbo ga bijaše oni puk deset puta uvrijedio. „*Tentaverunt me per decem vices.*“ Amoreima nije digo onda gospoctvo, dokle god se nije bio nadopunio broj njihovijeh grijeha; Izraelskomu puku nije dopustio uljesti u mjesto od obećanja, er se bijaše nadopunio broj njihovijeh opačina. Cjeć česa drži Agustin i

*) Num. 14.

Digitized by Google

mnozi sveti oci, da je privišnji odredio dokle će trpjet svakoga grješnika, koliko će mu grijeha prostit; za to prije neg se dotoči vrijeme, prije neg se nadopuni ovi broj, dava mu privišnje milosti, i drži razkriljeno svoje milosrgje za primit ga i prostit mu; ali iza kako se dotoči, nadopuni, ustegne milostivu svoju ruku, zatvora sa svijem vrata od milosrgja. „*Deus expectat certum numerum peccatorum, et postea deserit.*“*) Ostavljen grješnik od božijega milosrgja nagje se u njekoj tišini i pokoju, da ga niti što smeta, niti što straši; ne ćuti njeki unutrnji glas, koji ga zove na pokajanje, ne ćuti da ga duševnos grize, drpi i poteže; ne ćuti njeki strah, kad čuje o smrti, o sudu, o paklu besjedit, ni njeku pohlepu, kad rajsko uživanju čuje prikazat ne samo ne ćuti u grijehu strah i smeću, nego kuša unutrnju njeku rados i veselje. Mir, pokoj, rados i veselje druži ga kad god obdan ide, ili u jutro ustane, ili večer leže za počinut Nesrećnoga mira i pokoja, nesrećne radosti i veselja! Cijeni bo on da se nahodi u krilu od milosrgja, ali se od njega milosrgje odijelilo, misli da plije po vrhu, a on tone nizbrdo, i toliko ni že pada, koliko veće griješi i živе, kako kam koji iz visina pada, brže svak čas leti i niže pada. „*Tarditatem supplicii gravitate compensat.*“ Ovako se dogodilo opakomu kralju Baldasaru Bijahu Persijani i Medi ne samo s velikom vojskom okružili Babiloniju; nu bijahu oteli vrata, uzišli uz mire, uljezli u grad, o svojili pute: sa svijeh stranâ letjeli su glasnici govoreći kralju neprijatelji oteli su grad, neprijatelji su u gradu, ukloni se bježi , sačuvaj se. Bi li ste vjerovali; zaslijepljeni kralj nije ništa vjerovo, pokli se uzdo u tvrde i visoke mire i zgrade od Babilonije, neg je veselo sto i počivo. Od ovakoga slijepila i nerazborstva znate li koji je uzrok? Er se bijaše od njega milosrgje odijelilo, er mu bijaše božija ruka i svjetlos omrkla. „*Inebriabo . . dormient . . et non expergiscentur.*“**)

*) Eusеb. I. c. 6. 2. **) Jer. 51.

Digitized by Google

Grješniče, grješnico iza ovega razgovora što imam ja tebi rijet? Rijeću ti pored Pavlom svetijem: *„thesaurizas tibi thesauros irae.“* Ti si do sad učinio veliki nalog, ti si malo manje nego sa svijem nadopunio mjeru i broj tvojijeh grijehâ: da nu promisli koliko si puta sagriješio, možeš li, umiješ li iznać broja. Dake lasno može bit da si pri svrsi, na koncu, može bit da ti još ostaje jedan, da ćeš s jednijem nadopunit broj, iza koga za tebe neće veće bit milosrgja. Neprijatelji ako nijesu uljezli u grad, stoje na vratima, s jednom nogom unutra, a s drugom na dvoru. I ti misliš slijedit življet kako si i do sad, uzdajući se u božije milosrgje? Nemoj, nemoj za ljubav tvoje duše, ako imaš ištom malo ljubavi tebi istomu, nemoj. Ja sam glasnik od Boga poslan da ti rečem: *„Fugite de medio Babylonis, et salvet unus quisque animam suam.“* Bježi žalostan iz tega nesrećnoga mjesta u komu počivaš, dokle si na vrijeme, dokle možeš sačuvaj tvoju dušu i sahrani je. Ne čekaj, kako i Baldasar, da dopusti privišnji, da se opiješ u grijehu, i zaspiš, za nigda se ne probudit. *„Inebriabo, dormient, et non expergiscentur.“*

Mješte za dat nam ufanje, ti si nam ga oče sa svijem digo. Dobro ako se nije još dotočilo vrijeme, ako se nije broj nadopunio; da ako se dotočilo i prošlo, ako se nadopunilo, mi smo izgubljeni, za nas nije veće ufanja, nije veće milosrgja. — Smeli ste me s tezijem riječima, da vam ne umijem odgovorit. Nijesam vidio božija pisma, za znat je li se, ali nije, dotočilo i nadopunilo; prosit od Boga, da mi objavi, nijesam dostojan; poslat vas odovlek smetenijeh tako i pristrašenijeh, nije razlog. Što ću učinit? . . Obeselite se, obeselite, nije se dotočilo, nije se nadopunilo: imam biljeg, imam zlamenje. Milos je božija, dar je njegova milosrgja, koji vas je uporavio, da dogjete jutros u ovu crkvu, da poslušate ovu besjedu. Ovi dan još je dan od milosrgja; po meni vas jutros zove, er vas još nije ostavio. Nu ako propustite ovi dan, ako se ne ozovete danaske, ja ne znam što će bit sutra, što će bit unaprijeda. Povratiću se dake rijet vam sa svom

Digitized by Google

jakosti, koju imam: bježte uklonite se, oslobodite se od grijeha *„fugite de medio Babylonis“* po putu ispovjesti i pokajanja privedite vašu dušu u mjesto od sahranjenja.

XXVIII. Rod roditeljima čas.

Bog je otac naš. Ko ne zna, ko ne spovjeda, ko ne vapi po sve dni — Oče naš, koji jesi na nebesijem. On je učinio nas *„ipse fecit nos.“* Da nije njega, ne bi bilo ni nas. Neka luduju, nek mahnitaju oni, koji se bezočno zovu po sebi, da su razumnici svijeta: neće nikad, ni nikako, hodeć inijem putem, iznać početak našega postanka. Bog stvara dušu, stvara tijelo: dušu od ništa svijeta, tijelo od ništa sebe: onu od ništa svijeta, er nije u stvoru od šta nju učinit; ovo od ništa sebe, jer prije tijela jes nešto na svijetu od šta njega učinit, jes zemlja u stvoru, od šta njega umjesit. Prvo ga je čovjeka, on sam postavio po sebi bez ikakva drugovanja. Adamu bi jedan sam otac, Bog. Nu trag ljucki hotio je on, da se i po sebi istomu nasljedi, razgranâ, i prostere. Ovdi nije hotio bit sam: uzo je čovjeka u družbu: odredio je da čovjek po čovjeku na svijet izagje. Bog dake radi s njegovom kreposti svemogućom, ali potajno, da nije vidno našemu oku tjelesnomu: čovjek radi s kreposti koju je on od Boga primio, nu tako da se zna, da se razumije, da se vidi. Evo drugoga oca našega, oca zemaljskoga. Veli njemu otac nebeski: nijesam hotio, da čovjek meni samomu bude vezan, hotio sam još da čovjek čovjeku bude vezan. Da bude jedan drugomu vezan, koliko je potrebnito ljuckomu življenju, ljuckomu općenju, mogla je bit zadosta jedna moja zapovjed: ali nijesam hotio, da bude sve moć, i jakos od zapovjedi, hotio sam da bude još i

Digitized by Google

moć srca, jakos naravi. Cjeć česa odredio sam, da bude roditelj i rod megju ljudima: neće bit inoga načina za nastat megju njima: to će bit naravni red ljucki. Evo dake stvor moj činim a da bude rod tvoj: ja ga tebi pridavam; budi moj namjesnik. Nije trijeba da ga ja tebi priporučivam, er po putu temu u istinu ja sam nešto usadio u tvoje srce, što ti nećeš, i ne možeš, još da hoćeš, iskorjepit iz njega, ljubav, i koju ljubav, kojoj nije prilične na zemlji: nu kad bi ti mogo nju iskorjepit, vjeruj mi da bi ti zajedno š njom tvoje srce iskorjepio iz tebe. Prioni dake, nastoj oko njega, koliko možeš ti, a što ne možeš ti, moću ja, učiniću ja. Dotlek otac nebeski: od tolek otac zemaljski. Je li on ugledo prid sobom rod svoj? Udilje zatvora oči, i otvora: zatvora ih sebi, otvora ih njemu. Pohotno čini se njemu sluga i mlagji. Trebuje za njega dat biće, krv, život? Prido ih je.

Da jesmo li mi što držani ovijem ocima? Ocu nebeskomu? I kako, i kako. Viče svak u glase, er od srama, er od straha ne može inako. Da ocu zemaljskomu? Malo ko to viče u glase, mnozi jedva se čuju: ostalijem ostala je riječ za jezikom. Kako to? Malo ko pozna svoje držanstvo prema ocu zemaljskomu. Reci mi, što si držan ocu nebeskomu? Čas, posluh, poklon. To si isto držan ocu zemaljskomu. Ako očinstvo na zemlji prilično je očinstvu na nebesima, nije li prilično tvoje držanstvo ovemu ocu, držanštvu, koje imaš onemu? Roditelj zemaljski je li tvoj stariji? Jes. Dake ide ga čas. Je li on tebe othranio? Jes. Dake ide ga sahrana. Je li on tvoj naučitelj i vladalac? Jes. Dake ide ga posluh. Nauk je Tomasa svetoga. „*Debetur reverentia sicut majoribus, sustentatio sicut nutrientibus, obedentia sicut instructoribus.*“ Kušaćemo jedno po jedno, danas prvo, a ostalijeh dana dva ostala držanstva.

Digitized by Google

Dobro za dobro odvratit, zakon je upisan u naravi svakoga, koji ima ćućenstvo, ili pak ima uma, ili je bez uma. Ovo nije trijeba učit, za naučit, nauk je ponukovanje naravi. Dobročinac svojom blagodarnosti stvara i stječe za svoju stvar onega koji je nadaren, k sebi ga priteže: „*benefactor est causa beneficiati.*“ Nadaren ćuti u sebi neku milu silu, da ga tiska k svomu dobročincu: „*oportet, ut beneficiatus convertatur ad benefactorem.*“ *) Ovi zakon zahita svaku vrstu dobročinaca. Nu pazimo jednu osobito. Rod koliko je dobra primio od svoga roditelja? Postanje i življenje. Ti, ti, da nije bilo toga oca, ne bi inoga oca bio iznašo. Ti bi u onoj praznoći, u onijem tminam od ništa bio osto zameten za vavjek. Ne samo tebe, nu ni imena tvoga ne bi bilo na svijetu. „*Nisi per illos, natus non fuisses.*“ Ti sad jesi, ti živeš, ti sam sebe i ovi svijet uživaš. Po komu? Po samomu tvomu roditelju. On je početak tebi. „*Principium, a quo.*“ Došo si na svijet po milosti tvoga roditelja: po milosti njegovoj bio si ushranjen. Da nu obrati tvoj pogled nazada, i promisli u komu si biću ti se onda nahodio. Živ na zemlji ko da nijesi bio živ. O tebi ništa zno, po tebi ništa mogo, ne podoban inomu se molit, tugju miłos, tugju pomoć zaprosit, Tot se tebi nije moglo zgodit, što se komu inomu dogodilo: bit pust na stranputnu mjestu ostavljen: od nemile ruke zadušen, metnut, zakopan, da o tebi ne bi zno svijet, jesi li došo, ali nijesi: ne zno ni kad si, ni kud si pošo. Ne, zahvale Bogu, ti tako: ti sve inako. Po komu? Po onemu, koji netom je imo biljeg, da si zaćet, ured ga je obuzelo svega priveliko brinuće, i predanje za tebe, da ne bi što naudilo tvomu zdravlju, da ne bi od štete bilo tvomu životu. Ako je trebovalo ustegnut se, i krotit od onega, što bi moglo tebi bit nezdravo? Ostavljalo se dobrovoljno. Ako je trebovalo piće, i jestojske mrzeće, i neugodne, samo

*) 22. q. 106. 3.

Digitized by Google

da je tebi korisna? Uzimalo se dobrovoljno. Ko bi izreko, i prikazo što je kušala tvoja roditeljica, dok je tebe nosila u sebi. Muku, košnju, trganje, trud, i tegotu, sve unutrnje u njoj promješano, sve uzbunjeno. Spomeni se, ne zaboravi se nigda, govorio je stari Tobija mladomu, što je, koliko je podnijela radi tebe tvoja mati u svojoj utrobi: „*memento quæ et quanta pericula passa sit propter te in utero suo.*“*) Nu koliko gore bi, kad si se na svijet ti uputio za izit? Znaš da je tu osobito pedepsu ostavio Bog ženskom spolu: tu on čeka ženski spol da plati za krivinu prve matere Eve: muškomu je ostavio trud, „*in sudore vultus tui vesceris pane,*“ a ženskomu je ostavio boles: „*in dolore paries.*“ Jadne matere! Ko bi se na to podložio, ako ne sama ona. Ali je već prošlo i dospjelo sve: ti si jur na svijetu, oči i usta otvorio, nu za priveliki trud, i teški nepokoj tvoje roditeljice. Ne zna ona veće sebi reda nikakva; ne zna koji je dan od truda, koji od počivanja: ne zna što je dan, što li je noć, er ti bez pristanka njoj si na ruci, sad u skutu, sad na prsima. Mori sebe, za tebe nasitit; ne štedi svoje krvi za tebe uzgojit. Njihovo brinuće ne dospjeva s tvojijem djetinstvom: kad dospjeva, ja ne znam: nu, neću se vele privarit, kad rečem, da dospjeva kad dospije duh u njima. Ti si po sve dni njima u oku, svegj njima na pameti, svegj u srcu, kad si na blizu, a vele veće kad si na daleko. Brinu se tvojijem životom, tvojijem zdravljem, tvojijem imanjem. Ovo se doslek zove ushranjenje. Što ostaje? Vježbanje. Te koliko ište nauka čovjek? Svako živo nešto uči i vježba svoj skot: ali se to u malu uzdrži, u malo dana dospjeva. Paček to se ne može uprav zvati vježbanje: to je samo s izgledom izvesti podobnos, koju imaju po naravi, hodit, letjet, plovit, glasovati, pasti, i hranit se. Čovjek je paka učinjen za svašta: krjepos ima i podobnos u sebi, ali prem duboko

*) Tob. IV. 4.

Digitized by Google

usagjenu, da je trijeba s velikom radnjom, i s dugijem vježbanjem izvesti. Jesu iskre u njemu, ali je trijeba dugo kresat za ukresat oganj. Čovjek ima dušu, ima tijelo: svaki od njih ište svoj različni nauk i vježbanje. Tijelo ište nauk, kako hodit, kako govorit, kako radit i poslovat. Duša ište nauk od zakona Božijega, od zakona ljuckoga: nauk, za umjet razabrat, što je držanstvo, što ję skladnos i uljudnos. Duša i tijelo zajedno ište nauk, kako steć, kako uzdržat, za život provesti: nauk kako se vladat s inijem, starijem, s jednacijem, s mlagjijem; svojom i tugjom ćeljadi; s prijateljem i s neprijateljem. Sve što dake zna čovjek, za sve je držan roditelju, er je ili od njega, ili po njemu primio; ili za najmanje od svega znanja neke poglavite početke od njega naučio. Sve što ja rekoh, sve je u ove tri riječi sklopio Tomas sveti: rod prima od svoga roditelja: „*esse, nutrimentum, documentum.*“

Dosad razgledah roditelje: od sad idem za razgledat rod muški, ženski. Pitam jednoga po jednoga: jesi li ti primjerio tvoje držanstvo? Jesi li ti iznašo, s čijem ga domjerit? Mjeri, mjeri, koliko hoćeš, tvoje držanstvo nema mjere, er ti ne možeš nikako odvratit jednako. *Nil æquale potest filius recompensare.*“*) Tomas sveti. Da dali možeš ti početak života roditelju, kako on tebi, udijelit? To je ludos govorit. Mogo bi ti, kad bi imo oblas, njega mrtva na život povratit. Na ovi bi se način samo mogla milos milosti, milos tvoja milosti roditelja izjednačit. Da dali ushranit? Štogod ti budeš dobra njemu učinit, ne može do mjere doprjeti. Tvoj roditelj ne može nikad bit u takoj potrebi, u takijem prigodam, u kakvijem si bio ti: u isto doba bit neznan, bit nejak, bit bez riječi, na tvoje same ruke pasti, za ne bit na svijetu nikoga, ko bi se njim pobrinuo. Ne možeš ni vježbanje, er, koliko mu je potrebnito, on zna, a za

*) 2. 2. q. 106. 6. 1.

Digitized by Google

znat veće ne trebuje mu. Evo, dake u svemu svijetu dvojice, kojijem se ne može odvratit zadovoljno, i domijerno: Bog, i roditelj. „*Duo sunt, quorum beneficiis nullus recompensare potest sufficienter: Deus et pater.*“*) Nije ovo reko kakav sveti otac, koji ima dva oka, oko svijesti oko vjere: to je reko Aristotel jedan razumnik, koji nije imo nego jedno oko, oko same svijesti ljucke. Da ti što veliš? Ti poznaš, ti spovijedaš, da ne možeš Bogu odvratit zadovoljno, er božiji dari, božije milosti pritječu, i prihode izvan mjere svu našu moć, i jakost. Da kako roditelju? Još da ti nije milo, još da nećeš, spovidjet imaš, da ne možeš zadovoljno ni njemu. Nek su božiji dari prizamijerni, ljucki zamijerni, za tebe je isto. Ako je morska pučina vele veća neg li je ijedna rijeka, ali ti, kako ne možeš skupit more i spremit u tvoj sud, tako ne možeš ni nijednu rijeku.

Ne može se, koliko je trijeba; ali je trijeba koliko se može. „*Reddat quod potest.*“ Cijeniš, da malo možeš ti? Možeš dosta, i dosta, samo da hoćeš. Dosta hoće rijet ono, ako i malo vraćat bez pristanka. Tvoj dug na ti način skraćava, zasve da se ti ne možeš odužit sa svijem; ti svegj bliže kraja dohodiš, za sve da do kraja doprijeti ne možeš. Svakomu dobročincu ide ćas i poštenje: ovo je prvo držanstvo, lasno za ispunit: ko smije rijet da ne može? „*Benefactori debetur honor et reverentia.*“ Dobročinac čini tebi, da ti je bolje; da imaš što nijesi imo; da možeš što nijesi mogo: nu sve to čini, i dava onemu, koji jur jes. Roditelj je dobročinac, kakva nije inoga na svijetu. On dava sve što može ini dat, ali dava više svega, paček prije svega, dava početak od svega, dava da jesi, vadi iz ništa, na svijet dovodi. Da koju ćas, koje poštenje, držan si njemu? Nikomu kako njemu: nikomu koliko njemu. Ovo ne bi niko mogo bolje razumjet do tebe istoga, samo da ne zamisliš kakvu ludos, koja neće dospjet u ludos, neg li u pravo očito

*) 1. 2. q. 100. 7. 1.

Digitized by Google

objavljenje tvoga držanstva. Zamisli, dok si bio ništa u ništu, da je Bog bio tebi dô za čas vid i spoznanje: dati je reko:— vidiš gdje si, i što si sad, u praznoći prazno ništa, ni sjena, ni prilika: tu ćeš ostat za svegj, tu, ako te ko ne izvede, ne izvadi od tolek. Ja sam postavio, ko te može izbavit, samo da hoće: odredio sam ti roditelja: po njemu samomu ti možeš izit na svijet. Vigji se š njim, razumjej se š njim. Što bi ti tad? kako podniženo ti se njemu poklanjo; obje ruke pružio put njega; iz duboka srca upio i priporučivo se: sve što se može, tvrdo i stanovito obećivo: — Roditelju moj ti još nijesi moj, ali budi mio sa mnom, budi moj: ja još nijesam tvoj, nu ti možeš učinit, da budem tvoj. Ako budem tvoj, bit ću za vazda tvoj, i u život i u smrt tvoj. Bit će meni u svako doba, i u svakoj stvari prid očima prvo Bog, a paka ti. Po sve danke tebe častit, tebe ljubit, tebe služit. Ne bilo me, ne bilo me opet, ako iz ovijeh oči uteče kriv pogled na tebe; ne bilo me, ako iz ovijeh usta izleti usiona riječ prema tebi; ne bilo me, ako se ove ruke saviše uzdignu, saviše pruže, još bez tegnut tebe, suproć tebi: ne bilo me, ako ove noge ne budu hrlit za tebe. Sve što mi daš, sve će bit tvoje: sve što budem ja, bit će za tebe. — Ovako je mogo slobodno govorit iz praznoće i ništa mladi Tobija. Taki je on život vodio s roditeljima njegovijem. To je on punio rogjen, što je najveće i najbolje mogo obećivat prije neg se začeo i rodio. Pridobri mladiću, što je tebi bilo u svakomu činu tvomu, u svakoj riječi, u svakomu krenuću, svjetnik i vladalac? U svemu roditeljima ugodi, u ničem ne razgodi. Agustin je, koji govori: oca i sina bi jedna duša, u dva tijela jedno hotjenje. „*Patris et filii anima una, dum esset proprietas corporum, singularis erat germanitas animorum.*“ Na sve molbe tasta svoga nije se prido, za postat još koji dan š njim: govorio je, — ne, ne po ništa, moji roditelji broje dnevi, muče se, trgaju se: idem za smirit ih: „*pater meus et mater mea computant dies, et cruciatur spiritus eorum in ipsis.*“ Stari Tobija bješe oslijepio.

Digitized by Google

Rogjaci, prijatelji, često bi ga bockali, i podrugivali se š njim: žena ista kadgod bi se okosila na nj. A Tobija sin, svegj veselo svegj ljubljeno prividjet za svaku potrebu njegovu, svaku službu, učinit, vodeći za ruku, izvesti, provesti, uvesti. „*Filius patris manum tenebat, ut ambularet.*“ Razgleda ga, i arajdava se na nj sv. Agustin. Ovako su mogli slobodno govorit ona dva sina Noema, Sem, i Jafet. Noe bješe stoprva lozje usadio, stoprva otrgo, stoprva otočio, stoprva okusio. Nevješt bješe se opio, i ne znam kako, gô po tlijem zaspo. Kad su to obaznali ona dva brata uzimljući upored na svoje pleći njekakvu kabanicu, ter hodeć oba nazada, dok su k ocu pristupili, smetli su nju više njega, i pokrili njegovu golotinju. Ovako je mogo govorit slobodno Jozef, oni mogući vladalac Egipta, koji nije se sramio svoga oca neka zemljaka,*) neka pastijera, izgrlit, izcelovat, paček nije se sramio poklonit se njemu do talâ.**) Ovako je mogo govorit slobodno kralj Salamun. Vidio je on, da ide k njemu Bersabea njegova mati. Taj čas s pristolja uputio se k njoj, njoj se poklonio sve što je niže mogo, uhitio za ruku, uzveo na drugo pristolje blizu njega, ob desnu njegovu. „*Surrexit rex in occursum matris, et adoravit eam, et positus est tronus matri regis ad dexteram ejus.*“***)

Nek se po sve vijeke glase i povijedaju, paček slave, i do neba uzdižu ova plemenita djela za pohvalu onijem, za izgled nami. Da kako mi, kako sadašnja mladòs, sinovi, kćeri? Za razvidjet bjelodano, sljediću nauk Duha svetoga. Veli on: čas i koliko je samo čas, to jes poštenje, uzdrži se u tri stvari; u djelovanju, u govorenju, u trpjenju: „*in opere, et sermone, et in omni patientia.*“ Što uzdrži u sebi djelovanje? „*In opere.*“ Sva ona djela, koja, nosi običaj, da se poklone starijemu, ne samo po godištima, nu vele veće po biću njegovu. Poklonit se,

*) poljodjelca
**) do peta
***) 3 Reg. 3. 19

Digitized by Google

prvi se javit, pričekat na nogami, uklonit se s mjesta starijega da on pristupi; ako š njim, stariju ruku njemu ostavit. Ti se dignut, da se on ne diže; ti zatrudit, da se on ne trudi; ti pristupit, za njega izmijenit. Misli li ko, da ja učim samu skladnos? O ludosti! Čini se komu za skladnos, a komu se ima činit za držanstvo. Dosta da je ko stariji, to je njemu držanstvo. „*Honor importat exhibitionem reverentiae his, qui sunt supra nos.*“ Ko je naš stariji, ko je više nas, ako nijesu roditelji, i po godištima, i po biću njihovu? Da kako sadašnji sinovi, sadašnje kćeri? Počujte, kako. Da budu punit ova djela, dok su nejaci dok su dijeca, dopre se na silu riječi, na silu bata. Nu kad sin ocu, a kći materi uzraste do uha, pometnu se ta djela, zaboravu se sa svijem. Nije veće mlagjega i starijega, sve je jednako. Zove se otac, mati, za običaj. Ova imena prazna su, izvjetrena. Njegda nijesu bila prazna, bila su puna krjeposti i držanstva roditeljâ prema rodu, dok je rodu trebalo: nu, kad rod nema veće njeke potrebe, kad ova imena zazivlju držanstvo roda prema svojijem roditeljima, tad nemaju krjeposti, ništa ne zazivlju, ništa ne zaricaju. Dub dupku, koji bi grana njegova, od njega osječena, kod njega usagjena, za nekoliko vremena čini sjenu, i zastupa, nu kad bude mlad uzrastjet, jedan drugomu jednako zastupa, i čini sjenu. Kako? Ukazat se mlagji, učinit koje djelo od podniženstva, to se pristoji službi. Rug bi bio i sramota kleknut poljubit u ruku. Ko je dorasto, izgubio bi od svoga. Oče nebeski! Toma Moro, oni glasoviti čovjek, koji bi u Ingliteri što je bio Jozef u Egiptu, nije se sramio, nije gubio od svoga od kad do kad kleknut prid svoga oca, poljubit u ruku, i pitat blagoslov od njega, ne samo tad, kad su se oni dva sami nahodili, nu i prid mnoštvom puka, nu i prid svijem dvoranima kraljevijem. A sad se srami kogod u kakvijem poslima velikijem s priličnijem podniženstvom iskat od svoga roditelja blagoslov, da mu na dobro izidu. Još ja nijesam sve izreko. Nije dosta rodu doteć, hoće i priteć svoje roditelje. Ko je bio gori,

Digitized by Google

da side doli; ko je bio doli, da uzide gori. Primetlo se ime od gospara; od staroga na mladoga. Gospar (veće se razumije koji) hoće prvi službu, posluh, poštenje. Budi vam prid očima sud od cakla, u njemu malo ulja. Nek se ulije voda vrh njega: taj čas krene se ulje iza dna, uzlazi uzbrdo, raste, dohodi do vrha. Nije mirno, dok ne sjede vrhu vode, dok ne smetne vodu sa svijem poda se. Iza ovake privrate, što se nadamo vidjet u njemu? Kad god roditelji što ustegnu, ali što ne izvrše, kako je rod namislio, i naredio, vidi se jedovito klimanje glave, škripanje zubâ, lomnja rukâ, lupanje nogâ, obličje od lava, pogled od zmaja. I što veće? Mučimo i progjimo naprijeda, er nije dobro, sve izgovarat. Ovako rod i muški i ženski, koliko stariji, toliko gori.

Kušali smo djelovanje „*in opere*:“ prokušajmo govorenje „*in sermone.*“ Ko zna na koji se način imaju častit roditelji, ti zna da je trijeba blaga i mila riječ, ili on što govori njima, ili odgovara; ili pita, ili je pitan. Taki nezna, što je usjona, što je bodežljiva, što je neskladna riječ. Blažena, blagosovljena taka usta! Nu je li koliko takijeh? Mogu se pribrojit u prste. Da kako ostali? Trijeba je s velikom bolesti prikazat. Neka paze pomnjivo roditelji, da bude sve po čudi njihova roda, er inako čut će svašta od njega. Neće ostat psovke, neće ostat proklestva, kojijeh neće izrigat, s kojijem neće njih pogrgjet, izružit, i ranit u živo srce, da će ih mnokrat dovesti do trešnje; česa, česa do trešnje? Do časa od smrti, a kadgod zbilja uprav umorit ih. Niko nikoga, ni gospar kmeta ili slugu, smije tako ružno uvrijedit, kako rod svoje roditelje. Biće rod tako tupe glave, da neće umjet sklopit ušesno*) četiri riječi za sto pripovidjet, za što prikazat, neka ta stvar bude veoma njeg utištit; ali za izapsovat roditelje, prosut će se njemu riječi, pružit će se jezik, bit će sve svijes, sve pamet, za dobro uredit ti prokleti

*) talijanština, a znači: zgodno, ljepijem načinom.

Digitized by Google

govor: iziće njemu na usta vas rječnik, ali od gnusa, i od neprilike, da neće umjet pristat, i umuknut. Recimo još štogod. Biće tepav; trudit će za činit se razumjet u svijem ostalijem stvarima: samo za izružit roditelje, razvezat će mu se jezik, govorit će cijelo, i oblo, da će ga bez truda razumjet svak, ne samo čeljad, nu i dublje i kamenje, koji su podobni, iste riječi čisto i cjelovito odvraćat, i odgovarat. Nijesu za propuštit ih, i ne spomenut one, kojijem je sve ništa, sve ludos, sve neurednos i beskoriznos, štogod izmišljaju, štogod čine i pravljaju roditelji; a štogod je svoje, sve je svijes, sve bistrina, sve umjetonstvo, sve čovještvo, i cjeć toga ne štede se o roditeljima činit rug, smijeh, i pripovijes. Evo prave prilike Kama. Ovi er je vidio Noema oca svoga da se opio, i da leži gô pod šatorom, udilj je otarčo k braći svojoj Semu i Javetu, u rugu i u smijehu prido njima, i pripovidio. Ne mogu ostavit ni onijeh, stoje mi prid očima, koji bez srama tuže se, i mrmoše bez obzira s kijem govore, ali s svojom, ali s tugjom čeljadi, ili ih bude malo, ili vele, ili imaju razloga, ili nemaju, protiva svojijem roditeljima. Da nu čujte tužbe na svoga oca od one dvije kćeri Labanove, Lije i Rakele. — Otac naš ne pozna nas za svoje kćeri: gleda nas ko tugju čeljad „*quasi alienas reputavit*;“ nije nam do nikakva dijela od očinstva, „*nil habemus in hæreditate patris.*“ Udô nas je bez ijedne prčije. Nije to dosta, prodô nas je „*vendedit.*“ A što je od tega izvadio, sve je obratio u svoje imanje. Ne samo prodô, neg još i izio. „*Comedit prætium nostrum.*“*) — Čujuć ovo ovako lijepo navezeno i prikazano, ko neće protrnut, i rijeti: uh nemila oca. Da je li to tako bilo? Nije. Ovako bi uprav. Jakob se pogodio uzet ih bez prčije: odviše Jakob se pogodio, služit za svaku sedam godišta. Za to se Jakob njihov muž nije tužio. A one su imale obraza rijet, da ih je otac prodô, da ih je izio? Grgje su, i gore istužile se, izgovo-

*) Gen. 31. 15.

Digitized by Google

rile kćeri na oca, neg li zet na tasta. Što su kćeri imale na kojigod način opravdat oca, to su one veće i gore krivine nametnule na njega. Žensko prilika ženskoga; pak neke, iza kako stupe priko praga očina doma, gledaju roditelje kô tugju čeljad: neće se kratit za pružit jezik, i napunit tužbam tugje uši, ako im ne bude sve do kraja izašlo, kako one bijahu zastrigle.

Prohodim na treću stvar, koju ište Duh sveti: ište ustrpjenstvo u svemu: „*in omni patientia.*“ Trijeba je pritrpjet njihovu ćud, njihove slabosti, njihovu nepodobnos, a navlaštito njihovu staros. — Imat stara oca, staru mater, to je velika pokora, to je pedepsa božija, to je breme za poginut. Oslabila im je glava cjeć česa što govore, sve ludo govore. Ko će ih dakle slušat? Malo vide, malo čuju, cjeć česa sve zatucivaju. Ko će im odgovarat? Nešto nemoć, nešto godišta čine da im nije ništa ugodno sve bi htjeli, a sve odmeću, sad jednu a sad drugu stvar. Čini im se kô da im sve manjka, cjeć česa bude često plača, tužbâ, a kad i što gore. Ko će ih dake trpjet? Komu ne bi dodijali? Da se hoće Bog smilovat, ili meni, ili njima. — Sad si se ovdi zarekô: ti si imô uprav rijet onako kako kušaš u srcu, — da se Bog smiluje i meni i njima. Sramio si se ovako rijet, za ne ukazat očito, da ti njima žudiš smrt. Ne srami se, reci slobodno, mi te razumijemo, one tvoje onolike tužbe što hoće rijet, neg li to. Ako je tebi teška njihova staros, vele je tebi teže njihovo stanje na svijetu. Neustrpjeno gledaš život tvojijeh starijijeh, er prije čekaš, kad ćeš doć na biće „*hæres impatiens, qui patris fatigatur ad vitam.*“ Sveti Petar Grisolog.*) Ti si uskošen, er ne vidiš da se miču, da se spravljaju za putovat. Ti u tebi govoriš: hodi veće, hodi, što činiš? Nije ti dosta? Što ćeš taki? što će tebi taki život? Vidiš, da nas je dosta; vidiš da nam je usko? „*angustus est locus*“**) učini mjesto, raširi nam: „*fac mi-*

*) Serm. I.
**) Isaiae 49. 20

Digitized by Google

hi spatium ut habitem.“ Ovo smo napomenuli, ne znam kako, nehote, mimogred. Budi kô da nijesmo rekli. Povratimo se još za malo na tužbe. — Tolikò su u svijesti i u ćućenstvu oslabili, ko da su se povratili na djetinstvo; misli, govor, požude, nestavnos, košnja, nemir, sve je od djetinstva. — I ti ovo ne možeš trpjet? Da dali nijesi bio dijete ti? Oni ludi: da što si bio ti? Oni nejaci, nemoćni. Da što si bio ti? Oni uskošeni. Da što si bio ti? Oni često suzit, jadit se, jedit se. Da što si činio ti? Oni su mogli trpjet: ti ne možeš trpjet? Što su oni bili držani tebi? koje si njima dobro s tobom donio? Čijem si ih zavezô? Oni su tebe prvi ljubili i trpjeli, ti sad njima ne možeš ljubav odvratit, njih pritrpjet? Što je ovo, pravovijerni, nemilos, neharnos, nepravednos? Sve ujedno, i ako se može što gore rijet. Čuj, čuj, rodu muški i ženski, što ti veli Duh sveti: ne budi ti krivo, ne budi, odvratit što si primio, povratit što ti bješe zaimano. „*Retribue illis, sicut et illi tibi.*“*) Bog je hotio, da su oni na ti način doprli do tijeh godišta: dake učini se štap njihove starosti, budi razgovor njihova života, „*suscipe senectam.*“ Kad pokraća u njima svijes, jakos, ćućenstvo, primi ih u dobro, „*si defecerit sensu, veniam da.*“**) Nemoj da budu plakat i uzdisat na tebe; „*et non contristes.*“ Znaš da si mlagji: dake služi ih kô gospare „*quasi dominis servies.*“ Ti si to isto, i vele veće primio. Budi mio, budi haran, budi pravedan; „*retribue illis, sicut et illi tibi.*“

Ne mogu se još odustavit odovlek, ako ne rečem štogod osobito i napose više držanstava prema svojoj roditeljici. Komu je rod veće držan, ocu ali materi? Otac je prvi, i stariji početak života, uči me Tomas sveti, „*de eo quod est filii, plus ponitur a patre, quia pater dat formam, et mater dat materiam.*“***) Ali u svemu ostalomu rod je veće držan materi, negli ocu

*) Eccl. 7. 30.
**) Ib. 3. 14. 15.
***) 3 dist. 29. q. 1. ad 7, 4.

Digitized by Google

i ovo me uči isti Tomas sveti; *„plus de suo ponit mater in filio, quam pater.“* Sve što otac čini oko svoga roda, ili za njega sve se može dovesti, i zavezat u ovu jednu riječ — trud: a sve, što mati čini i kuša, sve se opet može zavezat u ovu drugu riječ — bolest. U istinu u ocu je poglavito trud, u materi je poglavito boles. Kako je veća stvar patit i tugovat, neg je samo trudit, tako ima bit veće držanstvo materi, neg li ocu; cjeć česa Duh sveti sve zatvora u ovu jednu riječ: jeku tvoje matere nigda ne zaboravi: *„gemitus matris tuæ ne obliviscaris.“**) Pogledaj, pogledaj, govori Ambrozio sveti, koliko je mati tvoja od svoga u te stavila, za te dala. *„Quid posuit de suo.“* Radi tebe ona je zastor s obraza digla, radi tebe cvijet izgubila: *„tu matri debes pudoris injuriam, virginitatis dispendium;“* radi tebe život stavila na pogiblje; da budeš ti, nehajala da nestane nje, *„matri partus periculum,“**)* ter za uhitit rukom vojku iz nje srca izvagjenu, omalo nije ostala iskorjepljena ona. *„In ipsis votorum fructibus majus periculum.“* Da, da, rodila je, kako god je rodila: ali slijedi strah, predanje, tugovanje. *„Partu absolvitur, non timore.“* Ovako jadna, i tužna mati. Da kako rod? Ja bih ovdi hotio žalit, ne govorit. Koliko one veće dostoje, toliko je manje njima odvraćeno; koliko su one veće ljubile, i ljube, toliko su manje ljubljene; koliko su one veće podnijele, toliko su manje ćućene. Gdje smo, Bože, megju kijem smo? Što ne dospije narod jucki, kad ovako ima odvraćat svojijem roditeljima njihov rod? Znam, da ne bude njima tako najgore, tako svršeni način, dok se ne zaruči, ne zauza rod. Nu kad on steče druga, tad je za vidjet privratu svega doma. Tad se govori materi: ukloni se, daj, pridaj, ostavi, ne tiči, već ne trebuješ. Evo ti tvoga mjesta (u istinu najgorega), evo ti tvoga hljeba: živi, i ne smetaj i ne dodijevaj. Ona ne smije veće pisnut, ne smije se krenut. Neka

*) Eccl. 7. 29.
**) In Luc. c. 12.

Digitized by Google

iz svoga kraja gleda i muči, ako neće što drugo dočekat. To, to i vrijedne i svijesne matere dočekaju. Da kad paka za njihovu nesreću razbole se, ostare, koji način je njima, koja pomnja, koja služba? Što ću ja u dulje kazat, i govorit? Rijet ću sve govoreći, što sam proštio u razumnijem: da će se veće pritrpjet stara službenica, neg li stara mati; da će bit bolji način nemoćnoj sluzi, neg li nemoćnoj materi. Ovako se dake rod spominje od jeke svoje matere? „*Gemitus matris suae?*“ Je li ovako činio Salamun, primudri kralj? Okrunjeni kralj častio je Bersabeu svoju mater, ko svoju gospogju: nije prid njim bilo višega čeljadeta do nje.

Prigodno je ovdi da vam ja dam na znanje, što povijeda Agustin sv., što je istina, što je on vidio očima svojijem. U Cezareji gradu od Kapadoćije, nahodilo se jedno koljeno plemenite čeljadi. Umro je otac: ostala je mati s desetero djece, sedmero muško, troje žensko. Razpuštili su se oni, i uzeli oblas više matere. Osobito najstariji svakijem rgjavijem načinom nju je ružio, i grdio. Sva ostala dijeca, i muško i žensko, nijesu za to hajala: niko se nije oživljô, niko' opriječio, niko obranio. Jedan dan buduć opak i s riječima, i s rukama teško nju uvrijedio, puna žalosti i jada proklela je svijeh: — dopustio Bog, da budete usilovani izit iz ovoga mjesta, skitat se po svijetu, nosit na vami pedepsu Božju, da se bude ježit svak ko god vas bude pogledat. — Tako bi. Najprije najstarijega obuzela je tresavica, za njim u godište dana ta je nemoć posvojila svijeh ostalijeh. Ružni, prikorni od svega puka, trebovalo je, da se odaleče od svoga rodnoga mjesta; da se razigju po svijetu. Jedan brat i sestra doprli su do Ipone, gdje je bio Agustin: njemu je prido mladić pismo od svega, što im se, za što im se bješe zgodilo. Po putu velikijeh molitava onega puka, i po kreposti svetijeh moći Stjepana prvoga mučenika, ozdravio je mladić; ali sestra još je ostala nemoćna Koja bi nami, veli Agustin, i rados i žalos videć oba zajedno jedno zdravo, drugo da nije tresavica pustila. Prionuo je puk

Digitized by Google

za nju se molit, ter je i njoj zdravlje isprosio. — Djeco, djeco, muško i žensko, razgledajte, što se dogagja onijem, koji tlače svoje roditelje. Što bi kad prije, može se dogodit i sad. Bog je isti: njegova riječ neće doć na manje. Blagoslov oca temelji dom svoga djeteta; nu proklestvo materino kopa, i vadi žile sa svijem. „*Benedictio patris confirmat domos filiorum; maledictio matris eradicat fundamenta.*“*)

*) Eccl. 3.

XXIX. Rod roditelju sahranu.

Trebovalo je da se rasplodi narod ljucki. Za koga je Bog zemlju stvorio, svu nje širinu, svu prostranos, sve četiri strane svijeta, ako nije za njega? Njemu bješe dô oblas, dô gospoctvo više nje, da je on radi i uživa: da mu ona bude plodit da ga bude hranit i odijevat; sve što je u njoj, sve što je na njoj, da je njegovo, njegovo vlastito. Cjeć česa reče Bog Adamu: eto stvorih muško, eto stvorih žensko „*masculum, et fœminam fecit eos*;“ stvorih tako, da se možete nasljedit po vami. Plodite dake uzmnažajte se, „*crescite et multiplicamini.*“ Pružajte se, rastirajte se po svoj zemlji, vaša je do kraja, dokle more ne da naprijeda. Paček i priko mora vaša je, samo da se suha nahodi. „*Replete terram, et subjicite eam.*“ U istinu tako bi. Svu je zemlju narod ljucki u brzo posvojio, prikrio. Nu ko bi iznašô njemu trag, kud je prošo, gdje dopro, priko mraza sjeverna, izpod ognja poludnevna, da se za mnogo vijekâ nije znalo, da je još ine zemlje, da je još inijeh ljudi na njoj. Rekoh, trebovalo je da se rasplodi narod ljucki: nu, kako je trebovalo rasplodit se, tako je trebovalo, i odijeljivat se neko na jednu stranu, a neko na drugu: ko ono od jednoga duba da se učini veće dubâ. Prividio je Bog i za to, ter je reko: ja ne branim, dopuštujem kad je trijeba, i kako je potrebnito, da se sin odijeli od svoga oca, od svoje matere, da se sastane s ženom, ter da oba usade ini dom, da nasade inu čeljad. „*Relinquet homo patrem et matrem, et adhoerebit uxori suae.*“ Neka ide s blagoslovom mojijem, s blagoslovom očinijem. Nu kad izi-

Digitized by Google

de, nek se spomene, nek se nigda ne zaboravi, da iznosi nešto, što se može slobodno rijet, da je veće tugje, neg li svoje, da je veće očino, neg li njegovo, to jes sebe istoga, i cjeć toga da izlazi s dugom, s privelikijem dugom, od koga se oslobodit ne može, što smetnut ne može: to jes, u potrebi u nevolji ugledat, hranit, i sahranit svoje roditelje. Dok se rod ne zaveže, ne zaruči, i pozna i ne pozna ovo držanstvo: nu kad uzme jaram na se, ter kad stupi na očina vrata, za iziti, tu na prag smetne breme i ostavi. Netom grana od duba bude osječena, napose usagjena, učini se sva za sebe, sebi se žilavi, sebi raste, sebi cvjeta, sebi plodi: ni se misli, ni se brine o roditelju od koga bijaše izašla. Neznam može li se bolja prilika za prikazat nehajstvo roda prema svojim roditeljima. Nu je li u grani nemilos, neljubav, neharnos? Ne, ne, to je njoj narav; ona roditelju ne trebuje; jes ko se misli, ko se brine i mlagjijem i starijem, ista mati, mati zemlja, koja njima dava krepos, i utjehu. Ti tvomu roditelju trebuješ, i kako trebuješ: ti si sam držan: dok si ti, nije ini niko držan. Ti se lakomiš, oči, uši ruke, zatvoraš. Te za što je u tebi svijes, za što ćućenstvo, za što srce? Da se može rijet, da si ti gori nego drvlje, nego dublje, da se nigdje drugovačije ne može iznać, neg li u tebi samomu neljubav, nemilos, neharnos. Nećete danas ostavit moje riječi, dok ne vidim, ili da si ti iz tebe srce izvadio, ili da si tvoje roditelje na rame uzeo, i postavio.

Bog, mudros nedohitna, veoma je slaba, veoma je potrebna učinio čovjeka, ili paziš početak, ili svrhu njegova života. Nijedno živo ino nije tako, svako bolje. Ono pokočeno ili udilj, ili nakon malo danâ skoči na noge: pozna što je njemu pića, što je lijek: ište ga, nahodi: žive, niti ko njemu trebuje. Malo koje, ili nijedno ne dočeka taku staros, da ne može ništa po sebi. Ragja se čovjek, nu taki da ne može ništa po sebi. Za dugo vrijeme trebuje, da je na tugjijem rukami; da ga ini pita i

Digitized by Google

hrani, da ga ini služi i vlada; koliko se godišta hoće, da on uskoči, da može sve po sebi, da mu niko ne trebuje. Opeta se povrati bit isto, kad čovjek ostari, opet pade na tugje ruke, opet od inoga gleda hranu, i službu. Ovako je čovjeku na oba kraja njegova života. Ali bude još i izmegju njih, usred godištâ njegovijeh komu tužan i nevoljan život. Koga satre i posiječe nemoć, da nije zdravlja ni jakosti za poslovat i trudit: koga ogole nezgodnosti, da izgubi način za dobit, cjeć česa učini se kô trup od duba, što crv, ili crn bješe umorio, ili ruka zemljaka svud uokolo okresala, da nema na njemu gdje će list izit, cvijet isteć, plod se zametnut. Nu ona ista Božja mudros prividjela je potrebam svijeh takijeh, vele bolje i obilnije, neg li za ijedno ino živo. Bog je stvorio čovjeka za općinstva, nije hotio da se skita po gorami po planinam, da žive u pustoši na osami: hotio je da ljudi živu zajedno, da opću megju sobom, da se ljube megju njima, da se u potrebi pomagaju. Evo za što je on učinio čovjeka dosta slaba, dosta potrebna od tugjijeh ruka. Nejakoj djeci postavio je roditelje, da se njima brinu da ih othranu; starijem roditeljima postavio je njihov rod, da ih ushrane, i sahrane, ostalijem paka ostavio je iskrnjega, da ih ugleda, da ih utješi. Reče ovemu Bog: znaj da je siromah zenica mojijeh oči. Ja sam njega učinio onakoga, er je tako iskalo nedohitno vladanje moje mudrosti: a tebe sam učinio takoga. Po komu on nema, a imaš ti, ako ne po meni? Tebi sam do. Jeda po tvomu dostojanstvu? Da gledam to, lasno bih imo privratit kolo, tebe obrnut doli, a njega uzdignut gori. Ne vladam se ja tijem tokačem:*) ne dijelim po dostojanstvu: ine svrhe više ja imam prid očima. Ne trebuje da ti svijeh znaš. Ovo je tebi dosta znat, da sam ja dô tebi, da ti daš njemu. Dô sam ti, da se budeš izgledat u me, u moje dobročinstvo, u moju blagodarnos. Dô sam ti, da možeš iznać ko će tebi, ako ništa drugo, izahvalji-

*) t. j. tom mjerom, tijem pravilom.

Digitized by Google

vat, ko će tebe blagosivljat, ko će tebi prosit svaka dobra. Osvem toga ja uzimljem na me sve što ti budeš učinit njemu: ako nasitiš gladna, nasitićeš mene; ako napojiš žedna, napojićeš mene, ako odiješ gola, odijestićeš mene; potrebna pohodit, razgovorit, utješit, poslužit, sve će to bit meni učinjeno. Ja ću ti ostat dužan, ja ću ti za to odgovorit. Ti nećeš mene za dužnika, ti se nećeš u me da izgledaš, ti od moga neceš da udijeliš? U pakô dake, u dno pakla. Ovo je moj sud, ovo je moja pravda. U jednomu samomu lakomcu vigji što te čeka, što ti je pripravljeno. Bi ubogi Lazar, bi bogati Epulon. Lazar je prosio mrvice, što su padale s trpeze, za susresti život: Epulon nije se oživljo, nije hajo, slijedio je u veselju gostit se s prijateljima. Umro je i jedan i drugi. Ovo bi na ovemu svijetu. Da što bi na drugomu? Ti nijesi podoban s okom tamo doprijeti. Nu da vidiš, ja ti zastor dižem, ja ti prikazu otkrivam. Vidiš Lazara? Lazara uznose andjeli, za postavit u krilo Abramovo. Nošen je *„ab angelis in sinum Abrahae“* Vidiš Epulona? Hudobe ga tiskaju u dno pakla, *„sepultus est in inferno“* Prosi, da mu Lazar da na usta kaplju vode, ni to ne može isprosit. Ovdi sad ulazi Ambrozio sveti za razgovorit se svijem onijem, muškijem, ženskijem, koji još imaju žive roditelje, nu stare, nu potrebne. Jesi li čuo, kako oni bogatnik stoji u dno pakla, u mukam paklijenijem. Za što? Er nije udijelio ubogomu malo hrane. *„Non ne audisti, quia dives ille poenis cruciatur aeternis, quia pauperi non impertivit alimenta.“* Dake počuj ovo razloženje; ako je tolika krivina ne udijelit tujoj krvi, koliko je velika sakratit svojoj krvi, i kojoj, roditeljina svojiem. *„Si non donare extraneis tam grave est, quanto gravius excludere parentes.“* Ja ne ištem, da ti ino paziš u roditeljima, neg li samo njihovo biće sadašnje. Evo prid tobom siromaha; on želi, on potrebuje; on pita, on prosi od tebe. Ti obrćeš glavu, ti se oglušivaš, ti se lakomiš. Za ovo samo što ti nostojiš? U pakô, u dno pakla, blizu, i upored Epulona. To, toliko dostoji ne ugledat tugjina: *„tam grave non donare extra*

Digitized by Google

neis." Sad k temu pristavimo, da je oni siromah krv tvoja, ali ne toliko na blizu, da ste od istoga koljena, na priliku rogjaci, već se uzmnaža, veća se čini krivina, ne utješit ga. Priložimo još, da je oni siromah tvoja krv na blizu, da je brat, ali sestra, raste tot veće, i uzdiže se opaćina. Da što ćemo rijet, kad budemo doprijet do najvišega, do najtvrgjega uzla; kad bude krv tvoja, sve što se bliže može na svijetu, otac tvoj, mati tvoja. Ti i oni, ista ste krv: može se slobodno rijet, da si ti u njima, oni u tebi. Reče Bog: otac i mati, dvojica učiniće se jedna stvar u svomu rodu; „*erunt duo in carne una.*" Pogledajte, govori Tomas sveti, koji je red, koji zakon postavio mudri, svemogući Stvoritelj, u stvarima naravnijem. Svako krepko stvorenje, svoju krepos udijeljiva najprije, i najveće onijem stvarima, koje su kod njega; docnije i slabije onijem, koje su dalje od njega; i tako od ruke do ruke, koliko je ko dalje, toliko manju krepos prima u se. „*Unum quodque agens naturale per prius, et magis diffundit suam actionem ad ea, quae sunt sibi magis propinqua.*" Oganj najprije i najjače razgrijeva ono, što se blizu njega nahodi, docnije i hladnije što se dalje od njega nahodi. Krepos i harnos izgled uzimje od naravi. „*Gratia et virtus imitatur ordinem naturae.*" Tugja krv, to je, što je najdalje od nas. Da ako smo toliko, i tako držani u potrebi tugjoj krvi, koliko smo našoj, koliko onoj našoj, koja je ono isto, što smo mi, roditeljima našijem? „*Si tam grave, non donare extraneis, quanto gravius excludere parentes.*"

Ja sam do sad pazio i tištio lakomos prema roditeljima samo u koliko je neljubav, i nemilos. Što ću rijet, kad nju budem kušat, u koliko je neharnos? Harnos zapovijeda odvratit dobročincu što možeš, kako možeš. Nešto si držan svegj, a nešto kad trebuje dobročincu: svegj častit, poštovat; utješit i prihrani kad se bude nać u potrebi. „*Benefactori debetur semper honor et reverentia; sed subventio debetur si indigeat.*" Što je tebi dobročinac učinio? Da ti je bolje, da ti život u boljemu biću

Digitized by Google

provodiš. Kako dake nije razlog, nije držanstvo, da ti njega ugledaš, kad si njemu potreban, da je živ? Ovako svakomu dobročincu, da koliko veće roditeljima? Koliko si ti dobra od njih primio? Koliko oni za tebe trudili, koliko oni tebe služili, koliko se oni za tebe brinuli? A gdje su muke, bolesti, skončanja, što su za tebe kušali, mogu rijet po sve dni, na svak čas, i u zdravlju i u nemoći, dok si bio u djetinstvu, kad si još i podrasto. Hrani oca, hrani mater, govori ti Ambrozio sv. „*pasce patrem, pasce matrem,*“ imaš za što. Nećeš im nigda odvratit još da ih budeš obilno gostit, gospocki odijevat. „*Si paveris non reddidisti.*“ Ti ćeš materi odvratit za ono, što je podnijela, noseći, ragjajući, dojeći, babovajući? „*Non reddidisti dolores, non cruciatus, non obsequia: tibi vigilavit, tibi flevit, et tu illam egere pateris.*“ Sve su riječi Ambrozija svetoga.

Megju dobrima, kojijeh je rod primio od njegovijeh roditelja, nijesam brojio hranu, i odjeću. Hoću to kušat napose. Dobročinac je tebi dô u potrebi tvojoj: potreban on ište da mu vratiš. Ti mu pleći obrćeš, ti se ne ozivlješ, ti se kratiš odvratit mu. Suproć takoj nepravednosti viče svaki sud, svaka se pravda uzdiže. Tebi bješe zajmano; ti si tugje u tvoju koris obratio i nećeš vratit, nećeš odvratit? Ko je tebe prihranio, ti nećeš njega prihranit? Bože što je ovo? Roditelji za dugo vrijeme hrane, i odijevaju svoj rod onako, kako bolje može ko. U istinu zajmavaju. Ako čine za ljubav, to je veći razlog da im bude odvraćeno. Roditelj veli rodu; — ne ištem od tebe za milos i ljubav, ko iskrnji tvoj; ne ištem za harnos ko dobročinac tvoj, ištem so zajamac po pravednoj pravdi, što si primio da mi vratiš. Ne budi megju nami nijednoga inoga veza, ni razloga: budi samo zajam, učini kako bi svaki tugjin tugjinu učinio: pošteno vratio, i odvratio. Ah srce od kamena! tako si lasno zaboravio, koliko si vrjemena visio o prsima tvoje matere, da nju ne bi ostavio, dokle ne bi dopro do krvi! Tako lasno zaboravio, za tebe nasitit, da ne bismo na usta naša stavljali, paček iz usta naši-

Digitized by Google

jeh dizali! Tako lasno zaboravio, da za tebe nijesu bile nigda spreme, ni pohrane zatvorene, još prije nego bi isko i zapito da je tebi spravno bilo i dohranjeno. Vrati nam dake što si primio. Ovo je sud božije pravde: „*retribue illis, sicut et illi tibi.*" Doslek roditelj. Sad prihita govor Ambrozio sv. Nemili, neharni, nepravedni lakomče, da nu promisli, koju oštru pravdu, koju tešku pedepsu ti zazivlješ vrhu tebe. „*Quantum tibi sumis judicium si non pascas parentem?*" Nije dostojne pedepse na ovemu svijetu: čeka Bog taku lakomos na drugomu svijetu zadovoljno zaplatit. U zakonu Mojizesovu bješe Bog postavio najveću pedepsu, što se ovdi može, pedepsu od smrti, rodu, koji bude uvrijedio svoje roditelje. Nu s čijem, i kako? Riječi samom ko bude proklet oca i mater: „*qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur.* Tad pita Ambrozio sv: što je gore i grgje: proklet, ali ne utješit? Odgovara on isti: vele gore puštiti ih da gladuju. Glad je gora stvar neg li ista smrt „*Si contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quae morte luitur.*" Za ove lakomosti dake trebuje gora pedepsa, neg li smrt. Ta će bit na drugomu svijetu.

Neka i ja sad štogod rečem tebi, silni lakomče. Kojijem ću te imenom nazvat? Onijem, koji vadim iz onega što govori Pavo sveti. Nepriliko ljucka. Neprilika? Tako u istinu. Da nu mi reci, što si ti? Krstjanin. Jesi u riječi, po imenu, nijesi nikako po djelu. Što je zakon krstjanski, ako nije zakon od ljubavi; sve što on zapovijeda, sve od ove same riječi ishodi; sve ljubav, svud ljubav, svakomu ljubav po redu, tugjinu, a vele veće svomu. Ko se dake ne brine svojijem, a osobito domaćom čeljadi, ti se od njega odreko: „*si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit.*" Nije bilo dosta Pavlu sv. to samo rijet, er je on promišljajući iznašo, da je gori od ijednoga nevijernika: „*et est infideli deterior.*" Zamislimo nevijernika koliko može bit nemila, silovita, krvnika, koji ne zna, i neće da zna, što je ljubav iskrnjega: nu kad on doma dogje, pro-

Digitized by Google

mijeni čud, tu zna što je ljubav prema svojijem mlagjijem, prema svojijem starijijem. Tugjinu će krastit i grabit, ali svoje neće puštit, da žele, da potrebuju, da gladuju. Taki kako nije nijednomu tugjinu prijatelj, tako svojoj krvi jes mio, i ljubležljiv prijatelj. I nijesam ja imo razloga za rijet, rod lakom prema svojijem roditeljima, da je neprilika ljucka? „*Fidem negavit et est infideli deterior?*“

Ja još imam za rijet što veće od svega tega. Taki lakonac gori je od bezumna stvorenja. Te što bih se ja štedio, ja tidio rijet, što su rekli Ambrozio, Basilio, Kasiodoro, i mnozi ni sveti oci, i razumnici? Jes megju bezumnijem. Ptica, koja e svojijem roditeljima brine, hrani, služi, i pomaga, vele bolje eg li ti stvor umni, mudri, sveznani, čovjek, gospar svega ezumna, „*rationabilium pietatem excedit hujus avis clementia,*“ S. Ambrozio) ptica je po imenu lelek: ova svegj pozna svoje oditelje, ne zaboravlja ih. Kad ostare, i spadu s njih perušine, er ne mogu sebi hranu providjet, od njihove djece njeko ih s vojijem krilima pokriva i grije, njeko ide u pašu, ter im nosi iću za prihranit ih. Kad vide dijeca, da je njima opet počelo icat perje, sadruže se zajedno, sastave krila, uzmu starca na e, uzdignu u visinu, nukaju, da opet bude uzet obiku za leet. Ovo je vami čudo, koji vidite čin čelâ, čin mravi, čin inih bezumnijeh, koji tako rade, tako se vladaju, ko da uprav n imaju? Bog je u naravi svakoga bezumna usadio koje kreće, koje činjenje što ima priliku od kreposti: u njima nije epos, er je narav, usadio je rekoh Bog, čovjeku i za izgled za prikor. Ptica je ova prikor ljuckoga roda. Ko je ti da se ne di privratit, podignut s svojijem rukama roditelja stara i nemoć-i? Ko će starca uzet na rame i prinijeti? Ti najbolji, i najljubjeji naredíće da učini sve to služba. Ptici nije mrsko učinit što pravo djelo od ljubavi; ptici nije teško učinit što je držanvo po naravi. Ne lijeni se ptica prihranit roditelje, što ne činmnozi megju ljudima, za sve da je Bog to osobito zapovidio, sve da je tešku pedepsu lakomijem postavio.

Digitized by Google

Nemojte cijenit, da ovaki rod nema česa rijet, česa odgovorit na sve to. Veli on: — ja se ne nahodim u biću. Svak vidi svak pozna, koliko teško breme imam na glavi, i na vratu. Zaručen sam, imam drugu: Bog je dô djece i ne malo. On hoće da se ja za njih mislim, da se brinem. Ko će njima dat, ako ne ja? Od koga oni gledaju, ako ne od mene? Je su paka za siromaha shrane od milosrgja, što se zovu „*Luoghi Pii*," što su ostavili bogatnici: otole imaju svoj dio moji roditelji: nek se tijem bave: ne može nikomu bit sve do kraja. Na svrhu ako mi što ostane od više domaćijem potrebam, to davam Bogu, to davam crkvi, činim posvećivat Bogu, da se on smilúje, da ugleda okom od milosrgja i mene, i moj dom, i moje roditelje. — Dosta razlogâ. Prokušajmo, razgledajmo, koliko je prav, i dobar svaki napose. Ti davaš Bogu, ti davaš crkvi? Budi da je tako. Nu što misliš, da Bog prima take časti, časti od onega, što ti dižeš ne iz tvojijeh ustâ, nego iz ustâ tvojijeh roditeljâ? Mrzi on, i odmeće take časti. „*Non quaerit donum de fame parentum.*" Ambrozio sv. — Bješe nauk Farizeâ, himbenijeh bogomilijeh: kad ti dogje otac ali mati pitat da mu daš; odgovori: Bogu sam posvetio *čorban*, ovi poklon bit će i tebi i meni koristan. Roditelj čujuć to, umuknuće, neće smjet pita naprijeda: tako ćeš se oslobodit od njega. Teško se jedan da užestio Isukrst suproć njima, i reko im: pakljeni naučitelji, v s naukom vašijem mećete pod noge, i plešete zakon božji. Št je Bog zapovidio: da se njemu časti nose, ali da se roditelji u tješe? Nije on zapovidio, da se crkovna blagajnica puni, ne da se roditelji hrane. „*Honora patrem tuum, et matrem tuam.*" Čas je najveća ugledat, utješit, da ne gladuju, da ne tuguju, d ne žele potrebni. Ovo je tvoje držanstvo, ovo je tebi zapovije Božija. „*Mandatum Dei.*" Budi, budi ne samo hvala na zemlj nu koris duši na nebesima, priobilna plata u raju onijem, ko su se na smrti od siromahâ spomenuli, ter za njih blaga i bi ostavili u pomoć, za utjehu njihova života. Nu kojijem potrebn

Digitized by Google

jem bi to ostavljeno? Onijem, koji ne imadu nikoga, osvem Boga, i ljubljena iskrnjega. Nije dake tvojijem roditeljima ostavljeno koji imadu tebe. Nesrećnijeh! Tebe imaju zaludu, tebe imaju za gore, er, da tebe nemaju, veću bi iznašli ljubav u iskrnjemu. Za sve dake tebe imaju, trijeba je njima prosit, prosit uprav. Nu ko? Jeda samo oni, koji prose po putu; jeda samo oni koji su se siromasi rodili, siromaški življeli, a na svrhu sasvijem siromaštvo dočekali? Ne samo ovi, nu i oni, koji se broje od skladna roda, od izabrana koljena. Tot ovi imaju krijući pružat ruku, s porukam, s pismom prosit pomoć i utjehu, er imaju nemili lakomi rod? Te koja je ovo pravednos, da se ima dizat pravijem siromasima, za dat tvojijem roditeljima? Tot s gladom inijeh siromaha, ima se uzdržat život tvojijeh roditelja? Er ti ne daš, er se ti lakomiš? Jaoh tebi, govori ti Ambrozio sv. „*Quantum judicium, si pascat Ecclesia, quos tu nolis pascere.*“ Ja ne mogu rijet, da nije veliko držanstvo od muža ženi. Zaručnos je prem jaki i tvrdi vez. Ona od dvojice čini jednu put: „*jam non sunt duo, sed una caro,*“ riječ je Isukrstova. Cjeća česa slijedi Pavo sv. govoreći, da je čovjek držan ljubit svoju ženu, ko svoju put: „*debet diligere uxorem, sicut carnem suam.*“ Ovo je velik dug, nije trijeba sumnjit. Ali nije prvi, nije najstarji, nije najveći dug. Čovjek netom se začeo, osto je dužan; svakčas veće zaduživo se istomu čeljadetu, i ko zna, dokle se, koliko se zadužio. U istinu ovi prvi dug nema mjere. Dug posljedni ne može smrsit prednji. Dužan si i tamo i amo, vele veće amo negli tamo. Oduživaj se i tamo i amo, kako bolje možeš, i kako te razlog vlada. A ti samo nastojiš oduživat se tamo, ništa amo; i još bezočno tepšiš, da je ti dug tamo, digô ovi dug amo. Nije, niti može nikako. Ovi je dug stariji. Cjeć esa svi razumnici jednijem glasom vele: kad se nagje u istoj potrebi i roditelj i žena, da je prije držan sin ocu, neg li muž ženi. Nu da te upitam, dokle si i koliko si ti držan ženi? Sve. To jes sve što ona hoće, sve što ona namišlja. Znam, znam da

Digitized by Google

ti ne možeš odoljet nje izpraznostima i napravam. Tebi je milo da ona ima kako i bolja od nje: da je urešena, da je nakićena, da češće ruha promijeniva nek se mjesec mijeni na nebesima. Ti taku gledaš, i razgledaš, raduješ se i uživaš, a pak se ne sramiš, da je otac, mati, u staroj i izkrpljenoj odjeći? Sad imaš razlog, da ne možeš utješit roditelje, er tako ženu hraniš, i odijevaš. Jes još jedan dug, koji ima zaručen, i to priveliki dug, to jes s svojom djecom. Što je rod roditeljima? Recimo ovako: jes ko jedan rasklad, ko jedan ostrižak od njih „*ut aliquid eorum.*“ *) Cjeć česa ljubav, koju nosi roditelj rodu, prilična je ljubavi, koju čovjek nosi sebi. Držan je dake roditelj, dok je rod nejak, othranit ga; kad podraste, dat mu način za življenje; držan ostavit mu, na što će se on naslonit. Veliko držanstvo, i dosta ih zajedno. Sasvijem tijem ti nahodiš što iztratit u izprasnosti, razblude, i opačine. Gdje je igra, gdje su gozbe, gdje su neuredna, i grješna prijateljstva? Dosta da tebi dogje na pamet koja stvar, tebi radosna i ugodna, za koju trebuje potratit: tad ne misliš da imaš djecu, ne brineš se što ćeš im ostavit. Što im ostane, da ostane. To sve ti možeš, nek imaš djecu. Roditelja ne možeš utješit, er imaš djecu? Ko je s tebe dignuo stari dug? kad si se odužio? Paček ovo je sad vrijeme za oduživat se, kad su u potrebi tvoji roditelji: ovi dug nadljeta sve ostale: ovi najprije, svaki ini poslije: toliko je, govore svi razumnici, ako se iznagje u istoj potrebi otac i sin istoga, da je prije držan sin ocu, neg li otac svomu sinu. „*In necessitatis extremae articulo magis liceret deserere filios, quam parentes: in articulo necessitatis filius obligatus est ex beneficiis susceptis, ut parentibus maxime provideat.*“ Tomas sv. **) Mislite, pravovijerni, da sam ja izreko sve. Nijesam: ja nahodim što grgje, i gore. Počujte. Jes roditeljâ, koji se nahode u imanju,

*) 2. 2. q. 26. 7.
**) 2. 2. q. 31. 34. ibiq. 26 art. 9.

Digitized by Google

da ne trebuje njima rod njihov ni za hranu, ni za ostale potrebe njihove. Na rod gledajući s krivijem okom, da je biće u njihovijem rukami, postavi se živ i mrtav, kako bi ga njima izmaknuo iz ruka. Ko bi izreko, ko povidio sve lijepe i mile riječi, s kojijem ih nagovaraju: sva velika i obilna obećanja, na koja se podlagaju; svu množ razlogâ, kojijeh njima prikažuju. Za tebe je velik trud ne možeš odoljet: teško breme ne možeš nosit. Ostavi, kad ima ko će trudit. Ja ću učinit, da razraste, da ogrezne biće. Ako trgovine, uzmnožiću blago; ako zemlje, dovestiću ih, da budu ko zeleni, ko kitni perivoj. Tebi će bit sve što ti hoćeš: ti gospar, ti gospogja svegj, i vazda. Nešto danas, nešto sutra, sad na jedan način, sad na drugi, dokle zablješte nesreće roditelje, dok ih pritegnu, da pridadu, i da reku: Eto ti. Ah ludi, ah bezsvijesni, što ste učinili! Ali nijeste znali, ali nijeste hajali za ono, što je vami reko, što vas je posvjetovô Duh sveti: ne daj rodu oblasti više tebe u vas život tvoj; nemoj izpustit iz ruka tvoje imanje: „*filio non des potestatem super te in vita tua . . non dederis possessionem tuam.*“ *) Er inako, doći će vrijeme, da ćeš se pokajat: da ćeš ga zvat na pravdu Božiju, la ćeš ga prokljinjat; „*ne forte poeniteat te, et depreceris pro illo.*“ Bolje, bolje, da tvoja djeca pitaju od tebe, nego da ti gleaš iz njihovijeh ruka: „*melius, ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus illorum.*“ Nijesi zno, da rod sve priteže k ebi, pokrit sebe, a tebe gola ostavit. Eto vidiš što si dočeko: lošo na ništa, upô u siromaštvo. — Povijeda sv. Bonaventura, da i u Normandiji taki sin. Iz početka nije bilo ocu najgore: nu malo po malo ohlagjivala se ljubav: malo po malo tištili su ga in i nevjesta, dokle su ga sasvijem istiskali iz kuće. Dali su nu tu na blizu za dom jednu kućaricu. Dohodio bi svaki dan tac ko prosjak u sinovljev dom, za primit to malo hrane, što i mu udijelili. Jedan dan bijahu pripravili sebi muž i žena je-

*) Eccl. 33: 20. 22.

Digitized by Google

dnoga kapuna pečena; i sjeli za blagovat ga. U to doba ulazi otac na obićajnu: a sin pospiješno spremiva kapuna u pohranu za tijem dava ocu ono malo hrane, i otpravlja ga, a on se povraća za izvadit kapuna: otvora, nije veće kapuna, obratio se u rošpa*) živa, koji je tad skočio, i hitio mu se obraza tako tvrdo, da nije bilo nijednoga načina za rastavit ga. Koliko je on suza prolio, koliko se od njegove nemilosti kajo, koliko i od oca i od Boga isko proštenje! Ali to nije bilo dosta za oslobodit se: hotio je Bog da on obije taki dosta mijestâ za izgled svakomu: nakon njekoliko vremena smilovo se Bog na molbe dobre i svete čeljadi, koja je prosila za njega, ter po sebi spalo je ono grdo živo s njegova obraza. Ovo se zgodilo na daleko od nas, po riječi sv. Bonaventure. Nu jes i u našemu mjestu pripovijes gora od te. I sad, i sad na Mljetu oni seljani kažu mjesto, i povijedaju što su čuli da se davno zgodilo. Uboga mati došla je na vrata svoga sina proseć od njega koju utjehu. Nemili sin usiono je nju oćero od sebe. Tad je ona uzdahla, i rekla je: — kako ti nijesi mene privriježio, tako ni more ni zemlja ne uzdržali tvoje kosti. Tako bi. Umro je nesrećnik: bješe ukopan: nu sutra dan našo se vrhu zemlje: opet u zemlju, opet zemlja nadvor. Dake u more: neće ga ni more: morski val izmetnuo ga na golu hrid, njegove kosti u mrkjentu ulupio, da se vide i dan današnji, nu okamenjene. Evo što dostoji oni, koji krivo čini svomu roditelju. Nek se nada priličnu svrhu dočekat, koju je dočeko obijesni Absalon. On je naprô ogolit oca, za to viseć o dubu primio je u srce tri oštra koplja. Isko je krunu; našo je smrt.

*) Zapuhača.

Digitized by Google

XXX. Rod roditeljima posluh.

Nije čovjeku teže stvari na svijetu, nego slušat. Posluh, to je posvetilište, koje on nikako ne razumije. Svaka zapovijed njemu je uza: svaki zakon njemu je veriga. Svaka naredba, čini se njemu, da mu diže od njegove vlaštitosti, da mu slobod stiskuje i veživa, da mu čini silu, i grabi hotjenje. Veli on: Bog je pustio čovjeka u rukami njegova hotjenja, „*reliquit hominem in manu consilii sui*,“*) dô mu je oblas da se vlada po sebi, do mu je gospoctvo više sebe istoga, više svojijeh djela. Te za što paka stavit više njega jaram, i ne jedan, stavit zapovijed, stavit zapovijednika, a svakčas: ovo hoćeš, ovo nećeš? To je učinit čovjeka prilična trupu: gdje ga staviš, tu ostaje, otkle ga digneš, tu se ne povraća. Nu to je pristojno trupu, er nema razuma, er nema hotjenja. — Ovo su tužbe ohole glave, koja pazi samo da ima slobod, koja razumije da je njoj zakon volja nje; koja ne pozna zapovijedi, neg onu samo što dohodi od hotjenja nje. Ništa nije čovjeku trudno, nije teško, samo da je njegovoj volji ugodno: trudiće, znojiće se krvavijem znojom, patiće i tugovat, ako je zapovijed njegova hotjenja: budi pak to isto tugja zapovijed, to je trudno, to je teško, to je grko izvan načina. Koliko će razloga izmišljat, za izmaknut se, i izvadit se! Ako ne može to, a on će se istužit, da je vele, da je priko mjere, da se nosit ne može. Koliko će se iznevat, dok se on pokloni. Kad bi on na dobre to učinio? Nigda, nigda. Trebuju dake prijetnje, trebuju pedepse, za činit mu sklonit glavu. Čini kad, čini, nu na silu, veće za strah, neg za držan-

*) Eccl. XV. 14.

Digitized by Google

stvo. Evo vam uprav čovjeka prikazana: nešto ćeš čut i vidjet u njemu s dvora, a nešto u srcu on taji, i pokriva. Slobod, slobod sa svijem razvezana i raspuštena, to je najveće dobro čovjeku. Ne govorim ja, da je svak taki. Govorim, da je malo ko inako. Dosta se hoće da komu uprav omili zakon Božiji, zakon ljucki: malo ko razumije, i pozna, da je njemu zapovijed, kô pomorcu zvijezda sjeverna, koja njemu svijetli, njega vlada, za ne izgubit pravi put, za ne otići u krivo, za ne poginut. Malo ko razumije, da nijedan zakon ne diže slobod. Komu se zakon stavlja, ako ne slobodnijem: umnu, a ne bezumnu. Zakon kaže, pravi, i dovodi slobod na ono, što je pristojno umu, što je pristojno razlogu. Nije slobod prije izašla, neg je zakon postavljen. Bi najprije zakon uregjen od božije mudrosti u božijoj pameti, što se zakon vječni nazivlje „*Lex aeterna*“, u njemu bi od vijeka zasječeno, što je dobro, što je zlo. Od ovega zakona istekli su svi ostali zakoni, i naravni, i uredni, ko ono od sunca zdraci, ko ono od mora rijeke. Nije mogo bit čovjek bez koje zapovijedi, bez koga zapovjednika više njega. Ragja se, nu koliko potreban od piće, toliko potreban od vladanja. Oblas u zapovjedniku zazivlje posluh u podložniku. Prvi je zapovjednik na zemlji čovjeku postavljen roditelj: dake rod ima mu se podložit. Rod je podložnik, ima ga dake poslušat.

Što bi nezdrela, ne vješta pamet, bez nauka i vježbanja? Koliko može ona sama, bez pomoći? Mi smo prvu stvar po grijehu Adamovu izgubili, bistrinu pameti, za razabrat udilje, i razaznat, što je zlo, što je dobro. Grijeh je najprije tegnuo svijes: stegnuo je prid očima nje koprenu: ona je ostala, ako ne u tminam, a ono u mraku. Daj ti po mraku, ako ne od sreće, iznać što išteš: kolikrat iskaćeš, nećeš nać: kolikrat uhitićeš jedno za drugo? Ah koliko je trudno iznać pravi put, put u srijedi; kad ideš iz više, a kad iz niže pravoga puta, a cijeniš, a uzdaš se, da ideš po srijedi. U mraku lasno se potaknut, posrnut, pasti, ako ne i poginut. Da što ovakomu oku trebuje? Svijet-

Digitized by Google

njak, da mu vrlo svijetli prid noge: ruka, da ga vodi i poravi: riječ, da mu kaže, što je bilo u prošasto doba, da mu zarica što će bit u došasto vrijeme. Grijeh se pružio naprijeda i dotegnuo ljucko hotjenje. Prije te nesreće ovi dub hodio je uprav u visinu po sebi: nu, netom je ta guba pala na nj, iskrivio se, od tada svegj pada na zemlju: „*sensus hominis proni sunt ad malum ab adolescentia sua.*“*) Te koji se vješti, pomnjivi zemljak hoće, da ga svegj vraća nazada, da ga uzdiže, da ga podupire? Nije grijeh ništa zdravo ostavio u čovjeku. Kako on prije bi hitar, i brz za prionut na svako dobro! Njemu bi po ćudi svaka krepos, svaka bogoljubnos. Od onda ona otrov prokleta ostavila je u njemu neku slabos, neku ljenos i neugodnos na sve ono, što je božije, što je duhovno. To mu sad ne dohodi na pamet, od tega se ne stavlja. Nu, ako mu progje priko pameti, trudno je njemu sve što je krjeposno, teško je njemu sve što je bogoljubno. On bi po sebi zno i hajo za Boga, za dušu, za vjekovječanstvo? Samo je tijelo njemu prid očima, samo zna i haje za život vremeniti. Za tega je vro; za tega sve može, brinut se, trudit, i patit. To je sve lako, sve lasno, sve slatko. Te koji se hoće znani, umjetni liječnik, za liječit ovakoga nemoćnika? Trebuje najprije izliječit okušanje, da ne bude njemu grko, što je uprav slatko; da ne bude njemu slatko, što je uprav grko. Trebuje krijepit u njemu jakos duhovnu, da ne bude lotar, nego hitar; da ne bude lijen, nego brz na sve ono što utišti dušu: da bude najprije nastojat za nju; da je bude služit ko gospogju, ne ko službenicu. Sve što je dobra bilo u čovjeku, sve je grijeh otrovo, sve je pokratio, sve ištetio, ali nije sa svijem smrtio, iskorijepio. Ostalo je, ostalo što u njemu, nu ko ono izdivljačeno. Što je najgore grijeh učinio? Odvezo je, uslobodio pohotjenja: dô im oblast, da čovjeka svaki drpi, svaki poteže, kô od glada razjeden lav. Kad nasrnu na nj, tako ga umijedu pričinit, privratit, da se on učini priličan živu bezumnu. Budi da čo-

*) Gen. VIII. 21.

Digitized by Google

vjek nema straha od nikoga, učiniće se zvijer, paček gori od ijedne zvijeri. Zvijer, ako ništa drugo, u miru je s ostalijem od svoje vrste, nemoj samo na hrani, i na rasplogjenju. Čovjek ujarmjen, usužnjen od njegovijeh pohotjenjâ, s kijem ima pravi mir, komu je on pravi prijatelj? Ona ljubav vlaštita ne može podnijet, da je ini veći, viši, bolji od njega. Prid njim ko je kako on, u svijesti, umjetonstvu, imanju, veličanstvu, uljudnosti? Svak manji. Nu kad vidi, da ga ko pritječe, stvori se u njemu crv, koji ga grize, toči, muči bez pristanka. Od onega, što je njegovo, nema nikomu dijela, nije on nikomu držan: a što je tugje, k sebi on s požudom priteže, ter, ako može, ili silom, ili privarom, nastoji posvojit. Ne ukaži cjenu od njega, riječ ispušti suproć njemu, uvrijedi ga u čemu god, to je u sebi kô u kamenu upiso, neće nigda imat pokoja, dokle to s osvetom ne zamijeni. Dokle neće doprijet bijes njegova? Nije ništa zatvoreno, nije ništa inomu zavezano, nije ništa sveto, gdje on neće uljesti, stupaj stavit. — Ovo je čovjek, koji nema uzde na sebi, koji je smetnuo sa sebe. Ne budi uzde, dospio je narod ljucki. Nije Bog tako pustio čovjeka da on pustopašice ide, i žive. Postavio je naučitelja, postavio vladaoca, postavio zapovjednika: neumjetnu dô je ko će njega uvježbat, nevještu dô je ko će njega vladat, bijesnu dô je ko će njemu držat, i stezat uzdu. Nu komu je Bog dô tu oblas? Što nam veli naša svijes, koga kaže nami razlog? Onega bez sumnje, koji je stariji, koji je prije došo na svijet, koji je veće živio, koji je veće kušo, veće vidio, veće čuo, i cjeć toga veće zna, a navlaštito koji je početak od življenja svomu rodu. Ova je oblas n naravi usagjena. Ovi zapovjednik nije po obranju postavljen. Ragja se taki, kad je rogjen za moć dat inomu život. Uzimlje oblas, kad on bude rodio. Ova riječ — roditelj, govori Tertulijan, dvije stari zarica; zarica milovanje, zarica oblas, „*nomen et pietatis, et potestatis.*“ Ova je oblas od gospara, sljedi isti Tertulijan po riječi duha svetoga: „*patri etiam nomen domini accedit.*“ Na svijetu svak je gospar od onega, što je on za-

Digitized by Google

radio: zemljak gospar od onega, što je on usadio; rukotvornik od onega, što je on napravio. Roditelj od sebe istoga tvori, i postavlja rod svoj. I nije njemu gospar? U roditelju jedna je oblas, ali kupi u se, ima i uzdrži svaku vrstu oblasti, što se nahodi megju ljudima. Naučitelj ima oblas više učenikâ, gospar više službenikâ, poglavar više družine od kakva poslovanja, kralj više podložnikâ. Nu svaka ta oblas nije cjelovita i dopuna, er ne zahita nego ono samo, što je njoj podloženo. Naučiteljima oblas samo više onega, što utišti nauk; gospar više onega, što utišti poso domaći; poglavar više onega, što utišti onu odregjenu radnju; kralj više onega, što utišti općinstvo. Roditelj ima sve te oblasti zajedno, od naučitelja, od gospara, od poglavice, od kralja. Ova je sama oblas vladala svijetom i prije i poslije općenoga potopa za dugo vrijeme. Nijesu nego docna postali kraljevi, i ostali vladaoci, kad se bješe prem uzmnožilo općinsto, kad se dosta narodâ i poglavarâ bješe sastalo, kad je trebovalo svijem tijem da bude jedna glava, da ih vlada. Nu za sve da su postali kraljevi, i gospoda, nije se ni malo skratila oblas u roditeljima. Kralj, zapovjednik u gradu, u državi: roditelj zapovjednik u domu. I ti ovu oblas više tebe nećeš da spoznaš, ovoj zapovijedi ti se nećeš da podložiš? A ti reci, koji razlog imaš? Oni isti, s kojijem bi mogo rijet: — ne poznam te, neću te slušat, — učenik naučitelju, sluga gosparu, drug poglavaru, podložnik kralju. Nu svijeh tijeh, što sam ja dosad izbrojio, drži ih vezanijeh sama pogodba. Stariji zapovijeda, mlagji sluša, er su se tako pogodili. Mogli bi se razvezat, razdrušit, jedan od drugoga razlučit. Rod i roditelja drži ih vezanijeh narav. Ovi vez ne može se nikako razdriješit. Tvoj dake razlog ne može bit ino, neg li tvoja samovoljnost, neg li sama tvoja sloboda. Pravi je razlog svijesti i razuma ljuckoga, bit podložan starijijem. Viče u glase Pavo sveti: rodu, slušaj tvoje roditelje, to je držanstvo po naravnomu razlogu. „*Filii obedite parentibus, hoc enim justum est.*“ A tebi nije zadosta sama tvoja svijes, da se roditelju skloniš, i

Digitized by Google

podložiš? Tot je trijeba da Bog upiše tebi zapovijed, da budeš poslušan roditeljima? Hoće Bog, da ne mogbudeš ti nikako zabezočit da neznaš. Malo jest koji list i u staromu i u novomu zakonu božijemu, u komu nije upisana ova zapovijed. Cjeć česa viče opet Pavo sv.: slušajte, slušajte, er tako hoće Bog: *„filii obedite parentibus; hoc enim placitum est Deo.“*

Reče Bog Jeremiji proroku: pogji, išti vas porod Rekaba; zazvaćeš ih u templo; odvesti ćeš ih u mjesto, gdje je blagajnica, i daćeš im svijema napit se vina. Ispunio je prorok naredbu Božiju; dozvo ih je; došli su; izvadio je čaše, ulio vino, pak im reče: — napijte se veselo. A oni svikolici odgovoriše: mi ne pijemo vina. — Te za što? To nije u zakonu Božijemu zabranjeno: to nije Mojizes naredio. — Istina je, opet oni: ali nam je to naredio Jonadab otac naš: nemojte pit vina ni vi, ni vaša djeca u vijeke. Mi smo poslušali i slušamo oca našega u svemu, što god nam je naredio on. *„Obedivimus voci patris nostri in omnibus, quae praecepit nobis.“* *) Toliko bi ugodan ovi posluh višnjemu Bogu, da im reče prorok: — za to što ste tako poslušni naredbam vašega oca, neće Bog dopustit nigda da nestane trag vaš. *„Pro eo, quod obedistis praecepto patris vestri ... non deficiet vir de stirpe Jonadab.“* **) — Što je njima otac naredio? Od više neg je Bog zapovidio; što nije bilo držanstvo po zakonu; što su mogli bez ikakva grijeha; jedno djelo krjeposno, ne tako lasno za obiknut se. Te za koliko su se paka vremena podložili, i zavezali? Za svegj. Otac je umro, ali nije njegova zapovijed dospjela. Ko god je Rekabita, ne pije vina, er je Jonadab stari njihov, tako naredio. — Da što tebi zapovijeda tvoj roditelj? Ono isto što od tebe ište Bog, što utišti tvoju dušu, što je tebi potrebno za sahranit se. Tebi zapovijeda roditelj: da budeš svaki dan poklonit se s molitvom Bogu, ko najstarijemu i najvećemu tvomu go-

*) XXXV. 8.
**) XXXV. 18.

Digitized by Google

sparu, na oni način, kako si od djeteta bio uvježban. Da ti? Ti si ti običaj bogoljubni brzo pometnuo: tebi će se svanut, tebi smrknut, ti ćeš vazdan nastojat na tvoje posle vremenite, i neće ti u sve to vrijeme doć na pamet Bog. Tebi zapovijeda roditelj, da ti često pristupiš na ispovijes i pričešćenje, ko ono nemoćnik uzimlje često lijek, ko ono potreban i gladan prosi hranu: a osobito zapovijeda, kad je uspomena koga otajstva Jezusova, kad je koja svetkovina Marije, i velika sveca. Da ti? Ti odmićeš od sveca do sveca; propuštuješ sad jednu a sad drugu svetkovinu, da se jedva usiluješ jedan put na godište to ispunit. Nu za što učiniš? Za držanstvo od krstjanina? Ne, ne, za obzir ljucki, da se o tebi ne govori, da te čeljad ne kažu s prstom na putu. Tebi zapovijeda roditelj, da ti često poslušaš riječ Božiju, nauk krstjanski. Ti za toga nemaš nigda vremena, svegj imaš posla: a kad uljezeš u crkvu, sve to bude za ine svrhe, ako ništa drugo bude za ne ostavit družinu. Tebi zapovijeda roditelj, da se ukloniš od one družbe, koja je plaha, bijesna, neukrotjena; da se odustaviš od igre, da se ne skitaš po noći, da se odmetneš od posijeda, da se odrećeš od prijateljstva; na svrhu zapovijeda da ostaviš grijeh, ili prigodu grijeha. Da ti? Ti na sve to klimaš glavom, posmijehivaš se, a pak činiš kako je tebi drago. Što mi sad velite, vi krstjani? Ovaki rod nije li pravi Rekabita: prava prilika njegova? Ne može li i on rijet, i on se podičit i pohvalit, da je u svemu svoga roditelja poslušo? „*Obedivi in omnibus quae praecepit mihi pater meus?*“ Što ja ludujem? Ukloni se dake, pokrij se, sakrij se, nepriliko, da te oči ljucke ne vide. Da što bi bilo, da zapovidi otac, odustavit se od kakve jestojske, kakve piće, kakve odijeće ili kakve radosti i uživanja svjetovnoga, u čemu nije grijeha ni prigode grijehu; kad on nije poslušan, ostavit se od onega, što grdi dušu, što je uprav vodi na izgubljenje? — Reko sam muškomu, trijeba je rijet i ženskomu. Tebi zapovijeda tvoj roditelj, da se bolje i skladnije pokriješ; zapovijeda, da ne bude onako

Digitized by Google

bezočan i slobodan pogled, posmjeh, i riječ. Da ti? Ti si gluha ne čuješ. Tebi zapovijeda, da neće prijateljstva s nekakvom mladosti, koja saviše zna, saviše umije, puna vjetra, ispraznosti svijeta; neće posijedâ, razgovorâ, pritrkivanja u susjestvo. A ti? Ti čuješ, ko da ne čuješ, ko da se inomu govori. Tebi zapovijeda roditelj, da ne budeš često na prozoru, osobito onemu, otkle se vidi u ini dom suproć sebi, da ne budeš oko vratâ; da neće pozdrava, pisma, časti. Da ti? Ti ako nemaš straha, nećeš hajat za sve riječi, kô da su u vjetar prosute; ako li imaš štogod straha, ti ćeš umjet potajno, krijući, noćno na sve doprijet. Da, da, i ti si prava Rekabitka: podiči se, pohvali se, da si ti u svemu poslušna tvojijem roditeljima: „*obedivi in omnibus.*“ Roditelji zapovijedaju i muškom i ženskomu izvadit, iskorijepit kakav zli običaj od grijeha, na priliku, klet se, proklinjat, psovat, zlo govorit za iskrnjijem; zapovijedaju, da se braća, sestre, megju sobom ljublježljivo gledaju; da nije riječi, da nije psovaka, da nije ruka. Ovi zapovijedaju, ali glusijem zapovijedaju; tuku, ali tuku vodu u mortaru. Čujte svi koji imate roditelje: ovo je nauk bogoslovaca i razumnijeh. Kad god se sastanu dvije zapovijedi, zapovijed Boga, zapovijed roditelja, više iste stvari, dva su držanstva pod grijeh smrtni, poslušat Boga, poslušat roditelja; cieć česa pristupit onu jednu stvar, od dvojice zapovigjenu, dva su grijeha smrtna, koja se imaju razabrano očivat na ispovijesti, za uprav i zbilja primit odriješenje. Nu ko se od neposluha svojijem starijijem tako razabrano dava u krivinu, i spovijeda? Rekoh do sad, držan je rod slušat svoje roditelje u onemu što utišti njega sama, što utišti njegovo življenje, kako se pristoji čovjeku razumnu, kako se pristoji krstjaninu. „*Filius tenetur patri obedire in his que pertinent ad disciplinam vitae.*“*) Ali nije to samo držanstvo: jes i drugo, veli Tomas sveti, „*et curam domesticam.*“ Sin, kći, nahodi se u domu očinu, ko u jed-

*) 22. q. 104. 5.

Digitized by Google

nom općinstvu, koje je narav postavila, a ne pogodba: svak spada tomu općinstvu po krvi, koja je u njima. Svak je dake držan nastojat na koris, i dobro njegovo: dom potpirat, uzdržat, krijepit, i pomagat. Bože! Kako pčele, kako mravi trude i nastoje za općinstvo? Čudimo se mi vidoć, kako nanose, kako kupe, kako spremivaju ne samo sebi, nu i svoj općini. Koliko veće držan je čovjek providjet svojoj krvi, svojoj čeljadi? Mnogo je vrstâ bićâ na svijetu, mnoga jes i raslikos megju njima. Neki bolji, neki gori; ovi viši, oni niži. Nekomu je potreba glavna; nekomu nije ni taka. Ali nije bića na svijetu, komu što ne trebuje, koji ne ište nikakva nastojanja. Nikomu dake ne može bit uprav lastovat. Nu kako su bića različna, tako su i načini različni za njih potpomagat i uzdržat. Poglavita su dva: jedan od znanja i razuma, drugi od truda i radovanja. Koga zapade trud, tomu ima bit zabava i poslovanje. Misliš, da nije tebi grijeh, koji si za slovenja odregjen, kad ti zapovidi roditelj, da učiš, da prioneš, da izprazno vrijeme ne traješ; a ti ne haješ ti se od nauka izmičeš, ti se od naučitelja uklanjaš? Misliš, da nije tebi grijeh, koji si za truda odregjen, kad ti zapovidi roditelj, da pristojiš na radnji, da prihitiš poso kako je trijeba, a ti se lotriš, od posla bježiš, od truda ustežeš? Misli žensko da nije njoj grijeh, ne brinut se za posle domaće, ne hajat za uhitit znanje žensko, neg li samo bludit se i lastovat. I tu su, i tu su dva grijeha; neposluh Bogu, neposluh roditelju.

Dosta smo rekli suproć rodu, i njegovu neposluhu. Sad čujmo mi njega. Ima roditelje srdite, usione, nemile. Na svaku se ozivlju, neće ništa propuštit, ništa otpuštit, ništa pogodit. Ne razumjedu ništa, zaboravili su što je mlados, što su ova godišta. Svegj vika, svegj karnja, svegj psovke, svegj proklestva. Često udarit, često izmlatit, to je jedna riječ. Kako hoćeš da ih ljubim, da ih slušam, da sam im podložan? Kako oni meni, tako i ja njima. — Dosta veće. Neću ja rijet, da nije takoga roditelja srdita, usiona, nemila. Nu od tisuće jedan. Paček ako prokuša-

Digitized by Google

mo, i proištemo uzrok, za koji je on taki, dignućemo i tega jednoga. Zla ćud, opak način, samovoljnos, zločesnos, dug jezik roda, čine da se roditelju smrkne prid očima, ter da progje mjeru i način od razloga. Ti meni ukaži da si podnižen, poslušan, pomnjiv, trudnik, tad ću rijet, da je tvoj roditelj zločudan. Nećeš ti meni lasno ukazat. Tad bi tebi roditelj bio dobroćudan, kad bi on tebi pogagjo, a ti njega ne slušo; on na sve mučio i trpio, a ti činio što hoćeš. Vrla roditelja, a još boljega roda takoga! O ludosti, o bezumnosti! Roditelj je držan, uzdu držat, krotit bijesno i slobodno: rod je držan bit podložan, i poslušan. Ah gdje je posluh, podložnos, kakva bi u Izaku sinu Abramovu. Bog je hotio na veće načina kušat vijernos, i stavnos Abramovu. Govori mu jednu noć. — Imaš sina, ti si ga postaros steko, jedinac je. Znam sve to. Ali se spomeni, da sam ti ga ja dô, dô za vrijeme; kako onda dô, tako ga sad ištem od tebe. Učinićeš od njega posvetilište meni na gori, koju ti ukažem. — Taj čas usto je Abram, zazvo Izaka, zazvo dva službenika, da se ide na put, da se ide Bogu posvetit: usjeko je drvâ, naprtio osla. Treći dan došli su pod goru odregjenu: Abram je rasprtio osla, prido slugam, njima reko: tu čekajte, dok se vratimo. Breme stavio na vrat Izaku, a on nosio oganj i nož do vrh gore. Tu kad su došli, stvorio je od megje otar; vrh njega naložio drva; Izaku vezo ruke i noge; postavio ga više drva, hitio nož, uzdignuo ruku. U to kliknu njemu andio: — ne tegni; ne naprjeda: toliko je dosta. — Ovo kaže pismo sveto. Sad ulazi Zlatousnik i Zenon s jednijem glasom govoreći: o čuda, o čuda! Nu što je veće čudo, hrabrenstvo Abrama, ali posluh Izaka? Ko ima veće srca, posvetitelj, ali svetba?*) Ne blijedi jedan, ne blijedi drugi, nije se ustreso jedan, nije se ustreso drugi; niko od njih smućen, niko smeten; ne moli otac, ne moli se sin; oni ne pridava razloga, ovi ga ne ište. S tijem svetijem načinom oba

*) Žrtva.

Digitized by Google

rade za svetu stvar, jedan nosi drva, a drugi otar pripravlja; jedan vadi nož, a drugi glavu poklanja. Narav se smela, a oni su veseli: utrnuo je nož, a oni su u pokoju. Ovako oba. Nu oba meni ne trebuju danaske. Izaka ištem, Izaka hoću vidjet napose, Izaka hoću stavit prid oči, njega hoću usadit i u pamet, i u srce svega roda krstjanskoga. Gdje si ti vas muški i ženski spolu, govori Zlatousnik, da izgrliš, da isceluješ ovaku mlados od 25 godišta. Jeda je on uteko, jeda se potužio, on na oca krivo pogledo? Veživan je, a on muči; položen je, a on se ne kreće; vidi ruku, vidi nož, ćuti na blizu smrtni udarac, a on ko jaganjac miruje.

Ovi izgled od podniženstva i posluha u Izaku toliko je velik, da do čuda dopire. Nu, neka vam rečem, ovo djelo ovako kreposno i hrabreno jes ko djelo od učenika, ko od vojnika. Vigjite djelo ko od naučitelja, ko od vojvode. Sin Božiji nije ništa hotio nami u zapovijed stavit, što nije on prije s izgledom svojijem ispunio, potvrdio. To je učio, što je činio; to je činio što je hotio da činimo mi. „*Quid inter nos ageret, nisi quod vellet agi a nobis;*“ mudri Beda. Jezus je imo dvanes godišta. Vraćajući se iz Jeruzalema doma Jozef i Marija, Jezus se izmako njima iz družbe; osto u Jeruzalemu; uhitio se s naučiteljima u templu, š njima razložio, njima govorio, njima odgovaro, da su svi ostali zabušeni. Ne videći Jozef i Marija Jezusa u družbi, vratili su se u Jeruzalem, svud iskali po gradu, iznašli u templu. Reče njemu Marija: vrati se sinko doma: a on sklanja glavu, vraća se, i do trijes godišta bi svegj š njima udionik od svijeh truda, radnje, i poslovanja njihova. Sve je s jednom riječi zahitio Luka sveti: „*erat subditus illis.*“ Bi podložan njima. „*Quis, quibus?*“ Više ko zamamljen Bernardo sv.: ko komu? Naučitelj, mudros Božija, Bog, jednomu čovječiću, jednoj ženici „*Fabrum, et fœminam.*“*) Svak zna, da je Jozef bio siromašak,

*) Serm. X. in Cant.

*

Digitized by Google

da je s tijem živio i on, i njegov dom, što bi zatrudio. i zaradio on. Jezus bi u svakomu trudu, u svakomu poslu Jozefu drug, pomoćnik Mariji. Jezus nije se štedio u svakoj stvari bit prvi, nije se štedio, starijega izmijenit. U Jezusu ustrpjenstvo, u Jezusu blagoća, u Jezusu posluh: „*omnem laborem mansuete et obedienter sustinuit: omnium perferendo labores obedientiam declarabat*," Sv. Basilio. 1) Te zašto je ovako život Jezus proveo? Nije mogo inako? Kako nije. Nu ili nijeste čuli od Bede, zašto: „*id egit, quod vellet agi a nobis.*" Dô nam je izgled; hotio je da se izgledamo u njega. Svojijem izgledom, govori Bernardo» uči dobru djecu, kako imaju bit poslušni starijijem. „*Formam obediendi puer Jesus pueris sanctis credidit.*" 2) Pak se obrće k neposlušnoj i samovoljnoj, ter govori: nauči zemljo, nauči prahu, slušat; Bog učovječen podlaga se starijijem „*erat subditus*," a ti odmećeš uzdu, posluha nećeš, zapovijedi tvojijeh roditelja ne razumiješ? Posrami se, oholi pepelu, ako imaš što svijesti i ćućenstva. „*Disce, et erubesce superbe cinis.*"

Nu što misliš da ćeš ti taki dugo življet, dobar život, i u dobru provesti? Kad bi to tako bilo ne, bi riječ Božija bila riječ od istine. Vidio je Bog, da ova zapovijed: — časti oca i mater, — imala je bit teško tlačena, cjeć česa i dobrijem mnoga je dobra obećo, i zlijem mnogo zla zaprijetio poslat, ne samo na drugomu svijetu, nu i na ovemu, ovdi na zemlji. „*Honora, ut bene sit tibi in terra.*" 3) Ovo je prva zapovijed u zakonu Božijemu, koju je on pokrijepio s obećanjem: „*mandatum primum in promissione.*" 4) Evo zapovijedi po srijedi: „*Honora patrem tuum, et matrem tuam.*" Ob desnu nje upisani su blagoslovi Božiji, što on obećiva poslušnijem; ob lijevu su upisana proklestva, što on prijeti neposlušnijem. Djeco i manja i veća, i muška i ženska, pogledajte na desnu: čujte blagoslove božije: — rod poslužan ima-

1) Const. Monast. c. 4. — 2) Serm. X in Cant. — 3) Deut. V. 16. — 4) Eph. VI. 2.

Digitized by Google

će dug život: „*erit logoevus super terram.*“ Njemu će greznut, rasćet imanje: „*sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam.*“ Dočekaće od svoje djece rados i veselje: „*jucundabitur in filiis.*“ U potrebi biće od Boga uslišen: „*in oratione dierum exaudietur.*“ Bog će njemu lasno prostit njegove grijehe: „*sicut glacies in sereno, solventur peccata tua.*“ Zadostojaće blagoslov očin, koji će ga družit do napokonjega časa: „*ut superveniat tibi benedictio ab eo, et benedictio ipsius in novissimo maneat.*“ Blagoslov očin ruda je od svijeh dobarâ, na ovemu i na drugomu svijetu; u duši i u tjelu: u djeci, u imanju. Cjeć česa znamo, kako su se djeca u staro doba zatjecala za primit blagosov očin: znamo djecu Izakovu, znamo djecu Jakobovu. Ovo su blagoslovi, čujte proklestva: — pogledajte djeco na lijevu, i ustresite se. Neposlušnu smrknuće se kad se najmanje uznada: „*extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.*“ 1) Otit će njemu biće priko vratâ: „*maledictio matris eradicat domos.*“ 2) Dočekaće od svoje djece ono isto, što je on roditeljima zaimo. „*Filii testes sunt nequitiae adversus parentes.*“ 3) Biće ružan i sramotan prid svijem pukom: „*quam malae famae, qui derelinquit patrem.*“ 4) Biće proklet od Boga: „*maledictus a Deo, qui exasperat matrem.*“ 5) Neće s dobrom svrhom dospjet: „*oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suae, effodiant eum corvi, et comedant eum filii aquilae.*“ 6) — Ovo su blagoslovi, ovo proklestva. Djeco, vidjeli ste desnu, vidjeli ste lijevu, postavite se gdje hoćete, oberite što volite. Ovo je Bog odredio ispunit svojom rukom, svojom pravdom. Nu je hotio da učini što i svjetovna pravda. Zapiso je u zakonu Mojzesovu ove pedepse opacijem. Ko udre oca, ali mater? Smrt. „*Qui percusserit patrem, aut matrem, morte moriatur.*“ 7) Ko izruži psovkam, proklestvom, oca, i mater? Smrt. „*qui maledixerit patri, vel morti minte moriatur.*“ 8) A-

1) Prov. X. 20. — 2) Eccl. III. 11. — 3) Sap. IV. 6. — 4) Eccl. III. 18. 5) ib 18. — 6) Prov. XXX. 17. — 7) Ex. XXI. 15. — 8) Ex. XXI. 17.

Digitized by Google

ko se nagje sin tako tvrdoglav, bezočan, neposlušan ocu, ali materi, da ga ne mogu ukrotit ni na dobre, ni na zle: „*si genuerit homo filium contumacem, et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coercitus obedire noluerit,*“*) što imadu roditelji učinit?

*) Deut. XXI. 18.

Digitized by Google

XXXI. Gospodar.

Ako je komu kad došlo na pamet za promislit, i za rijet; nek se unaprjeda u ljuckoj općini ne bude znat, ne bude čut ime sluge, i gospara, nek se ovi vez raspusti, razdriješi, neka svak ostane o sebi, — reko bih mu užešten: što misliš ludjače da se mi u raju zemaljskomu nahodimo, da nam zemlja ragja bez truda, da mi po nami možemo doprjet na sve što nam je potrebnito življenju: da svak ima jednaku svijes, jakos i vrijednos, za doteć jedan drugoga, i dostignut? Koje ti, komu ne trebuje pomoć tugjijeh ruka? Ne gledaj čovjeka, kakav izgleda iz ruka Božijeh: gledaj čovjeka kakav on izagje iz raja poćeran. Tad je Bog prokleo zemlju: „*maledicta terra*," tad je zapovidio, da ona po sebi plodit bude trn i draču, „*spinas et tribulos germinabit*;" tad je on sudio čovjeka, da bude jesti hruh svoj po putu krvavoga znoja i truda: „*in sudore vultus tui vesceris pane.*" Eto udilj uzroka različnosti u imanju megju ljudima. Ovi po trudu, vrijednosti, i dobroj sreći, stječe, raste, grezne; a oni po lotrojstvu, neumjetonstvu; i suprotivam, ili ne stječe, ili još i gubi što ima. Oni prima od roditelja, od rodjaka, s čijem se veće raširit: a oni nema česa primit, ako ne siromaštvo, i uboštvo. Neko dake ima, neko nema. Imanje i neimanje učinilo je gospara, i slugu. Ko ima, ište inoga da ga izmijeni, da ga pomože; ko nema, ište inoga, da ga utješi, da ga privriježi. Nevolja čini jednoga i drugoga: potrebe gospara, ištu slugu: potrebe sluge, ištu gospara. Nije dakle narav ovu razlikos postavila, nego grijeh doveo, porodio. Narav je čovjeku podložila nerazložito živo: a grijeh je učinio, da čo-

Digitized by Google

vjek gospodi čovjekom: „*non hominem homini, sed hominem pecori dominari constituit*“ Agustin sv.; a prilaga sv. Tomas, da su gospoctvo i služba nastali za koris ljuckoga življenja, „*ad utilitatem humanae vitae.*“*) Koris i potreba sluge, da je vlada svjesniji i bolji od nje: koris i potreba gospara, za imat izmjenu, i pomoćnika: „*utile servo, ut regatur a sapientiori: utile domino, quod ab hoc juvetur.*“ **)

Gospodite dake, gospodite vi, koji taku moć, i podobnos imate: to je sreća vaša, dar božiji: ja vam se ne protivim, ne dižem, ne grabim, paček potvrgjujem, ponavljam. Nije meni mrsko vidjet u domu vašemu, — i uzmi doma i muško i žensko, po naravi u svemu vami prilično, i ništa manje od vas dično i plemenito u duši i u tjelu, — da vas časti, dvori, i služi. Nu mislite li vi, da je to tako vaše gospodovanje bez držanstva ili s tolikijem držanstvom, kolika vi hoćete uzet na vas, s kolikijem se vi hoćete zavezat? Stavite prid oči vaše jednu od sluga vašijeh, onu, onu koju vi najmanje cijenite, koja je najpotištenija prid vami: pogledajte što je u njoj: tijelo, duša. Vi držani privriežit tijelo: vi držani privriežit dušu. Tijelo ište pristojno življenje, duša ište kreposno djelovanje. Za sve se vi imate mislit, brinut nastojat. Je li ovo malahno držanstvo, je li ovo lako breme? I vi trnete na ovu prvu moju riječ, na samo zaricanje? Počujte je li istina.

Rekoh: u sadašnjemu biću čovjeka ne može ne bit slugâ na svijetu: sad govorim, da se niko nikomu ne ragja sluga (razumijem rijet u krstjanstvu). Ako je gdje ini zakon, ini običaj, to je veće sila, neg li oblas. Svak se ragja slobodan gospar od sebe istoga. Što se ko na tugjemu ragja, sluga je ako hoće on bit. Širok je svijet: svakomu je slobodno priselit se, pristanit se. Koji dake vez čini i sastavlja slugu i gospara? Sama pogo-

*) 1. 2. q. 94. 5 ad 3.
**) 2. 2. q. 57. 3. ad 2.

Digitized by Google

gaj. Pogogjaj ili u pismu ili u riječi, ili ni u pismu ni u riječi muče završena na izgled i priliku kako obićaj nosi. Gospar se zavežuje sluzi, a sluga gosparu. Gospar obećiva hranu, odjeću, platu, darove: sluga obećiva čas, posluh, pomnju, radnju. Prigodne pogodbe? Gospar nahodi ko će njega služit, i dvorit: nahodi ko će za nj, što ne može, ili neće on, učinit, uradit: nahodi ko će njegovijem se mislit, i brinut, ko će njegovo štegjet, uzmnožit. Sluga opet od ništa čini se nešto; od gladna sit; od naga odjeven; komu je sve bilo prazno, dopire imat što pribrojit, što stisnut, što zatvorit. Nigda bolje, ako svak stoji na riječi, ako se od svoga zavezaja spominje; ako ima pogogjaj prid očima. Ima li je gospar? Njega sama danas pitam. Gospar, koji ima ljucko srce, koji Boga zna i poštuje, ne gospodi s oholasti, nego s dobročinstvom i s milosti ugleda svoje mlagje, svoje podložnike, i tako čini se sluga onijem, kojijem gospodi. Riječ je ovo Agustina sv.: „*justi, quibus imperant, serviunt, non principandi superbia, sed providendi misericordia.*“*) Gdje je taki gospodar, tu služba ne želi zadovoljnu hranu, ni pristojnu odjeću, ni potrebnu ložnicu, ni razložit način življenja. A je li svud tako? Da dali nije kućâ, u kojijem je sve inako; u kojijem nije službi do mjere, do kraja, do razloga, ni hrana, ni odjeća, ter da je usilovana pohitat se, ili za nasitit gladna usta, ili za stavit na se, što joj trebuje; u kojijem ložnica je veoma tužna i nevoljna, za ne rijet, da je tle i drvo. S ovakijem gosparom nek se ja u kratko razgovorim. — Ti išteš od tvoje službe, da je u vazdašnjemu trudu i obdan i obnoć, da trati snagu, da hara život za tvoju koris; išteš, sve umjetonstvo, svu podobnos da ona stavlja, da tebi napreduje biće. Ti se gojiš, tebi grezne imanje po odnemaganju tugje snage, tugjega života. Da koje je bezakonje tvoje, kratit službi što je potrebito, što je pristojno njihovu življenju? Ako oni tebi, skače i viče Pavo sv., za što

*) De Civ. Dei I. 19.

Digitized by Google

ne i ti njima? „*Et vos domini eodem facite illis.*“*) Što je nepravednos, ako nije ova tvoja? Neka služba puni svoje držanstvo, a ti tvoje ne? Govorio je Tertulijan: „*non oportet christianum possidere servum, sicut equum.*“ Nije od krstjanina držat slugu i gledat jednako, kako gleda svoga konja. A ja govorim: neka bi koji ter koji gospar, koji ima krst na čelu, gledo i ćutio slugu, kako gleda i ćuti konja; koja misao, koja pomnja, da je konj sit, da je pokriven, da mu je mjesto, da mu je sva služba učinjena da ne pati. A kad je vrijeme za projahat se, sve što ko bolje može, resi ga, i napravlja. Spomenuh živo, koga gospari za objes, i veličanstvo hrane. Rijeću veće: neka bi službi bilo, kako je potištenu živu, koga za sama truda gospar drži. Prti osla, da ga služi: „*asino onus:*“ ali mu i hranu dava, da može trudit. „*Et cibaria.*“ Brine se gospar, da on ne poželi jestojsku, da se ne utrudi saviše, da on počine, da mu što ne naudi. A svu lakomos svoju samom službom trati. Ovo su Farauni i Faraunove prilike. Ovi opaki kralj nenavideć da je Bog u svemu pomago Izraelskomu narodu, namislio ga je satrt po putu od truda. Naredio je mnoge velike gragje, i zapovidio, da ide ovi puk na tu radnju. Bješe njima postavio poglavare, da ih tru, da ih more, da im silom čine krvavo se znojit, i trudit: „*praeposuit eis magistros operum, ut affligerent eos . . qui ad amaritudinem perducebant vitam illorum operibus duris.*“**) Da dali nije ovakijeh srca dan današnji u kojijem od gosparâ, koji tru i more svoju službu, „*affligunt,*“ i dovode do skončanja nje život: „*ad amaritadinem perducunt vitam illorum.*“ Nek se pak koja od sluga ne razboli, er će prem brzo nje nemoć dodijat. Odrediće se, stavit je izvan kuće, ili je za bolje otpravit sasvijem. Ali je Bog poslo nemoć. To ne utišti gospara. Ali je dobi za nemoć na službi. Dotlek nijesu držani gospari. Ah lakomi, i nepravedni prema službi, koja vas je

*) Eph. VI. 9.
**) Ex. I. 11.

Digitized by Google

zaslužila; dva gospara od staroga doba stavlja vami prid oči pismo sveto: u jednomu da vidite vašu priliku; od drugoga da uzmete izgled. — U vrijeme Davidovo bi vojnik Amalečita, koji je imo službenika. Putujuć oba iz Evrijenske zemlje put doma, razboli se u putu službenik. Da je li se što pobrinuo gospar, je li što učinio oko njega za pomoć ga? Ništa. Tu ga je ostavio, gdje je on nevoljan legô na tle. Neka bude od njega što bude; ako će i umrijet. Ovako je povidio službenik Davidu, koji je za njegovu sreću tu pristupio. „*dereliquit me dominus meus, quia aegrotare coepi nudius tertius.*“*) Nije tako učinio oni drugi gospar, koji bješe i on vojnik, u vrijeme Isukrstovo, u gradu Kafarnau. Bješe se njemu razbolio službenik teškom nemoći, to jes drtavicom. Nije se on mogo ni s mjesta krenut: ćutio je velike bolesti u svemu životu. „*Puer meus,*“ govorio je gospar „*jacet paralyticus, et male torquetur.*“ Da što gospar? Nije ga poslo iz kuće, da se liječi drugovgje. Držo ga je u svomu domu „*jacet in domo mea:*“ nastojo je da mu bude svaki dobar način u nemoći: brinuo se kako bi mu zdravlje povratio. Ču on, da je Jezus uljezo u grad, ter je udilje poslo poglavare onega mjesta, da ga mole za zdravlje one sluge; pak mu je opet poručio po druzijem: — nijesam dostojan, ni ja doć prida te, ni primit te u moj dom. Ne trudi se: ti možeš sve: jedna tvoja riječ iz daleka može udijelit zdravlje mojoj sluzi. — Ovako srce ima prema svomu mlagjemu vojnik, rimljanin, u poganstvu othranjen? Što bi veće najbolji krstjanin? Koliko krstjanâ, razlog je, da se prid njim zasrame, i zabuše? Čudi se, i snebiva sv. Grizolog, govoreći: Čenturijon kaže u djelu kreposti krstjanske, prije neg je naučio nauk krstjanski: „*virtutem commendat exemplo, qui nondum Christianae scholae ingressus est disciplinam.*“**)

Govorih do sad više nepravednosti gospara: trijeba je da rečem više njihove nemilosti. Jes koji tako usione i nemile ćudi, da

*) I. Reg. 30. 13.
**) Serm. 25.

*

Digitized by Google

ne umije nigda službi blago i milo što rijet, što zapovidjet. Ovakoga prilikuje Grizostom sv. ježu, koji je vas obučen u dračam, kad dotegne bode i ranja: „*sicut echinus spinas circumfert, ita quibusdam in omni negotio acerbitas est.*“ Ako služba taj čas ne izvrši zapovijed, ili može, ili ne može, naripi s vikom, s bukom, da se susjestvo razlijega. Ako se zgodi koja šteta, svegj je kriva služba, ili je po nje uzroku, ili nije: tad će se čut sve što je ružnijeh psovaka, sve što je nečasnijeh riječi; bit će svaka po njihovu jeziku; neće ostat prikora, s kojijem neće nju pogrgjet. Toliko će izgovorit, izvrćet, istočit, da smetena, pomamljena služba, uzme klet šreću, namjeru, život, dušu. Niko ne umije sve, sama služba trijeba je da zna i umije sve. Svak se može zaboravit; sama služba ima pametovat sve. Svaki ini ima dva oka, dvije ruke; sama služba ima imat sto oči, sto ruka. Da što ću rijet o nekijem, koji, više karnje i psovaka, bez načina udaraju, ne pazeć ni s čijem će, ni gdje će, ni kako će? Ovo su silni lavi. Lav je zvijer nad sve ine ognjevita, i srdita: njegov vapaj čini se trestit gorami. Ovakoga zamijera sv. Isidoro: „*leonem cum dicis, dicis horrendam, intollerandam, et solo rugitu montes concutientem belluam.*“ A gosparu veli Duh sveti: ne budi lav u tvomu domu „*noli esse sicut leo in domo tua*:“*) nemoj s tvojom silom zamestit tvoju čeljad domaću, da izidu izvan svijesti „*evertens domesticos tuos*:“ nemoj s tvojom oštrinom satirat tvoje mlagje „*opprimens sub ditos tibi*:“ Nu mi reci, koji lav na lava skače, i nasrće? Mirno pasu, mirno jedu što imaju. Ti na koga skačeš s tolikijem jedom, s tolikom silom na koga nasrćeš? Čovjek na čovjeka. Ovu stvar nije mogo razumjet ni pritrpjet Agustin sv., nego govori: ko je ti tako smion koji će rijet da je sluga potištena stvar? „*Quis dicere audeat, servum debere contemni?*“ Bog zapovijeda ljubit iskrnjega ko sebe istoga. A ti slugu, iskrnjega tvoga, psuješ, ružiš pogrgjuješ, ko da je najgo-

*) Eccl. IV. 35.

Digitized by Google

re i mrzeće živo? „*Hominem homo diligere debet, sicut se ipsum.*“ Bog zapovijeda ljubit neprijatelja, koji ti zlo čini: „*cui ab omnium domino ut inimicos diligat, imperatur.*“ A ti službu, koja ti je od pomoći, od koristi, nemilo treš, ko da su ti najgori neprijatelji. Nije mogo razumjet taku silnos Agustin sv., er je on bio veoma znan i vješt u vjeri i zakonu Isukrstovu, Čudo je, da nije mogo razumijet oni, komu nije vjera nego sam razum naravni svijetlio prid očima, to jes mudri Seneka. Govori on gosparu: promisli, oni, koga ti slugom nazivlješ, da je od iste krvi ljucke učinjen, kako i ti: da je za njega stvorena zemlja, stvoreno nebo, kako i za tebe: da na isti način življećeš i umrijet ćeš kako i on. Što bi se htjelo, da ti njega vidiš gosparom, a on tebe slugom? Ništa veće, nego samo da se kolo od sreće privrati. Te što? Sluge, ako su u podložnu i podniženu biću, ali nijesu izrod ljucki. Sluge su, ali prije ljudi: „*servi sunt, immo homines:*“ sluge su, ali tvoja čeljad domaća: „*servi sunt, immo contubernales:*“ sluge su ali podniženi prijatelji „*servi sunt, immo humiles amici.*“ Sluge su, ali i ti njima kako se pristoji tebi: „*servi sunt, immo conservi.*“*)

Nu što misle gospari, i gospogje, da oni nemaju odgovarat Bogu, da ih neće pitat Bog, na koji su način gledali svoju službu, na koji su način s njome se oni podnijeli? Znajte, govori im Pavo sv., da i vi imate gospara poviše vas: „*et vos dominum habetis.*“**) Bog je gospar poviše svakoga, poviše sluge i gospara svjetovnoga: svak je sluga njegova: „*et illorum, et vester est dominus in coelis.*“***) Prid ovijem gosparom svak je jednak: ne pazi on veće gospara, nego slugu: pazi on, kako ko djeluje, kako svoja držanstva ispunja. „*Apud Deum non est acceptio personarum.*“ On govori svakomu gosparu: znaj, da su

*) Ep. 47.
**) Collos. IV. 1.
***) Ephes. VI. 9.

Digitized by Google

tvoje sluge moja čeljad: *„mei sunt servi:“*) ja njih postavih u to biće, tebi ih dopustih za tvoju pomoć, i koris. Nemoj ih dake trt, nemoj ih morit s nemilosti, i silnosti: *„non affliges per potentiam.“* Boj me se u velike, er ću ja teško zaplatit sve što zla budeš njima učinit: *„sed metuito Deum.“* Cjeć česa Origene uči svakoga od gosparâ, da sam sobom ovako progovori. — Ovo je sluga meni, a ja sam Bogu: on ima mene za gospara na zemlji, a ja imam gospara na nebesima. Ako se ja ne smilujem mojoj sluzi, kako će gospar nebeski smilovat se meni? *„Hic mihi servus est, et ego creatoris; ille me super terram, et ego in coelis magnum habeo dominum: si ego ejus non misereor quomodo ille mei miserabitur.“* A nije li dosad Bog više vas izasuo blaga svakijeh dobara, i milosti? Po komu imate, ako ne po njemu, ne samo s čijem privesti život, nu od veće s čijem se obilno gostit, i blagovat? Po komu imate, ne samo s čijem pokrit, i odjesti vaše tijelo, nu od veće jasno i bogato resit se, i odijevat? Po komu imate ne samo gdje uljesti na pokriveno, nu od veće prostrane, i narešene dvore, po kojijem se širite? Po komu zemlje, baštine, blago, da možete učinit bogate vaše sinove, vaše unuke? Što ću pak rijet više njegove dobrote, i milosrgja, s kojijem je dugo vrijeme trpio, i propuštivo vaše krivine, vaše grijehe? Kolikrat njega uvrijediste, njegove volje, njegove zapovijedi pristupiste? Nije on taj čas strijele hitio, i ustrijelio. On ko mili otac, ko milostiva majka videći vaše opačine, kazo je ko da ne vidi, čujući ko da ne čuje, znajuć ko da ih ne zna, mučo, pogled obrćo, sebi ruke uzdržo, i ustrpjeno čeko na pokajanje. Bog toliko blagodaran prema vami, vi lakomi i nepravedni vašoj službi? Bog toliko blag i mio prema vami, vi usioni, nemili, silni prema službi? Te koji sud, koju pravdu čekate od općenoga gospara? Onu, koju je učinio gospar, koga spominje sv. Matej. Gospar sluzi bješe otpustio ve-

*) Levit. XXV. 41.

Digitized by Google

lik dug: ova sluga nije hoćela otpustit drugu svomu: radi česa užego se gospar živijem ognjem, i osudio nemilu slugu na mučenje, dokle vrati sve što je bio dužan. Pun rasrdžbe korio ga je, i prikaro: „*nonne oportuit et te miseri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum.*“ *)

Veliko je ovo držanstvo, providjet vremenitijem, i telesnijem potrebam službe: ali vele veće i teže dohodi drugo za tijem: brinut se i nastojat za duhovne posle, i vječno spasenje njihovo. Nu počujte od Agustina sv., koliko je ovo vaše držanstvo. Držani ste za službu ništa manje neg za vašu najdražu djecu. Ne govorim ja, slijedi Agustin sv., u svjetovnijem stvarima da imaš istom mjerom mjerit i djeci, i službi. Trijeba je biće od bića razabrat, različan način ima bit djeci, od načina službi. Službi ne pristoji se slična odjeća, slična hrana, slično mjesto, s kojom odijevaš, hraniš, na komu držiš djecu. Ne, ne, nema bit udionik tvoje baštine sluga, kako tvoja djeca: „*non erit hoeres filius ancillae cum filio liberae.*“**) Ali u dnhovnijem stvarima nema biti različnosti megju djecom i službom: za dušu, i duhovno spasenje, jednako za službu, koliko i za djecu imate se mislit, brinut, nastojat. „*Omnibus in familia tamquam filiis ad colendum Deum consulant.*“ Teška, strahovita bremena, što imate, gospari, gospogje, na duši! Kako ga ispunjate? Mislite li se, da znadu što je potrebito za sahranit se, vjeru i zakon božiji? Nije se sramio veliki kralj od Babilonije, kad bi se Danijel njegov djetić vratio od svoga naučitelja, dozvat ga k sebi, on ga isti pitat, ispitivat, koliko zna, koliko je naučio. Hoćete li vi kad dozvat k vami vašu službu, i upitat koliko zna o vjeri i zakonu božijemu? Vi nijeste za toga učinjeni: za toga su naučitelji, i crkovnjaci. Brinete li se, da pristupaju često na ispovijes, i pričešćenje? Nastojite li, da poslušaju riječ božiju? Znali se u vašoj kući vrijeme od molitve?

*) Mat. XVIII. 33.
**) Gen. XXI. 10.

Digitized by Google

Vi se mislite, brinete, nastojite, da služba trudi oko domaćijeh posala, da je kuća uregjena, da su zapovijedi obslušene. A za dušu? neka se ona misli. Ako rečeš gosparu: razlog je, da služba kad god crkvu pohodi; što odgovara? Može i doma Boga molit. Reci mu: razlog je da se služba često ispovidi, i pričesti: što odgovara? Ne trebuje savišnja bogoljubnos. Reci: razlog je da služba često čuje riječ božiju. Što odgovara: danguba je, er ne vadi koristi. Reci: trijeba je, pomnjivo, i skupjenom pameti molit se Bogu. Što odgovara? Bog prima molitvu i u poslu od kuće rečenu.

Znate, kako Aman, poglaviti dvornik, i svjetnik kralja Asuera, tešku strahovitu porazu bješe osnovo svemu puku od Izraela. Kraljica Esther, ljubi Asuerova, za razmetnut, i razčinit opaku osnovu Amana, prije neg išta učini, reče Mardokeu: ti i vas puk Evrjenski zapostite tri dni, i utjecite se Bogu, a ja s mojijem dvorkinjama isto ću učinit, proseći, vapeći od Boga pomoć i utjehu; „*et ego cum ancillis meis similiter jejunabo.*“*) Čestita gospogjo, sve je dobro. Nu što ćeš ti zapačat tvoje službenice? Znaš, koliko posla imaju oko tvojijeh dvora, znaš koji si poso svakoj naredila. Ti se dake zabavi s Bogom, moli, prosi: a neka one čine, sto njih utišti. — Dobra svjeta! Znala je mudra kraljica, kad je vrijeme klanjat se, i utjecat se Bogu, da ima služba ostavit vremenite posle, da ima družit svoje starije, i u božijem stvarima zabavit se. Idete li vi dake u crkvu, neka s vami ide vaša služba: „*et vos cum ancillis vestris.*“ Idete li na ispovijes i pričešćenje? Neka na isto djelo ide s vami vaša služba: „*et vos cum ancillis vestris.*“ Slušate li vi riječ božiju? Nek je pored vami sluša vaša služba. „*Et vos cum ancillis vestris.*“ Koje god dobro djelo vi činite, neka vam pomaga vaša služba. „*Vos cum ancillis vestris.*“

---

*) Esther IV. 16.

Digitized by Google

Ah da bi svegjer služba stala blizu svojih starijih, nek se ne bi nigda od njihovijeh oči odalečila, koliko bi bolje bilo, časnije, korisnije! Da nije kralj David ostavio žensko u svomu dvoru, da se veće i bolje za nj promislio, i pobrinuo, ne bi bio primio sramotu, koju je on primio. Absalon sin njegov odmetnuo se od oca, ter s mnogo vojske približio se k Jeruzalemu za posvojit ga. U ovakoj prigodi što je mogo ino učinit David. Izletio je izvan grada obijajuć od mjesta do mjesta, za skupit i on vojsku, ter opriječit se sinu. Ali ga je priteko Absalon, osvojio Jeruzalem, uljezo u očine dvore, pogrdio sve žensko. — Gospari, gospogje, vi izlazite iz vašega doma, vi veći dio dana i noći provodite u tugjijem kućam, da kako ostavljate vašu žensku službu, komu je priporučivate, mislite li se što se čini od nje? Vi izlazite, a ini ulaze.: vi idete na posjed, a ini na posjed dohode: izlazi David, ulazi Absalon: a stariji niti što znadu, niti se čemu domišljaju, dokle god vrijeme ne očituje, dokle god ne sazri vojka na stabru. Ko je kriv? Kriv je, ko je uljezo: kriv ko je primio: kriva ostala služba, koja je zatajala: krivi susjedi, koji videć nijesu opovidjeli; krivi rodjaci i prijatelji, koji znajuć nijesu očitovali. Nijesu krivi gospari, gospogje, koji su propustili, er se nijesu brinuli, ni pomnje ni opaza vrhu njih imali?

Tot ja imam svegjer mislit zlo poviše moje službe, ter je imam pratit s stupajom, očima, mislima. Odgovor je, komu se nadam. Sumnjit, ter sumnjit. Nije ovo moja riječ, neg primudroga Zlatousnika. Veli on: jes zla sumnja, jes i dobra sumnja. Zlo sumnji, komu je omraza u srcu, koji bi hotio da je onako kako on u njegovoj zloj pameti začinja, da može iskrnjega pogrgjet, i obružit. Dobro sumnju vladaoci i zapovjednici, što bi se moglo dogodit. Sumnjiš, da se može lasno zlo dogodit; nedaš, da se ne bi zgodilo; žudiš, da je sve inako, nego misliš; ud bi da se u sumnji privariš. Ovaka sumnja dobra je i kreposna. *Suspiearis malum, sed optas invenire bonum.*“ Na ovi dake na-

Digitized by Google

čin sumnjit, ter sumnjit, znajuć da jes dosta napasti na svijetu; da je lasno svakomu privarit se, zanorit, zavratat. Držanstvo je dake od krstjanina pratit službu, ako ne stupajom, a ono s okom, a ono s mislima, branit, čuvat, uklanjat od svake napasti, i pomanjkanja.

Digitized by Google

XXXII. Sluga.

Ah koliko je tugâ i nevoljâ sobom donio grijeh, kad je na svijet izašo! Megju ostalijem jes ova, — ime i djelo od sluge. Da se nije Adam učinio sluga grijehu: *„qui facit peccatum, servus est peccati,**) ne bi se megju sinovima njegovijem ovo biće nahodilo. Nevoljnos čini sad, da čovjek čovjeku služi: ćjeć ćesa ovo ime, ovo biće, nije uprav nikomu po ćudi, svakomu je mrzeće i neugodno. Ono spoznanje da smo svi jednaci po naravi, ne da, ako ne priko volje, da se jedan drugomu pokloni, i podloži. Sluga služi, er nema boljega načina za prižívljet, ali svegj u sebi kida onu uzu, s kojom je vezana, grize i lomi onu verigu u koju je zakovana. Vezala se, zakovala se ona ista po sebi, ali ne s unutrnjom pravom dobrohotnosti, nego samo usilovana od svoje nevoljnosti, er žive svegj u njoj naravno prignuće na slobodnos. Neimanje čini dake slugu, a imanje gospara. Jedan bez drugoga bit ne može: jedno zarica i zazivlje drugo: *„in uno relativo est intellectus alterius relativi.“* sv. Tomas:*) *„servus dicitur ad Dominum“* on isti.**) Srećna i čestita doma, ako ova dvojica ugodno živu megju sobom, ako oba dvojica vijerno ispunjaju svoja držánstva. Rekoh gosparu njegovo držánstvo rijet ću i prikazat sluzi nje. Sluga ima bit podložna svomu gosparu: to zapovijeda pravednos, kako

---

*) Joan. VIII. 34.
**) De pot: q. 8. ar. 10. ad 4.

Digitized by Google

narav zapovijeda svakomu telesnomu stvoru, koji je niži, da je podložan višemu: sluga „*necessitate justitiae:*“ stvor telesni „*necessitate naturae.*“ Tomas sv.*) U stvoru telesnomu ko je niži ne može se izmaknuti ispod oblasti onega, koji je viši: prilično temu zakon naravni, i zakon Božiji stiskuje i veživa, koje mlagji da je priklon svomu starijemu. „*Sicut in naturalibus inferiora necesse habent subjici motioni superiorum, ita in humanis ex ordine juris naturalis, et divini tenentur inferiores suis superioribus subjici.*“**) Teško svakoj općini kad mlagji ne pozna starijega, kad se izmiče, i odrica od zapovijedî. Što su gradovi i države, u kojijem svak živi i djeluje po svojoj volji i slobodi; smiono pristupa zakone, ne klanja se naredbam? Babilonija, Balonija, to jes grad od smeće: nije tu reda, nije mira, nije ugodnosti, ni pokoja. Što je dom? jedan malahan grad: i tu jes glava, jes puk: glava je domaćin, puk je služba. Ako služba nije podložna gosparu, što je ti dom? Babilonija, grad u komu je smeća, nemir, nerednos, neugodnos, nepokoj. Jadna, i žalosna doma! Po komu? Po opakoj službi. I ovaka služba ima prid očima zakon naravi, zakon božiji, vjernos riječi i pogodbe, s kojom se zavezala? Znam, da kako god bude služila, uprav, ali naopako, primit će, iznjet će, odnjet će. Nu koliko će bit to njoj od koristi? Neka bude na ovemu svijetu koliko ona hoće: ali na drugomu bit će oštro sugjena, i s onom slugom sadružena, koju bješe gospar osudio: „*inutilem servum ejecit in tenebras exteriores.*“***) Službenici, službenice, vi koji razumijete samo ono, što je gospar vami držan, ne razumijete pak ni malo što ste vi držani gosparu, čujte pomnjivo moje riječi danaske. Da bude vami lasno zapametovat, ja ću sva vaša držanstva zavezat u ove dvije riječi — čast, i posluh: „*Dominis debetur honor et*

*) 2. 2. q. 104. ar. 5.
**) 2. 2. q. 104. ar. 1.
***) Matt. XXV. 30.

Digitized by Google

obedientia." Nauk je Tomasa sv.*) Dô Bog, da bude od koristi moj trud.

Svaki oni, koji je nad inijem postavljen ili po kreposti naravi, kô ono otac, ili po ljuckom hotjenju, kô svaki ini vladalac, prima i stječe dvije stvari: dično biće, i oblas od zapovijedi: „*qui est in aliqua dignitate constitutus habet excellentiam status, et potestatem gubernandi.*" Tomas sv.**) Njegovo biće čini da je on stariji, a ko je pod njim, da je mlagji: oblas njegova čini da je on zapovjednik, a ko je pod njim, da je podložnik. Svakomu vladaocu veoma se pristoji prizime od oca, er, ako nije provodić života, jes provodić svakoga inoga dobra po vladanju: on se misli, brine, i nastoji za posle i potrebe svojijeh mlagjijeh i podložnijeh: „*pater est principium generationis, educationis, et disciplinae: persona in dignitate constituta est principium gubernationis quo ad aliqua, et ideo omnes tales personae appellantur Patres, propter similitudinem curae.*" Dakle biće svakoga tega prilično očinu, ište od mlagjijeh čas: „*debetur honor propter excellentiam status:*" oblas njegova prilična očinoj, ište od podložnikâ posluh: „*debetur obedientiam propter potestatem.*" Gospar je i stariji, i zapovjednik: sluga je mlagji, i podložnik. Ovo zaricaju, ovo izgovaraju ta imena. Dakle sluga držana je gosparu čas, i posluh. Govorimo sad više časti. — Pavô sv., vas uzbrinut, veli slugami: uglavite se (nemojte cijenit, da je inako), vaši gospari dostojni su od svake časti: „*servi dominos omni honore dignos arbitrentur.*"***) I ovo je on govorio službi krštenoj prema gosparima ne krštenijem, koji su u poganstvu i nevijernosti živjeli. Koliko veće držanstvo jes sluge krštene, da bude častit i poštovat gospara krštena? Cjeć česa udilj

*) 2. 2. q. 80 ad 3.
**) 2. 2. q. 104. ar. 1. ad 1.
***) I. ad Timoth. VI. 1.

Digitized by Google

prilaga Pavo sv.: ko ima gospara krštena, ne dô Bög da ga on ne bude scijenit, i poznat za starijega, er su se po krstu učinili braća: paček ima ga služit i bolje, i veće, er se on nahodi u pravoj vjeri Isukrstovoj, er je od Boga ljubljen, er je za raja odregjen: „*qui fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt, sed magis serviant, quia fideles sunt, et dilecti, et participes beneficii.*“ Čas, jes unutrnja, jes dvornja. Unutrnja je ona cijena u duhu, u pameti, u srcu, koju ima mlagji prema svomu starijemu. Ali je to samo prid Bogom: to sam Bog vidi. „*Hic honor est coram Deo, qui inspector est cordium: et ideo consistit in solo interiori motu cordis.*“ Tomas sv.*) Čas dvornja ište i zapovijeda biljege i zlamenja, koja oči vide, uši čuju: „*quoad homines per signa exteriora, vel verbis, vel factis, vel rebus*“, — „*verbis*“ milo govoreći, podniženo odgovarajući: „*factis*“ činom brzijem, ljubljenijem, pomnjivijem, služeći njega, oko njega, jednako ili je mlad, ili star, ili je zdrav ili nemoćan: na isti način otpravit, kako i pričekat: „*rebus*“ dobavit, dohranit, uštegjet, sačuvat, za ugodit gosparu.

Ovo je zakon: ovo je držanstvo. Da koliko je ispunjeno? Koliko je ovakijeh sluga? Kako običajno sluge cijene, časte, i poštuju svoje starije? Službenici, službenice, vami bi krivo bilo, da rečem ja. Neću ja po meni rijet ništa. Čujte što govori mudri Zlatousnik: „*ubique terrarum pro confesso habetur, hoc genus impudens esse, formatuque difficile.*“ Ova je vrsta bezočna, jezična, zloćudna, da je ne možeš nikako pridobit, s ničijem ukrotit. Gdjegod stupiš, s kijem god se sastaneš, isto će ti rijet. Pogji na kraj svijeta, naći ćeš istu riječ. „*Ubique terrarum.*“ Svaki poso njima je trudan, težak, velik: prije neće se stavit za učinit koji poso, ako se prije ne iznevaju toliko, ne istuže: sve što čine, sve zlovoljno, nesmotreno, nedopuno. Ti koju od njih uglavit? Bilo bi čudo. Ako govoriš što je njoj po ćudi, dobro;

*) 2. 2. q. 103 ar. 1.

Digitized by Google

ako govoriš protiva nje volji, ne čuje, ne razumije. A jezik paka? Jezik otrovne zmije. Zaviči, pokaraj, tegni ištom s rukom; čućeš svašta iz nje usta. Neće ostavit ni jednu, od sve što je nepriličnijeh tužbâ, bodežljivijeh riječi, bezočnijeh odgovora: do psovaka doprjet će nje jezik. Mnokrat gospari, gospogje, ne imajuć duha ni snage za natjecat se š njom, budu usilovani prvi umuknut, i odalečit se od njihova huda i otrovna jezika. Budi vam jedna sama službenica za svijeh od ove vrste. U jednoj samoj vidjećete ćud, srce, način, jezik ostalijeh. Sara, dobra i bogoljubna kći Raguela, odregjena za ženu mladoga Tobije, prije neg se š njim zaručila, bješe udata za inoga mladića. Nu, prvi večer (tako bješe višnji hotio), umro je nesrećni mladić, a Sara je ostala prije udovica, neg li žena. Ovo bješe prva od nje ljutijeh ranâ, i žalosti. Iza prvoga bješe data drugomu, i trećemu, i još do sedmoga. Nu svijema se bješe dogodilo, što i prvomu. Promislite vi, pravovijerni, koju boles kušala je Sara u svomu srcu, koliko je suzâ prolila, koliko uzdahâ podirala, kad bješe sedam krat na se ruho od žalosti nametla. Toliko veće, bivši, bez ikakva nje uzroka, i krivine. Vi trnete bez sumnje: protrnuo bi kam, da svijes ima, i da razumije, što hoće rijet, vidjet prvi večer ne jednoga muža, nego sedam izasebice na svojijem rukami izdahnut, i umrijet. Ko je nije žalosnu požalio? Ko je imo srca, neću rijet prikorit nju, nego samo spomenut njoj ove teške zgode, i ponovit nje ljute rane i skončanja? Sasvijem tijem bi ko je nju prikorio tijem, i reko joj: — što misliš i mene svršit: nije ti dosta, da si ne jednoga muža, nego sedam izasebice umorila, onda kad puni mira, i veselja igjahu na celov tvoje ljubavi: prokleta tvoja utroba; ne dô Bog da vidimo ploda ni muškoga ni ženskoga od tebe. *„Numquid occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros: amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.“**) Nepri-

*) Tob. III. 9. 10.

Digitized by Google

lična obraza, otrovna jezika! Da ko je ovo? Ne čudite se: potištena službenica. Da što je njoj Sara učinila? Isćerala iz kuće sakrila platu duga krvavoga truda, s batima pribila, pogrdila? Ništa od tega. Počujte za što, kako povijeda pismo sveto: „*cum pro culpa increparet puellam.*“ Gospogja je sluzi zabavila; pokarala je za koje nje pomanjkanje. Ali nije gospogja imala oblas` poviše službenice? Ali je nepravo, nerazložito za krivinu pokarat? Ali je velika stvar mlagjemu zabavit? Za ovo samo, koje prikorne riječi izrigala je bezobrazna, bezočna službenica. Ovake, i ovijem prilične psovke često, i često čuju od svoje službe gospari, i gospogje. Ako tegnu s rukom, ali još samom riječi, užeže se bunište. Ako zna, čuje, vidi služba koju veliku, ali malu nerednos svojih starijih, sve im to umije u svoje doba stavit prid oči, i privratit. Nu istijem suprotivam, koje od Boga dohode, nemoći, neimanjem, smrti, prikoriće ih. Na svrhu, ista dobra duhovna, ali telesna, primeće privrće na zlo, za moć ih gore ubosti, i obružit. Sva je moć i krepos službe, u otrovi jezika.

Povratiću se na onu službenicu gori rečenu. Ne razumijem, po čem u njoj onoliko smionstvo. Ne bih se ja umio domislit, da mi ne narica pismo sveto. Bila je ona sluga gospareva „*Ab una ex ancillis patris ejus.*“ Ova je bila osobito odregjena na službu Raguela oca Sarina. U mnozijem kućam jes veće gosparâ i gospogjâ: megju njima neko jes glava i domaćin, a ostali mlagji i podložni, sinovi, kćeri njegove. Bude i sluga napose obrana za služit domaćina, koja njemu nastoji ugodit, koju on navlaštito pazi i scijeni, u koju se uzda, na koju posle domaće naslanja. Ko može, ovake sluge prikazat smionstvo, i oholas. Čini se njoj da je ona sve, a svak ini ništa: da je ona ko Jozef u Egiptu: da je njoj pridata sva kuća, da bez nje nema niko u ništa tegnut, ni krenut, da sve ima izlazit izpod nje ruka: „*tu eris super domum meam; absque tuo imperio non*

Digitized by Google

movebit quisquam manum, aut pedem."*) Ovoj sluzi jeda mogu mladi gospari što rijet, što zapovidjet? Ili će im bez riječi pleća obrnut; ili oholo odgovorit; ili ih neće poslušat bez velikijeh molbâ, i zakletva. Ako paka imaju što primit ispod ruka nje, koliko je trijeba da čekaju, da trpe, da čuju! Vrijedna i štedeća sluga prije nego da, zaglušiće s nje razlozima, da vele ide, da se toliko ne može, da ona ima sve po tanko odgovarat. U koliko kuća mladi gospari i gospogje, ne od male cijene i dostojnosti, trpe gospoctvo koje divlje i potištene zagorke. Te za što Bože ne može sluga doć na zapovijed i gospoctvo? Te za što se ima zemlja toliko jedit do trešnje, kad vidi slugu postavljenu da zapovjieda? Ali je tako, govori primudri Salamun. „*Movetur terra, cum servus regnaverit.*" Er sluga, kad se vidi tako uzdignuta, i uzvišena više tugjega, uzobijesti se, uzoholi, nikoga ne pozna, svakoga potišti, osvem onega, koji joj je dô tu oblas. Ovakoj sluzi znam ja što se pristoji. Ali ne znam, koliko je gospara priličnijeh Abramu. Imo je on na službi jednu jegjupku, po imenu Agar. Ova, er bješe ugodila gosparu, nije scijenila, ni častila svoju gospogju, kako je trijeba. Sara uvrjegjena, potužila se Abramu: a on njoj: — ti si gospogja; sluga je u tvojoj ruci, čini od nje što hoćeš. „*Ecce ancilla in manibus tuis est, utere ea, ut libet.*" Od tada bješe se Sara oštro podnosila š njome, da se bješe Agari dodijalo trpjet, ter je sama po sebi odijelila se iz kuće. S oštrinom ukrotite ponosnos sluge, koja ne poštuje u domu svakoga, kako se komu pristoji.

Zavezah u početak sva držanstva službe u dvije stvari, koje su — čas i posluh. Rekoh više časti: prohodim na posluh. Posluh gleda zapovijed. Zapovijed može bit na dva načina; zapovijed s riječi; zapovijed bez riječi, i u muku. „*Obedientiae objectum est praeceptum vel expressum vel tacitum.*"**) Dosta je po-

*) Gen. 41.
**) 2. 2. q. 104. 2.

Digitized by Google

znat volju starijih, da tu jes zapovijed u muku. „*quocumque modo innotescat voluntas superioris, est quodam tacitum praeceptum.*“ Gospari ili s riječi, ili bez riječi zapovijedaju i razumjedu zapovidjet službi, sve ono što običaj mjesta naregjiva, a pogodba je potvrdila. Službenici, službenice, žudim ja danaske od vas iz vašijeh usta čut, kakva je bila vaša pogodba. Ja znam, da svaki gospar, kad se pogagja govori: — daću ti, da činiš: „*do ut facias,*“ a sluga odgovara: — činiću, da ti daš „*facio, ut des.*“ Što su dake držani gospari, što ste držani vi? Gospar je držan hranit vas; a vi zaludno, isprazno, u smijehu, u razgovoru vrijeme trajat? Gospar je držan odijevat vas; a vi za njegove posle ne mislit se, ne brinut se? Gospar je držan vami platu; a vi puštavat, da mu kuća ide prikovrat? Gospar je držan s darima otpravit vas; a vi dopustit, po vašem nehajstvu i nepomnji, da se on osiromaši? I ovo je ono, što ste vi obećali činit? „*Faciam ut des.*“ O grdobe, o neprilike! Nije tako učio službu Pavo sv. Čujte njegove nauke: — Sluge slušajte vaše gospare s bojaznim, i tresući se više njihovijeh posala: „*obedite cum timore, et tremore;*“ slušajte u svemu „*obedite per omnia:*“ služite dobrovoljno, pravedno, srčano: „*cum bona voluntate, in simplicitate cordis , . ex animo.*“ U svemu temu nemojte cijenit, da služite čovjeka: služite Boga, služite Isukrsta: „*sicut Christo . . sicut domino et non hominibus.*“ Za vašu vijernu službu, znajte, da će vas on platit, da će vas on nadarit: “*scientes, quod a Domino accipietis retributionem.*“ Držana je dake sluga trudit, koliko nje jakos podnosi; radit, i poslovat, koliko bolje umije: nastojat koliko veće zna, za koris i napredak kuće i bića, gdje služi. Koliko je sad slugâ priličnijeh onoj sluzi, kojom se hvalio prid Isukrstom Centurion, njezin gospar? Imam slugu, reče on, koja, kad joj zapovidim da što učini, leti za učinit. Nije odgovora, nije nevanja, nije krzmanja: „*dico servo meo, fac hoc, et facit.*“*)

*) Matth. VIII. 9.

Digitized by Google

Srećna Labana, kad je steko Jakoba za slugu. Od kad je sreć-no u njegovu kuću uljezo Jakob, od tad je njemu ogrezlo biće, od malahna učinilo se veliko i bogato: *„modicum habuisti, antequam venirem ad te,“* reče Jakob, *„et nunc dives effectus es.“**) Nu koji je život provodio Jakob na službi Labanovoj? Po vrućini, po zimi, krvavo trudio i obdan i obnoć; tjero bi san s oči za prionut na poso. Govorio je on svomu gosparu: ti znaš najbolje kako sam te služio: *„tu nosti quomodo servierim tibi; die noctuque aestu urebar et gelu, fugiebatque somnus ob oculis meis.“***) U dobri čas i sreću bješe Putifar dobavio Jozefa za slugu. U rukami Jozefovijem uzmnažalo se njegovo biće, koliko u domu, toliko izvan doma. *„Tam in aedibus, quam in agris.“* Tolika bi njegova vrijednos, tolika vijernos, da on bješe sasvijem uljezo u srce gosparu: *„invenit gratiam coram Domino suo.“* Blažena ona sluga, koja na isti način trudi i nastoji prid očima gosparevijem, koliko kad je on daleko od nje. Cjeć česa, govorio je Pavo sv: — nemojte kazat vašu vijernos prid vašijem gosparima, samo kad vas oni gledaju: *„servientes non ad oculum:“* služite jednako, i kad vas oni ne vide. Vrijednu, i vijernu slugu može gospar ostavit doma, i pridat joj posle domaće; u istinu kad se vrati, naći će sve po razlogu učinjeno, uregjeno, pripravljeno, namješteno. S takom ne trebuje vele riječi, ali priporučivat, ali prijetit: zadosta je rijet, zadosta je naredit, da bude sve s načinom, s narednosti, s koristi, ispunjeno. *„Beatus servus, quem, cum venerit dominus, inveniret sic facientem.“****) Da kako pak nevijerna sluga? Veli ona: gospar je izašo iz doma, neće se brzo vratit, za što ću se ja morit: razlog je pripočinut, odahnut: imam vremena za porazgovarat se, za pogostit s prijateljem, s prijateljicom. *„Moram facit dominus.“* Riječi su zločesne sluge. Dake: *„manducare et bibere cum ebriosis.“*

*) Gen. XXX. 29.
**) ib. XXXI. 41.
***) Matth. XXIV. 46.

Digitized by Google

Velika je krivina, kako čuste, u službi zločesnos, i lotrojstvo, to jes nehajstvo, i ne nastojanje na koris domaću. Ali ne bi to bilo najveće zlo, jes gore: nijesu od koristi, ali jesu od štete. Koliko su štetne kuće rad nepomnje, i nesmotrena činenja? Jeda će stavit pomnju, da poso uprav, i dobro izide? jeda prigledat, da se ne bi šteta zgodila; jeda se spomenut, da ne bi što poginulo? Neka stvar naopako izide, nek se išteti, nek pogine, neće se smestit, zaboljet, ožalostivit. Svak nastoji, da mu se imanje uzdrži, nu da mu ide naprijeda; i cjeć toga trudi i znoji se i obdan, i obnoć: a služba propuštuje da mu ide nazada. O nemilosti, o nepravednosti! Spomenuh samo male štete. Da što ću rijet o velikijem? Čuje se, vidi se, i ne u rijetko, bića pokradena, kuće užežene, baštine satrene, trgovine istećene, rad nepomnje i nehajstva izdajne službe. Da što ću rijet o lupeštinama njihovijem? Koja ter koja umije veoma vješto, od svake stvari uštinut, ockvrnut: nešto zabezočit, nešto zatajat, a nešto na koga inoga nametnut. I ovo je ono, što je u velike priporučivo sv. Pavo: „*non fraudantes, sed in omnibus bonam fidem ostendentes.*“ Nemojte nikako činit krivo gosparima, neg u svemu budite vijerni, i kažite, da je taki nauk našega Spasitelja: „*Dotrinam Salvatoris ornent.*“*)

Neću zatajat, i ne rijet što je istina: nijesu sve sluge ovake: mnoge jesu korisnijeh ruka; ali je veoma malo onijeh, koje nijesu štetna jezika. Sve što čuju, sve što vide u domu, ne može se u njima uzdržat, da neće koliko prije inijem dat na znanje, i proglasit. Gospari ištu noć da ih niko ne vidi: ištu skrovno mjesto, da se niko ne stavi: govore na uho, da ih niko ne čuje, zatvoraju se, da ne može niko doprijeti: sve je dobro, ali je sve zaludu, ako je služba prosumnjila, ako se domislila. Nije veće stvar potajna, ima se obaznat. Gospari tajaće od rodjakâ, kojijeh utišti; od prijateljâ, koji dom pohode; od susijedâ, koji

*) Timot. II. 10.

Digitized by Google

im na blizu borave; a znaće tugjini, kojijeh ne utišti, koji prijateljstva ne imaju, koji na daleko stanuju. Po komu? Po izdajnom službi. Da je istina, evo vam biljega. Svak zna po tanko tugje stvari, tugje posle domaće, zna se koliko ima ko, koliko traći, koliko dobiva; otkle dohodi, kud ide. Zna se, ko je prijatelj kuće, kad dohodi, koliko stoji, što čini, što govori. Zna se, kako živu roditelji, od koje su ćudi sinovi, od koje su naravnosti kćeri. Sve ove unutrnje, skrovne, i potajne stvari, po komu se znadu? Po službi. Ako ne po njoj, po komu inomu? Može li tugjin toliko čut, vidjet, poznat, koji u kuću ne dohodi, koji se s kućom ne spozna, koji s kućom na blizu ne stoji? Koji gospar, toliko je nesvjestan, da će svoje posle do najvećijeh, ili u dobru ili u zlu, inijem očitovat i objavit? Po komu se dake zna? Po vjetru, koji glas iznosi, i raznosi? O ludosti! Nije vjetar, nego jezik izdajne službe, koji glasi, i povijeda. Nu ko bi izbrojio sva zla, i štete, koje uzrokuje njihov brz, i puzljiv jezik? Po komu nemir megju domaćoj ćeljadi, po komu svagje megju rodjacima, po komu omraze megju prijateljima, po komu otegnuće megju susjedima? Najveći dio po službi, koja i tamo i amo doglašuje, pristavlja, pričinja, ter potiče oganj, i uzdrži u omrazi najdražu ćeljad. Po komu je ona djevojčica izgubila sreću? Po službi, koja je razglasila, da je zločesna, zločudna, plaha. Po komu je oni mladić izgubio koristan način življenja? Po službi, koja je prosula glas, da je ohol, silovit, razmetnik. Po komu je ona žena izgubila časno ime? Po službi, koja je mrmotila na nje prijateljstva i posjede. Po komu oni dom potrebni izgubio je pomoć i utjehu dobrostive ćeljadi? Po službi, koja je rasijala, da je malo vrijednosti, da je dosta proždrlosti.

I ovaka služba misli se, ufa se sahranit? Ona, koja bez milosti iznosi glavne domaće posle, koji utište čas, koris, dobit, sreću gosparevu? Svakomu je grehota, doradit štetu iskrnjemu: a nije službi, koja se hrani kruhom kuće, koju izdava? Ona,

Digitized by Google

koja se pohita svačijem, kako bolje može, ona koja propuštuje štete i male i velike; ona, koja se štedi od posla, i truda, kad je gospar gleda, a vele veće, kad je on daleko, i ne vidi; koja, ono što čini, na silu, priko volje i priko srca, bez pomnje, bez ljubavi čini. Svakomu je grehota, koji ne ispunja pogodbu, kojoj se podložio. A nije službi, koja je za nje trud plaćena, mnogo obilno nadarena? Ona, koja ne scijeni, ne časti, ne poštuje svoje starije; neg tlači, pogrgjuje, ter bodežljivo, bezočno, neprilično opire se, i odgovara. Svakomu je grehota, ko ne nosi starijim poštenje. A nije službi, koja je hranjena, odjevena, u svakoj potrjebi utješena? Sahraniće se? Čujte što govori Pavo sv. — Kako sluga bude služit, taku će platu od Boga primit: er ne služi čovjeka, nego Boga, pokli je volja božija, da sluga vijerno, i srčano služi. Koja bude uprav služit, toj će Bog dobro odvratit: koja bude naopako služit, nju će Bog naopako i platit: „*servientes sicut Domino, et non hominibus . . voluntatem Dei facientes . .*“ ako uprav: „*a Domino accipietis retributionem*;“ ako naopako: „*qui injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit.*“ Razumijete li riječi Pavlove? Vjerujete li njemu?

Jes jedan odgovor, koji drži služba na ratu jezika. — Budi da smo mi zli: ali je i nami zlo. Gospari i gospogje, nerazložiti, nemili, siloviti, ne paze ni što će rijet, ni kako će udrit. Vas jed njihov hoće na nas izrigat. Dan iza dana provodimo u plaću, u žalosti, u nemiru. Oni nemaju ljubavi nami: te za što mi je imamo nosit njima? — Čuo sam ja, čujte vi. Jes i takijeh gospara, neljuvenijeh, srditijeh, oštrijeh. Nu mi recite, jeste li vi krivi, ali pravedni: pita vas sv. Petar Apostol. Ako ste krivi: nije krivo, da vas gospari i s riječi, i s djelom pedepšu, i pokore. S čijem se imate dičit, ako krivi podnosite? „*Quae gloria si peccantes, et colaphizati suffertis.*“ *) Ako li ste pravedni, ter ustrpjeno podnosite, to će vami bit u velike primjeno prid Bo-

*) I Pet. 2. 20.

Digitized by Google

gom, to će vami steć prid njim veliko dostojanstvo: „*si bene facientes patienter sustinetis, hoc est gratia apud Deum.*“ Koliko je Isukrst pritrpio i podnio za nas: „*et Christus passus est pro nobis.*“ S tijem je vami ostavio izgled od ustrpjenstva, i da slijedite stupaje njegove, ako ste vi njegovi, ako hoćete bit njegovi: „*vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.*“ Paček hoćete li da vam gospari nose ljubav, da vas gledaju koliko oči u glavi? Budite poslušni, i podložni, budite vrijedni i službeni. Nije ovo moj svjet, nego mudroga Zlatousnika. Veli on, pogledajte ovu istinu u zgodi dobroga Jozefa. Bješe on od svoje braće prodan, a kupjen od Putifara, velikoga gospara u Egiptu. Jozef radi njegove dobrote, vijernosti, vrijednosti, bješe ugodio izvan načina gosparu. Gospar prido je njemu u ruke i kuću, i biće, da on svijem vlada. Hoće li grijeh! Gospogja, pomamjena za Jozefom, pristupila je k njemu, i uhitila kabanicu. Kad ču Jozef nje volju, svrgo je sa sebe kabanicu i uteko. Žena ovako potištena, sva se u oganj stvorila, u jed i čemer obratila. Dočekala je muža, i ovako na nj navalila. — Dobavio si uprav dobru, poštenu, i pouzdanu slugu. Nije njemu bilo zadosta sjesti više svega tvoga bića; neg je od više hotio meni silu učinit. Ja zavikah, a on pospješno smetnu sa sebe kabanicu, ter uteče: evo ti obilježje. — Muž je ženi udilj vjerovo. Zamislite vi što je on reko, što je učinio. Biće reko: kako? kupih roba, oslobodih od ropstva, sve moje imanje pridah njemu, učinih ga gosparom prilično njem meni, a on mi ovako neharno odvratit, dotlek doprjet smionstvom? Dajte mač, dajte strijelu, da mu ih usadim udilj u srce. — Ovako bi ini učinio. Da što je on? Samo naredio, da se u tamnicu zatvori. O čuda: Te za što ovo ovako? Pridava razlog mudri Zlatousnik: „*prior reverentia continebat animum.*“ Cijena, koju bješe od prije steko Jozef prid gosparom, ljubav, koja bješe vezala srce gosparevo, uzdržala je da mu ne tegne u život gospar, usteglaga je od gore i teže pedepse. Dake, zatvora svoj govor rečeni otac: nek su gospari silni i nemili, još da imaju

Digitized by Google

srce od zvijeri, srce od kamena, ako vi budete dobri š njima, i oni će se učinit dobri s vami: vaš muk, podniženstvo, ustrpjenstvo, vrijednos, pridobiće njihovu zlu i opaku ćud. S vašom pravednom službom, ugodićete Bogu, ugodićete svijetu.

Digitized by Google

XXXIII. Suprotive.

Tužni nevoljni medju umrlijem, koji se u suprotivam nahodite, vidim vaše žalosno biće, vidim nemoć, kojoj nije lijeka; vidim boles, kojoj nije svrhe; progonstvo, suproć komu nije obrane; siromaštvo, komu nije utjehe; ti nemaš plod, koga prosiš; ti gubiš plod, koga si isprosio; vidim vas smetenijeh, uciljenijeh! Rad bih vas požalit, razgovorit, utješit. Ali mi brani Agustin sveti. Brani ne samo, nego siluje i zapovijeda, da vas pokaram, da vam rečem: — što su te suze, ti jadi, te tužbe: neprave su, nerazložite: vi s tijem činite krivo Višnjemu Bogu, Boga srčite; vi s tijem kažete ko da Bog nije milostiv er vas pokori, nije pravedan er vas pedepše: „*Rebellibus istis lacrymis injuriam facitis divinitati.*“ — Nas nesrećnijeh! Nije pravo požalit nas: nije pristojno izjadit se! Nek bi svak kušo što mi kušamo, inako bi govorio i mislio. Lasno je rijet, nije lasno podnijet.

Pristanite, umuknite. Razmišljajući ja riječi Agustina svetoga, nahodim da ima vas razlog za hulit vas, za karat vas. Brojim tri vrste krstjanâ. Prvi oni, koji nijesu nigda Boga uvrijedili. Drugi, koji, prem da su kad sagriješili, iza grijeha su se pokajali. Treći, koji u grijehu živu bez pokajat se. Nek se svak iskuša, u kojoj se od ove tri vrste nahodi. Govorim ja, ili je od prve, ili od druge, ili treće, nema razloga za tužit se rad suprotivâ, kojijeh podnosi. Neću ja sam sudit, hoću da vi isti pored sa mnom budete ovu pravdu osudit, ima li nema li svak veselo i dobrovoljno suprotive zagrlit. Ako ne budem očito prikazat ovu istinu, ja vam neću naprijeda branit, vi ćete imat svaki razlog za tužit se.

Digitized by Google

Veliko je smijonstvo grješnika sagriješit, i uvrijedit svoga Boga. Jeste li kad uzeli i stali razmišljat, što je grijeh, što čini grješnik kad griješi? Višnji Bog, stvoritelj i gospar naš, zapovijeda čovjeku i govori: hoću da učiniš tu stvar: a grješnik njemu odgovara: ja neću. Bog zapovijeda čovjeku i govori: neću da učiniš tu stvar; a grješnik njemu odgovara: ja hoću. Hoteći dake čovjek, što Bog neće, nehoteći što Bog hoće, tlači Božije veličanstvo, er ga ne spozna za gospara; tlači svetinju, er čini što je jedino samo njemu neugodno i mrzeće; tlači mogućstvo er s tijem kaže ko da se od Boga ne straši. Tlačeći dake, čini ništa manje neg kô da mu hoće ugrabit krunu i gospoctvo svega svijeta, ko da ga hoće uništit. Razumijete li sad koliko je smijonstvo grješnika. Nu prem da je veliko i prizamijerno, mislim ja da je vele veće njegovo bezočanstvo, hoteći da Bog ovako ružno potlačen i uvrijedjen, njega s milostima obdari; ter ako kad Bog dotegne, šine, udari ga šibikom, taj se čas u plam stvara, nepristavno tuži i jadi, kakono je govorio okrunjeni prorok: „*tange montes et fumigabunt.*“ Ti nastojiš, grješniče, kako Boga uništit, er ne bi bio Bog, kad ne bi imo oblasti poviše svoga stvorenja, ti mu dižeš oblas poviše tebe, kad mu se nećeš da podložiš: koji dake razlog imaš za tužit se, er je on dopustio da ti more raduje, grad satre, sud, pravda, pokrati tvoje imanje, smrt umori dragu ljubljenu čeljad? Tvoj grijeh ponavlja rane, muke, smrt ovega Spasitelja; koji dake razlog imaš tužit se, er je on poslo na te nemoć, trud i bolesti? Ti rug činiš Bogom, njegovijem imenom, zakonom; koji razlog imaš tužit se, er je on probudio suproć tebi ljucku zlobu, nenavidnos, progonstvo? Ti protiva nebu nateže luk, protiva Bogu uzdižeš mač; koji razlog imaš tužit se, er on na te nebeske strijele i biče šalje, tegotom šibike udara? Koji kralj, ali ti ini vladalac, krivo čini, er odmetnike progoni? Bog kralj privišnji nema razloga progonit grješnika, odmetnika? Pravo čini svjetovna pravda, er pedepše krivnika, koji je čovjeka uvrijedio; nije pravo, da Božija pedepše grješnika, koji je je Bogu sa-

Digitized by Google

krivio? Svjetovni otac ima oblasti pokorit neposlušna sina, svjetovni gospar nevijerna službenika; Bog otac nebeski, svemogući gospar, nema imat oblasti pokorit grješnike, neposlušne sinove, nevijerne službenike? Krstjanine, imaš li razborstva za sudit pravo? Vigji, vigji poprav ispunjeno što je Višnji prijetio izraelskomu puku, koga bješe nad sve ine narode obljubio: — ako ti zlo sa mnom, i ja zlo s tobom. „*Si ambulaveritis contra me.. ego incedam adversus vos.*“*) Ako vi budete hodit protiva meni ja ću hodit protiva vami, stupaj protiva stupaju. Vi uzbunjeni prema meni, ja oružan prema vami: hitiću luk moga mogućstva, strijele moje rasrdžbe, mač moje osvete „*in furore contrario.*“ Pozno je to, i temeljito vjerovo, okrunjeni prorok, radi česa je govorio: Bog je dobar s dobrijem, a s krivijem oštar i nemio „*cum perverso perverteris.*“

Nu rad bih znat, što dostoji neskrušen grješnik radi svoje opačine? Sugjena je pedepsa grijehu, pako i vječne muke. Ko to ne zna? Grješniče, komu zja pod nogami pako rastvoren, krivo ti je podnijet kratku nemoć, malahnu boles? Ti bi se imo sad nać u paklu, od hudopske silnosti prljen, mučen, a ne možeš ovdi trpjet ljucku zlobu, nenavidnos, progonstvo? Ti si imo odavna počet kušat tvoj pako bez svrhe; a tebi je ovdi teška suprotiva, koja ima svrhu? Ko bi ustrpjen slušo krivnika koji je dužan glavom, tužit se, er se nahodi u tamnici zatvoren; koji dostoji umrijet pod silu gorkijeh mukâ, tužit se i rijet, da su teški okovi i verige, da ih ne može podnijet? Reci i ti dake, ako hoćeš pravo rijet, kakono je govorio samosilni kralj kananejski „*sicut feci, ita reddidit mihi Dominus.*“**) Kako učinih ja, tako mi je odvratio Bog. Misli grješnik kad griješi, učinit krivo Bogu: ne čini ne, veli okrunjeni Prorok, nego sebi, kako tomači Ambrozio sveti: „*dixit ut delinquat sibi,*“ jer priteže k sebi silu bičâ i suprotivâ.

*) Lev. XXVI. 27.
**) Judicum I. 7.

*

Digitized by Google

Bez razloga je grješnik, koji se tuži: paček, čujte što veće držan je grlit i celivat milostivu ruku, koja ga pedepše, er pedepsajući ga s suprotivam Privišnji, ne pedepše, kako oštar sudac, nego bije i udara ko milostivi, ljublježljivi otac. Budi sin lotar za učit slova i nauke: nijesu moje nego riječi Agustina svetoga. Što čini otac? Rasrčen ište ga, kad ga nagje, hita, zamlaća, bije, drpi za uši, za ruku poteže, i silom prid učitelja dovodi: „*colaphizat, coedit, aurem vellit, manu trahit, scholam ducit.*“ Da Bog hoće pedepsat grješnika po mjeri svoje pravde, ne bi na nj poslo nemoć, boles, uboštvo, progonstvo: rinuo bi ga u propas pakljenu, ne bi ovdi za malo, neg u paklu po sve vijeke pedepso. Grješnik odmetnu se od Boga: a Bog ište da se k njemu povrati, grješnik Boga vrijegja i griješi, a Bog nastoji, da se skruši: grješnik hoće da se osudi, a Bog hoće da se sahrani. — Teško Joni proroku da mu se nije Bog opriječio, da je on na zdravlje prišo i dopro do Tarsa. Teško da se nije proć njemu krenulo nebo, vjetri naripili, užegli se silni morski valovi. Teško da ga nije družba metla u more, riba proždrla. Čudite se rad ovijeh riječi? Nek se čudi oni, koji, ne zna početak i svrhu one zgode. Višnji je zapovidio proroku da otigje u Ninivu, i navijesti onemu narodu pokoru: a Jona se ukrco put Tarsa. Božja je zapovijed da on ide put istoka, a on pravi stupaje put zapada. Nu što je gore: grješni, neposlušni prorok, pun mira u dno broda počivô je. Da koja bi njegova svrha bila, da je dopro kud se uputio? Mnim, umro bi u grijehu i osudio se. Ali Bog milostivi, er htje da se on osvijesti, pokaje, višnju zapovijed ispuni, krenu sve stvorenje protiva njemu, dokle ga ona ista morska zvijer izmetnu živa na kraj, gdje je hotio Bog da otigje: „*Cum angustiaretur anima mea Domini recordatus sum.*“ Spovijeda nam on isti. U doba kad se našô u pogiblji, utjecô se k Bogu i pokajo. Umjetonstva Božje mudrosti! Zapovijeda Bog čovjeku da ide pravijem putem put

*) In psal. 55.

Digitized by Google

istoka, a on ukrivo ide put zapada; hoće Bog da se vrati s puta od izgubljenja, da stupi na put od spasenja, rad česa bičim i šibikom bije i udara. Tvrdoglavstvo i oholas njekijeh grješnikâ ne može, ako ne s suprotivam pridobit, govorio je okrunjeni prorok; „*in ira populos confringes.*“ *)

Po ovemu putu koliko ih je Bog k sebi pritego, i priveo! „*Quam multi... in ira ejus deducti!* Snebiva se Agustin sveti. Bi li se bio opomenuo oni lakomi gospar vratit tugje, siromaški trud zaplatit, pošiljat po kućam zaduždbine, iskat potrebne da ih utješi, da ga nije stigla teška nemoć, da mu ne visi život o koncu? Bi li ona krstjanka pometla tašte naprave, nametla na se odjeću od zavjeta, da ne stoji za umrijet nje drug, nje sin? Oni mladić crkve pohodi, pristupa često na ispovijes i pričesčenje, žive krstjanski: od kad? Od kad bi u velikoj pogiblji života. Jezična krstjanska uspregla je jezik, pristala je tugje posle pribirat, i mrmošit: od kad? Od kad se u domu nje porodilo, o čemu se zabavit. Da bi svaki od ove vrste hotio pravo rijet i prikazat uzrok promjene života, isto bi reko što i Jona: „*cum angustiaretur anima mea, Domini recordatus sum.*“ Bog pošilje koju tešku suprotivu: „*infirmati sunt.*“ Dok se uzda čovjek iznać utjehu na svijetu, od Boga se ne stavlja. Ali budi, da ga nijesu podobni oslobodit gospari, prijatelji, službenici, da ga nije zadovoljno izbavit gospoctvo, bogastvo, umjetonstvo: budi da nije pomoći na svijetu: „*nec fuit qui adjuvaret.*“ *) Izgubjen ište Boga „*clamaverunt ad Dominum.*“ Kako razumno okrunjeni prorok. **)

Odgovara mi grješnik: za što će Bog na zle? Ali on ne može, ne umije, na dobre? — Rad bih znat ti način, po komu išteš da te Bog pritegne k sebi na dobre. — Riječ Božja? A kad je poslušaš? — Ispovjednik? A kad k njemu pristupiš? — Svjet du-

*) Psal. 55.
**) Psal. 106.

Digitized by Google

ševna i razumna iskrnjega? A kad se s kijem svjetuješ? — Božja nadahnuća? A kad se od njih stavljaš? — Svijetovna dobra? A kako se s njima služiš? Ti se služiš svjetovnijem dobrima protiva Bogu za većma ga vrijegjat: božja unutrnja nadahnuća s pameti brzo tjeraš: ako te ko na dobro posvjetuje, oholo mu odgovaraš, od ispovjednika bježiš, od riječi Božije uklanjaš; i ti smiješ rijet, nije trijeba na zle, kad Bog može na dobre? Bog s jednom rukom priteže na dobre, a s drugom siluje na zle: u jednoj drži milosti, a u drugoj biče. Kolikrat je on tebe zvô na dobre? kolikrat si se ti oglušio, njegove milosti potlačio? Što će dake Bog? S bičima usilovat na zle. Teško bi tebi bilo, da on obe ruke ustegne. „*Si extra disciplinam . . . ergo adulteri et non filii.*“ Veli Pavo sveti. Grješnik, komu svaki dan bio dan svanjiva, koji u ničem ne kuša gorkosti ni smeće, do koga ne dopiru udarci božije desnice „*extra disciplinam*,“ ti nije od izabranijeh „*non filii.*“ Obeselite se dake grješnici svi, koji se pod tegotom suprotivâ nahodite: to je biljeg, da jes još u Bogu ljubavi prema vami, da vas ište na pokajanje, da vas hoće sahranit.

Umukli su grješnici: što govore pokornici? — Jes kogod prilićan razmetniku, od Boga se odmetnuo, ali se i do brzo pokajan obratio. I ti misli imat razloga za tužit se, er ga suprotive snahode? O nesvjesti! Netom stupiše braća Jozefova u prvostolni grad od Egipta, bješe uhićeni, zakovani, zatvoreni, ko da su bili uhode, izdajnici, i neprijatelji. Da se ko od vas tu namjerio, što bi reko bio, kako se užegô: — što je ova sila, ovaka nemilos? Tužni ovi mladići od glada došli su u ovo mjesto, za kupit na svomu dinaru s čijem se prihranit: jeda komu grabe, jeda komu smetaju? Sa svakijem mirno prohode: i tako su nemilo progonjeni, pogrgjeni? Bi li ovega učinili samojedi? Većma bi se zvijeri ukazale ljubljene i milostive. — Ovako bi ste vi; da kako su oni? Spomenuše se tu tad od grijeha, koji nazad godišta protiva bratu Jozefu učiniše. — Mi smo njega mrzjeli, progonili, pro-

Digitized by Google

dali. Molio nas je on, suzio, klečo, nijesmo mu se smilovali. Evo plate za oni grijeh: evo nas sad snahodi suprotiva za davnu našu opačinu. „*Merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem.*“ Krstjanine, ti sad nijesi kriv, ti stojiš daleko od grijeha: budi slava Bogu: ali si bio kriv, ali si živio u grijehu. Obještovo si u slobodi, kad te je Bog nadisô govoreć: — što činiš; ispovjednik: što se ne odalečiš; propovijedalac: što se ne skrušiš. Često krat imo si prid očima ovega raspetoga spasitelja, gledo ove rane i ponavljo. Krivo ti je sad, je li, er kušaš plod onega grijeha? Ovo je za ono, primi ovu platu za one grijehe. „*Merito patimur, quia peccavimus.*“

Čujte nauk vjere svete. Grijeh dvije pedepse dostoji, er grješnik u istomu djelu dva zla, dvije nerednosti sadružuje. Protivi se Bogu: podlaga se stvorenju. Er se protivi Bogu, dostoji pako: er se podlaga stvorenju, dostoji vrjemenitu pedepsu. Pokajanu dake grješniku Bog prašta grijeh, prašta vječne muke: ali ne prašta, ne otpuštuje vrjemenitu pedepsu. Vrjemenita pedepsa ima se ispunit ili na ovemu, ili na drugomu svijetu. — Mladiću, prokušaj prošasti tvoj život: iznaćeš može bit lasno, da si veće sagriješio ti, neg li je u svoju mlados kralj David sakrivio. Reci mi, je li tvoja njegovoj pokori prilična? Krstjanko iskušaj tvoju duševnos: iznaćeš može bit lasno, da si već krat Boga uvrijedila, nego je Mandaljena sagriješila. Reci mi, činiš li ti pokorni život, koji je ona učinila. Krstjanine, pogledaj tvoja pisma: iznaćeš može bit lasno, da si ti veće tugjega prihitio, neg li se s tugjijem Zakej okoristio. Reci mi, jesi li ti, kako i on, polovicu tvoga imanja ubozijem razdijelio, i četvero za jedno, komu si prihitio, odvratio? Gdje su sad Antuni, Ilarijuni, Jerolimi, Romualdi? Ko je sad da pribavi veće danâ, bez okusit ništa: da se travom hrani, da tuče kamenom svoje prsi, raskiduje s bičima svoje tijelo, na molitvi kleči od kad omrkne dan dokle svane? Koja razbludnos sad megju krstjanima! I oni, koji se broje pokornici, kada prihite molitvu? Iza svijeh vrjemenitijeh posala. Što u-

Digitized by Google

dijele siromahu? Što njima ne trebuje. Kad zaposte? Veoma u rijetko. Ako sebi koju rados sakrate? Po veliku trudu i nevanju Ako potrebnu udijelu svjet, pomoć, obranu? Po velikijem molbam i priporukam. I ovo je zadovoljna pokora? S ovijem misliš, krstjanine, Božijoj pravdi zaplatit dug vrjemenite pedepse, koju si dostojo rad tvoje prošaste opačine? Ako imaš što bolje, ako što izvrsnije djeluješ, prikaži. Nemaš česa ukazat? Čini li dake Bog krivo, er ti pošilje suprotive, za pokoru prošastijeh grijeha? Uglavi se; prem da je tvoje pokajanje izvrsno bilo, ti si osto dužan Bogu: Bog ti pošilje suprotive, da se odužiš. Ti se s malijem nećeš na ovemu svijetu da odužiš? Ti se dake voliš odužit na drugomu? Sidi dake časom s pameti u ono mjesto od očišćenja, pogledaj svud okolo, vigji što se čini, što se kuša. Ali gorćije misliš ove suprotive, neg li oni oganj: teže ove bolesti, neg li one muke? Ondi pate duše, dokle cjelovito zadovolje, rad česa ono paćenje zove Tomas sveti „*satispassio:*“ ovdi i malahno paćenje Bog prima za veliku platu, rad česa vrjemenito tugovanje zove se „*satisfactio.*“ Ondi se pati bez napretka duhovnoga: ovdi se pati s koristi i uzmnoženjem dostojanstvâ prid Bogom. Ovdi plaćamo od naše volje, ondi usilovani od Božije pravde.

Ako se imaš dake krstjanine tužit, tuži se pored s okrunjenijem prorokom. Reče on: boles moja svegjer mi je u očima: „*dolor meus contra me est semper.*“ Bješe on poćeran iz Jeruzalema, i vi znate, od Absalona odmetnika sina. Da je li to bila njegova boles? Nije: nego grijeh, uzrok ove suprotive: i on bješe poslo iz doma Uriju na nepravednu smrt. „*Peccatum meum contra me est semper.*“ Oholi Absalon uljezo je u očine dvore, pogrdio dvorkinje i službenice. Da je li to bila ona boles Davidova, „*dolor meus?*“ Nije nego grijeh, uzrok njegova pogrgjenja „*peccatum meum.*“ I on bješe tugju ženu, Betsabea Urije, priljubio. Budi dake, krstjanine, tvoja boles, rana u srcu, drača u oku tvoj grijeh, oholas, lakomos, bludnos, privare, nepravde, radi

Digitized by Google

kojijeh dostojan si, da te Bog s suprotivam pedepše. „*De peccato dolor, non de flagello dolor.*“ Zagrli dake suprotive, išti i žudi, kô nemoćnik uzimlje lijek, za ozdraviti, ko rob ište otkup, za otkupit se, ko dužnik žudi srebro, za odužit se.

Kogod je sagriješio, držan je mučat, paček Božiju dobrotu slavit blagosivljat. Da ko nije sagriješio? Gdje je ta pravedna neokvrnjena čista duša, nek se opovije po imenu, ko je, da je prikažem svemu puku za izgled izvrsnosti i svetinje. Ti dake, er nijesi imala nigda grijeha na tebi, pitaš razlog, za koji imaš patit? O neljubavi. Budi što nije: zamisli pored sa mnom, da te Bog za ovi samo uzrok pokori, čuj pomnjivo, za obijes: ti se ne bi imala podložit? Vigji po svijetu koliko ljubljena vjerenica uskuša za ljubav svoga vjerenika: a ti koja se dičiš, da si Bogu vezom slatke ljubavi sadružena, ne bi mogla pritrpjet koju nedragos, za ugodit tvomu nebeskomu ljubovniku? Što ne bi podnio vijerni prijatelj za ljubav draga prijatelja; teško bi bilo tebi propatit, samo da se ispuni volja Boga, vijerna prijatelja? Koja je dake u tebi ljubav, gdje su one tvoje odluke i zakletve? Nijesi li se tisuć puta izustila i zaklela, da bi za njegovu ljubav smrt i svako zlo podnijela? A kad Bog šalje kratku nemoć, malahnu boles, vremenitu nedragos, mrziš, nevaš se, tužiš se? Job koje suprotive nije podnio? Da s čijem se smirio? „*Domino placuit.*“ Svi su njemu razlozi bili u ovemu: — hoće Bog. Posrami se ti dake, dušo pravedna, kojoj nije zadosta znat, da je tako Bogu ugodno, nego pitaš ini razlog, za koji imaš patit.

Išteš razlog? Na ti razlog. Ne udarate privišnji za svoju obijes, nego samo za tvoju koris. Veoma se lasno čovjek zabori od Boga, kad se u dobru nahodi. Uzobijesti se, uzoholi, kad sve izlazi na njegov način, kad se dogagja sve kako on hoće i žudi. Ovu istinu kažu pisma, ovu stvar vidimo svega dana na svijetu. Glasovita je riječ Mojzesova, kad se nasitio, uzgojio, razpruco se: „*incrassatus impinguatus, et recalcitravit.*“ Kad je David Bersabeu priljubio, druga joj pogubio? Progonjen, išćeran,

Digitized by Google

od Absalona? Nije. Kad je u miru bez straha gospodovo kraljestvo. Kad je Antiok zaplijenio blago templa u Jeruzalemu? Kad su ga crvi točili nemoćna? Nije. Kad je osto slavodobitnik. Kad je u razbludnoj opačini živio razmetnik? Kad bi gô i bos, kad se želudom hranio? Nije. Kad se našo u obilnosti i slobodi. Ko bi umio sad rijet, kako bi provela svoja godišta ona mlados, da je nije nemoć ukrotila; u što istratio svoje imanje oni bogatac, da mu ga nije suprotiva pokratila; kako živio oni gospar, da se nije kolo od sreće privratilo. Suprotive koliko su podobne učinit da slijep progleda, toliko su podobne učinit, da ne oslijepi oni, koji vidi. Suprotive su lijek podoban koliko za ozdravit nemoćna, toliko i zdrave sačuvat od nemoći. Ako ima što rijet grješnik, neka reče.

Nu ko ne zna, da je plod suprotivâ, vjekoviti, neumrli? Po čemu mislimo dostojat blaženstvo u raju, ako ne po vrjemenitomu tugovanju? Ali je koji ini lašnji put? Ali inijem putem dotekoše blaženi? Ovdi se trudi, za ondi primit platu, vojuje ovdi, za ondi bit okrunjeni. Po putu suprotivâ, Bog vije i pripravlja u raju čestitu krunu izabranijem.

Ali nevoljni, od kojegod su vršte, za sve da nemaju razloga tužit se, ištu i prose onu jedinu slatku utjehu u suprotivam, — slobod za izjadit se. A vi se izjadite. Nu s kijem? S ovijem Isukrstom: on je sam podoban udijelit vam lijek, pomoć, i utjehu. Moje nesvijesti! Tot na očigled ovega propetoga Spasitelja, ovijeh rana i čavala, ovega križa, smjet će jadit se krstjanin? Hodte pridanj, hodte za vidjet, koji razloga imate za izjadit se. Cijenim, da vi nijeste ništa bolji od njega. Prokušajmo dake u kratko, ali je on veće podnio, ali vi podnosite. Vidim golo ovo tijelo: jeste li vi došli na toliko siromaštvo, da nemate ni odjeće na vami? Vidim svu ranavu i krvavu ovu put; je li tebe toliko nemoć poharala? Vidim njega umorena na križu: je li tebe progonstvo dovelo do smrti? Istina je; zli jezici potlačiše tvoju čas: nu promisli, kako njega pogrdiše, obadiše. Istina je: ti

Digitized by Google

ti izdan od prijatelja, nescijenjen od rogjaka: spomeni se kako on bi od učenika izdan, od prijatelja ostavljen, od svakoga zaboravljen. I ti smiješ prid njim rijet, da je teško breme, koje nosiš, da je gorka čaša koju piješ? Znaš, da ne može niko uljesti u božije kraljestvo ko ne okusi ovu čašu. To je odgovorio Isukrst onoj materi, kad je prosila da joj stavi nje dva sina, jednoga ob desnu, a drugoga ob lijevu, kada bude on kraljevat. Možete li samnom popiti čašu? Za uljesti u Božije kraljestvo, sinovi odgovoriše, da mogu *„possumus.“* Ti, prem da si je ištom obišô, ištom okusio, odgovaraš da ne možeš: *„non possum.“* Kako dake hoćeš uljesti, hoćeš kraljevat?

Kajem se, prosti mi, Spasitelju moj, er se do sad tužih, da je teško breme koje si na me stavio, da je gorka časa, koju si poslo da popijem. Evo me spravna: pošlji što god hoćeš. Ako sam ja slab i nejak, ti ćeš bit moja pomoć: velika će bit moja utjeha tebe gledat, gdje izdišeš za moju ljubav na priteškomu drvu od križa. Nu što mogu ja podnijet, što nijesi ti za mene prije podnio i primio? Ti psovkam izružen, ti obadenjem pogrgjen, od učenika izdan, od vojnika izbjen, od sudca osugjen, od židovâ izranjen, bolestan u duši u tijelu, ti u prvi cvijet od mladosti megju dva lupeža propet! Ovo samo bilo bi zadosta, za mene razgovorit, i utješit. Ali suviše znam, da ti sve što šalješ, šalješ za moju koris; znam da vele veće dostoje moji grijesi; znam da što god činiš, činiš er me ljubiš, er me hoćeš sahranit, er me hoćeš u tvomu kraljestvu okrunit. Poklanjam se dake tvojoj volji, i podlagam.

Digitized by Google

XXXIV. Ugagjanje naše s voljom Božijom.

Nije blaženstva na zemlji, spovijeda nam na sva usta vasaj svijet. Dobra ova bivši kratka i malahna, sva, koja se nahode, ne mogu zadovoljit ljucko srce. Paček ko je tako srećan, da sva dobra svijeta ujedno imat može i uživat? Razlikos njihova uzrok je, da se ne mogu koja ter koja sastučit,*) i sadružit zajedno. A osvem toga, svaka rados ima svoj čemer, koji nju truje, smeta, i razčinja. Zamisli, koje hoćeš dobro: ili se ne može steć bez velika truda, muke, skončanja; ili kad ga uživaš, pridogje koja nedragos, da srce smete i ožalostivi; ili uživajuć ga, oštetuje se čas, zdravlje, imanje. Taka je naša sreća ovdi na zemlji. Cjeća česa namjesnici božiji prikazujuć himbenos svijeta, i nestavnos, nastoje rastavit ljucko srce od njega, nu prikazujući, da je jedno samo pravo blaženstvo prave krstjanske duše oinjem putom, po komu hodeći iznać ga u raju, gdje se nahodi. Budi njima za koris i slavu njihov trud. Ja ne mogu, neg pored s njima rijet: pravo blaženstvo izvan raja nigdje se ne nahodi. Sa svijem tijem ne mogu zatajat, da se može iznać na svijetu blaženstvo, ako ne izvrsno i potpuno, kako se uživa u raju, a ono njemu veoma prilično. Čudnijeh riječi mojijeh! Čuste kad ovijem prilične? Vjerujete li što govorim? Jes trudno, za vjerovat, trudno onemu koji, ili ne zna pravi put, ili ga znajuć, sve ine obire za doprijet do blaženstva svjetovnoga. Jedan je sam put: kojijem god inijem idete, nećete doprijet, er u krivo idete,

*) Složiti.

Digitized by Google

er okolo idete, er se svegj na početku nahodite. Stupite ovijem putom: ugagjat vašu volju s voljom božijom. Lasno dosegnut ćete do blaženstva, paček biće te ured blaženi. Bože svemogući! ko ne zna ovi put? Svakomu je u očima, svakomu pod nogu. Komu progje dan, da ne izreče — budi volja tvoja? Sa svijem tijem nije niko, mogu rijet, blažen, niko megju krstjanima miran! Te za što? Er ne kô iz usta, tako iz srca one riječi izhode. Ove riječi, — budi volja tvoja — pravedno rečene mogu nas učinit blaženijeh. To isto još se veće zamijera, razmišljajući, što kuša oni, koji se Božijoj volji ne poklanja: pakô na svijetu. Bio bih ja veoma srećan, kad bih dopro u ljucko srce ovu istinu usadit, er bih dopro ovu prodol od suzâ, i od žalosti, u rajski stan priobratit.

U čemu se sadrži blaženstvo? Što je potrebnito da je čovjek miran, radostan, i pokojan? Jeda blago, veličanstvo, razblude? Svak zna, da s tijem svijem sadružit se može, boles, žalos, nemir, i nepokoj. Trijeba je dake iskat sve ino dobro, inu stvar, koja može donijet, i uzrokovat nami blaženstvo. Po momu razumu oni je blažen, koji ispunja svoju volju. Nije od tega sumnje, potvrgjuje mi Salvijan: „*nulli beatiores, quam qui hoc sunt, quod volunt.*)“ U istinu, daj mi čovjeka koji može doprijet na sve ono što žudi, što bi se hoćelo od veće da bude blažen? Jeda dobra, koja on ne žudi? Dobra, u kojijem ne spozna, ne nahodi što ga može smirit i obradovat? Te što ako su inijem dobra? Njemu dobra nijesu. To je svakomu dobro, što je njegovoj volji ugodno. Nu imanje, dobra žugjena, ne čini ga čovjeka blažena, komu je sila kušat koje god zlo protivno, i mrzeće. Rados ogrkne, netom koja nedragos pridogje. Dobro bez zla, čini i stvara blaženstvo. Trud, nemoć, uboštvo, i ostale svijeta tuge i nevoljnosti, mi nazivljemo zlo. Te za što? Er su protivna našoj volji, nami mrzeća. Nu kad bi čovjek od svoje volje oda-

*) L. I de gub. c. 2.

Digitized by Google

bro trud, uboštvo, isko i želio nemoć, boles, progonstvo, ne bi pravo bilo rijet, da je tega zlo dopalo, pokli zlo otkud*) je zlo onemu, koji ga ište i žudi. Ne smeta ništa, veli Salvijan, da se inijem čini tužan i nevoljan, kad je on u sebi pokojan. Po svomu žugjenju, a ne po tugjemu tužan ko i nevoljan „*nemo aliorum sensu miser est, sed suo.*“ Kolikrat lak je veoma trud, radosno i priugodno paćenje, kad ih mi odabiremo, za steć po njima kojegod žugjeno dobro? Čudimo se mi na trud i krvavi znoj, po komu lakom stječe bogastvo. Čudimo se radi sumnjâ, nemira, i gorkosti unutrnje, u kojijem žive svijet razbludni, za doprijet na koje telesne radosti. Što se ćudimo? Toli ne vidimo, što se nami čini trud, da je njima pokoj, što je nami paćenje, da je njima uživanje? Naša volja čini, da je što nami teško ali lako, da je trudno ali lasno; govori Salvian. Budi stvar laka veoma, i lasna, ako nam nije ugodno je učinit, uzraste, uzmnoži se u velike, i oteška prid našijem očima, Ne inako bud da je priteška i veoma trudna, dosta da je nami ugodna, da mi hoćemo, to se breme na oku našemu skrati, i uništi. „*Sicut nihil tam leve, quod ei, qui invitus facit, non grave sit; sic nihil tam grave, quod non ei, qui id libenter exequitur, leve esse videatur.*“ Poredite prid oči vaše mače, strijele, gvozdene okove, oganj, i sve ine, kojijeh neumijem ja ni izbrojit, ni izrijet, muke kušane od čestitijeh vitezova i mučenikâ svete vjere krstjanske. Vigje ko od njih jednoga prolit suzu, uzdahnut, potužit se? Nije riječi zadovoljne za prikazat njihovu rados i veselje u prigorkijem mukam, ko da su se u najvećijem razbludam svijeta pokojili. Bi, znam, uzrok njihova hrabrenstva i stavnosti, krepos Božije milosti. Ali znam, da Božija krepos ne bješe okamenila, da ne ćuti boles, put njihovu, nu bješe potpomogla naravnu jakos, buduć obujmila njihovo srce s nekom ugodnosti vrhunaravnom, da im milo i ugodno bude, što je nad sve ino

*) Nije nikako.

Digitized by Google

protivno puti i mrzeće, to jes muke i bolesti, i koje! Ako dakle muke nijesu muke, kad su našoj volji ugodne, od nas žugjene, dobrovoljno i veselo primjene, bez sumnje, ljucka volja može svako ino svjetovno zlo, učinit da nije zlo, uboštvo, nemoć, zlobu, progonstvo. Nije dake ubog oni, koji nema, neg oni koji se rad svoga uboštva skončava. „*Non sunt onerosa tollerantibus, sed tollerare nolentibus.*“ Mudro Salvijan. Ne ćuti nemoć ali boles oni, koji je hrabreno, ustrpljeno podnosi; neg oni, koji se nemoćan, bolestan, trga, i kosi. Zloba, progonstvo, nije zlo onemu, koji se ne obzire, ne haje; neg onemu, koji se srči, koji se žalostivi. Zlo je dake nami samo ono, koje mrzimo, koje nećemo, komu se protivimo. Nije dake podobno smestit naše blaženstvo, ni kušanje zla žugjena ili veselo zagrljena, ni neimanje dobra ne žugjena. Zadosta je čovjeku, za učinit ga blažena, imat što žudi, ne kušat što mrzi. Ovako se zgodit može samo onemu, koji svoju volju ugagja s privišnjom. Taj može li poželjet što žudi? Oni, koji žudi što je Bogu ugodno? Dali što Bog hoće, može se ne ispunit? Hoće Bog čovjeku udijelit imanje, u imanju napredak, udijelit plod, čes, udijelit zdravlje, dug život. To je u požudam njegovijem, ako je volja božija. To ga srećno dopada. Volja je Božija, da on u tjesnoći žive, u potištenu biću. Ta je ista volja i požuda njegova; ne ište, ne žudi uzvisit se, obogatit se, er hoće što hoće Bog. Bog šalje nemoć, i diže zdravlje; suprotive, i diže imanje: smrt, i diže rod, rogjaka, prijatelja. Nije čovjeku neugodno, koji je to žudio jur od kad je svoju volju s privišnjom sadružio. Dokle Bogu bi ugodno uzdržat mu dobra, uživa ih radosno, ko po blagodarstvu Božijemu primjena: nu kad bješe višnje vladanje kolo privratilo, njegovo srce nije se promjenilo, omiliše mu nemoć, šteta, smrt, i sve ine, koje ga zapaše, suprotive. Ovaki nije blažen, nije pokojan? Te što ga smestit može, može krenut? Nek nasrnu nanj svjetovne, koje hoćeš, nezgode, nek naripi ljucka opačina, u istinu niti će moć suproć njemu veće, neg je volja Božija, niti, štogod uz-

Digitized by Google

mogbudu, silom će ga, i protivno njegovoj volji dopasti, kako nijedna stvar silom i protiva Višnjoj volji zgodit se ne može; ko ono reče o sebi neki sveti čovjek *„nulla res cogere me magis potest, quam ipsum Deum.“* Daj čovjeka, koji je svoju s Božijom voljom tvrdo sadružio, taj je priličan onemu, koji na stancu sred pučine stojeć, ne boji se ni gnjevi morskijeh valâ, ni plahosti vjetara.

Ne umijem razabrat, kada već radostan, pokojan, bi sveti Job, u obilnosti imanja, i ostalijeh svjeta dobara, ali tad kad ih bijaše izgubio. Znam da je svegjer ista bila riječ njegova: budi hvaljeno ime Božije. I mi razumijemo, da je pravo bilo hvalit Boga, dokle je zemlja obilno plodila, stada se uzmnažala, dokle vigjaše oko sebe živu rasćet svoju djecu, dokle on bi od ljubi scijenjen, od prijateljâ, od službenikâ poštovan. Ne kratimo se ni mi Bogu zahvaljivat, dok se u dobru nahodimo, dokle Bog milostivi naše požude ispunja. Je li Bog do? *„Dominus dedit.“* Hvalimo ga po svaki način: *„sit nomen Domini benedictum.“* Nu ako počne zemlja izdavat, imanje hodit nazada, djeca mrijet, tugjin, rogjak, tlačit i nescijenit; kojijem jezikom govorimo, koje su riječi naše? Hvale, blagoslovi, ali tužbe i proklestva? Jobov bješe isti jezik u kušanju dobara, i u podnosenju suprotivâ. Kad mu dobra udijeli Bog: — budi hvaljen Bog; kad posla zlo: — budi hvaljen Bog. Evo čovjeka blažena, evo čovjeka, koji u sred kola sreće nepomično sjedi, i stoji pokojan. Ko ne vidi, ko ne spozna, da nijesu blaženi bogatnici, plemići, razbludnici; da je blažen sam oni, koji je miran u sebi. Miran je u sebi, koji svoju volju ispunja, komu je volja, da se Božija volja izvrši.

Uzdignite, pravovijerni, upravite vaše zenice put nebeske rajske krajine, tu gdje blaženi stanuju. Svaki od njih rajskom slavom opojen raduje se, i uživa. Nu pogledajte pomnjivo; nije svak istijem ruhom, jedne iste i jednake slave i čestitosti, urešen. Svaki od njih sja, nu neko manje, a neko veće. Svak je u

Digitized by Google

sebi zadovoljan s onoliko, koliko uživa; uzmnoženje od slave ne ište, izjednačit se svjetljijem od sebe ne žudi, nu rad njihove česti raduje se da je tako božija volja ispunjena. Ne muči ih, i ne trga svjetovno paćenje, ni ista vjekovita osuda svojijeh, ne erbo nije u njima ljubavi, neg er je u njima ljubav uredna, ispravljena, koja uči, Bogu, i njegovoj se pravdi poklonit, radi česa videć duša blažena, da Božija pravda osvećuje se protiva opacijem, ili šaljuć suprotive na ovem svijetu, ili pedepsajući s paklom na drugomu, veseli se Bogu, er se njegova volja ispunja. Što čini dake da su pokojne one duše? Volja s voljom Božijom ugogjena. Da nije tako, bi li blaženi, prem da bi Božije lice gledali, u raju raj uživali? Toliko je zadosta za iznać raj jur i na zemlji.

I u istinu, koje se zlo može dogodit onemu koji ište i želi, što Bog hoće, da bude? Sumnjimo li mi, da hoće, da može dobri Bog hjet nami zlo? Ljucko uredno vladanje svako, ima za svrhu koris općenu, a nema tu istu vladanje Božije? Ali bolje od njega dopiremo mi, što je nami korisno? Bože! kad nas koji posô u velike utišti, od razumnijeh i vještijeh svjete ištemo, u njih se veće neg li u našu svijes mi uzdamo, jer je nauk općeni, da se u naš poso veće tugje oko, neg li naše razumije; samo pri tvomu naše je oko bistrije, pri tvomu, koji ne samo što je daleko, nu i ono što nije, vigjet dopire: paček hoteći vidi, i stvara. Čovjek prem kratka vida i ćućenstva sudi po onemu što vidi i kuša; što za tijem ide, niti zna, niti može prividjet. Prem su otajni puti, po kojijem Višnji svjetovne zgode provodi. Jozef je prodan, Jozef obaden, Jozef u tamnicu zatvoren. Kud će š njim suprotive? Na pristolje namjesnika Faraunova, i vladaoca Egipskoga kraljestva. Saulu se oskitaše živo. Nesreće! Koliko ima trudit, kud ima obit, za iznać ga! Tako je: ali istuć živo, iznaći će kraljestvo. Zgode, u rukam vladanja božijega, od otrovi čine se lijek, grčilo se u slados obraća. Protivnosti svjetovne ne iznose svegjer koris vremenitu: ali sve-

Digitized by Google

gjer korisne su duši za spasenje. Mi bismo hoćeli dosegnut do raja hodeć ravninom. Toga ne može bit. Svijet ovi, sadašnje biće čovjeka, ne dopuštuje, ne podnosi. Kako je tijelo nemoći, tako je i život naš suprotivam podložan. Za steć opet zdravlje, nemoćnik liječniku se pridava, njegovijem se naredbam podlaga; paček zahvaljiva, dariva. Grko je piće naregjeno? Pije se. Naregjeno je prlit, bostit, rezat? Dopuštuje se. Te za što? Er vjeruje, da liječnik vješto zna što čini, er vjeruje, sve što on čini, da čini za koris i zdravlje njegovo. Sad, ali Bog nije vješt, nije mio, da možemo rijet, što čini, od koristi nami da nije? Od koristi da nije volja Božija? Da može zlo bit, što hoće volja Božija?

To je izvrstan nauk, svjet koristan, nu je malo podobnijeh za stavit ga u djelo. Trebuje mnogo se prije bit u krjepostima obiknuo. Ne mogu se tako lasno čovjeku u ovemu biću učinit slatke neugodnosti, ugodne protivnosti. — Slijepe, i nerazborne svijesti, koja ovako odgovara! Tebi je teško Božjoj se volji podložit? Kad je tako, ja te silovat neću; dopuštujem ti, da ti samu tvoju volju vlaštitu uzišteš. Htjedbudi dake, što vidiš da nije volja Božja udijelit ti: ne htjedbudi što vidiš da je Božja volja da kušaš; sad mi reci: što se ima zgodit? Kako ti hoćeš? Ti ćeš pridobit volju Božiju, ti raščinit, razmetnut osnovu, koju bješe Višnji zavrgô? Svijet, i što je u njemu, komu je podložan, ko je njemu gospar? Čovjek, ali Bog? Pogledajte samo ona tri Evrijenska djetića u peći Babilonskoj. Ljucka volja bješe da poginu; a Božija da živu. Oganj po naravnoj svojoj kreposti, što je bio podoban, što je imo učinit? Časom, časom sprašit ih. Što bi dake? Er sve ina bješe volja Božija, oganj je smetnuo naravnu svoju žestočinu, ustegnuše plami svoje goruštvo, ko da bijahu sunčani zdraci od razbludnoga primaljeća. Neka ljucka volja tisne Danjela u prodol od različnijeh zvijeri, te što, ako su zvijeri s gladom izmorene, razjedene, koga će slušat? Boga, ali čovjeka? Čovjek je hotio Danjelovu smrt: Danjel nije poginuo, er

Digitized by Google

je hotio Bog, Danjel da ostane živ. Zaludu se Bogu prijeći ljucka volja, ne može Bogu odoljet. „*Numquid Dei possumus resistere voluntati?*“ Odavna je to u pismu svetomu rečeno.

Što god se dake komu dogagja, sve se zgagja, er tako bješe Višnji odredio da bude, ili je odredio dopustit da bude. Prem je očito u zgodam, koje nastaju po putu vjetra, mora, dažda, ognja, i živoga nerazložita. Ne budući u njima razborstva ni hotjenja, ne vladaju se po sebi, niti je u njima vlasti, ni slobode, ovo, pri onemu odabrat. Vlada ih dake oni, koji ih je stvorio, ko uzdrži. Tvoreći oni dake štogod stvoru, ne vrše svoju volju, vrše volju Božiju. Da ono što uzroči ili hudopska nenavidos, ili opačina ljucka? Nije ni to brez volje Božije. Razgledaj, razaberi, govori Agustin sveti, „*quid tibi fecerit iniquus, quid justus Deus: ille voluit, iste permisit.*“ Dvojica čine istu stvar, opak, i Bog, ali s načinom veoma različnijem. Tot Bog zlo uzrokuje? Nije sumnje, spovijeda on isti pod usta Amosa proroka: „*si est malum in civitate, quod non fecerit Dominus.*“*) Nu koje zlo, i kako. Zlo je od dvije vrste; jedno duhovno, drugo telesno. Grijeh je zlo duhovno; bolesti i suprotive, zlo je telesno. Grijeh je pravo zlo, er je djelo protivno Bogu, ko ono djelo odmetnika protiva zapovjedniku. Sve ino, telesno zlo nije u sebi, nije pravo zlo, samo je nami zlo, er je nami neugodno, er je protivno ćućenstvu našemu. Bog dake niti hoće, niti može htjet i zapovidjet grijeh, samo ga može propustit. Ne smeta ništa, nije protivno dobroti i svetinji Božijoj, pustit čovjeka u naravnoj slobodi, ne opriječit mu se, da ne zamisli i učini zlo, koje hoće. A za propustit tako, ima Bog svrhu i razlog; er umije on, od istoga grijeha dobro koje i koris izvadit. Osvem grijeha dake sve ino što grijeh uzroči, telesno, vremenito zlo, može htjet, i hoće Bog. Nije on hotio zlobu braće Jozefove, bivši

*) c. 3. v. 6.

Digitized by Google

je grijeh; samo je bješe propustio; hotio je Jozefovo sužanstvo, er grijeh nije, nego samo zlo telesno, po komu ga je uzvisio. Nije hotio židovsku silnos, ali je hotio Isukrstovu smrt, po kojoj je sahranio svijet. Za razvesti vodu od rijeke po svomu vrtu, što čini vrtar? Dube samo pute u koje voljno ona ulazi, za razać se po zemlji. Ne tiska je, ne siluje vrtar, er tijek, strmo hodeć, ona ima po sebi. Prilično tomu: opak, opaku volju stvara, začinje u sebi; put, mjesto, slobod, čini i dopuštuje privišnji. Trava, ali kam otrovni, smrtnu krjepos ima po sebi: čovjek samo od njih piće gotovi za dat smrt, nu kad i vješt mješa, za učinit lijek bolnu. Tako isto Višnji služi se s opačinom ljuckom za pokorit nas, za povratit nas, za uzdignut nas. Tebe je neprijatelj potisnuo, potlačio, pogrdio, uvrijedio. Od koga to zlo, što te je dopalo, imaš spoznat? Veće od Boga, neg li od čovjeka. Ali ne znaš, da nije Bog slobod dopustio, da ne bi suproć tebi neprijateljska zloća jakosti imala? „*Ejus potius voluntati tribuendum, qui dat potestatem volentibus.*“ *) Ali zivot, ali smrt, koliko imanje toliko i uboštvo, sve je od Boga: reče Duh sveti. Te koja je dake nesvjes, natjecat se s Bogom, napirat protiva volji Božijoj? Kad bi ljucka volja mogla usilovat Boga, da on njegovu volju promijeni; kad bi Bog bio odredio slušat nas; kad bi svjetovne stvari bile našemu hotjenju podložne: nek bi čovjek svoju vršio. Nu buduć sve inako, čija se volja ima izvršit? Ako Božija, toli nije korisno njoj našu podložit? Jeda samo oni, koji je dosegô do visoke kreposti i svetinje? Jeda ne svak, kogod je, gdjegod je, u čemugod se nahodi?

*) De Civ. Dei l. V. c. 10.

Digitized by Google

XXXV. Dijevstvo.

Qui potest capere, capiat. Matth. 19.
Ko može, neka me razumije.

Na što ja jutros ovdi nastupam, što se ovo meni zgagja danaske? Ištuć ja koji nauk Isukrstov, da bude meni izvesti rijeći iz ustâ, uporavit i vladat govor moj, ovi taki meni pada pod oko, da meni jezik veživa, usta zatvora, u ustima riječi ustavlja. Sin Božiji za ovu svrhu osobito sišô je s neba na zemlju, za učinit se naučitelj ljucki; stavlja zakon svemu narodu ljuckomu, zakon, koji je vrh i kruna svijeh zakonâ prošastijeh; svjete dava, koji su cvijet svijeh kreposti naravnijeh; a ovdi buduć reko, buduć se izustio, zatvora nauk s riječima: — nije me svak podoban razumjet: „*non omnes capiunt.*" Sinu Božiji, naučitelju nebeski: što je ovo neobičajno danaske? Ako je u tebi prava volja i požuda, da te u svemu nasljedovat budemo, da budemo i ovi jutrošnji nauk tvoj u djelo postavit, opslužit, a ti se istomači bolje, raščinkaj nam, raščeslji na tanko, na mrve, da mogbude uljesti u našu pamet, ili nam reci što je potrebito steć, imat, da se bude moć uzdignut naša svijes, i dosegnut do visine toga nauka. Ah! ko su, koji li će bit ti srećni razumnici, koji su po tvojoj riječi jur blaženi, za sve da borave na zemlji: „*beati?*" *) Sam spol muški, ali još i ženski? I u njima koja vrsta? Dali sami oni, kojijem je rod, sreća, narav, udijelila nad inijem plemstvo, bogastvo, mudros?

*) Mat. 5.

Digitized by Google

Ne trebuje ino, — čujem odgovor naučitelja nebeskoga, — osvem srca zanesena za rajom, uzmamjena za slavom nebeskom, pohlepna sjati u raju megju blaženijem, ko ono sunce sja megju zvijezdami. Nauk je ravan, svjet je lasan pameti za razumjet, ali nije, neg za srcâ žestokijeh, hrabrenijeh, viteških, ne razbiruć ženski od muškoga spola. Evo nauka: evo svjeta. — Prilijepi cvijet, pribijeli lijer djevičanstva ne tegnut, ne otrunit, poklonit Bogu i posvetit, radi osobite krune u raju: *„propter regnum coelorum.“* — Što ću ja sad? Iskat onijeh, koji goje cvijet svoj za darovat svijetu, da ih uglavim, posvjetujem, ponukam, da ga uštedu, da s njim kralja od neba počaste: ali se izradovat, izveselit s onijem, koji su ga uštegjeli, štedu, i za njega uštegjet, život bi postavili? Nije trijeba dangubit u obranju. Gdje se, prid kijem se nahodim? To je dosta za znat, što ima bit moj posô, moja jutrošnja zabava. Veselim se dake, ah koliko! izvan načina, izvan mjere. Veselim se s vami, slavočesne djevî, dobrosrećne razumnice; razum vaš priteko je u istinu razum svijeh razumnikâ svijeta, er ste posvojile mjesto u onemu izboru, koji, koliko je malahan, toliko veću čes i plemenitos ima, nosi na sebi. Vi ste od malahna djeteta, znajuć ljepos i procjenu ovega cvijeta, srčano ga ljubile, čuvale, gojile, ter prinijele za usadit u kraljevski perivoj nebeskoga ljubovnika, komu je lijer najdraži cvijet, koji megju lijerima stanuje, i izmegju lijera neumije odijelit se; što ubere, što nosi u ruci, što postavi na glavu, na prsi, lijera je cvijet: *„pascitur in hortis, et lilia colligit.“* S ovijem samo nareko sam vašu čes, vašu dostojnos. Ja se hoću u dulje zabavit u razgledanju, i razbiranju ovega cvijeta: što ja budem u njemu zamjerit, hoću vami pridat i prikazati. Koja bude hvala njemu, taka će hvala bit vami, i svakomu, koji njega ima i nosi za ures i napravu.

Trebuje često Adama spominjat, a osobito meni danaske. Njegov grijeh, bi ko jedan otrov, koji je poštetio krv ljucku.

Digitized by Google

Od onda ne teče krv u ljuckijem žilam s onom tišinom, mirnoćom, urednosti, kako ono je tekla iz početka u Adamu. Netom je on proždro onu jabuku, krv se užestila, uzljutila, uzopačila. Taka od oca u sina prihodi. Taka buni, nuka, i potiče ljucko unutrnje, da se ne bude obazdirat na zapovijed ni ljucke svijesti, ni zakona Božijega. Eto udilj svagdje nemira, rati, megju dušom i tijelom. Duh uporavlja, a pùt ne sluša; duh usteže, a pùt priteže. Ko će dake dobit? Duh? U rijetko. Pùt? Brez broja putâ. Duša, koja nema sad ni prijašnjega vida za bistro razbrat, ni prijašnje jakosti za usilovat da bude onako, kako ona bješe jednom obrala i zasjekla, obsjedena bez pristanka od bune i sile putene, oslabi čestokrat, zanori, sunovrata gospogja za slugom u nasljedovanju pùti. Cjeć česa čovjek, sin Adamov, same pozna, same cijeni radosti ćućenstva; radosti duha nemaju u njemu jakosti ni podobnosti krenut, ni izmatat požude njegove. Ne govorim, ja, da je svaka rados pùtena zabranjena, grješna; nu govorim da u svakoj radosti putenoj, i koja jes dopuštena, nahodi se sad neka neurednos, koja, ako nije grijeh, a ono ističe iz vira, što je grijeh otvorio, er ishodi od bijesna pohotjenja puti, ne dohodi po zapovijedi i vladanju razborstva. Grijeh je staknuo u nami pohotnos ognja, koji nije bio iz početka, radi česa sve je žestno, štogod plodi pùt i dava. Sad što čini djev? Buduć prije (ne inako neg prosvijetljen svietlosti, i pokrijepljen s onom jakosti i hrabrenstvom, kojijeh je nami stekla, dijeli, i dariva sama smrt Spasitelja) buduć on, rekoh, oči put nebesa uzdignuo, pogled prostro u rajski dvor unutra kroz vrata, koja je njemu vjera sveta rastvorila, vidio je i razgledo visinu mjesta, svjetlos stolâ, procjenu krune, koje djevi uživaju, koje su djevima spravne tu i pripravljene, ter se ražego u želji, uzmamio za doprijet, steć, i posvojit, k puti se svojoj obraća, š njome ovaki govor zaneće: — Pùti, pùti, duši mojoj postavljena za slugu *„dotale mancipium,“**) hoću s tobom progovo-

*) Tertull.

Digitized by Google

rit. Što ja imam ufat od tebe, što li mi obećivaš ti. ako ja tebe uslužim, uslušam, ako se tvomu ponukovanju podložim, tvoje požude zadovoljim? Dobavit ti meni radosnu zabavu tijelu, srcu, ljubavi? Teška gorka dara! Ali ne znam ja nedragosti, trude, muke, i bolesti, što donose s sobom sve te radosti hvaljene? Malo ih ko zna, prije neg ih on bude kušati: malo ko razumije, i vjeruje. Čuje rijet, i povijedat, ali se uzda i ufa bit od srećnijeh. Vješta si, umjetna ti zamutit vid ljucki, da ne bude podoban, imajući oči otvorene, gledajući, razgledajući, vidjet i zamjerit uprav dogodnosti svjetovne. Takijem sve je ravno prije neg uljezu unutra; kada stupe, sve je hrid, drača, trn. Slatka je čaša njima, prije neg je stave na usta; netom su je stavili, okusili, ogrkla im je, omrzla. Reci, ko se tijem bićem hvali, reci ko nema na što se potužit? Nije li ovo riječ svačija, da je to breme najteže na svijetu, da sve te radosti izvan mjere pridobiva nedragos i neugodnos? Nemiri, nedomijernos imanja, u neplodnosti žalost, u plodnosti boles i skončanjâ, ovo su tvoji dari, ovo je cvijeće, ovo je voće, s kojijem častiš tvoje nasljednike i darivaš. Da nu promisli, s kijem bi ostala ti, koliko družbe imala, da je slobodno razvezat uzô, s puta otkle se ko nahodi, vratit nazada? Tvoja je sreća, da je zapovijed Boga, naravi, svijeta, ko je stupio unutra, da se izbavit ne može. Teško bi svijetu bilo, da nije tvrda zaprjeka postavljena. Hodio bi svak ćas na manje rod ljucki, i spadô na ništa. Nu ne straši se, ne, nećeš izgubit nasljednike, koga imaš, imaćeš: koga nemaš, lasno ćeš k tebi pritegnut, primatat. Malo ko ima bistar vid. Pun je svijet ovijeh slijepacâ. Prem moćna je tvoja mama. Prem slaba je ljucka krjepos. Prem meko je ljucko srce. Ali jad i tuga tega života nije ono osobito, o čemu odredih ja s tobom govorit: to mene ne usteže, ne straši: ja se rad toga ne odricam od tebe. Budi, budi da ti možeš čovjeka u temu biću tako srećna učinit, da je njemu ravno sve, ništa hridno, da je njemu slatko sve, ništa gorko; ali što su sve tvoje radosti

Digitized by Google

pri slavi i kruni, što je sin Božiji djevu obećo i pripravio na nebesima? Zaručeni doprijet će do raja, koji budu božije zapovijedi ispunili. Ali djev koliko će njih priteć u slavi? Sjat će zaručen u slavi, ali na razlog i mjeru koliko se pristoji plemenitu gosparu: zaručen ko dvornik, djev ko kralj: zaručen ko zemlja, djev ko nebesa; ovo me naučio Grisostom sveti: „*virginitas nuptiis praestat, ut coelum terrae.*“ *) Ja mjerim, ali ne umijem primijerit. A što je trijeba primijerat? Zadosta je znat da jes djevu pri zaručenu nešto veliko i priveliko obećano u rajskom dvoru: „*magnum aliquid proeter coeteros*“ po riječi Agustina svetoga **), paček po riječi sina Božijega, mjesto nadasve plemenito u rajskom dvoru: „*locum nominatum in regno Patris mei.*“ I neću se ja zaštegjet od tvojijeh radosti za ovo malo danâ na zemlji, da dobijem što neće bit samo za vrijeme, što će bit za svegj za vavjek, osobitu slavu, krunu, mjesto u raju? Ko je tvrd, ko se štedi ispustit manje za uhitit veće, ostavit gore za posvojit bolje, nek je trijeba postrpjet se, pričekat? S ovom mjerom vlada se svaki sin Adamov na zemlji. S tom ja mjerom hoću vladat moje odluke, i obranje. Kruno prisvijetla tebe gledam, za tobom ginem, radi tebe od puti se ja i od radosti nje odricam. Jes uprav ništa što ja tlačim, i od mene odmećem; ali nije ništa, prid očima Božijem posvetilište, što ja njemu radi njega činim od ovo ništa. Ovo je jedan cvijet, ništa veće; ali urednos, ali bjeloća, ali miris njegov mami oči, travi srce Božije. Hvalim milos moga Boga, da je meni ovu svijes, ovo poznanje udijelio: prosim pomoć, da stavne ostanu i temeljite u vijeke moje odluke. Bože, Bože, dragi slatki Bože moj, neću ja da je moje srce razdijeljeno, neće čovjek ni dijelka imat od njega, tebi ga cjelovito darivam. U njemu je otar, na otaru neće pristat ni za čas gorjeti oganj sveti, neće se s njim ni is-

*) I De virg.
**) I De virg.

Digitized by Google

kra svjetovne ljubavi pomiješat. Ti si gospar srca moga, er si ga stvorio, i cjeć toga ja sam držan tebe ljubit nada sve stvorenje: ali nije meni dosta tebe ljubit nada sve, hoću ja tebe sama ljubit sasvijem: ti sam gospodovat imaš u meni, ja se imam zvat, imam bit dom Božiji, stan Božiji u vijeke. Bješte dake, bješte svi vi hvaljeni za stvor lijepi i gizdavi hipi svijeta, odalečite se od mene, učinite mjesto, očistite put, er u moje srce ima uljesti kralj nebeski. S njime samijem ja ću se unj zatvorit, vrata iznutra zapečatit: vi se otskitajte kud hoćete, sastanite se s kijem možete, ovdi mjesta za vas nije, vrata su vam zatvorena. —

Netom je djev svoj govor završio, udilj vidim ja od njega, i u njemu čuda stvorit se, čuda prid kojijem zapanjena ostaje svijes ljucka. Vidim čovjeka stupat po zemlji, ali vidim taki život u njemu, ko da se on na nebesima nahodi: „*vita non terrena sed coelestis:*“ riječ je Grisostoma:*) vidim ga s pićom hranit i uzdržat duh svoj, ali vidim provodjenje života ko da niti pije niti ije: „*in carne proeter carnem*“ Grisostom sveti:**) vidim ga u puti umrloj, koja se ima poštetit, rasut; ali vidim da je steko neku priliku od neumrlosti, i od nepoštećenja: „*in carne coruptibili incorruptionis imitatio.*“ Agustin sveti: vidim čovjeka, hoću rijet duh ljucki, obstrt i opasan s nemoćnom i nejakom puti; ali vidim angjela, hoću rijet duh nebeski, bez ikakva opteča i zastora puti. Čovjek andio? Andio, andio, čovjek djev, u svu istinu, bez ikakve sumnje: „*erunt sicut Angeli Dei.*“ Andio nezna što je zaručnos: isto tako djev. Andio bez pristanka zadan i zabavljen u dvorenju i službi kralja nebeskoga; djev vas je Božiji, on Boga sama zna, njega sama ljubi, njemu samomu brine se ugodit. „*Cogitat, quae Dei sunt.*“ U andjelu svet je duh; u djevu svet je duh, sveto je tijelo. „*Sanctum corpore et spiri-*

*) Serm. 143.
**) L. de Virg.

Digitized by Google

tu." Ah čestiti dusi, andjeli Božiji, ustanite, pazite, začudite se, da toliko može i umije čovjek, toliko se uspet, uzvisit, za sjesti megju vas, vami se izjednačit. Vami je ures i kruna dijevstvo vaše, a nije li isto svijetal ures, svijetla kruna u čovjeku dijevstvo njegovo? Paček osudite, recite, u komu je časnija? U čovjeku? U vami? Vi ne znate što je rados putena, za njom ne ginete, nju ne ištete. Te za što? Er puti nemate: er bune, ponukovanja, pohotnosti, u vami ne kušate. U vami je sve mirno, sve uredno, sve razlog, sve svijes, sve duh. Vami ne trebuje ni jestojska ni piće, vrlo podobni podžišci neurednijeh krenuća, ne može vas začarat ni sladak glas, ni ugodan zvek, ne može zamamit ljepos, mlada, bijela, rumena lica ljuckoga. O vami reče Zlatousnik „*nulla ejus generis illecebra capiuntur.*" Vi ste djevi, i živete u dijevstvu, er ste tako stvoreni. To ste primili, to je vaša sreća privelika; „*angelis cognata virginitas . . . angelum esse felicitas est.*" Od vas ne može bit inako, to je trijeba, da budete. Ali u čovjeku nije narav da ne može bit inako, paček naravno prignuće jes u njemu, da bude sve inako. Krjepos djeva čini, u njemu dijevstvo čuva, uzdrži. Krjepos narav s uzam, i s verigam paše i stiskuje. Trud čini sve. I koji trud. Vi, vi znate srećni dusi, vi često vidite djeva trud, vi često utrugjenu, pomoć, jakos, udijelivate. Od svega što se u njemu nahodi, sama je svijes s njim, i s njime se ugagja; ona sama na ono što je dobro, što je bolje, njega svjetuje, ona sama kreposne volje i odluke hvali i potvrdiva. Sve ostalo, sve je suproć njemu, sve protivno, sve hoće na svoju, neće da čuje razloga, neće na vratu zakona, sve hoće ustegnut duhu, sve hoće udijelit puti. Pogled unutra, sva pohotjenja: pogled s dvora, sva ćućenstva zauzdana i zakovana od djeve svijesti, od djeva srca, rêže bez pristanka, lome zub, grizu uze i verige za slomiti ih, da bi im se uslobodit, i nasrnut, ko žedni gladni lavi, svak na svoju rados, na što ga svačija različna narav potiče, čuvenja, vigjenja, ticanja, kušanja. A što je najveći poso njihov? Ne dopustit, mogu rijet,

*

Digitized by Google

časa, da počine pamet u miru i u pokoju. Svaki šalje jednu iza druge svoje vijerne vrle namjesnice i službenice, hoću rijet prilike čuvenja, vigjena, znanja, kušanja, paček i još mnoga po sebi začeta smišljenja, ne samo u naravnomu njihovu uresu što imaju, nu još i s pristavljenjem i zaimanjem napravljena, njih šalje, rekoh, u pridvorje pameti, to jes u mjesto, što se od prikaze nazivlje, da od tolek zovu, prose, blazne, čaraju, siluju pamet, da im vrata otvori, da ih upušti, i primi unutra. Svud oganj, svud okolo, a u srijedi duh djev. Da što njemu trebuje činiti? Gasit ovdi, gasit ondi: tjerat ovdi, ondi tiskat nazada: sad morit s gladom, a sad bičevati i šibati. I to za jedan krat samo? Ah Bože, češće, i češće, i nikad do svrhe. Zvijeri su to, koje nikad svoju ćud ne pomeću, koje ništa ne može ukrotit, upitomit sa svijem. *„numquam pervicasissimus hostis malitiae suae otium facit.“* *) Ako se umire, samo popristanu, pripočinu za malo, ko izdajnici, za pak lašnje, za bolje iznenad ne spravna, ne pomnjiva, privarit, pridobit. Evo života, koga djev provodi s kućnicima. Da što, da kako s tugjinima? Tot ne znate ko je svijet, ko je pako? O trudâ, o brinućâ! Trebuje bez pristanka bdjeti, ne spati, svegj stati na straži, za branit, da ne bi ovi dragi cvijet stupaj nenavidnika satrô, da ne bi neprijateljska ruka iskidala, gnusno živo popaslo. Trebuje svegj stat spravno za ogrnut, pokriti, da ne bi grad otuko, da ne bi crn opoganio. Trebuje svegj pazit, kad je godina za unijet, iznijet, da ne bi pri suši prisaho, pri poplavicam obnemogo, izludio. Trebuje optjecat s čestijem gustijem plotom: nu nije svaki plot pristojna, i podobna oprjeka za sačuvat; hoće se oštra ljuta drača, hoće se tvrdi crni trn, er koliko je lijer raskošan, razbludan cvijet, toliko mu svaka najmanja stvar može naudit. Nije samo da ga može satrt divlja noga, divlja ruka otrunit, divlje živo popastit, zla godina uništit: pogrubi on i pocrni, samo da ga s nezdravi-

*) Tertull.

Digitized by Google

jem hakom zahačeš, samo da ga s krivijem okom pogledaš, samo da o njemu neuredno promisliš: je li malahna radnja oko ovega cvijeta? Sad recite, angjeli Božiji, što je veće, primit na dar ovi cvijet, ali steć ga, dobit ga, po ovolikomu trudu? Ne budi vam neugodno da rećem ja, što je odavna reko Ambrozijo sveti: „*major est victoria virginum, quam angelorum.*“ *) Što će dake kralj nebeski, kada djev prida nj stavi, i pokloni na čas, lijer, cvijet, od njega tako ushranjen i uzgojen? S vašom krunom njega okrunit, ako ne još s višom, i s ljepšom, i s plemenitijom.

Kako bistro sve ovo vidio je mudri Laktancijo, kako svijesno i razumno reče on, da je dijevstvo cvijet, vrh, i kruna svijeh krjeposti krstjanskijeh: ali za bolje istomačit se, i izrjeti, da sve krjeposti ko ono cvijeće zavijaju se u vijenac, ter rese i krune ovi cvijet. „*Virginitas fastigium est, omniumque consummatio virtutum.*“**) U istinu, koliko živa, koliko temeljita jes u djevu vjera, da je Bog dobri takijem osobito obećó uživanje u raju? A da nije taka vjera, ko bi? Koliko u djevu tvrdo ufanje, da se neće mjenit riječ Božija, da će njega obdarit? Tako on ufa, ko da je on s rukom hitio, da ima u ruci. Ramišlja, ugleda, vidi, ko da se unutra nahodi. Veli sebi, — eno, blizu je, tvoje je. Što ću rijet o ljubavi Božijoj, kako goruća, kako plamenita u njemu? Djev se od sebe zaboravlja: to je malo. Čini se sebi neprijatelj: gleda sebe ko neprijatelja: sobom žive ko s neprijateljem. Težak jaram, priteške okove, na se postavlja. Te za što? Te za koga? Rad Božije ljubavi, radi Boga. Žestoke ljubavi! Koja se opet hoće jakos za oprijet se nasrtanju, naripljenu neprijateljskomu? Nije rata do ovega rata. On sam protiva tolikijem, mogućijem, vještijem, nepristavnijem. Može poćerat, može rastrkat; pogubit, uništit ne može. Nesramni, jedoviti, sastaju se opet i povraćaju.

*) L. de virg.
**) L. 6. c. 23.

Digitized by Google

Koje još trebuje razborstvo u vladanju života, u obranju zabavâ, putâ, načinâ podobnijeh za dobiti, nigda rata izgubiti? Koje trebuje uspregnuće od svijeh štetnijeh, nezdravijeh, puzljivijeh stvari, riječi, pogleda, slušanja, ticanja? Koje ustegnuće u svijem potrebnijem stvarima života, jestojske, spanja, odjeće, da ne prigju način i mjeru, da se ne uzmnože, da se potaknuće odloži? Nižite sve ostale, jednu iza druge, svijeh ima djev po milosti Višnjega; svaka djevu trebuje, svaka djeva služi, od svake pomoć ima: i ne kad ter kad, nu češće, nu svak čas, er kako ima dosta mjestâ za branit, i od dosta neprijatelja za obranit, tako trebuje da su sve u njemu krjeposti svegj u poslu, svegj u radnji. Znam ja, kogod ima božiju milos, da sve ima krjeposti u sebi. Ko ima uprav jednu, ima svekolike: nema jedne, nema nijedne. One su ko sestre megju sobom sadružene, zajedno živu i stanuju, rukom se drže, kolo čine. One su ko vijenac od svakoga različna cviječa svit, ali tako svit, da se cvijet od cvijeta ocijepit ne može: imaš cvijet, imaš vijenac; nemaš jednoga, nemaš nijednoga. Nauk je ovo bogoslovni. Nu ne trebuje svegj svakomu, da su sve krjeposti svak čas u službi, poslu i radnji. Bude u komu koja ter koja, jedna, dvije, veće ih poglavitih, osobitijeh, gospodičnijeh, koje su svegj u zabavi, a ostale počivaju, stoje za prigode, spravne udilj skočit, kad budu zazvane. U djevu paka svaka krjepos radi, i posluje: nijednoj ne može biti, nije dopušteno počivat: svaka sestra oko ove sestre, za nju ima svoga čina i zabave. Neka rečem, neka s ovom riječi zaglavim. Krjeposti su u djevu ko ono krilati kerubini: neki od tezijeh steru krila za učinit dijevstvu podnožje, da ne bi na gnusno kalovito stupaj stavio: neki s krilim ogradju čine, njega optječu; a neki se nad njim krile, ter štit stvaraju i sjenicu.

Andioska krjeposti docna je, i veoma docna za tebe svijet obazno: protekle su četr tisuće godišta dok je pristupio dan tvoga postanja. Nije, nije dotlek cvijet od te vrste bio izniknuo

Digitized by Google

na zemlji. Bješe, ja znam, i prije, lijerâ, ali ne pitomijeh, svi bijahu divlji lijeri, kakvijeh jes i sad na svijetu, dijevstvo od nevolje, ne od dobre volje, er bješe narav lakoma u darima, er sreća ne bješe blagodarna u dijeljenju, dijevstvo u samomu tijelu, ali ne u duhu, srcu, i pameti. Ti si ištom iznikla, postala na zemlji, a udilje praviš put, za nekud otići. Kud ćeš? — Put nebesa? — Nemoj još, ostaje vremena: rasadi se prije po zemlji, pak otigji. — Idem, idem, vratiću se. Idem izvesti iz raja, i svesti, po komu ću se rasadit ja, i sve ino rajsko cvijeće po zemlji. — Ona leti, u raj uljeta, staje prid noge oca Boga u njegovom skutu s krilima ophita i optječe Sina njegova, k prsima ga svojijem tvrdo pritiskuje, u skut svoj sklapa ga i zatvora, tu njemu od svoje krvi, od svoje puti tijelo stvara, i napravlja. Moje riječi su Ambrozija svetoga: „*Virginitas nubes, aera, angelos, sideraque transcendit, verbum Dei in ipso sinu patris invenit, et toto hausit pectore, e coelo accersivit, quod imitaretur in terris.*“ *) O podobnosti, o dostojnosti! kud se može više? Rastvorit vrata od raja, da može sin Božiji izit, da može čovjek uzit: svesti sina Božijega iz raja, a čovjeka uzvesti: zemlji plod udijelit Boga-čovjeka, nebesa naselit, raj napunit s blaženijem. Ko, ko? Jedan cvijet, lijer pitomi, dijevstvo ispuno duše i tijela. Tot ne bi i prije krjepostî na svijetu? Bijahu sve, nije ova. Sve su prosile, ova je sama isprosila, paček dostojala primit u se, začet u sebi sina Božijega. Ova čast, ovi dar, prvomu lijeru, i najljepšemu bješe odregjen. Čuda, čuda, prikomijerna trebovaše, za očitovat, koliko je Bogu mio cvijet ovi. „*Quanta est virginitatis gratia, quae meruit a Christo eligi, ut esset corporale Dei templum.*“ Reče Ambrozijo sveti.

Ja rekoh; pristajem, er još rijeti što bolje što veće ne umijem ne nahodim. Da što vi mnogo razumne djevi? Svaka kupi svoje misli, vrlo pomnjivo razgleda bijeli pas kojijem bješe

*) de Virg.

Digitized by Google

sebe opasala, razgleda vrata, koje bješe ulazeć za sobom zatvorila, zapečatila, ter sobom izlazi u ovi radostivi govor. — Prisrećna, pričestita ja! Moju sreću, moju čes odavna sam znala: ovo bi zamjera mojijeh požudâ, ovo bi provodić mojijeh odluka, ali nijesam tako bistro vidjela, ko danaske. Pri svjetlosti ovega dana vidim, poznam, razumijem do kraja. Upim, i upiću: blažena ja, er sam uzô na pasu taki zametla, da se veće razdriješit ne može; blažena, er sam vrata tako zapečatila, da se pečat dignut, odbit ne može. Od kad ja mene tako zavezah, tako se zatvorih, ja nijesam ja: bijah zemlja, učinih se nebo: bijah kći Adamova, učinih se anđio: ostah s jednom nogom na svijetu, ali s drugom stupih na vrata od raja. Vidim u raju mjesto tako meni na blizu, ko da sam jur tu zasjela; vidim krunu, ko da je meni stavljena na čelo; vidim slavu, ko da se u njoj nahodim. Veselo, veselo, ne ostaje nego jedan krokaj samo. U toliko ja ću radit oko ovega cvijeta, sa svijem se zadat, oko njega zabavit, vas moj trud postavit, da življi, i bjelji bude ustajat. A nebeski moj vjerenik, koji je zapito od mene ovi cvijet komu ga sam s draga živa srca obećala, poklonila, potpomoć će mene u radnji, da ne budem u mom trudu snage nigda izgubiti. „*Non te poeniteat vovisse, imo gaude tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuiset. Aggredere itaque intrepidus et dicta factis imple: ipse adjuvabit, qui vota nostra expetit: felix necessitas, quae ad meliora compellit.*“ *) A ti čestita Djevo-Majko Božija, ti ćeš bit meni naučiteljica u ovoj radnji, u ovoj mojoj zabavi. Ko bolje zna i umije do tebe? Ti si prva ovo sjeme usijala, prva ovi cvijet na svijet izvela, tako izvrsno, tako plemenito uzgojila ga, da si ti jedna zadostojala plod imat, i Božijega sina začeti. Tvoj djevni život, tvoje krjeposti, biće meni zrcalo, pri komu se ogledat. Sva moja ćućenstva, sva unutrnja krenuća hoću pravit po izgledu tvomu. Tu ću ja iznać svaki dobar na-

*) S. Aug. ep. ad Arm.

Digitized by Google

uk ove radnje, na koji se način ovi cvijet trijebi i čisti, kako goji, od šta se čuvat ima, i branit. „*Sit vobis tamquam in imagine descripta virginitas, vitaque Mariae . . . hinc sumite exempla vivendi . . . quid corrigere, quid effugere, quid timere debeatis.* *)

*) S. Ambr. L. 2. de Virginib.

Digitized by Google

XXXVI. Muka Isukrstova.

Što mi srce ranjaš, što od mene išteš, bogoljubni puče krstjanski, da ti ja veoma trudne stvari rečem, pritešku strahovitu zgodu pripovijem i prikažem. Ko je imo srca i smijonstva od braće Jozefove doglasit Jakobu, svomu roditelju, što se bješe od Jozefa zgodilo? Ni Ruben, koji nije dô, da se umori: ni Juda, koji ga bješe iz ruka ostale braće izbavio. A ja, koji sam kriv od svega, štogod se zgodilo, kriv da se pravedna krv prolila, da je pravedan poginuo, ja ću imat srca i smijonstva usta otvorit, riječ izustit? Ne, po nijedan način; nije razložito, nije pristojno. Nebo je čulo i vidjelo; zemlja je čula i vidjela; pakô je čuo i vidio: neka vam oni reku, neka vam prikažu. Nebo da reče i prikaže? A ondi andioske čete ucviljene žale i uzdišu; tamni sunce, tamni mjesec, na očigled krvne silnosti. Zemlja da reče i prikaže? A ondi zastor templa puca na dvoje; hridi stresaju se i rastvoraju; mrtva telesa ustaju iz groba, i povraćaju se. Pakô da reče i prikaže? Ali se i on smeo i ustrašen zatvorio. Svak muči, u muku cvili, uzdiše, snebiva se i trese. Tot ja sam imam izrijeti? Kad je sila, rijet ću: — izdaho je mili naš parac, priljublježivi otac, svijetlos vida, rados srca, temelj života našega, Isukrst Bog i čovjek na križu propet i umoren. Vas svijet, svaka stvar u žalos stvorila se: stvori se i ti moje srce u gorku boles i skončanje; moje riječi u jadovne uzdahe promijenite se: moje zenice u grozni plač i suze rastopite se.

Ako ištete, pravovijerni, od mene obilježje nemile smrti, gledam oko mene, ne nahodim koje prikazat vam. Ako ištete odjeću

Digitized by Google

Jezusovu? Vojnici su je razdijelili, raznijeli. Ako mrtvo tijelo prisveto? Židovi s mnogom stražom okruženo čuvaju. Pričistu majku Mariju? Ne znam kako živa uklonila se. Učenike i prijatelje? Plašivi rastrkoše se. Jedino nahodim, što sretam, obilježje, krvav križ, na komu izdaho je, sunce od raja, raj od dušâ, naš pridobri Spasitelj.

Drvo, ružno od prije i sramotno drvo, sada slavno i čestito: tvoje ime, prilika, zlamenje, negda od pogrde i prikora, sada od časti, utjehe i krjeposti; ti si sada oružje dušâ, kruna kraljâ, stijeg vojnikâ, dika narodâ: ti glave resiš, čelo krijepiš, pošto si primio u tvoje krilo pogubjena našega ljubovnika, er na tvojim rukami uzdržo si procjenu ljuckoga spasenja. Tebi se istok, tebi zapad, tebi sjever i poludne klanjaju: klanjam ti se i ja, ja te molim, prosvijetli moju pamet, pokrijepi moje riječi, uporavi moj razgovor, da budem uredno prikazat muku i smrt Jezusovu, prikazat gorko trganje njegovo u vrtu Getsemana, prikazat ružno bolesno pogrgjenje u gradu Jeruzalemu, uzročeno od ljucke silnosti, prikazat oštro pedepsanje na gori Kalvarija, uzročeno od Božije pravde. U tem prosvijetli i ovi puk, kreni, ražeži njegovo srce, nek na oči teškijeh mukâ, gorke smrti, bude začet u sebi, u srcu, gorku boles, pravo pokajanje radi grijeha, koji bi jedini uzrok svijeh bolestî Jezusovijeh. „*O crux etc.*“

U čas isti, u koji se Isukrst začе po krjeposti Duha svetoga, sin Božiji sin čovječanski u jedinstvu božanstvenoga sobstva, bi oblaženjena i slavom raja obujmjena duša njegova, er bi taj čas uzdignuta na očigledanje i uživanje lica Božijega, što je posobito vlastito blaženstvo duše. Sasvijem tijem ne bijahu oblaženjene u njemu ostale moći ljucke; ni put ljucka, u kojoj se učovječio. U istinu, blaženi u raju, blaženi su u duši, blaženi u tijelu, er, bivši tijelo s dušom sjedinjeno s tvrdijem naravnijem vezom u stvar jednu, naravno trebuje, da tijelo bude

*

Digitized by Google

udionik od onega što kuša duša, vele veće neg li je sud udionik od krjeposti one stvari, koja je u njemu. Za rijet u kratko: duša blažena čini put blaženu. Nu ne bješe tako u Isukrstu, dokle je boravio na svijetu. Ono, što naravno zapada put blaženijeh, to bi u slobodi i pod oblasti volje Božanstva njegova: „*subjacebat voluntati divinitatis ipsius.*“*) Čineći Božanstvo dušu blaženu, zauzdrža, da krjepos slave ne dopre do puti, i buduć posobitu moć duše, razum, obujmio slavom božijom; moćima je inijem čovječanskijem zakratio. Rad česa put Jezusova bi podložna kušanju bolestî, smrti, i svijeh tuga inijeh, koje su inokupno vas narod ljucki po grijehu Adamovu zapale: paček i njegovo unutrnje bi podložno ćućet sva krenuća, samo onoliko, koliko je naravno bez grijeha se krenut ljuckoj puti, hoću rijet, strah, smeću, žalos, skončanje. Trebovalo je, veli Tomas sveti,**) da pravednik uzme na se sve tuge, u koje je upô čovjek grješnik, za moć, pravedan tugujuć, grješnika usužnjena oslobodit. S ovom istinom u pameti ne svraćam se tamo amo za razgledat, što je Jezus podnio u sva godišta njegova; život vaskolik prohodim, ustavljam stupaj, pogled, misao pravim put onega samo časa, „*cum appropinquavit hora,*“ koji bješe doteko za dovršit posvetilište vječnoj pravdi. Toliko se tad Isukrst proć sebi učinio oštar, tvrd, nemio, da nije on samo zakratio puti onu pomoć, koju mogaše joj udijelit slava i blaženstvo njegove duše, samo da je hotio dopustit da se prostere do puti; nu bješe zauzdržo i zakratio onu utjehu, s kojom može svaki umrli čovjek utažit štogod i rasladit svoju boles, sebe razgovarajući, i nad puti se uzdižuć s kojijem razmišljanjem pameti „*ex aliqua consideraione rationis.*“***) Bješe on dake sebi svaku pomoć, utjehu, razgo-

*) S. Thom. 3. p. q. 14. ar. 1. ad 2.
**) Q. 15. ar. 4.
***) S. Th. 3. p. q. 46. ar. 6.

Digitized by Google

vor ustego, krenuća sva u naravnoj slobodi pustio, da ga muče, da ga trgaju, koliko ima svaki oblas i jakos po naravi; ovako me uči Damašen: „*unicuique virium permisit agere quod proprium.*“ Jezus mučen od sebe istoga! koje je ovo novo, koje priteško mučenje? Sljedimo ga, pravovijerni, kud se uputio, kud ide, jeda štogod vidimo, štogod čujemo, da kroz vigjenje, kroz čuvenje štogod zamjerimo.

Uzašo je Isukrst na maslinski brijeg, tu je tri krat kleknuo na molitvu, tri krat je pô pun smeće i nemira unutrnjega, ko ono pod udarcom teška drenova bata. S vrh glave do petâ teče niza nj znoj krvavi, u krvi grezne odjeća, zemlja je pod njim krvju ogreznula. Dobri Bože moj; što to vidim? Vidim, ali se varam? Tvoja glava tvoje lice u krvi grezne, a još trnovijeh draća ne vidim: teče krv iz rukâ iz nogâ, a još čavala ne vidim: krvavo je tvoje tijelo, a još bičâ i ranâ ne vidim. Ne vidim vojsku, da te je uhitila; ne vidim suca, da te je osudio; ne vidim ubojicu, da te je udario. Nije križa, nije koplja, a ti mreš a ti izdišeš? Ja se ne mogu po meni domislit, koja sila tjera iz tvoga tijela toliku množ neprocijenjene krvi. Prikaži mi dake, reci mi ti. Nije u tebi snage da usta otvoriš, riječ izustiš? Nebeski dvorani, andioske čete, je li pravo, je li razlog, zgar beštužno da gledate u smrtnoj bolesti i skončanju sina Božijega! Sišli ste radosni, kad se u spili od Betlema rodio, slavu Bogu pojili, er je taj veliki dar udijelio, zemiji mir navijestili koja ga je primila. Sišli ste njemu u pomoć, kad mu je napasnik obećivô sva dobra od svijeta, samo da se njemu pokloni. A sad kad leži u krvi, sad ste se oblijenili, sad ste se od njega zaboravili? Ustanite, sidite, krvavi znoj s lica mu oterite, srčano ga razgovorite.

Eto se ganulo nebo na milos; leti andio noseć čašu u ruci, za napojit, i rasladit usta Jezusova. Uzmi je veselo, pridobri Jezuse, primi je dobrovoljno, čaša je, koja, er iz raja dohodi, rajsku slados sadrži. O grčila! Ovo je ona čaša, o kojoj reče o-

Digitized by Google

krunjeni prorok: pripuna čaša prikrcata sadrži gorki mutež svijeh tugâ, bolestî, i mukâ, kojijeh nije podoban podnijet samo čovjek, ako nije Bog zajedno i čovjek: *„calix in manu Domini vini meri plenus mixto.“* *) Utaži se Božiji sinu pridobri, govori mu nebeski dvoranin, tebi je zapovigjeno da popiješ ovu čašu, meni je naregjeno da je pridam tebi, i sve što se u njoj nahodi po tanko prikažem. Neće bit tebi čudo čut, koji znaš što je u vječnijem odlukam odregjeno, koji veoma dobro dopireš što je u svetijem Mojzesa i prorokâ listima upisano. Tebe oci stari, tebe čudesa, tebe posvetilišta zaricaše. Tvoja prilika bješe Adam, er iz tvojijeh prsi izaći će puk krstjanski, kako od rebra njegova vas narod ljucki. Tebe je zlamenovô Noe, er po tvomu vangjelju, kô u korablji njegovoj, sahraniće se puk izbrani. Ti si lijek smrtnijem ranam, ko zmija od mjeda; ti vir života, ko stanac vodeni; ti vodac i svijetnjak, ko oblak svagdanji narodu Abramovu u pustinji. Ti Mojzes, da skršiš pakljenoga Farauna; ti David, da slomiješ gorostasnoga Goliju, ti Sansun, da satreš Filistea protivnika. Nu ti ćeš znat put, po komu imaš doteć na to slavno i čestito dobiće. Zabilježeno je u Jozefu, koji bi prodan; u Abelu, koji bi ubjen; u Izaku, koji bi za posvetlišta odregjen. Evo ti sad u kratko red tvojega vojevanja prikazan.**) Volja je privišnja, da ti budeš svaku vrstu mukâ podnijeti, da bude mučena glava, mučeno lice, mučene ruke, noge, mučena put svakolika. Svako na ponase tvoje ćućenje različne, pristojne bolesti ima kušat: ticanje, s bičima, s dračam, s čavlima izmučeno; vonjanje, kad budeš u smrad megju mrtva telesa dopotezan; okušanje, s žučjem opojeno; vigjenje, videć majku, učenika, ucviljenijeh; čuvenje, čujuć psovke i proklestva. Sve je ovo potrebito za spasenje ljucko. — Gorke, teške čaše: mini me, oslobodi me, vječni čajko. *„Transfer hunc calicem.“* Ali je

*) Psal. 74.

**) S. Th. 3. p. q. 46 ar. 6.

Digitized by Google

trijeba čovjeka sahranit. Tako hoćeš, tako budi *„fiat voluntas tua.“* Daj mi čašu da je popijem. — Ne preši, jes još dosta do dna: *„verumtamen foex ejus non est exinanita.“* Osvem tjelesnijeh mukâ, treba da očuti veliku smeću tvoja pamet, velik strah tvoje unutrnje, veliku žalos tvoje srce. Ti u svemu imaš bit čovjek od bolestî *„vir dolorum.“* Tvoje ime s psovkam potlačeno, čas s obadenjem pogrgjena. Ti od prijateljâ izdan, zatajan, ostavljen. Tot ne samo sva zla od svijeta podnijet, nu i sva dobra koja ima pošten čovjek, izgubit. — Gorke teške čaše: mini me, oslobodi me, vječni čajko: *„transfer.“* Ali je trijeba čovjeka sahranit. Tako hoćeš, tako budi. *„Fiat.“* Daj mi čašu, da je popijem. — Pričekaj, nije se još vas do dna gorki mutež istočio. *„Verumtamen foex ejus non est exinanita.“* Tvoji neprijatelji, progonitelji, imadu bit od svake vrste čeljadi: židovi i nevijernici, ljudi i žene, suci i službenici, puk i crkovnjaci, učenici i prijatelji. — Gorke teške čaše, mini me, oslobodi me, vječni čajko. *„Transfer.“* Ali je trijeba čovjeka sahranit. Tako hoćeš, tako budi. *„Fiat.“* Daj mi čašu, ištem je, želim je, dobrovoljno je uzimljem. *„Calicem salutaris accipiam.“* — Što dake ištem ja već ovdi biče i čavle, križ i koplje, suca, vojsku, ubojicu, za iznać silnika koji je istočio, za iznać način po komu je bila istočena krv Jezusova tolika. Jezus bješe sebi silnik, ubojica, krvnik; trganje unutrnje, bješe krv u njemu s tolikom rašćeralo silom, da je bez udarca i dvornje rane, na rijeke kroz pût zdravu po svemu tijelu prokapila. Kako bješe on u pameti tvrdo začeo, svu čašu prigorku popit je do kaplje, tako htje, da je veselo srce zagrli protiva svijem krenućima, kojijem je po naravi mrzeće zlo i boles pûtena. Jezusova volja dake za otkupit čovjeka, zatjecala se i rvala s neugodnosti, koja bješe zauzela mu srce, nekrepko po sebi čovječansko srce, kad je gledo i razbiro broj i vrstu mukâ i smrti, kojemu se pripravljahu. Krvavi dake rat bijući ljubav za nas, protiva neugodnosti teške čaše, dobila je ljubav slavno i čestito, nu po putu velikoga truda, smrtnoga trganja, da bijahu

Digitized by Google

podobni porodit čudo, koje se nije prije čulo, ni će se unaprijeda čut ni vidjet.

Ne cknite dake, židovske čete nemile: Isukrst, koga ištete, ide k vami, ide vas za sresti. Ako ima učenike, neće od njih obrane: ako Petar nosi mač, on mu zapovijeda, da ga u nožnicu usadi. Paček i bez pomoći i obrane ljucke, obranili bi ga, da hoće, čete andioske; krenuo bi se, da zapovidi, vasaj svijet za osvetit ga. Nu ni tijem Bog ne trebuje. Jedna riječ njegova, jedno trenuće od oka, podobno bi bilo, činit vam zavratat ne samo, nu i u prah satrt vas i uništiti. Neće sin Božiji u štetu vašu i porazu, neg u korist, svoju oblas ukazat. Ocu se podložio; smrt je zagrlio. Hodte slobodno, požude zadovoljite, silu ispunite. Samo se ukloni ti Juda prokleti. Znam kud ideš, znam što misliš. Nek bi svaki ini; nu ti? Ti učenik, i prijatelj? Ti ćeš naučitelja, prijatelja...? Sve imanje svoje tebi je pridо, tebi pouzdo. Čija vlas bi, po kojoj si zledi, smrti, paklu zapovijedo? Ko je tebi nazad malo noge oplako po večeri? Ko je tebi na večeri pod prilikom kruha i vina sakriveno dô tijelo, dô krv svoju, da blaguješ? I ti ćeš bit provodić njegove smrti? Budi, pogrdo ljucka, ali išti ini način za ispunit tvoju volju. Tot je Isukrst dostojan, da bude s biljegom od ljubavi opovigjen, s celovom izdan? Ah reci mi, za taku opačinu što će bit tebi plata, koji dar? Blago Salamuna, kruna Davida? „*Triginta argenteis.*" Za trijes dinara prodaćeš Boga? Što su trijes dinara? Po naredbi Mojzesa, procjena jednoga roba.*) Ti isto cijeniš život Boga učovječena, koliko život jednoga roba? U doba kralja Jorama**) do osamdeset dinara u veliku gladu cijenila se glava jedne živine; a ti glavu, o kojoj visi vas svijet, za trijes dinara prodavaš? — Ali nije Juda sam, pravovijerni: jes ih bez broja, koji i za manje cijene i prodavaju svoga Boga. „*Judas utinam solus es-*

*) Exod. 21.
**) Reg. 4 c. 6.

Digitized by Google

est:" skončava se sveti Efrem. Krstjanine, što si steko, što si si stekla krstjanko, kad ste hudo vaše i tugje pohotjenje zadovoljili? Nasladu, koja je u čas izginula. U čemu si se okoristio ti, koji si zlosrdnijem motrenjem tugju čast potlačio, s osvetnijem zasjedam tugjina oštetovô? Samo er si zlohotjenju pogodio. Što je tvoja dobit s privaram, s nepravdam stečena? Malo praha, što mogu časom znane i ne znane suprotive raznijet, ugrabit. Tot za toliko malo ostat bez tvoga Boga, u komu je sve tvoje telesno i duhovno, vremenito i vjekovito dobro? Vidiš li, poznaš li, koju si zamjenu učinio? Što ćeš sad? Ne gubi ufanja. Ti si Boga za malo izgubio; ti ga s malijem opeta možeš steć. Obećiva ti Paulin sveti: „*vili proetio vendi voluit, ut ab omnibus ematur.*" Što će te dat, grješnici, da vam se opet povrati? „*Quid vultis dare?*" Plemići, ne ištem vaše gospoctvo; bogatnici, vaše blago; ženo, tvoje zlato. Zadosta je, da iz srca uzdahneš jedan krat, jedan krat srčano rečeš: — kajem se, „*peccavi.*" Može li se manje? Ako ti tu malu stvar učiniš, ti ćeš opet Boga imat, i sve ono dobro, koje u sebi sadrži Božije prijateljstvo.

Što će pamet, kojoj se smrklo prid očima, kojoj je zdraka Božije svjetlosti zapala? U tminam bezputno hodeći, na svako će zlo nastupit, na svaku opačinu nasrnut. Što će srce, kojijem srža, oholas, gospoduje, koga zloba i nenavidos nuka i potiče? Božiji i ljucki zakon, pravdu i pravednos, strah Božiji sram ljucki, metnuće pod noge i potlačit. U jednijem židovskijem četam ovu istinu zamjerite. Isukrst ne krije se, ne bježi, ne brani, ne protivi; stupa k njima, kaže se, i pridava. A oni? ko da ištu lupeža, krvnika, izdajnika, srdno ga hitaju, tvrdo veživaju, plaho, nemilo, vuku, i potežu. Isukrst još nije sugjen, na sud ga vode stoprva, sa svijem tijem potiskuju, udaraju, psuju ko krivnika osugjena. Tolika je postala od pakljene čeljadi vika i nabuna, da buči kud idu sva okolo strana i razlijega se. S ovijem načinom noćno ga dopotezaše u Jeruzalem puk, službenici, po-

Digitized by Google

dložnici, s kojijem će ga pričekat i sudit, crkovnjaci, razumnici, poglavice, i vladaoci. Domislite se vi krstjani. Ana i Kajifa, crkovne glave, i vas crkovni zbor pita ga: — ti si Božiji sin? — Er je odgovorio, kako je istina, bez inoga suda, bez kušanja biljegâ i zlamenjâ njegova došastva, ured su osudili da se prida na smrt, da se umori. Irud, koji je žudio od njega vidjet koju čudotvornos, er je Isukrst primučo, njim se kô lugjakom narugô, pogrdno ga je otpravio. Svud i svakomu je kriv. Kriv je ako odgovara; kriv je ako ne odgovara. Er nije odgovorio Irudu, dvorani mu za pogrdu bijelu odjeću nametnuše. Er je odgovorio židovskomu zboru, dvoranin, pun pakljenoga čemera, rajsko lice teškom zamlaticom udario je. Ako je ovako nemilo od svoga naroda pogrgjen Isukrst, budi mio ti Pilato, rodu čestite rimske krvi, namjesniče ćesarov; izgled uzmi od tvojijeh starijeh, po nauku njihovu sjedi i pravedno sudi. Nabunjeno mnoštvo dovelo je prid noge ti Isukrsta da ga sudiš, vapi da ga umoriš. Vigji, prokušaj, ali je kriv ali pravedan. Ako je pravedan, nećeš ti dopustit da pravedna krv pogine, ti ćeš pravedna iz ruká zlobna puka oslobodit. — Pilato sjeda, i pita Isukrsta: — što je tvoja krivina, za što su te k meni tako vezana doveli? „*Quid fecisti?*“ A Isukrst muči i stoji. Svetinjo neizrečena Jezuse pruži jezik, usta otvori, sad je vrijeme, ovdi je mjesto da pripoviješ tvoja djela i prikažeš. Reci, ako je zlo djelo i krivina, da si ti vas krug svijeta, i što je u njemu, stvorio, učinio. Reci, kad zapovidiš plahu vjetru, oholom moru, gluhu drvu, studenom kamenu, da te ured poslušaju; kad zapovidiš da zastrijeli nebo ured se u strijele i trijeskove začinja; kad zapovidiš da se krene zemlja ured se stresa i rastvora. Pozovi prid Pilata slijepe, kojijem si vid, gluhe kojijem čuvenje, hrome kojijem hod, njem kojijem riječ, mrtve kojijem si život povratio. Pozovi da svijedoč puk Evrijenski, je li mogla koja zled, boles, tuga, nakasni paklje ne, tebi odoljet, tebi se oprijet. Paček, koja je ovo moja nesvije Boga svjetovat, Boga nagovarat! Ah milostivi Jezuse, pokli Pi-

Digitized by Google

latu nećeš odgovarat, molim te reci meni što si sakrivio protiva puku krstjanskomu. Vidim svak čas pogrdu, koju ti čini, neznam nedostojnos tvoju, rad koje te grdi. Ti si ga stvorio: znam. Ti si njemu tijelo, dušu, srce, razbor, dobra svakolika udijelio. Znam. Ti si ga iz rukâ smrti i pakla izbavio. Znam. Da se k tebi vrati, ti si dugo vrijeme ustrpljen čeko, zvô, mato, karo, i prijetio. Rad česa je dake ovolika njegova nabuna proć tebi; tolika tvoja pogrda po njemu? „*Quid fecisti?*“

Koje će krivine Isukrst Pilatu spovidjet, ako ne pripovidi čudesa i nezamjernosti? Neka reče puk Evrijenski, koje krivine u njemu iznahodi. — Ište Evrijensku krunu, buni puk, ćesaru se ne klanja. — Teška obadenja! Ako ište osvojit kraljestvo, gdje je vojska, koju vodi; gdje je oružje, što nosi; gdje je blago s kojijem ga platit? S dvanes će tužnijeh učenikâ otet krunu, osvojit kraljestvo? Ne bi vazdašnja riječ njegova : — ne ištem krunu na zemlji, vije mi se kruna na nebesima? Kad je ponukô oprijet se rimskijem naredbam? Kad je zabranio platit harače? Napastovali ste ga, za moć ga u čem obadit, ali vas je zamuko jedan krat za svegj govoreć, da se Božije Bogu pokloni, ćesarovo ćesaru povrati. U čemu je živio? U podniženstvu, i uboštvu. Ovo se zove suproć ćesaru bunit, od ćesara odmetnut; ali se zove ćesara pomoć, ćesaru se podložit? Što će usta pakljena, ako neće zatajat istinu, istinu s lažima podušiti? Izvadite ako još što nahodite. A koja se može veća do ove nać krivina: — sebe imenom sina Božijega nazivlje. Tot je krivina rijet, što zaricaše proročanstva, i sva pisma Evrijenska? Proištite broj godištâ, kada ima doć Mesija, koga čekate. Ovo je sad vrijeme, ako vas nije Danijel privario, pokli su na blizu za dotočit se one sedamdeset nedjelja, kojijeh vam je prorok ostavio za obilježje došastva Mesije. Upitajte sve redom proroke, kakav ima bit ti, koga čekate. Rijet će jedan za svijeh Danijel: svet od svetijeh, koji će iskorijepit, izgonit grijeh i opačinu, dovesti i usadit krjepos i svetinju. Sad recite, koji bješe nauk Isukrstov: da

*

Digitized by Google

se Bog časti, da se iskrnji ljubi, da se neprijateljim prašta, da se pokora zagrli, čistoća zaljubi, podniženstvo, blagodarnos, ustrpjenstvo, i sve ine redom krjeposti oberu. Nauk sina svoga s čudesima neizbrojnijem potvrdio je otac nebeski. Potvrdilo je nebo, zemlja, vjetar, more, slijepi, hromi, nijemi, živi, mrtvi, pako na svrhu, koji mu se klanjô i podlagô. Ne može se rijet, da je on po hudopskoj vlasti čudesa tvorio: er, da je to tako, ne bi na dobro nukô i svjetovo, pokli nečisti duh, kako je on u zlu otvrnut, tako ne može on inoga na dobro ponukovat. Trijeba je dake i silom rijet, da je u njemu vlast i mogućstvo Boga, koji ne može laž i himbu potvrdit. Isukrst dake, bivši zakon Božiji glasio, čudesa činio, rodio se, živio, i djelovo kako proroci zaricaše, razlog zapovijeda, da mu se vjeruje, pokli reče da je on sin Božiji. Za Božijega sina pozna ga sve stvorenje, a vi nećete da ga spoznate, nu mu cjeća toga krivinu namećete? Reci ti Pilato, ko je kriv, a ko je pravedan, osudi.

Došo je u spoznanje Pilato, da krivine nijedne nema Isukrst, cjeća česa stô je ovako nabunjenu puku govoriti: — velika je ovo svetkovina, koju časti sva Evrijenska krajina, ter je običajno na dan ovi, da vladalac otpusti puku krivca, koji je dužan glavom. Evo Isukrsta, koji nije u ničem kriv, eno Barabe koji bivši lupež, razbojnik, u nabunam prvi, i brz na svaku zlotvornos, svemu je puku mrzeć. Promislite, odaberite, recite, koga volite, Isukrsta ali Barabu da pustim.— Prije neg izrečem, koga židovi odabraše, nek upitam onega krstjanina, onu krstjanku, što su oni odabrali, imajuć prid očima na jednu stranu Boga, a na drugu prijatelja prijateljicu; na desnu božlju zapovijed, na lijevu hudo hoćenje; ovdi božije prijateljstvo, a ondi hudopsko napastovanje. Jesu, sad ću se pospiješit za rijeti, židovi odabrali Barabu, a ti krstjanine odabrô si grijeh; oni lupeža, a ti hudobu. Čudo je tebi, da su oni zapitali krv pravednu, smrt Jezusovu; to si isto ti činio, kad si njegovu zapovijed potlačio. Veliš, nije on njih u ničem uvrijedio; da

Digitized by Google

što je suproć tebi sakrivio? Njih je obdario; koliko je dara tebi udijelio? Korio je Petar Apostol svakijem razlogom puk od Jerusalema: „*petiistis homicidam . . . auctorem vitae interfecistis.*“ Da koliko veće imam razloga ja prikorit tebe krstjanine: volio si hudobu ubojicu tvoje duše, neg li Boga stvoritelja tvoje duše i tvoga tijela. „*Petiistis homicidam . . auctorem vitae interfecistis.*“

Ti si dake odreko se od Boga, podložio hudobi, potlačio božiju milos, grijeh zaljubio, hodi dake sa mnom, uljezi u dvore Pilatove, i vigji što si nastojo, što si doradio. Zna Pilato i vidi pravednos Jezusovu; ali za ugodit židovskoj silnosti, zapovijeda da se s bičima izbije Božije tijelo prisveto. Svlaču ga taj čas nemili krvnici, bez obzira, bez načina na stup ga veživaju: podižu do iza ramenica ruke na izmjenu, jedovito udaraju. Prisveto tijelo, pričista put časom je zamodrijela, časom krvju ogreznula. Teče krv niz glavu, niz obraz, niza sve tijelo: oda svuda na sto mijesta put se vidi raspuknuta. Rana ranu pritječe i priklapa, stup i tle je oblito okolo s krvi Jezusovom. Nijesu silu pustili, dokle nijesu snagu izgubili. Tada Jezus odvezan s stupa pô je u svoju krv, i ondi ljute svoje rane ponovio. Ali nijesu s tijem smrtni njegovi trudi dospjeli, er goru boles dat mu vojnici pripravljaju. Za rug i sramotu na nj crljeno ruho nameću: na glavu krunu od truovijeh drača postavljaju, pritiskuju: u ruku mu trs za šibiku podavaju. Eto kralja od ruga. Ovi mu oči veživa, oni ga s pljuvotinam grdi: ovi drpi amo, oni potiskuje onamo: ovi vlase kube s glave, oni ga zamlaticam udara. Nije dosta da ga udaraju, neg napiru da goneta, ko ga udara. Ptice, zvijeri imaju gnijezda, jame, posred kojijeh, kad se umore, na volju počivaju; samo sin Božiji iza tolike pogrde, bolesti, i skončanja, nema gdje naslonit svoju glavu. Ovako izmučena, krvava, ranava, da ga je strahoća pogledat, Pilato ga je puku prikazo: „*ecce Homo.*“ — Oče nebeski, gjde je oni, koga si na rijeci Jordana za pravoga tvoga sina s čudesima ukazo? „*Ecce.*“ Evo ga

Digitized by Google

dogledaj što je ljucka silnos učiniła od njega. Je li ovo ono lice, što je na Taboru u rajskijem zdracima zasjalo? „*Ecce.*“ Evo nema sad biljega ni prilike od čovjeka. Ovo je ona glava koju ne bi dostojno uresile svekolike zvijezde od neba? „*Ecce.*“ Tot zvijezde u drače promijenit se? Ovo je ruho rajske svjetlosti sina Božijega? „*Ecce.*“ Ružna crljena odjeća? Ovu šibiku, trs priprostu, Stvoritelj svijeta da nosi? Ti Bog, ti otac vječni, dopuštit, da se Bog sin tvoj ovako pogrdi i potlači? Ah za što? Da se čovjek sahrani? Krstjani grješnici, pogledajte, razgledajte i vi vašega spasitelja. „*Ecce homo.*“ Zamjerite koliko je bičâ podnio, koliko je ranâ primio: proištite, je li gdje zdrava mjesta u njegovoj puti, da nije sve izranjeno izmučeno za vas, za vašu ljubav, za vašu sahranu. Ah ako je ovi krat za vas toliko podnio, nemojte vi njegove rane vrijegjat, njegove muke ponavljat. Ruke ustegnite od udaraca, ostavite osvete, grabše, nepravde. Od psovaka jezik uspregnite, ostavite kletve, motrenje, himbenosti, izdajstva. Kad će dospjet oholas, omraze, bludnos? Pristanite ga veće mučit. A vi židovi slosrdni, jeste li se nasitili, jeste li vašu silu zadovoljili?

Zaludu je sve. Tužna, žalosna prilika Jezusova nije podobna ganut na milos židovsko srce. Žèdni svak pravednu krv, dokle god je popije do kaplje: vika svak silnom vikom, da se Isukrst na križ propne i umori. „*Crucifige.*“ Oslijepljeni puče izraelski razbiraš li što išteš? Išteš Boga učovječena pogubit. Spomeni se dake, da je Sansun izgubio snagu, Saul kraljestvo, Manase vladanje, Eli veličanstvo, Ozija zdravlje, Salamun čas, buduć Boga izgubili. Ti što se možeš nadat iza tako teška grijeha, ako ne izgubit krunu, slobod, imanje, život? Teško njima, reče Bog po Oseji proroku, kad se od njih odijelim. A ti se ne strašiš? Je li gdje gorega sljepila? Što ti je uzet u ruke Danijela proroka, pazi što govori. „*Occidetur Christus.*“ Umrjeće Isukrst, kako hoćeš izpod tvojijeh rukâ, po tvojoj osudi. Nu iza toga što će slijedit? Na osvetu njegove smrti postaće vojska i vojvoda,

Digitized by Google

„*populus cum duce.*“ Kad dogje, što će učinit? „*Dissipabit.*“ Razoriće, poplijeniće, pogubiće, mire, dvore, templo, blago, imanje, muško, žensko, mlado i staro. Za tijem će slijedit nepomična poraza. Ostaci tvoga traga izagnani iz rodnoga mjesta, po svijetu razpršani, svud tlačeni, progonjeni, staće pod šibikom inostranijeh kraljâ i gospode. Tvoj trag nakon tisuć i tisuć godištâ za sve tlačen i progonjen neće izginut za tvoj vječni prikor, za sramotu nedospjetnu. A ti hoćeš primit vrh tebe, vrh tvoga roda krv njegovu? „*Sanguis ejus super nos, et super filios nostros.*“ Nek ti bude kako hoćeš. Bit će ti kako žudis. — Ah koliko se krstjana u priličnom sljepilu pokoje! Kolikrat tebi reče ispovjednik, da u tebi nije prave bolesti ni skrušenja, da ti s obikom grijeha i prigode snuješ bez sumnje tebi osudu vjekovitu. Kolikrat reče propovijedalac, da ko žive zlo, zlo će i umrijet; da Bog trpi za koje doba, u koje doba ostavlja; ko ispuštuje vrijeme, vremena neće dočekat. Koliko ih čuju, slušaju, nu se kameniti ne kreču. Što će ih pak na svrhu dopasti? Kako prilično židovskomu puku živu, prilično dospjeće. Ah što je ovo, krstjani, koja nesvijes, koje otvrnuće, čut i oglušit se; znat i ne krenut se; vjerovat i ne okoristit se? Je li ko ovdi taki? Ko će se odijelit odovlek taki?

Dobila je židovska nemilos: ima poginut Isukrst, poginut sramotno na teškom drvu od Križa. Ne srću tako silni vukovi na krotku mirnu ovčicu, kako nanj židovi naripiše. Svrćem pogled, svrnite i vi bogoljubni krstjani, za ne vidjet način, s kojijem ga uhitiše, vezaše; kako križ mu na vrat postaviše; u kom smijehu, rugu, s kojom vikom, bukom, s kojom zlosrdnosti vode, potežu, potiskuju našega Boga put smrtne gore od Kalvarija. Vrh gore u nedostojni način sina Božijega gola steru na križ, ter puni pakljene sile, prisvete one ruke, one noge, potežu, istežu, na mjesto dovode, i tu tako istegnute kroz nesmotrne udarce s čavlima pribijaju. Pribjena usadili su na iznosito mjesto onega brijega. Ali da mu je veća boles nad sve

Digitized by Google

ine bolesti, propinju oko njega dva zlotvora, dva lupeža, da viseć megju njima bude biljeg, da je oba s grijehom prošo, da je najgori krivnik i zločinac. Tu je ljucka sila zadovoljena pristala.

Ali nije još Božija pravda zaplaćena. Ako je dosta čovjeku, nije dosta Bogu; ako čovjek ne umije, ne može grgje i gore, što ne može ne umije čovjek, ispunit će Božija pravda svemoguća. Ona je Jezusovoj volji dopustila Getsemani, židovskoj silnosti Jeruzalem, sebi je obrala Kalvarijo. Oštra pravdo Božija, silo osvete božanstvene, još nije dosta? Što hoćeš veće? Znam tvoju volju, znam tvoje odluke vjekovite. Hoćeš da budu zaplaćene ne samo sve ujedno, uu i svaka naponase od našijeh opačinâ; a nije li svaka, jedna po jedna s različnijem mukam zaplaćena, s tolikom krvi oplakana? Bješe trijeba pedepsat oholos. grješne pogane misli: a što nije radi toga podnijela ona glava prisveta? Bješe trijeba pedepsat ubojstva, lupeštine, i sve ine s rukom tvorene krivine; a što nijesu radi toga primile one ruke prisvete? Grijeh puteni, trebovalo je pedepsat; a koliko ranâ različnijeh ne broji na sebi ona put prisveta? Kako mučene one uši za naše grješno slušanje; oči, za naše grješno gledanje; usta, rad našijeh psovaka, kletva, motrenja? A za vas hudi grdi skot grješna srca, omraze, nenavidosti, naslade, koji strah, smeću žalos, nije kušalo Jezusovo srce? Umiri se veće, vječna pravdo, silo Božija utaži se.

Moga nerazborstva! Koja će bit prava, ako je neprava Božija pravda i nerazložita? Znamo po nauku vjere svete, da grješnik, osvem što je dostojan kušat u paklu različne zadovoljne bolesti, pristojne razlikosti grijehâ, dostojan je nada sve da Bog omrzne na nj, da ga odmetne od sebe, da se od njega zaboravi. Isukrst dake bivši uzô na se ljucki dug, bivši se primio zaplatit ga, trebuje, vrh telesnijeh mukâ da očuti muku priličnu muci, koju uzroči ovo strahovito ostavljenje, i zaboravljenje Božije u osugjenijem. „*Quorum non es memor amplius, et ipsi de*

Digitized by Google

manu tua repulsi sunt."*) Cjeća česa govoreć Sin Božiji po proročanstvu Davidovu, onda za sad reče: boles pakla obuzela me: „*dolores inferni circumdederunt me.*" Trebuje dake, da se Otac nebeski na čudnoviti način odaleči od Jezusa, ukloni svoj ljubljeźljivi pogled, sakrije rajsko svoje lice. Eto gine svjetlos, tamni nebo, rajsko sunce zapada, strašiva noć, guste tmine priklapaju Jezusa, krije se vječni Otac, i kô da se od njega zaboravio, ostavlja ga. O muke, o bolesti! Ko će te izrijet, ko zamislit? Sam Bog, koji te uzrokuje, sami osugjeni, koji te kušaju. Vidim sjenu a ne priliku u brodaru, koga daleko od kraja stiže silna nabuna morske pučine. Vije se i siluje oko broda plahos gnjevna vjetra, da ga raščini i raspe; naduti valovi uzdižu se, nasrću, da ga prikriju, zajaze. Sa svijem tijem ne gubi srca smioni brodar; s vjetrima se viteški rva, oholo more tlači i razbija, dokle gleda na nj sunčano oko nebesko. Nu kad on u zahod zapane, kad se noć po nebu prostere, jakos, smijonstvo, umjetonstvo brodara u smeću se, strah, žalos, promijeni, gledajuć, čekajuć svaki čas smrt nemilu. — Isukrst vapi: čujmo muku njegovu. — Vječni Oče, kad se potužih od židovâ na nemilos, od vojnikâ na silnu plahos, od svijedokâ na zlosrdnos, od sudacâ na nepravednos, od izdajnika na himbenos, od učenikâ na neharnos? Kad zakratih ljutijem dračam moju glavu, kad uklonih od udaracâ moje lice, kad zaštitih od teškijeh bičâ moje tijelo, kad stegnuh od čavalâ ruke, noge, kada štegjeh moju pravednu krv? Nijesam li veselo moj križ hitio i zagrlio? Dopusti dake da ti rečem, ah nek udahnem „*Pater*" ah oče: ti si do sad bio otac, sad si oštar sudac paček ti si otac i sudac: er si sudac, oštro pedepšeš; er si otac, tvoga sina pedepšeš. Ah za što? Tot je ovoliko trijeba, tot se od manje ne može, tot sve što je prošlo nije dosta? Dake odalečit se, ostavit me? Spomeni se, koga si ti ostavio, jedinoga sina u tvomu skutu od vijeka porogjena, i

*) S. Th. 3. p. q. 58. ar. 2 in append.

Digitized by Google

prem da, er smo u istom božanstvu sjedinjeni, ni ti od mene ni ja od tebe odijelit se ne možemo, iznašo si način za u meni čovječkoj naravi zdrak tvoje svjetlosti zakratit. I u ovakoj bolesti ima se tvoj sin s ovega svijeta odijelit? „*Ut quid dereliquisti me?*“ — U temu spada tijelo, glava slabi, blijedi lice, oči ginu, usta dihću, Jezus mre, Jezus izdiše. — Angjeli od raja što se ucviliste? Ali Jezus mre za vas? Što je vaše lice stamnjelo nebeske svjetlosti? Ne mre za vas. Hridne gore treptite, pucate? Za što? Nije ga ljubav rad vas na smrt dovela. Vi se utažite, pustite da cvili i skončava se oni, rad koga mre i gine. Srce ljucko ne čuješ, ne razumiješ? Nije suze na oku, na ustima nije uzdaha, rad žalosti, rad bolesti ne krećeš se, ne pucaš? Srce od kamena. Tot bi bolje bilo da je Jezus umro za ljubav gluha, slijepa, mrtva, neražložita stvorenja. Koja bi teška boles njegova bila, gorko skončanje, da je rad njega poginuo? Nebo, zemljo, hridi, gore, ne plačite, er je Jezus umro; plačite, gorko plačite, er je čovjek kamenit, otvrnut.

Paček tecite, krenite se suproć bezobraznosti njegovoj. Silnik nemili dô je smrt, istočio krv, gleda krvne ruke svoje, sa svijem tijem neće da se zaboli, da pokajan ište proštenje. Što mislite, krstjani, da je Adam sam usilovo sina Božijega sići s neba na zemlju, da je sam njegov grijeh Jezusa na drvo križa pribio? Ali nije i tvoja oholos, plemiću, ovu glavu s dračam okrunila, kad si iskrnjega potlačio, siromaha potisnuo, prosjaka oćero? Ali nijesu tvoje privare, kamate, nepravde, ogoljele ovo tijelo, bogatniče, kad si tugje prihitio, siromaško imanje posvojio siromaški trud ne zaplatio? Plaha mladosti, nijesu li svu put ovu izranile, iskrvavile, tvoja nečistoća i razbludnos? Ko je izgrdio, ovo lice, ove oči, ove prsi, ako nije tvoje priobraženje ženo, tvoje isprazne naprave, tvoj slobodni hod, pogled, riječ? Vaše psovke, kletve, mrmošanje, nijesu li pogrgjenje Jezusovo? Što su osvete, nenavidnosti, omraze, opačine, ako ne teški čavli s kojijem ga na križ pribiste?

Digitized by Google

Raspeta ljubavi, Bože moj, još da se i hoćemo bezobrazni mi pokrit, i zatajat se, izdavaju nas naša opaka djela, opovijedaju naši grijesi. Mi smo, mi, ove prsi izranili, ove rane rastvorili, mi smo uzrok od tvoje krvi, mi provodić od tvoje smrti. Ah silni, ah nemili što smo učinili, što smo nesrećni s našijem grijesima doradili? Bolje bi bilo da smo se u prah, u ništa, obratili, koliko bolje da nijesmo na svijet izašli, neg da smo ovako hudo, opako djelo učinili. Gorko žalimo, bolimo se i kajemo, da smo tebe našega Boga griješeć umorili. Nu promisli i spomeni se, slatki Bože, da nijesmo mi sami krivi, ti si vele veće kriv, po riječi Izaije proroka *„oblatus est, quia ipse voluit,“* po nauku Pavla Apostola *„tradidit semetipsum pro nobis.“* Otkud bi igda bili mogli svi naši grijesi za sve priteški silom tebe križu pribit, da ti nijesi obro smrt, križu se podložio? Ti si hotio da se tvoje tijelo izrani, da se naše rane izliječe; da te smrt umori da se nami život povrati; da se tvoja krv istoči, da se naša duša opere; da se tvoje prsi otvore, da je nami mjesto od ubjegnuća i sahrane. Smiluj nam se dake, molimo te nevoljni, radi krvi koju si prolio, radi smrti koju si podnio, radi rana, kojijeh si primio, prosti nam prednje naše opačine, izliječi s tvojijem ranam naše rane, operi nas s tvojom krvi, daj nam život po tvojoj smrti, sakrij nas u tvoje prsi. A mi sad pravedno skrušeni, obećivamo ti stavno, da se nećemo već nigda od tebe odijelit, svegj te vijerno služit, srčano ljubit, veselo slavit i blagosivljat. Ti utvrdi, ti pokrijepi naše odluke tvojijem blagoslovom prisvetijem.

Digitized by Google

Digitized by Google

Besjede

za različite svečanosti i prigode.

Digitized by Google

Digitized by Google

I. Majka bolesna.

Kud idete, koga ištete, bogoljubne duše krstjanske? Ištete dobri vašu majku, ištete grešnici vašu parčicu, pričistu Djevicu Mariju? Ne trudite se: Ja sam ovdi danas došo da vam rečem, kažem, gdje se, u čem se ona nahodi. Nije u spili od Betlema, ako mislite, gdje prima pored s Jezusom hvale od angjelâ, poklone od pastijerâ, darove od istočnijeh kraljâ, čašćená za kraljicu i gospogju svega svijeta. Nije ni u Kani od Galileje na gozbi, u kojoj da gleda Jezusa na nje molbe čudo činit, po svojoj privišnjoj čudotvornosti vodu u vino priobračat. Nije u templu od Jeruzalema da sluša Jezusa besjedit s mudroznanijem naučiteljima, ter svijeh ostat zabušenijeh rad njegove mudrosti nedohitne. Stanila se puna jadâ i žalostî na smrtnu goru od Kalvarija. Prošlo je ono vrijeme, kad je slavna djeva slatke i vesele pjesni pjevala i začinjala: kad joj je srce u prsima igralo od radosti *„exultavit spiritus meus:“* kad se dičila, da će je blagosivljat svi narodi, i čestitom nazivati: *„Beatam me dicent.“* A sada? Sva rados u žalos promijenila se: nje srce puca od bolesti, i skončanja. Ah kako neće, kad stoji kod križa, na komu modar, krvav, ranav, izdiše Jezus, nje jedini sin, jedino dobro, ljubav jedina. *„Juxta crucem Jesu“* Vidim, pravovijerni, da se vami suze kreću samo što sam nareko, gdje se ucviljena Majka nahodi. Imate razloga: neću vam branit, hoću i moje s vašijem suzami sadružit. Nu ne prešite, dokle ne budemo doprijet do nje srca, prokušat, i vidjet, koliko velika bješe boles Marije. Nu koji način ja da uzmem, koji put da oberem za prikazat vam je. Boljega ne znam, ne umijem, ne nahodim, do riječî Ivana sv. —

Digitized by Google

„*Mater Jesu*“ Majka Jezusova. — Kad bih dopro izrijet koliko sadrže ove same dvije riječi, zadovoljio bih i momu držanstvu i vašoj bogoljubnosti. Nastojat ću ja prikazat, ko je bila Majka, ko je bio Sin, da vi budete zamjerit, kolika je bila boles Majke rad pogube Sina.

Otkle da počnem, po čemu da spoznam, pričista Djevo, gorku tvoju boles i skončanje? Gdje su tužbe, sama utjeha onijeh, koji se u tugami nahode, da čujem što ti kušaš, na koji se način tvoje unutrnje skončava? Gdje su suze, pravi biljeg unutrnje gorkosti, da spoznam, koja te sila mori, i uništuje? Ti stojiš, i mûčiš, nije riječî iz tvojijeh ustâ, nije suze iz tvojijeh zenicâ. „*Stabat.*“ Kako ću dakle, što ću? Paček dosta mi je znat, što slijedi. „*Mater Jesu.*“ Majka Jezusova. — Zlamenitijeh riječi! Marija dakle, koja je Jezusa začela u svomu prisvetomu skutu, nosila devet mjesecâ, na svijet postavila, pričistijem mlijekom dojila, s trudom s pomnjom othranila, ova majka ovega sina jedinoga, sina gleda nepravedno osugjena, nemilo izmučena, ružnom smrti pogubjena, izdisat na križu. Koja dakle bi boles žalosne majke? Ovdi vaše misli, ovdi vaše zenice, rijeti ću što je o inoj materi rekô Ambrozijo sv. „*Matrem videte, matrem considerate.*“ Narav je prem duboko svakoj materi usadila u srcu prema svomu rogjenju taku ljubav, da ne može nijedna stvar nju rastaknut i ugasit. Pokli što je materi rogjenje? Ono što je reko Adam o Evi: „*os de ossibus, et caro de carne.*“ Put od puti, krv od krvi. Nije dakle čudo da svaka ljubi svoj rod koliko sebe istu. Što je dobro sinovlje, to je dobro materino: ako pati sin u tijelu, u duši se mati skončava. Što nije oćućela Eva radi smrti dobroga Abela? Nije otrla zenice, nije se utažila, dokle nije inoga sina po imenu Seta na mjesto Abela stekla i rodila. A mati Tobijina što nije činila, samo jer se ne bješe on u svoje doba s puta vratio? Svak čas je izlazila, ulazila, svud gledala, izgledala, svakoga pitala, ispitivala, a sebe nepristavno korila er se nije njegovu odijeljenju opriječila.

Digitized by Google

Velika u istinu, vidite vi, bješe boles majke Marije, nu ne bi bila privelika i prizamijerna, da je bila kako boles svake ine matere. Vele veća bi negli svake ina, er kako ona ne bijaše mati kako svaka ina, tako ni nje bolesti inijeh boles prilična i jednaka. Kako Marija zače Jezusa? Općenijem načinom? Ne po ništa. Čudnovito, vrhunaravno, po kreposti Duha Svetoga obujmjena i napunjena. Ona sama bi ovako čestito nadarena, erbo ona sama izmegju svijeh djevica svijeta, izmegju svijeh kćeri Izraela, bijaše izabrana za majku slavnoga Mesije, koji je imô odrobit sve umrle, za majku kralja svijeh narodâ, žugjena od starijeh otaca, po prorocim naviještena, s tisuću biljega zaricana. I za veću čas i slavu bješe joj po pričistom Arkangjelu Gabrijelu čudnovito začeće naviješteno. Nu začeću ne bješe porogjenje različno. Kako čudnovito zače, tako čudnovito rodi. Ko ono sunčana sdraka kroz sklo prohodi, tako Jezus na svijet izagje. Za sačuvat paka ono božanstveno djetešce koliko je tugovala? Sad puna straha i trešnje noćno nosi ga u Jegjupasku zemlju, za ukloniti ga od Irudove sile. Evo svud obija žalosna ištući ga, kad bješe on izostô u templu Jeruzalema. Mati, koja je stekla iza duge neplodnosti, suzâ, i požudâ, po veliku trudu othranila, sve ufanje postavila, neka reče, kolika je nemila žalost izgubit.

Sve su ovo razlozi i biljezi, koji kažu, da je Marija Jezusa prem žestoko ljubila, gledala, čuvala. Ali njegove kreposti i duhovne i telesne tot veće bijahu nje srce zamamile. Koja mati rodi sina onako mila i ugodna? Koja rajska blagos na obliču njegovu, koja slados u govoru, u besjedam mudros, u djelima urednos! Svakomu brz za pomoć i utjehu udijelit, svakomu dobro za zlo odvratit. Radi toga nije čuda da su njemu grešnici padali pred noge pokajani, da su učenici od svega se zaboravili, š njime se sadružili, da je puk na tisuće slijedio ga u pustinju za veće danâ svačijem potreban, nu zatravljen s kreposti njegovijeh riječi i naukâ. Za čut ga, za vidjet ga, mnoš se pe-

Digitized by Google

nje na visoko, mnozijem je čast velika tegnut kraj njegove odjeće. Ako svakomu Jezus bi toliko drag, koliko drag i mio svojoj majci?

Nada sve ako hoćete spoznat ljubav Marije, pazite gredom ljubav Jezusovu. Koliko je on nju častio i ljubio? Neka svjedoči, neka reče Luka i ostali vangjelisti: „*Erat subditus.*“ Bi podložan. — Tot ništa veće? A što se može veće rijet? Volja Jezusova bi sjedinjena s voljom Marije. Ako osta u Jeruzalemu za počet novi zakon od istine propovijedat, kad je Marija zapovidjela, ured se u svoj dom povratio: „*descendit, et erat subditus.*“ U Kani od Galileje nahodeći se, prem da ne bješe doteklo vrijeme za tvorit čudesa „*nondum venit hora,*“ er je Marija požudu ukazala, ured je vodu u vino priobratio. Viseć, izdišuć na križu o sebi nije mislio; nije njoj rekô, da ga skine s križa, pokrije gola, napoji žedna, oznojena otere, mrtva pomaže, ukopa; o njoj je mislio, s njom se brinuo, koji razgovor, koju utjehu ucviljenoj ostavit. Nije mogo blago, raskoše, gospoctvo ostavit, kojijeh nije nigda imô, nigda iskô i cijenio. Bijahu njegove riječi s križa: — Ivane, eno ti majke; Marija, evo ti sina „*Ecce filius tuus.*“ O riječî, o ljubavi, o slatki Jezuse!

Sad zamislite ljute rane, sad zamjerite gorke bolesti Marije. Ovako sunce rajske dobrote, rajske kreposti, vidi majka na smrt osugjeno: nu neka bi to samo bilo, ali ga vidi pored s dva zločinca i lupeža osugjena: ali nije ni to žadosta, vidi ga izmegju njih na najvišemu križu propeta, kô da su u njemu sve krivine svijeta, ko da je on najgori lupež, i razbójnik. Ovo samo bio bi uzrok podoban učinit, da tu crkne od bolesti. Da što bi, koje ljute drače, koji silni mači prostrijeliše nje srce, kada približajući se k njemu vidje ga bez naravne njegove prilike, malo ne rekoh bez slike i prilike od čovjeka, nepriličnijem silnijem načinom izmučena, izranjena, izranjenu glavu, izranjene oči i lice, izranjene ruke, noge, prsi; svu put raskidanu, kô da nijesu ljudi mučili, nego psi, nego zvijeri drpili i raskidivali.

Digitized by Google

Nije se žalosna majka namjerila u vrtu od Getsemana, gdje ga židovi uhitiše, ni u dvoru Kajife, gdje ga na sud noćno dopotezaše, ni u dvoru Pilatovu, gdje ga pogrdiše, ni putem kud ga na smrt vodiše, ni na gori kad ga na križ postaviše. Te što za to? Tu, netom ga je okom zamjerila, vidje krvave biljege svijeh mukâ, koje mu u svakomu temu mjestu podaše nemili silnici. Vidi put rad vezaja konopâ raspuknutu, vidi lice rad teške zamlatnice zamodreno, s pljuvotinam pogrgjeno, vidi krv, vidi rane, po dračam, bičima, čavlima uzrokovane. Redom bješe Jezus izmučen: prvo bi uhićen, pak zamlaćen, iza toga izbjen, iza bičâ okrunjen, a iza svega propet. Nu Marija sve njegove bolesti u jedno je isto doba vidjela, sve su muke njoj se isti čas prikazale. Tu je poznala i izdajstvo pakljenoga Jude, tu zatajanje strašivoga Petra, tu nevjernos učenikâ plašivijeh, tu nepravednos nestavnoga i nesvijesnoga Pilata, tu slobod bijesnijeh vojnikâ, tu progonstvo zlobnijeh Farizeâ i poglavicâ, tu zlosrdnos židovâ nemilijeh. Te koje su ovo rane, koje bolesti žalosnoj majci! Ko ih može izrijet?

Ah ako je gdje koja sjena milosti, dopustite nevoljnoj da mu se približi, koju zna, koju umije, njemu utjehu i razgovor udijeli. Ali je to boles više bolestî: vidi rane, i ne može izliječit ih: vidi trud, i nije dopušteno dat mu pomoć; vidi suha usta, i nema slobod s kapljom vode rasladit ih: vidi izdisat, i prije neg izdahne, zabranjeno je iscelovat ga. Kako neće nje srce na sve strane ispucat, kako neće vaskoliko u jednu se ranu stvorit? Spomenite se, pravovijerni, prije po komu trudu i pačenju bješe se Marija priselila u Egjipat za sačuvat Jezusa djeteta od Irudove sile, pak zamislite nje pohlepu kako bi ga skinula s križa, ter ako ne drugovgje, u pustoš ponijela. Zamislite pohlepu da bi mogla dignut s sebe svoje ruho, ter pokrila golo tijelo, krv otrla, rane pomazala, povezala, zamislite pohlepu da bi se mogla pripet, ter postavit ruku, rame, glavu za podaprijet prikučenu od slabosti prisvetu glavu njego-

*

Digitized by Google

vu. Koliko se veće nje požude siluju, uzdišu, toliko veće bivši bezkorisne nje srce vrijegjaju, ranjivaju, ko kam, koliko je s većom silom uzbrdo opručen, toliko s većom tegotom vraća se, i s jakosti udara. Ako znate, recite, je li koja boles prilična je li gdje boles ovaka. „*Videte, si est dolor similis.*“

Nu što ja govorim? Ovo boles nazivljem? Nije ovo prava, nije cjelovita boles Marije. Kušala je, ne govorim inako, boles nedohitnu, boles radi mukâ i smrti Jezusa ko svoga sina, ali je nje prava boles bila je radi pogrgjenja i uvrjegje Jezusa ko svoga Boga. Svaka ina mati, koja uredno ljubi, ljubi svoje rogjenje, ali veće negli njega, vrh njega, držana je ljubit svoga Boga. Svakoj inoj kako nije Bog i sin ista stvr, tako ne može bit u njoj ista jedina ljubav. Ali Mariji bješe jedna ne razdiona ljubav: njoj Bog i sin bješe ista stvar, pokli Bog bješe nje sin, sin bješe nje Bog, Božanstveno Sobstvo u nje utrobi učovječeno. Sasvim dakle srcem ljubila je Jezusa, jer ga je ljubila ko Boga sina, Mati ujedno i njegovo stvorenje. Znala je veoma dobro ko je nje sin, otkle dogje. Znala je da bi on od vijeka u krilu Oca nebeskoga porogjen, da se od tolek ùputio, ter se u skut nje po učovječanstvu zatvorio: znala je, da je sve stvorenje po njemu učinjeno, da on pored s Ocem sa svijem vlada i gospodi. Videć, misleć Marija, da je Bog Privišnji, svemogući Gospodar onako silno i ružno pogrgjen, mučen, pogubljen od koga? od njegova stvora, kušala je boles, kakvu i koliku, zamislite vi, pravovijerni, ako ste podobni. Kažu pisma o mnozijem megju svetijem dokle na svijetu pribivaše, razmišljajući uvrjegje, koje Bogu čine s opačinam grešnici, da su grozne suze lijevali, teško se boljeli i skončavali. Govorio je okrunjeni prorok, da su njega Božje uvrjegje do smrtnoga skončanja dovele: „*tabescere me fecit zelus tuus, super inimicos tuos tabescebam.*“ Nu čija boles može se izjednačit, ali ti prilikovat bolesti Marije? Ko je ikad dopro na svijetu tako visoko razumjet, kako ona, čes i veličanstvo božje? I ko je bio, kako ona s nebeskom svijetlo-

Digitized by Google

sti urešen i prosvijetljen? Priteškijeh ranâ, koje je kušala Marija pazeć glavu, o kojoj visi sve stvorenje, ružno boležljivo s dračam okrunjenu; pazeć oči, prid kojijem tamni sunce, i mrči se sva nebeska svjetlos, modre, krvave rad udaracâ; pazeć lice, prid kojijem česnu od radosti blaženi, izamlačivano, izapljuvano; pazeć ruke svemoguće podobne u čas stvorit, u čas uništit, na drvu pribijene; Boga pazeć, koga poju zvijezde na nebu i stvor vas bezumni časti, hvali, i blagosivlja, opsovana, izružena; Boga pazeć, prid kojijem se tresu svi nebeski dvorani, od bezočnijeh židovâ potlačena. Ima li more dna, ima li pučina mjeru, ali kraja? Kako ona, tako i boles Marije po riječi Izaije Proroka: *„magna est, velut mare, contritio.“* Teku li sve rijeke u more? Tako prilično sve bolesti u srcu Marije sastaše se. Što su sve rijeke pri morskoj pučini? Ne inako sve što je ko bolesti oćutio sjena je, riječ je pri bolestima Majke Marije. Pučino od bolestî duboka si ti, široka li si!

Megju ovakijem mukam što će bolesna Majka? Izjadit se? Ne može usta otvorit. Pogled je mješte riječi; pogled kaže. što bi usta hoćeli izrijet. Sinko, moj ljubljeni, sinko jesi li ti to? Kakav si žalostan? Kakva te gleda bolesna tvoja majka? To je ures tvoga obraza, to je svjetlos tvojijeh oči, to prisvete ruke, noge? Gdje je naravna tvoja dika, gdje rajska tvoja prilika? Tot ti oni moj sin malo danâ prije od židovskoga puka čašćen i blagosivljan, sada psovan i pogrgjen; prije kraljem nazvan, sad, ko lupež, osugjen? Žugjeno nadanje, slatko moje ufanje, ako je tako imalo bit, te zašto si bez mene na smrt se uputio? Što ću ja bez tebe? Ko da smiri moje jade, ko da utiješi moje potrebe pokli gubim utočišće potrebnijeh, nevoljnijeh, ucviljenijeh? Što su mi angjeli u Betlemu slavne pjesni pojili, ako sam imala dočekat ove gorke bolesti? Što mi dare donješe kralji od istoka, ako mi bijahu pripravljene ove ljute rane. Sad vidim ispunjeno što mi je Šimun navijestio: britak, reče, mač prostrijelit će tvoju dušu: evo sad kuša izranjena moja duša pri-

Digitized by Google

teške mače. Vi, koji putem prohodite, ovdi ustavite vaše stupaje na tegotu moje bolesti, i recite, je li gdje boles ovaka, je li tuzi mojoj tuga slična i jednaka. A vi nemili krvnici dajte i meni za milos žugjenu smrt, mene, mene pribijte k ovom drvu, neka budem udionica sinku momu smrtnijeh mukâ njegovijeh, mene kod njega ukopajte, da ne bude moje tijelo od njegova odijeljeno, kako nijesu moje bolesti od njegovijeh razlučene. A ti smrti, ugodna meni, žugjena smrti ne mini me, pokli zanosiš moje srce, moje dobro jedino: ti njegovijem, ti i mojijem mukam pored dospjetak postavi: ti ćeš bit meni život, er život bez Jezusa bit će meni priteška prigorka produljena smrt.

Vijerne drûge Božje majke, što činite, što krtite? Što nju od tolek ne otpravite? Namjesniče Jezusov, Ivane, namješteni sinu Marije, odaleči je od tolek, otprati je drugovgje. Što činit, što čekat, što vidjet ima već tu? Zapalo je nje rajsko sunce, duh se odijelio, Jezus je izdaho. Hoćete mrtvo tijelo pridat njoj u ruke? Hoćete da svaku ranu do najmanje celujući prinese u svoje pribolesno srce? Skinite ga, dajte ga: stoji ona i čeka, ter ako je ne vidite umrijet, spomenite se da je danaske dan od čudesâ, i privrate sve svijetovne naravi. Sjedeći dakle vrh kamena žalostiva ucviljena prima ga, i naslanja sred jadovna svoga skuta, i tu tako grli mrtvo tijelo, sad zažete drage oči, sad krvavo blijedo lice, sad probijene svete prsi celiva. U svoj žalosti jedna je utjeha njoj ostala, da su Jezusove muke dospjele. Dospjele? Nijesu dospjele ne Te gdje, te ko je silnik tako smion i nemio, koji će pružit ruku proć mrtvu tijelu, i na skutu njegove majke naslonjenu? Juda je svoju ispunio, jednom ga je prodo, svoju lakomos nasitio, paček pomamjen obijesio se, i dospio: Pilato jednom ga je osudio, jednom krvnicima prido. Što? Uzet će ga opet sudit? Dva krat pravda se ista ne sudi, ne vrši. Već o Jezusu Pilato ne misli: bijes vojnikâ zadovoljila se, metli su biče, drače, trs i ruho: nije straha da će se oni vratit, bit ga, ružit ga, ranit ga: utištilo je zlobu i nenavidnos

Digitized by Google

puka Evrijenskoga smaknut Jezusa: doprli su, utažili su se. Ko će dakle? Čujte: ko će. Oni, za koje izbavit iz sužanstva pakljenoga, bi prodan Jezus, ko potišteni sužanj: oni, kojim za otvorit vrata od raja, i za steć im vjekovitos slave i uživanja, Jezus je podnio bezbrojne muke, i bolesti; oni, kojijem za povratit život, dô je Jezus život svoj. Ali me ne razumijete, pravovijerni? Oni će, koji bez srama, bez straha bilježe se zlamenjem križa svetoga, koji slobodno odgovaraju da su nasljednici Isukrstovi, koji se ne krate rijet, da su po milosti Božjoj krstjani. Dakle ako je Juda bio i dospio, osto je za prodavat Isukrsta namjesnik Judin svaki oni, koji pri Božjoj milosti cijeni veće svijetovno blago, ter ne pazi put, po kom steći, ili se lakomi siromaha utiješiti: dakle ako je Pilato bio, i dospio, osto je za nepravedno Isukrsta sudit, namjesnik Pilatov svaki oni, koji čini krivo iskrnjemu oštetujući ga u životu, u imanju, u časti: dakle ako su vojnici bili i dospjeli, ostala je za lupat, krunit, grgjet Isukrsta, njegova namjesnica ona mlados, koja bludi put nerednijem pohotjenjim pogagjajući, namjesnica svaka žena, koja s tašćijem napravam hini se, i kaže što nije: dakle ako su židovi bili i dospjeli, osto je za mučit i propinjat Isukrsta njihov namjesnik svaki grešnik, koji tlačeć božje zapovijedi smrtno vrijegja privišnjega. O neharnosti, o silnosti! Ah silni i nemili, ako vas nijesu podobne ganut ove draće, ovi čavli, ovi križ, ako vas nijesu podobne zauzdržat ove rane, ove muke, ovo mrtvo tijelo, to li nijesu podobne krenut vas bolesti i muke ucviljene majke Marije? Tot nije dostojna od vašega opaza ova žalosna majka? Vi će te prid njom, na rukami nje, u nje skutu, na mrtvu tijelu ponavljat, rastvorat, raširivat ove rane? Vi ćete s istim mahom i udarcom dvojicu Sina i Majku ranjat i ubijat? Ali ne znate, svaka najmanja rana u puti Jezosovoj utvorena, priličnu utvara i dube u srcu majke Marije? Što vam je ovi Jezus učinio? U čemu vas je uvrijedio? Stvorio, otkupio, nadario, uzvisio. Ako su ovo uvrjegje, imate razloga.. Paček još

Digitized by Google

da vas je uvrijedio, ne biste se imali gamut na nj radi dobre majke Marije? Što vam je ona učinila, u čemu vas je uvrijedila? Nije li vas u svijem potrebam vašijem utiješila? Recite, koga u nevoljam vašijem vapite, komu se utiječete? U pogiblji života, na moru, na suhu? Mariju. U nemoći? Mariju. U uboštvu? Mariju. Mariji se utiječete ako je potrebna vedrina, ali dažd: Mariji, ako ištete plod utrobe, ali zemlje. Marija je sama vaše utočište kad se Bog rasrči prema vami šaljuć trešnju, kugu, boj. A Marija ko dobra, ljubleživa majka najprva se ozivlje, ured skače na pomoć, pospiješno vaše molbe ispunja. A vi? Vi neharni silnici zaboravljajuć se svega dobra, bez obzira, bez milosti na svak čas Jezusa nje jedino dobro grdite, ranjate, mučite, propinjete. Trebovalo je u istinu, da jedan krat Marija podnese one bolesti i skončanja radi mukâ i smrti Jezusove. Zašto? Za vaše spaseuje, za sahranu svijeta. Koji ini svijet za otkupit, koga za sahranit, trebuje da Marija kuša i podnosi ove nove bolesti, koje njoj vi uzrokujete? Ah grešnici, grešnici, samo za objes vašu, samo da se ne pristupi vaša volja opaka, samo da nije vaše pohotjenje ne namireno. Ne znam, ne znam, za što vas nebo trpi, za što vas zemlja uzdrži, za što poviše vas sunce svanjiva.

Djevo prisveta, majko pričista ne znam, ne znam, koga žalit veće, s kijem se boljet od više, sinom, ali majkom; sinom izdišuć na križu, majkom stojeći pod križem; sinom mučenijem u tijelu, majkom skončanom u srcu. Ne znam ja, reci ti, nauči me ti. Ništa ne odgovaraš? Razumijem te: boles majke, boles sina, dvoje more neizmijerno i beskrajno, ili ti jedna pučina bez mjere i bez kraja od dva taka mora stvorena. Nuti moga bezuma i nesvijesti! Ištem znati, čije su teže muke, Jezusa, ali Marije: ne ištem spoznat, što je teže, mučenje objeh, ali grdoča opačinâ mojijeh, u što je trijeba već zagledat se, u Jezusa i Mariju bolesnijeh, za požalitih, ali u me istoga, moj život, moje grijehe, za pomrzjet ih? Žalit ću prije što ja nemio učinih, ali žalit i boljet se, da ja pohotno učinih? Ah grijesi moji, pravi uzrok, pravi provo-

Digitized by Google

dić od svijeh mukâ Jezusa i Marije, mrzi na vas koliko veće može skrušena moja duša. Nu ti majko od milosrgja, jedino utočišće grešnikâ, usadi duboko meni u pamet tvoje i Jezusove muke, tvoje i Jezusove rane prinesi, usadi, udubi u moje srce, da nepristavno njih razmišljajući, u njima kô u zrcalu svak čas bolje budem razumijevat i dopirat grdoću moga grijeha, ter tot veće na nj mrzeći, gorčije žalit budem tebe i sina, srčanije boljet se budem tvojijem, i mukam Jezusovijem, i tako ovdi od njih udionik, budem doprijet bit udionik u raju od vaše radosti i uživanja.

II. Sveti Jozef.

Smiono danas ulazim u vječne otajnosti božje, idem putem što mi kaže, svjetlos slijedim, koju prida mnom nosi sv. vjera, dohodim prid Boga, ter vidim odregjeno spasenje ljucko, vidim odregjeno, da Božji sin ùputi se, i učini spasitelj; vidim odabranu utrobu; u koju će se zatvorit, otkle krv uzeti, sve po putu čudesâ, sve po kreposti Duha svetoga. Vidim dakle dom božji na zemlji posagjen: evo majke božje, evo sina božjega. A gdje domaćin, koji će ovijem domom vladat, koji će se brinut njim? Trebuje majci drug, koji će nje djevičanstvo sačuvat, zaštitit, obranit; trebuje sinu, kô čovjeku, ko će njega uvježbat u razumu svijeh držanstvâ ljuckijeh, svijeh načinâ življenja, općenja: trebuje majci i sinu, ko će ih uklonit, odalečit od sile i nemilosti opakijeh: objem trebuje, ko će providjet odjeću, obuću, hranu svagdanju. Da koja se hoće u ovemu domaćinu svijes, srce, krepos za svake prigode, i dogogjaja ovega doma? A gdje ti taki čovjek tako vrijedan tako podoban za ispunit sve do kraja što god ustrebuje? Odredio ga je Bog, odabro iz megju svijeh sinovâ Adamovijeh, jednoga rukotvornika, drvodjelnika, po imenu Jozefa. O sreće, o čestitosti Jozefove! Jedan on namjesnik Oca vječnoga; jedan on namjesnik Duha Svetoga! Njemu

Digitized by Google

jednomu da se klanja, da se podlaga mati Božja: njemu jednomu da je poslušan, da je podložan sin Božji! Sreća, čestitos, koja nema mjere. Jednoga je sama mogla dopastit; jednomu je samomu Jozefu bila udijeljena. Ali česti odgovorit ima dostojnos. Nije sumnje, govori mi Brnardin sv. Ovo je običaj višnjega vladanja: kad Bog koga od umrlijeh odredi na koji veliki posao: *„quando eligit ad aliquem sublimem statum,“* udahne mu, udijeli mu svu podobnos, koja trebuje za dokrajno ispunit taj poso: obilno napunja nebeskim darima i milostima pamet, srce, dušu njegovu. *„Omnia charismata donet, quæ illi personæ, et ejus officio necessaria sunt.“* Koji veći poso ikad bi, ali će bit na svijetu, do ovega, do spasenja ljuckoga, do ùputjenja sina Božjega? Ko bi tako svet, tako krepostan, tako Bogu ugodan, kako Jezus i Marija? Više ovega posla bi Jozef postavljen; bi on postavljen vladalac, glavar, domaćin ovoj čeljadi. Dakle bi njemu udijeljena svaka milos, svaka krepos izvan mjere i načina, da bude njegova svetinja sivat prema svetinji Jezusa i Marije: *„omnia charismata gratiarum.“* Ovi čovjek postavljen na kraju staroga zakona, a na početku novoga, pokupio je u se sve kreposti, kojijem bijahu urešeni svi dobri u sve vrijeme Mojizesova zakona, a nove posadio, i zaradio, ter ih uznio na najveći vrh izvrsnosti, da je on posto i prilika prošastijeh, i izgled svijem svetijem došastijem. Ne cknimo dakle razgledat ga! Nu što ću ja kušat u njemu? Ono samo, što nam o njemu povijeda vandjelje sveto. A je li to malo? To je dosta i saviše, za poznat, da je on sve izabrane duše priteko.

Nek sudi ko god hoće, koje se mjesto veće pristoji kreposti, pustoš ali općina. U pustinji goji se krepos sama po sebi: daleko od prigodâ, daleko od otrovnijeh naukâ, daleko od poganijeh izgledâ ne straši se posrnut, oslabit, poginut. Krepos pak u općini jes ko zlato, koje žestina ognja pročisti, koje maljic, ili trenje prosvijetljuje. Krepos u općini nahodi se megju prigo-

Digitized by Google

dam, da je pridobiju; nasrću na nju protivnosti, da je obore; što vidi, što čuje, potiče nju, da pade. Krepos u pustinji miruje, počiva; krepos u općini rve se, vojuje. Gdje će Jozef svoj stan posadit, ali tamo, ali amo? I tamo i amo: neće on iz općine izać, niti se u pustoš zatvorit, ali će on u općini življet, kô da se u pustoši nahodi. Obire on biće, u komu njegova krepos u miru i pokoju goji se, i uživa, spravna svegj suproć svakoj protivnosti duhovnoj hrabreno vojevat, i sačuvat pravednos svoje duše. Obire biće rukotvornika. Zna on veoma dobro, od koje krvi, od koga plemena on je isteko: zna on, da je u njemu kraljevska krv, krv Davidova, ali sva plemenitos, sve veličanstvo i gospoctvo prid njegovijem očima potištenos i ništa je: sve on pleše, i tlači, kô taštine i ispraznosti. Tu on u stanju njegove radnje po vazdan zabavljen ne misli ino, nego kako će sve kreposti u sebi usadit, svijeh na najveću uznositos izvesti. Sv. Matej sve hvale Jozefove sakupio je u jednu riječ. Što je Jozef? Čovjek pravedan: *„vir justus.“* Ali malo ova riječ zarica? Zarica sve što se može rijet, tomači Grisolog sv., zarica dopuno, i cjelovito imanje svijeh kreposti: *„vocatur justus propter omnium virtutum perfectam possessionem.“* Jozef pravedan Bogu, pravedan sebi, pravedan iskrnjemu. *„Justus“* Bogu, svegj s Bogom sadružen, njemu se klanja, njemu podlaga, njega bez pristanka hvali, i blagosivlja. *„Justus“* sebi, vlada svoju pamet, svoje srce, svega sebe, da su sve misli, sve požude, sva djela krotka, izvrsna, sveta. *„Justus“* iskrnjemu. Pravedan svakomu: ako s kijem govori, svegj je njemu istina na ustima; ako za koga radi, sa svom pomnjom i vijernosti; ako se pogagja, smijerno i razložito. Evo čovjeka pravedna *„vir justus.“* Evo čovjeka, u komu se nahode sve kreposti do cjelovite dopunosti *„propter omnium virtutum perfectam possessionem.“* Evo čovjeka, koji je megju ljudima živio, ko da je u pustoši boravio.

Jozef kako nije isko pustoš za posvetit se, tako mrzi samoživljenje domaće. Krepos njegova ište općinu za uzmnožit se,

*

Digitized by Google

za uzvisit se. On ište družbu, obire vjerenicu, uzimlje zaručnicu. Kako to? kako se pogagja svjetom Pavla apostola: nijesi vezan, nemoj se zavezat: zaručnos cijepa srce na dvoje: *„qui cum uxore est . . divisus est:“* polovica Bogu, polovica svijetu. Tako je i ne inako u svakomu, koji ište po temu putu uzdignut pleme, obogatit imanje, puti zadovoljit: gdje god je svijet, narav, put provodić ženidbe, tu je srce razdvojeno. Nije tako u Jozefu: ako ište zaručnicu, neće srce razdvojit: trebuje mu zaručnica, kako sudi Agustin sv. *„nec istam quaesivisset, si necessariam conjugem non haberet,“* ali mu trebuje, za veće se posvetit: ište srcu zavezaj, da bude jasnije uzsivat: znô je on, dvije svijeće sadružene da ne gube od svoje vlaštite svjetlosti, nu da se pomagaju, ter sjanije, i jasnije da sivaju. Čuj te što su ugovori i pogodbe zaruke megju Jozefom i Marijom. Pogodbe svijeta, ali puti? Na daleko, na daleko od ove dvije pribijele golubice take pogagjaje: megju njima su pogodbe od priuzvišene svetinje, od andioske kreposti. Pogagjaju se, zavežuju se, ne otrunit, ne ockvrnut cvijet svoga djevičanstva. Pričestite duše, pričiste golubice, otkle vami ta nova mudros? Od koga ste naučili, da je djevičanstvo cvijet Bogu ugodan? Koji list pisma svetoga vježba, svjetuje, hvali, da čovijek ne bude življet kô čovijek, da bude življet kô andio, da bude življet u puti, kô da se u njoj ne nahodi. Nu nek bi djevičanstvo krepos bila u nezavezanijem, tot je izvrsnos u zaručenijem? Ne čujete po svoj Evrijenskoj krajini razlijegat se glas: *„maledicta sterilis in Israel:“* prokleta neplodnica. Oh koja sreća postavit na svijet drugoga sebe? Koja rados, pazit u inomu svoju priliku! Da ako je neplodnos toliko prikorna u onijem, kojijem bješe narav plodnos sakratila, koliko je ružna u onijem, koji zasve sadruženi hotno sebi plodnos ustežu? Zaručnos, i djevičanstvo nijesu su se nigda mogli pogodit, bivat zajedno u istomu. Nemojte ni vi tako. Pokli je Višnji sastavio taka dva srca, plemenita srca, svijem izabranijem krepostima urešena, prionite udijelit koljenu

Digitized by Google

Davidovu rod, koji će pored s krvi iznijet od vas vaše kreposti. — Ovako je dosad vas svijet mislio, u slijepilu živio, krepos čistoće ne zno, hotnu neplodnos potištio. Prvi danas Jozef i Marija progledaše; prvi ovu krepos zacijeniše, i zaljubiše; oni jednohotno ugovoriše se, i pogodiše se, i uzlom se zavezat, i djevičanstvo sačuvat. Jozef prvi iza svijeh mudrijeh, i svetijeh otacâ prošastijeh, dopro je razumjet plemenitos rajsku, andiosku, ove kreposti: Jozef prvi dopro je razumjet, da se može posadit zaručnos sred perivoja djevičanstva, da zaručnos poglavito ište nerazdiono sadruženje za vazda duha, srca, i ljubavi: toliko je njoj dosta, ino ne trebuje, sve ino saviše je. Pored Agustina svi ostali sveti oci, i naučitelji crkve krstjanske: *„non commixtione corporum, sed conjunctione animorum.“*

Vigjite sad, vigjite sinovi Adama i Eve, koji od vašijeh roditeljâ nijeste naučili inu vrstu zaručnosti, nego samo telesnu, vigjite danas novu vrstu, novi način, zaručnos vazdašnju dušâ, kako reče Agustin sv. *„conjunctione animorum,“* vrstu rajsku, način andioski. Jozef se tako pogodio, tako vas život provodi. O čudo od čudâ! Življet s zaručnicom, življet godištâ, i življet kô andio, ne znam bi li se tako uzdržo andio, da se ùputi. Pogled snižen, stidno lice, riječ izmjerena, stupaj uredan, djelo krotko, i tako svegj u svako doba, u svakoj zgodi, u svakomu poslu domaćemu: ljubit pravedno, ljubit srčano, ljubit jedno jedino, er zavezaj vas je u temu, odovlek počinje, ovdi dospijeva, samo srce ulazi, — ko bi ovo vjerovo, da nije prava istina krstjanska. Gledat koga ljubiš, i u njemu gledat tisuću uzrokâ od ljubavi: znati da si ljubljen istom mjerom, istom dopunosti, kojom ljubiš, i nigda se ova ljubav ne pružit, ne stupit naprijeda, svegj u mjeri, svegj u načinu, da je sasvijem ljubav od duha, ljubav od čistoće i djevičanstva, ovo nije podobna put nikako razumjet. Taka dva srca tako s duhom na blizu, da se bliže ne može, tako s tijelom daleko, da se dalje ne može, čine mi se priličnî suncu, i mjesecu, koji se tad najbolje,

Digitized by Google

i najveće gledaju, kad su u najvećoj dalečini jedan od drugoga.

Krepos, koju svijet dosad nije zno, nije razumio; krepos, koja stoprva na svijet izašla, da li je neće Bog novijem darom nadarit? Hoće u istinu, to je on od vijeka odredio. Hotnu neplodnos učinit će on plodnu: „*sterilitas fœcunditate recompensatur.*“ Bernardo sv.: ako je puti slobod ustegnuta, svemogujstvu božjemu nije zaprijeka postavljena: čovjeka izmijenit će Bog: Jozef svu oblas svoju poklonio je na čas, na dar višnjemu Bogu, a Bog će se učinit njemu plod, njemu sin. Jozef je ustupio, duh Božji pristupio. Eto zemlja djeva, zemlja ne tegnuta začela je plod u sebi: Marija je napunjena, obujmjena: Sin božji učovječio se u nje utrobi. Sad je li krivo rijet, da je Jezus sin Jozefu, da je Jozef otac Jezusu? Te po ćemu je Jozef otac Jezusu? „*Mente, non carne,*“ udilj odgovara Agustin sv.*) Po duhu, a ne po puti. Dakle je otac po samomu zaljubljenju, er je primio, uzeo, zagrlio Jezusa za svoga sina. Ne tako: to je malahan vez, tvrgji i praviji vez jes megju Jezusom i Jozefom. Zaručnost megju Jozefom i Marijom ne bi od sama prijateljstva; bi vez od prave ženidbe, er bješe jedan drugomu oblas više sebe uprav do, i poklonio. Marija se dakle učini ko zemlja vlaštita Jozefa. A nije li plod, koji se ragja po sebi na zemlji, nijeli ruda, koja se u njoj nahodi, stvar vlaštita onega, koji zemljom gospoduje? Te što ako nije gospar zaradio, ako je Bog svojom kreposti usplodio? Više koga ploda zemlje veću je oblas i gospoctvo imo Adam, ali u raju zemaljskomu više onega, što je Bog svojom rukom posadio, ali više onega, što je Adam svojijem trudom zaradio? Nije sumnje dakle, što god je po kreposti božjoj nastalo, da je više toga, kô više svoga Jozef imo oblas, gospoctvo, vlaštitos. Nek je Marija djeva, ali je prava majka, nek je Jozef djev, ali je pravi otac: „*sicut illa caste mater, sic ille caste pater.*“ Agustin sv. Duh sveti po

*) De Nupt. et concup.

Digitized by Google

kreposti svemogućoj učinio je Mariju pravu majku, učinio je Jozefa pravoga oca: obijem je udijelio sina: *„Spiritus s. ambobus filium dedit“* Ako vlaštitos čini pravoga gospara, plod vlaštiti čini pravoga oca. Nije dosad zno svijet, nego dvije vrste očinstva: očinstvo po naravi, očinstvo po zaljubljenju. Sad je nastala nova vrsta, treća vrsta, očinstvo po vlaštitosti: prvo, i jedno u samomu Jozefu.

Višnji, svemogući Bože, ti si Jozefa uzvisio nad sve sinove Adamove, dotlek njega nadario, da si tvoga Sina dô njemu za sina: ali Jozef za to nezna ništa, njemu su tvoje otajnosti pokrivene! on ni se nada, niti se može nadat takomu daru, takoj milosti. Pošlji dakle jednu slugu tvoju s neba, da mu pripovjedi, i doglasi. Ne trebuje pitat njega, dopuštuje li, je li mu ugodno: od onda je njemu milo i ugodno, sve što hoćeš u Mariji učinit, od kad je on svoju oblas poviše nje tebi poklonio, i posvetio. Ali ne nadajući se on svemu ovemu, što će oćućet u tebi, kad vidi Mariju tešku, ogreznutu? Oh koja će smeća priuzet njegovu pamet, koji nemir, žalos, i skončanje njegovo srce? Ovi dar što bi imo bit njemu od neizrečene radosti, da on zna, ima bit od smrtnoga nepokoja, er ne zna. Ah Bože smiluj se Jozefu, pošlji angjela, da mu da na znanje ko je ovo učinio, po čemu se ovo dogodilo. Još se andio ne kreče s mjesta, još Bog odmiče poslat ga. Trebuje da svijet prije vidi kolika je krepos i mudros Jozefova. Riječ je Zlatousnika: *„dilata est præsentia nunciantis.“* Te za što? *„Ut magis justi viri philosophia clarescoret.“* Hodte, hodte sad svi vi i crkovni, i svijetovni razumnici, koji ljucka djela mudro mjerite i sudite, osudite ovu pravdu megju Jozefom i Marijom. Jozef ima bistre oči, ali dosad ine nema nego samo naravne. Marija Jozefova zaručnica, Bogu posvećena, zavjetom čistoće zavezana, kojoj prva bi pogagjaj s Jozefom neockvrnuće djevičanstva, ona je teška *„habet in utero.“* A je li zbilja? Jes u istinu: oči ne varaju, Jozef nje drug veoma dobro pozna *„licentia maritali.“* Što će sumnje? Jes, ter jes: *„inven-*

Digitized by Google

ta est." Dakle što govorite vi? Marija je kriva. Tako sudite vi: nije tako osudio Jozef. Veli on: ima Marija plod u sebi, ali može bit bez grijeha i krivine. Oni, koji je od malo zemlje čovjeka učinio, od rebra Adamova Evu stvorio, da si ne može djevicu plodnu učinit? Dakle što govorite vi? Dakle nije kriva, nije grešna Marija. Tako sudite vi: još tako nije osudio Jozef: veli on: gdje taka krepos na zemlji, da ne može oslabit, izginut: zavjet jes velik i tvrd zavezaj, ali je ljuckomu hotjenju podložan. Sva kruna krepostî Marije ne da zlo o njoj promislit: ali nje utroba kaže što se ne može s djevičanstvom ugodit. Ako nje tegota nije vas razlog za osudit je, nijesu ni sve nje kreposti vas razlog za opravdat je. Proglasit, opovidjet, jes nemilos, jer nije očito da je kriva: pokrit, zatajat protivno je zakonu, jer nije očito da je pravedna. Ne bi umio ni Agustin veliki u ovakoj prigodi odabrat, što će: veli on: mučat, grijeh je; otkrit gore je. *„tacere malum, prodere pejus."* *) Ali je vrijeme za obrat. Što govorite vi razumnici? Nek se upita Marija, po čemu ima u sebi. Ovi svjet nije prigodan Jozefu: veli on, ištuć ja da se ona opravda, ako se otkrije grešna, trebovat će opovidjet nju. Nu koji zakon zapovijeda, kušat djelo je li grešno, koje može bit bezgrešno? Jozefu stoji na srcu naredba Mojizesova, ali nije on iz srca milos izmetnuo. Još mudar nije obrô, odmiče jeda s vremenom pravi put i način iznagje. Misli, privraća, pribira, nu se još na početku nahodi. Kad je on u takoj tjesnoći, nek se s kijem posvjetuje. Ni to nije pristojno ni prigodno: veli Jozef: ako usta otvorim, osudio sam; ako komu povijedim, proglasio sam. Uzdrži on dakle gorku svoju boles u svomu srcu zatvorenu, svjetuje se s Bogom i dan i noć, što bi učinio, da ne bi vlas sakrivio ni tamo, ni amo. — Ne ckni veće Jozefe: ako se klanjaš zakonu, odreci se od nje: ako je pokrit hoćeš, ne išti što je, po čemu je u njoj. Gorkijeh mukâ! Ako otkrije, teško

*) Serm. XIII. de Temp.

Digitized by Google

Mariji: ako pokrije, teško Jozefu. Jozef je jur odredio, neće on Mariju osudit, neće on Mariju odriješit; neće otkrit, neće pokrit: ostavlja u otajnosti, u tminam stvar: kako god je, po čemu god je, odregjuje, daleko od nje priselit se pristanit se. *„Noluit traducere, voluit occulte dimmittere:“* odalečujuć se, zakon ispunja; odalečujuć se, potajno časti i životu Marije provigja. Stvara Jozef u pameti ovi primudri nauk: *„justius est, injustum juste evadere, quam justum injuste perire:“* bolje je, da kriv po pravednu putu izbavi se, nego da pravedan po nepravednu pogine: ovako zamijera Zlatousnik. Sudi on: ali je Marija pravedna, ali kriva; ali je čovjek k njoj pristupio, ali Bog: ako je čovjek, nije dostojna Marija imat u družbi Jozefa; ako je Bog, nije Jozef dostojan bivat u družbi s Marijom. Nek se sad iščudi, nek se isnebiva Zlatousnik: *„vidisti virum sublimiter philosophantem.“* Vidite li visinu ove mudrosti? Ova prihodi mudros svijeh ljudî prošastijeh: ostavit Mariju, er nezna da je pravedna; ostavit potajno, er ne zna da je kriva. Kad je ovaka svijes nastala na zemlji? *„Dimittere, et occulte dimittere sine dubio erat su, ra legem perfecti.“* . . . . . .

III. Sveti Dominik.

In vita sua suffulsit domum. Eccl.

Neka kopa, neka dube pako zlosrdni i nenavidni, naudit neće potkopat ne može dom Božji, stan od istine, crkvu krsćansku. Riječ je ovo Isukrsta, naše ufanje, vjera svijeh pravovjernijeh narodâ: *„portae inferi non praevalebunt.“* Vrhu brda stanca kamena znani umjetni sagraditelj dom je svoj usadio i

Digitized by Google

zazido, da ponosno gospodit bude nad prostorom mora i zemlje bez bojazni ičije sile i nasrtanja. „*Super petram aedificabo.*“ Nije trijeba, nego samo prostrijet pogled po svem svijetu: vjeri našoj oko naše biti će svijedok. Gdje država, gdje mjesto, u komu nije Isukrst poznan nije čašćen, do kojijeh nije crkva krstjanska trake svoje pružila, u njima se ožilavila? I ovo je ona crkva, ja prihitam, za trista godištâ od nje postanka progonjena od ljucke samosilnosti, da nije, može se rijet, lakta zemlje, koja nije bila krvju nje hrabrenijeh sinovâ omaštena, natopjena. I ovo je ona crkva, na koju bješe bez pristanka krivovjernos odmetnikâ nje sinovâ, teža od ljucke silnosti, nasrtala za pogrdjet, za poružit, paček za uništit. I ovo je ona crkva, koju slobod i raspuštenje domaće čeljadi mnogo krati dovedoše do konca. Koje čudo? Njoj protivnosti bijahu, i biti će što je oganj zlatu. Propuštenje Jezusa Boga nje gospara, nje vjerenika, da bude kad stješten do izginuća, da se ponovi, svjetlja i čestitija povrati. Tako bi vijeka trinestoga crkve svete. Da što bi? Ne pristoji se meni govorit, kad govori Inočenco III. u to doba namjesnik Petra u Rimu. — Vigjoh u prikazi, vigjoh strahoću, vigjoh Vatikan, templo prvostolno krstjanstva, nagnut se, norit, padat. Ali vigjoh pospiješno potrćat Dominika Gusmana, postavit pleća, uzdignut, i vratit na mjesto. — O jakosti, o mogujstva, o dostojnosti moga prislavnoga Dominika. Što bih ja uzo ino kazat o njemu danaske? Sve ću ino stavit na stranu, propuštit: ovo samo ište od mene zabavu jednoga cijela razgovora. Budi dakle ovo samo zamjera današnjijeh mojijeh riječî: „*In vita sua suffulsit domum;*“ Dominik bi potpor crkve svete. Dogjite, dogjite jur u spoznanje, krstjani, da nije zadosta ni jedan dan, ni jedan razgovor, ni jedan besjednik, za pohvalit dostojno moga duhovnoga oca Dominika.

Budi rečeno na čast i slavu Jezusa Nazaranina, i njegove vjere prisvete: sve je ina čes i dostojnos, plemenitija, uzmnožni-

Digitized by Google

ja, vitezâ crkve krstjanske, nego bi vitezâ puka izabranoga: Mojizes je odrobio puk božji, Farauna skršio; Ilija sred izraelske države smrsio je Balova boga i njegovo čašćenje; Jozija očistio je Jeruzalem i pokrajine od poganstva i opačinâ; postaše Proroci za pokaranje i prosvijetljenje opacijeh. Nu apostoli prvi oni temelji crkve odrobiše, ugrabiše grijehu i paklu vas narod ljucki, svud himbene bogove smrsiše, svu zemlju od poganstva očistiše. Počujte što je njima Isukrst govorio: ne šaljem vas k jednomu gradu samo, k jednomu narodu, kako od prije pošiljah proroke, pošiljem vas svud, k svijem narodima u pučini opačinâ utopjenijem: svijet vaskolik vami pridavam, u vaše ruke postavljam. Na tu istu sreću, čes i slavu bi uznesen, bi uzvišen moj Dominik, prvi on iza apostolâ. Nije njemu istok, nije zapad, sve su četiri strane svijeta odregjene njemu. Njemu, kako i suncu, naregjeno je vas krug svijeta da prosvijetli. Dominik je još u utrobi materinoj zatvoren, nu pogledajte, što vidi u otajnom snu njegova mati: vidi da nosi u skutu svijet, da nosi kučića, vidi ovemu užeženu zublju u ustima, vidi s njom da on užiže svijet. Dominik je djetešce, nu pogledajte što mu vide čeljad domaća: vide na čelu stvorit se, sjati zvijezdu prisvijetlu. Dominik nije veće dijete: roni suze, gorko se skončava radi grijehâ općenijeh: vapi k Bogu, da on grijeh svrši i uništi: nu pogledajte što vidi u prikazi Dominik: vidi Isukrsta, da je zamahnuo za udarit, satarisat svijet, ali vidi majku Mariju gdje se moli, gdje ga taži, i kaže Dominika, po komu će ona ponovit svijet, i podobrit. Dominik je u Rimu, u templu sv. Petra, vas u duhu zaduben: nu pogledajte što on vidi: vidi Petra, vidi Pavla, Petar njemu podava štap, Pavo njemu knjigu pridava; oba mu govore: stupi, teci, svijetu glasi Boga i njegove naredbe, za toga si postavljen.

Ne bježi ne Dominik od one odredbe, koju bješe Višnji začeo vrh njega: ako ulazi, ako se on zatvara u redovnički dom Kanonikâ u Ozmi, tu je uljego, tu se zatvorio, za uznijet duh svoj na najponosniji vrh one izvrsnosti, koja se pristoji apo-

Digitized by Google

stolu svega svijeta, tu je uljego, kô ulazi gvozgje u ognjište kovačko: pogledajte gvozgje; većkrat gori u ognju, većkrat pod maljom na nakovanu udaran je i tučen, u dugo na tocilu oštren, dok izide britak smrtni mač za posjeku glavâ, za porazu životâ. Nigda bolje, i ništa manje ne može se o Dominiku rijet: on je mač, i ne svaki mač, on je Gjedeonov mač „*Gedeonis gladius,*“ tako ga časti crkva sveta. Ali ne ištite od mene, nije današke dan, da vam ja oštrinu ovega mača, izvrsnos Dominikova duha činim vami prokušat, da vam prikažem. Kad bih ja u ovi dvor plemeniti uljego, u ovi prigizdavi perivoj stupio, vas uveo, vami sve razgledat dopustio, ne bih do noći izašo, ne bih od tolek vas izveo. Hodmo, hodmo našijem putem: rijet ću vam mimogred, zareć samo, ištom tegnut, koja se u njima plemenitos nahodi. Sva dobra svijeta ovega Dominik uprav mrzi: rijeti samo da ih je on potlačio, nije pohvala Dominiku. Spominje se on, da je u njemu plemenita krv Gusmanska. Nu za što? za domjerit s plemenitijem djelima plemenu koljena. Prije bi on pošo potucati se po svijetu, nego sjesti na koji stô od svijetovne nu i od crkovne časti. Raduje se paček, i goji u pogrgjenju, progonstvu. Živе on, ali živе o kruhu isprošenu od vratâ do vratâ. Zbiko je Dominik njegovo tijelo, da je njemu svaki trud, svako paćenje ugodno, slatko, radosno. Radosno samijem kruhom samom vodom prihranit se; po hridima po dračam bosonog putovat; zaspat, paček trenut na kamenu, ili na otaru naslonjen. I za sve da je Dominikova put tako poslušna i podložna, ne vjeruje njoj Dominik ni malo: kô poznana izdajnika kô nevjerna sužnja nju nepristavno ili bije verigom, ili s verigom drži vezanu, opasanu. Takomu čovjeku, ko će se začudit, da je njemu isto življet i umrijeti? Paček to je mala hvala Dominiku. Želi on, gine, od Boga prosi, da bi krv prolio, smrt podnio za vjeru krstjansku, ali s ovijem pogagjajim, da ne bi u jedan čas pod jednijem udarcem dospio, hoće vidjet svoje meso kidano na mrve, krv svoju točenu na kaplje: bit će on umjetan učit silni-

Digitized by Google

ke, kako bi njega na novi način mučili, njemu nove muke podali. Nasrtat će on gdje bude sumnjit, da se smrt nahodi. Da koja je ljubav Božja u ovakomu srcu? Žerava goruća, peć ognjena. O čem misli, o čem govori, o čem radi, sam je Bog, i u Bogu iskrnji.

S ovakijem duhom, s ovakijem srcem protiva grijehu, protiva paklu izašo je, na polje je stupio Dominik. Poklonite se, podložite se umrli srca otvrnuta i okamenjena: trijeba je, sila je pridat se: vidite u kakvoj peći, na komu nakovanu, na komu tocilu bi razgorjen, skovan, naoštren mač Dominikove riječi. Riječ Dominika mač Gjedeona, i veće u istinu. Prvi stupaj nosi on iz Španjskijeh krajina u Franču, iz Franačkijeh u Italiju, iz Italijanskijeh opet u Franču, povraća se u Španju, u Italijú već krat dohodi, othodi, kô trijes sad tamo sad amo na zmiju svoj trag ognjeni pronosi; kô ono oblak sad od ovega vijetra tiskan, sad od onega onamo otiskan svud se topi u korisni dažd, svud srećno zemlju natapa. Te koja se privrata čini, koja promjena stvara u svakomu gradu i selu, kuda prohodi Dominik? Zadosta je sve skupit u jednu riječ: nestaje grijeh, nastaje bogoljubnos i svetinja. Povraća se krstjanstvo, kô ono iza crne zime oživlje, ponavlja se, zeleni, cvijeta gora i livada u proljetno vrijeme. Dominik je uredio, sklopio molitvu, svud ostavlja, svakoga uči molit rozarije prisveto: kogod ga zna, (a ko ga nezna?) zna, kako od Boga prosit, zna kako djevicu častiti, zna vas život Jezusa, zna otkle nauk, izgled uzeti. Molitva rozarija svetoga, lijek života pravovjernijem krstjanima, smrtni mač, poražno oružje protiva odmetnicima crkve svete.

Evo nastupih ne misleć na drugi dio apostolskijeh trudâ, viteškoga vojevanja Dominikova. Ovdi on vas je zadan, kako pravovijerni puk, ali teško grešan, ali uzopačen do čuda, povratit, podobrit, posvetit: a ondi trebuje njemu mačem u ruci branit vjeru, branit crkvu protiva nasrtanju silovitomu zlosrdnijeh odmetnikâ, protivnikâ. Što će, kud će Dominik? Ali tamo, ali amo?

Digitized by Google

I tamo, i amo, svud jednako, kô da je u jednomu poslu samo zabavljen. Da li je od manje Dominik, da li je u njemu manje srce, umijetonstvo, hitrina, neg li bi u Nêmiji, i vojnicima Evrijenskijem? Jednom rukom oni zidaše Jeruzalem, a drugom oružani braniše Jeruzalem.*) Svaki od njih, govori pismo sveto, *„una manu faciebat opus, altera tenebant gladium.“* Prokleta Albigjeska poluvijernos, zvijer od tisuću i veće glavâ, otrov od sve što je otrovi ikad bilo na svijetu, smiješana i zamućena, ne bješe ljena, za porušit svaku istinu, svaki škljan vjere opoganit. Kratka je ovo, ali prava, i jedina nje prilika. Nasagjena sred Lingvadoke Franačke, po krajinam pružala se (ne znam kako bolje rijeti), brže neg li se oganj razplogjiva, ali rijeti prije neg se vijetar rastire. Dominik pun duha božjega onako, kako čuste, svud obija, svud pristupa, gdje god se učenik, ili naučitelj tega pakljenoga nauka nahodi. I mio i oštar on vježba, privare otkriva, prave istine prikažuje, moli, kara, prijeti. K riječima sadružuje gorući vapaj i molbe privišnjemu, k temu prilaga teško mučenje svoga tijela, oštro pokorenje svoje puti. Pozivlje smiono poglavare, i razumnike te privarene skupštine, da on i oni, svak svoju vjeru u zboru puka, primjeri pri nauku pisma božjega, pri riječima duha svetoga. Primijera Dominik, primijeraju opaci.

Nasljednici Beliala, sinovi gustijeh tminâ, mrkle noći, odgovorite, ako možete, mudrosti i razloženju Dominikovu. Nemate česa, zatvorena su vam usta, zamuko vas je on, smeo, zabušio. Svaka riječ njegova zdrak je prisvijetli, pri komu trebuje tmninam sakrit se; svaki je razlog munja ognjena podobna raskršit vrhe najponosnijeh gorâ. Ah nevoljni vratite se u svijes, stupite na svijetlos, povratite se u krilo prave vaše matere crkve svete. Koja je ovo vaša sreća, sreća privelika, da je usto na svijet Dominik? Vi ne znate puta za povratit se? Pravi put, put od

*) L. II. Esd. c. IV. v. 17.

Digitized by Google

istine kaže vam Dominik. U istinu mnoštvo oči otvora, k crkvi prihodi: mnoštvo u sljepilu okamenjeno ostaje. Dominiku se dogagja što i suncu: neke stvari pod gorućijem zdracima njegovijem mekšaju, tope se, a neke se stiskuju, tvrdnu. Nije bo još dotekla svrha tugovanja crkvi, od višnjega vladanja odregjena, još bo je na daleko kraj vojevanja Dominikova, na viši bo još i čestitiji vrh uznijet ima Dominik njegovo slavodobiće nad protivnicima vjere katoličanske. Što će dakle sad opaci? Ono isto, što od Isukrsta zapitaše žudjeli: daj, učini čudo, da ga vidimo, da ti vjerujemo. Dominik je na poljani grada Fanò u Franči od velika mnoštva i puka opkružen: govore mu protivnici: upiši na list tvoje razloge; pismo tvoje metni u oganj; oganj budi sudac istine; ako oganj ne tegne, tot je prava vjera tvoja. Za tijem puk bezuman žamori, upi: dobro je namišljeno, prava riječ, nek se ispuni. „*Optima propositio.*“ I misle opaci Dominika smestit, zabušit? Zna on, ako ne znate vi zločesni, da je obećo Isukrst, da je spravan u potrebi udijelit krepos čudesa: pozna on da je sad trijeba od tega, da to ište ćas Boga, slava vjere, koris dušâ; stavno ufa, temeljito vjeruje, u kratko pravi k Bogu govor ovi, priličan nekadašnjem riječima Ilije proroka: veliki Bože ukaži danas, da si ti pravi Bog, da sam ja sluga tvoj, ukaži, da ja ovo ne činim po meni, ukaži da činim po nadahnuću i naredbi tvojom; usliši me Bože, usliši, da bude spoznat ovi puk, da je ova moja prava vjera tvoja. — Buduć reko pospješan meće pismo u oganj. Isprosio je Ilija oganj s neba da užeže njegovo posvetilište u svijedočanstvo puku Izraela, da je Baal kam i drvo, da je Bog Abramov Bog živi. Isprosio je Dominik, da ne tegne oganj list, pismo njegovo, za svijedočenje, da je vjera Albigjeska, vjera od privare, da je Dominikova vjera, vjera od istine. Ah ko je dosad začugjen i radostan gledo i razgledo u ognjenoj peći Babilonskoj tri Evrijenska djetića živa zdrava šetat megju gorućijem žestokijem plamima, kô da plami bijahu sunčani zdraci u razbludno proljeće, neka i ovamo svrne oko.

Digitized by Google

neka ovdi pogleda pismo Dominikovo sred ognja ne gorijet, pače̊k sidjet vrh plamenâ kô da leži na krilima lagahnijeh perušinâ!

Od koje su koristi čudesa? Zaludu je svijetlost, zaludu je sunce onijem, koji silom neće da vide: izgubi ćućenstvo opak kad zanori u propas opačine. Pod maljem istine i čudesâ tot većma tvrdne opak. Zločesni Albigjezi ne mogu odoljet Dominiku, cječ česa jeda puni i čemera na štetu vjere, na štetu crkve svete, svud otrov nose, svud oganj užižu. Mnozi i mnozi ostaju njihov plijen, er tako dostojaše, da dopusti Bog radi grijehâ njihovijeh. Ako Dominik na jednu stranu grabi paklu duše, ali na drugu stranu pakljeni namijesnici crkvi sinove robe i otimlju. Opaci kupe se u čete; Albigjeska vojska mačem u ruci plijeni, žeže, siječe: što ne može riječju, privarom pridobit, hoće oružjem posvojit. Ah Bože kud će Albigjeska protivnos? Dokle doprijet? Kad svrhu imat? Kad crkva odahnut, počinut? Čemu se možemo nadat? Da se Albigjeska poluvijernos po svijem državam prostere, vrh svega krstjanstva zasjede? Neće toga Bog. Dakle oružju neka odgovori oružje. Pastijer općeni bûdi, zove vijerne sinove da ustanu na oružje, da stupu na obranu. Sastaje se vojska Isukrstova, križonosni vojnici boj biju krvavi, neprijateljske čete razbijaju, pridobivaju. A Dominik gdje, što čini, što govori? Prihrabreni Viteže Šimune od Monforta, izabrani Vojvodo pravovjernijeh vojnikâ, ti najbolje znaš, ti najbolje možeš nami povidjet bojne zgode tega doba. Reci slobodno, za sve da štogod budeš rijet, rijet ćeš u slavu i pohvalu tvoju. Ali štogod rečeš u pohvalu tvoju, rijet ćeš veće, neg u tvoju, u slavu i pohvalu Dominika. Ti ćeš rijet, da je tvoj mač, kô ono vjetar, neprijateljske tvrgje, gradove, države, proteko, da si ih posvojio: ali ćeš rijet, da je to tebi Dominik od Boga isprosio. Ukazat ćeš polja, gdje si ti neprijateljske vojske poćero, razbio, posijeko: ali ćeš rijet da je to Bog Dominiku udijelio. Ukazat ćeš Garonu i ostale rijeke teći

Digitized by Google

ne već vodom, nego krvi neprijateljskom, ali ćeš rijet, da su to dostojali uzdasi Dominika. Jednijem glasom svak spovijeda, da je u tebi posto Josua: možeš ti ne rijet, da je tebi Dominik bio, što bi vojvoda Josua i Mojizes? Ti znaš, da su prid tobom neprijatelji padali isto kô prid Josui Amalek, kad bi kleknuo Dominik, kad bi, slično Mojizesu, ruke uzdignuo put nebesâ. Po komu ona tvoja čudesa, bojna čudesa, ako ne po dostojanstvu Dominika? Po komu ti su samijeh sto vojnikâ poćerao si tri tisuće neprijateljâ? Po dostojanstvu Dominika. Po komu ti su samijeh šeset konjikâ razbio veće tisuća vojnikâ? Po dostojanstvu Dominika. Ah da meni može bit sada ovdi učinit prikazu na listu ili na postavu, prikazat malašni grad Mureta, prikazat oko njega izregjenje i konjikâ i pješnikâ sto tisuć neprijateljskijeh glavâ, prikazat tebe, kako si svu tu mnoš, malo ne rekoh, bezbrojnu, posijeko, porazio, uništio, su koliko tisuća? S osam stotinâ samijeh konjikâ. Nu ako ne može to danas meni biti, budi jedan čas za rijeti, da je Dominik u maticu Mureta uljego, srčano Bogu uzdaho, za tijem na mir od grada stupio, vrh njega križ usadio, štit života pravovijernijem, mač smrti krivovijernijem postavio.

Sa svijem tijem, neću zatajat, nije pristala albigjeska poluvijernos, nije se iskorijepila sa svijem iz kršćanstva opačina i zločesnos. Ah kolikrat još unaprijeda crkva sveta kušat ima protivnosti i progonstva! Te što zato? Ali je obnemogô Dominik, snimilo se u njemu srce, jakos, hrabrenstvo? Čudo čujte, i čudite se. Dominika smrt ne straši; on za život ne haje; želi prolit krv za vjeru Isukrstovu, i kako srčano to on želi, to bi njemu život bio, kruna, blaženstvo: ali u isto doba želi življet, želi dugo življet, želi tad svrhu života, kad bude svrha čovjeka; hotio bi se on iznać na svijetu u svako doba njegovo. Za što? Za obranu crkve, za uzvišenje vjere, za koris dušâ. Radi toga Dominik ide, obija od mjesta do mjesta, nigdje za koji njegov poso ni za jedan čas ne zastaje se. U njegovijem je odredbam ako može svu zemlju obać, svu stupajom izmjerit. Ali vidi i on da

Digitized by Google

ne može jedan čovjek svud se nać, da ne može jedan čovjek zemaljski vas krug obaći. Potrebe dušâ, crkve, ovdi njega ustavljaju, ondi ga zazivlju nazada, ondi zovu, da se češće prijavi. O pridostojnijeh i prislavnijeh željâ Dominikovijeh! Ko neće rijet? Ali će u isto doba požalit, da ne mogu te želje dopunos imati? Nu ko to tako zamijera? Komu se čine Dominikove želje izprasne? Izprazne nijesu u njemu, zadovoljnu dopunos imat će. Evo što on čini: izmišlja, i postavlja način, kako neće njegov duh nedostat na svijetu, dok ne bude nedostat čovjek na zemlji; način, kako ima njegov glas po svem svijetu prostrijet se da do kraj kopna dopre. Kupi družinu, izbire nasljednike, nasagjuje skupštinu, koja će se nasljedovat, dokle bude zemlja stati na mjestu; zakon njima piše i postavlja, ali je svega toga zakon, svrha, duh, i zamjera ovo samo, ovo jedino, boj biti bez pristanka protiva paklu od unuka do unuka: „*bellum Domini contra Amalech a generatione in generationem;*“ njima Dominik govori: budite pravi moji sinovi, sinovi moga duha, moga hrabrenstva: „*confortentur manus vestræ, et estote filii fortitudinis* *)“ jasam glas, „*ego vox,*“ ali nije ovo istina?, glas, koji ne pristaje ni danom, ni noći, ne pristaje upit protiva paklu, protiva grijehu: to isto budi poso vaš, zabava svega vašega života. Moje srce ne zna što je strah, što je tegota ne zna moj život Budi život, budi srce vaše na izgled moj. Ko ima srce vruće, goruće, temu nije ništa teško, ništa trudno, ništa daleko. Takomu kratka je prostranos, malašna sva najširа, najveća kraljestva. Takomu kraj svijeta na blizu je. Stupite, pristupite, da ražežem srca vaša plamom božje ljubavi, kojom gori, u kojoj se topi moje srce, a vi s vašijem ražežite srca onijeh, koji dogju za vami. Svaki od vas budi Dominik. Znate, što hoće rijet, „*Apostol?*“ To vas ja činim, činim apostole, kako jesam ja apostol. To će vami ime vaše svegjer kazat: nosit ćete ime od „*Propovije-*

*) II. Reg. c. II.

Digitized by Google

dalaca.“ Po imenu vašemu svijet će znati, za što ste na svijetu, ko vas je postavio, čiji ste sinovi, što je vami otac naredio.

Veseli se, veseli se crkvo katoličanska, crkvo Božja, erbo imaš čemu se veselit: Dominik je ponorene jur za pasti potporio i na mjesto vratio mire tvoje, ali tvoja rados i veselje nepristavno budi, i nedospijetno, er Dominik bit će tvoj temelj tvrdi, potpor nepristavni u svakoj došastoj nezgodnosti do svrhe svijeta, on u njegovijem vrlijem, vrijednijem sinovima. Ti si dobro, srećno i čestito po trudu apostolâ prvijeh učenikâ Isukrstovijeh po svem svijetu rasadila se, rasplodila, ali znaj da ćeš ti u ovijem novijem apostolima, učenicima Dominikovijem, u svakoj potrebi, u svakoj pogiblji nać, imat štit, mač, sidro, stup. Družba Dominikova na izgled je one prve družbe Isukrstove. Od onda do sada ovo je prva iza one: ova je onoj prilična: ista je njihova zabava, ista zamjera, isti duh. Vidim ja da će iza Dominika nastat, i po svijetu razasut se družbe ine, i vrlijeh, i vrijednijeh apostolâ. Ali? Ali neće niko moć priteć, zateć čas i slavu Dominika, er je on prvi iza apostolâ taku družbu nasadio, er je Dominikova družba Isukrstove družbe prva nasljednica. Sad bi hotio razlog, da ja tebi zarečem i prikažem došaste viteze, hrabrene vojnike, koji će tebi nastat megju sinovima Dominikovijem. Nu kako ću ja? U istinu, Dominikova je skupština kô ono nebo. Vaskoliko je zvijezdami pobijeno i pozlaćeno. Tu tri vrste zvijezdâ ja nahodim. Prva je, mnoštvo neizbrojno tako sitnijeh, i sustučenijeh ujedno pri našem oku, da ih nikako nemožemo razvidjet o sebi: druga je onijeh, koje se mogu razvidjet, ali za vidjet ih, trebuje bistro oko, nu još i sklom potpomoženo. Treća jes onijeh, koje radi njihove veličine, i obilna uresa, sivaju tako plemenito, da ih može vidjet, i svako oko vidi. Tako isto tri se vrste hrabrenijeh vitezova u Dominikovu redu nahode. O kojoj ću ja govorit, koju ću ja zareći? O svima? Nije vremena, nije načina. O nijednoj? Nehar je i neuljudnos. Budi ti dakle za svijeh da zarečem one samo, koje ćeš ti

*

Digitized by Google

radi njihove uzvišene dostojnosti postavit na otare, da budu svijetlit po svemu krstjanstvu. Imat će sjever viteške apostole Jačinta i Česlaa; Italija imat će Ambrozija, Jakoba od Mevanje, Ivana od Salerna; Sičilija imat će Ivana Ličija, Petra Jeremiju, imat će Portogal Gundisalva; zapad vas, nove zemlje, novi svijet, imat će Ludovika Bertranda; Činsko carstvo, istok vaskolik, imat će Petra Martira, i njegovu vrlovitu družbu; a vrh svijeh ono čudo od apostolâ, Vinčenca Ferrerija imat će sva zemlja krstjanska. Da koliko je onijeh, koji će vjeru i riječima i krvju branit, potvrdit? Jednoga ću ja tebi zareć velikoga Petra Martira, a on će tebi rijet, koliku vojsku braće za sobom on vodi. Da koliko je onijeh, koji će i riječi i pismom koliko i mačem za tebe vojevat? Jednoga ću ja tebi zareć, sunce tvoje, sunce svijeta, Tomasa od Akvina, a on će tebi rijet, koja mnoš ide za njime. — Crkvo sveta, mati naša općena, neka ti sad rečem: tebi već ne trebuje Dominik na zemlji; nek uzleti on na nebesa; tebi trebuje njegova pomoć iz raja: a na zemlji imaš Dominika, ako ne u svakomu, a ono u mnozijem i mnozijem na tisuće od sinovâ njegovijeh, za svake zgode, u svako doba, u svakoj potrebi tvojoj.

Temelju vjere, potporu crkve, Dominiče prislavni, što činiš, što stojiš veće na zemlji? Ostat će na zemlji tvoj duh: ti to znaš, neće dospijet, neće izginut. Eto ti sve, što ti možeš žudjet. Treni, treni krilima, uzleti na one rajske visine. Kad uljezeš u rajski dvor, hodi dokle k Petru i Paulu ti pristupiš; kod njih jes prazan stô; ti je tebi odregjen: tu na stolu jes i kruna mnokruna, koliko svijetla i uresna, nije za mene govorit; ta je tebi svita i pripravljena. Ali prije neg se uputiš, reci mi što ćeš ti nami ostavit, tvojijem sinovima, sinovima u Dubrovniku osobito? Ah ćajko moj, ćajko moj: *„pater mi, pater mi“* ti ideš, ti letiš, da što ti nami ostavljaš? Ali si ti manji od Ilije? On je Elizeu svoj plašt, vir od čudesâ, s neba puštio, da što ti nami?

Digitized by Google

Paček što ištem ja još od više? Srećni mi njegovi sinovi, kojijem je ostavio on, koji imamo, srećni vi bogoljubni Dubrovnika gragjani, kojijem mi kažemo, nosimo, nastavljamo, oni nepristavni vir od milostî, od utjehe zdravlju, životu vašemu, čudotvorne moći, mogući prst S. Dominika Da koju har držanismo i mi i vi takomu ocu, takomu blagodarniku? Ah ne budimo lijeni, ne pristanimo po sve godište, a osobito na ovi dan, njega hvalit, slavit, i častiti.

IV. S. Dominik.

Omnia facio propter Evangelium
Činim sve radi Vandjelja.

Koliko je uzvišena i velika dika i slava dostojanstvâ Dominika, prisvetoga i pričestitoga viteza vjere krstjanske, toliko megju pucim i narodim pravovijernijem razglašena, i rasijana. Svak umije rijet, koga zlamenjuje, što zarica svijetla zvjezda, plamenita zublja, ona prosvjetljujuć, ova ražižuć svijet. Dominika, — riječ je općena, — vidje u prikazi samovladalac crkovni, Inočenco treći, podapirat, uzdržat Vatikan, Rimsko Templo, sklonjeno za pasti. Po Dominiku, svak povijeda, da je milostiva Majka Bogorodica prisveta, za sačuvat od pogube uzopačeni narod ljudski, obećala Sinu svomu gnjevno rasrčenu, i jur spravnu su tri priteška bića satarisat ga i porazit, obećala, svijet povratit, i podobrit. Komu je trijeba, da povjedim promjenu svijeta po Dominikovu trudu krvavovomu uzročena; duhovni plod, što isplodi riječ Dominika, kud god on pronije stupaj po Španskijem, Franačkijem, Italijanskijem državam? Paček, ali nije nje-

Digitized by Google

mu držan vas svijet, ali kao njegovo spoznat nema, štogod dobročesno učiniše, i čine Dominikovi nasljednici njegovijem duhom obujmjeni, prigorućijem plamom srca njegova ražeženi, za uzmnoženje vjere, za korist dušâ krstjanskijeh? Njegovo ter njegovo, kakono, sve što sunčani zdraci griju, goje, i zlate, sunce grije, goji, i zlati. Dali je ko nezna prizamjerni plod i korist Rosarija svetoga, molitve, koju sklopi, koju složi neizrečena ljubav Dominikova prama Majci Mariji? Nije mi trijeba dozvat sa dna pakljene propasti Albigjesku crnu nakaz, da prikaže, ko nju stišti tu, ko rinu kolovrat; čija dostojnos, čije mogućstvo obori sto tisuć krivovjernijeh vojnikâ prid malahnom četom vijernijeh sinovâ svete matere crkve katoličanske. Nebih reko što ne znate, da prikažem gospodičnu oblas Dominikovu vrh svega stvorenja: kako bi njemu poslušan zled, bol, smrt nemila, kao bijahu njemu oganj voda, zlo i dobro podložni. Ne mislim ja dakle stvari znane ticat i danas pominjat, pokli je kratko veoma za govorit meni vrijeme dopušteno. Da što se vi nadate čut od mene? Ono samo, što zaricaju Pavlove riječi, moja je miso dotegnut. Dominik sve što učini, učini radi Vandjelja. Da se duše posvete, da se umrli sahrane, zamjera bi čina svakoga, svijeh kreposti njegovijeh.

Prva je, glavna je stvar svakomu onemu, koga milos višnja uzdiže na tu čes slavnu i plemenitu, čes od trudnika vandjeljskoga, koga Privišni otpravlja da utemelji vjeru, vangjelje proglasi, da izgoni grijeh, ljuckomu srcu Božju ljubav usadi, privede na put od sahrane koji zanoriše put osude, prva rekoh glavna je stvar, uznijet u visinu duh svoj, vezom žestoke ljubavi nerazdiono ga združit s Božijem duhom, ter da se sklopi od dva duha jedan duh, po riječi Pavla Apostola. *) Ovo je zamjerio Isaija **) kada reče: uzidi, uzidi na visoko brdo ti, koga

*) I. Cor. 6 v. 17.
**) Is. C. 40 v. 9.

Digitized by Google

posla Bog za glasnika k Sionu. Ljucka je riječ, prazna riječ, zvek beskorisni, ako nju ne udahne Bog. Bog je vir plodne riječi, veli okrunjeni prorok. Nije riječ goruća, srca ne goruća. Po ćem može gorijet srce ako nije sred Božjega ognja razgorjeno? Voda ležeća zemlju plodno natapa, jer nje vapa po kreposti sunca uzdignuta na visoko, oblak stvara, oblak se u dažd raščinja. Iz visoka nebo sijeva, iz visoka munja pada. Znate kako Mojizes uzigje na uznosito brdo Sinaja, dozvan da primi zakon, što bješe Višnji pripravio Izraelskomu narodu za stavit; znate svijetlost lica, jakos srca, krepos riječî stečenijeh od njega po prijateljskomu razgovoru i općenju s Bogom za mnogo danâ. Priličan njemu Dominik uzdiže u visinu, i uznosi na krilima hitre ljubavi duh svoj, sjeda na visoko brdo blizu Boga, š njim se ljupko sadružuje, za čut i naučit s čijem će k puku poći, što će mu rijet, i s tijem steć riječ, riječ od ognjene munje i strijele. Dominik i uzlazi, i slazi. Kad uzlazi, uzlazi za govorit s Bogom radi puka: tu se moli, tu vapi, tu prosi krepos i mogućstvo riječî, s kojijem će krenut grešnike, pridobit protivnike, porazit pako. Ako slazi, slazi za govorit s pukom radi Boga svoje ljuvezni, riječ je njegova grom i munja, sve da je Bog ljubljen, da je vjera proslavljena, da je zakon obslužen, da je grijeh izgonjen. Ovo bi zabava svijeh danâ, svega života njegova. Gdje je, u čem je Dominik? Ili tamo, ili amo. Ako nije s čovjekom radi Boga, tot je s Bogom radi čovjeka. Podijeli ovako Dominik vrijeme, koje zanosi svagdanji krug nebeski: dan trajaše govoreći s ljudima, noć pokojnu u slatkomu razgovoru s Bogom. Svaku noć, nu i svu noć, osvem što bi, pridobit oda sna, ištom trenuo s okom, u Božjemu templu prid Božijem otarima vapeć, uzdisajuć proveo bi. Ah da mogu progovorit oni svijetli miri, oni slavni otari, ono tle, da im mogu ja udijelit riječ, što bi smo čuli mi, što bi oni povigjeli? Znali bismo slados rijeći, plam ljuvezni, goruštvo uzdahâ, ginuće srca Dominikova. Ali hoću ja, da se štogod ako ne sa svijem, domislite vi, pravovijerni. Zami-

Digitized by Google

slite dušu, koja nikad ne bješe ockvrnula svoju čistoću, svoju pravednos; srce, koje ne bješe u život jedno stvorenje pri svomu stvoritelju zaljubilo; čovjeka, koji nikad ne bješe smrtno sagriješio, božju milos izgubio; pak zamijerite širinu, visinu ljubavi prema Bogu, koja se u njemu nahodi. Nauk je bogoslovni, u ovoj ljubavi nije moći stat na istomu, ili se stječe, ili se gubi: ili se napreduje, ili se ustupa, i hodi nazada. Koliko se dakle uzdignu Dominik, oni, koji bješe svegjer Boga nad sve ino, nad sebe istoga ljubio, gdje je dopro hodeć svaki dan, svaki čas tot više naprijeda? Pazim prvi stupaj, koji krenu on kada doprije do razuma: slijedim pazit tijek djetinstva, tijek mladosti: slijedim, nu ga već ne vidim, uteče mi s oka: toliko se vito uznio, uzvisio. Nije dakle čuda o Dominiku rijet, da bi on putujuć sve vrijeme trajo s Bogom: svaka njegova riječ da je bila ili o Bogu, ili radi Boga: nije čuda, da bi noćni njegovi uzdasi goruć česstokrat razbudili onijeh koji š njim u istom domu boravjahu, njegove grozne suze da bi krenule plač i suze u njima videć ga, ćujuć ga. Pripovijes je o Dominiku, da bi njegova dva oka priko molitve stvorili se u dva vira, a suze u dvije rijeke razdijelile radi gorkoga skončanja, što je kušo u sebi, er je Bog uvrijegjen er je vjera potlačena, er je božiji zakon počepan er Bogu duše robi i otimlje pako. O srcu, o ljubavi! Rad velike sile, trga, i skončanja, iza duga klečanja ustajo bi na noge sad uzdižuć put neba ruke, sad na način križa raspinjuć ih, a sad s tijelom do koljena prignut stojeći. Najviše ima običaj ničice prostrijet se po tlima, tu gorko vapeć, uzdisajuć pored s okrunjenijem prorokom: daj mi Bože duše, eto se moja duša k zemlji pritisla: povrati mi Bože život dajuć što prosim: ovo je moja smrt, vidjet duše odmetnute od tebe, poraza je moga života.

Po mjeri ovolike ljubavi prema vječnomu neumrlomu dobru, nije truda spoznat, kolika bješe u Dominiku ljubav vlaštita. Svemogući Bože! Je li ko komu kad bio neprijatelj taki, kako

Digitized by Google

bi svojoj pùti Dominik? Iz rana spozna on, djetešcom vidje, da je pùt naša, po otrovnomu grijehu Adamovu poštećena, prvi smrtni provodič od svega zla našega, od duhovne naše poraze. Ona nemir stavlja megju čovjekom i Privišnjijem, ona ih smrtno svagja, ištuć i čineći da je nje volja protiva volji Božjoj zadovoljena. Cjeć česa učini se njoj Dominik nesmioni neprijatelj i protivnik: bješe se tvrdo i temeljito s odlukom zavezo, činit sve što je njoj neugodno, i mrzeće, zakratit sve što ona pita i hoće. Slavne i čestite pustoši od istoka i od zapada, posvećene i proslavljene pokornijem životom Ilarijuna, Antuna, Romualda, Brunona, i bezbrojnijeh inijeh nasljednikâ njihovijeh, sad vidimo, sad poznamo, da već nije trijeba k vami doć, u spilam, u klisuram gorâ vašijeh ustanit se, za imati slobod, na svu volju pùt pedepsati, i pokorit se. Izgled kaže Dominikov, da se može povoljno i u ljuckoj općini biti pustinjak, u sred bjesna i razbludna svijeta da se može bit pokornik. Evo novoga pustinjaka, novoga pokornika. Nu od koga doba, od kojijeh ljetâ njegovijeh brojit se ima ovaki život Dominikov? Od stavnijeh godištâ, od mladosti? — Od nedorasla djeteta. Sedmerogodan umije on sebi piću zakratit: vješt je ustat na noćno bdijenje: zna što je noć u molitvi provesti: nije lijen za to malo počinut, po tlijem se položit, prostrijet se. Da što će bit od ovakoga djeteta unaprijeda? Nije kad potanko, i poredno sve povigjet. Budi vam zadosta, po vrsima da ja progjem, samo poglavja da tegnem. Kruh i voda bi u korizmu sva hrana njegova; a što je inijem u to vrijeme jestojska, to bi njemu svagdanja, piće u sve vrijeme života sama voda; kraj otara, ili prid otarom ploća, običajna postelja: sve što je krajinâ obašo, svijeh ne inako ako ne bosonog obagje. Znalo se za zakon trikrat na noć mučit pùt nemilijem udarcima teške gvozdene verige, dok bi rijeke krvi protekle, dok bi krv svega njega oblila. Za tijem što bi Dominik? Verigu složio, ter je ostavio za prihitit opet sutra obnoć, i ponovit to nesmiljeno raskidivanje pùti. točenje krvi? Nije to tako, pra-

Digitized by Google

vovijerni. Ako pristaje udarat, ne pristaje mučit i pedepsat. Ini je način, isto oružje, nepristavno mučenje. Buduć pristo udarat, udilj oko sebe paše mnokrugno bodežljivu verigu. Stavlja je dakle na se, diže je, ali nigda za dopustit, da jedan krat tijelo od muke počine, odahne. Veriga ili raskiduje, ili probada. Verigo silna, silniče zlosrdni Dominikove pùti, tot ti nigda za nigda pristat od tega nemila djela, nigda se ne umorit ti? Tako željna Dominikove krvi? Nigda zadovoljno opojena? Svegjer žedniš, ako se u njoj ogreznuta ne gojiš? Ah za što ne upravljaš tvoj gnjev protiva onoj pùti, koja bješe Bogu sagriješila, Boga uvrijedila? Vidiš svijet opaki, vidiš mnoš grešnikâ, ondi trati silu, tu rasržbu izpuni. Pačck radi čijijeh grijehâ tako se teško pokorio Dominik? Radi svojijeh? Radi njih, neću zatajat, bješe odregjeno jedno od ona tri krvava bjenja. Bože višnji, radi kojijeh grijehâ Dominikovijeh? Radi grijehâ one vrste, u kojijem ne veoma vrijedan krstjanin krivine ne umije iznać, za pohulit; radi onijeh, koji se nama čine ako ne svijetla, a ono ne ni tmasta djela, čine se blijeda, to jes ni tamo ni amo. Ova djela, ovi grijesi, na koje po riječi Duha svetoga čovjek dok je ovdi u ovemu biću iza grijeha Adamova, nek je svet, i prisvet, ne može ne nastupit, činjahu se prid očima Dominikovijem tako teški grijesi, da kad bi pod grad koji došo, k selu pristupio, tu bi kleknuo, tu zavapio, da se Bog smiluje onemu puku, da ga ne bi pedepso, kad uljeze megju nj onaki grešnik. Je li se kad čulo čudo ovako? Vjerujete li pravovijerni? Možete slobodno vjerovat er se o Dominiku čudnovitomu svecu povijeda. Znate sad od prvoga krvnoga bjenja koja bi svrha i zamjera u Dominiku, znajte i od ina dva. Tugji grijesi bijahu: ostaci grijehâ onijeh dušâ, koje se u purgatoriju nahode; grijesi opacijeh, koji Boga vrijegjaju na zemlji. Nijesam dakle krivo u početak reko, da je Dominik sve radi vandjelja činio. Umije on svaku krepos, svako svoje izvrsno djelo na ovu svrhu, na ovi kraj izvesti. Njegova slavna djela korisna su vandjelju ili prid Bogom, ili

Digitized by Google

prid čovjekom. Prid Bogom se čini dostojnik za isprosit, da Božja milos krene srca opacijeh: prid čovjekom čini se ne zahodna zvijezda, od prisvijetla izgleda, da opacijem omili Bog, omrzne grijeh. Sve što je u njemu govori: skrušite se, posvetite se. Mogo je i on rijet, kako reče Krstitelj, ja sam glas, *„ego vox:“* ovo, i ništa drugo. Dominik ubog: prosi od vratâ do vratâ, s čijem prižívljet; klečuć prima, priklono zahvaljiva. Te ko je ovi ubog? Poznate li ga? Krv Gusmanska, rod koljena, koji se broji megju najplemenitijem, i bogatijem Španske zemlje, u rožbini kraljâ, i gospode. Kada bi njemu vlaštita ložnica, vlaštita postelja? I tad, kad se svršeno poboli, u tugje je uljego, na zaimanomu se prostro. Da što su prid njim časti, cijena, veličanstvo, i slava? Petkrat silovan da se primi crkovnoga vladanja, reče, da bi obro, tucak it po svijetu, prije neg uznjet stupaj na to pristolje. Ako htje poglaviti Pastijer crkve, da se proglasi veliko čudo, kad oživje plemeniti mladić po molbam, i dostojanstvu Dominikovu, on se izusti da će udilj odać, za nigda se u Rim ne povratit. Kad se vidje već radostan Dominik, neg li tad, kad ga hudi vodac provede namišljeno putem tako hridnijem i kršljavijem, da je on, kud bi stupio, svud krvav stupaj ostavljo? Ne bismo znali, za što je on većkrat Karkasone grad, neg li Tolosu pohodio, tu se dugo vrijeme zastajo, da nam ne očitova on isti; er ga je puk od Tolose cijenio i častio, puk od Karkasone psovkam, pljuvotinam, i na sto inijeh načina ružio, i grdio. Pristaću, er ne bih danas dospio, kad bih sve povigjet hotio.

Ali nije u ovemu sve, što je učinio radi vandjelja Dominik. Kušam Dominikovo srce, život i djela razgledam, ter sve što o njemu zamišljam, sve u ovo malo riječi zatvoram. Dominik se nije rodio za sebe: Dominik je postavljen za iskrnjega. Velike riječi! Tako je. Nu kô velika, toliko istinita i prava. Slovo dignut, krivo je učinit. — Velik glad bješe obuzeo Palencu, grad koji tada bi glasovit radi skupa prvijeh u znanju naučiteljâ

*

Digitized by Google

Španskijeh: tu se nahodi Dominik mladić, tu zabavljen za slušat nauke, za uskočit u mudrosti. U to jadno vrijeme sve što on ima, veselo, pospiješno razdijeljiva, prodava. Što već ima Dominik? Čujte što: same knjige. Neka mu stoje: te su njemu potrebne, kô oružje vojniku, kô orudje svakomu rukotvorniku, zemljaku. Ovako vi: da što on? Još i knjige rasproda, za dat utjehu nevoljnijem. Ne trebuju Dominiku knjige te: ima on knjigu koju štije, u kojoj uči, knjigu vrhu svijeh knjigâ, punu naukâ i božanstvene mudrosti, knjigu od ljubavi iskrnjega. Nije ovo moja riječ, nije od mene izmišljena; čuh je, naučih je od njega. Onijem, koji začugjeni rad velike njegove mudrosti u riječima i besjedam, upitaše ga, u kojijem listima on to i toliko nauči, reče, u listima od ljubavi: „*in libello charitatis.*“ Ah nek i ja sad uzdignem glas moj s njekijem mnogo razumnikom, i rečem: učenik učini se učitelj; učitelji učiniše se učenici. Oni Dominika uče slovom, riječi, a on njih djelom: oni njega vježbaju u razumu svijetovnomu, a on njih u razumu božanstvenomu. Dominiku je sama jedna stvar, sama jedna knjiga vlaštita. Nu ta knjiga s srcem Dominikovijem je sjedinjena. Paček ta je knjiga srce njegovo, u komu štije rajskijem slovima upisane vječne nauke od ljubavi. Dominik je sebi knjiga i učenik. Čijem dakle hoćeš, čijem veće možeš, moj ćajko prislavni, smirit ucviljenu mater, njoj zarobljena sina povratit? čijem da se vrati k crkvi, utješit plemića, koji se bi nerazborno rad uboštva odmetnicima vjere svete pridružio? Sve si dô, sve si prodo: puno je tvoje srce, ali je ruka prazna, bez ništa. Ne nahodim ja: nahodi on; veli onoj materi: evo mene, hodi, pridaj me mješte tvoga sina, robovat ću ja, da se oslobodi tvoj sin; veli plemiću: evo što imam ja, mene samoga, hodi, prodaj me, utješi tvoje potrebe. Veljaše Pavo sveti Korintjanima: potratit ću sve što imam za vašu koris: „*ego autem impendam.*“ Velike ljubavi! Nu što je manje učinio Dominik? Ne bi zadosta Pavlu svetomu, povrati se ter priloži: dat ću mene istoga za vašu ljubav: „*et super-*

Digitized by Google

impendar.“ O srca! Da li nije bilo slično, jednako, isto srce u Dominiku? Prisvijetla dva oka crkve svete, žarka dva sunca vjere krstjanske, ko ne zna jednoga od vas, nek njega sudi po drugomu. Kad se oko oku tako slično rodilo, kako tebi Pavle Dominik? Dati sebe, dati život radi vandjelja, ta bi u njemu želja nepristavna, pohlepa nenasitna. Kolikrat stupi za pohrlit put dalekijeh krajinâ, naseljenijeh s nevjernijem, neuljudnijem narodima, za tu prolit krv, primit smrt? Nu zadržan od Božjega vladanja, od Boga vraćen nazada, posadi se sred krajinâ, po kojijem se bješe poluvjernos razplodila, razprostranila. Tu je svud hrlio, svud nasrto, jeda bi gdje god smrt nemilu susreo. S tom svrhom u pameti, s tom pohlepom u srcu k onijem bi gragjanima, k onijem seljanima teko, kojijeh bi zno, da ga veće mrze, da mu snuju smrt, i porazu života: one bi pute obiro, na kojijem čuo bi, da ga zasjednici čekaju. Svijem inijem zasjednicima trebuje krit se, tajat, da im ne bi putnik ubjego; Dominikovijem trebuje, da im dogje u ruke, prijetit mu, dat i stavit na glas put, mjesto, gdje će oni zasjesti. Svakomu inomu putniku dosta je začut, na komu se putu razbojnici nahode, da odtole pun straha i pospjehe ustupi, nazada se vrati, do duga tuda ne progje: Dominiku je zadosta dočut, koji put opsjedoše oni, za ostavit svaki ini, i uputit se tijem. Poćujte, koliko njemu straha činjahu prijetnje zlosrdnijeh protivnikâ. Bi njegova svegjer ova ista riječ: ja umrijet mučenik? nijesam te sreće: nijesam dostojan primit taku milos: to nijesam još prid Bogom zadostojo. Čujete li riječi, vidite li želju, zamjerate li pohlepu? Ali čujte i još veće, i naježite se. Što bi ti, rekoše mu razbojnici jedan krat, da te mi susretosmo, da si nam upo u ruke? Odgovori Dominik: — molio bih vas. — Tad molio? zaludu, zaludu. — Molio srčano, da ne biste jednijem udarcem udijelili meni smrt; da biste muke, bolesti produljili; meni malo po malo meso kidali, pak ruke noge osjekli, tako izmučenu pùt prid oči moje stavili, da se moje oči nasite tega pazenja; za tijem njih

Digitized by Google

izvadili, pak trup moj u lokvu moje krvi rinuli, potopili. — Zno sam dosad što je podnijet teške i priteške muke za vjeru krstjansku, nijesam zno, što je učit i vježbat silnike, kako bi oni gore, teže, dulje izmučili. Neka sa dna od pakla pogleda Nerun, Kaligola, i svi najnemiliji silnici, neka reku, ko bolje, oni, ali Dominik? Izmislit oni, ali žugjet Dominik? Eto danas bistrija se kaže bogoljubnos po Dominiku, neg li samosilnos svijeh opacijeh. Odavna ona pridobi ovu, trpeći, veselo podnoseći; danaske je pridobi jur u hrabrenstvu, i u požudam.

Prihrabreni, pričestiti viteže što, već stojiš ovdi na svijetu? Koja ostaje kruna, da je stečeš trudeć na zemlji? Kruna od djevičanstva? Tvoja je vlaštita. Kruna od pokornika? Steko si je. Od naučitelja, od apostola? Zadostojo si je. Od mučenika? Pripravljena ti je. To srce, taka pohlepa nije dostojna od ove krune? Ko ne bi spravan, vrijedan, smion? Ti, ali silnik? Mučenik, ali krvnik? Teci dakle k nebeskom, k rajskom dvoru, da posadiš na to slavno i čestito čelo krunu od svijeh krunâ sastavljenu. Nu se tu spomeni i od nas, kako stavno ti obeća nami. Ah ako si ti prid božijem pristoljem mogo toliko putnik umrli na zemlji, da se nije našlo stvari, koju nijesi isprosio, koliko možeš sad neumrli dvoranin nebeski? Budi dakle parac naš u sve vrijeme života našega, budi obranitelj, pomoćnik budi u svijem potrebam našijem i duhovnijem i telesnijem. Učini ti, da budemo u veselju i radosti ponavljat ovi dan, na ovi dan osobito harni tvoje ime slavit, i blagosivljat.

Digitized by Google

V. Proslavljenje Svetijeh Moći,

to jes Prsta Svetoga Dominika, koji se časti u crkvi oo. Dominikanacą u Dubrovniku.

Žugjeh vami dat Vandjelje, nu i mene istoga: toliko ste mi dragi. — Sv. Pavo Solunićanima. Ep. I. c. 2. v. 8.

Komu srećnom mjestu, komu srećnom puku ovi svijetli i blagi dan slatke uspomene i svetkovine pričestitoga viteza crkve svete, Dominika zakonitelja moga i duhovnoga prvoroditelja, dan ima bit od veselja i od radosti? Valenci Španskoga kraljestva čestitomu gradu, otkle sinu svjetlo ono sunce, po komu progledaše iz slijepila i tamnosti svi umrli, gdje zasja plamenita ona glamnja, koja ražeže mrazno i ledeno ljucko srce, otkle zatrubi primoguća ona trublja, koju dočuše svi istočni, sjeverni, poludni, i zapadni narodi? Pravo je i pristojno, kakono se diči i raduje svaka majka slavom svoga poroda, da se svako rodno mjesto diči i ponosi slavom svojijeh gragjanâ, kôno svojijeh sinovâ. Bolonji, u krilu slavodobitne njegda Italije usagjenoj, nad sve ine mudromu gradu, u komu zagje svijetlo ono sunce, ugasi se goruća ona glamnja, prista moguća ona trublja, iza kako bijaše prosvijetlio, ražego, svojijem glasom vasaj svijet napunio? Razložito je i prikladno, pokli su svakomu mjestu od dike vele veće i uresa negli ijedno svjetovno blago, svete moći i telesa plemenitijeh vitezâ krstjanskijeh, koji u rajskom dvoru na prvijem stolima kod višnjega kraljuju na nebesima, i gospode odisgar nebom, zemljom, svijem stvorenjem. Sasvijem tijem nek

Digitized by Google

se utaži Valenca, nek pri tebi pristane Bolonja, slavni Dubrovniće, moje rodno mjesto; slavni rekoh, ne cjeć blaga neprijatelskijem narodima zaplijenjena, neg cjeć mnoštva svetijeh moći kojijem si urešena, ne cjeć različnijeh narodâ, koji se tebi klanjaju, neg cjeć bezbrojnijeh nebeskijeh braniteljâ tvojijeh, koji nepristavno paze na tvoju pomoć i obranu. Nad Valencom i Bolonjom ti se raduj, ti uživaj. Ako je u tebi priko svega godišta koji svijetli i veseli dan, ovo ima bit najprvi, najveći, osobiti ovo je tvoj dan, dan uspomene sveca, koji je tebe nad sve ine gradove, nad sve ine narode obljubio, tebe uresio. Ne varam i ne hvastam: nije trijeba mnogo trudit, lasno spoznat možeš istinu koju ti danas naricam. Prosteri tvoje pozore put onega otara, pogledaj one moći, oni prst prisveti, spoznaćeš obilježje prem žestoke ljubavi, koju ti Dominik nosi, i nošaše. Eno blaga s kojijem te obogatio; eno zlata s kojijem te uresio. Dopušti mi, da ti ja u dulje prikažem ovi bogati dar, s kojijem te počastio, za tvoj ures, za tvoju koris. Bezakonja neharnos bila bi moja, zatajat česti duhovnoga moga Roditelja, tvoja u zabiće postavit milosti blagodarnoga tvoga pomoćnika, i ljubovnika.

Ljubav je neki slatki primili vez, koji srce k srcu priteže, i veživa. Cjeća česa pričica je od razumnijeh, da unutrnjijem njekijem i otajnijem načinom mi živemo, većma u onoj stvari koju ljubimo, negli u istijem nami. O njoj mislimo, o njoj besjedimo, k njoj hrlimo, kod nje uživamo; a od nje na daleko, nemir, nepokoj mi kušamo. Mnogo veoma može ljubav, dokle živi općimo ovdi na zemlji, nu nje silovita vlast još se i po smrti prostire. Cjeć česa koje koga živ ljubio, š njim se žudi mrtav sadružiti, rodjak s rodjakom, prijatelj s prijateljem u istom grobu počivat obire, da budu telesa ne razdružena, kako bijahu srca s ljubavi savezana. Pače osvem tega (pogledajte, dokle ljubav dopire, koliko može) neobičajno nije obrat za svoj grob onu zemlju, ono mjesto, koje bijaše u život drago i ugodno. Cjeća česa priko

Digitized by Google

mora, priko suha prinose se iz mjesta u mjesto, iz jednoga grada u drugi, mrtve kosti i telesa u tvrdijem bogatijem pohranam sadržana i zatvorena. A na svrhu ko ne zna, da je kogod naredio, njegovo srce iza smrti da se pošlje na čas, i ukopa u onem gradu, koji bijaše prem duboko u njegovu srcu usagjen.

Koje dakle svijetle dare, koje bogate časti tebi udijeljene, čekaš od mene da ti ih prikažem za pravi biljeg i obilježje ljubavi slavnoga viteza Dominika svetoga, Dubrovniće, i Dubrovački puče? Ne čekaj da ti izbrojim pisma, u kojijem je tvoje ime pozlatio, tvoje slave i česti od staroga doba hvalami uspeo na visoko, i upiso; ne išti da ti prikažem zlato i blago, s kojijem je tvoje države obogatio; nije on visokijem sgradam i dvorima tvoje mjesto uresio, nije on tebi steko i na čelo krunu od gospoctva i vladanja postavio. Nijesu ovo najveći, najbolji, prem da su na svijetu scijenjeni i žestoko žagjeni dari i časti izvrsne ljubavi. Viši je, veći je čovjek, koji njim gospodi, njih uživa: Udijelit sebe istoga, ili od sebe istoga koji dio, najveća je čas s kojom može počastit, najbolji je dar, koji može dragomu čovjeku udijeliti. O ljubavi dakle prizamjerne Dominikove prema Dubrovniku gradu, o dara pričestita, časti priblagodarne, s kojom te počastio, nadario, uresio tvoj prislavni parac i ljubovnik, hoću rijet one moći prisvete, razumijem rijet, oni prst čudotvorni, za svake zledi i nemoći osobiti lijek, nepristavni vir od bezbrojnijeh milosti i darâ nebeskijeh.

Ne sumnji dakle, da te nije Dominik još dokle na ovem svijetu pribivaše, srčano i žestoko ljubio. Čini mi se, ko da ga slušam k tebi pravit one medene i primile riječi, koje je Rimskomu puku pravio glasoviti Pavo apostol: *) — Ah koliko si ti duboko u mojoj pameti usagjen, u momu srcu ti si tvrdo zazidan. Svaki čas ginem požudom, za tebe vigjet, k tebi doć, tebe pohodit. Istina je, moje požude široko se po svem svijetu prostiru, svud doprijet,

*) Rom. I. v. 11.

Digitized by Google

žudim svud koji god plod apostolskog moga truda ostavit. Ne straši me mrazni sjever, ni ognjeno poludne, hotio bih pored s suncom od istoka do zapada obać vas svijet. Nek je pućina bes kraja, ja bih je dobrovoljno brodio, nek su države i kraljestva na kraj svijeta ustanjena, brzo bih k njima odletio, nek su silna poludivlja čeljad, veselo bih i smiono š njima se sadružio. Ali nada sve ine narode, nad svako ino mjesto ti si zamjera mojijeh požudâ; k tebi da mogu na krilima od vjetarâ došo bih. Nu Božije privišnje nedohitno vladanje uzdrži me: er drži me u Franačkoj zemlji Albigjeska poluvjernost, uzdrži me u Njemačkoj krajini pogana nevjernos, uzdrži me u Italijanskijem državam ustarani grijesi i opačine. Sad je trijeba utažit nemir i nabune, sad ugasit plame od nećistoće i od bludnosti, usadit od učenika mojijeh red i skupštinu, uvježbat neumjetne, na pokoru grešnike privesti. Bez pristanka, bez krsmanja trijeba je sjemo tamo da letim, kôno hrabreni vojnik postavljen na stražu i obranu grada neprijateljskom vojskom i oružjem obstrta i okružena. Leti s jedne strane na drugu, za dat pomoć i opriječit se, a navlaštito ondi pristupi gdje je jače i veće neprijateljsko nasrtanje. Sasvijem tijem ako nemogu doć živ, doći ću mrtav. Primićeš iza moje smrti, primit na čas očiti biljeg žestoke moje ljubavi, najbolji dio mene istoga. Najbolji dio rekoh, er što je najbolje, prst zlamenuje i narica. Zlamenuje ljubav, nu ne svaku nego pravu korisnu ljubav. pokli u ruci sadrži se jakos i mogućstvo. Moje moći dakle, moj prst bit će tebi za vječnu pomoć, obranu, i utjehu.

Osvani veće dakle svijetli bijeli danu, i donesi bogate plemenite časti, dare od Dominika nami odregjene, i poslane. Pristupi, ne ckni, donijet svete moći, s kojijem urešena bit će vavjek srećna sva Dubrovačka krajina. Ti ćeš bit početak od našijeh srećâ, počet ima od tebe broj srećnijeh dubrovačkijeh danâ i godištâ. Nazad pet stotin četresti i šest godišta, jedanesto iza slavnog priminuća Dominikova, prigje oni čudotvorni prst u ovo

Digitized by Google

mjesto, ne bez velika čuda i osobite pomnje i vladanja njegova. Bolonja je u istinu, koja sadrži njegovo tijelo prisveto, na daleko odovlek usagjena, grad od grada širokom morskom pučinom razdijeljen; ali ne bješe Dominiku ništa trudno ukazat, uporavit drum, po komu svete moći k nami na zdravlje prigjoše. Tvrda je bez sumnje izvan načina i lakoma Bolonja, bješe lasno Dominiku, ili joj mrzeće bijaše ili ugodno. Odredili su ljudske misli sve ino mjesto počastit, drugo mjesto naresit, ali Dominik protiva ljuckomu hoćenju silom ustavi u sred grada Dubrovnika redovnika sina svoga, koji ono blago drugovgje nosaše, i usilova Dubrovniku Dominikovu gradu ostavit. Počujte sa malo riječi Pisma svetoga. Rakela gizdava kći Labanova, *) žugjena žena Jakobova, na odjeljenju potajnu iz kuće svoga roditelja u družbi svoga Jakoba, koji bijaše odredio rastavit se od tasta, i odijelit se potajno nakon dvadeset godišta u krvavom znoju i trudu na njegovoj službi istrajana, ukrade svomu ocu neke zlatne bogate kipe i prilike himbenijeh bogovâ. Kad se Laban iz polja doma vrati, ču, što se dogodilo, ter vigje da su nestale one scjenjene od njega i čašćene prilike, skoči na konja pospješno pun ognja u licu a rasrdžbe u srcu, prešnijem tijekom hrlo bijaše za dostignut Jakoba. Stignu ga na gori Galaadskom, ter njemu upravi ove riječi: — Ovo se dakle od tebe nadah, ovo li su načini i ljudska djela? Ako te bješe želja od rodbine i i rodnoga mjesta, nu zašto ukrasti meni moje zlatne kipe? Nećeš naprijed stupiti, nećeš se odovlek dijelit, ako ne izvadiš na srijedu, što si iznio; izvadi što nosiš, što nije tvoje, povrati. — Kako Laban s Jakobom, ne inako dopuštite da rečem, s redovnikom sinom, i nasljednikom njegovijem učini Dominik. Pun bogoljubne radosti i veselja gorirečeni redovnik bivši steko, i primio ono blago plemenito, dijeli se iz Bolonje, ter probijuć česte uzmnožite Italijanske gradove i države, s kraja na kraj ovega

*) Gen. XXXI. v. XXXII.

*

Digitized by Google

žala upravi put, odovlek, misleć, Ugarskijem krajinam svete moći na dar ponijeti. Nu Dominik ine misli u svojoj pameti privraćajući, zateče se za njim hrleći na svijetlu sunčanu konju po nebeskom prostoru, priko suha priko mora, ovdi na ovem žalu stignu ga, ustavi, reče mu: — Bogu ugodni sinko kud ideš? što misliš? moje moći kud si odredio ponijeti? Zaludu su tvoje odluke, isprazne su tvoje požude. Ovdi ustavi tvoje stupaje, ovdi promijeni tvoje misli. Nijesam ja Ugarske krajine odredio tezijem darom počastit: Dubrovnik je mjesto od mene obljubljeno, ovo je grad, koji sam davno zamislio nadarit, obogatit, uresit. Nećeš iznijet izvan ovijeh mirâ tvoje stupaje, nećeš visoko ovo brdo uziti, ovdi tvomu drumu u isto doba svrha ima bit i tvomu životu. Očituj dakle što krieš, izvadi što nosiš, daj, pridaj komu idu moje časti, moji dari, moje moći. — Privelike tvoje česti i sreće, dubrovački puče, sad se možeš zvat srećni čestiti puk; nemaš ćesa veće zavidjet najplemenitijem mjestima, koja uzmnožitijeh viteza krstjanskijeh čudotvorne moći imaju, i sadrže. Što ćeš zavidjet Napuli, er sadrži krv Genara prihrabrenoga vojnika i mučenika crkve svete; što ćeš zavidjet Padovi, er sadrži jezik Antuna, glasovitoga Apostola vandjelja svetoga; što ćeš zavidjet Paviji, er sadrži srce Agustina, primudroga naučitelja svega krstjanstva. I ti imaš, ti sadržiš mogući, čudotvorni prst svetoga Dominika, on je tvoja čast i ures, on je tvoja pomoć i utjeha, po njemu steko si diku i slavu, po njemu primio si i primaš bezbrojne neizrečene dare i milosti.

Nije dake Dominik tebi poslo svoje moći za sam ures i slavu, neg osobito za tvoju pomoć i utjehu. Što će ljubav, koja nije od koristi; tašta je, izprazna je ljubav, koja samo u srcu stanuje, ali se u riječima uzdrži, a do ruka ne dohodi. Prava je izvrsna ljubav, koja se u djelo postavlja. Pravi je oni ljubovnik, koji svomu dragomu dobro žugjeno uzrokuje i donosi, hrli u potrebi udijelit pomoć, i utjehu. Reci sad istinu, Dubrovački puče, ne taji, od kad dogje u ovo mjesto prisveto ono blago do

Digitized by Google

dana današnjega, je li tebi kad Dominik svoje milosti sakratio. Vrti se nebo i privraća, mijene se ljeta i godišta, Dominikova se ljubav nije nigda promjenila. Tamni često nebo i mrči se, tebi Dominikovo lice nije se nigda smrčilo i potamjelo. Sunce i zvjezde k noći gredu i zapadaju; ovo sunce Dubrovniku nije nigda zapalo: gore sahnu i livade, ova srećna grana ne sahne nigda, žive svegjer plodna i korisna. Ni obdan ni obnoć ne pristaje slatko ovo jezero od milosti i darâ nebeskijeh.

Dominikove dare i milosti nije inokupno Dubrovnik grad, nego svaki gragjanin svojom glavom različne primio je i prima. Gdje je pleme, gdje je kuća od Dominikove ljubavi ne narešena, ne nadarena? Učinite, molim vas, što učini po naredbi višnjega u Egiptu, Evrijenski pak. *) Bivši odredio privišnji poslat u ognjenoj prilici ognjenijem mačem oružana angjela s neba da satre prvorogjene glave Egipskoga naroda, zapovigje svomu puku, da svaki vrata od svoje kuće pomaže i zabilježi. A zašto to? Da bi u prohodu strenitelj andio razazno Evrijenske od egipskijeh kuća, ter nebi pored s oholijem tvrdoglavijem pukom Bogu ugodni puk satariso. Pomažite, zabilježite vaše kuće, vaša vrata, pravovijerni, koji ste milost kadgod od Dominika primili, nek se vidi, ko je primio, a ko nije, koga nije Dominik nadario, koga je darovima uresio. Bože svemogući, koja jes kuća, ne usred ovega grada, neg na kraju najpotištenijemu usagjena, koju ne vidim svijetlijem, harnijem biljegom zabilježenu, gdje nije s koristi i dobrosrećno Dominikov prst pristupio. Mogu obići vas grad, mogu poć od istočne na zapadnu stranu, od mora do gore uzit, iznać neću kuće ni plemena od Dominikove blagodarnosti u zabiće postavljena. Pače razlog ište, da rečem veće; gdje je ženska, gdje je muška glava, kojoj nije slavni vitez kadgod žugjenu milost udijelio. Roditelji spomenite se, spovigjite, koje ste milosti i kolikrat u vašoj djeci primili; djeco nemojte

*) Ex. X. v. 7.

Digitized by Google

tajat, recite kolikrat, što žugjeste, vašijem roditeljima od Dominika isprosiste. Znadu žene, znadu muževi kolikrat u Dominikovu prstu utjehu iznagjoše. Znadu gospari, što je njihovoj službi, zna služba, što je Dominik gosparima udijelio. Plemić, i potištenjak, siromah i bogatac, mlad i star, živi i mrtvi mnogo mogu rijet, mnogo prikazat. Ištete dakle, pravovijerni, da vam ja jednu po jednu izredim i nanižem Dominikove milosti Dubrovniku blagodarno udijeljene? Hoću, prikazaću, ako se vi uzdate meni nareć broj kuća vašijeh, izbrojit čeljad, koja općahu u ovem gradu, od kad dogje slavno i čestito u ovo mjesto sveti prst, ako se uzdate nanizat, od onda koji progjoše, neću rijet časi, negu samo dnevi i godišta. Nek pribere, nek prokuša svaki od vas naponase zgode vašega roda i koljena, svaki će moć prikazat, mnogo lista napisat. O ljubavi neizrečene! O blagodarnosti nepristavne!

Što ištete veće od mene, što li hoćete, da vam se prikaže za očiti biljeg Dominikove ljubavi? Nu počujte, što je najveće. Prem da se ne krati slavni mogući vitez u svijem potrebam vašijem skočit na pomoć i utješit vas, jedno jes nadasve vremenito vaše dobro, koje on štiti, brani, i uzdrži. Tri su, znajte, glavna osobita neprijatelja i protivnika, od sve što ih može bit i zamislit se na svijetu: grijeh, hudoba, smrt. Grijeh se osobito protivi Bogu, i nastoji na porazu Božijega veličanstva; pakljeni, nečisti, nenavidni duh osobito se protivi našoj duši, i nastoji na štetu i porazu vječnoga spasenja; smrt na svrhu protivnica je silna i nemila našega života, bdi, traži, nastoji, kako prije oborit, rasut, uništit. Suproć ovemu dakle nemilomu tijela našega neprijatelju i protivniku obro je Dominik štitit branit nas. Bez pristanka š njim se rve, njega tišti, njega tjera, njega pleše, a život i naše zdravlje čuva i uzdrži. Gdjegod pristupi Dominikov prst bježi silna smrt, kano tamnos bježi na oči svijetlosti; gdjegod dotegne Dominikov prst, umine bolest, odijeli se nemoć, zdravlje se povrati. Toliko je moguć Domini-

Digitized by Google

kov prst, koliko moguća bijaše desnica Mojizesa poglavitoga zakonitelja i vladaoca Izraelskoga naroda. *) Izlazeći iz pustinje srećni Božiji puk, ter približajući se k Evrjenskoj zemlji, eto najbližnji narodi, to jest Amalečiti, izidoše tvrdo oružani i spravni mačem u ruci opriječit mu se. Stavi se na oružje Izraelski puk, stupi na polje, ter mnogijem smijonstvom i jakosti s obe strane zametnuše boj, a Mojizes s vrh podnosita brijega staše gledajući rat. Tu tako krvavi boj bijući, čas bi dobio Amalek, čas bi dobio Izrael. Nu počujte za što. Kad bi Mojizes uzdigao ruku, Božiji puk ko njekijem vrhunaravnijem unutrnjijem smijonstvom i jakosti obujnjen napro bi viteški, zaćero, pridobio, a u isto doba Amalek pleća obratio i pobjego. Bili paka Mojizes umoren ruku nisko puštio, opet Amalečiti nabunjeni naripili bi smiono, i zaćerali Izraela. Veće krat ovako se zgodi, cjeća česa trebovalo je, da dvojica, jedan s jedne, drugi s druge strane, podapru i uzdrže Mojizesove ruke. Ne mogu bolju i izvrsniju priliku iznać, za prikazat vam onijeh moći čudotvornu krepos i mogućstvo. Srećan oni nemoćnik, srećna ona kuća, u koju uljeze Dominikov prst: dosta je, da Dominik uzdigne primogući prst, da pridobite pleća obrnu i pobjegnu svake nezdrave zledi i nemoći, samosilna protivnica smrt. Svjedočite mi vi, pravovijerni, (ne govorim neznanoj čeljadi, prid pukom i narodom inostranijem ne besjedim, vami velim, koji znate, vidite kušate, primate milosti od Dominika) svjedočite, rekoh, govorim li istinu, ali varam. Recite za što vi potom vas stigne teška nemoć ali boles, pohlepni ginete za celovat ovi sveti prst, za što željno utjećete se k njemu, i priporučujete, ako nije u vami stalno ufanje, da će vam udijelit što prosite, ako nije er vidite svagdanje milosti, koje Dubrovačkomu puku udijeljiva? Što bi ste hoćeli, da vas svegjer po putu od čudesâ Dominikov prst ozdravi? Ali nije trijeba kadgod umrijeti; ali nema ze-

*) Exo: XVII. v. 11.

Digitized by Google

mlja k rogjenoj zemlji povratit se? Umrli bijahu svi uzmnožiti sveci i vitezi, neumrlijeh nas učinit ne mogu. Nu neka mi se ukaže jedan od vas, neka mi se pripovidi jedan od minutijeh djedâ vašijeh, komu nije mnogo puta Dominik zdravlje povratio, komu nije, ako ništa veće, jedan krat uzdržo u pogiblji život sačuvo.

Kako dakle nije razložito, da se ti u ovi dan veseliš i uživaš nad Valencom i Bolonjom, Dubrovniče, Dubrovački puče? Udes bijaše, ako se Dominik u Valenci rodio, udes da je u Bolonji priminuo, nije udes sam, da se Dominikove svete moći, sveti čudotvorni prst megju ovijem mirima nahodi. Volja njegova bješe počastît tebe s ovijem svijetlijem darom, njegovo pomnjivo vladauje bješe provodič da je k tebi iz daleka mjesta, priko suha, priko mora, protiva ljuckijem mislima i naredbam, dopro, u tvomu mjestu ostô. Svega je tega uzroka davna žestoka ljubav, koju ti u život i po smrti nošaše. Ako nije tebe nad sve ine gradove obljubio, neka ukaže ti, neka pripovjedi veće izvrsnije milosti, koje je njemu udijelio. Ko će se ukazat, ko se može s tobom natjecat, kad milostima, kojijeh si ti primio, nije mjere nije broja, kako nije mjere ni broja sitnijem zvijezdami na nebesima. Ako je dakle toliko žestoka prema tebi Dominikova ljubav, nije dostojno da ti njemu ukažeš, njegove česti da ti slavom uzvisiš, darima uzdarje odvratiš? Ne ištem, nemo sumnjit, zlato, blago, i drago kamenje. Jesu davni tvoji plemeniti, bogati djedi, pradjedi (ko ih može izbrojit? nu svijeh nije razlog propuštit), od Bundićâ Lukša, od Bozdari Gjorica, od Gućetićâ Slava, od Giorgjićâ Ora, od Zamanja Jela, od Nepoti Pavo, od Nenki Deša, i bezbrojni ini, oni otar sgradili, uresili, pozlatili, sve što vidiš, sve je njihovo uzdarje; njihovo je zlato, koje siva, njihovo je srebro, što se svijetli, njihovo je drago kamenje, koje trepti, njihov je mramor, što se ckli. Sve je biljeg njihove bogoljubne harnosti. Ne mogu, zatajat, ne rijet, da su Dominikov otar, Dominikov prst, priobil-

Digitized by Google

no uresili tvoji djedovi, pokli, još ako je malo, jest dosta u ovemu ne pribogatomu, i priobilnomu mjestu učinjeno. Da ti priložiš, vele veće pokloniš, ne bi nerazložito bilo, er kako starijem milostima svagdanje nove tebi Dominik nalaga, tako svaki dan novi uzrok od harnosti tebi pristupa, svaki dan tvoje držanstvo uzmnaža se. Nu ove tašte, potištene svijetovne časti i darove ne ište od tebe Dominik. Nije ih scijenio na svijetu, ne scijeni ih sad sivajući nad sunčanom svijetlosti u raju. Ište za uzdarje tvoju bogoljubnos, ište čistu pamet, neockvrnjeno srce, izvrsna djela. Ište u grešnicima pokajanje i pokoru, ište u pravednijem uzmnoženje krepostî krstjanskijeh.

Slatka primoguća utjeho naša, viteže čudotvorni, koju ljubav tvojoj ljubavi, koje uzdarje podobni smo igda vratit i poklonit tvojoj blagodarnosti? Gine pamet, kad razmišljam mjeru i broj milostî, koje si nami udijelio. Ti si nas obljubio, prije nego smo te čuli, nego smo te poznali: ti si nami poslo svete moći, š njima ti si uresio Dubrovački grad, nijesi uresio samo, nu priobilno obogatio, i okoristio: ti svegjer bdiš, i čuvaš život naš i zdravlje, osobito dobro, koje imamo na svijetu. Nu ako nijesmo mi podobni zadovoljno tebi odvratit, ti si podoban, priobilno nas obdarit. Budi dakle unaprijed, kako si i do sad nami ljubležljiv i milostiv; nemoj ustegnut, pruži tvoj prst čudotvorni; slaba je naša pamet, dotegni je prstom, i prosvijetli; studeno je naše srce, dotegni ga prstom i ražeži; nekrepko je naše tijelo, dotegni ga prstom i pokrijepi. Uzdigni tvoj prst, zaprijeti i zaćeraj silne naše neprijatelje i protivnike. Budi parac našega života, budi parac naše duše, da budemo ovdi na svijetu živjeti u tvomu krilu, a odovlek prići k tebi, u raju pored s tobom za uživat.

Digitized by Google

VI. Rozarijo.

Družba.

Nek se megju sobom zatječu djeca, ko će bolje i veće ugodit svojijem roditeljima: nek se ne štede roditelji, milije pazit, veće ljubit rod svoj, koji s većom urednosti življenja i skladnosti djelovanja nastoji se njima veće omilit. Nije pravo, govorio je Ambrozijo sv., ustegnut djecu, da ne bude jedan drugoga priteć u krepostima: niti je pravo zabranit roditeljima, da ne budu veće ćućet onijeh, koji veće dostoje: *„nec libertatem auferre possumus parentibus, ne eos plus diligant, quos plus credunt mereri: nec filiis resecare debemus studium plus placendi.* *) Te kud idu ove moje riječi? Gdje me vode? Na što imaju izvesti? Domišljate li se vi, pravovijerni? Ako ne, evo vam njihove zamjere. Ko god srčano, i ljuveno časti i poštuje Mariju, ti je obljubljeni sin Marije. Veli ona svakomu temu: ti mene poznaš za majku, a ja tebe uzimljem za sina. Jezus sam bi plod i moga srca, i moje utrobe: svaki oni, koji se meni poklanja, koji se u moje krilo utječe, ti je plod moga srca. Ljubim ja ko ljubi mene.

Svijeh tijeh ljubi dobra Majka: ali ne svijeh jednako: njekijeh osobito pazi, pazi ko zenice, er se ovi natječu osobitijem načinom njoj ugodit, njoj omilit, er se natječu osobitijem načinom nju dvorit, častit, i blagosivljat. Družbo od Rozarija, plemenita družbo, izboru megju djecom Marije, ako nijesi razumjela, znaj, da o tebi ja govorim, tebe ovdi zaricam, Marija ima mnogo slugâ, mnogo dvoranâ, ali najbolje mjesto, naj-

*) L. de S. Jozeph.

Digitized by Google

plemenitije ti posjedaš: ti veoma blizu nje, oko pristolja, oko podnožja dvoriš, i služiš kraljicu nebesku. Te koja je tvoja plemenitos, i čestitos? Ti je razumiješ, ti je poznaš, paček ti se njom dičiš, i ponosiš. Nije dake trijeba, da ja tebi nju prikažujem, i povijedam. Razumijem prikazat je onijem, koji su se oblijenili dosad, oblotrili, s tobom stisnut ruku, s tobom udružit. Ja misleć i razgledajući ove dvije samo stvari, to jes prvo — koliko može prid Bogom ova družba, i nje molitva, a drugo — u kojijem se dobrima duhovnijem, u komu bogastvu ona nahodi, ter plovi, nemam straha za rijet, ko u njoj primine, da jes njeki osobiti razlog za ufat, u družbu od blaženijeh da on prigje. Moja riječ, a sud vaš, jesam li, što saviše zareko.

1.

Bog, zasve dobri i mili Bog, zasve ista milina i dobrota za udijelit nami dobra, koja žudimo, koja nam trebuju, hoće bit odmoljen, hoće bit poznan za ono što je, gospar, i darovatelj svijeh dobarâ na svijetu. Mi dake po putu od molitve primamo božije dare, i milosti. Molitva kresa, za ukresat što ištemo. Nu što je manje mogo iskat od nas Bog? Što je lašnje do ovega? Koji se trud hoće, za izrijet srčano: otpusti Bože, udijeli, pomozi, oslobodi, ne dopusti? Ali nije svačija molitva jednako krepka, i moguća za isprosit istom i jednakom brzoćom, dopunosti, obilnosti. Nečija izmiče i vadi malo po malo, a nječija grabi iz Božijeh rukâ dare, i milosti. Nječiji vapaj uzlazi lako polako, a nječiji uzlijeta put nebesâ. Nječijoj prošnji trebuje da kuca, da prikuciva, a nječijoj rastvoreno je za uljesti. Srećna i prisrećna družbo od Rozarija, za tebe su vrata svegj otvorena; tvoje molbe hitra krila imaju; tvoje prošnje silu Bogu čine, i grabe mu. Ko ovo ne vjeruje, neka reče, za koju svrhu bi uregjena, bi postavljena molitva od Rozarija? Samo za njeku zabavu duhovnu, samo za pridat Bogu i djevici nekakav poklon od bogoljubnosti? Jes za sve to, ali nije za to samo.

*

Digitized by Google

Bi postavljena, za umolit se Bogu u privelikijem potrebam. Čijem? Koga puka, koga naroda? U poludnevi, pod sjeverom, u istočnijem, ali u zapadnijem krajinam? Ko se u takijem potrebam nahodio? Nije jedan sam puk, ali ti narod. Vas svijet bješe potrebovo. Sto je za poginut svijet vaskolik. Usteglo ga je uzdržalo, sačuvalo Rozarijo sv. Nebih ja smio ovo rijet, da nije prije mene reko Papa Leon X: *„Rosarium institutum fuit contra imminentia pericula mundi.“* Grijeh i opačina nahodi se svegj na zemlji, kô zla otrovna trava. Grijeh Adamov prem je u duboko žile pružio: nije načina iskorijepit ih sasvijem: trebovalo bi uništit zemlju, za uništit ovi pogani korijen. Ali se ovi smrtni plod tako kadgod raskoti, ražilavi, razastere, rasprostrani, da zemlju svukoliku tracima svojijem oplete. Vijerne sluge Božije, one, koji se Boga boje, Boga drže, Boga ljube, ili je trijeba iskati ih u pustošima, po goram, ili ako se nahode u općinam ljudî, trudno ih je iznać er je njima nevolja, radi sile opacijeh, da se kriju, da se taje. Evo prilike svijeta, kakav bi u vrijeme Noema. Da što Bog tad? Uzmamjen protiva takomu, poslo je potop: Božija pravda općeni grijeh u općenomu potopu udušila je, umorila. Nije tad samo: jes i kadgod poslije općenu porazu dostojo, općeno uzopačeni svijet. Kad je došo na svijet Dominik, glas i buna općenijeh grijehâ bijahu doprli do nebesâ, bijahu krenuli Božiju pravdu; stakli i ražegli Božiju rasrdžbu. Teško uvrijegjen Bog uzmamio se, tri smrtna biča hitio, za porazit, satarisat svijet. Ali ništa ne manje svijet je osto na istomu, Bog je ustego svoju desnicu, Božja se pravda umirila, Božja se rasrdžba utažila, ugasila. Te ko je višnjemu smrtne porazne biče iz rukâ izbavio, ugrabio? Rozarijo sv. Nijesam ja nego Papa Pavo V. koji ovako govori: *„per Rosarium S. Dominicus placavit iram Dei.“* Dominik je Rozarijom podunuo rasrdžbu Božiju. Podunuo je *„placavit,“* er po putu ove molitve svijet se ponovio, podobrio. Te kako taka privrata, taka promjena u grešnicima? Ćujte kako. Griješan svijet bivši za-

Digitized by Google

ljubio ovu molitvu, po njom često krât razgledajući neizmijernu ljubav sina Božijega prema nami u njegovu upućenju, i općenju megju ljudima, u njegovijem gorkijem mukam, i propeću; razgledajući dobra nami obećana po smrti u slavi njegova uskrsnuća, i uzašašća na nebesa, u slavi uzvišenja, i okrunjenja čestite Djevice Marije; krenulo se u njemu srce, kretajuć se malo po malo povraćalo se na duhovni život, dok je steko jakos, za ustat od grijeha, za doteć k svomu Bogu. A dobri, — oni malašni dio krstjanâ, — u skupštinu Rozarija sv. sadruženi ponavljajući Jezusu i Mariji sve što su oni učinili, sve što su podnijeli za samu svrhu, da se čovjek sahrani, govoraše Jezusu: za koga si ti prolio krv, podnio smrt, ako nijesi za grešnike? Nemoj dake, nemoj, da bude zaludu istočena tvoja krv, nemoj da bude neplodna tvoja smrt; sahrani procjenu tvojijeh mukâ: tvojom svemogućom kreposti pritegni ih k tebi. Ovako oni Sinu, a za tim udilj Majci: utočišće grešnikâ, spomeni se, da si ti s dobre volje pridala u posvetilište tvoga Jezusa za spasenje njihovo: nemoj da budeš dala bez koristi: isprosi njima prosvijetljenje, skrušenje, obraćenje. Moleći ovako jedni i drugi što se zgodilo? Da se u brzo krivo upravilo, hridno poravnilo, nemoćno ozdravilo, mrtvo na život povratilo, nestalo grijeha, nastala pokora, svetinja, dobrota. Evo kako uzopačen svijet, po kreposti Rozarija sv., podobrio se. Mislite li, kršćani, da ja ovo od mene govorim? Varate se veoma. Odredih ja danas, ništa ne rijet, što nijesam čuo iz usta Rimskijeh pastijerâ, poglavicâ sve Crkve katolićanske. Njihove riječi samo kroz moja usta prohode. Što je reko Grgur XIV.? Rozarijo satire grijeh, povraća milos Božiju, postavlja na put od raja. Što je reko Nikola V.? Rozarijo je dub od života: mrtve oživljuje, nemoćne ozdravlja, zdrave krijepi, i hrabreni. Što je reko Inočenco VIII.? Rozarijo ima podobnos tako priobratit grješnu dušu, da bude po putu od skrušenja i pokore opeta steć onu svijetlos i čistoću, s kojom bješe na krštenju urešena. I biće ko neće vjerovat, da je Rozarijo strahovit bič protiva

Digitized by Google

paklu, protiva hudobi, pošto je to reko Andrija VI? Da je Rozarijo sahrana krstjanâ, kad je to reko Klemento VII? Da je Rozarijo dika i kruna sv. crkve, pošto je to reko Gjulio III.? Budi sad i meni dopušteno štogod rijet. Rijet ću, i govorim: Duh je sveti nadahnuo, i ponuko Dominika, da sklopi i proglasi Rozarijo za temelj i tvrgju sv. vjere. Paček vele prije mene to je reko Sisto V. *Rosarium institutum fuit a s. Dominico, Spiritu s. afflante, ad utilitatem religionis catholicae.*

Tot je Rozarijo temelj i tvrgja crkve Božije, vjere kršćanske? O podobnosti, o mogujstva! Kad uzraste dotlek, kad se uzmnoži toliko, da progje priko mjere, priko vrha u kršćanstvu broj, i vrste grijehâ i opačinâ, propusti Bog, da iznikne kakav novi kleti, krivi nauk protiva svetoj vjeri, ter da se razastere po državam kršćanskijem. Teške, strahovite pedepse božije! Nije teže do te. To je svršena poraza dušâ: er svaki opak, jer slabo u sebi vjeru uzdrži, veoma lasno ostane privaren, oslabi, ispade iz skuta prave crkve božije, ter izgubi sasvijem pravi put od raja, i od spasenja. Prilikujem ja krivovjernos gustoj, gnusnoj maglini, koja se, uzdizuć iz mutnijeh ležećijeh vodâ, iz lokavâ smrdećijeh, na način dima lazi, stere se, i priklapa gore i livade. Pogana ova vapa vodena od bijela dana stvara mrak, noć, tmine: prudi, pali, žeže što je zenuto na zemlji: zemljaku ostavi glad, tugu, i nevoljnos. Ništa manje, paček vele veće, štetna je, i porazna dušami krivovjernost pogana. Te što će kršćanstvo, kad napade na nj, kad ga priklopi ovi teški, strahoviti bič Božiji? Zeleni perivoj u crnu zemlju priobrati se: a sve što na njoj bude ostalo, sve će peć, sve će oganj radovat. Ne, ne tako, od kad je na zemlji postala družba od Rozarija. Nje molitva jes podobna, krivu vjeru izagnat, rašćerat, pročistit. Vapaj ove družbe jest kôno vjetar sjeverni. Sune se on s neba nizbrdo, goni izprid sebe, razmeće, raščinja onu gnusnu vapu; povraća dan, svjetlos, sunce; čisto je, bistro je sve polje nebesko. Evo udilj Pape Pia V, da potvrdi što govorim. Riječi su

Digitized by Google

njegove: Rozarijo tjera tmine krive vjere, raskriva svjetlos katoličanske vjere. „*Per Rosarium purgantur hoeresum tenebrae, et lux catholicae fidei aperitur.*“ Ah da imam vrijeme sa mnom za izbroit, prokušat sve, koje nastaše, iza kako bi Rozarijo proglašeno, pogane skupštine kriva nauka protiva vjeri protiva crkvi Božjoj! Kako lasno, kako očito ja bih mogo vami ukazat, da bi njima Rozarijo sv. satritelj, poraza, smrt. Ah da ja imam kad, oko jedne same zabavit se, kako je trijeba, kako želim, za prikazat što vam velim. Ah sunce ti k zapadu strijelom letiš; ah dane ti put noći trkom gredeš, i riječ moju u se vraćaš. Budi kako hoćeš. Ali ne možeš ustegnut jezik, za uzdržat riječ svoj Franačkoj krajini, da ne bude ona potanko povijedat, što je bila Albigjeska poluvjernost, koliko državâ bješe ona opsjedila; da ne povjedi, što je od nje danaske, je li se gdje zatajala, u kakvijem hridima nasadila, ugnijezdila. Na sva usta veli ona, i povijeda, da je molitva Rozarija nju tako smrsila, tako uništila da nije od nje ni sjemena ostalo.

Budi, budi tebi hvala neizrečena, nedospjetna, Božja Majko prisveta, er si ti nami, pravovjernomu puku iz raja ovu molitvu po Dominiku poslala: rekla si njemu, — glasi je, sij je po svem svijetu: „*predica Rosarium*“ on je štit, i oružje protiva opacijem, „*quod est scutum contra tela inimicorum*“ on je zid i tvrgja sv. crkve božije: „*murus Ecclesiae Dei.*“ Ako nastanu protivnici vjere, neka družba od Rozarija zaupi k nebu, smaknut će se, nestat će ih: ako nastanu silnici protiva životu, slobodi, imanju krstjanskijeh narodâ, neka družba od Rozarija zaupi k nebu, poginuće, uništit će se. U istinu kadgod se pomolila Bogu i Djevici družba od Rozarija, svaki krat dobrosrećno, slavočesno udriše se stijezi pravovjernijeh s stijezima kad poluvjernikâ, a kad nevjernikâ. Čujem rijet od ne laživijeh pisaoca, da je Rozarijo sv. dobilo rat četres putâ protiva opacijem. Krunu drže ostalijem ona tri glasovita rata dobita protiva Albigjezima u vrijeme Dominika sv. Uzdasi družbe od Rozarija toliko

Digitized by Google

su krepki i mogući, koliko moguće bijahu ruke Mojizesove. Dobio bi puk Izraelski na polju, kad bi Mojizes stojeći na gori uzdigo ruke put nebesâ. Dobivala je krstjanska vojska, kad bi družba od Rozarija glas. uzdigla put nebesâ. Ne trebuje iskat broj jednijeh, a broj drugijeh: ne trebuje snagu snazi omijerat. Nek pribraja, nek omijera oni, koji o dobiću sudit hoće po hrabrenstvu, i junaštvu, što mjesto, što narav dava ljudima. Vojsci pravovjernoj molitva družbe od Rozarija isprosila bi hrabrenstvo, i junaštvo, što sgar nebo dava. na zemlji se ne poragja, što ne mati narav, neg li Otac višnji udahnjiva. Ako je istina, kako jest, da je kraljević Jonata sam sabljom u ruci cijelu vojsku Filistea zaćero, pogubio; koje čudo može bit, da je kadgod jedan od naših imo suproć sebi tisuću silnikâ: da su kad dvojica stali suproć deset tisuća protivnikâ. Od kud je to tako moglo bit, da nije Rozarijo sv. isprosilo? „*Quomodo persequatur unus mille, aut duo fugent decem millia? Nonne ideo, quia Deus vendidit, et conclusit illos.*“ Te koliko putâ to se dogodilo? Čujem rijet od ne laživijeh pisaocâ, da je Rozarijo sv. dobilo rat protiva opacijem. Zna Albigjeska poluvjernos da je njoj trikrat skršio glavu, slomio vrat Dominik s molitvom Rozarija sv. Krunu drži nad sve ostale slavodobitne rate ona protiva turskoj sili u vrijeme S. Oca Pape Pia V. Tako slavna, tako potpuna bi ova dobit, da je ovemu danu u kršćanstvu ostalo ime — dan od dobića: da je ovi dan od sv. crkve osobito posvećen kraljici od Rozarija, da je danaske Marija osobito nazvana — vojnica slavodobitna. „*S. Maria de victoria.*“ Danu časom jedan pogled vaš na ono more, ne prem daleko od nas, komu je ime more od Lepanta, ali od Korinta. Što vidite? More, ali polje? Rijet ćete: prije polje, neg more, mnoš bo je tolika turskijeh plavî prikrila na način ševara onu široku prostranu planinu, da ko gleda, čini mu se zemaljsko polje, a ne žitko more. Ova silna vojska jedri, vozi put kršćanskijeh krajinâ, za ujarmit puk Božiji, za posvojit sve države, koje se Jezusu klanjaju. Protiva njima ide malahan

Digitized by Google

broj plavî krstjanskijeh za oprijeti im se. Da što će učinit? Nemojte osudit prije, neg razgledate, što čini u ovi dan po svemu kršćanstvu družba od Rozarija. Osobitijem djelima od bogoljubnosti utječe se i moli višnjemu za uzvišenje vjere, za slobod krstjanâ. To je dosta, sad osudite što će učinit vojska. Paček obrnite se, i pogledajte, što je učinila. Jes još more prikriveno, ali od razbijenijeh, rasutijet plavî turskijeh: jes još more prikriveno, ali od ubijenijeh posječenijeh telesâ turskijeh. Pače nijesu to učinile desnice, ni oružje kršćanâ neg Marija majka od Rozarija. „*Non duces, non vires, non arma, sed Marija Rosarii fecit nos victores.*“ Riječi su primudroga i priplemenitoga vijeća mletačkoga. Kraljica nebeska zvana u pomoć od družbe od Rozarija, s vrata od raja strijelila je opake čete, ter u prilici oružane vojnice bila je i udarala gvozgjem, razgorjenijem u ognju mogućstva Božijega, otrovanijem u rasrdžbi božjoj. Nije sumnje od tega, pokli je reko Grgur XIII: „*preces fraternitatis Rosarii ad dictam victoriam consequendam multum profuisse, pie credendum est:*“ Krivo bi i naopako bilo, ne vjerovat, da nijesu molitve ove družbe isprosile ovo ovoliko slavodobiće.

2.

Prikazah do sad koliko je podobna, koliko moguća molitva na ustima družbe od Rozarija: što mi ostaje za rijet? Ono, što najveće nas utišti. Ostaje za prikazat blago i bogastvo, kojijem obiluje, u komu plovi ova družba. Vjerujem ja, da je u svakomu od vas poglavita, paček jedina požuda, jedino brinuće priminut u milosti i prijateljstvu Božjemu. Ali nije to dosta za dočepat se raja: trebuje priminut bez ikakva duga s pravdom božjom: trebuje, ne samo dignut krivinu grijeha, nu još i dostojnost vremenite pedepse za svaki i veliki, i mali grijeh, koju ne diže odriješenje, nego samo ili pokora, ili proštenje. Da ko je u biću, odijelit se s ovega svijeta oslobogjen od svega duga, ili s veoma malijem bremenom na sebi? Znam, da to

Digitized by Google

jest brat i sestra od Rozarija. Rozarijo je ruda duhovnijeh dobara, i proštenjâ, Može li se veće rijet? *„Aerarium gratiarum.“* Ali ne govorim to po meni. To je reko Papa Pavo V. Ovo ja govorim, er sad mogu slobodno govorit: štogod čini, štogod izgovara brat, ali sestra od Rozarija, sve se njima u duhovno zlato i blago priobraća: za svako najmanje dobro djelo, eto njima udilj priobilne plate, darova, proštenja. Nosiš pri tebi kraliješ, *) proštenje; imenuješ Jezusa i Mariju, proštenje; činiš koje djelo milosrgja, proštenje: pridavaš Jezusu pet očenašâ i zdravâ Marija na slavu ranâ njegovijeh, proštenje: pohodiš otar Rozarija, pohodiš pet otarâ, proštenje: govoriš cijelo rozarijo, govoriš dio treći, slušaš misu od rozarija, slijediš pročesiun **) od rozarija, čuješ besjedu od Rozarija, proštenje. Narekoh proštenja, koja se dijele i primaju na mjeru. A kolikrat priko godišta dijele se bez mjere, i bez broja? Kolikrat dopušteno je ispuno proštenje? U sve dnevi otajstvâ Jezusovijeh, u sve dnevi Majke božije, skrušeno ispovigjen i pričešćen ili reci cijelo rozarijo, ili pohodi otar, ili slijedi pročesiun, ti si digo vas tvoj dug. I ovo se tebi čini u rijetko? Hoćeš još češće? Bit će ti. Svaki mjesec na prvu nedjelju za ove braće otvora se crkovna blagajnica; učini ti dan jedno od rečenijeh dobrijeh djelâ, ti ćeš sasvijem Bogu zaplatiti; tebi će bit ravan put do raja bez ikakve zaprjeke; vrata od raja ne sklonjena, neg sasvijem, s obe strane rastvorena. Rozarijo, rozarijo rajski dube od života *„lignum vitae,“* ako nije tebe zareko Ivan sveti, a ja ću tebe razložito prilikovat onemu dubu plodnomu, plemenitomu, o komu je govorio on, na komu je vidio on svaki mjesec rajsko voće povraćat se: *„per menses singulos reddens fructum suum.“*

Da hoću li ja još što rijet u pohvalu družbe od Rozarija? Ah koliko bih imo rijet! A gdje je to vrijeme? Neka dake os-

*) Čislo ili krunica.
**) Ophod, litija.

Digitized by Google

tane ne rečeno. Propustiću sve. Ali jednu samu stvar neću propustit po ništa. Brat, sestra od Rozarija dohodi na umrće: svijetovna njihova braća, sestre, rodjaci, cvile, žale, brinu se za ukop, i za ostale pristojnosti svjetovne; ovako ta najljubleživija čine, a braća od Rozarija u to doba mole se Višnjemu i Djevici za njegovu dušu, za njegovo spasenje, prose njemu pomoć, jakos prema napasti pakljenoj. Njihove molbe ne ostavljaju ga dokle god ne prigje u mjesto od sahrane; paček ne ostavljaju ga ni po smrti: svakčas pošilju mu pomoć ako se u potrebi nahodi, doklegod se nahodi. Te koja je rados svakoga toga, u to doba na umrću promislit: imam ja, imam i koga nijesam vidio, koga ne znam, na blizu, još i na daleko, na kraj svijeta, ne jednoga nego ih mnogo, i na veće mijesta, koji se brinu mnom, mojom dušom, mojom sahranom, koji će na krilima njihovijeh vapajâ prinijet na vrata od raja. Hvala vam neizrečena, ljubleżljiva braćo, zahvali ću ja vam iz raja.

Ko je ovo danas čuo, i nije brat, ali sestra od Rozarija još će bit lijen. oblotriće se za uljesti u ovu družbu? Takomu što ću ja rijet? Ah bezumniče, doćiće vrijeme i na ovemu, i na drugomu svijetu, kad ćeš poželjet, i kako poželjet, pomoć i utjehu od ove družbe. Ali će se zaludu željet, er kako ćeš tad imat, što ti nijesi zadostojo, kako primit, što ti nijesi zaimo? Nemoj tako, nemoj; stavi sebi prid oči Izraelski puk u pustinji. Ko ne bi usto iz rana za skupit manu, ti bi osto oni dan bez hrane. Pazi, privigji, da se isto ne dogodi i tebi. Brzo dakle hrlo išti mjesto u ovu družbu, bez truda, bez plate iznaćeš je; puni djela i držanstva, sve će ti biti od uzmnožite koristi kad ti bude zbilja trebovat.

*

Digitized by Google

VII. Rozarijo.

Molitva.

Vječna riječ, rod jedini oca Boga, svijeta kralja i gospara, krenuo se, uputio, s neba slazi na zemlju. U koju će on stranu svijeta, vrh koje države zasjesti? Palestina, zemlja od blagosova, zemlja od obećanja, ta je odavna odregjena, i obljubljena. Tu on ište skut djevice, da unj uljeze, da se unj zatvori, da se Bog neumrli učini čovjek umrli. Gizdave kćeri od Siona čuste glas, čuste riječi od sreće vami i čestitosti; za jedan čas ostavi svaka poso, o kom su vrijedne vaše ruke zabavljene, svaka ustani, nijedna ne izostani, svaka k nebu oči, ruke, pamet, srce uzdigni, uporavi. Prva budi ti o Sara, radi tvoje tvrde vjere mnogo hvaljena i počašćena; budi i ti dobroćudna Rebeka, budi i ti mila Rakela. Paček nijesu one za toga obrane: njih Sin Božji bez obzira prohodi. Ne obzire se on ni na vrijednos Ruthe, ni na ljepos Abigaile, ni na hrabrenstvo vitezice Judite. Nije to odregjeno ni poštenoj Suzani, ni čestitoj Esteri. Pazi on vjerenicu Jozefa, on se u Mariju zagledo, k njoj hrli, u skut nje on se zatvora, po nje krvi čovjek se čini. Postanite dakle svi narodi, sastanite se svi jezici u jedan glas za hvalit, slavit onu utrobu tako počašćenu, da se u njoj čudo stvorilo, čudo od čudâ, čudo nad koje niti može ino božja mudros zamislit, ni božje svemogućstvo učinit. U istinu Marija netom je Sina božjega čovjekom začela, bî i duhom proročanstva obdarena: gleda sebe; pozna, razumije, dopire svoju čes, čes Bogorodice, priplemenitu, priuzvišenu: *„respexit Dominus humilitatem ancillae suae:“* gleda za tijem svijet, narod ljucki, došasta vremena; pozna, vidi, čujc

Digitized by Google

hvale, časti, blagoslove, koje će njoj poklonit svi naraštaji došasti: „*ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*“ Nu kad mislite, da se dopuno i dokrajno dovršilo proročanstvo Marije? Neka rečem ja, neću ni u krivo ni saviše rijet: kad usta na zemlji Dominik, kad je on kršćanstvu donio, i prido molitvu Rozarija svetoga. Od tada sastaše se sva usta kršćanska za hvalit i slavit, cjeća nje priuzvišene čestitosti, Bogorodicu prisvetu: zatječe se muško, zatječe se žensko, ne srami se bolji, ne lijeni se gori, s glasom starijeh ugagjaju svoj glas i malahna dječica; časti se Marija i ondi gdje se nahodi općina ljudî, i gdje se ne nahodi, u pustoši, u gori, samo da je tu rod kršćanski; i s kopna i s mora u svako doba k nebu uzlaze, k Mariji dopiru hvale i blagoslovi s molitvom rozarija k njoj pravljene. I neću ja rijeti, da je Marija tad u duhu vidjela Dominika, tad u duhu zarekla Rozarijo sveto? Nu ako nije ovo zadosta rečeno u pohvalu ove duhovne zabave, hote sa mnom, da unutrije, i u dublje prokušate plemenitos ove molitve. Kušam ja što je ova molitva u sebi, kušam što je ova molitva u družbi rečena, i nahodim, ter govorim, plemenitos je sve što može bit viša i molitve, i družbe Rozarija svetoga. Ko ne bi dakle, da ne ljubi, srčano ovu molitvu obljubio, pospješno ovu družbu zaljubio?

Što je čovjek? Stvor Božji. Od šta stvoren? Od praha i od zemlje. I to je samo, i to je sve, što ima čovjek u sebi? Mi nevoljni, da je tako, što bismo bili? Ništa bolji od svakoga inoga živućega na zemlji. Vrvi živuće, zemlja iz skuta zemlje: „*producat terra animam viventem*;“ postaje ljucko tijelo iz rukâ božijeh, ali zemlja od zemlje stvorena, „*formavit hominem de limo terrae.*“ Ali nije to samo u čovjeku, jes nešto više, nešto plemenitije, što nije zemlja, što se nad zemljom uzdiže, što zemljom gospodi, što je prilika božja ako i nije dokrajna, „*ad imaginem Dei factus est homo*;“ zahahnuo je Bog u oblič čovjeka, ter je unj uljeglo nešto duhovito, „*inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae,*“ duh neumrli s razumom, i slobodohotjenjem u-

Digitized by Google

rešen. Govorim što svak vjeruje, paček pozna i kuša u sebi. Cjeć česa držanstvo je čovjeka poklanjat Bogu, kô vlaštitomn gospodaru, i poklon duha, i poklon tijela: dobar je poklon samoga duha, dobar je samoga tijela, ali jedno bez drugoga nije cjelovito, nije dokrajno. Najbolji dakle, najizvrsniji oni, u komu stavlja svoj dio duh naš, i svoj dio naše tijelo. Najplemenitija je dakle ona zabava boguvjetna, u kojoj se zatječu i usta ljucka i ljucka pamet za častit i slaviti Boga, i pored s njim njegove dvorane i prijatelje blažene. Dajte mi sad molitvu Rozarija svetoga, ovi poklon uvjetni Bogu, i Djevici Mariji, da prokušam plemenitos njegovu, može li koja ina molitva biti od veće cijene, i od časti. Ah moj prislavni Dominiče, vrlo ti si ti razumio ovu istinu, mudro ti si ti nas uvježbo, i naučio, da se udruže, i sastuče usta naša i pamet naša za častit Boga, častit Bogorodicu prisvetu. Sad usta naša zameću, izgovaraju riječi, kojijem se Bogu poklanjamo i molimo, riječi kojijem Djevici prigovaramo i ponavljamo sve nje slave i čestitosti: sad pamet naša pribira nedohvaljeno otajstvo našega spasenja, razgleda redom na dijele vas život našega Spasitelja. Što se može bolje, što se nahodi više, i plemenitije? Da li nije ovo ovako?

Paček one riječi, one molitve, zabava našijeh ustâ, od koga su sklopjene, od koga uregjene? Zamislite, da side sada ovdi andio s neba, da donese list upisan, ter da reče: što vidite ovdi upisano, prstom božijem upisano je: pismo ovo jes molitva, Višnji vami nju pošilje, da se njemu klanjate, i utječete. Nijeste podobni vi po vami smislit, i uredit govor, kako je ugodno Bogu, da ga molite. Eto vas on uči način pristojan za pristupit prid njegovo veličanstvo, način zadovoljan za isprosit milosti, koje vam trebuju. Evo vam iz raja molitve, štijte, naučite, nepristavno, srčano govorite. — Te koja bi, pitam ja sada ovdi, bila scijena u nami o takoj molitvi, koja pohlepa naučit je, tvrdo u pamet usadit je, koja pomnja često i često govorit je? Budi hvaljen Bog, pošto imamo mi taku molitvu, tako izvrsnu i ple-

Digitized by Google

menitu molitvu, koja bješe iz raja izašla, koju bješe božja mudros sklopila, nije nami nju andio poklisar božji donio, nego Bog Sin božji prido i ostavio. Govoraše Isukrst učenicima: ako poznate Boga, ako mu hoćete ugodit, vi se njemu omilit, ova budi i ne ina molitva vaša: „*sic vos orabitis*;“ oče naš, i što slijedi. Da od koga je postala ona druga molitva „*Zdrava Marija?*“ Rijet ću slobodno, er neću rijet u krivo, da je istekla iz srca božjega, od božje ljubavi, od Duha svetoga. Što je bio Gabrijel, nego samo poklisar, što su one andioske riječi, neg li pozdrav i poruka, poslati od Duha svetoga Marije vjerenika? Ah po komu je zametla i završila Elizabeta one riječi, blagosivljajući i utrobu i plod utrobe Marije, ako nije po nadahnuću božjemu? Sve ostalo slijedeće, što jes u molitvi „zdrava Marija“, sveta je crkva priložila. Da li nije to ona po Duhu svetomu učinila? Ko ne zna, ko ne vjeruje, u svemu što zamišlja, što izgovara crkva Jezusova, da je od Duha svetoga vladana i uporavljena?

Eto sve što sretoh dosad u Rozariju, sve što prokušah, sve je priizvrsno i priplemenito. Osvem toga još i u broju molitava nahodi se neka plemenitos osobita. Moj prislavni Dominik gleda kralja Davida veoma bogumila čovjeka, gleda što on čini i napravlja. Ovi kralj zamišljajući da je trijeba Boga častit duhom, ali da ga je trijeba i ustima slaviti; zamišljajući da je dobro da ga svak slavi po napose o sebi, ali da je još bolje inokupno slavit i hvalit ga, nahogjaše potrebito da budu koje pjesni i molitve općene, da bude svakomu ista riječ na ustima, da bude svak jednorečno i jednoglasno Boga pojiti. Što čini on dakle? Snuje, sklapa, gotovi sto i peset pjesni na čas božju, koje zatvoraju pjesnjak, koji se nazivlje psaltier Davidov. Pjesnjak nepristavno pjevan, bi donekle mirisan i ugodan Višnjemu poklon iz ustâ žudioskijeh, dok ne bješe na njih on omrzo; priugodan je i primirisan poklon sada iz ustâ crkovnjakâ krstjanskijeh. To je svagdanja njihova zabava i obdan i obnoć, svaki ili po sebi, ili inokupno pored s Davidom Bogu se klanja,

Digitized by Google

njega časti i blagosivlja. Videć sve to Dominik, i on namišlja sklopit i napravit pjesnjak na izgled Davidov: veli sobom: — Davidov je za crkovnjakâ, i slovoznanijeh osobito, ali budi ini za svakoga, osobito za onijeh, koji slova ne znaju, za težaka i pastijera, rukotvornika i pomorca: Davidov je osobito na čas božju zgotovljen, ovi drugi budi na čas božju, Bogu moleći se očenašom, ali osobito budi na čas Bogorodice prisvete, zdravom Marijom nju pozdravljajući. Davidov sadrži sto i peset pjesni, ovi neka broji sto i peset zdravâ Marija. Svaki pjesan Davidov jes kô jedan cvijet mirisan, što Bogu poklanjamo, kad ga spjevamo; svaka zdrava Marija biti će kô jedna rusa rumena, s kojom ćemo Mariju počastit, kad onu budemo izgovorit, rad česa ovemu pjesnjaku budi ime Rozarijo: vas pjesnjak Davidov spjevan jes kô jedan vijenac svit od različna cvijetja, ovi novi pjesnjak vas izrečen biti će, kô jedna kruna, od sto i peset rusâ, zavita za postavit na glavu Ćesarice nebeske, radi česa budi njemu i ovo drugo ime, kruna djevice Marije.

Dominik tako snuje u pameti, i vidi da mu se osnova na veliku plemenitos uzdiže, ter odregjuje, Rozarijo umrlijem razglasit, ovu molitvu po svem svijetu rasijat. Ali sve to, što imaju usta izrijeti, razdijeljuje on u tri jednaka dijela. Te za što? Počujte, za što. Stavlja on sebi prid oči vaskoliko otajstvo našega spasenja, sve zgode života Jezusova pogledom prohodi, vidi i nahodi, da su one redom tri različna kušanja u srcu Marije majke primile, uzrokovale, potakle. Marija je od andjela pozdravljena, po Duhu svetomu sinom božijem obujmena: da što ona? Raduje se i veseli. Marija je od Elizabete blagosivljana: da što ona? Raduje se, i veseli. Ragja u Betlemu Jezusa: da što ona? Raduje se i veseli. Čuje u templu hvale date Jezusu od Šimuna i Ane proročnice: da što ona? Raduje se i veseli. Čuje u templu Jezusa besjedit, i bušit mudroglave poglavare: da što ona? Raduje se i veseli. Sve je dosad u Mariji rados i veselje: od sad sve ino, ino kušanje u nje srcu prisvetomu. Budi dakle ovo

Digitized by Google

jedan dio, prvi dio, od radosti nazvan. Da što je u drugomu dijelu? Ah Bože! Boles, i koja boles priteška, skončanje, i koje smrtno skončanje. Kako ne, recite, kad je obaznala Marija znoj krvavi, koji je isteko iz Jezusova tijela u Getsemani; kako ne kad je ugledala pût njegovu svu raskidanu od žudioskijeh bičâ; kako ne, kad je vidjela njemu trnovu krunu usagjenu na glavi; kako ne, kad je poznala njegov trud smrtni noseć put Kalvarija priteško drvo od križa: kako ne kad je stupila pridanj propeta, raspeta na križu. Ovo dakle budi dio, drugi dio od bolesti nazvan. Za tijem? Kô ono dan nastaje iza mrkle noći, kô ono ljeto iza crne zime, tako u srcu Marije iza bolesti posta kušanje slave, radi slave Jezusa sina, i nje iste Marije. Te koja ina može bit viša slava majke do ove, vidjet Jezusa slavna dobitnika nad smrti, vidjet putnika put nebeske krajine? Slava i koja slava Marije, pored s učenicima primit u se Duha svetoga, slava za čas samo okusit smrt, i od nje se oslobodit, slava krunu na se stavit od Kraljice neba i zemlje.

Uljezli ste u spoznanje krstjani bez da sam vam ja od malo prije zareko, da nije Dominik samo glasorečne molitve u Rozariju naredio, vidite da je š njima on sadružio, i osobito priporučio razmišljanje otajstvâ Jezusovijeh. Ovo razmišljanje u molitvi Rozarija, jes ko njegovo srce, ko život, ko duh. Ovo je poklon vlaštiti duha našega toliko bolji nad poklonom ustâ, koliko se duša nad tijelom uzdiže. Poklon mislî, i poklon riječî, sastučeni jes poklon sve što se može veće izvrstan i plemenit. Zamislite što se bolje može od ovega: buduć Boga i Djevicu počastio i pohvalio riječima na nebu izvezenijem, pristupit k Jezusu, njega pohodit, š njim se porazgovorit, njemu ponavljat i spominjat redom poglavita djela njegova života na zemlji, djela njegove neizrečene ljubavi i blagodarnosti prama nami, ter iza toga njemu zahvaljivat, njega blagosivljat, njemu s duhom srčanijem ruke, noge, grlit i celivat. Što se ne nahodi? Ah koje blago, koja ruda Jezusovijeh milostî i ljubavi prema nami u svakomu otajstvu od izbrojenijeh, i bo-

Digitized by Google

lesnijeh, i slavnijeh. Ah koliko, tisuću i bez broja nami uzrokâ našijeh prema njemu častî, hvala, blagosovâ, slavljenja? Budi ko na svijetu, inomu komu život sačuvo, od smrti oslobodio, nadario, obogatio, čestitijem plemenitijem učinio. Što bi ugodno bilo prvomu, koja rados njegova, da ovi drugi haran, kako je razlog, bude njemu i prid njim spominjat i ponavljat potanko sve što je premili blagodarnik i njemu i radi njega učinio, bude spominjuć vrijeme, kazat tad i tad: spominjuć način, kazat tako i tako, spominjuć mjeru, kazat toliko i toliko. Ništa manje radje Jezus, paček ugodnije je njemu, i koliko, kad se mi zabavimo u kušanju i razgledanju svega njegova života. Nu to isto, i na isti način kuša Majka pridobra, jer mi tako tijem ugagjamo nje sinu slatkomu. Paček jes i drugi razlog, er spominjuć mi Jezusa spominjemo i njegovu čestitu majku Mariju, spominjemo i nje radosti, i nje bolesti, i nje slavu priuzvišenu. Te ko je ti, komu pazeć Jezusa bježi s oka Marija? Dosta je imat oko, dosta je pogledat Jezusa, za vidjet kod njega milu majku Mariju. Ona Majka svud je bila blizu sina, svegj se nahodila ili s tijelom, ili s duhom.

Ah da nije meni sada ovdi vrijeme tako kratko i bjeguće, kako bih ja srčano vami ukazo, da se ovemu razmišljanju pristoje, da su njegove, i vlaštite sve one hvale i česti, kojijeh je Salamun podô mudrosti. Nek je smetena pamet, nek je srce zlovoljno i žalosno radi nevoljâ ili duhovnijeh ili vremenitijeh, pamet, srce, rekoh, krstjanina, koji ištom prihiti razmišljat Jezusa, razvedrit će se, razveselit. Što je slados, što je rados, što je dragos, ako nije s Jezusom općiti? *„Convictus illius habet laetitiam et gaudium“* *) Te za što? Er gdjegod Jezusa sretamo, gdjegod nahodimo, gdjegod vidimo, vidimo našega Spasitelja, vidimo trud, muke, krv, i smrt njegovu postavljene za ovu samu, za ovu jedinu svrhu, hoću rijet, za učinit vjekovito blaženijeh

*) Sap. VIII. v. 16.

Digitized by Google

nas. Ali nije samo znanje i spoznanje svega, što je Jezus učinio za nas, za našu ljubav, plod priobilni i prikorisni ovega razmišljanja; tu jes i nešto drugo, tu jes nami izgled, nauk, i uvježbanje, kakvi imamo bit mi, kojom mjerom bit imaju naša djela mjerena. Što je držanstvo krstjanina? U Jezusa izgledat se. Izrecite, istomačite ovu riječ, krstjani. Prilika Isukrstova. Ako nije ovo pravo i jedino nje istomačenje, da koje je? Život je Jezusa knjiga od nauka. Dvije knjige od nauka nami je Jezus ostavio, knjigu od riječi, knjigu od izgleda. Gdje ćeš naučit bolje, ako ne u Jezusovu životu, podniženstvo, ustrpjenstvo, blagodarnos, čistoću, i sve redom kreposti protiva nerednoj pohotnosti naše bijesne i ponosne puti? Ah Rozarijo sveto ima u sebi, sadrži vandjelje, oba isto kažu, izgled i nauk Jezusa. Paček otkle, mislite, da je Rozarijo izašlo? Od vandjelja. Rozarjio jes, i mogu rijet i govorim, Vandjelje u kratko poskupjeno.

Kako neću ja dakle sad o Rozariju rijet, štogod od onega što je o mudrosti reko Salamun; koju od onijeh hvalâ i česti ovdi na Rozarijo primetnut, privrnut, prinijet? Sastavi sve zlato svijeta, sve drago kamenje: nad cijenom svega toga cijena jes ploda, što Rozarijo poragja: *„melior est fructus eius auro et lapide pretioso.“* *) Paček što je zlato prema ovemu plodu? Ono isto, što je zemlja i pržina prama zlatu: *„omne aurum in comparatione illius arena est exigua.“* *) Počujte dake, bogoljubni krstjani, i krstjanke, što govori vami priljublježiva naša Majka Marija, prilično onemu, ono isto što je govorila Salamunu svijesna mati njegova. — Sinko moj dragi, kćerce moja mila, čuj moje riječi, usadi ih u tvoje srce, *„suscipiat verba mea cor tuum,“* ne budi lijen u djelo stavit svjet moj, vjeruj mi, o ovemu visi vječni život tvoj, *„custodi praecepta mea, et vives“* zaljubi srčano, tvrdo zagrli molitvu Rozarija svetoga onako, kao si čuo do

*) Prov. VIII. 19.
**) Sap. VII. 9.

*

Digitized by Google

sad tomačit, ti ćeš u njemu iznać lijek za steć opet duhovno zdravlje, ako se nemoćan nahodiš, iznać lijek za uzdržat se u zdravlju, i objačavat u jakosti ako nijesi nemoćan. Koje blago priveliko duhovnijeh dobara ima steć po njemu duša tvoja, a više svega koju prisvijetlu krunu zadostojat ćeš po njemu primit u raju, *„dabit capiti tuo augmenta gratiarum et corona inclyta proteget te.“* *) Ja ti kažem kratak, lasan put, stupi na nj, ako ti stupiš na nj, ja ću bit s tobom u putu, vodit ću te putem prave pravednosti krstjanske *„ducam te per semitas aequitatis.“* Put je ovi ravan, prav, čis put; nije straha da se možeš potaknut; hodeć ti tezijem putem hodićeš krokajom, trkom put nebesa, put raja, *„quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum.“* Blago, i opet blago onemu, koji bude svaki dan k meni doć, stupit na moja vrata, za meni se poklonit ovom molitvom. Ko me bude iskat, ti će me nać, naćiće majku, majku ljublježiva; ko bude mene nać naćiće sebi život i spasenje, *„qui me invenerit, inveniet vitam et hauriet salutem a Domino.“* *)

Molitva Bogu uvjetna, jes počas, jest prošnja. Molimo mi za počastit višnjega i njegove dvorane, molimo za isprosit pomoć, utjehu, nami potrebnu. Do sad ja govorah o molitvi Rozarija u koliko je počas Bogu i Djevici Mariji, nepravo bi bilo ne rijet štogod o njoj, u koliko je prošnja. Netom to zamislih, netom tu vid moj prostrijeh, tolika se moć višnjijeh darâ isprošenijeh po kreposti Rozarija svetoga meni prikažuje, da ne umijem ino neg zavapit zamanjen: Rozarijo prisveto, rudo ne svršena, rudo nepristavna od milostî. Ja ne mislim ovijem riječima inijem molitvam odnimit ni malo od njihove kreposti, i podobnosti: nek su moguće koliko hoćete, ja u njih ne tičem. Govorim samo, da nahodim toliku krepos i mogujstvo u molitvi Rozarija,

*) Prov. IV.
**) Prev. VIII. 34.

Digitized by Google

da se po njemu vidi i kuša ispunjeno, što je Isukrst učenicima govorio: prosite, imat ćete; ištite, naćete; kucajte, otvorit će vam se: *„petite et ac ipietis, quaerite et invenietis, pulsate et aperietur vobis.“* Pazim nemoćnike, i vidim po kreposti Rozarija iz čeljustî nesmišljene smrti izbavljene: pazim opsjedene, i vidim po kreposti Rozarija od hudopske sile oslobogjene: pazim robove, sužnje u verigam zakovane, i vidim po kreposti Rozarija š njih spadat okove izlomjene: vidim pomorce ginut megju valovima pomamjena mora, i vidim njih po kreposti Rozarija priko silne morske pučine u luku na zdravlje privedene: pazim rodilje u tijeskoćam smrtnijem gorko se mučit i trgat, ali vidim i djecu i matere u životu uzdržane po kreposti Rozarija: pazim grešnika opaka ustarana da je srčano molitvu Rozarija zaljubio, i vidim ga do brzo iz groba huda grijeha ustat, izit: pazim bogoljubni puk molit se Bogu molitvom Rozarija svetoga za prosvijetljenje i obraćenje poluvijernikâ, nevijernikâ, i vidim mnoš takijeh povratit se, pohrlit u krilo prave vjere katoličanske krstjanske. Gdje ste, gdje ste vi vrijedni pisaoci, koji pomnjivo kupite i pišete čudesa Rozarija svetoga, zovem vas i molim, da učinite vi što bih ja danaske, nije vaše, kako i moje današnje, kratko vrijeme i bjeguće, otvorite knjige vaše, u pokoju i ne prešno štijte, i povigjite ovemu puku čudesa i milosti, koje je Trojstvo prisveto udijelio pod ruke njegove ljubljene kćeri, majke, vjerenice Marije prislavne potrebnijem, kad se bijahu njoj molitvom Rozarija pomolili.

Paček nuti mene, mislim ja da su sva čudesa Rozarija ispisana u knjigama zatvorena? Broj njihov prihodi veoma broj svijeh onijeh, koji ikad bijahu na list u pismo stavljeni. Danu pronesite sa mnom pogled po svijem državam kršćanskijem: vidjet ćete gdjegod se nahodi dom sinovâ Dominikovijeh, da tu jes otar majci od Rozarija posvećen, a gdje nije doma Dominikanskoga, da jes otar u kojoj crkvi, a osobito u maticam. Dake može se slobodno rijet, da jes u svakomu gradu, u svakomu selu krš-

Digitized by Google

ćanstva. Oko svakoga toga vise ne jedan, nego mnogi, gdje veće, a gdje manje, zavjeti, pravi biljezi, istiniti svjedoci darâ i milosti udijeljenijeh. Sakupite ih svijeh ujedno s pameti vašom, što se vami stvara prid očima, što vidite? Koji nalog! koju mnoš! Vidite li, nahodite li broja, svrhe, kraja? Ah vrijeme je da vam rečem, da zaglavim su ove same dvije rijeći: ako ljubite Mariju, častite je s molitvom Rozarija svetoga, ta je njoj priugodna; ako vi potrebu imate od Marije, utječi te se njom s molitvom Rozarija svetoga, ta je pripodobnija za isprosit.

Rekoh, častite Mariju, utjecajte se Mariji s molitvom Rozarija svetoga. Ali koji način ima bit u moljenju da bude Mariji ugodna, da bude nami korisna? Molit tiho, pomnjivo, ljuveno. Tako u istinu. A je li ovo način svakoga od vas moleći vi Rozarijo sveto? Ah Bože! Da li nijesu mnozi, koji tako prešno izgovaraju, da im polovicu riječi, nu i koja riječ ostaje u ustima? Preša njihova kaže, da je to njima breme, od koga nastoje prije oslobodit se. Da što ću ja nać, kad prokušam mnozijeh pomnju, kad govore? Vele gore. Njihov govor isto jest kô i zvek zvonâ, er njihova pamet nije s Bogom, nije s Jezusom, nije s Marijom, nego s vremenitijem poslima, a čija s isprasnostima svijeta. Ne bih hotio stupit naprijeda i prokušat srce njekijeh ter njekijeh, za sve da nijesu lijeni na molitvu Rozarija. Te za što? Er se strašim, što bih našo. Našo usagjene u njihovu srcu omraze, nenavidnosti, nečistoću, i ostale vrste grijehâ. O bezobraznost', o smijenstva! Kogod ljubi grijeh, kogod tlači Jezusa, ti pleše Mariju, ko nije prijatelj Jezusa, ti je glavni neprijatalj Marije: u takijem ustima grešnijem ne skrušenijem svaka ona riječ od hvale priobraća se u rug, svaka počas u psovku, svaki blagosov u proklestvo. Počujte što ću rijet: molitva Rozarija iz ustâ grešnika, koji se neće od svoga grijeha da kaje, na isti način izlazi, na koji bi izašla iz usta hudopskijeh, kad bi ona uzela Rozarijo govorit. Ako u krivo govorim, krivite me, pokarajte me vi, ne hajem. Nek se dakle svak ugla-

Digitized by Google

vi, svak tvrdo u pamet usadi; nije pravi prijatelj Marije ni Jezusa, najprije oni koji u grijehu žive bez pokajat se; za tijem svaki oni koji raspršano, i prešno njima se klanja i utječe. Rozarijo da bude častno i korisno, ište usta, nu da tiho i razabrano izgovaraju; ište pamet, nu da je sva u molitvi zabavljena, zadubena; ište srce, nu da gori u pravoj ljubavi božjoj.

VIII. Sveti Vinčenco.

Amplificatus est in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi. Eccl. 48.

Pohvala svetijeh, čas je i slava Privišnjemu. U istinu sva ona dostojnos, na kojoj se uzdiže čovjek vrhu naravne nepodobnosti i nejakosti, dar je dobrohoćenja Božijega, prilično onoj svjetlosti, kojom sunce resi i opstire zvijezde svoje dvorkinje. Cjeća česa višnje hotjenje, kako je provodič vrhunaravne ljucke izvrsnosti, vrhunaravne oblasti i mogujstva, tako je i jedini uzrok one različnosti u dostojanstvu, koja se megju svetijem razbira, ništa manje neg li bi uzrok one, koju mi, pazeć nebo, megju zvijezdami razgledamo. Ako je ovo istina, ko je podoban zamjerit, koliko može Bog čovjeka vrhunaravnijem darima uresit, dokle uznijet, uzvisit? Ne može Bog čovjeka sebi ga istomu izjednačit: nu do tega kraja jes prostor, jes pučina, tako duga i široka, koliko je velika dobrota, i mogujstvo Božje. Što može dakle mene jutros strašit, što smetat, uzdržat, da ne izrečem što ugledah vidom moje pameti u glasovitomu pričestitomu svecu Vinčencu Fereriju, priblagodarnomu vašemu parcu, razbirajući, kušajući život i djela njegova prizamjerna? Sja Vinčenco upored najplemenitijeh, kojijeh spozna i časti crkva megju svetijem u

Digitized by Google

visini i veličanstvu svetinje i krepostî kršćanskijeh. O njemu za pohvalu usilovan reče pako: da sred ognja nije izgorio, tolika bî u najvećijem prigodam čistoća njegova. O njemu reče sv. Antunin: čovjek od čudnovite molitve: toliko bî njegov duh nerazdiono združen s Bogom. Nepristavni nemili progonitelj svoje pùti, kad bi se umorio on, inoga bi namjestio da je bičima mlati, i raskrvavi, i temu bi već haran bio, koji bi ga silnije i zlosrdnije udaro. Ovo je oni, koji prima časti, koji ište i hoće časti ništa manje nego da je blaženik u pùt ljucku povraćen, sasvijem tijem njegov duh tako je u podniženstvu zaduben, utemeljen, da ga taštoslava, kô vjetar, mimohodi. Vinčenco kuša gorke bolesti, er, za inoga oslobodit od njih, podložio se da prigju na njega. Paček, kud idete moje misli? Vratite se nazada. Nije to, što ugledah u Vinčencu danaske. Vinčenco sve što hoće, sve može: kako hoće Vinčenco, tako ima bit. *„Amplificatus est in mirabilibus suis“* Oblas prilična božjoj. Bog svemoguć: Vinčenco svemoguć. Da je li Bog ikad čovjeku oveliku oblas udijelio? Ne pristoji li se, da ja rečem Vinčencu: ko se može tebi prilično podičit? *„Quis potest similiter sic gloriari tibi?“* Misli rad čuda utrnute, zapućene, zavezane, prostite uljudni gragjani, ako ih ja ne uzumijem, krenut, rasputit, razvezat, to će ispunit goruštvo duha vašega, to bogoljubstvo vaše, to vaše umjetonstvo.

Ako za proslavit megju umrlijem prizamjernu svoju dobrotu, ako za očitovat svijetu nedohitno svoje mogujstvo bješe Višnji Bog mnogo različnijeh načinâ u djelo postavio, ovo jes osobiti, sama ljucka riječ. Privratit, pričinit vasaj svijet, ne bi dosegla, da se ujedno sastavi, sva moć kralja, sva jakos narodâ, sva mudros razumnikâ. Vidim od istoka do zapada, od poludnevi do sjevera: svud se križu klanja, svud se vjera kršćanska spovijeda, svud se zakon Isukrstov ispunja. Časti se Bog, ali propet; vjeruje se, ali ono što ljucki razum nathodi; opslužuje se zakon, ali zakon koliko pristojan duhu, toliko mrzeć i protivan pùti. Tvor apostolskijeh ustâ. Rekoše glasnici Isukrstovi, svijet sluša, kla-

Digitized by Google

nja se, i podlaga. Jakosti čudnovite ljucke riječi! Čudnovita mogućstva ljuckijeh ustâ! Nije se dakle privario mudri Ugon, kad je reko, da je riječ apostolska, rad kreposti i mogućstva, riječ gospodična: *vox Domini. Vox Domini* na ustima Vinčenca Fererija. Paček riječ Vinčenca, riječ Boga: toliko je krepka i moguća. Dočim uzdiže glas Vinčenco, *„intonuit Dominus“* narodi su u smeći i privrati, poklanjaju se kraljevine, i podlagaju; kreće se i stresa zemlja: *„conturbatae sunt gentes, inclinata sunt regna, mota est terra.“* Pazite Vinčenca. Djetešce ćuti i kuša u sebi njeko goruštvo duha nepokojna, er se uslobodit još ne može; zatječe se s godištima da bi ih priteko; čas Božja, sahrana ljucka, obuzela mu je, osvojila misli i požude, duh je u njemu od apostola, nek su tijelo i godišta od djeteta. Čuo je besjednika vangjeljskoga: posto je i on besjednik. Kupi ćetu djece sebi prilične, redi, posagjuje oko sebe, budući stupio na poviše mjesto, ponavlja njima razgovore, kojijeh ću: za tijem, recite, veli im, je li u meni podoban, vrijedan besjednik. U dobri čas i sreću svijeta, rogjeno dijete, koga pitaš, ko da ti izreče vrijednos i podobnos apostolskoga tvoga duha? Kad rijet budu, što oni u sebi kušaju i spoznaju, da urednos načina, prikladnos govora, hitrina duha, dušu mami, srce dobiva, jeda će zadovoljno izrijet? Nu, da su najbolji razumnici svijeta, ne bi mogli zareć veće nego bi zarekli bili o Davidu, da se namjeriše vidjet mlagjahna pastijera zvijerski skot hitat, klati, i daviti. Ljucka svijes kratak vid ima; njoj su u tminam otajnosti božje, sakriveno došasto vrijeme. Išti i pitaj onega, koji zna potpuno o tebi. Zno je on odavna; mnogo je vijekâ minulo da je on tebe vidio, i razgledo. Nije njemu razum ljucki, neg božji duh ukazo te. O tebi je reko, o tebi je ostavio upisano, orao megju vangjelistam, sveti Ivan: — i leti andio po nebeskom prostoru vangjelje noseć u ruci, za navjestit ga zemlji, narodima, plemenu, jeziku, puku svakomu, ter upi gromovitijem glasom: bojite se Boga, častite ga, er je na blizu dan njegova suda. — Salamanka, grade, jezere od mudrosti, ti ovu istinu

Digitized by Google

čuješ rijet, i ne vjeruješ? Vinčenco je ovo obazno: duh božji objavio mu je, istomačio: on se tebi opovijeda, otkriva, govori: ja sam oni andio; a ti se čudiš, ježiš, srdiš, da on smije, to o sebi rijet, tako se podičit? Ne bi, ne bi ti tako tvrda bila, za ne vjerovat, da ti znaš što se bješe ne vele prije u Avinjonu zgodilo, od koga je, i s čijem poslan on. Znaj dakle, tu Vinčencu na smrt razboljenu, i skončanu radi razmirja crkovnoga, prikaza se u velikoj svijetlosti Isukrst veleć njemu: — ustani Vinčenco, dospjet će razmirje, dospjet, kad dospjedu ljucke opačine. Tebe odabrah da smrsiš grijeh. Hodi, vapi: pokoru, grešnici, nije daleko božji dan. — Od zgode ove i naredbe nosi on zlamenje na licu: vidjećeš, kad se razgori sred besjedenja, sjat mu na obličju pet zlatnijeh zdrakâ, zlamenja pet prstâ Isukrstovijeh, kad ga je pomilovao i njemu zdravlje povratio. Ni ovo ti nije zadosta? Dakle tvoju smuću, tvoj žamor nek zabuši tvoje oko. Besjedi Vinčenco Salamanki; sred besjede veli: neka ko pogje na vrata od grada, tu leži žena mrtva, donesite je; donose pridanj; njoj Vinčenco: ustani ženo u ime božje; ustaje: povraća se Vinčenco: svjedoči, jesam li ja oni andio zaricau od Ivana; odgovara žena; ti si, ti; opet on njoj: što ti je milo, življet, umrijet; ona njemu: življet. Na svrhu Vinčenco: budi živa. Življela je već godištâ: mrtva, i živa svjedok čudnoviti ove istine.

Što se nadate, sad čut i vidjet u Vinčencu, kršćani? Stvari ne čuvene prije, ne vidjene; čudesa, svemogućstvo. Neka veće stupi, nek se uputi Vinčenco, zemlja ga vapi, zovu kraljevi, poklisari mole. Selija, gradovi opušćeli su, tolika je mnoš izašla za pričekat ga, za srestit ga, vladalac i crkovnjak, plemić i potištenjak, muško i žensko, mlado i staro. Pripravljeni su nosni šatori, kô da se imaju natsjeniti moći blaženika; spravne su oružane straže za oprijet se mnoštvu, i gdje to neće bit zadosta, skovani su obruči od gvozdja, zgragjeni su tabori od drvenijeh prutâ, da u njima zatvoren mogbude stupit. Tolika je u svakomu pohlepa tegnut, ili biti tegnut. Svud je žamor i buka.

Digitized by Google

ali se ina riječ ne čuje osvem same ove: svetac, svetac. Stupio je Vinčenco, dobrosrećno se uputio. Zna li ko, što je moć i jakos trijeska? Palit, žeć, orit, i tu, gdje veću, tvrgju, zaprijeku nahodi, veći rasap i porazu učinit. Ne inako Vinčenco. Paček nije to sva moć Vinčencova: moć je njegova potamnjeno prosvijetlit, užešćeno pričinit, razoreno sagradit. Ah zašto nije meni dopušteno uzet u ruku list, sliku zemaljskoga prostora, ter zabilježit na njemu trag apostolskoga tijeka Vinčencova: zašto je meni zabranjeno, provesti onoga koji me sluša od sela do grada, od grada do sela, kud je prošo Vinčenco, ter ištom nareć što je našo, što je učinio, što je ostavio hitri ovi andio, i poklisar Isukrstov? Lakomosti nenavidna vremena, ti meni ustegnut slobod, da ne izbrojim, imenujem, kraljestva, države, krajine, kojijeh je on obašo, stupajem izmjerio? Da li neću ja smjet spomenut samo Španju, Franču, Ingliteru, Skociju, Irlandu, Majorku, Italiju, Savoju, Germaniju, Fijandru? Nuti mene! Zašto su tolike ove moje tužbe? Ali trebuje meni, toliko se pružit, i prostrijet se? Nosi ti s tobom, nosi sve što hoćeš, i možeš. Što bude izostalo bjegućemu, grabećemu tvomu mahu, to ce bit meni pridosta, za prikazat svemogućstvo riječi Vinčencove. Zamjerit će bez sumnje, zamjerit svaki, koji se ovdi nahodi, kad rečem: pogledaj vojsku, koju sobom po svijetu vodi Vinčenco, na tisuće do deset tisućâ u dvije čete razdjeljenu. Muškom spolu stijeg je spasitelj na križu, ženskom prilika je kraljice nebeske. Vojnike ove veoma vješto u duhovnome boju uvježbane, zaboravljene od raskošâ, od razbludâ, truda i paćenja pohlepne, ne straše ih ni na moru valovi, ni na suhu pustoši, ne ustavljaju hridi, glad, zime i vrućine. Gdjegod ulaze, stupaj stavljaju, kô da su dvije čete andjelâ, u svemu kažu izgled pokore, bogoljubnosti, svetinje. Pogledaj, i reci, što ih je ovako zamamilo? Ali se na svijet vratio Isukrst, da za njim hrli puk u pustinju? Nije to: sama riječ Vinčenca. Prosteri pogled po Europskijem krajinam: oda svuda vrvi puk, kô ono izpod prikomjerna dažda teku rijeke potocima, polja su

*

Digitized by Google

prikrivena, nadastrta tisućam; ondi tridesti, ondi peset, ondi osamdeset tisućâ, a ondi ne umijem izbrojit, rečeno mi je da su osam stotin tisućâ dušâ: reko bi da je ono polje, Jozafatova dolina; puk, narod ljucki; dan, dan od suda. Reci ko ih je pritego, domato? Trublja ovega angjela. Riječ njegova tu ih do tri, do četiri, do pet urâ, kô okamenjenijeh uzdrži. Uljezi tragom Vinčencovijem u jedan grad samo, u jedno selo, i vigji (što u jednomu budeš vidjet, to zasudi o svakomu) vigji, rekoh, na trgovištim koje su trgovine na prodaji: sami biči, verige, kostreti; pogledaj na poljanam, po putima, kod vrata od crkavâ, skupe i muškoga i ženskoga spola držajuć svijeću u ruci, pitaj jednoga za svijeh, ko si, što si ti; odgovorit će: bijah velik grešnik, sada skrušen pokornik. Vigji i ono mnoštvo, koje u dug red izregjeno, pute grada prohodi, razgledaj ko se u toj družbi nahodi. Ako ti nije čudo vidjet plemiće, crkovnjake, razumnike, toli nećeš protrnut, kad ugledaš mnoš mlagjahnijeh djevicâ, mnoš malahne dječice od četiri od pet godištâ, ter svijeh tako srčano pût pokoriti za svoje i tugje grijehe, da je trijeba, njima grabit biče iz rukâ, da ne bi životu naudili? Reci, ko je njih ovako, ako se može rijet, pomamio? Riječ Vinčenca. Kad zatrubi ovi andio strenitelj grijeha: *„penitentiam agite“* pokoru grešnici; popadat će po tlima do najgorijeh zlotvorâ, vapeć proštenje, ispovijest. Vidje nekada Getsemani posrnut i zavratat židovske čete na samu ovu riječ *„ja sam,“* er bi riječ Isukrstova: vidje Tolosa, i ne sama, obnemožene pastit na tle, rad velika straha, trideset tisućâ puka, kad čuše ove riječi, *ustanite mrtvi, stupite na sud,* er ih čuše iz usta Vinčencovijeh. Vinčenco riječ zameće, eto mekša, skrušeno je srce najopačije, ustarano, otvrdnuto. Onega straši pučina i tegota grijehâ, neće ispovijes, umrijet hoće osugjen; neka samo povjedi Vinčencu svoj život, a za sve ostalo Vinčenco se misli, on će njemu darovat svoja dostojanstva, on će za njega upisat priporuku prisvetomu Trojstvu, vidjet će sutra dan tisuće puka, dolećet otpis s neba, donijet glas, da je priporuka bila uslišena,

Digitized by Google

da je oni u raj primjen bio i uveden. Što je od onega, koji pritisnut opačinam, spovijeda ih prid nogami Vinčencovijem? Izdaho je, umro je. Po čemu, Bože? Neka zna, ko ne zna, da je Vinčencova riječ, poprav oni mač Pavla apostola, koji većma može, neg li ijedno svijetovno gvozdje. Opaka opačico, kud ideš tako puna izpraznosti, i razblude? Čut Vinčenca. Nije to tvoja svrha. Ideš grabit Bogu iz rukâ duše, kojijeh Vinčenco k njemu priteže, privodi. Nemoj naprijeda, vrati se nazada. Neće, dohodi, čuje, pada, umire; ježi se puk, glas s neba dolazi, ona se u raju nahodi. Te što je ovo, ako nije svemogućstvo, crni ugljen u dragi kamen, glamnju pakljenu u nebesku zvijezdu časom priobratit? Tebe hoću danas, Serafinu nebeski, tebe ištem, koji buduć klještima digo s otara ugljen gorući, *) š njim si prošo usta Izaije proroka, ter ih očistio od gnusobe grešne i prosvijetlio, tebe zovem u Zamoru da vidiš novu vrstu ognja, koji u samoj riječi nosi Vinčenco. Vidiš na poljani malahan zatvor od štica? U nj se zatvorio Vinčenco su dva opaka zločinca, koji zasve osugjeni za poginut u ognju, skrušenja neće, ni spasenja. Eno je on njima dogovorio, eno izlazi, eno se zatvor razmeće. Sad vigji. Što vidiš, andjele Božiji, izreci? Dvije zvijezde danice lećet uzbrdo, u rajska vrata ulećet. A telesa njihova? Nije ih. Te što je od njih? Dvije vrpe pepela, i kosti izgorjenijeh. Da koji je oganj takoga čuda provodič? Nebeski, zemaljski, pakljeni? Znaj novu vrstu ognja, vrijedna i podobna za očistit dušu upepelit tijelo, koga da umije staknut, prvi je, sam je do danaske, Vinčenco Fererijo.

Je li vrijeme, je li razlog, da ja k tebi moje riječi sad obratim, golubice izabrana, slavočesna vjerenice Isukrstova, da te upitam, što si ti tako u cvilu i porušenju nepomično zasjela? Er ne vidiš čista mjesta, kuda krenut i naslonit stupaj tvoj, toliko bo je dračam, trnom, porasla zemlja svakolika; er ti ne znaš,

*) Isa. c. VI. v. 6.

Digitized by Google

gdje ćeš iznać vijerna sina, i naslijednika Isukrstova: er ne spoznaš, komu od trojice, koji na tri strane Petrovo pristolje posvojiše, ključe Petrove pridat imaš, paček (o bolesti!) videć, jedan puk u tri puka razdijeljen, od tri puka da svak svoga pozna, svoga časti, svomu se klanja, vidiš neprocijenjeno ruho tvoga jedinstva nemilosno u tri dijela raskideno. Jes to tako bilo do danaske: znam i ja po onemu, što je reko, i upiso Vinčenco: kad bi na svijetu tolika ispraznos, kolika u ovo naše vrijeme: grijeh nečisti nikad toliki, ako ne samo u vrijeme Noemovo prid općenijem potopom: grabše, lupeštine, nepravedne pogodbe, svetoprodaja, proždrlost, ne znam, mogu li kad uzrašćet više: smrtne omraze, svagje, ubojstva tako razplogjena, da prijatelj u prijatelju čestokrat ubojicu nahodi: riječ božja niti je šlušana, ni sijana, pastijer nije čuven, ni poštovan: svaka opačina nahodi mjesto, gdje ubjegnut, sakrit se, ustanit se. Istina je, sve to tako bi do danaske, nije veće, sad je inako: svijet je priliku promjenio: nikad nije zemlja tako svijetlo čelo ukazala od apostolskijeh vremenâ do sadašnjega. Da mi vjeruješ, zadosta je tebi rijet, da se po njoj riječi Vinčencove zvek razastro. Riječ Vinčenca, riječ je Gospodina. Nije sam Jeremija tu sreću imo, tu čas primio. Vinčenco je ima, primio je, ne zarad jednoga i malahna naroda, neg zarad svijeh narodâ krstjanskijeh. Umio je ovi novi Jeremija vješto i uredno razorit, sagradit, iskupsti, usadit. Znala si, gledala si, grešne opake Ninive po svemu krstjanstvu; vigji, razgledaj pokorne, skrušene Ninive, od kad je u nje stupio Vinčenco. Minuli su grijesi, opačine, paček dospjele su naprave, igre, ispraznosti, dospjele tako, da nije od njih uspomene, da se neće do duga povratit, ako se i odijeli Vinčenco, ako se veće i ne vrati. Za dugo vrijeme neće trebovat svijetovnoj pravdi, šibiku uzdignut, er neće bit krivnika, koga pokorit. Za dugo postaće urednos življenja, kakva bi prvijeh danâ krstjanstva. Rad bih bio, tebi izrijet, i prikazat broj opacijeh k Bogu povraćenijeh, paklu ugrabjenijeh. Nu mo-

Digitized by Google

gu li ja? Je li mogo ko do kraja iznać ga? Neka dakle oni broji samijeh poznanijeh zlotvorâ do četres tisuća, neka oni drugi do sto tisuć nabroji grešnikâ privedenijeh, uznesenijeh na osobitu urednos kreposna življenja, ja brojit neću, er broja nije: broja nije, er svak zna, kadgod je usta otvorio, da je na tisuće grešnika iz pakljenijeh čeljusti ugrabio. Ustani sad veće dakle, crkvo sveta, ustani, s ruhom od veselja uresi se, s krunom od radosti okruni se, povratilo se ono vrijeme, koje je Izaija zarico: „*conquievit, et siluit omnis terra,*“ *) utažila se, umukla je zemlja svakolika: pomir, ljubav, uljezli su kud je uljego Vinčenco, u Elnu, Gironu, Vić, Valencu, Verčeli, Bolonju. Paček gdje je iskra izostala, koju nije ugasio Vinčenco, smrtnijeh omrazâ, krvnijeh zavadâ, porazna razmirja? Neka se ukaže čeljade, pleme, puk, narod, u komu se zatajala? Zatjecahu se narodi na gospoctvo kraljevinâ: utažio ih je, pomirio Vinčenco: riječ je ovo Pape Pia II. Gledala si do danaske megju Španjskijem narodima teško razmirje, gledala ubojstva, predala si, strašila se, da ne ogrezne u krvi sva Španjska zemlja. Nek te mine ti strah, to predanje. Te što, er je dospjelo koljeno kraljevsko od Aragone: te što er mnozi velika plemena i mogućstva zatječu se posvojit onu krunu? Oblak crne zle prilike promjenio je Vinčenco u svijetlu dugu od mira. Aragona ima kralja, onega, koga je Vinčenco na pristolje postavio. On je osudio Ferdinandu od Kastilje, sudci ostali potvrdili su, zatočnici umukli su, mač u nožnicu povratili, puk se klanja i podlaga, Španja je odahla počinula. O mogućstva, o čudesâ! Sa svijem tijem, slavna Sion, ti još cviliš i uzdišeš? Tebi je ovo sve još ništa? Ranu nosiš posred srca? Lijek njoj prosiš, ne nahodiš? Smiri se, obeseli se: eno je u Kostancu dotekla sva mudros kršćanska: sio je pastijerâ i razumnikâ sbor općeni, tu se misli, tu se dogovara, tu se odregjuje, kako smrsit troglavu nakaz, jednoga

*) c. XIV. v. 7.

Digitized by Google

postavit na pristolje Petrovo, ujedinit sve kršćanstvo, mir, pokoj tebi povratit. Od dvojice, Ivana i Grgura, jes riječ izašla, da će se odreć oni, podložit. Nu što govori Benedikt u Španji? Trokrunu s glave neće da skine, s pristolja neće da side: Španjske krajine njemu se klanjaju, njemu su tvrdo zavezane. O smeće o nemira! Razmetnut će se dakle zbor, razać oci, bez koristi u svoj dom povratit se? Nijesu zadosta četres godišta tega razmirja? Neće nigda imat svrhu? Neće imat svrhe, ako ne otvori usta Vinčenco; riječ je Gersona, po riječi pripoštovanoga zbora. Svršeno je, svršeno, er je usta otvorio Vinčenco: reče on narodima, reče kraljevima: eto oni Benedikta ne znadu, zbor Kostance poštuju, Martina V. ko općenoga pastijera slušaju. Je li ko da mi udahne riječ, ali priliku, da izrečem i prikažem krepos riječi Vinčencove? Hoće, hoće Izaija, er veoma lasno da je i nju zamjerio kad je reko: *„ecce ego adducam fluvium pacis.“* Kakogod bi, prilika je meni prigodna, da je neću ja ostavit, neću je ispustit. Riječ Vinčenca rijeka od mira *„fluvius pacis,“* rijeka, koja buduć se uzdigla vrh protivnijeh krajâ, ter razašla, razastrla po luzima i planinam, svu je gnusobu zanijela, svud je čistoću ostavila.

Je li još gdje što hridno i ne ravno hrlom stupaju Vinčencovu? Gradovi, države, zlotvornijem krivovjernicima, i odmetnicima svete vjere naseljene? Tu, tu, gdje nijedan doć ne smije crkovnjak, ni besjednik, otkle nijedan taki glavu živ nije iznio, tu ulazi, pokrajinu od Ambruna pohodi, iz prodoli u prodol prihodi. Imat će straha oni, koji svud sobom strah nosi da stavi? Kara, vježba, obraća. Ti, veli jednoj od onijeh, *hudaprodol* rad opačine nazivala si se do sada, od sad rad prave vjere, i života kršćanskoga nosit ćeš ime; *čistaprodol.* Što dosad Avosta, Granoble, Ginevra, Losana, Lirini? Pribivališta opacijeh protivnikâ. Sad? Vjernijeh sinovâ svete crkve. Tvrdoglavi puče, narodu židovski, ti što činiš, što misliš? Još se križu ne klanjaš? Još propetoga, prokletijem nazivlješ? Još propetoga Spasiteljem ne

Digitized by Google

spoznaš? Skloni oholu glavu, skloni, došlo je vrijeme da skloniš. Došo je na svijet drugi Pavo: prvi, poslan poganskijem narodima, ovi poslan vami, i nevjernicima ostalijem. Hoćeš znat krepos i mogućstvo njegovo? Čuj mu ime: Vinčenco — dobitnik. U istinu dobitnik, er prid njim, sve što je krivo čini se pravo, sve što je hridno, čini se ravno. Ravno, i kako ravno u Perpinjanu, er sve što je tu kućâ tega naroda, već od šeset na svijetlos vjere privodi. Ravno u Tortosi, er ne manje od tri tisuće pere krštenjem. Ravno u Valenci, er do sedam tisućâ krst na čelo postavlja. Što se hoće u Toledu, da se ono glasovito žudiosko templo, u božje templo promijeni? Zadosta je da to začne u pameti Vinčenco, da se tu na vrata prikaže, da stupi unutra, eto je mjesto očišćeno, na slavu majke božje posvećeno. Da li se hoće veće, da bude to isto od onega u Salamanci? Tu ulazi u skup s Isukrstom u ruci, tu na svakoga od njih čudnovite prilike križa napadoše, tu oni vjeru svetu zagrliše. Te što, mislim ja izrijet sve što je gdje učinio Vinčenco? U kraljevini Kastilje broje se krštene dvaes tisućâ: u koliko vremena? U trinest mjesecâ. U koliko one petnes tisućâ u Aragoni i Katalonji? U šes mjesecâ. Da u Valenci one trines tisućâ? U godište. U samoj Španji nabrojili su pisaoci sedamdeset tisućâ. Da što bi u ostalijem krajinam svijeta, u već od tridesti i četiri godišta apostolskoga hogjenja njegova? Neka reku isti žudjeli, za rados našu, za slavu Vinčenca, što nahode u listima onega doba upisano. Što? Da broj prihodi dvijesti tisućâ puka. Mogu li ja propustit ne napomenut onijem, koji znadu, kakvi ljudi, i razumnici bijahu Pavo biskup od Burgos, Jerolim od svete Vjere, da su oni čestita kruna Vinčencova? Ne cknite, tecite, za uljesti, i zavit se u ovu krunu od slave Vinčencu i vi s pogane mahovetove vjere na pravu istinitu vjeru Isukrstovu privedene te osam tisuć samo u gradu od Granate, i vi ostali po svemu temu kraljestvu do osamnes tisućâ nabrojeni, i vi ostali, koji u inijem krajinam Španje kršteni broj napunjate do tries tisućâ. Ima i vas na pa-

Digitized by Google

meti, misli i o vami Vinćenco, crnomasti narodi svi, koji u temu poludnevnom dijelu svijeta pod gorućijem suncem u Africi boravite, hitri duh njega vodi u Koronju, otkle, zače, pribrodit more, k vami tamo stupaj prinijeti. Ali Bože, hvalim i blagosivljam nedohitno tvoje vladanje, erbo znam, da tebe slavi koliko ono što jes, toliko i ono što nije, i ne nastaje. Nu dopusti, da zamislim samo, što bi sad bilo, što bismo mi gledali danaske, da ti nijesi uzdržo, ustego, stupaje Vinčencu: ne bi sad crna bilo, bilo bi se crno u bijelo obratilo, ne bi crno od bijela se razlikovalo. Mogu li se ja u mom smišljenju privarit? Ali nijesi ti riječ njegovu u tvoju riječ prisadio? „*Vox Domini*“ na ustima Vinčenca; er riječ od kreposti „*vox Domini in virtute*“ nad ljuckijem hotijenjem, er riječ od veljotvorenja „*vox Domini in magnificentia*“ nad telesnoj svijeta naravi. Te na što ja sad ovdi nastupih, gdje se nahodim, što ugledam, koja se vidu momu bezkrajna pučina otkriva i prikažuje? Tako putnik, iza kako bješe vazdan sve ravnom planinom hodio, na kraj mora dohodeć, na sve inu prostranos i pučinu nastupa. Uljesti ću ja za brodit je? Nu mogu li ja pribrodit je svukoliku danaske? Neće li noć mene snać na pô puta? Nije svijes počet od podne, što je trijeba jutrom prihitit. Bolje je pristat, negli ne doteć, urednije je uhitit početak jutrom inoga dana odovlek, a ovdi danas stavit dospjetak. Ti, ti veljotvorna rijeći Vinčenca „*vox Domini in magnificentia*“ sama biti ćeš zamjera inoga moga razgovora.

Pristavni, pričestiti Viteže, nijesam ja sam, koji ne umjem, u jedan put sve tvoje hvale izrijet, prikazat. Ah ko je tako vrijedan, umjetan, tvoje česti i slave cjelovito u jednu krunu zaviti? Komu nije zaglava tvojijeh hvalâ, spovidjet, da mu veće ostaje, za rijeti? Dostoj se primit u poklon moju požudu za tebi dat pristojne hvale, i požudu ovega puka za čut ih. Paček pogledaj milostivijem okom časti od pohodjenja, darâ, i molitavâ, kojijeh ti po sve godište poklanja dubrovački puk. Usliši molbe, utješi potrebe. Ne možeš ti iz raja, koji si sve mogo na

Digitized by Google

zemlji? Ali nijesmo mi dostojni bit uslišeni, i utješeni? Ti koji si sve mogo, sve možeš, možeš i to učinit, da se mi učinimo dostojni. Ukaži i u nami tvoje svemogućstvo, da budu naše hvale, naše časti i poklon tvojoj dostojnosti, a uzdarje tvojoj blagodarnosti.

IX. Pohvala sv. Vinčencu Fereriju

po čudesima.

Čudo vrh svijeh čudâ, reče Zlatousnik, da je svijet vaskolik križu se sklonio, na vjeru Isukrstovu prišo *), ako ne bijaše čudesima uglavljen, priveden, pritegnut. Hrle iz Jeruzalema dvanes ribarâ, kô dvanes strijelâ u okolo opućene, svak svojijem putem u svoju stranu svijeta: „*in omnem terram exivit sonus eorum;*“ stupaj tu ustavljaju, gdje zemaljska nestaje prostranos, „*et in fines orbis terrae verba eorum;*“ glase, govore: trojstvo u jedinstvu božanstva vjerujte, Boga u čovjeku spoznajte, propetu se poklanjajte, obijes pùti zauzdajte, zakon duha opsluživajte. Ko mudrošću urešen, ko ne urešen, takijem ljudima, takijem riječima da se skloni i da vjeruje, bez da je bila apostolska riječ s oblasti vrhu naravi udružena, pokrijepljena, potvrgjena? Niko nezna, čijem bijahu po svijetu apostoli otpravljeni: „*nosite vangjelje, čudesa tvorite* **).“ Cjeća česa govorio je Pavo sveti: moja riječ, moje besjedenje, ne u inomu temelj ima, nego samo u tvorenju kreposti, i čudesa. „*Praedicatio mea . . . in ostensione spiritus, et virtutis* ***).“ Tijem je Višnji nasadio kršćan-

*) Hom. I in acta Ap:
**) Mat. X.
***) 1. Cor II. 4.

Digitized by Google

stvo. Primudro Agustin sveti: čudesa usplodiše vjeru, vjera sastavi puk kršćanski: *„miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem* *). Ako bi potrebna za pokrstit svijet prem velika i obilna čudotvorna oblas, i mogujstvo, kolika trebovaše za povratit, za podobrit, za posvetit svijet uzopačen, kako bi u vrijeme Vinčenca Fererija; uzopačen, kako ne bi nigda više; uzopačen, kako ne bi nigda tako, uzdržat ću se za ne rijet. Ali ne mogu zatajat što znam: Vinčenco je odregjen apostol kršćanstva, paček svijeta, obdaren je takom oblasti od čudesâ, da po njemu bijahu ponovljena čudesa sva koja se ikad čuše, vigjoše, nu i taka, kakva se ne čuše, ne vigjoše. Ako besjedi pucim, njemu je na ustima tako krepka riječ, da se može rijet, riječ Božija: *„vox Domini in virtute:“* ako zapovijeda stvorenju, naravi, tako je moguća zapovijed, da se može rijet zapovijed Božija: *„vox Domini in magnificentia.“* U Vinčencu je svemogućstvo. Što se može ikako čovjek približit Bogu u mogućstvu, to se sam približio Vinčenco Fererijo. Nek se ukaže ti, koji se može slično Vinčencu podičit, rijet ću i danas, što rekoh u lanjskoj pohvali: *„quis potest similiter sic gloriari tibi?“*

Eto se otpustih, otisnuh od kraja. Ali na koje se more stavih, u kakvu pučinu ja ulazim? Ko će meni vodac biti, ko mene uporavit, da pribrodim na zdravlje, da se onega kraja uhitim? Svemućstvo ja izrijeti, čovjeka svemoguća ja ukazati? Da li ću se na početku ja izgubit? Ne, ne. Bivši uzmamljena moja svijes u razmišljanju vrhunaravnijeh ne običajnijeh darâ s neba Vinčencu udijeljenijeh tu me uvela, tu utisnula, k vami samijem obraćam se čudesa Vinčencova, k vami vapim, od vas prosim, ne dopustite vi, da riječ moja dogje na manje, vi budite svijedoci, da se ja ne varam, niti varam. Poredite se vi po vami kako bolje znate, prid oči moje, da vas vidim, da spomenem.

*) De util. credendi c. 14.

Digitized by Google

Poredite se, ne jedno po jedno do svrhe, er, kad bi to tako bilo, ili ne bih ja svrhe našo razgovoru, ili ako bih svršio ga, imo bih spovidjet, da nijesam mojoj riječi zadovoljio. Poredite se na čete, poglavita razabrano nek se ukažu, kako od vojske na postavu prikazane vojvode se sami razabrano kažu, i vide, a za njima čete glavâ ne razabranijeh sve ini od vojnika ostaju. Stupite, ne cknite, er ne lijeno vrijeme ostavlja nas. Vidim ljubi Guljelma Ferer, punu, tešku plodom: ko je, što je u njoj, ja ne znam: ali znam i vidim slijepicu prignut, naslonit glavu u skut Kostance, i tu vid steć, i progledati. Moći čudotvorna (ovako te imenujem, er inijem imenom još ne znam, još ne mogu tebe nazvati) u utrobi srećne matere zatvorena, reci mi, po čemu u tebi toliko mogućstvo? Tebe svijet još ne vidi, ne pozna, a kuša te čudotvornika. Ti još nijesi dozdrio plod čovjeka, još u tebi nije prve zore od razuma i hotnosti, a čudesima milosti udijeljivaš. Istina je rijet, da ti čudo tvoriš, ali nije protiva istini rijet, nijesi ti, koji tvoriš. Oblas imaš, u djelo stavljaš, prem da nije još u tebi podobnosti za stavit. Ovo tebi ime ja sad stavljam: — moći čudotvorna, — dokle bude Bog po sebi, kad na svijet izagješ, tebe zabilježit imenom, koje će zareć tvoje slavodobiće vrh svega stvorenja. Tužna Valenco, nebo se vrh tebe okamenilo; od nazad mjesecâ suša pali tvoje njive i baštine: Bogu se moliš i svetijem, ali dažda nije ni kaplje: misliš da nijesu doprle do neba goruće tvoje molbe. Varaš se, doprle su, uslišene su; spoznaj sreću, koju imaš, vigji koje čudotvorne moći sadržiš u tebi, moći žive, stoprv na svijet izašle, nazad malo mjesecâ rogjene. Vinčenco u kolijevci, u povoju, riječ zameće, progovara: hoćete dažd? pronesite mene oko grada, imat ćete dažd. Tako reče, tako bi. Nek se čudi Valenca, nek zamijera, što će bit napredak, kad je ovo početak djeteta, u komu je prva riječ čudo, koji čudo tvori, za čudo tvoriti. Meni je zadosta čut, što o sebi on prorokuje, i zarica. Veli djete domaćoj službi, spravnoj posjeć čempres kod njegova doma usagjen: — netegnite, ostavite; od

Digitized by Google

tega duba ima se učinit kip sveca, ova kuća ima se u crkvu obratit, svetac ti imam bit ja. — Nemojte dakle, ovo čudnovito dijete da se ucvili, dajte mu pomoć. Ne znate što mu se zgodilo? Petgodan stoji kod puča, igra se na djetinsku, ne znam kako crevljica je upala mu unutra. Je li ko, da mu je dohiti, izvadi? Luda mene, koji mislim, tugja pomoć da trebuje Vinčencu. Dubok je puč, ne može rukom dohitit, a on će prikrstit vodu, voda će se uzdignut do vrha, povratit djetetu crevljicu, i, za bolje, ništa smokrenu. Te za što neće Mihajlo Guarines svoje dijete pozlegjeno odvesti prid Vinčenca da ga tegne i ozdravi? Zna Mihajlo da je Vinčenco dijete od deset godišta, ali zna, da se Vinčenco čudotvornik rodio. Recite sad vi, je li ko od tada krstio se, i lijenio k ovakomu lječniku nemoćnu djecu donosit, dovodit? Je li ko da nije zdravu u dom povratio? Nemila smrti ti, ti grabiš Vinčencu draga druga, s kojijem ide on svaki dan učit prve nauke od slovenja. Nek su tvrde tvoje čeljusti, umjet će Vinčenco tebi ga iz rukâ izbavit, ugrabit. Ti ćeš na silu, na sramotu njemu ga povratit. Pazite Vinčenca: jutrom na običajnu iz doma izlazi; hodi; kuca; zove, čuje žalos i bolestan odgovor, — umro je, dospio je; ulazi; kod mrca pristupa, rukom roku hita, — ustani, posmijehom veli mu, docna je, k naučitelju potežimo se. Ustaje mrtac od smrti ko oda sna, ter oba na svoj poso ishode. Kafarnao, Kafarnao, koji si bio srećan za vidjet u tebi, kćer Jaira poglavice sinagoge mrtvu oživjet, i ustat na noge taj čas, kô da bješe zaspala, na riječ samu Jezusa, — ustani, — ne budi ti neugodno, da sličnom srećom podiči se Valenca, da slično čudo od Vinčenca djeteta povijeda, er znaš da obeća Isukrst slugama svojijem, sličnijeh njegovijem, i višijeh pri njegovijem čudesima, oblas udijeliti. I ovakijem čudotvornikom misliš, dogovaraš se, učinit rug i smijeh, plaha nerazborna mladosti? Te kako? — Kud proć bude Vinčenco, jedan će od nas posrnut na tle, kô da ga je smrt dostigla: svi ostali zavapit ćemo, — pomoć, utjehu, život, Vinčenco! Za tijem? Kad se on bude

Digitized by Google

pobrinut za oživjet ga, na rug i smijeh postat ćemo. — Činite činite; ali vigjimo svrhu. Pada mladić, Vinćenco dohodi, gleda, govori: — žalim ja, da je on zbilja umro. — Družba zove, drma, poteže, zaludu. Nijeste znali, ko je, što može Vinčenco? Sad znajte u isto doba da on ima nad životom i smrti gospoctvo. Riječ opet zameće, mrtvu govori: — ustani, živi, i već ne hini, na to se nigda ne stavi.

Neumrli Bože, ako je ovo zora, što ima bit dan; ako istok svijetli toliko, koliko svijetlo ima bit podne ovega sunce? Iz rukâ Vinčencovijeh teku čudesa, kô inoj djeci igre djetinske, za ne rijet, da su igre i zabava ovemu djetetu čudesa. Da što od njega čekamo, što se nadamo, kada stupi po višnjoj naredbi apostolom kršćanstva, poklisarom Isukrsta? Nije me sada strah, da neću ja doteć do riječi, koju zametnuh, Vinčenca svemoguća ukazat. Veselo idem k njemu: vidim ga iz Avinjona uputit se, ali vidim živi plamen ognja gorjet njemu vrh glave; vidim oko glave na način krune angjele poregjene; vidim ga obdan obnoć bez broja putâ sivat u svijetlosti, a duh njegov za dugo ostat zamamljen u razgledanju objavljenjâ božijeh, ili se on moli višnjemu, ili Bogu posvećuje, ili puku besjedi; vidim ga kadgod oda tlih uzdignuta u visinu, i tu tako gojit duh u prikazam nebeskijem. Vidim sama Vinćenca, ali čujem, da neko s njim govori: glas je, ne varam se, Spasitelja, Djevice, Dominika, koji njega često pohode. Vidim ja sve ovo, i čujem; ali nijesam sam, vide pored sa mnom i čuju, kralj od Aragone, Ban od Roana, kalugjeri, nasljednici, puci, i narodi. Pridanj dohode Francezi, Inglezi, Njemci, Grci, Italijanci, svaki jezik: svijeh on razumije, ako i nije te jezike učio; svi njega razumjedu, prem da on jednijem jezikom rodnijem govori. Besjedi tisućam, do sto tisuća, do osam stotin tisućá, ali najkrajnji tako razabrano čuje svaku riječ do najmanje, koliko svaki najbližnji: namjerja se na njegovijem besjedam tamničari u tamnicam zatvoreni, nemoćnici u svom domu boraveći, er i do njih dopire glas Vinčencov, nek on daleko u

Digitized by Google

crkvam, na poljanam besjedi. Prostire se njegov glas do šest, do devet, do dvanes miljâ, do vele veće. Što će kalugjer u Vadingi, komu je zabranjeno poć do Valence, za čut Vinčenca besjedit? Uzlazi na vrh kule Manastijera, od tolek čuje, i u pismo prinosi, sve što u Valenci govori Vinčenco, za sve da je dvadesti i četiri milja daleko. Nije sam ovi tako srećan kalugjer, bi i drugi, o komu isto povijeda Zamora, i kaže zgodu na kamenu upisanu. Utaži se, uznemirena mladico u Alikantu, er drug tvoj nije te hotio u Valencu odvesti, za čut riječ Vinčenca: bit ćeš mirna, doprijet će i do tebe glas Vinčenca, za sve da hoda ima šeset i šes miljâ.

Sve, koje si, božje stvorenje, znam, jednomu da se klanjaš Bogu, koji te stvorio, nu danaske skloni se Vinčencu, er znaj da je njemu nad sve stvari mogućstvo Višnji udijelio. Nebo, nebo, ti si tvrdo, ti si kamenito, nećeš dažda da udijeliš? Na zapovijed Vinčenca udjelit ćeš ga. Zna sva Majorka kakvom oblasti stupio je na nje krajine Vinčenco: zna sva zemlja od Karkasone, netom je prikrstio visinu Vinčenco, da je jedva puk uteko i pokrio se od dažda. Hotio bih da mi reče Ilija prorok, je li veću oblas on imo nad oblacim. Gospodova i daždom i vedrinom: čuven bi, kad htje, i vedro naoblačit, i oblačno razvedrit. Ništa manje Vinčenco. Svjedočite, svjedočite što vigjoste, što kušaste, vi gradovi Valdemus, Bolonja, Beziers, Tolosa: svud okolo daždi, siva, grmi, trijeska; u srijedi, vrh puka, koji sluša besjedenje Vinčencovo, ne smije oblak zadaždjet, porosjet; paček razmeće se i raščinja. Vele je prosio Gedeon, vele isprosio: run prostrt na otvorenu, sad je rosom mokar, a sve okolo suho, sad je on suh, a sve okolo mokro. Dopustite da rečem, Gedeon se u Vinčencu povratio. Zaludu se kupiš, i zamećeš, zla crna godino, na štetu i porazu svega ploda na zemlji: ne boje se tebe njive, vinogradi, vočnjaci, kad se blizu njih Vinčenco nahodi. Reci Kastres, u što se obratila teška priprava zle godine. netom se pomolio Vinčenco? U čas je izginula, nestala. Reci Barbastro, er

Digitized by Google

ti znaš po Vinčencu, što bi od tvoje pokrajine bilo, da nije vodom krštenom okropio Vinčenco? Ne bi bilo ni korijena ostalo na zemlji. Reci Kinkila, od kad si počinula od teška grada i poganijeh vodâ? Od kad je stupio Vinčenco, od kad je naučio, kako se molit Višnjemu u ovakijem prigodam. Prugovi su sve u travi, u listu, požnjeli, otrgali. Što će Murčia tužna i nevoljna? Ne ištimo, što će ona, ištimo što će u njoj Vinčenco. Na sva četiri vrata od grada stupa, kropi, sitno živo umire na mjestu, niče opet trava, pupći loza: od take obilnosti spominje se i dan današnji oni puk. Ako je ne zdrava, otrovna voda onega puča u Gueti, ozdravit će je Vinčenco. Čijem? Samijem blagosovom. Da čijem je povratio vodu, koja bješe prisušila u Liri? Samijem blagosovom. Neka reče Traygvera, je li kad pristo oni vir od onda, od kad ga bješe blagosovio Vinčenco, i obećo da neće nigda prisušit? Neka reče. Nu ali ja znam koliko je vodâ, ali znam imena njih, kojijeh je ili ozdravio, ili nepristavnosti nadario po svemu osobito kraljestvu Valence? Znam ovo samo, da bi njemu blagosov, što bi Mojizesu šibika. Nije kruha, nije vina, osvem šaka muke, i sudac vina: čijem će se pokrijepit dvije, ili tri tisuće puka iza duga puta i žestoka sunca, čijem napojit? Što se ko tezijem misli, tezijem brine. Jes ko se misli, ko se brine, Vinčenco. Paček ali se on brine? Nije njemu trijeba brinut se. Petnaes hljeba, i sudac vina blagosivlja, to je dosta svijema. A jeda li to bi sam ovi krat? Neznam kolikrat, znam da bješe to mnokrat, da bi svagdanja običaj Vinčencu. Blago puku, koji zaslijedova Jezusa u pustoš; blago, mogu li ne rijet, mnoštvu, koji zaslijeduje Vinčenca. Ilija, Ilija, ti si jednoj udovici Seraptanoj nasporio ulje i muku: Vinčenco nije jednomu, bješe mnozijem. Povijeda La Grù, da je blagosov Vinčencov gostioniku praznu pohranu napunio mukom, praznu bačvu napunio vinom. Povijeda Tolosa, da dvojici tad su bačve napunile se, kad se bijahu zarad naslijedníkâ Vinčencovijeh ispraznile: da su naslijednici kruh jeli a ne mogli nigda dojesti ga. Povijeda

Digitized by Google

Villalunga, da je plemiću, er je blagodarno napojio družbu Vinčencovu, nasparalo se vino za deset godišta, i veće, prem da nije od njega kratio nemoćnicima za lijek udijeliti. Povijeda Čertosa Scala Dei u Katalonji, iza blagovanja kruha i vina da je toliko ostalo, koliko ga je i bilo. Angjeli od raja recite koli krat sišli ste, kruh i vino donijeli, puk Vinčencov prihranili? Recite ali ste vi, ali ko drugi u pustoši za poć u Origvelu, u čas stvorili, naresili dom, gostionicu, Vinćenca i njegovu družbu uveli, gostili? Nek se opovije ko ovo ne vjeruje, da ga pošljem s njekijem nasljednikom Vinčencovijem, koji na isti način ne vjeruje. Njega vraća iz daljega na to mjesto Vinčenco, da mu donese natklopnicu od glave, koja tu mu bješe ostala. Pogji š njim, hodte zajedno; kad se vratite, umjet ćete mi rijet, što ste našli. Što će nać? Ništa, nikoga, samu pustu ravninu, a natklopnicu o grani duba obješenu. Nu što sam ja ovdi toliko se zaosto, a onamo u Valenci hitio se oganj kuće, i stoji za susjestva uhitit se. Ah pričekaj, popristani besjedit Vinčenco, nek se puk trkne i ugasi. Neda nikomu se maknut. Ali kuća gori. Neka gori, neće ništa izgorjet. To bi sve, ćijem se bez ikakve štete podunuo oganj. Ilija je doveo oganj, Vinčenco ga je ugasio. Ko će moć od moći razmjerit? Ne boj se, ne boj se puče od Berge, ako je oko tebe opaki pečar Moro oganj prižego, ako se ognjenijem plamima opkružen nahodiš, zavapi Jezusa, i njegova slugu Vinčenca, neće ti oganj naudit, podunut će se po sebi. Čiji je ono žalostivi glas u Tortosi? Puka Vinčencova, stoji za utopit se u vodi rijeke Ebra: most je pod njim oslabio, razmeće se, pada. Strašive čeljadi! A ne znadu, da je blizu njih Vinčenco? Prikrstiće mos, prikrstiće vodu, vratiće se most na mjesto, proći će puk na zdravlje. S kojom dobrom srećom na oni pod visoki, od štica sastavljen, pripeli su se tolici na poljani Mureta grada u vrijeme Vinčencove besjede; eno potpori ne uzdrže, pod se nagnuo, nagiblje, pada: trne puk rad onijeh što su gori, rad onijeh što su pod njima doli. Ne može zla biti gdje se

Digitized by Google

Vinčenco nahodi. Vidi, viče: — ustavi se, pode, kako stojiš. U ponoru ostaje, kad se svak i odizgar, i odizdo oslobodio, pada po sebi. Što je ta skvika priko besjede Vinčencove u Tolozi? Vinčenco ne vidi, ne zna. Nu štogod je, križi on put one strane, put koje je puk obrnut. Da što bi? Mladić bješe se uspeo na visoki mir, zaspo, zavrato niz mir. Da što je od njega? Kako bješe zanorio, tako stoji megju nebom i zemljom. O čudesa, o mogućstva! Ko je srećan, kako ti, Teuluda? Ne možeš veće trpjet crnce lupeže morske. Čestokrat stupiše, zarobiše, poplijeniše. Nu što bi do sad, bi. Od sad nemam straha. Vidiš prema tebi stanac u moru usagjen? Dohodiće do njega, proć ga neće smjet, neće moć, er je tvrdu zaprijeku Vinčenco njima postavio, krst, kojijem je stanac zabilježio. Čuda i čudnovite zaprijeke! Tebi velim opaki gostioniče u Majorci, još ti smiješ prid Vinčencom vino s vodom miješat, a za cijelo prodavat ga? Ne znaš, da on to bistro razabira i pozna? Hoćeš očito vidjet? Govori mu Vinčenco: — ulij vino ovdi u skapular. Ulijeva. Taj čas jedno se od drugoga razbira: voda propada, vino u skapularu ostaje. Ti, kovače, mogo bi darovat potkov osla Vinčencu: vidiš, nema dinara za platit te. Tako si tvrd, i nećeš? A ti uzmi tvoje. Na zapovijed Vinčenca osô potkovan, potkov i čavle kovaču smeće i vraća. Bože pridobri, je li se ko kad našo u onakijem tjeskoćam, u kakvijem se našla časna i poštena vladika u gradu Vanes. Ragja muško, ali ragja crnca, neprilika. To je ništa: trijeba je znat, da jes megju službenicima, službenik crnomast. Ko će sad u sumnjam pomamljena plemića utažit? Ko pravednijeh opravdat? Ko sačuvat život matere, djeteta, sluge? Ja ću, ja, odgovara Vinčenco, samo da se donese sutra dijete, gdje budem besjedit. Da kako će, čijem će? Još me pitate, kako će, čijem će Vinčenco? A ne znate, štogod on čini, bez čudesa da ne čini? Besjedi prid trideset tisuća puka skupjena: pri svrsi veli babi djeteta: — razvij to dijete, stavi ga na tle; a djetetu: — hodi, stupi, išti tvoga pravoga roditelja. Dijete,

*

Digitized by Google

od tri dni, ide od čovjeka do čovjeka; kad je prid plemića pristupio, hitio mu se odjeće, k Vinčencu se obratio. Opet njemu Vinčenco: — progovori, je li to tvoj pravi otac. Odgovara; — jes. Još Vinčenco: — vrati se k tvojoj babi. Vraća se. Na svrhu zapovijeda: — smetni tu grdu crnomastu priliku. Udilj bjeloća i ljepos optekoše ono tijelo. Ah Bože, za što sve ovo ja imam, ko u klupko zavito, prikazat? Za što nemam svako čudo u svakom stupaju, u svakoj riječi djeteta, u svakoj zapovijedi Vinčenca, pribrojit, razgledat, prikazat. Tot ni kada o samijem čudesima uzeh besjedit, nije mi dopušteno, po volji o njima se zabavit? Zaupit ću dake samo: čudo od čuda, klupko čudesa! i proći ću naprijed. Ženo Valencana ti što išteš od Vinćenca? Grda si obraza, omrznuo je na te muž, progonjena si, lupana. Što hoćeš da ti učini Vinčenco? Da ti obraz pričini, promijeni? Je li to prilika, rijet, promislit? Paček imaš razloga, er sve može Vinčenco. Pristupi, da te on prikriži, steći ćeš prilijep obraz. Ali nek ti bude za spasenje. Usahle, usahle one ruke proklete onijeh opacijeh, koji puni jeda i čemera s oružjem idu protiva životu Vinčenca. Ne strašite se, ne, za zamahnut, usahle su i u Leridi u Španji, i u inomu mjestu u Franči. Ali znajte, da će ih povratit, ozdravit Vinčenco, kad se oni budu od njihova zla pokajat. Vinčenco je svemoguć, ne u štetu ničiju, neg u korist duhovnu i vremenitu svačiju.

Kad ću, ako ne sad, po svem svijetu razglasit, svijem umrlijem navijestit: komu trebuju čudesa, nek se Vinčencu prikaže? Ne ispuštite srećnu ovu prigodu, Vinčenco vam isti govori, er, kad mene nestane, neće bit, ko će vam milosti dijelit. Čut ćete zvonit zvono, komu je ime, i ostat ćemu, zvono čudesâ, i to dvakrat na dan, svaki dan u jutro, i po podne iza besjedenja. Potratit će tu Vinčenco u tvorenju čudesâ ništa manje od pô ure. Hote, stupite slijepi, Vinčenco će vid vami povratit. Stupite nijemi, Vinčenco će riječ vami udijelit. Stupite glusi, Vinčenco će glušilo raščinit. Umije on učinit, da hrom, sgrčen, ustane, pro-

Digitized by Google

tegne se taj čas. Vješt je mahnite ozdravit; zna kako gubave očistit; za svake nemoći, bolesti, zledi dvornje i unutrnje ima on lijek. Ti ne možeš ploda imat, ti ga ne možeš do svrhe donijeti? Imat ćeš, donijet ćeš, blagosov Vinčencov kad primiš. Ti si teško ranjen, ti vas stučen i slomjen, ti u veliku puku počepana, udušena, tebi je dijete u liksiju*) vrelu upalo? Te što za to? Bit će jedna stvar: tegnut Vinčenco, svak potpuno ozdravit. Ovdi nije trijeba tiskat se, zatjecat se, ko će prvi doprijet, kako bi u Jerusalemu, ko će prvi uljesti u lokvu čudotvornu za ozdraviti, er ta sreća zapadala je jednoga prvoga, i jedan krat na godište. Ovdi je svak srećan, kogod se prikaže u pô ure vremena dva krat svaki dan. Bože! što je bilo vidjet,izlazit iz kućâ, iz ulica, ter hodit, vodit, nosit nemoćne, što je bilo vidjet, Vinčenca mnoš takijeh križit, doticat, svijeh zdravijeh otpravljat! Velik ti se Bože kažeš u Vinčencu, er hoćeš, da se isto može rijet o njemu što bi o Spasitelju rečeno: *„virtus de illo exibat, et sanabat omnes,“* krepos je iz njega izlazila, za dat zdravlje svakomu. I koja krepos? Ako je u Bolonji, samo što je reko priko besjede: — pristanite kašljat; svu Bolonju od nemoći teška kašlja je ozdravio. Smrti ne smiljena ti si svegj vele mogla, nu neka ti rečem ja danaske: — Vinćenco veće može nego ti. Ko je tebi ruke zavezo, ako nije Vinčenco? Vezo ti ih je, i kako vezo u Lambalu, er kad je on stupio, nemoć je izašla. Vezo u Barčeloni, er kad je on uljego, kuga je nestala, kad je okropio opatiju Kjaravale, kuga je dospjela. Uljego je Vinčenco u Mondragon, ne smije kuga povratit se. Paček gdje tebi plijen, koji si tvrdo čeljušću hitila, zanijela? Izmako ga je tebi, ugrabio Vinčenco. A nije li plijen tebi ugrabjen, žudioka u Eciji umorena od kamenja bote propadene, u doba kad puna zloćudnosti bježala je s besjede Vinčencove, koju bješe on na život povratio, da se rasvijesti i sahrani? Nije li plijen tebi ugrabjen ona žena u Salamanci, koju zazva Vinčenco s onega svijeta, da zasvijedoči, je li on andio u

*) Po talijanskomu lisciva, što znači lug, u čemu se pare tkanine i t. d.

Digitized by Google

apokalipsi zarican? Nije li i oni u Pamploni s odra mrtačkoga zazvan da zasvijedoči pravednost čovjeka u krivo na smrt osugjena? Spomeni se da je on materi dijete u Bergi, da je on dvorkinjicu Banu u Vanes povratio. Znaš, u Moreli mati mahnita da je, za pogostit Vinčenca, svoje malahno dijete ubila, rasjekla, polovicu ispekla, polovicu svarila. Ali znaš, i Vinčenco da je kuse skupio, svako k svomu sastavio, živo dijete povratio. Ti si prije vidjela od Ilije, mrtvo dijete oživljet, nu jesi li kad ovako? Jesi li kad i onako, što blizu Barčelone bješe učinio Vinčenco? Dan današnji jes mjesto, gdje bi gostionica, gdje se prosjela, i zove se: gostionica hudopska. Znaš gostionika, zvijer neznanu, ne čovjeka: putnike je ubijo, meso solio, tijem je inijeh gostio. Ali znaš, kad je Vinčenco tu uljego, postave mesa posoljena blagosovio, da je meso oživjelo, da su mladići živi ustali, iz njih izašli. Je li trijeba da ostale tebi napomenjivam? Ako je vidio jedan sam od Vinčencovijeh nasljednikâ, oživljet već od tridesti, koliko si ih vidjela ti? Ako Vinčenco bješe molitvu sklopio, kojom je život povraćo, ne bješe u istinu za kadgod u rijetko, bješe za to često, za to mnozijem i mnozijem udijeliti.

Što ste se zamislili, utrnuli? Cijenite da smo se kraja uhitili? Krenite se, slušajte, počnite opet čudit se. Vinčenco sve zna, sve vidi sve dopire, prošasto, dogodno, došasto. Što je njemu skrovno, što zaklonjeno? Misli ban od Urgela da niko nezna ko je provodič smrti njegova brata, smrti arkibiskupa od Saragoce. Vara se; zna sam Vinčenco, njemu njega opovijeda, otkriva. Brodar, ubojica sváka, bježi iz Palerma, brodaruje oko Valence, da ga ne bi niko spozno. Niko ga ne pozna osvem sama Vinčenca; njemu on govori: — kad se najmanje uznadaš, upasti ćeš u ruke pravde. Upo je: er ga je more silom zanijelo u Palermo; kupio je glavu ovnju, pokrivenu nosio; za vidjet, što je mnoš krvi iz nje kapila, kad je otkrio, glavu ovnju u glavu svaka priobraćenu vidio je i on, i ko se tu namjerio. Ko žudi znat gdje ukopan Tomas Karničer, čovjek od velike svetinje,

Digitized by Google

nek upita Vinčenca, er on sam to zna: on će otkrit mjesto, on će očitovat, da se tu njegovo tijelo cijelo zadrži. Nasljedniče Vinčencov, ti njega misliš privarit? Naredio ti je, da sve biće ubozijem razdijeliš, a ti si polovicu zatajo. On to zna; kad mu se prikažeš, ostat ćeš zabušen. Plemići vi ste sinoć potajno se sastali u kupaonice: tu se Vinčenco nije namjerio, nije mu niko doglasio, nu čujete li njega, sve što ste sakrivili, po tanko povijedat? Da li vid Vinčencov ne dopire do dubine srca i pameti ljucke? Oni megju nasljednicima, sumnji više čudesâ Vinčencovijeh, oni, opak u sebi, s dvora hini svetinju, oni pod haljinom od svetinje pun je izpraznosti svijeta. Vinčenco sve to zna, sve vidi, njima očituje i prikaživa. Bi običajno Vinčencu, kad bi sto besjedeć karat koji grijeh, zagledat se u onijeh, koji su bili u temu, ter kako razabrano dotegnut sve okoliše njihovijeh djela, da bi pak začugjeni spovijedali: ovo je čovjek svet, er zna i dopire sve otajnosti srca našega. Nek se dakle, nek se tminam pokrivaju ona dva zločinca, koji postaše na opako djelo u crkvi, večer u četvrtak veliki priko besjede Vinčencove, neće ih tmine zaštitit od vida Vinčencova: vidi on kô u sred bijela dana, ter upi; — svijeće, svijeće, jes ko teško Boga vrijegja: ištuć svijećama, nagjoše dvojicu mrtvu gorijet, dimit, dok se upepeliše. Ona prosi za imat plod; odgovara Vinčenco: — ti ga nosiš u tebi: onoj drugoj veli,: — žugjela bi ti rodit muško, muško je što je začeto u tebi. Ko vidi za sobom? Ali i tako vidi Vinčenco. Govori, povraća se: — recite mladiću, koji je gori za mnom na miru, da ne spi, er će mu bit od velike štete tijela i duše. Gdjegod svrne pozor, gdjegod upre okom Vinčenco, sve je bio dan, svjetlos sunčana; nu koliko se može prostrijet pogled njegov, gdje, dokle doprijeti? Dokle hoće. Sad se on nahodi u Aragoni, sad u Saragoci, sad u Toledu, ali vidi što se u Valenci dogagja, vidi priminuće oca, matere, sestre. Nije njega u Peniskoli, u Puigiu, kod Origvele, ali vidi smrt svojijeh nasljednika, starješine. On besjedi u zatvorenu, ali vidi što se čini izvan i podalje od mirâ, pristaje, priče-

Digitized by Google

kajmo, govori, eto idu žudjeli za čut me. Besjedi na vratima od crkve u Leridi, ali vidi u njekoj ulici po milja daleko hroma da se smuče za doć prida nj: veli kralju, koji se tu namjerio: — pošlji dvojicu da ga donesu; idu dva plemića: za podignut ga, usto je po sebi zdrav na noge. Besjedi u jednoj strani od grada, ali vidi što se u drugoj dogagja: veli vladici: — vrati se doma, velika je potreba od tebe. Što je? Kako je? Službenica dala je na svijet što je stekla po grijehu: stoji za umorit dijete. On je, u Tortosi: priko besjede viče: — onamo, onamo kod rijeke pod onijem dubima, u onoj kućarici, užego se velik oganj. Što bi? Teško se vrijegjo Bog. U Murčiji besjedeć, govor prisijeca veleć: jes ovdi mati, koja je kćer doma ostavila, naći je će grešnu, kad se u dom povrati, sad ovi ćas upala je u grijeh. Tecite, letite, vapi sred besjede u Valenci Vinčenco. Za što? kud? kako za što? U njekoj kući jes djevica u velikoj prigodi grijeha. Pogjite, oslobodite jē. Evo moga ubrusca, on će vas pratit. Bože da ne znamo tebe, tvoje mogućstvo, otkud bi smo ovo vjerovali. Vinčenco meće ubrusac u visinu, rasteže se ubrusac, leti ko ptica raskriljena, iz ulice u ulicu prohodi, iz ulica priko poljanâ prihodî, vrh kuće se ustavlja. Valenco, Valenco, vele ti si čudesa vidjela od Vinčenca, vele ti ih povijedaš. Daj, daj, izreci i to što ti na ustima stoji, da prikažem. Sred besjede umuko je, zamislio se. Bit će štogod. Progovara: — velika je od mene potreba u Kastilji: kraljica ragja, nu veoma trudno ragja; vapi da bih se ja kod nje našo, blagosovom nju utješio. Puće poći ću, pričekajte me, vratiću se. Kako? Trista miglja poć, trista vratit se, i da ga puk čeka na mjestu? Ludosti, bezumnosti! Luda bezumna, ko do sad ne zna Vinčenca. Ako je vami milo vidjet kô očigledom čudo, zamislite da je ovi grad Valenca, ovo ona crkva, ovo ono mjesto njegova besjedenja, da je vami reko što je onemu puku. Za tijem što ćete vidjet? U čas njemu na ramenima izniknut, nastat krila, njega polećet, nestat ga: nakon malo časâ dolećet, vratit se na mje-

Digitized by Google

sto, donijet pridat glas da je kraljica na zdravlje rodila, muško na svijet postavila. Vi se snebivate, mamite. I meni bi vele bilo za vjerovat, da ne znam, da se jedan krat prije nešto prilično zgodilo; da ne znam, da je andio, hitući za bič kosâ glave Abakuka proroka s Jeruzalimskog polja prinio daleko u Babiloniju, i opet na isto mjestò povratio. Ne stojmo, er Vinčenco s ovega svijeta pogled prinosi na oni drugi. Njemu su vrata od raja rastvorena, vidi tu u božjoj slavi svoje roditelje blažene: rastvorena su mu i ona purgatorija vidi tu, još da tuguje, svoju sestru. Gleda i vidi jednoga iz purgatorija izlazit, doć prida nj, iskat proštenje za zlo, što bješe u život protiva Vinčencu učinio, otolek put rajskijeh dvorâ polećet. Vidi i govori: — fr. Francesko, moj nasljednik, umro je, eno ga u purgatoriju, molimo se časom srčano za njega. Nakon malo povraća se rijet: — oslobodio se, raja se uhitio, Boga uživa. Gdje će, kud će sad pogled Vinčencov? Na zgode došaste. Čuj Morela, govori ti Vinčenco, nakon osam dana zagrmjet će teško po svemu kraljestvu Aragone, i znaj da je grom ti smrt kralja Martina. Čujte gragjani Liona, veli vam Vinćenco: — muti se sad njegdje teška mutež kad se otkrije, teško će zasmrgjet. Nakon tri godišta spoznat ćete, da se mutilo ubojstvo Bana od Orleans, i mnoge ine tuge na svu Franačku krajinu. Veli Vinčenco nasljedniku nemoćnu: nećeš ozdravit, osmi dan umrijet ćeš; veli onemu drugomu: vrati se pospiješno doma, er je još malo tebi života. Češće veli redovniku svomu laiku: ti ćeš se meni činit znojit mjeseca augusta; to će laik nesrećni tad razumjet, kad bude tega mjeseca rad njegovijeh opačina na smrt osugjen. Je li Vinčenco zaprijetio vojnicima stražanima tvrgje u Kornovalji, da će bit razorena prije tri godišta, ispunit će se. Nek ne misli grad Denie, da je njega minula suprotiva od Vinčenca prorokovana: eto nakon trista godišta kuga se njega uhitila. Proći će blizu tri vijeka, ali neće doć na manje, što je reko Vinčenco o antipapi Benediktu, da će se dijeca pometat njegovijem kostima

Digitized by Google

Bolonjo, ti ćeraš iz tvojijeh mirâ plemenito koljeno od Kanetola, ti poćerano povraćaš pleme od Ghislijerâ: ali se spomeni, da je to davno tebi prorokovo Vinčenco. Barčelona nijesi jutros vjerovala, što ti je reko Vinčenco, da ćeš k večeru primit pomoć u žitu, vjeruješ li sad videć ulazit u tvoju luku dva broda krcata? Vjeruje Tolosa, da će dò brzo bit obilnos dinara, i tako će bit, er je reko Vinčenco. Kruno Španska, ćeraš u suprotivne krajine crnomasti vas narod: da to ima bit, davno je zareko Vinčenco. Za što Vinčenco, mimohodeći njeku kuću u Valenci, svegjer sklanja glavu? Er bo zna da će se u njoj rodit svetac. O komu svecu reče, da će svetinjom prosvijetlit grad Albarde? O sv. Ludoviku Bertrandu. Da li je kad nastô čovjek svet u domu dominikanskomu od Valence, od kad je reko Vinčenco? Veli on materi: tvoje dijete, za sve od umrća, neće umrijet, uzrasćeće, bit će crkovnjak, tebi od velike časti i radosti. To bi Ivan Soler. U kratko Vinčenco, nu toliko, ko da mu je vas život upisan proštio. Čuj puče Alesandrije, riječ je Vinčenca: megju vami je mladić, bit će sunce u redu sv. Frančeska, paček u svoj Italiji: ostaće na moje mjesto, veliku će koris učinit izgledom, i znanjem, bit će zvijezda u svetoj crkvi, bit će posvećen. Što mi sad veće znamo o sv. Bernardinu od Sijene, neg li je tad zno Vinčenco? Ćijem se dičio Jozef, oni sahranitelj Egipta? Da je po snima obazno došasto svoje uzvišenje. A je li on obazno, po čemu, po komu i kad? To ništa na svijetu. Vigje, ali vigje u sjeni, u oblaku. Vinčenco zna i vidi i vjekovito svoje okrunjenje u raju, i vremenito proslavljenje na zemlji. Zna ko će bit Papa, za njega u broj svetijeh, na otare postavit: sin Frančine Borgia. Zna mu ime, koje će nosit, da će bit Kalisto. Zna kad, er reče, da će poslije Bernardina bit proslavljen. Ovo on zna, ovo prid svakijem govori, i potvrgjuje. Veli Frančini: — ti imaš čedo u utrobi, bit će Papa. Kad se rodio, reče: — čuvajte ovo dijete, er ima bit Papa, mene posvetit. Kad je podrasto, priporučiva: — nastojte

Digitized by Google

da uči, er će bit Papa, počastit će mene u velike. Veli puku: — učinite put, er dohodi oni, koji ima bit Papa, i mene će proslavit za sveca. Njemu istomu reče: — veselim ti se, bit ćeš Papa, biće ti ime Kalist, mene ćeš počastit sve što se može veće na svijetu. Čudite se da on sad ovo govori, a ne spominjete se, da je on još djetetom ovo govorio, da je kazo kuću, koja je imala bit crkva, da je kazo dub, od šta je imala se učinit njemu prilika. Vladanje višnjega Boga, ko je, što je Vinčenco da prid njegovijem očima nije već otajnosti u tebi, da su njemu sva pisma tvoja raspečaćena, otvorena? Paklu prokleti nek se ja sad i s tobom razgovorim: ne čudim se tvojoj opačini, er znam koliko si hud i opak, neg se čudim tvojoj nesvijesti. Obijaš svijet u prilici pustinjaka na Vinčenca motreći. Tot ne vidiš da te on pozna, da po njemu svak je obazno, da si ti? Zaludu, zaludu strašiš puk, koji sluša besjedenje Vinčencovo, hrleć na nj u tri konja ognjena, pritvoren u neznanu silnu zvijer: zaludu misliš smestit besjedenje Vinčencovo sad hineć dijete, koje se žalostivo tuži i cvili, sad hineć mnoštvo vranovâ, da oblijetaju, i grakću, sad tovara da reve u sve glase Kad se prikrsti puk, Vinčenco prikriži, zapovidi, sila je tebi umuknut, vratit se, pobjegnut. Sve što činiš, sve za veću sramotu činiš. Nije tebi stanja na zemlji, od kad je usto na zemlji Vinčenco. Dusi nečisti ćujte zapovijed Vinčenca: pogjite u propas pakljenu. Te što ja sad vidim? Nešto ne veoma različno onemu što se zgodi, kad bijahu od desnice višnje s nebesa kolovrat rinuti. Vidim vraćat, metat pisma onijeh nesrećnijeh, koji se njima urobiše, vidim iz opsjedenijeh telesâ izlazit, biježat, vratat, vidim i ne vidim, er tako prešno zavrataše u propas pakljenu. Paček, ali je sama zapovijed Vinčenca protiva paklu mogla toliko? Zadosta bi kad bilo dovesti opsjedene na očigled Vinčenca, i osloboditi ih. Toliko je mogo pogled Vinčencov. Još sam malo reko. Bi kad zadosta opsjedene uvesti u dom, gdje je posto, blagovo, noćevo Vinčenco. Nijesam još sve do

*

Digitized by Google

svrhe izreko. Bi kad zadosta vrh opsjedena samo imenovat Vinčenca. Pogled, stupaj, ime Vinčencovo, paklu bi isto ko zapovijed njegova. Toliko se pako od Vinčenca strašio, toliko je Vinčenco nad paklom gospodovo.

Ustavi se ljucka svijesti, ustavi, da te upitam: što je svemogućstvo? Zapovijedat nebu, zemlji, nemoći, smrti, paklu, raju? Vinčenco je zapovijedo. U što god je on upro okom, sve bi njemu bio dan, svijetlos sunčana. Zna, vidi, prorokuje što je nastalo, što nastaje, što će nastat, kroz mire, kroz tmnine, kroz dalečine, kroz tvrdi plot ljuckoga srca, kroz gustu maglu došasta, na ovemu, na drugomu svijetu. Ali ni to nije zadosta? Još što išteš? Išteš oblas gospocku, gospocki zapovijedat? A nije li oblas gospocka u onemu, o komu je mogo rijet, i reko sv. Ludovik Bertrando, da je njemu toliko lasno bilo čuda tvorit, koliko nami ruku stavit na usta? Ali nije oblas gospocka odredit vrijeme, za čuda tvoriti, odredit, tad, u to doba, tvorit ću? Vinčencu bi svaki dan iza besjedenja zabava jutrnja i večernja, za pô ure nemoćnijem zdravlje povraćat. U komu će bit oblas gospocka ako nije u onemu, koji je ima za tratit kad hoće: sad hoću, sad neću? Na zvek zvona skupjenu mnoštvu nemoćnijeh, naredio bi kad laiku, da reče: jutros, danas, nije vrijeme; sutra, drugi put da se povrate. Bi kad riječ njegova: umorio sam se, utrudio, ne mogu danas veće čudâ činiti. Kadgod iza kako bi nemoćne činio otpravit, ganut vratio bi se i reko: da, zazovi ih opet da ih smirim, da im milos udijelim. Što je ovo, ako nije gospoctvo, rijet: neću ovdi u ovemu mjestu učinit vam čudo, koje prosite, dogjite u ono drugo mjesto, ondi ću ga učinit? U gradu S. Lò donesu prid Vinčenca dijete teško nemoćno, i još od hudobe obsjedeno, da ga oslobodi, ozdravi: odgovara im: — donesite ga sa mnom u Kaen, tu ću ga ozdravit na očigled kralja Inglitere, i sve družbe njegove. I tako bi. Ovo nije gospoctvo, oživljet mrtve, njima dopustit da oberu, ostat ovdi, ali se na oni svijet povratit? Ženi u Salamanci veli: oberi što hoćeš, os-

Digitized by Google

tat, vratit se. Žena obire ostat: ostaje. Onemu u Pamploni: oberi i ti. Obire vratit se: opet umire. Te što je ovo, koja oblas? Vinčenco je u Kompostelli, dohodi k njemu slijepac iz Ovijeda, da mu vid povrati. Vinčenco njemu odgovara: vrati se u Ovijedo, pogji u maticu, stupi prid onu priliku Spasitelja, reci mu od moje strane, da ti vid udijeli. Poslušo je slijepac, reko, i progledo. Je li kad ovako ispunila se ona riječ pisma svetoga *„obediente Deo voci hominis:“* poslušo je Bog čovjeka? Ali je ovi sam krat Bog poslušo Vinčenca? Vinčenco piše list Prisvetomu Trojstvu, moli se za jednu priteŝku grešnicu: Trojsto otpišiva Vinčencu, da je uslišen. Vinčenco veliku grešniku na smrti pridava u ruke priporuku upisanu: Vinčencu sutradan na očigled puka dolazi s neba otpis dobroglasan.

Čujem, da mi ko naspomenjuje Elisea, i njegovo mogućstvo: dô je prorok štap svoj Gjezi službeniku, i otpravi ga, da ožive materi mrtvo dijete. Te što mi ko to spominje, ali ne znam ja, nezna on, da niti je Gjeza, niti je štap sa svijem mrca povratio, da je trebovalo da pristupi Eliseo, da se dva krat vrh djeteta prostere. Vinčenco dariva prosjakinji svoj klobuk; zadosta je da ga ona ima sobom kud ide, da ga vrh nemoćnikâ nastavi, svak milos prima, u zdravlje se povraća. Paček dali nije Vinčenco i bez štapa, i bez klobuka oblas čudotvornosti udijelio svomu stariješini od Leride? Ovi mu doglašuje: plemenita gospogja teško nemoćna ište blagosov od tebe, prosi zdravlje. Odgovara Vinčenco: ne mogu, utrugjen sam. Neugodna odgovora! Zašto tako Vinčenco? Er on može kako hoće. Veli stariješini, pogji ti za mene, učini ti što bih ja: davam ti oblas, ozdravi nju ne samo, nu i svakoga koga sreteš, nemoćna. I drugomu dava oblas čudesâ. Za koliko? Tebi ne za jedan put, ne za jedan dan, govori stariješini Kastiljona od Plane, davam ti oblas, da uzimaš, dok si živ. Koli krat k mnoštvu skupjenu nemoćnijeh, posla svoga laika da ih ozdravi? Dosta sam trudio, ne mogu doć, pogji ti, učini ti za mene. Čudotvornik čini čudotvornike. Oci sveti,

Digitized by Google

bogoslovci razumni, ne čudim se, ne, da vi nijeste mogli dotlek doprijet, toliko razumjet, da može čovjek gospocku vlast čudesâ imati, prije neg se rodio Vinčenco na zemlji.

Paček što ja sad ugledam, na što ja sad ovdi nastupam? Žarko sunce u sred bijela dana, u prisvijetlo podne stamnjelo je? Čudotvornik svemogući, darovnik čudotvornosti nema oblasti za čuda tvoriti: ustegnuta mu je, zauzdržana. Ne mislite, nije se nebo zaštegjelo; nije Bog, nego čovjek Vinčencu ruke zavezo. Stariješina u Valenci zabranjuje Vinčencu, čuda činiti. Tužni, nevoljni ne trudite se, vratite se na zada, zaludu idete k njemu, zaludu od njega vapite zdravlje: boli se on vašijem potrebam, ali se on klanja naredbam stariješinâ. Hodi Vinčenco, sreta, čuje vapaj i molbe, ali tvrd nikomu se ne ozivlje. Ah Vinčenco, Vinčenco, ako je u tebi iskra milosti, pomoć, utjehu: eno na visoku miru, na gragji kamenaru slomila se štica pod nogami; nori; vrata; neće živ do tlih doprijeti. Što će Vinčenco? Pričekaj, stoj tu tako, viče on kamenaru, dokle uzmem od stariješine oblas za oslobodit te. Kamenar ostaje i stoji o sebi viseći, dok se Vinčenco vratio s dopuštenjem od stariješine, dok je zapovidio, da on lako side na tle na zdravlje. Bože kako imam ja ovo razumjet: Vinčenco ne može, i neće čuda činit, a ovaka čuda on čini!

Ne, ne ja već naprijeda, er je mene strah, da sam jur otišo stranputice hodeć ne poznanom ravninom: vidim da nije za mene slijedit tijek Vinčencov, er je on meni uteko s oka, toliko se vito uzvisio. A vi još mene uzdržite, kršćani? Što još želite čut o Vinčencu? Broj čudesâ. Mene pitate, ištete čut od mene? Čudim se. Paček rijet ću vam što znam: neizbrojna su. Kako? velite; a nije li Vinčenco, kad je u Salamanku stupio, slobodno reko: biljezi su, da sam aposto od Boga poslan, veće od tri tisuće čudesâ, kojijeh sam dosad učinio? To znam i ja: ali ko je izbrojio sva ostala, kojijeh je učinio do smrti? Znam da jes kogod silom hotio iznać broj megju manje megju veće, po ovemu

Digitized by Google

putu, ovako razložeć: Vinčenco je dvaes godištâ prohodio svijet: dva krat na dan iza besjedenja za pô ure čudesâ činio: budi da je svaki krat osam ih činio: izlazi broj 58400. Dosta dobro. A gdje su čudesa prije tega doba, još od kad je bio u utrobi materinoj zatvoren, učinjena, učinjena putujuć, hodeć gredom, u domu stojeć, priko besjede učinjena? Ko ih zna, ko će ih izbrojit? I vi mislite, da je u ovemu razlog vaskolik moje riječi: ne izbrojna su čudesa Vinčencova? Varate se. Budi sve to ravno, budi izbrojeno. Nu u koliko ćemo čuda razlučit, razdijelit neka čuda njegova, koja ja klupka od čudesâ nazivljem? Ona nepristavna podobnos njegova glasa za milja i milja prostrijet se; razumjet svaki jezik, jednijem jezikom svakomu jeziku govorit: dijete od tri dni ide, govori, pozna: Vinčenco odlijeta, dolijeta trista miljâ tamo, trista amo: ubrusac leti za nekoliko vremena, ova i mnoga ina ovaka. Paček neću se slakomit danaske, brojite, brojite svako od tezijeh za jedno. Ali gdje su čuda, koja učiniše stariješina od Leride, i oni od Kastiljona, i laik Vinčencov? Čija su to, ako nijesu Vinčenca? Po čijoj oblasti činjahu ih oni? Ko je njih čudotvornicima učinio? Paček volim ja danaske Vinčencovo inijem darovat, neg li tugje Vinčencu pristavit. Nek budu njihova, nek se na ime njihovo povijedaju. Nu čija su sva ona? Koja Bože? Koja? Počujte, koja. Vinčenco ostavlja puku od Graus svoj križ. Što je to? Vir, vir čudesâ. Ostavlja gradu od Šamberi natklopnicu glave: Što je to? Vir čudesâ. Ko je digo u Okani Vinčencu plašt, a stavio novi, neka svoje uzme, tugje vrati na mjesto. Ne, ne, odgovara Vinčenco; da im bude, to će njima biti vir čudesâ. Zamorani prose ostriške Vinčencove haljine: dobrovoljno dijeli Vinčenco, er svaki ostrižak biti će vir čudesâ. U Valenci zadosta je da Vinčenco rozarija puka prisloni k prsima, svaki od njih posto je vir čudesâ. Koji klobuk po svoj Španji vir je čudesâ? Oni, koga je Vinčenco nosio. Po čem kam u Graus vir je čudesâ? Er je na nj naslonio glavu Vinčenco. Po čem ložnica u Zamori

Digitized by Google

vir je čudesâ? Er je u njoj prispo Vinčenco. Po čem svaki lis, svaki odjeljak one masline u Majorci vir je čudesâ? Er se na nju uspeo Vinčenco. Po čem svaka mrva onega stanca u Luconu vir je čudesâ? Er je vrh njega stupio Vinčenco. Po čem vino nasporeno u Vilalungi vir je čudesâ? Er ga je blagosovio Vinčenco. Po čem voda puča u Teuladi vir je čudesâ? Er se od nje napio Vinčenco. Po čem oni odar u Vanes vir je čudesâ? Er je na njemu priminuo Vinčenco. Po čem zvono u Zamori vir je čudesâ? Er je služio Vinčencu za dozivat puk na čuda. Sad iznagjite vi broj. Ako iznagjete vi, i ja ću iznać broj zvijezdâ na nebu, i zrna pržine u moru. Ovo bi Vinčenco, dok je posto na zemlji: ovo štijem u životu upisanu po skornom pisaocu, koji bješe nad sve ine velikijem razabranjem i opazom upiso. Sa svijem tijem ako je komu saviše ovo čut, ter se čudi, da je toliko mogo Vinčenco, rijet ću mu: ko se čudi Vinčencu, nek se čudi Bogu, nek se čudi, da Bog može, kad hoće, tako nadarit, uzvisit.

Da što su, koja su čudesa Vinčenca po smrti? Pristanite veće, er saviše danas vi ištete od mene: neću u to danas ticat u istinu. Pačck hoću i to. Nu kako? Evo, čujte. Zamislite koliko je gradova, selija, u kojijem se poštuje, imenuje Vinčenco: u svakomu temu vjerujte, da je Vinčenco isti blagodarnik mogući. čudotvorni, što je u jednomu od tijeh samo. Dogji meni koji na pamet, da te spomenem, da te Dubrovniku prikažem. Evo ga, prid očima je i meni, i vami. Tebe, tebi kažem Dubrovniče, tebe tebi za svijedoka dovodim. Ti znaš i vidiš ondi u prilici prikazano, da je Vinčenco mrtvo dijete materi oživio. Ti znaš i vidiš u drugoj prikazano, gdje konj i konjik vrata niz ljut, gdje konjik živ, zdrav po kreposti Vinčencovoj do mora dopro, konj stuko se vas i slomio. Ti znaš, i štiješ, da je kuga od tebe se ustavila, netom oni kip Vinčencov bješe pronesen oko grada. Koliko je Vinčenco nemoćnijeh ozdravio, potrebnijeh utješio, neplodnijeh smirio? Na tisuće, i tisuće. Ako darovi zavjetni biljezi

Digitized by Google

su milostî udijeljenijeh, umijem vam rijet, da su svi na mjestu, ne bi sve ono mjesto oko onega otara zadosta bilo za poredit ih. Umijem vam rijet, da od zavijetâ srebrnijeh po dopuštenju stariješinâ davno bijahu skovani mnogi sudi potrebni na čast božju, na službu ove crkve. Čini mi se da čujem rijet: nijesu sad tako česte milosti Vinčencove: ali evo udilj moga odgovora: nije se Vinčenco promijenio, ako se nijesi, Dubrovniče, promijenio ti. Kako njega častiš? Koliko se njemu utječeš? Budi ti oni prijašnji Dubrovnik, vidjet ćeš, kušat ćeš, da je Vinčenco oni prijašnji čudotvornik.

Svemogući čudotvoriče, zna Dubrovnik što se hoće da se vrh njega bude ponovit čudotvornos prijašnja tvoja, i mogućstvo. Sama jedna stvar: da se bude bogoljubnijem srcem tebi utjecat. Od danaske, ja ti obećivam na ime njegovo, da će prionut unaprijeda tot veće za tebe častit, i slavit. Srećna njega, i mene u njemu, er ćemo u svakoj prigodi u tebi nać lijek, utjehu, obranu.

Digitized by Google

Tri besjede prigodom kuge.

Noli substrahere verbum, si forte audiant, et convertantur unusquispue a via sua mala, et poeniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

Jerem. XXVI. 2. 3.

Ne ostavi riječ, jeda uščuju, i obrate se svak oda puta svoga huda, ter se ostavim ja oda zla, koje mislim učinit im zarad opačine zabavâ njihovijeh.

1.

Ako obilni, plemeniti bijahu dari, i milosti [1]), stavno obećane od Boga Izraelu, puku izmegju svijeh narodâ ljuckijeh odabranu, obljubljenu, samo da njemu vjeran, poslušan uzbude, teški ništa manje i strahoviti jesu biči, kojijem ga je prijetio pedepsat, budi da odmetnik, protivnik nastane. Nad svijeh inijeh kugom, reče, pedepsat ga. Koji bič teži do ovega? Tako težak, da ga je Višnji [2]) mačem nazvo, ne samo mačem, nazva ga mačem božijem [3]), kao da inijeh naregjuje [4]), samo ovega božja desnica da uzroči: tako težak, da on sam može u tri dni, što može

1) Lev. 26. Deut. 28.

2) Lev. 26 25. Inducam gladium ultorem etc.

3) 1. Paralip. 21. 12. Gladium domini.

4) Corn. a Lap. in 1. Paralip. 21. 12. haec est plaga, qua homines percutit manus domini, ait Lyr. et Vatabl., nam fames sæpe non proxime a Deo, sed ab hostium deprædatione, vel terræ siccitate, aut aeris intemperie oritur. Calmet in 2. Reg. 24. 14.

Digitized by Google

u tri mjeseca boj, što može u tri godišta glad. [1]) Ova ista prijetnja, predam, strašim se, da se vrh tebe, Dubrovniče, ne ispuni; strašim se, da je doteklo vrijeme, da Bog izvadi proć tebi svijetli za strahoću, za pogubu oštri mač; vidim, ako me ne vara oko od pameti, vidim oružana angjela strenitelja oko tvojijeh mirâ da hodi, kod tvojijeh vratâ da stupa, sad hoće, sad neće unutra stupaj unijeti; čujem glas, koji se s neba stere: — mače, mače: ne znam što će za tijem slijedit, ali ino, ali ono, što ču Ezekjel: mače, mače izagji iz nožnice, naoštri se za strahoću, za pogubu [2]).

Nije bezumnos moja, koja strahoće izmišlja, nije strah, koji sne povijeda, nije svrha tebe smetat i strašit. Vigji, prokušaj sam, jesu li bez razloga moje riječi, ali se uprav domišljam. Stavi prid oči, što ti se nazad deset godišta zgodilo. Koji plijen učini neprijateljska sila? Koje se uboštvo otkri u tebi, u tvojijem krajinam do malo danâ? Nije trijeba, da ti ja poredno kažem, što ti nosiš duboko u pameti usagjeno, kad jur paziš biljege od neprijateljske grabše, od domaćega raspa i štete, kô ono se kad paze usred gorućega ljeta po vrsima od gorâ biljezi od minute priko načina mrazne zime. Pitam još i drugu stvar. Od kad brojiš plodnu zemlju, obilna godišta? Od jučer mogu rijet. Koja od prije tužna, nevoljna, gladna godišta! Bože, koje bi lanjsko? Kratićemo se rijet? Od glada. Evo dakle ti si uprav u malo doba kušo izasobice dva biča božja, plijen, glad. Sad otvori pismo sveto, pazi poglavje dvaestišesto Levitika. Prva je pedepsa protiva izraelu uzopačenu odregjena plijen. Za tijem dohodi protiva izraelu ogluhnutu, neposlušnu, glad. Nad tijem priložena je protiva izraelu otvrdnutu kuga. Sad iskušaj, Dubrovniče, koju su

1) Tostatus in 1. Paralip. 12. quæst. 47. Peccatum unum erat, ideo oportebat pœnas esse æquales. Quia erant inæquales in estensione, id, quod una excedebat aliam per intensionem, debebat suppleri in alia per extensionem, ut tantum malum infligeretur in tribus diebus pestis, sicut in tribus mensibus hostilitatis, et in septem annis famis.

2) Ezech. 21. 28. Mucro, mucro evagina te, lima te, ut interficias, et fulgeas.

*

Digitized by Google

u tebi promjenu porodili, plijen, glad, prošasti biči. Sa zla na dobro, ali sa zla na gore? Ako se nahodiš dostojan koga bića, čekaj kugu: ona ti je na vratima. Svaki dan k tebi te gori glasi dohode, svakčas čuješ povijedat, koju porazu, buduć se iz daleka do tebe prostrla, u bližnjem krajinam nemoć učini, ter činit ne pristaje [1]). Po čemu da Bog tebe lakšijem, tanjijem prutom udari, neg li je udaro izabranoga izraela? Prije mene reče Zlatousnik [2]). Čiji su teži grijesi? Njegovi u doba zakona od službe u kamenu upisana, ali tvoji u doba zakona od ljubavi u srcim udijeljana? Njegovo posrnuće u doba svanuća, ali tvoje u sred bijela dana, u podne? Gragjani, braćo moja, ja se radujem videć vas mnogo puka, vi se radujete videć mene, i vas istijeh; nu ko zna, od sad do koju nedjelju danâ, do koji dan, da se ušćebudemo opeta skupit, koliko će ih se iznać živijeh za doć. Ah ako je koji čas od milosrgja jošter za nas (jes u istinu: andio strenitelj hitio se mača, nu ga još nije izvadio; stoji kod vratâ, ali nije još unutra stupio), prionimo božju rasržbu utažit, višnju pravdu umirit. Ja ću potpomoć, i pokrijepit vaše nastojanje sù tri poglavja, koja ću vam u ova tri dni istomačit. Biči od koga dohode: biči rad koga uzroka dohode: biči za koju svrhu dohode: budi sva vaša pomnja na moje riječi.

Koliko biči, toliko suprotive jesu u istinu, i zovemo ih mi ne bez razloga, zlo, vremenito, svjetovno, telesno zlo. Ali biči od suprotivâ u ovemu se razlikuju. Suprotiva je zlo, koje se zgagja komu ter komu; ako grad satre, more raduje, lupež ukrade, protivnik potisne, zatočnik pridobije, zô jezik obadi, smrt umori, ne dogagja se svakomu, mnozijem u isto doba. Biči su pak zlo općeno: padaju na svu općinu grada, države, svu krajinu

1) Greg. M. i. 7. ep. 127. i dict. 2. De vicinibus urbibus strages quotidie mortalitatis nunciantur.

2) Chryf. in ep. Thef. c. 4. hom. 8. Cogita si illi puniti sunt, quamobrem non puniremur et nos, aut quomodo decorum esset, non puniri nos, qui peora quam illi deliquimus? Et paulo superius: majori supplicio digni sumus quia majori gratia potiti fumus.

Digitized by Google

opstiru, da ne bude lasno, niti iznagje ikakva načina ni plemić, ni bogatnik [1]) za uteć od njih, i oslobodit se. Sad je velik posô, potreba privelika, znat od koga biči dohode. Ne pitam sad o suprotivam. Paček isti je, jednak je, i o njima govor u ovemu. Natječu se razumnici istomačit. Štetne vode, vjetri, suše, sitno znano, i neznano živuće, a nada sve nebesa vrteći se, sadružujući se kad protivno nami, kô za rijet, poganijem hakom ili čine neplodnu zemlju, ili joj plod grabe, odnose, rad česa paka slijedi glad. Nezdrav odihaj zemlje, jer poštećen, pića opoganjena, truju telesa, rad česa paka nemoći dohode. Vjetri, ognji, vode u dubokijem jamam uzmnožene, napiru, tiskaju zemlju, da se rastvora, i da kreće. Evo uzroka od trešnje. A od boja? Sila, oholas, pohlepa tugjega ne daju mirovat. Nije ovo rgjav odgovor: tako razumnici mudro razlože, vješto nahode. Ja se ne protivim. Biči se (razumijem) običajno stvaraju naravnijem načinom po kreposti vode, ognja, vjetra, i mnozijeh inijeh krepkijeh stvari svijeta, bez da propustim onijeh, koji se zgagjaju po protivnosti zlohoćenja ljuckoga, prem da bijahu kad koji vrhunaravno po kreposti višnjega mogućstva uzročeni, potop općeni, oganj Sodomski, jazi, zvijeri u pustinji, kuga u vrijeme Davidovo, poguba vojske Senakeriba u doba kraljevanja Ezekije, a navlaštito glasoviti oni biči na Farauna i Egjipat poslani. Nu ja pitam, je li ko, da to tako zapovijeda, vlada li koja svijes, da se krepki stvor sastane, za uzplodit bič? Udes je? Naravni tvoreći uzroci megju sobom sadruženi, poregjeni tako, tako iznose, dovode? Nije dakle oka, koji svijet pazi; nije ruke, koja njim vrti; nije svijesti, koja njim vlada? Tot sve što se na svjetu zgagja, sve je stvor bezumnoga nebeskoga, zemaljskoga stvorenja? I ovo će čovijek rijet, čovijek, koji zna, vidi, kuša po sebi u sebi, da je on od svojijeh djelâ provodič, od svoje volje gospar, sebi istomu zapovjednik?

1) Josephus Hebr. apud Corn. a Lap. in 2. Reg. 24. 14. Optavit (David) malum regnantibus æque ac regnatis commune, in quo omnibus par metus immineret.

Digitized by Google

Čovijek, koji zna, umije razmetnut, raščinit, paček koji mnokrat raščinja, razmeće osnovu, koju budu snovat nebesa, i zemaljski stvor ne samo u sebi istomu, nu još, i u mnozijem telesnijem stvarima, do kojijeh njegovoj moći dopušteno je doprijet [1])? Nu ostavimo ljucka djela, koja da istječu od same ljucke volje vidjet može svak, ko neće sebi i telesne, i duhovne oči izvadit. Iskušajmo neke zgode, od kojijeh nije tvoritelja na svijetu. Spominjem jednu za svijeh, koje se bez broja dogagjaju na zemlji. Izpod gore putnik ide, s gore stijena se oreć putnika udara, ubija. Koji stvor uzrokuje ovu zgodu? Vidim što je putnika na put stavilo, njegova volja: dopirem razumjet, da se po komu naravnomu uzroku kam otisnuo; ali ne vidim, ne dopirem, što je vladalo, da putnik stupi, kad se imo sorit kam, ili da se kam sori, kad je imo čovjek proć. Nije čovijek hote stupio, kad se imo sunut kam, da ga ubije; nije stvor bezumni čeko za opručit kam, kad je imo čovijek proć. Po čemu dakle u isto doba orenje kamena, prohod putnika? Neka vas krug nebeski iskuša, neka zemlja proište megju svijem tvorećim uzrocima, koje u svomu skutu zadrže, ko je taj. Bez koristi je trud; obit nebo, zemlju obać, ne nahodi se [2]). Trijeba je dakle rijet, tvoritelj da je ili višnja svijes, koja ima bistre oči, ili slijepa sreća bez očî

1) S. Th. 1. p. q. 115. ar. 6. Quamvis ex impressione corporum cœlestium fiant aliquæ inclinationes in natura corporali, voluntas tamen non ex necessitate sequitur has inclinationes, et ideo nihil prohibet, per voluntariam actionem impediri effectus cælestium corporum non solum in ipso homine, sed etiam in aliis rebus, ad quas operatio hominum se extendit. Et ar. 4. ad 3. passiones sunt motus sensitivi appetitus, ad quas cooperari possunt cœlestia corpora. Sed nihil prohibet aliquem per liberum arbitrium passionibus resistere Unde et ipsi astrologi ajunt, quod sapiens homo dominabitur astris, in quantum dominatur suis passionibus.

2) S. Th. 1. p. q. 115. ar. 6. Quod est per accidens, non habet causam etc. Sylvius ibid. idest non habet unam causam naturalem, et creatam, ad quam per se et formaliter reducatur, ex quo deinde infert, quod concursus duarum causarum, aut effectus, qui ex tali concursu sequitur, non habet unam causam naturalem per se, ex qua nimirum per se, et de necessitate sequatur. Vide S. Th. 3. c. g. c. 96.

Digitized by Google

Nije se posramio, od sreće spoznat, što se dogodno zgagja na svijetu, oni, koji u latinskoj krajini od latinske mudrosti bi provodič [1]). Bivši se u svomu razloženju smeo, zapleo, Tullio ne umijuć iznać srijedu puta, po komu stupa istina, od dva kraja, koja jednako vode na pogubu, jedan obra, te najgori [2]). Nije ćudo, da se ob noć i pribistre oči privare u čemu neće se privarit ob dan jur i ko je kratka vida. Slijepa dake sreća zgode uzroči: zgagja se, er se zgagja? Nije tvornika od koga istjeću, nije razloga, rad koga ishode? Vigjimo časom zgodu, koju povijeda pismo sveto [3]): bijestan vojnik nateže luk. Kud ga je upravio, gdje je zamjerio? U vjetar. Gdje je dakle pala strijela, gdje je udarila? Ko ti zna, ko će iznać. Ne znajuć, ne omijerajuć, ne hoteći vojnik, strijela je ranila opakoga kralja Akaba pod rebra. Sad po čemu bi, po čemu se zgodi? Po sreći. Po sreći, eli po vladanju, upućenju višnje svijesti? Odizada list privratimo. Kad se Akab s Mikeom svijetova, ter ga nukaše, da mu prorokuje, s kojom srećom bit će boj, što je spravljo protiva kralju Sirije, s dobrom srećom, s nesrećom? Dobit, izgubit? Bit ubjen, ostat živ? Reče Prorok [4]): vigjoh puk Izraelski raspršan po goram kô ono ovce bez pastijera. Ovdi, ovdi hodi ti, koji veliš, da Bog ne pazi svijet, ne vlada ga: prigodne su mi riječi mudroga Salvijana [5]). Zno je, zno Mikea njekoliko

1) Aug. c. Acad. l. 1. c. 3. Cicero, a quo in Latina lingua philosophia inchoata est, et perfecta.

2) Aug. de civ. Dei l. 5. c. 9. In has angustias coarctat animum religiosum, ut unum eligat de duobus, aut esse aliquid in nostra voluntate, aut esse præscientiam futurorum, quoniam utrumque arbitratur esse non posse. Ipse . . . ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium. Quod ut confirmaretur, negavit præscientiam futurorom, atque ita, dum vult facere liberos fecit sacrilegos, et ab initio: multo tolerabiliores sunt, qui vel sidera facta constituunt, quam iste, qui tollit præscientiam futurorum.

3) 3. Reg. 22. 34. Vir quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens, et casu percussit regem inter pulmonem et stomachum.

4) Ibid. v. 17. Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem: et ait dominus, non habent isti dominum.

5) Salv. l. 2. de Gub. c. 6. Ubi sunt, qui a Deo respici res humanas negant.

Digitized by Google

prije, neg se zgodilo, što se imalo dogodit. Ko je Mikeji otkrio, povidio? Sreća, koju slijepu spovijedaš za to isto, er nezna, ne vidi što čini, a, što će učinit, nada sve? Što je sreća? Pravo ništa, sama prazna riječ. Ako zgode samo od sreće nastaju, tad se mogu znat kad nastaju, prije se obaznat ne mogu. Ako nije svijesti, koja njih vlada, po komu se prije mogu znat, po čemu zaricati ih? Ali ćeš rijet, da je i Mikea u sreću zareko? U sreću zareć Mikea? Znam, da se tako stavno bješe izustio, da, buduć ga kralj u zatvor postavio naredbom, da bude gladom, i svakom inom tugom tren, dok se on iz boja vrati dobitnik, reče Prorok: čuj puče, ako se kralj vrati na zdravlje, ja ću bit laživac, neka svako zlo pade na mene [1]). Te što, sam je Mikea došaste zgode zareko? Gdje su bezbrojna proročanstva u Evrijenskijem listima zapisana? Sva su tako u sreću zaricana, da nije njih jednoga sreća privarila? Stavno zaricaše proroci, er stavno poznaše; stavno poznaše, er im očitova oni, komu je, sve što je nami došasto, od vijeka prid očima, od vijeka sadašnje [2]). A zna li Bog? Dogodno, prije neg bude, jur ni svijest ne dopire privišnja [3]). O nesvijesti! Je li gdje bezumnosti ovake, veli Agustin sveti [4]): spovidjet, da jes Bog, i Bogu smaknut od došastijeh dogodnijeh zgodâ poznanje? Tot Bog nije sveznan; tot se božije znanje uzmnaža svaki čas, od mala dohodi na veće; Bog danas veće zna neg li je zno jučera? Tot znanje Božije nije vječno [5])? Zadosta je, ne idem naprijeda, er me kara govoreć Salvijan: nije

1) 3. Reg. 27. 28. Si reversus fueris in pace, non est locutus in me dominus, et ait: audite populi omnes.

2) S. Th 1. p. q. 14. ar. 13., et alibi.

3) Tull. l. 2. de Div. Mihi ne in Deum quidem cadere videtur, ut sciat, quid casu et fortuito futurum sit. Aug. de civ. Dei l. 5. c. 9. Divinationem sic conatur auferre, ut neget esse scientiam futurorum: vel in Deo, vel in homine, ita et Dei præscientiam negat, et omnem prophetiam.

4) Aug. ibid. Confiteri, esse Deum, et negare præscium futurorum, apertissima insania est.

5) Contensonius Tom. 1. l. 2. dis. 1. c. 1. Specul. 2. Scientia Dei finiretur præsentium notitia; mutaretur, dum successive futura addisceret, subindeque æternitate non mensuraretur.

Digitized by Google

trijeba, za smrsit njeke bezumnosti vele riječi tratit, bivši ono, što mi u obranu istine i vjere govorimo, ako nije u svojoj mjeri, može njima bit od pogrde [1]). Ko ima svijes, veli Origene, samo da zamjeri ovu riječ — Bog, tomu je dosta, za uglavit se, da Bog od vijeka zna, štogod se s vremenom dogagja [2]). Bog, neće rijet — Bog, ako nije svijes ne uzročena: svijes ne uzročena, trijeba je da je svegj ista: svijes svegjer ista, trijeba je da je sveznana. Vječnomu sveznanju božjemu svjedoci su Proroci, reče Tertulijan [3]). Istina istinu izvodi; sve došaste zgode Bog zna od vijeka; dakle njihov uzrok tvoreći, višnje je vladanje Božije. Te što, er mnoge zgode nami od sreće nastaju, ne može jur u temu čin bit desnice privišnje, ne mogu se obje stvari sadružit u jednu? Gospar šalje službenika u koje mjesto, budi u Carigrad, otpravlja ga po suhu: u isto doba šalje drugoga u isto mjesto, bez da zna jedan o drugomu ništa, otpravljaga po moru. Dohode oba u isto mjesto, i sastaju se. Jesu li se po sreći sastali? Objem se čini da je tako, er ne znaju po ćem se sastaše: nije tako, er se po naredbi gosparevom sastaše. Baštinik znajuć gdje je zakopano blago, težaka zove da mu tu zemlju teži. Težuć težak, blago nahodi, Po sreći? Ali po vladanju gosparevu? Nijesu ovo moje pričice, pričice su moga Tomasa svetoga [4]). Š njima on mene glavi, da štogod nastaje na svijetu, ili je u broju onijeh stvari, koje naravno ne mogu bit inako, kôno da svaki dan sunce svanjiva, ili u broja onijeh koje mogu bit i ne

1) Salv. de gub. l. 1. c. 5. Sed de his dicendum amplius non est. Tam stulta enim sunt, et tam frivola, ut cavendum sit, ne id ipsum, quod pro honore Dei dicitur, injuria Dei esse videatur. Tanta quippe est majestatis ejus sacra, et tam tremenda reverentia, ut non solum ea, quæ ab illis contra religionem dicuntur, horrere, sed etiam quæ pro religione nos ipsi dicimus, cum grandi metu ac disciplina dicere debemus.

2) Orig. apud Euseb. l. 3. de præp. Evang. Quidquid aliquando futurum est, id Deum multo ante futurum prænosse, ut scripturæ abesset auctoritas, vel ipsamet ex Dei notione is profecto demum intelliget, qui probe vim illam, et excellentiam divinæ mentis intelliget.

3) Tertul. l. 2. c. Marc. c. 5. Tot testes habet Deus, quot prophetas.

4) S. Th. 1. p. q. 116. ar. 1.

Digitized by Google

bit, kôno sutra vedro ali oblačno; paček i ljucka djela, kojijeh po slobodi svojoj čovijek tvori, sve nastaju po vladanju Božijemu, to jest ili po osobitoj volji i naredbi, ili po propuštenju njegovu. Tolika bo je krepost višnja, nedohitna, nezamijerna, da buduć on za ures i ljepotu svijeta stvorio i skladio ih megju njima, tvoreće uzroke po vrstam različne; one, koji stavno rade; one, koji rade nestavno; one, koji slobodno rade [1]), ne samo dopire učinit, da tvor njihov nastane, kad on hoće, nu da nastane kako on hoće, na oni način, kako je pristojno, prikladno, naravno uzrocima, od kojijeh tvori istječu [2]).

Te koliko ti se hoće, ljucka svijesti, za razumjet, da Bog svijet pazi, svijetom vlada? Ništa veće, onoliko samo, koliko je trijeba za razumjet domaćina, ima li dvor, zapovjednika grad. Urednos dvora, grada, kaže ti da jes, ako ga i ne znaš, ko zapovijeda, ko vlada. Buduć uljezo, razgledo dvor vaskolik (tako isto grad), s vrha do dna ter vidio sve tako razdijeljeno, sve poregjeno, kako je potrebnito življenju, nu i razbludi ljuckoj; dvoranin svaki oko svoga posla da radi, nu svi različno radeć, da svi za jednu svrhu rade, za koris i potrebu domaću, siluje te pamet, za pomislit, do to tako od sreće bit ne može [3]). Ako od

1) S. Th. 1. p. q. 22. ar. 4. Perfectio universi non esset, si non omnes gradus essendi invenirentur in rebus . . et ideo quibusdam effectibus præparavit causas necessarias, ut necessario evenirent, quibusdam vero causas contingentes, ut evenirent contingenter.

2) S. Th. 1. p. q. 19. ar. 8. Cum voluntas Dei sit efficacissima non solum sequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed et quod eo modo fiant, quo Deus vult fieri. Vult quædam fieri necessario, quædam contingenter, ut sit ordo in rebus ad complementum universi. Et in resp. ad 2. Ex hoc ipso quod voluntati divinæ nihil resistit, sequitur, quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter vel necessario, quæ sic fieri vult.

3) S. Th. 1. p. q. 103. ar. 1. Ordo certus rerum demonstrat gubernationem mundi, sicut si quis intraret domum bene ordinatam ex ipsa domus ordinatione Ordinatoris rationem perpenderit. Cleantes apud Cic. l. 2. de nat. Deorum c. 3. Cur Deus sit, quartam causam, ait, eamque vel maximam esse æquabilitatem motus, conversiones Cœli, Solis, Lunæ, Siderumque omnium, distinctionem, varietatem, pulchritudinem, ordinem, quarum rerum as-

Digitized by Google

sreće urednos; po čemu nerednos? Ali isti može, koji je od urednosti, ti jur od nerednosti tvornik biti? Isti uzrok, kad je uregjen, koliko kad je u privrati dvor: isti uzrok, kad je u miru i tišini, koliko kad je u nabuni grad? Ali dvori ljucki, zemaljski gradovi, kad su dobro uregjeni, ne mogu ne imat vladaoca; sam dvor tako prostran, da mu ne znaš kraja, sam grad tako velik, da ga ne možeš svega ni mislju obać, on sam nema glavu, koja njim vlada, prem da je tako uregjen, da ne samo ljepota urednosti njegove mami svijes našu, kad se u nju zagleda, nu pridobiva je sasvijem, kad ona stane razmišljat, po čemu nakon toliko vijekâ, i tisućâ godišta u istoj se urednosti nepomičnoj. s kojom nastaše, iznahode nebo, zemlja, i sve što oni u sebi sadrže, sve što krug nebeski obtječe a osobito zemlja, na kojoj prem da se mnoge različne privrate zgagjaju, svaka stvar ili se opet na svoje mjesto povraća, kô ono tišina iza nabune u sinjem moru, ili se tako mijeni, da stvar ina na nje mjesto dohodi; a za rijet o svijem stvarima svjetovnijem inokupno, iíi se ne mijene, ili su zamijenjene, da svijet svegj isti uzbude. Tot ovi dvor, ovi grad, er ima prostor pri našijem beskrajni, er ima, što ne mogu naši imat, bezbrojne čete ne samo po glavami, nu po vrstam različne dvoranâ, gragjanâ u sebi, za to mu vladalac ne trebuje? Tot er veću pri inom svakomu dvoru, gradu, ovi, svijet rekoh, od vladanja potrebu ima rad svoje veličine, razlikosti, stavnosti, za to mu se vladalac ne nahodi? Te gdje je oni, koji ga je ućinio, postavio? Ti ćeš smiono ugrabit iz rukâ domaćina dvor, kralju iz rukâ ugrabit grad, onemu, koji bješe rukom svojom od teme-

pectus ipse satis indicaret, non esse fortuita: ut si quis in domum aliquam aut in gymnasium, aut in forum venerit, cum viderit omnium rerum rationem, non possit ea sine causa fieri, judicare, sed esse aliquem, intelliget, qui præsit, et cui pareatur; multo magis in tantis motibus, tantisque vicissitudinibus tam multarum rerum, atque tantarum ordinibus nihil umquam immensa et infinita vetustas mentita sit, statuat, necesse est, ab aliqua mente tantos natuæ motus gubernari.

*

Digitized by Google

lja do pokrova njega zgradio, njega uresio, njega naselio? Možeš govorit što hoćeš, ugrabit ne možeš, veli Tomas sveti [1]).

Ali razumiješ, da tako bješe namislio, odredio privišnji stvorit, složit, sklopit svijet, stvorena, složena, sklopjena ostavit, zaboravit? Nu ko to tako čini, pita te Salvijan? Svoj čin ko tako nemio zaboravlja, ostavlja? Niko na svijetu u istinu [2]). Ko teži zemlju, teži li, za ne povratit se k njoj, nu je pustit, da se u ledinu obrati? Ko sadi baštinu, sadi li, za veće nigda je ne prigledat? Ko je dobavio glave za rasplodit stado, puštuje li ih pustopašice bez pastit ih? Ko stan gradi, gradi li za dogragjena pusta ostavit? Te za što mravi što po trudu skupe, pod zemlju sakrivaju? Za sačuvat. Te za što pčele kuse grade? Za nać u čem med zatvorit. Jur je Bog i ne razložitomu živuću udahnuo, u naravi njegovoj ljubav, pomnju, opaz prema svomu tvoru i plodu posadio, a promislit ćemo, da ih je od sebe odmetnuo? Što je Bogu svijet? Tvor ljubljeni, plod ugodni. I njim se Bog ne misli, ne pazi ga? Da je tako, trebovalo bi rijet [3]), ili da nije izvrsnost ljubav, pomnja, opaz, ili izvrsnosti, koje su u čovjeku, paček i u nerazložitomu živuću, da nijesu u Bogu. Nu

1) S. Th. 1. p. q. 103. ar. 4. Secundum eamdem rationem competit Deo esse gubernatorem rerum, et causam rerum, quia ejusdem est producere rem, et ei perfectionem dare. Idem de ver. q. 5. ar. 2. Assimilatur providentia, qua Deus mundum gubernat, providentiæ œconomicæ, qua quis gubernat familiam, vel politicæ, qua quis gubernat civitatem, aut regnum.

2) Salv. de gub. l. 4. c. 9. Quid tam furiosum, quam ut aliquis, cum Deum Creatorem non neget, gubernatorem neget? Quasi ei faciendorum omnium cura fuerit, ut negligeret, quæ fecisset. Nullus hominum tam hebes, qui ad hoc aliquid agat, atque perficiat, ut perfecta non curet etc. Et quid de homine loquar, cum etiam minima animalium genera futurarum rerum affectu omnia agant . . . . Deus ergo, qui etiam minimis animantibus hunc affectum proprii operis inseruit, se tantummodo solum creaturarum suarum amore privavit? Totus mundus, et totum humanum genus pignus est Creatoris sui.

3) Grotius l. 1. de ver. Relig. Christ. § 10. 11. Aparet, quod non tantum homines, quippe intellectu præditi, sed et aves, feræ, quadrupedes, quibus aliquid est quasi vice inteliectus, curam eorum habent, quæ a se producta sunt, quæ perfectio, quum pars sit bonitatis, a Deo removenda non est.

Digitized by Google

zamisli, da je tako, budi da se Bog ne misli, ne pazi, budi da ga je ostavio, netom je svijet stvorio. Što bi sad od njega bilo, što bi se tad od njega bilo zgodilo? Vaskolik [1]) bio bi se tako smeo, privratio, da bi se do brzo rasuo bio, i dospio ne inako, neg li vidimo plav, budi da je opušćela, od morske sile rasutu, raščinjenu; neg li kolo, komu ne drži vladalac uzde, bezputno vratajuć sunovratat se niz propas. Paček taj bi čas izginuo [2]), uništio se, kô ono sve što je svijetlo na zahod sunca potamni, zamrkne, po riječi Agustina svetoga.

Nu gdje sam ja, gdje se nahodim, komu govorim? Zagjoh, odalećih se od puta, tišteć privarenu nevijernos. Vraćam se na mjesto, pitam krstjanina, po čijoj zapovijedi i vladanju bič pada, udara? Držanstvo je rijet, ukazat ga, ako se ini, osvem Boga, tvoreći provodič nahodi. Ko je taj, pitam od strane Jeremije proroka [3])? Ah, kad Bog reče, tad ured dobro, tad ured zlo dohodi. Koga slušaju svjetovne stvari? Boga, Boga odgovara okrunjeni prorok [4]), njegovu riječ ispunjaju. Vode, vjetri, suše, živuće, nebesa, njegovu riječ ispunjaju, kad glad uzrokuju. Zemlja budi da ne zdravo odiše, budi da se aer pošteti, njegovu riječ ispunjaju, kad opoganu ljucka telesa, otruju. Vode, vjetri, ognji njegovu riječ ispunjaju, silujući zemlju, da se kreće, što je vrh nje, da valja. Vojvode, kraljevi, silnici, njegovu riječ ispunjaju, kad im dogje u pamet, inostrane državc, narode, palit, plijenit, robit, satirat [5]). Koji je bič, koje zlo, da ga ne poša-

1) Joseph. Hebr. l. 10 antiqu. Si mondus præside careret, sicut naves sine gubernaculo videmus procellis obrui, currusque aurigis destitutos percelli, temerario sane motu labefactatus concideret, periretque.

2) Aug. l. 4. super Gen. ad lit. c. 12. Virtus Dei ab eis, quae creata sunt, regendis si cessaret aliquando, simul et illorum cessaret species, omnisque natura decideret. Idem l 8. c. 12. Sicut aer praesente lumine fit lucidus, sic homo Deo sibi praesente illuminatur, absente autem continuo obtenebratur. Vide S. Th 1. p. q. 104. ar. 1.

3) Jer. thren. 3. 37. Quis est iste, qui dixit, ut fieret, Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala?

4) Psal. 548. Ignis, grando, nix, glacies, etc. quae faciunt verbum ejus.

5) Isa. 13. 3. Ego vocavi fortes meos in ira mea etc.

Digitized by Google

lje privišnji? Riječ je Amosa proroka [1]). Nije kud uteć, koga inoga spoznat, govori Bog pod usta Izaije proroka [2]): hoćeš uprav znat, ko ti dobra čini, ko ti zlo pošalje? Ja gospar Bog, i ne sumnji, da je ini ko. Radi česa je bez koristi vapio Jeremija videć, oštri mač činit strahovitu porazu od Gaze, Tira, i mjestijâ ostalijeh? Ganut prorok na očiju silne pogube, prosijaše [3]): mače, mače, tot još nećeš pristat? Uljezi ah u nožnicu, rashladi se, utaži se. Na sve molbe, i dostojnosti velikoga proroka ne bi načina, da pristane. Kako će pristat, veli pismo sveto, kad je taka zapovijed božija? Je li dake Bog, koji šalje biče? Nije li on, koji pedepše? Bič dohodi, zlo napada. Da koja je nesvijes, ne spovidjet iz čije ruke dohode? Nije mač, nego neprijatelj, koji ranja čovjeka; nije bat, neg učitelj, koji dijete pokori; nije čin krvnika, neg li osuda sudca, koja smiče krivnika.

Ovoliko je zadosta, sasma je krstjanima. Ali nije svak megju krstjanima jednak, reče, Salvijan [4]). U mnozijem jesu kô njeke iskre od privare, u kojoj pribiva zaslijepjena nevijernost, radi česa požudni su i od svijetovnijeh razumnikâ nauk čuti. Neka čuje, ko ga žudi, ko ište [5]). Što je spovijedo Pitagora? Bog se, reče, po svem svijetu stere, ko duša po tijelu, rad česa trijeba je, da ga i vlada. Što je ispovijedo Platon sa svijem nasljednicima, megju kojijem prvi Aristotel na broju? To je

1) Amos 3. 6. Si est malum in civitate, quod non fecerit Dominus?

2) Isa. 45. 6. Dominus, et non est alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum, ego Dominus faciens haec omnia.

3) Jer. 5. 12. Mucro, Mucro non quiesces? Ingredere, refrigerare, et sile. Quomodo quiescet, cum praeceperit Dominus?

4) Salv. de gub. l. 1. c. 1. Sufficere, quia cum Christianis agimus, solus deberet sermo divinus, sed quia multi incredulitatis paganicae aliquid in se habent, etiam paganorum sapientum testimoniis delectantur.

5) Salv. ibid. Pythagoras. De natura Dei disserens sic locutus est: animus per omnes mundi partes commeans, atque diffusus. Platonici, et omnes Platonicorum scholae moderatorem rerum omnium confitentur Deum. Stoici eum gubernatoris vice intra id, quod regat, semper manere testantur. Quid rectius, religiosiusque? Sicut navigans gubernator numquam manum suam a gubernaculo, sic numquam curam suam Deus tollit a mundo, ac sicut ille et

Digitized by Google

Bog svijetu, što je glava čovjeku. Što je spovijedo Zenon sa Stoicima svojijem? To je na svijetu Bog, što je u plavi brodar. Kako je ovo razumno rečeno! Slijedi Salvijan. Kad je na jedru plav, timun iz ruke ne puštuje brodar, pomnjiv zvijezde pazi, vjetar hita, od stijena se uklanja. Tako isto Bog, ni za čas ne diže s svijeta oko, ruku, pomnju, ljubav. Gdje je slobod vremena za prikazat sve što plemeniti pjesnici Omer, Esiod, Ennio, Virgilio, sve što glasoviti razumnici Plinio, Seneka, Plutark o vladanju svijeta rekoše? Zadosta je, govori Salvijan [1]), poglavice od njih spomenut, za vjerovat, svaki ini ili da je pored š njima spovijedo, ili, ako je inako, da je protiva razlogu, bivši protiva općenomu razumu, spovijedo. Da je li ko? Jes. Sam Epikuro, i ko ga slijedi, komu je krepos sama rados, komu je dobro sama pùt, komu je Bog samo ime. Dake u svu istinu: ko prilično Epikuru govori i misli, ti prilično Epikuru žive, i djeluje.

Vječni, neumrli Bože, nijesmo još tako oslijepili, za ne doprijet, nijesmo još tako otvrdnuli, za ne vjerovat, da ti sam sve zlo, biče, i suprotive pošilješ. Vidimo, da bič kažeš; čujemo, da ti prijetiš; poznamo te rasrćena. Što ćeš dakle od nas, što učinit? Ah opomeni se, da smo stvor tvojijeh rukâ, zasve neharni; tvoji sinovi, zasve razmetnici; ovce od tvoga stada, zasve raspuštene; krstjani, zasve ne u djelu tvoji nasljednici. Evo ti padamo prid noge porušeni, skrušeni. Ovo je ono, što ti

auras captans, et saxa vitans, et astra suspiciens totus sit operi suo deditus, itā scilicet Deum ab universitate rerum nec munus dignantissimae visionis avertere, nec regimen providentiae suae tollere, nec indulgentiam benignissimae pietatis auferre.

1) Salv. ibid. Ideo nobilissimos magistros protuli, quo facilius vel omnes alios idem sensisse, vel certe sine auctoritate dissensisse monstrarem. Et sane invenire aliquos, qui ab istorum judicio discrepaverint, praeter Epicureorum, vel quorumdam Epicurizantium deliramenta, non possum, qui, sicut voluptatem cum virtute, sic Deum cum incuria, ac torpore junxerunt, ut appareat eos, qui ita sentiunt, sicut sensum Epicureorum, atque sententiam, ita etiam vitia sectari.

Digitized by Google

išteš, radi ovega ruku uzdižeš. Ovako nas vježba Agustin sveti [1]). I ti nećeš ruku vratit, bič ispustit? Te što, pri tebi da je miliji svjetovni roditelj, učitelj, pri tebi rekoh, koji si mili otac naš, naučitelj nebeski? Roditelj, učitelj ruku, koju bješe protiva neposlušnu sinu, lotru učeniku uzdigo, da zamahne, udari, vraća utažen, netom se on oplakan skloni, podniži, prostere. Sva milos, koja je u čovjeku, iskra je pri onemu plamu, kojijem gori, vlas pri onoj dobroti, s kojom je obumjeno božanstveno tvoje srce. Milos tebi je narav. To spovijeda crkva sveta, u to ufa sve krstjanstvo. Smiluj se dakle nami, milosrgje višnjega Boga, prosti grijeh, ukloni bič. Naredi angjelu, stupaj da ustavi, desnicu da ustegne, kô ono si njegda u sličnoj zgodi zarad Jeruzalema [2]) strenitelju angjelu naredio, buduć ti kugu poslo na kraljestvo Davidovo. S kraja hodeć put Jeruzalema, ne daleko od mirâ njegovijeh buduć dopro, reko si angjelu: zadosta je, nije trijeba da ideš naprijeda, er se bješe gamulo tvoje srce kô da je tebi teško bilo, vidjet Jeruzalem opušćen. Dubrovnik je tvoj grad: ne dopusti, da se on u pustoš obrati. Budi zadosta osvetnomu tvomu maču, da se u krvi nevijernijeh narodâ nami bližnjijeh opojio, ogrezuuo. Sačuvaj Dubrovnik. To prosimo, to ufamo, er si dobar Bog, Bog naš u vijeke.

---

1) Aug. tract. de Urbis excid. Quis dubitet, corrigere voluisse terrendo, non perdendo punire, sicut solent manus erigi ad feriendum, et consternato illo, qui feriendus erat, miseratione revocari.

2) 2. Reg. 24. 16. Cum extendisset manum suam Angelus super Jerusalem, ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, et ait Angelo percutienti populum: sufficit, nunc contine manum. Erat autem Angelus juxta aream Areuna jebusæi.

Digitized by Google

2.

Prem da je tako bjelodano očito, da Bog propušta svako zlo, koje kušamo, trijeba je dobro razaznat, i veoma pomnjivo razabrat, veli Bernardo [1]), i Tomas sveti [2]), uzrok od uzroka, koji ima Bog, za poslat zlo, za udijelit dobro. Nije bo isti. Koliko je dobro oda zla, toliko je uzrok od uzroka različan. Za učinit dobro, Bog je sebi uzrok, on, i niko ini, njegova volja, njegova neizrečena nezamijerna dobrota. Što je višnji komu bio držan? Je li bio držan stvorit svijet? Je li mogo stvor inako uredit? Ovo isto, što sad stvoru dava, er tako ište narav stvora, kao za rijet čovjeku dušu, bez koje nije čovijek, suncu, da sja, zemlji da plodi; paček i ono što ljuckoj duši vrhunaravno dava ovdi na zemlji rad kreposti uzmnoženje milosti, a u raju rad dostojanstva vječnu slavu, za sve da se može rijeti držanstvo, ali je držanstvo, po riječi Tome svetoga [3]) usagjeno, u samomu držanstvu, koje Bog ima prema sebi istomu, to jes učinit, kako je odredio da bude, na priliku, da je čovijek uman, sunce žarko, zemlja plodna, da krepos milosti stjeca, dostojnos raj dobiva. Da za učinit zlo, što je Bogu uzrok? Čovijek sam, sama opačina njegova [4]). Da nas pedepše, mi bûdimo Boga, mi činimo

1) Bern. serm 5. Nativ. Dom. Miserendi causam sumit ex proprio, ulciscendi ex nostro.

2) S. Th. q. de Ver. 28. ar 3. ad 15. Miseretur secundum id, quod ex eo est, punit secundum id, quod ex nobis est. Hinc ex principali intentione miseretur, sed punit quasi præter intentionem voluntatis antecedentis secundum voluntatem consequentem.

3) S. Th. 1. p. q. 21. ar. 1. ad 3. Aut aliquid debetur Deo, aut aliquid debetur rei creatæ. Utroque modo Deus debitum reddit. Debitum est Deo, ut impleatur in rebus id, quod ejus sapientia et voluntas habet. Debitum est rei creatæ, quo habeat id, quod ad ipsam ordinatur. Hoc autem debitum dependet ex primo, quia hoc unicuique debetur, quod est ordinatum ad ipsum secundum ordinem divinæ sapientiæ. Et licet hoc modo Deus debitum det, non tamen est debitor etc.

4) Eccl. 39. 35. Ignis, grando, fames et mors omnia hæc ad vindictam creata sunt Et 40. 9. Flagella super iniquos creata sunt.

Digitized by Google

Bogu silu [1]), mi ga tištimo ništa manje neg li zajamac zla dužnika tišti molbam, prijetnjam, karnjam, a na svrhu pravdom [2]). Cjeća česa mudro veli Salvijan [3]): pravo govoreć, grijeh nas pedepše, a ne Bog. Nije dakle gorega neprijatelja nami do nas istijeh. U dvije riječi: Bog za nadarit, gleda sebe; za pedepsat, gleda nas. Ovo ti, Dubrovniče, obećah danas istomačit, ovo ti idem prikazat. Bič nije samo mač, nu je mač od osvete [4]). Budi pomnjiv.

Za sve da nije ovdi nami udijeljeno na svijetu obaznat, rad česa privišnji koga ter koga šibikom od suprotivâ udara, ali za uzmnožit dostojanstvo i krepos njegovu, kô ono Joba, i Tobiju, ali za pedepsat koji grijeh u njemu; istina je ovo prava nije sumnje, da bići, kojijeh šalje Bog poviše narodâ, državâ, krajinâ, dohode svegjer poslani rad općenijeh grijehâ, koji njih opstriješe odasvuda, sasvijem gospocki posvojiše. Na drugom svijetu svaki će od nas nosit svoje breme, veli Pavo sveti [5]), ter kako bude zadostojo ovdi, tako će bit plaćen onamo. Ali na drugom svijetu nije, niti se zna, ni broji po napose skupština, puk, narod; ne razbira se tamo Dubrovnik, Rim, Carigrad: je-

1) Salv. l. 1. c. 8. Clamor Sodomorum etc. Quare peccata hominum quasi clamare testatur? Scilicet, quia cædi aures suas Deus dicit clamoribus peccatorum, ne differatur pœna peccantium. Grandis clamor, quando pietas Dei peccatorum clamoribus vincitur, ut peccantes punire cogatur. Clamor ascendit, hoc est dicer , misericordiam suadet ut parcam, sed peccatorum clamor cogit, ut puniam. Idem l. 4. c. 8 Ad puniendum invitum trahimus. Cumque ejus naturæ sit mens Dei atque majestas, ut nulla iracundiæ passione moveatur, tanta tamen in nobis peccatorum exacerbatio est, ut per nos cogatur ulcisci. Vim, ut ita dixerim, facimus pietati ejus, ac manus quodamodo adserimus misericordiæ.

2) Aresius. Multis exactionibus, citationibus coactus vix tandem solvit.

3) Salv. l. 7 c. 13. Quidquid actum est, peccatis non Deo adscribendum, quia recte illi rei factum adscribitur, quæ, ut quid fieret, exegit. Nam et homicida, cum a judice occiditur, suo scelere punitur. Idem. l. 8. c. 1. Nihil est in nos crudelius nobis; nos, inquam, nos etiam Deo nolente cruciamus.

4) Lev. 26. 25. Inducam gladium ultorem fœderis mei.

5) Ad Gal. 6 5. Unusquisque onus suum portabit.

Digitized by Google

dan je puk blaženijeh, jedan osugjenijeh; jedan je grad Jeruzalem, grad od radosti, jedna Babilonija grad od žalosti. Općene dakle grijehe, da ih Bog ne pedepše na ovemu svijetu, propuštio bih sasvijem. Ali nijedan grijeh ne otpuštuje bez pedepse privišnji: tako bo je on svojijem odlukam zasjeko, u svomu vječnomu zakonu zapiso, po nauku Grgura svetoga [1]). Nu pedepsajuć na drugom svijetu svakoga grešnika napose, ne pedepše grijeh općeni, er općeni grijeh nosi u sebi njeku osobitu zloću, osobitu opačinu, er nosi pogodbu i sadruženje zlijeh hoćenjâ protiva Bogu, koja pogodba i sadruženje, ako nijesu otvoreno istomačene riječima, jesu zatajno zdržane u djelu. Ko nezna, ko ne vidi razlikos, koja je megju nabunom puka protiva zakonu postavljenu, i megju krivinom mještanâ, gragjanâ, paček i mnoštva njih, od kojijeh svak po sebi, i skrovito kako bî komu prigodnije, korisnije, zapovijed je pristupio. Od teže, i koliko, vrste je grijeh nabunjena puka, neg li potajno grešna mnoštva, er nabuna nije bez koga dogovora, i ako nije megju svakijem po riječi, megju svakijem je po djelu, jer ovi izgledom mata, a oni mu odgovara, nasljedovanjem potvrgjuje, čini mu se drug. Radi česa svijetovna pravda već pazeć krivinu radi načina nje, neg li rad broja krivnikâ, pedepsajući protivnike osobitom pedepsom, ne propuštuje za dostojnu njihovu pogrdu, kako u grijehu druzi bijahu, učinit, da zajedno zaplate. Znam ja, da svijetovna pravda nema jakosti protiva nabuni svega puka, ili velika, i moguća mnoštva; radi česa cjeć mnoga broja krivnikâ, općene krivine bez pedepse puštuje, kako bi davno od staroga pjesnika rečeno, po svjedočanstvu Jerolima svetoga 2). Ali Božija toliko se veće srdi, toliko većU jakos stječe, koliko se već uzmnaža broj grešnikâ, paček nabuna njihova: nu općene grije-

1) Greg. l. 9. mor. c. 27. Delictum sine ultione non deserit Dominus.

2) Hier. in c. 44. Ezech. Ut ardentissimus Poeta testatur, quidquid a multis peccatur, inultum est: quare multitudo peccantium impetrabiliorem fecit impiis veniam.

*

Digitized by Google

he pedepše, šaljuć općene biče vrh narodâ, državâ, krajinâ, za ukazat svijetu, koliko je veće njegovo mogućstvo nad jakosti svijetovne pravde, svijetovnijeh vladaoca.

Miri od Jerika padaju, ore se. Po čemu? Nijedna sila, nijedno oružje, nije ih oborilo. Dvije stvari posô zgotoviše, reče Agustin [1]): jedna valjajuć iz nutra, a druga s dvora. S dvora Izraelske trublje radiše, a iz nutra valjaše, potkopavaše, grijesi i opačine gragjanâ. Sam puk Izraela mješte svijeh narodâ inijeh, svijetu je bio, i bit će svijedok ove istine. Rateći se on bez pristanka, dobio bi, izgubio. Bi li imo dobit, ali izgubit, nije trebovalo gledat, veli Zlatousnik [2]), koju vojsku on ima, suproć kojoj ide, koliko jak on, koliko mu neprijatelj. Niti bi dobio po hrabrenstvu vojnikâ, ni po nejakosti izgubio. Tu se ne bi ratilo oružjem nego kreposti, i dostojanstvom prid Bogom. Ako on vijeran Bogu, dobio bi po višnjoj kreposti; ako protivan, izgubio od svoga grijeha pridobjen. Izrael bi puk komu se nije moglo doć vrha, sam grijeh bi podoban, pridobit ga, sve što je tugâ i biča na njega navesti. Ovo je spovijedo nevoljan ispod tegote suprotivâ, udaracâ [3]): — ti si sve ovo poslo za naše grijehe; sagriješismo uvrijedismo te; štogod si učinio, pravo si učinio. Tako se ovo očito sgagjalo Izraelu, da je pozno ne samo on, nu su znali i njegovi neprijatelji vrijeme prigodno, za srećno nasrnut na njega, to jes kad bi općeno Bogu sagriješio. Stupi s vojskom pod Betuliju Oloferne, dozva zbor, ter reče [4]):

---

1) Aug. serm. 106. de temp. Expugnabantur forinsecus sono justorum, intrinsecus tabernaculo peccatorum.

2) Chryf. hom. 14. ad Pop. Antioch. Non ex corporis infirmitate, sed a peccato vincebantur . . . nec fortitudine, sed superna benevolentia vincebant. Exercitatio ipsis, et virtutis instructio erat, nec ipsis tantum, sed etiam ipsos oppugnantibus. Etenim his hoc manifestum erat, quod non armorum natura, sed bellantium meritis in judæos bellum decernebatur. Quod illa gens insuperabilis est . . . peccato vero tantum ipsam capere, facile etc.

3) Dan. 3. 28. Induxisti hæc propter peccata nostra: peccavimus enim . . . omnia in vero judicio fecisti.

4) Judith. 5.

Digitized by Google

ko mi umije rijet štogod o puku ovemu, ko je, što je, kakvu vojsku ima, kakva vojvodu, ter ne šalje poklisare k meni, meni se poklonit da neće? Usta na noge Akior vojvoda Amonitâ govoreć: svjetujem te, čestiti banu, da ne tićeš, ne činiš ništa proć ovemu puku: iskušaj prije, je li Betulija svomu Bogu sagrješila. Znaj, ovo je puk sad nejak kô plašivo stado, sad jakostan ko lav silni. Ljudi ovijeh strana jednoga Boga znadu: kad mu bijahu vijerni, nije im mogla odoljet jakost jedna. Za njih se čudesa tvorahu, njima je nerazložito stvorenje pomagalo, nebeska vojska branila ih je. Kad ga pak uvrijediše, izprid neprijateljskijeh četa bježahu kô prid vukovim ovce, padahu kô drobno letušće, kad zategne ledeni sjever.

Nu kako se neće protiva općenom grijehu razgnjevit višnja pravda, naoštrit mač, opojit ga u rasrdžbi nebeskoj [1]? Što taj grijeh nosi na licu, na čelu [2]? Ne podnosno bezočanstvo, i bezobraznos. Budi da po nesreći rasplodi se koji grijeh u mjestu, gradu, državi, da ih oplete sasvijem, tu nije već straha Božijega, srama ljuckoga. Jeda li grešnik opazom griješi, da se ne zna; ili da će se, ako se obazna, posramit? Paček još i da je tako potajno učinjen, da se po inom putu obaznat ne može, grešnik ga isti slobodno nesramno pripovijeda i glasi. Te što može grgje bit od ovega? To je kô ono kruna od grijeha: nije kud naprijeda, reče Bog po Izaiji o Jeruzalemu govoreć [3]. Grešnik družinu ište i kupi: izružen je, pogrgjen ko mrzi u taku družinu uljesti. Ludosti su, sni su, štogod prijete, štogod zaricaju propovijedaoci i Božiji namjesnici, kô ono prid gragjanima Sodome riječi Lota bijahu riječi lugjaka [4]. A štogod iz daleka

1) Isa. 34. 5. Inebriatus est in cœlo gladius meus.

2) Jer. 3. 3. Frons meretricis facta est tibi, nolluisti erubescere.

3) Isa. 3. 9. Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt.

4) Gen. 19. 14. Egressus Loth locutus est ad generos suos . . . egredimini de loco isto, quia delebit dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

Digitized by Google

Bog gnjevi kaže, ili se ne razumije, ili se ufa da neće doprijet, neće dopasti [1]). I ovo će Bog trpjet? Ovako bezočanstvo? Zagovori se Mojizes s Bogom na gori. U to doba puk Evrijenski u dolini hotje, učinit sebi inoga Boga, mrtvi kip [2]). Grijeh, što se može, najteži. Očitova višnji Mojizesu grijeh Evrijenski. Pogji, reče mu, sidi, vigji, što je tvoj, a ne veće moj, puk učinio. Smeten, veoma bolestan Mojizes taj čas kleknu, prostrije se, zavapi: milosrgje, proštenje, višnji Bože. Ako ga pogubiš, što će rijet Egjipat? Da si ga namišljeno na pogubu izveo. Ovako on na gori. A kad side s gore, dvadesti i tri tisuće odmetnikâ pogubio. Što je ovo? Što ću promislit? Ovaka promjena? Ko se na gori tako srčano molio Bogu radi puka, oni isti u dolini puk siječe bez milosti na tisuće! Ovdi jes koji velik uzrok, ovdi se koji velik razlog zadrži. Nu ne trebuje vele trudit, daleko iskat za iznać ga: na istom listu malo naprijeda kaže ga pismo sveto [3]). Dokle je Mojizes gori bio, mislio je da je puk sagriješio, kô čovjek rad nesvijesti, nejakosti ljucke: ali kad je sišô, pozno je njegov grijeh od same samovoljnosti, i opačine, u komu se bješe jur uzbezočio, uzbezobrazio. Ču, vidje, puk veselo tancat, pjesni radosno pjevat himbenomu Bogu. Pozna dakle, da nije od grijeha srama, od Boga straha, da se bezočanstvo mješte srama, pokoj i veselje mješte straha namjestio; cjeća česa razumio je, da je trijeba milosrgje oštrinom, molitvu sabljom zamijenit.

Što ću ja sad o tebi rijet, Dubrovniče? Je li tebe koji grijeh opleo, u tebi se rasplodio? Jesi li ti u griješenju izgubio sram, izgubio strah, u opačinami se uzbezočio, uzbezobrazio? Ja te ne ištem sudit: nek te sudi oni, koji te veoma dobro zna, koji ima u listima od vjekuvječanstva sve tvoje upisano življenje

1) Amos 9. 10. In gladio morientur omnes peccatores, qui dicent, non appropinquabit, et non veniet super nos malum.

2) Exod. 31.

3) Ibid. 18. Dixit Moyses ad Josue, vocem cantantium ego audio . . , et cum appropinpuasset, vidit vitulum, et choros.

Digitized by Google

djelovanje do dakle. Nu ti neću zatajat (koja bi tebi koris bna, a ne šteta, da zatajim?) što dopirem vidjet kroz zdraku i svijetlos vjere svete. Vigjoh jučer angjela kod vratâ, držeći se za mač; vidim ga danaske da je hitio mjerila, da tebe hoće na njih stavit za izmjerit te prilično onemu, što Baldasaru reče Danijel [1]). Čuješ glas, koji ponavlja one riječi: sjede sudac, otvoriše se pisma. [2]) Čujem po Izaiji proroku: hoće Bog sudit po mjeri [3]). Čujem tebe, Dubrovniće, zvat na ovi sud, da ne bi reko, da ti je kriva mjera učinjena: ja ovako tebi, a meni prorok Ozea [4]). Ali ako je reko Job [5]): čovijek nijedan, ako se uzatječe s Bogom, neće se opravdat, kako ćeš ti, kad Bog stavi na mjerila tvoja kreposna, tvoja grešna djela; kad na desnu stavi djela milosrgja, a na lijevu lupeštine, grabše, privare, nepravde, i kamate; kad stavi djela bogoljubnosti prema pogrgjenju, potlačenju crkve, ispovijesti, pričešćenja, riječi Božije, crkovnijeh zakona, božijeh namjesnika, psovaka, kriva svjedočanstva, i kletava; kad stavi djela pokore prema proždrlosti, mekoputnosti? S koje će strane oteškat mjerila, s koje se uzdignut, pod nalogom i tegotom dobrijeh djelâ, ali opačinâ? Prosti mi spasitelju, prosti Bože, spoznam sad moj grijeh; nijesam do sad slobodno, kako je potreba njegova, kako je zapovijed tvoja, kako je držanstvo moje, stavio prid oči Dubrovniku, i prikazo mu njegov grijeh, prem da sam već krat njemu besjedio. Kajem se; neću unaprijeda govorit iza zubâ; govorit ću mu danas na sva usta; rijet ću slobodno što me ti nadišeš, za slavu tvoju, za koris njegovu. Ne mislim ja tako krivo, Dubrovniče, o tebi, ne držim, da se u tebi svaki grijeh tako rasplodio, da je u svakomu, ta-

1) Dan. 5. 27. Appensus es in statera.
2) Dan. 7 10. Judicium sedit, et libri aperti sunt.
3) Isa. 28. 27. Ponam in pondere judicium.
4) Oseæ 5. 1. judicium Dei cum habitatoribus terræ.
5) Iob. 9. 2. Vere scio quod non justificabitur homo compositus Deo.

Digitized by Google

ko rasprostranio, da je dopro do kraja. do konca: vidim da se u tebi tvore različna dobra djela, rad česa u kojoj vrsti oteškat će na mjerilima pri opačini dobro djelovanje. Ali jes kojigod grijeh, ako se ne varam (ne dopušti Bože, da što u krivo rečem, da se ja privarim), koji mi se čini, da je dopro do konca, u komu se objestuje nesramno, koji se očigledno kaže i uznosi. Te koliko se nije zô jezik rasplodio? Što su sadašnji razgovori, sadašnji posjedi? Nije vesela razgovora, posjeda, ako se ne izvede na srijedu čijem je na ruku s iskrnjijem se narugat, inoga osramotit, inijeh časti, biću, rodu, štetu doradit. Što se pak nad tijem ne izmišlja, ne nalaga, ne pričinja, ne pristavlja? Vadi se iz dno pakla čijem potvorit, obadit. Radi česa po zlijem jezicima nije djevice poštene, žene vijerne, sluge pouzdane, trgovca pravedna, crkovnjaka, koji s Bogom žive. I ovo će Bog trpjet [1])? Neće izvadit mač? Neće udarit? Zo jezik ishodi od ne ljubavi, od omraze, iz otrovna srca ustaje. Da upitam dakle, koja je ovdi, kolika ljubav krstjanska? Kako gragjani, prijatelji, rogjaci megju sobom? Znam od prije, do skoro da veoma ljubljeno, vijerno, i pravedno općaše gragjanin s gragjaninom, prijatelj s prijateljem, rogjak s rogjakom. Kako sad? Kako gragjani megju sobom? Da bi Bog dô, da se ne ište poviše tugje štete, pogrde, poraze, sebe obogatit, uzdignut, uzvisit. Kako prijatelji? A nije li ovo riječ općena: nije se već u koga uzdat; najbolje ne spoznat se s nikijem? Kako rogjaci? A ne ćuje se govorit na sva usta: da je veće za ufat, za pouzdat se u tugjina, neg u rogjaka? Ne opće li sad megju sobom rogjaci, ko da su tugjini? Da stupim, u koliko kuća vidio bih nepristavni nemir? Da proištem, megju koliko kuća iznašo bih svagje bezkončive? Brat s bratom ne govori, sestra s sestrom ne sastaje, ne zna jedan o drugomu, kad mu je dan od veselja, dan od žalosti. I ovo će Bog tr-

1) Jer. 5. 9. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus, et in gente tali non ulciscetur anima mea.

Digitized by Google

pjet? Neće izvadit mač, neće udarit? Ženski spol tvrdoglav neće da se uglavi, prem da je riječ Bernardina svetoga [1]): isprazne, razbludne naprave dovode biče općene. Te koji je, kolik je grijeh naprava? Težak grijeh raskrit se neredno; priobrazit se i pričinit priliku koju ti je Bog dô; hinit priliku, koju ti Bog nije udijelio. Težak grijeh radi oholasti, ispraznosti (propuštujuć iskat što ino kušaš u srcu, u pameti), koju kažeš ti, koja tako nosiš; rad prigode, koju stavljaš onemu, koji te vidi; radi zla izgleda, koji davaš onoj, koja te vidi, ili čuje o tebi povijedat. Cjeć česa tako se u malo doba rasplodila ova nerednos, u svaku kuću i biće uljezla, da se jur potrebne i potištene s plemenitijem i s bogatnicam natječu. Toliko se uzdigla ova nerednos, da se tako isprazno, ne pošteno ulazi u crkvu, ide na mjesto od pokore, pristupa za primit tijelo Isukrstovo. I ovo će Bog trpjet? Neće izvadit mač? Neće udarit? Koliko bih mogo, koliko imo rijet o putenosti? Ali na koji ću način izustit se, izrijet, kako je pristojno ovoj haljini, ovemu mjestu? Spomeni se ti, Dubrovniče, što si čuo i vidio što kušaš, da se čini i objestuje u tebi. Koliko brojiš kuća, u kojijem se ova duhovna kuga ne nahodi: da nije okužen ili mlad, ili star, ili sluga, ili gospar? Što je od dubrovačke mladosti? Jur i ona koja nije stekla vlasa, po opačinam je izagnjela. Roditelji dan današnji ne znaju što je teže, žensko ali muško imat; što je trudnje, ali žensko od zle prigode, ali muško od zle družbe sačuvat. Kugo prokleta, toliko možeš? Izmegju ono malo kratke bogoljubne mladotsi koliko ih, žensko, muško, svaki dan zanosiš? Koliko u godište, mjesec, dan, vidim, trnem, od tebe zamamjenijeh odijelit se, odalečit se nesrećnijeh od Boga, crkve, ispovijesti, molitve, uzopačit se? I ovo će Bog trpjet? Trpjet, koliko se veće ragja, da toliko veći broj protivnika suproć

1) Bernardin, tom. 2. de pat. flagel. ar. 2. c. 2.

Digitized by Google

njemu nastaje, mnoš opacijeh da se uzmaža? Neće izvadit mač neće udarit?

Općeni su dakle ovo grijesi Dubrovnika? Ako općeni, dakle svačiji. Tot svak ovaki? U svemu stadu nije bijele ovce, voćke zdrave u svemu voćnjaku? Ni u crkvi, ni izvan crkve nije tako ne pogrgjene duše? Teške riječi, kriva suda! Ko misli taku riječ od mene čut, iz mojijeh ustâ istegnut? Ali ne znam ja, da se u svakoj vrsti gragjanâ ne malo dobrijeh kršćana nahodi? Govorim dakle ja; ovo je moja riječ: — ko nije u grijehu komu, može bit udionik od njega. Koja je koris da cvile crkovnjaci oko božijeh otarâ radi ljuckijeh opačinâ, ako nije u njima hrabrena apostolskoga srca za ustat protiva grijehu, i karajuć besjedam grešnike, i ustežuć nedostojnijem odriješenje, i bezočne iz crkve otpravljajuć? Koja koris, da roditelj s rogjakom, s prijateljem, uzdiše na svoje rodjenje, da se domaćin tuži na službu, kad u njemu nije srca u svomu domu naoštrit se protiva, nerednu življenju službe, i rodjenja? Koja koris, da dobre duše, dobri kršćani, trnu radi grijehâ, kojijeh vide, kad ih puštuju mimo sebe prohodit bez ustâ otvorit? Koja je koris mrzjet, hulit tugj grijeh, a grijehu se ne opriječit? Dakle ko god mogući, a vele veće ko god držansto imajuć, bivši radi toga odregjen postavljen, propuštuje, opriječit se grijehu, bez sumnje čini se udionik grijeha. Nije dakle čuda, da kadgod Bog i dobrijeh pored s opacijem pedepše, er i u njima dostojnu pedepse krivinu nahodi. Govorim sve po nauku Agustina svetoga [1]). U

1) Aug l. 1. de Civ. c. 9 Plerumque ab eis (malis) docendis, admonendis, objurgandis, male dissimulatur, vel cum laboris piget, cum os eorum verecundamur offendere, vel cum eorum inimicitias devitamus, ne impediant, et noceant in istis temporalibus rebus, ita ut quamvis bonis displiceat vita malorum . . . . quia peccatis eorum parcunt, jure cum eis temporaliter flagellantur . . . qua in re longe graviorem habent causam, quibus per Prophetam dicitur (Ezech. 33.). Ille quidem in suo peccato morietur, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram. Ad hoc speculatores, hoc est populorum praepositi constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant objurgando peccata. Nec ideo tamen ab hujusmodi culpa penitus alienus est, qui licet praepositus non sit, in eis tamen, quibus vitae necessitate conjungitur, multa monenda, vel arguenda novit, et negligit devitans eorum offensione.

Digitized by Google

općenoj sve Italije, a osobito Rima prvostolnoga na svijetu grada teškoj porazi, ako dostojno na opake udari Gotska sablja, ali za što od njih dobri ne bijahu razdijeljeni, za što po višnjemu vladanju ne izbavljeni? upitan reče Agustin, er se opačinam onijeh ovi ne opriječiše. Komu bi teško uprtit se, sramio se kogod, o neugodnijem stvarima, Plemenitijem osobito, progovorit, a kogod strašio izgubit milos, steć neprijatelja. Svaki je dakle od dobrijeh gledo, trnuo, mučo: u toliko je trake svud opačina prostirala, svakčas rasla i uzmnažala se, dok se krenu višnja pravda, ter dozva iz daleka mjesta divlji narod da pročeplje i porazi, ne razbiruć dobre od opacijeh, oholi narod latinski, ponositi puk rimski [1]). Evo puta, evo načina tebi, Dubrovniče, po komu doprijet, po komu spoznat, je li u tebi koji grijeh općeni. Paček hodi da vidiš, što će mjera iznijet. Prava su mjerila u istinu, pravedan mjerilac bez sumnje; nećeš i ne možeš bit privaren. Ti se nevaš uputit? Ti se strašiš izgubit na sudu, kako ono o Efraimu reče Osea [2]). Strašiš, čut, što bî Baldasaru rečeno [3]). — Nijesi od mjere. Ako je tako, ne umjem ti inoga svjeta dat, sam je ovi, što znam; hodi, klekni, vapi.

Strahoviti Bože, rad tvoje nezamijerne dobrote ostavi sud [4]) vrzi, što će mjerila. Zna Dubrovnik, da nije podoban odgovorit na jednu od tisuće [5]). Vidi da je teško grešan, da je dostojan svakoga zla, dostojan da ti kugu pošlješ na njega. Što ćeš dakle ti? Poslat kugu, porazit ga, iskorijenit ga? Nećeš ti toga učinit. Od kad to da učiniš ti? Ovako njegda k tebi Abram [6]), a ja sad. Te za što neću? Nećeš, ja ti opeta govorim, rad onega

1) Jsa. 13. 3. Vocavi fortes meos in ira mea . . . Dominus exercituum praecepit militiae belli, venientibus de terra procul . . . Dominus, et vasa furoris ejus, ut disperdat.

2) Oseae 5. 11. Ephraim fractus judicio.

3) Dan. 5. 27. Inventus es minus habens.

4) Non intres in judicium.

5) Job. 9. 2. si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.

6) Gen. 18. 25 Absit a te, ut rem hanc facias.

*

Digitized by Google

što si ti isti reko po Oseji proroku [1]). Ali si zaboravio? Nijesi reko: ja sam Bog, a ne čovijek [2])? Čovijek uvrijegjen ne pazi svijes, samo gleda svoju rasrdžbu: čovijek ište osvetu za smaknut neprijatelja, od koga se straši. Ali moje rasrdžbe koris je zamjera. Ko meni može straha učinit? Moj mač visi svegjer vrh neprijatelja. Neću se opet vratit, za pedepsat Efraim. Zadosta je, što učinih do danas. Stalo mi je srce na mjesto misleć u meni: tot da ja Efraima satrem, kô uništih grad Adamu i Sebou u Sodomskoj porazi, da se nezna sad gdje su bili? Neću, ter neću: Bog ja, a ne čovijek. Dopušti mi sad, na očiju ovijeh u Oseji upisanijeh riječi da ti rečem. Ali ti nijesi oni isti Bog sad, koji si bio tad? Što se od tebe zgodilo? Skratio se od onda? Od Boga u čovjeka priobratio? Ali nije bio Efraim tad, što je Dubrovnik sad? Uzopačio se Dubrovnik sad, bješe se uzopačio Efraim tad. Tebi nije moglo srce podnijet, Efraima stavit upored s Sodomskijem gradovima, a tebi će srce podnijet, uništit Dubrovnik kô Trebinje, Sarajevo, Travnik? Ti ćeš iskorijenit puk Dubrovački, komu si ti Bog, koji nosi u srcu usagjenu tvoju vjeru, kako činiš turskom, vlaškom, židovskomu puku, koji ili te psuje, ili te ne zna, i ne spovijeda? Onda si reko o Efraimu: jes čovjek svêt u ujemu, to mi je dosta, neću u grad uljesti kô neprijatelj, i osvetnik. Ufam Bože, da se i ovdi ko nahodi svet, tebi ugodan, dostojan isprosit, da ustegneš ruku, utažiš rasrdžbu. Nu budi, da se nijedan ne nahodi, još nahodim ja u što ufat. Za smilovat se, ti niti gledaš, niti imaš česa gledat, neg li sama sebe, tvoju dobrotu, tvoje milosrgje. Molim dakle tebe radi tebe, ne vadi mača, uljezi u grad kô gost plemeniti, kô gospar čestiti, kô prijatelj blagodarni. Puk vas moli, vapi, da uljezeš, da uljezeš u dom svačiji, u svačije srce. Stupi, Bože, uljezi, budi s nami, ne odijeli se od nas.

1) Oseæ 11. 9. Quomodo dabo te Ephraim sicut Adama, ponam te ut Sebo: m? Conversum est in me cor meum . . . non faciam furorem iræ meæ, non convertar, ut disperdam Ephraim, quoniam Deus ego, et non homo: in medio tui sanctus, et non ingrediar Civitatem.

2) Calmet in Oseæ 11. 9.

Digitized by Google

3.

Te što stoji andio strenitelj kod vratâ od Dubrovnika, što čeka? Ako je Višnja zapovijed, da satre puk, pogubi grad, što ga uzdrži, što ustože, da ne uljeze unutra mačem u ruci, i počne sjeć: ako li je naredba, da ne čini štete, da mu u život ne tiče, što se nazad ne vrati, ili naprijeda ne stupi? — U dobar čas po sreći ja štih poglavje dvadeseto Deuteronomija, za riječi vašoj zadovoljit. Stoji andio, er čeka odgovor iznutra. Kako u svemu hotje Bog izraelskomu puku zakone stavit, da se bude uredno vladat i u sebi, i s inijem narodima od svijeta, tako mu je osobito postavio zakone za ratove, i bojnoga bjenja. Neka ljucka svijes izmisli pristojniji sebi zakon do ovega. Reče Bog Mojizesu [1]): uvrijegjen kad dogješ pod grad koji, za opstupit ga, i nasrnut na nj, prije ćeš ga zvat, da se prida na mirne. Ako ti vrata otvori, skloni se i primi te na dobre, dobro s dobrijem, ahranit ćeš vas puk, budi ti samo podložnik, samo ga uharači. — Ja sad razložim ovako: zakonitelj, koji neda čovjeku, tratit silu, ne će on bit mio? Ko dava zakone za mira, njemu će bit mio boj? Nije to za prosumnjit, za promislit. Višnje misli paze mir, a ne boj: reče na sva usta po Jeremiji proroku [2]). Kaže kad gnjev, er ište ljubav; kaže rat, er ište mir. Evo za što andio stoji, evo koji odgovor čeka. Dubrovniče, hoćeš se pridat, sklonit na dobre, primit jaram, uharačit se na mirne? Ovi jaram, harač ovi biti će tvoja sahrana. Neće mač izać iz nožnice, andio ili će proć naprijeda, ili se vratit nazada. Ako nećeš, ter se oglušiš, otvrdneš, čuj, koju naredbu ima. — Za tijem budi da se ne ušćebude poklonit, sabljom ćeš ga pomesti [3]). — Sad odaberi što vo-

1) Deut. 20. 10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem; offeres ei pacem. Si receperit, et aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, et serviet tibi sub tributo.

2) Jer. 29. 11. Ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis.

3) Deut. 20. 12. Sin autem fœdus inire noluerit . . . oppugnabis eam . . . percuties omne, quod in ea est generis masculini, in ore gladii.

Digitized by Google

liš; vrijeme teče, audio čeka, podaj odgovor. Hoćeš mir, ali boj; život, ali smrt? Evo ti narečeno treće poglavje, koje ti idem istomačit, svrhu, rad koje Bog prijeti, iza prijetnjâ biče pošalje.

Dva su biča (paček vrste od njih), kojijem Bog pedepše grešnike, ili ih pazeć na ponase, ili u skupu, i općinu puka, naroda sadruženijeh. Telesni, duhovni. Telesni, koji se okom paze, rukom tiču. To su tuge, nevoljnosti ljudî, mjestijâ, po putu glada, mača, nemoći, i mnozijeh inijeh suprotivâ uzrokovane. Duhovni, ni se čuju, ni se vide, paček i ne ćute; slijepilo pameti, otvrdnuće srca, poguba božije milosti. Ovi iza onijeh dohode. Kad višnja desnica duhovnijem počne, telesnijem udarat pristane [1]). Ovo je ona pedepsa, o kojoj je govorio Bog, kad je prijetio Izraelu po Oseji proroku [2]), da se neće obazdret na opačine kćerî, i ženâ njegovijeh. Više kojijeh riječi veli Jerolim sveti [3]): da je to privelika opačina, rad koje, kad je budeš učinio, nijesi dostojan, da se Bog na tebe rasrči, to jes za pokorit te. Obi iz istijeh rukâ ishode: obijeh je zamjera pedepsat grijeh. Ali nije ista svrha, koju ima Bog. Telesnijem, ko oštrijem gvozgjem, bode, prli grešnika, smrtnoga oda sna da se ustavi, da ustane. Duhovnijem puštuje, da zamamjen zatravljen zaspi grešnik u grijehu, za pedepsat ga vjekovito na drugomu svijetu, nu jur i na ovemu nenadanom svršenom porazom do istijeh plemenitijeh uzmnožitijeh narodâ, kô ono vidimo, bez da brojim istočne, i zapadne od staroga doba, nakon veće koljenâ, i vijekâ godištâ na svrhu poraženijeh, rod Evrijenski ne imajuć nigdjer stana skitajuć se svijet obijat, narod Grčki stupajem divljega

1) Ezech. 16. 24. Zelus meus recedet a te, et non irascar sibi amplius. Psal. 80. 13. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum. Rom. 1. 24. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.

2) Oseæ 4. 24. Non visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicata, et super sponsas vestras, cum adulteraverint.

3) Hier. apud Calmet in l. cit. Grandis offensa, postquam peccaveris, iram Dei non mereri. Idem Ep. 25. ad Cast. Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus.

Digitized by Google

silnika počepan služit [1]). Bože te koja je ovo pedepsa, kako teška, bivši ne pedepšeš, pedepsat! Poćet, odkle si pristo, pedepsat! Rana, rana, kojoj nije lijeka [2]): osuda, osuda, kojoj nije promjene [3]): udarac neprijatelja, koji ište u tugjoj krvi svoj gnjev ugasit [4]). Ali biće samo telesne plodi višnja ljubav hineć omrazu [5]): udarac je roditelja na neprijateljsku priobnćena [6]): strijele su od rasrdžbe, a luk od milosrgja. U kratko: Bog pedepše za prostit [7]).

Ovi način, prem da je oštar, u sebi prikoristan, primilostivi stavlja Bog u djelo prema puku, koga je on odabro za sebe, komu ovdi prida zakon, a onamo obeća raj [8]). Ako nevjerniku ovdi izlazi na dobro, to je njemu sva plata radi koga god po naravnoj izvrsnosti dobra djela: za njega je bič vjekoviti pripravljen, to je stado za ubijenja uzgojeno [9]). Kolikrat kaže ovu istinu pismo sveto? Da znate svi vi Izraelovi sinovi, koji iz Egipta izagjoste, reče Bog po Amosa proroku [10]); samijeh vas meni odabrah. Eto pogledajte vasaj svijet: koliko narodâ ljuckijeh? Koga osvem tebe, Izraelu, obljubih? Te što za to? Za to neću vam

1) Auctor Imperf. apud Corn. a Lap. in Math. 23. 32. Omnis gens vel civitas, non, cum peccaverit, statim punit eos Deus, sed expectat per multas generationes, et modo mandat, modo minatur, interdum ex parte castigat, ut, quanto diutius eos expectaverit, tanto et Dei judicium justius sit, et illorum dignior pœna. Quando autem placuerit Deo perdere civitatem aut gentem, videtur omnium generationum præcedentium peccata reddere illis.

2) Jer. 30. 12. Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

3) Isa. 22. 14. Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini.

4) Jer. 30. 14. Plaga inimici percussi te.

5) Prov. 3. 12. Quem diligit dominus, corripit, et quasi pater in filio complacet sibi.

6) Jer. thr. 2. 5. Factus est Dom inus, quasi inimicus. — Pascasius: quasi et non ex toto, quia etsi videatur civitatem deserere, non de crudelitate inimicitiarum venit, sed de providentia pietatis, ut ad eum flagellata veniat.

7) Paulinus. Tanta est summi patris pietas, ut etiam ira ex misericordia sit, et ideo castiget, ut parcat.

8) Hebr. 12. 6. Flagellat omnem filium, quem recipit.

9) Saginantur ad pœnam.

10) Amos 3. 2. Tantumodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ, idcirco visitabo super vos iniquitates vestras.

Digitized by Google

propuštit nijednu opačinu; neću propuštit, er ste moji, ko roditelj izmegju skupa djece, koja planduju isprazno, ne pazeć tugju, svoje dijete rukom hita, u dom vodi, batom bije. To je još i od prije bio reko pod usta Davidova, o Izraelu govoreć: ako njegovi sinovi budu kad zakon moj ostavit, moje zapovijedi potlačit, hitit ću bat za ukrotit ga. U svemu temu moje milosrgje neću ustegnut [1]). Zna Izrael, slijedi govorit po Jeremiji proroku, koju koris čini moj bat: udaren spovijeda, da je pod batima naučio življet [2]). O rasrdžbo milostiva, gine u sebi razmišljajuć opat Berengoso [3]), ti se srčiš da utješiš; prijetiš, da prostiš; ti puštuješ, da izbaviš; valjaš da zgradiš; tjeraš da primiš.

Radi ove rasrdžbe milostive kadgod htje poslat, i posla pedepsu na svijet privišnji, prije je zaprijetio, navijestio. Paček mogu rijet štogod veće: Bog je ovi običaj uzeo, sebi ovi zakon postavio, ne poslat nigda zlo čovjeku iza zada, muče, potajno, neg mu ga svegj iz daleka ukazat, zaprijetit, navijestit. Riječ je Basilija svetoga [4]), paček riječ Amosa proroka [5]): nije stvari, koju čini Bog, da je nije prije otkrio slugama svojijem, da je zareku, navijestu, razglase. Koliko je doba prijetio Noe ljuckom narodu porazu općenu? radi česa veoma je pristojno nazvan od svetoga Petra: Apostol svijeta. [6]) Kad je hotio višnji užeć Sodomu, nije li prije otkrio Abramu; nijesu li ve-

1) Psal. 88. 31. Si dereliquerint filii ejus legem meam . . . visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo.

2) Jer. 31. 18. castigasti me, et eruditus sum. Oseæ 6. ab init.

3) Bereng. serm de Nat. Mart. O ira misericors, et salutaris indignatio, quæ ita irascitur, ut subveniat; sic minatur, ut parcat; sic tradit, ut eripiat; sic destruit, ut muniat; sic abjicit, ut recipiat.

4) Bas. in 5. Isa. Clementiæ Dei peculiare hoc est . . . non clam, aut silenter ingerit supplicia, sed per comminationes prædicit, affert.

5) Amos 3. 7. Non facit Dominus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas . . . Deus locutus est, quis non prophetabit?

6) 2. Pet. 2. 5. Justitiae praeconem.

Digitized by Google

čer prije angjeli Lotu povidjeli: nije li Lot jednoga i drugoga zeta tištio, da se uklone? Koliko je biča na Farauna, i Egipat poslo, svakoga je navijestio. Ninivitima, da zaprijeti, posla Jonu proroka. Vidi Baldasar ruku, da piše: pismo mu Danijel izgovara. Nabuk u snu čuje glas; prorok mu ga tomači. Te što, mislim ja pribrat sve pismo sveto, za potvrdit ovu istinu? Duh sveti reče pod usta Amosa Proroka: štogod čini Bog, prije, neg učini, zarica. Ovdi začugjen vapi Zlatovinik: Bože reci mi, za koju svrhu prije, neg zamahneš i udariš, zaricaš? Ko god hoće neprijatelja ubit, taji, krije se, noćno put zasijeda, da svršen bude udarac. Ti, bič kažeš, prijetiš, glasiš. Za što? Za ne ispunit [1]). Tako je u istinu, bez sumnje. Sudac zlotvorniku, koji misleć da nije otkriven u svomu domu mirno pokoji se, poručuje: eto iskušah, doprijeh očito spoznat, da si ti oni, koga iskah, zlotvornik; sutra jutrom poslat ću sluge da te uhite, svežu, dovedu, smaknu. I ovo je sudac, koji hoće uhitit, svezat, dovesti, smaknut? Ovo nije li sudac, koji hoće ispustit, oslobodit, sahranit? Ko prijeti (veoma svijesno njeki stari razumnik) diže sebi mać iz rukâ, ruke veživa [2]). Radi česa mudro reče Agustin [3]); niko nikomu ne govori, — gledaj, čuvaj se, kad ga hoće zbilja udarit.

Ludos je prijetit u vjetar. Budi tako u čovjeku, govori Origen [4]), koga su zaludne većkrat misli, riječi, djela. Ali Bog ne prijeti, kao prijeti čovijek, reče Judita [5]). Da što hoće dakle prijetnjam on? Da se sačuvamo. Za sačuvat se dakle, kad misli poslat trešnju, hoće da izidemo izmegju mirâ, da boravimo na otvorenu: kad misli poslat glad, hoće da na vrijeme na-

1) Chrys. hom. de Jona. Cujus rei gratia quae facturus es, mala praedicis? Ut non faciam.

2) Laertius l. 1. c. 4. Minitari ei, cui velis nocere, est inimicum admonere, ut sibi caveat, tibique ipsi sederdi facultatem adimere.

3) Aug. ser. 100. de temp. Nemo volens, ferire, dicit, observa.

4) Orig. in Judith 8. 13. Homo terret projactantia, Deus pro emendatione.

5) Judith. 8. 15. Non quasi homo comminatur.

Digitized by Google

nesemo, dobavimo: kad misli poslat nemoć hoće da se zatvorimo, da se drugovgje pristanimo: kad misli poslat boj, hoće da se stavimo na oružje, pomoć, obranu usprosimo. I ti Bože dopuštuješ, da ja ovako nesramno ludujem? Dvije vojske stupiše pod dva grada; jedna pod Gabu [1]); druga pod Abelu [2]). Evo uzroka. U Gabi pobjegoše neki zlotvorni mladići, koji pogrdiše, pogubiše ženu jednoga Levite. U Abelu uteče jedan odmetnik Davidov poglavar nabune, koju puk učini protiva kralju. Obe vojske opstupiše oba grada. Eto glasa s mira od Abele. Žena, koja bi u to doba u temu mjestu, po riječi pisma svetoga mudroznana s mira zove neprijateljsku stražu, govori: dozovite mi vojvodu Joaba: Joab dohodi, žena mu govori: — što je ovo, što si namislio? Razvalit grad, pogubit puk? — Pomnjivi na odgovor Joaba. — Ti se majko veoma varaš, tom misli niti sam došo, niti što činim. Valjat, sjeć? Ne pod ništa. Reci mi ti ista ko se unutra megju vami nahodi? – Seba. — Znaš koji čovjek? Odmetnik kraljev. Dajte njegovu glavu, i bit će sve mirno [3]). — Ako nije sad, kad će prigodno bit, da ja k tebi, Dubrovniče, moj govor obratim? Vojska te opkružila, nemoć se svud okolo prostrla, Joab nebeski kod vrata stoji, ište, čeka. Što ište, što čeka? Je li u tebi koji Seba, koji protivnik Božiji? Ako je, njega sama ište; njega daj, i bit će sve mirno. Posjeć, porazit? Nema te naredbe. Nahodiš li ga? Nije u tebi Sebe? Nije grijeha? Jes, i koji grijeh, na komu vidim ja, ne brojeći manje, visit se četiri ponosite glave. Misliš da je tebi koris, skrit ga, pokrit ga? Poraza, poraza. Koris je iskat, spoznat, otkrit, ispotezat. Kako se Abela sahranila? Žena svjetova, puk smaknu, Joab ustupi. Mogu li, Dubrovniče, davaš li mi slobod, davaš riječ, da ja nebeskomu ovemu Joabu rečem, kako mudra žena reče one-

1) Jud. 20.

2) 2. Reg. 20.

3) 2. Reg. 21. Absit, absit: non præcipito, non demolior . . tradite illum solum, et recedemus.

Digitized by Google

mu: budi miran; glavu išteš, glava je na mjestu, metnućemo ti je niz mir [1]). Ali misliš, kô onda Gaba [2]), ustat na obranu tega zlotvora, koji je u tebi? Da, da nu što ćeš rijet, što li možeš u obranu zla jezika? Malahan grad sobom nosi, da se o svemu govori: ne čini zô jezik tako lasno štetu er se o svakomu zna, kakav je ko. Da što za omraze? Nije krivina pazit svoju koris, pazit čas kuće, roda, koljena. Da što za naprave? Što je u odjeći općeno, to nije grešno; smiješno je što nije običajno. Koje prigode, koji zô izgled: komu zlo dohodi na pamet, nek ne gleda: ko ne može, nek ne nosi. A za putenosti? Taki je došo vas svijet: plahos mladosti s vremenom slabi, i dospjeva. Tot tako? Ah neka reče, nek zatrubi Duh sveti [3]): tolika opačina u tebi, i još išteš pomas riječi za polijepit je, da od crne kô glamnja pakljena, ako i ne svijetla, blijeda se ukaže? Misliš Gaba, da će se odijelit izpod tvojijeh mirâ vojska, kako se ona izpod Abele vratila mirno nazada? Kako radi ko, tako mu se i dogagja. Kako Abela? Pridala je glavu: za to ustupiše. Kako Gaba? Zakratila je glavu, za to pogubiše. Gaba, Gaba ne išti, ko sam ja, što sam ja: dosta ti je znat, da sam ja glas, koji zaricam, namjesnik Božiji, koji prijetim: glavn za glavu. Ako ti uzbraniš tugju glavu, tvoju nećeš sahranit; ako sakratiš tugju glavu, tvoju ćeš izgubit. Vjeruješ li?

Ako ne vjeruješ, reci mi, otkrij mi, u što se uzdaš. Ali si ti zamitio smrt, š njome se dogovorio, kad krvni mač, silni bič bude stupit mimo te, da se neće svratit u tebe [4])? To će bit: to je: dopro je Izaija misli tvoga uzdanja. Velika pomnja tvojijeh vladaocâ, mnoš velika stražana nemoći prisijecaju put, nemoć tjeraju nazada. Ah slijepi Dubrovniče, čuj što ti odgovara

---

1) Ibid. Ecce caput ejus mittetur ad te per muros.

2) Jud. 20 13. Nolluerunt audire, sed conveneruut, ut dimicarent.

3 Ibid. v. 12 Tantum nefas in vobis?

4) Isa. 28. 15. Percussimus foedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum; flagellum inundans, cum pertransierit, non veniet super nos.

Digitized by Google

Isaija [1]): zaludu mitiš smrt, zaludni je š njom dogovor, privarit će te: bič u prohodu počepat će tebe: neće još tako brzo, nu, kad progje, smaknut će te, i postaće do duga. Tad ćeš pod udarcima steć pamet, naučit življet, Boga poznat. Bože svemogući te za što ti meni pod oči, na usta osobito ove rijeći postavljaš? Ovdi jes nešto. Stavljaš, da zna Dubrovnik što si ti namislio, pripravio; stavljaš, da pospiješno za svoju sahranu privídi; stavljaš da ne bude mjesta, razloga tužbi, da ti nijesi zaprijetio, navijestio, kad budeš zbilja udarit, ako se otvrdne u grijehu. Vraćam se opet k tebi, Dubrovniče, da mi rečeš, ko je tebe većkrat prije od kuge sačuvo? Pomnja velika, ne pristavni opaz. Po čem dakle bi, da je kad unutra stupila, megju tvojijem se mirima iznašla, za sve da se ne bješe rasplodila, stupaj usadila? Po nepomnji vladaocâ, nehajstvu stražanâ? Kako? Jes pomnje, ako je nemoć daleko; ako se približi, stupi unutra, nije pomnje. Je li ovo svijes? Za što ne rijet, spovidjet, da je isti uveo, izveo, višnji Bog? Buduć je uveo, ukazo je, da on zna pute, ima načinâ, po kojijem protiva ljuckom opazu i pomnji uvesti je. Buduć je izveo, ukazo je, da je njemu ništa trudnje ostavit je, nasadit je, rasplodit je. Pazi, čini što umiješ i znaš; ćeraj ljudi, vraćaj trgovine, a možeš li ti vjetru zatvorit vrata, oblake poćerat nazada?

Razumiješ i vidiš da je opaz ljucki ne podoban, ako nije združen s višnjom obranom, s pomoći božjom. Nu je ufaš isprosit po dostojnijem molbam primoguće Djevice Marije, i Bogu ugodnijeh svetijeh paracâ tvojijeh. Velika jes moć, nu privelika, veli Zlatousnik, nebeskijeh dvorana prid božijem pristoljem u raju. Za sahranu puka molio se negda Mojizes. Molbe njegove vezaše

1) Ibid. v. 18. Delebitur fœdus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit, flagellum inundans cum pertransierit, eritis ei in conculcationem. Quandocumque pertransierit, tollet vos, quoniam mane diluculo in die et in nocte, et tantumodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

Digitized by Google

Bogu ruke [1]) Bog kô ono pritišten, zavezan, prosio je od Mojizesa (nuti čuda, veli Bernardo [2]), od stvorenja ište stvoritelj) slobod za pedepsat; a na svrhu kô ono usilovan, bić je iz rukâ ispuštio. Te što manje može sad Marija prid licem sina svoga? Molio se Samuel za potrebe puka; bi ured uslišen [3]). Te što dotlek doprijet ne mogu molbe Roka, Vinčenca, Saverija, koji jur i prije u sličnijem zgodam oslobodiše Dubrovnik? Kad je [4]) Senakerib pohrlio na porazu Jeruzalema, koju riječ reče privišnji? Grad Davidov neće doć u neprijateljske ruke: cjeć Davida obraniću ga. Tot videć Bog u Vlasinu krilu Dubrovnik, videć ga k srcu Vlasinu primićena, neće mu se smilovat radi Vlaha, i hrabrenstva viteškoga i muka njegovijeh? Smilovat će se; ja nikoliko ne sumnjim, radi majke Marije, rad ugodnijeh slugâ svojijeh. Nu da svršeno njihove molbe isprose, reče Zlatousnik, još jedna stvar trebuje, što oni za nas prose, to isto i mi po putu pokore da usprosimo [5]). Časti, molbe, priporuke, kojijem se utječemo svetijem, beskorisne su, ako mi ne ostavimo grijeh, prošaste opačine grozno ne usplačemo. Tako je nesvijestan Bog, cjeć dostojanstva svetijeh beskončivo trpjet opake? Reče Jerolim sveti [6]). Tako slijepački sveti paze nas, da

---

1) Ex. 32. 9. Dimitte me, ut irascatur furor meus, placatusque est Dominus, ne faceret malum.

2) Bern. ser. de Magd. Feriendi licentiam petit a Moyse, qui Moysem fecit.

3) 1. Reg. 7. Clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum Dominus.

4) 4. Reg. 19. 34. Protegam urbem, et salvabo eam propter me, et propter David servum meum.

5) Chrys. hom. 5. in Mat. Habent vim pro nobis, et quidem maximam orationes Sanctorum, sed tunc eum nos quoque id ipsum per pœnitentiam postulamus.

6) Hier. in Jer. 14. 11. Stultum est, orare pro eo, qui peccaverit ad mortem: jejunia, et preces, et holocausta tunc proficiunt, cum recedimus a peccatis, et flemus antiqua. Sin autem in sceleribus permanentes putaverimus votis, aut sacrificiis redimere nos, vehementer erramus iniquum arbitrantes Deum.

Digitized by Google

se božjoj volji protiva oni mole [1])? A nije li Bog dostojnomu Jeremiji izustio se; da ga zaludu moli, da ga neće uslišit, er se bješe prem tad Evrijenska opačina uzdigla [2])? A nije li reko Bog po Jeremiji: da mi se dogju molit Mojizes, i Samuel [3]) (Bože, kojijem, sve što kad prošahu, udijelio si [4])), ne bih im dopustio, uslišio ih; er grijeh puka bješe tad dopro do konca. Nije čuda, tako se dogagja veli Tomas sveti [5]), kad nedostojnos grešna puka nadvisi, priteče, pridobije, dostojnos svetacâ. Nije ili tad Jeruzalem grad bio Davidov, kad ga je Nabuk opstupio, opkružio [6])? Te za što ga nije višnji iz njegovijeh ruka cjeć Davida izbavio? Ali se s vremenom skratilo bješe dostojanstvo Davidovo? Nije tad, nije bilo pravednoga Ezekije, ni inoga njemu prilična, da Bog rad Davida na grad u nevolji milostivo

---

1) S. Th. in sup. q. 74. ar. 3. Sancti orare dicuntur dupliciter: expresse, dum votis suis aures divinæ clementiæ pro nobis pulsant; interpretative scilicet per eorum merita . . . quæ sunt etiam nobis suffragia et orationes quædam, sicut sanguis Christi pro nobis effusus dicitur, veniam petere. Utroque modo Sanctorum orationes sunt (quantum est in eis) efficaces; sed ex parte nostra potest esse defectus, quod non consequamur fructum orationis ipsorum, secundum quod pro nobis orare dicuntur ex hoc, quod merita eorum nobis proficiunt. Sed secundum quod orant pro nobis votis suis, semper exaudiuntur, quia non volunt, nisi quod Deus vult, nec petunt nisi quod volunt. 2. 2. q. 83. ar. 11. ad 2. Sancti impetrant illud, quod Deus vult fieri per orationes eorum, et hoc petunt, quod æstimant, eorum orationibus implendum secundum Dei voluntatem.

2) Jer. 7. 16. Tu ergo noli orare pro populo hoc, et non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Nonne vides, quid isti faciunt?

3) Jer. 15. 1. Si steterint Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Qui ad mortem, ad mortem. S. Th. in Sup. q. 83. ar. 3. ad 2. Loquitur de Moyse et Samuele secundum statum, quo fuerunt in hac vita . . . , et tamen si in illo tempore fuissent, non potuissent orationibus placare Deum ad populum propter populi illius malitiam.

4) Chrys. hom. 43. in Gen. Vide minarum gravitatem et quales justos in medium adduxerit, quoniam et illi suis temporibus aliis salutis causa fuerunt.

5) S. Th. in Jer. 15. 1. Non ex defectu orantis oratio non exauditur, sed ex defectu populi, pro quo oratur.

6) 4. Reg. 25.

Digitized by Google

pogleda. Svijesno ovako zamijera Zlatousnik. Jači bi, reče on [1]), grijeh uzopačena puka.

Koliko se opak grad uzdat može u molitve svetijeh, koji su u raju, ništa veće ufat može u dostojanstvo pravednijeh, Bogu ugodnijeh duša, koje se u njemu nahode. Neću zatajat riječ Ambrogjija svetoga [2]): čovijek pravedan mir je i obrana grada. Reče Rufin [3]): rasuo bi se svijet, da ga ne sdrže molbe svetijeh. Kô ono se vrtar molio radi ne plodna duba, tako se pravedni utječu, da Bog propusti, odmakne, pedepsat opake, s kojijem živu, megju kojijem se nahohe, reče Agustin [4]). Ali za oslobodit mjesto, puk, od koje višnjom rukom osnovane poraze, ne zna niko, koji broj pravednijeh ište, i gleda Bog, er ne gleda, svegj isti ne ište. Po jednomu samomu Pavlu sahranila se sva družina dvijesti i sedamdeset putnjikâ od morske pučine [5]). Rad jednoga sveta mještanina Bog je Efraimu prostio [6]). Ukaži jednoga pravednika, da je u tebi, reče Bóg po Jeremiji Jeruzalemu, i ustegnut ću ruku [7]). Iskah jednoga (nu zaludu) koji bi plot posadio, da ne stupim; meni se oprijećio, da ne svršim zemlju ovu, reče Bog po Ezekjelu [8]). Sa svijem tijem za otpustit Sodomi, deset ih je hotio [9]). Dostojnos Noema, i svega roda nje-

1) Chrys. hom. 1. in 1. ad Thes. Quare non dixit hoc Deus etiam cum Nabucodonosor illos adoriretur, sed civitatem tradidit? Dixit, cum esset Ezechias Rex justus: tradidit, quia plus potuerit illiorum malitia.

2) Ambr. l. 2 de Abram c. 6 Murus patriæ vir justus

3) Ruf. in prologo ad l. 3. de Vitis P. P., mundus stat meritis SS.

4) Aug. ser. 31. de ver. Dom Colonus, qui intercedit, est omnis sanc , qui in Ecclesia orat dicens: parce Domine infructuosis, parce peccatoribus.

5) Act. 27. 24. Ne timeas Paule, ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

6) Oseæ 11. 9. In medio tui sanctus, et non ingrediar etc.

7) Jer. 5. 1. Circuite vias Jerusalem . . . an invenientis virum facientem judicium, et quærentem fidem, et propitius ero ei.

8) Ezech. 22. 30. Et quæsivi de eis virum, qui interponeret sepem, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, et non inveni.

9) Gen. 18. 32 non delebo propter decem.

Digitized by Google

gova ne bi podobna uklonit potop općeni, mjesto, u kom bijahu, od poraze sačuvat. Koliko je sad u tebi, Dubrovniče, pravednijeh, od kolike dostojnosti, koliko ih Bog ište? Ne znaš ništa. U što se dakle uzdaš? Koliko ufat možeš? Nu budi ih mnogo, i veoma dostojnijeh, kako ufam da ih jes, znaj ovu istinu temeljitu, da kadgod Bog ne gleda dostojanstva pravednijeh: puk, mjesto, budi da je odredio, svršeno satire; na jednu stranu osvetnu ruku pruža, a pogled obrće na drugu. Svijedok mi je Ezekiel govoreć [1]): kad višnji odredi satrt mjesto gladom, mačem, zvijerim, kugom, još da se u njemu iznagju Noe, Danijel, Job, to jest ko njima prilično dostojan, neće oni moć ni svoje rogjenje izbavit, oslobodit. Da kad se tako zgagja, koje li je to nesrećno vrijeme? Evo me ured da ga izrečem: kad puk dopuni grijehâ mjeru, broj odregjen, koji netom se ispuni, dovrši, zaludu je sve. Nije od ovega sumnje: istinu ovu kaže na dosta mijesta pismo sveto, veli Agustin [2]). Nije dakle trijeba veće, da

1) Ezech. 14. 13. Terra cum peccaverint mihi, ut prævaricetur prævaricans, extendam manum meam . . et si Noe, et Daniel, et Job fuerint in medio ejus, vivo ego, quia filium, et filiam non liberabunt.

2) Aug. l. de Vita X. c. 3. Hoc sentire nos convenit, tamdiu unumquemque Dei patientiam sustinere, quamdiu nondum peccatorum suorum terminum finemque impleverit, quo consumato cum illico percuti, nec ullam veniam jam res rvari. Esse autem certum peccatorum modum atque mensuram, Dei ipsius testimonio comprobatur, et quod unusquisque vel celerius vel tardius, prout peccatorum suorum modum expleverit, judicatur, evidentissime demonstratur, quando de Sodomorum interitu, qui sua jam peccata compleverant, ad Abraham Deus loquitur dicens: clamor Sodomorum (Gen. 18. 20) repletus est, et peccata eorum magna vehementer repleta sunt. De Amorrhæis vero quid dicit, qui sua jam peccata compleverant, quos post multos annos constat, esse deletos (Gen. 17. 8. et 15. 16.): nondum sunt expleta peccata eorum. Quo exemplo instruimur, singulos secundum peccatorum suorum plenitudinem consumare, et tamdiu, ut convertantur, sustineri quamdiu cumulum suorum non habuerint delictorum consumatum — Gen. 6. 13. Finis universæ carnis venit coram me . . . repleta est terra iniquitate a facie eorum. Num. 14. 22. tentaverunt me jam per decem vices, ideo non videbunt terram. 1. Reg. 15. 2. Percute Amalech, recensui quæcumque fecit Israel. 2. Maccab. 6. 14. Patienter expectat, ut, cum judicii tempus advenerit, in plenitudine peccatorum puniat. 1. ad Thef. 2. 16. ut impleant peccata sua semper. Math. 23. 32. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

Digitized by Google

ja s Dubrovnikom inokupno govorim, trijeba je, vrijeme je, da ja moje riječi, vas moj duh dubrovčaninu grešniku napose svakomu obratim. Grešniče čuj me, čuj grešnico: mogo bih ti prikazat radi jednoga Akama ustegnutu oda svega puka božiju pomoć [1]: radi jednoga Jone u pogiblji vas brod, svu družinu [2]; a radi samoga Jude sve apostole [3]: radi protivnosti Kore, Datana, i Abirona njihov rod i službu zajazenijeh [4]: radi krvine Saulove sve kraljestvo trigodnijem gladom umoreno [5]: radi oholasti Davidove puk do sedamdeset tisuća kugom poražen [6]; radi ispraznosti Ezekije Jeruzalem zapljenjen [7]. Toliko može kadgod

---

S. Th. in hunc l. non statim solvitur pœna, donec veniat ad cumulum, unde, quantum ad judicium Dei, non adhuc erat impleta culpa eorum in Christi occisione complenda.

1) Josue 7. 13. Non poteris stare coram hostibus, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere. 22. 20. Nonne Acham præteriit mandatum Domini, et super omnem populum ira ejus incubuit?

2) Jonæ 1. 12. Scio, quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

3) Math. 8. 24. Et descendente Jesu in naviculam secuti sunt eum discipuli, et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse autem dormiebat. Hinc Ambrosius explicans illud Luc. 5 Quod Chr. vidit duas naves, et ascendit in unam quæ erat Petri, alludit ad aliam, quæ magno motu turbata est: non turbatur ista, ait, quæ Petrum habet, turbatur illa, quæ Judam habet. Etsi multa illic discipulorum merita navigabant tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat: in utraque Petrus sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis.

4) Num. 16. 32. Terra aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis, et universa substantia eorum. Corn. a Lap. ibi: non solum duces, sed et uxores ipsorum, liberi, ancillæ, totaque domus absorpta sunt.

5) 2. Reg. 2. 1. Facta est fames in diebus David tribus annis jugiter propter Saul, et domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

6) 2. Reg. 24.

7) 4. Reg. 20. 13. Ostendit . . . . omnia, quæ habere poterat in thesauris suis. Dixit itaque Isaias: ecce dies venient, et auferentur omnia, quæ sunt in domo tua. Corn. a Lap. in Isa. 39. 6. ex hac pœna videtur, quod Ezechias hic peccavit aliqua vanitate et superbia. Ita Hier. Tert. Ambr. Cajet. etc.

Digitized by Google

grijeh jednoga [1]), toliko se kadgod višnja rasrdžba prostire. Nu mi ne trebuje tebe ovijem razlogom tištit: zadosta je tebi stavit prid oći mjeru, prikazat jamu, koje se po dubrovačkijem grijesima napunjaju. Pogledaj, promisli, ti, kad griješiš, svaki krat u tu mjeru zrno stavljaš, dok se dopuni, da se vrh svega puka prokrene, privrati. Pogledaj, promisli, ti, kad griješiš, u tu jamu mećeš kam, dok sé napuni, poravni, da je smrtnom stupa-

1) Habe hæc ex D. Th. iisdem ferme verbis explicata. 2. 2. q. 108. ar. 4. Temporale detrimentum, aut læsio spectari potest ut est pœna simpliciter ad reparandam æqualitatem justitiæ inflicta, vel ut est medicina (1. 2. 9. 87. ar. 7. cum sint plura hominis bona, scilicet animæ, corporis, et externarum rerum, quandoque homo patitur detrimentum in minori bono, ut augeatur in majori, sicut cum patitur detrimentum pecuniæ propter sanitatem corporis, vel in utroque propter salutem animae, et gloriam Dei, et tunc non est simpliciter malum hominis, nec habet rationem pœnae, sed medicinae) quae nedum sanat peccata praeterita, sed etiam praeservat a futuris, et promovet in aliquod bonum, et hac de causa quispiam affligitur sine culpa, non tamen sine causa, sicut in humanis 2. ad 4. sine culpa aliquid pœnale alicui infertur, ut exercitatio juvenibus, medicina amara, aut sectio infirmis. Non est autem absurdum 1. 2. q. 87. ar. 8. hisce malis medicinalibus aliquem affici pro peccato alterius, uti filios pro patribus, et subditos pro dominis, cum sint res eorum (in quorum malo Patres, et Domini puniuntur de malo q. 5. ar. 4. ad 8, et 2. d. 33. q. 1. ar. 2. ad 4.) Quod si filius vel subditus est particeps culpae (2. 2. q. 108. ar. 4. ad 1. vel per imitationem, vel per modum meriti, ut ait Job 34. 30. qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, qua de causa propter peccatum David populus Israel punitus fuit, aut ait Greg. l 25. mor. 20, vel per consensum et dissimulationem, ut ait Aug. l. 1. de Civ. Dei c. 9.) hujusmodi pœnalis defectus habet rationem pœnæ quantum ad utrumque, scilicet et eum, qui punitur, et eum pro quo punitur. Si vero non sit particeps culpae, habet rationem pœnae quantum ad eum, pro quo punitur (2. d. 33. q. 1. ar. 2. sicut pro peccato hominis quandoque occiduntur animalia, et effodiuntur domus, in quibus nulla est culpa, nec veri nominis pœna) quantum vero ad eum, qui affligitur, habet rationem medicinae tantum. Ordinatur enim ad bonum animae, si patienter sustineat: item 4. d. 16. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 3. ut unus debeat esse sollicitus pro alio, ne cadat in peccatum, et ut sollicite caveat peccatum, ex quo pro peccato unius tota congregatio punitur, sicut de peccato Acham explicat Aug. q. q. in Josue q. 8. Innocentes etiam pueri in Jo: 9. lect. 1. puniuntur pro peccatis parentum, attamen ad bonum animarum, ne paternae malitiae imitatoris vivendo peccata cumulantes atrocius punirentur, sicut contigit de pueris Sodomitarum, et Jerichuntium Josue 6. 12. Amalecitarum 1. Reg. 15. 3.

Digitized by Google

ju slobodno proć naprijeda. Ti to činiš, i ne vidiš; ti to vidiš, i ne haješ? Ah nevoljan smiluj se tebi, ako nećeš nami, govorim ti prilično onemu, što je govorio Tertulijan gragjaninu od Kartagine [1]): ako li ne haješ za tebe i tvoj život, smiluj se Dubrovniku, pogledaj na nj. Možeš se domislit, doprijet, ako se mjera prokrene, naprijed andio stupi, što će bit od njega? Pogji, s vrh gore koje pogledaj, razgledaj, u jednomu samo gradu od bližnijeh nami, što tu čini kuga, koji je tu plačin, što se kuša. Paček ne hodi daleko; zamisli samo za čas, da je u Dubrovnik uljezla, da se po Dubrovniku razišla. Bože koje tuge, smrtni strah, boles, skončanje. Svakomu stoji smrt prid očima, svakomu grob rastvoren. Eto vrata zatvorenijeh, općenja ustegnuta, trgovišta razmetnuta. Po gradu ko čuva, ko mrtvo nosi, ko mrtav tu pada. Gdje je živijem hrana, nemoćnijem utjeha telesna, duhovna; koji način ukopa je mrtvijem? U kućama i roditelj i rogjenje jedan k drugomu, drug k drugu straši se približit, dotegnut, a iz nutra usilovan je drag draga s rukom svojom izmetnut. Što će bogatniku imanje, kad nema veće, komu ga ostavit, kad nezna ko će ga posvojit, kad ga ima oganj uništit? Što će djeci život, kad ih nema ko privriežit, ko se š njima pobrinut? Ko da se tad sačuva, od ubojicâ, lupežâ, zlotvorâ? Nećeš da govorim naprijeda? Tolika bo je strahoća čut, zamislit kugu u riječi, u prikazi. Da što je kušat je zbilja? I ti ne haješ, da ovaki bič na Dubrovnik udari? I ti nećeš s tvoje strane ustegnut ruku, da se broj grijeha ne uzmnaža, ne ide naprijeda? Milo ti je iza neizrečenijeh tuga da opusti Dubrovnik? Žudiš, inostrani, kad budu ovdi dohodit, ovudar prohodit s mora, s suha, ter vidjet koga ter koga sjemo amo u rijetko po gradu, da se budu čudit, začugjeni pitat, za što je ovako svršeno Bog porazio ovo

1) Tertul. Parce tibi, si non nobis, parce Chartagini, si non tibi.

*

Digitized by Google

mjesto [1]). Hoćeš da se raznese po svijetu glas, da vjekovit ostane na njemu: tako bješe Bogu dodio Dubrovnik, da ga već nije mogo trpjet [2])?

Stvoritelju, otkupitelju naš, dosta je nami po nauku Izaije [3]), da mi jedan drugoga u obraz pogledamo, za poznat od šta smo dostojni, što nam se pristoji. Ne bi tvoje rasrdžbe bilo, da nije naše opačine. Suproć kómu bi se krenuo gnjev tvoj da nije opacijeh? Zaludu vojnik nosi strijelu, ako nema luka; otkle bi se sunuo trijes, da nije oblaka; što bi moglo gvozdje, da nije na drvu posagjeno? Naš grijeh tebi je luk, oblak, drvo. Što ima dakle od nas bit na svrhu? Čujem, kako gnjevi razgorjen vičeš, i govoriš prilično onemu, sto si vrh puka Izraelskoga Mojizesu govorio [4]): dokle imam ja trpjet, da me puk ovi tlači, pogrgjuje? Neću veće, ne: najbolje je poslat kugu, porazit ga. Poslat ću, porazit ću. — Te što hoćeš, da ti ja na to odgovorim? Da nemaš razloga? Imaš ne jedan, neg tisuću, neg bezbroja razlogâ. Sa svijem tijem nije meni zabranjeno kleknut tebi prid noge, vapit vrh Dubrovnika milosrgje, proštenje. Ti Bože za poslat bič, imaš mnogo razlogâ, ja da ga ne pošlješ, jedan sam, nu toliko velik, kolik si ti; oni s kojijem se tebi za Jeruzalem Jeremija molio [5]): ako naši grijesi dostoje, ti Bože prosti radi tvoga imena: ufanje naše, utjeho naša u potrebam. Ti si megju nami, ovdi se tvoje ime spovijeda, ne ostavi nas. Oni razlog imam, povraćam se, kojijem se tebi rad Evrijenskog

1) 2. Paralip. 7. 20. Tradam eam in parabolam, et in exemplum cunctis populis, et erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes: quare sic fecit Dominus terrae huic? Jer. 22. 8. Deuter. 29 14.

2) Jer. 44. 22. Non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum etc.

3) Isa. 3. 9. Agnitio vultus eorum respondit eis.

4) Num. 14. 11. Usquequo detrahet (tex. Hebr. spernet) mihi populus iste . . . feriam eos pestilentia, et consumam.

5) Jer. 4. 7. Si iniquitates nostrae responderint nobis, Domine, fac propter nomen tuum. Expectatio Israel, Salvator ejus in tempore tribulationis . . . . Tu autem in nobis es, Domine, et nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

Digitized by Google

puka utjeco Mojizes [1]): da, da, poslat ćeš kugu. Pak? Što hoćeš da reku nevijernici, koji su oko nas? Znadu oni, da mi vjerujemo da si ti radi tvoje vjere od njihove sile do sad sačuvo ovo mjesto; da ti s neba k nami slaziš, kad prosimo, megju nami boraviš, da si ti do sad u svijem zgodam protivnijem Dubrovački bio štit, obrana, pomoć. Hoćeš da reku: neka Dubrovnik vidi u koga Boga ufa? Nemoj: ukaži, da ko ufa u te, u tebi utjehu nahodi. Ti si dosta trpeć, pritrpi još doklegod Dubrovnik: prosti mu rad nezamijernoga tvoga milosrgja. Znam, da tvoja čast ne dopuštuje, da ti bić iz ruka ispuštiš, dokle mi k tebi skrušeni ne povratimo se; ali znam, nevoljni da ni to nijesmo podobni učinit bez tebe. Obrati nas Bože, da se obratimo [2]). Prosvijetli pamet, da vidimo grijeh; kreni srce da omrznemo na nj; potakni volju, da obljubimo tebe. Ne dopusti, višnje milosrgje, da u grijehu otvrdne Dubrovnik. Ufam da će ga prijetnje razbudit, tvoja pomoć obratit. Ufam da neće Dubrovnik bit oni, koji je do sad bio. Čini mi se, ako se ne varam, da je priobraćen, kô ono se Ninive od opake u pokornu Ninivu priobratila. Ako li se ja varam, ako je u njemu himbeno srce, laživa riječ, pošlji kugu: tvoje milosrgje potlačeno prosi osvetu. Ti iskorijepi zo jezik, kad ga neće da iskorijepi on: ti svrši omraze, kad ih neće da svrši on: čini, da puste ostanu naprave, kad ih neće da ostavi on: čini, da sagnju neukroćena telesa, kad ih neće da ukroti on. Zanijet će smrt i koga od dobrijeh: ali će ona njima prikratit nevolje, trude, i paćenje, nu će opa-

1) Num. 14. 13. Ut audiant Egyptii, de quorum medio eduxisti populum istum, et habitatores terrae hujus, qui audierunt, quod tu, Domine, in populo isto sis, et facie videaris ad faciem, et nubes tua protegat illos . . . . quod occideris tantam multitudinem . . . et dicant, non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat. Mugnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens: Dominus patiens, et multae misericordiae, dimitte, obsecro, peccatum populi hujus secundum magnitudinem misericordiae tuae.

2) Jer. thr. 5. 21. Converte nos, et convertemur. Idem. 31. 18. Converte me, et convertar . . . postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam etc.

Digitized by Google

cijem prikratit svevoljnosti i opačine: ti ćeš se pospiješit. dobrijem udijelit krunu, a opacijem osudu 4).

9) Aug. de Vita Christiana c. 4. Sed dicet aliquis, quid est, quod videamus bonos etiam perire cum malis? Boni non pereunt, sed evadunt de malorum consortio, et persecutionibus. Mali et plane moriuntur, et pereunt, quia majoris judicii suplicium eos expectat. Justi a pressuris vocantur ad requiem, iniqui de luxuriis, opibus, et deliciis rapiuntur ad pœnam; illi vadunt ut judicent, isti ut judicentur; illi ut vindicentur, isti ut in eos vindicta celebretur, ut scriptum est: justus si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit; et iterum, vivens inter peccatores translatus est; et iterum, placita erat Deo anima ejus, et ideo properavit de medio iniquitatis eripere eum; et iternm, iniqui erunt ad mortem, illi autem sunt in pace. Vides ergo solutionem corporis justis requiem esse, non pœnam, et idcirco ipsam solutionem, qui fideles sunt, non timent, sed magis venire, exoptant: iniqui suorum scelerum conscii eam merito pertimescunt, per quam se non nesciunt, judicari.

Digitized by Google

Gdje je što.

O. Arkangjeo Kalić (Predgovor) na strani V.

Korizmene propovijedi.

1. Duša . . . . . „ 1
2. Vrijeme . . . . . „ 12
3. Riječ Božija . . . . . „ 17
4. Spasenje duše . . . . . „ 33
5. Grijeh nukač smrti . . . . . „ 46
6. „ uvriegja Boga . . . . . „ 59
7. „ poraza duše . . . . . „ 72
8. Zli jezici . . . . . „ 84
9. Naprave . . . . . „ 94
10. Bludnost . . . . . „ 103
11. Ko zlo žive zlo će i umrijet . . . . . „ 121
12. Smrt dobrijeh . . . . . „ 132
13. Sud općeni . . . . . „ 142
14. Raj . . . . . „ 156
15. Ispovijes . . . . . „ 170
16. Pokora . . . . . „ 176
17. Pričešćenje . . . . . „ 184
18. Pričešćenje u grijehu . . . . . „ 197
19. Misa . . . . . „ 206
20. Čast domu Božijemu . . . . . „ 217
21. Ljubav Bogu . . . . . „ 231
22. „ iskrnjemu . . . . . „ 246
23. „ siromahu . . . . . „ 254
24. „ neprijatelju . . . . . „ 271
25. „ mrtvijem . . . . . „ 287
26. Milosrgje Božije . . . . . „ 306
27. Savišnje uzdanje u božije milosrgje . . . . . „ 320
28. Rod roditeljima čas . . . . . „ 332
29. „ roditelju sahranu . . . . . „ 348
30. „ roditeljima posluh . . . . . „ 361
31. Gospodar . . . . . „ 375
32. Sluga . . . . . „ 387

Digitized by Google

33. Suprotive . . . . . na strani 401
34. Ugagjanje naše s voljom Božijom . . . . . „ 412
35. Dijevstvo . . . . . „ 421
36. Muka Isukrstova . . . . . „ 434

Besjede za različite svečanosti i prigode.

1. Majka bolesna . . . . . „ 455
2. Sveti Jozef . . . . . „ 465
3. Sveti Dominik . . . . . „ 473
4. Sveti Dominik . . . . . „ 485
5. Proslavljenje svetijeh moći . . . . . „ 495
6. Rozarijo (Družba) . . . . . „ 506
7. „ (Molitva) . . . . . „ 516
8. Sveti Vinčenco . . . . . „ 527
9. Pohvala sv. Vinčencu Fereriju po čudesima . . . . . „ 539
10. Tri besjede prigodom kuge — Prva . . . . . „ 562
11. „ „ „ „ — Druga . . . . . „ 577
12. „ „ „ „ — Treća . . . . . „ 589

13. IV. 1950

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 6072

Digitized by Google